ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 2 MAI 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11502 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.502

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԱԼԷՆ ՓՈՀԷՐ

Աշունը կը սկսէր դունաւորել Լիւքսէնպուրկի պարտէզները, երբ անցեալ տարի, Կաւթոն Մոնըրվիլի բաց թողած աթոռին վրայ կը բազմէր գիւղահամբոյր եւ վերապահ մարդ մը, որ ոչ մէկ ձեւով մտածել կուտար, թէ օր մը կրնայ «ազգային ճակատագիր» մը ունենալ: Նախագահ Սթրազպուրկի Խորհրդարանին, գրեթէ հակառակ իր կամքին է, որ վաթսունի սեմին ընտրուեցաւ նախագահ տխրադէմ Ծերակոյտի մը, որ կ'ուզէր չէզոքացնել անբաղձալի թեկնածուներու փառասիրութիւնը եւ ընտրել մարդ մը, որ ի վիճակի ըլլար վերահաստատելու կապը Էլիզէի հետ :

Նոյն պարիկը այսօր Ալէն Փոհէրը Լիւքսէնպուրկի պալատէն կ'առաջնորդէ Էլիզէ, ուր դժուար թէ երեւակայէին, որ «Վոլափիւք» խորհրդարանի մը նախկին նախագահը, նոյնիսկ փոխանցման ժամանակաշրջանով մը կրնար յաջորդել տը Կոլի: Նո՛յն պարիկը ... բայց միթէ՞ նոյն մարդն է : Կարճ ժամանակի մէջ արդարեւ, բարեհաճ մարդու դիմակին մէջէն երեւան եկաւ ճարտար ծերակուտականի, վարպետ խորհրդարանականի դիմագիծը, որ կարծուածէն նուազ «անջատուած» էր : «Քանոն» մը, որ քաղաքականութեան միտք ունէր :

Ռոպէր Շուման, Փիզիքի տարբերութեամբ, նոյն հակասութիւնը կը պարզէր: Նմանութիւնը արդէն, կրնայ դիպուածային չըլլալ, վասնզի Ալէն Փոհէր իսկական պաշտամունք մը ունի մեծ Լոռենցիին (Շուման) յիշատակին հանդէպ, որուն գործակիցը եղաւ եւ որ առաջնորդեց իր առաջին քայլերը հանրային կեանքի մէջ:

Փոհէրի ասպարէզը կրկնակ երեւոյթ մը ունեցաւ: Ծառայելէ ետք Ռ. Շումանի, իբրեւ պետ ելմտական նախարարութեան դրասենեակին, 1946ին Հանրապետութեան խորհրդատու ընտրուեցաւ: Այն ատեն երիտասարդ ժողովին ելմտական յանձնախումբին ընդհ. տեղեկատու եղաւ, Փեյլէնքէ առաջ, 1948ին պիւտճէի նախարարութեան մէջ է Քէօյլի օրով: Չորս տարի ետք, կը վերընտրուի Սէն է Ուազի ծերակուտական: Այդ նահանգը ներկայացուց մինչեւ անոր բաժանումը 1968ին, ապա ընտրուեցաւ Վալ տը Մառնի մէջ :

Բայց, ծերակուտականի իր պաշտօնին զուգընթաց, Փոհէր մեծ գործունէութիւն ունեցաւ եւրոպական կազմակերպութեանց մէջ : Արդէն իր եւրոպական կոչումը, 1948ին, զինքը առաջնորդած էր ընդհ. քոմիսէր ըլլալու գերմանական եւ աւստրիական հարցերու (1948-50), ապա Ռուրի միջազգային իշխանութեան նախագահ (50 – 52): 1954էն ետք, կը դառնայ նախագահ՝ Ածուխ – պողպատ փուլին փոխադրութեանց յանձնախումբի եւ Հասարակաց Շուկայի նախապատրաստական յանձնախումբին : Անդամ Եւրոպական խորհրդարանին, 1958ին, կը նախագահէ քրիստոնեայ – ժողովրդավար խումբին: 1957 Նոյեմբերէն 1958 Ապրիլ, պետական նախարար է ծովային ուժի Ֆելիքս Կայառ կառավարութեան մէջ :

Ալէն Փոհէր կը նախագահէր Սթրազպուրկի ժողովին 1966էն ի վեր, երբ կանչուեցաւ փոխարինելու Կաւթոն Մոնըրվիլը, անցեալ Հոկտեմբեր 2ին: Իր վերջին պաշտօնը արդէն վճռական դեր խաղաց Ծերակոյտի նախագահութեան իր ընտրութեան մէջ, արդարեւ Փոհէր քիչ ծանօթ էր իր պաշտօնակիցներուն, որոնք հազուադէպօրէն կը տեսնէին զինքը Լիւքսամպուրգի նրբանցքներուն մէջ, եւ որոնք միայն «լողաց» տեղեակ էին դիւանագէտի իր առաքինութեանց : Եւրոպական իր հաւատքը, միւս կողմէ, Հասարակաց յայտարարը եղաւ այն 135 ծերակուտականներու խմբակին, որ զինքը նախընտրեց Կառէն, նախկին նախարար, անկախ, եւ Քոնեկոյէն, համայնավար :

Իր ընտրութենէն իսկ, նոր նախագահը իբրեւ հաշտարար ներկայացաւ, ջանալով բանակցութեամբ ձեռք ձգել, որ հանրաքուէի դրուած օրէնքը իսկական օրէնսդրական իրաւասութիւն մը տայ իր Ծերակոյտին : Զախողութեան ի տես է միայն, որ Ապրիլ մէկին յայտարարեց .— «Ծերակոյտը ինք չստորագրեր իր անկումը», յետոյ ձաղկելով ձայն – պատկերասփիւռի չափազանցուած քարոզչութիւնը, կը նախատեսէր .— «Մեր ղեկավարները պէտք է գիտնան թէ Ֆրանսայի մէջ, ինչ որ չափազանցուած է չանցնիր» :

Օրէ օր, Փոհէր դրօշակիրը եղաւ կեդրոնի զանազան հոսանքներուն :

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ ՏԷՖԷՌ

ԺԻՍՔԱՌ՝ ԶՕՐԱՎԻԳ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՏՈՂԱՆՑՔԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

Մայիս մէկի աւանդական տողանցքը, որ գլխաւորութեամբ բանուորական սենտիքաներու, մանաւանդ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան (Սէ Ժէ Թէ համայնավար) ամէն տարի Պասթիյէն Նասիոն կը կատարուի, այս անգամ տեղի պիտի չունենայ, նախ Սէ Ժէ Թէն է որ այս որոշումը տուաւ, խաղի չզգալու համար: Արդարեւ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն քաղաքական մեծ դաւ մը կը պատրաստուէր, Կոշիսթ եւ աքխոն սիվիքի կը պատրաստուէին միջամտելու եւ ծանր խռովութիւններ առեղծել : Ուսանողական միութիւնն ալ պիտի միանար (ԻՈՒՆԷՖ) եւ կը թուի թէ այս վերջինը չէ հրաժարած տողանցքէն :

× Ընկերվարական կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն վաւերացուց Կաստոն Տէֆէռի թեկնածութիւնը : Կը մնայ սակայն որ Կիրակի, ընկերվարական նոր կուսակցութեան համագումարը վերջնապէս վաւերացնէ այդ թեկնածութիւնը : Այս թեկնածութիւնը սակայն կը բարդացնէ կեդրոնի գործը եւ ընկերվարականներուն հետ վիճաբանութիւնները սկսած են : Դժգոհ է նաեւ Ֆրանսուա Միթերան, որ տարիներէ ի վեր թեկնածու է, իր կողմնակիցներն ալ, գլխաւորութեամբ Տոքթ. Լ. Յովնանեանի Կիրակի օր, Սէն Կրատիէնի մէջ կը պատրաստուին հակադրելու : Կի Մոլէ նաեւ մերժած է համայնավարներու հրաւէրը, միացեալ քաղաքական ծրագիր մը ոտքի դնելու, առարկելով թէ երեսփոխանական ընտրութիւնները եւ նախագահական ընտրութիւնները նոյն բան չեն : Միւս կողմէ, պարզուեցաւ թէ Ժիսքառ տ'Էսթէնի նկարագրած տիպարը՝ Անթուան Փինէն էր եւ այս վերջինը մերժելով թեկնածու ըլլալ նախագահութեան, Ժիսքառ, պայմանական ձեւով անշուշտ, տրամադիր է զօրավիգ կենալու Փոմփիտուի թեկնածութեան : Ներկայ պայմաններուն մէջ եւ ի տես ընկերվարականներու բռնած դիրքին, հաւանական է որ համայնավարներն ալ թեկնածու մը ունենան :

Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նիստերն ալ տեղի ունեցան Երեքշաբթի օր: Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ (Փոհէրի աթոռին) ընկերվարական փոխ – նախագահ՝ Անտրէ Մերիք, դիւանին կողմէ (վեցի դէմ ութ ձայնով) :

Փոհէր Արդարութեան նախարար նշանակեց Ժան – Մարսէլ Ժանընէ (նախապէս միայն Պետական նախարար եւ Հանրաքուէի օրինագիծին «հայրը») փոխարինելու համար Քափիթան, որ միակ հրաժարող նախարարն էր «չկարենալով աշխատիլ Նախագահի մը հետ, որ հրաւիրած է ազգը, ո՛չ քուէարկելու »:

× Ալէն Փոհէր, որ երկու օր է նախագահի իր պաշտօնը կը կատարէ Էլիզէ, ջնջել տուած է բոլոր հանդիսաւոր արարողութիւնները, ըստ իր պարզ եւ համեստ նկարագրին :

Ուրբաթ օր կը գումարուի նախարարաց առաջին Խորհուրդը Փոհէրի նախագահութեան ներքեւ, որ պիտի ճշդէ նախագահական ընտրութեան թուականը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ օդուժը շատ ծանր յարձակումներ եւ ռմբակոծութիւններ բրած է Նեղոսի վրայ, Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը: Առաջին անգամն է որ Իսրայէլցիք այսքան հեռու կը ռմբակոծէին, աւելի քան հազար քիլոմեթր սահմանէն : Իսրայէլացիք քանդած են կամուրջ մը եւ ջրելեկտրական կայան մը ինչ որ մութին մէջ ձգած Գահիրէն: Այս ձեւով է որ Հրեաները կը պատասխանեն Նասրի, որ, առջի օր յայտարարեց թէ այլեւս չընդունիր զինադուլի գիծերը :

ՍՊԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը որոշած է ոչ մէկ ցոյցի հանդուրժել Մայիս մէկի առթիւ :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ եւ հակառակ զրաքննութեան, չեխ մամուլը կը խոստովանի թէ կարմիր դրօշներ պոկուած են, ուր որ դրուած էին Մայիս մէկի առթիւ :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ յոյն գրագէտները կը բողոքեն որովհետեւ «առանց արտօնութեան, մամուլը մեր գործերը կը հրատարակէ այն տպաւորութիւնը տալու համար, որ ազատ ենք»: Ստորագրողները Չեխոսլովաքիոյ գրագէտները կը յիշեն, որոնք սկսեցան հերոսական պայքար մը տանիլ պահպանելու համար «մէկ եւ անբաժանելի» արտայայտութեան ազատութիւնը :

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Տոքթ. Աթասի ի մօտոյ Մոսկուա կ'երթայ :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ տագնապը չէ լուծուած, բայց նախկին նախարարապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ յայտարարած է թէ հասկացողութեան հող մը պատրաստ է կողմերու միջեւ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ մամուլի ասուլիս մը տուաւ առջի օր եւ յայտարարեց թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն ունի Ալէն Փոհէրի հետ «մարդ մըն է որ համակրելի է ինծի թէ ինքն իրմով եւ թէ բաղդատութեամբ»:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ծանօթ դաշնակահար՝ Ճիւլիուս Քաջըն մեռաւ առջի օր, Փարիզի իր բնակարանը, 42 տարեկանին, քանսեռէ : Լաւագոյն մեկնաբանը կը նկատուէր Պրամսի, որու ամբողջական գործը նուագելով 1966ին, 1967ին արժանացած էր, Շառլ – Քրոս ակադեմիայի սալի մրցանակին :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ տօնին առթիւ, «Յառաջ», ինչպէս իր բոլոր տեղական պաշտօնակիցները, վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Մայիս 3:

ԽԱՒԱՐՈՂ ԱՐԵՒՆԵՐ

Չինեւխորհրդային երկարատեւ հակամարտութիւններէն ու ապա զինական արիւնոտ բախումէն ետք, Երեւանի «Գրական թերթ»ին համաձայն, ի շարս Խորհրդային այլ երկիրներու՝ Հայաստանի մէջ եւս «Գրողների տանը կայացաւ բողոքի միթինկ», ու գրողները «արտայայտեցին իրենց զայրոյթը ընդդէմ չինական բախտախնդիրների, որոնք պրովոկացիոն խժդժութիւններ են հրահրում սովետա – չինական սահմանի վրայ »:

Միթինկին՝ մաօիստական աւազակախումբերու պառակտողական քաղաքականութիւնը ճաղկող ճառեր արտասանած են Վաղարշակ Նորենց, Արշալոյս Դարբնի, Աղաւնի եւ Պարոյր Սեւակ, միացնելով իրենց ձայնը «սովետական կառավարութեան որոշմանը՝ չին ռազմամոլներին անհրաժեշտ հակահարուածը տալու մասին » :

Հայաստանի գրողներուն մարտական այս պոռթկումները բոլորովին անպատեհ պոռթկումներ չեն նկատուիր հոս, թերեւս նոյնիսկ անհրաժեշտ են անոնք Հայաստանի համար, յամենայն դէպս վնասակար չեն, փչող հովերուն հետ եկող եւ հովերէն արագ անհետացող առօրեայ բաներ են այդ ճառերը, որոնց համար ամչնալու շատ պատճառներ պիտի չունենանք վաղը, կրնայինք ունենալ, եթէ, օրինակ, յիշեալ բանաստեղծները միթինկային ճառերու փոխարէն ելլէին ու միթինկային բանաստեղծութիւններ հրամցնէին մերձաւորներուն ու հեռաւորներուն, ինչպէս ըրին անցեալին, մաօցէթունականներու եւ սովետներու մեղրալուսնային ամիսներուն :

Այդ օրերուն մասին վկայող ահաւասիկ միթինկային նմոյշ մը, ստորագրուած՝ առաւօտեան թերթերուն բովանդակութիւնը արեւմուտէն առաջ «բանաստեղծութեան» վերածող համայնավար արիրուն՝ Նայիրի Զարեանի կողմէ.

Ողջո՛յն քեզ, Չինաստան,
Շողում է քեզ վրայ
մի հարազատ արեւ :
Մաօ – Ցէ – Թունն է դա :
Ձեզ հետ եմ ես :
Նոր Չինաստան կառուցողներ,
Վան Ցի, Վան Ջան Խուէյ,
Խուն Խօ եւ Մօ Այուն Կուն» :

Հարցերը իրենց անկիւնէն դիտելով, կը պարզուի, որ շատ ալ ողջունելի երկիր մը չէ Չինաստանը եւ անոր վրայ շողացող նախկին արեւը արեւային հարազատութեամբ չի շողար այսօր : Քաղաքական հանդամանքներուն բերումով, ծագած էր Մաօյի արեւը եւ լոյս տարածուած անոր երկրին մէջ, մինչդեռ «այնտեղ այսօր Մաօյի կլիկի վարած քաղաքականութեան, շնորհիւ գրեթէ միջնադարի խաւարն է թագաւորում »:

Քաղաքական մարզին մէջ՝ արեւին ծագումն ու խաւարումը մեծ տարբերութիւններ չունին իրարմէ, տեղի կ'ունենան շատ արագ, յաճախ առանց նշանակալից հետքեր ձգելու, ու ճիշդ այդ պատճառով, բնաւ խոհեմութիւն չէ յաւիտենական ճշմարտութիւններու հետամուտ կալուածներէն ներս նման յարափոփոխ երեւոյթներ դարպասելու փութկոտութիւնը :

Հայաստանի բանաստեղծները, բարեբախտաբար, վերը մէջբերուած թշուառ նմոյշին օրինակով նոր հարկեր վճարելու հարկին տակ չեն գտնուիր հիմա, յանդով ու չափով չեն արձագանգեր թերթերու հաղորդած հեռու հեռաւոր լուրերուն, այլ խաւարող ու խաւարելու սահմանուած արեւներու մասին խօսելու պատշաճ լեզուն գտած՝ միթինկ կը սարքեն ու ճառ կ'արտասանեն այսօր, ի՛նչ լաւ կ'ընեն, միայն ճառ կ'արտասանեն ...

«Ազդակ» Գ. Ս.

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԻՀՐԱՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Մէկն էր ան՝ Վասպուրականի այն խանդավառ մշտազուարթ ու եռանդուն գործիչներէն, որոնք դեռ հին վարչա — կարգին օրով, իրենց ուսման ծարաւը յագեցնելու համար՝ դուրս նետուած Վա — նի սահմաններէն, մտան Էջմիածնի ճե — մարանը եւ եղան անոր ամենափայլուն շրջանաւարտները :

Բայց ուսանելու այդ տենչը, որ զիրենք փախստականի կեանքով պանդխտութեան մղած էր, մարմաջը չէր՝ ոչ ընչաքաղց դրամասիրութեան եւ ոչ ալ սին փառա — մոլութեան :

Շատ համեստ էր իրենց նպատակը — « սորվիմ, որպէսզի ուսուցիչ դառնամ իմ գիւղիս » :

Արդարեւ չկար ուրիշ քիչ ու շատ տա — նելի ասպարէզ մը այն դժոխքի օրերուն մէջ, ուր կարելի ըլլար գործել՝ աշխատիլ ու նուիրուիլ այն ժողովուրդին, որուն համար կը դուրգուրային խանդակաթ սիրով մը եւ որուն շուրջը կը թեւածէին ինչպէս զոհուելու պատրաստ թիթեռնի — կը՝ լոյսին շուրջը :

Ձէ՞ որ բոլոր յեղափոխական գործիչ — ներն ալ ուսուցիչ էին միանգամայն : Ու — սուցիչ դպրոցական սերունդին՝ որուն հոգիին մէջ հարկ էր գիտութեան շողե — րուն հետ միասին՝ հուրը ներարկել հան — րային գործունէութեան, եւ յանուն հա — լածուող կոտորուող ժողովուրդին՝ ինք — նապաշտպանութեան ջիղը : Ուսուցիչ՝ երիտա — սարդ ու զինեալ խումբերուն, գաղտնի, գիշերային դասադրական գործունէու — թեան միջոցին, երբ պէտք էր զինավար — ժութեան հետ համընթաց մտաւոր պա — շար հայթայթել, մասնաւորաբար Վաս — պուրականի կեդրոնէն դէպի գաւառները մեկնող փրոփականտիստներուն :

Միհրան Թէրլէմէզեան մէկն էր այն հոգիներէն, որոնց համար կեանքը միշտ փայլուն է, միշտ ժպտող ու հաճելի : Ամենադժնդակ պայմաններու մէջ եւ ա — մէնէն վտանգաւոր վայրկեաններուն, երբեք ժպիտը չպակսեցաւ իր դէմքին վը — րայէն : Իր կեանքը համակ ժպիտ մը ե — ղաւ, որ ծաղիկի մը պէս բացուեցաւ ու անհետացաւ՝ առանց թորշոմելու :

Դեռ երիտասարդ, հազիւ երեսուն տա — րու, միջահասակ, կապոյտ աչքերով եւ վառվռուն, կենսալի արտայայտու — թեամբ՝ ան համն ու հոտն էր այն ընկե — րական շրջանակին՝ ուր ներկայ էին Վա — նի հերոս Արամը, աննման Սարգիսը Գասմէնը ու դեռ ինչ մարտական ուժեր՝ որոնք ինկան՝ որպէսզի բացուի արշալոյ — սը, դարերով երազուած :

Մարդ չէր կրնար հաւատալ՝ թէ ինչ — պէս այդ հոգիով երախան, այդ զուարթ կատակախօսը կը տանէր յօժարակամ, մեծ սիրով ու մանաւանդ՝ ճեռնհասօրէն ու գնահատելի ընդունակութեամբ, այն պատասխանատու, դժուարին աշխատան — քը, որ պարտադրուած էր իրեն, Վաս — պուրականի Կեդրոնական Կոմիտէին կող — մէ, որուն ուշադրաւ անդամներէն եղաւ ու մնաց մինչեւ վերջը :

Խօսելու ու մանաւանդ ընդդիմախօ — սելու բացառիկ ընդունակութիւնն ունէր Միհրան : Ցատկ ձայնով, համոզիչ շեշ — տերով եւ զօրեղ փաստերով ան ամենա — յարգուած բեմախօսներէն մէկը դարձաւ Վասպուրականցի ժողովուրդին՝ մաս — նաւորաբար Սահմանադրութենէն ետք :

Արամի ամենասիրելի ընկերն էր ան : Երկար ատեն, միասին կ'ապրէին անոնք : Իր գործունէութեան ընթացքին եւ իր ուղղութիւնովը միշտ մօտիկ մնաց Արա — մին, որուն լաւագոյն աջակիցն ու պաշտ — պանը հանդիսացաւ : Ժողովներու մէջ, կատակով դիտել կը տրուէր, թէ ինչքան նմանութիւն կար այդ երկուքի տեսակէտ — ներուն միջեւ այս կամ այն հարցի մա — սին :

Եւ սակայն, ճակատագիրը աւելի դժնէ դարձաւ Միհրանին քան Արամին հան — դէպ :

Միհրան Սահմանադրութենէն ետք Վանի բանտէն ազատելով անցաւ Գերմա — նիա, բարձրագոյն կրթութեան հետեւե — լու : Աւարտեց գերման համալսարանի մանկավարժական եւ հոգեբանական ճիւ — ղը : Երեք տարի ետք հանդիպեցաւ Պոլիս, ուր բախտ ունեցայ կրկին տեսնուելու ի — րեն հետ, ուր ուսուցիչս եղած էր : Զինքը գտայ նոյն զուարթ ու խանդավառ գոր — ծիչի տրամադրութեան մէջ : Միակ նոր որոշումը, որ տուած էր, եւրոպական կրթութիւն ստանալէ ետք, հանրային գործունէութենէ քաշուելով կրթական ասպարէզին մէջ ամփոփուիլն էր, ինչպէս հաղորդեց մեզ թէեւ ոչ այնքան հաստա — տակամօրէն :

Վան հասնելուն տնօրէն կարգուեցաւ Կեդրոնական վարժարանին, ուր մեծ ո — գեւորութեամբ սկսած էր իրագործել իր ծրագրած բարեփոխութիւնները : Բայց կեանքի բուռն հոսանքը, մանաւանդ Վասպուրականի եռուն գործունէութիւնը նորէն գրաւեցին իր կորովին մէկ մասը ու ան նորէն անդամ կը դառնար Վասպու — րականի Կեդրոնական Կոմիտէին, մինչեւ Դաշնակցութեան Ը. ընդհանուր ժողովը Կարնոյ մէջ, որուն գնաց մասնակցիլ իբ — րեւ ներկայացուցիչ բայոնական ժողո — վին :

Ընդհ. ժողովը աւարտած էր : Պատգա — մաւորները իրենց շրջանները դարձան, իսկ Միհրան ընդհ. ժողովին մասնաւոր կարգադրութիւնովը ատեն մըն ալ Կար — նոյ մէջ մնաց :

Շատերը զգացուցին իրեն վաղահաս վը — տանգը, որ կը սպառնար, խորհուրդ տը — ւին Կարինէն հեռանալու եւ անցնելու սահմանը, բայց փոխարէն սա պատաս — խանը ստացան .

— Ընդհանուր ժողովը պարտականու — թիւն մը վստահած է ինձ, չեմ կրնար լը — քել զայն :

Վրայ հասաւ մեծ աղէտը : Տեղի ունե — ցան Կարնոյ Հայութեան տարագրումն ու ջարդը : Եւ Միհրանն ալ չկայ ...

Չկա՞յ : Մեռա՞ւ ժպիտը անոր կապոյտ աչքերուն, մշտազուարթ հոգիին մէջ խամրեցա՞ւ ծաղիկը իր վառ երազնե — րուն : Բայց նայեցէք, այն ինչ ծաղիկ է, որ կը բացուի սա մեր Արարատի փէշին վրայ : Աս ինչ ժպիտ է, որ կը փայլի կոկոնին մէջ այդ կարմիր ծաղիկներուն : Ան մեր Միհրանին ժպիտն է : Այն անոր երազներն են, որ կը բացուին թերթ առ թերթ, կարմիր կապոյտ եւ նարինջ, Մա — սիսի ստորոտը :

Չէ՛, Միհրան Թէրլէմէզեան չէ մեռած :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՎԱՆԱՐԵԱՆ
(Ճակատամարտ», 1920

ՇՈՒԷՏ

« Անհաւասիկ կապոյտ դահլիճը » — կ'ըսէ առաջնորդը : Այցելուն կը գտնուի կարմիր աղիւսէ ընդարձակ սրահի մը մէջ, կառուցուած իտալական հրապարա — կի մը ոճով : Եւ, այսուհանդերձ, այս — պէս կը կոչուի Սթոքհոլմի քաղաքապե — տութեան նախասրահը — Կապոյտ դահ — լիճը : Այս հոյակապ կառոյցին հեղինա — կը ճարտարապետ Ռ. Էօսթպերկ, մտա — դրած էր զայն նկարազարդել կապոյտով, սակայն կախարդուած մեծ եւ ծակոտկէն աղիւսներու ջերմ գունաւորութենէն, որոշեց զայն թողուլ «կարմիրով» : «Ոս — կի դահլիճը», ուր ամէն տարի տեղի կ'ունենայ Նոպէլեան մրցանակներու բաշխման հանդիսութիւնը, պատուած է խճանկարով մը՝ կազմուած 18 միլիոն խորանարդ կտորներէ : Խօսքը ոչ թէ « ոսկեզօծ » է, այլ զուտ ոսկիէ, 16–18 քարաթ խորանարդներէ :

Սթոքհոլմը արժանի է այսպիսի քա — ղաքապետարանի մը : Անոր աշտարակէն կարելի է դիտել հեռուն մինչեւ ոլորա — պտոյտ սթոքհոլմեան կղզեխումբը — մի — ջազգային գրականութեան մէջ մտած Ա. Սթրինտպէրկի կողմէ :

Երկրին մէկ ծայրէն միւսը, կը տիրա — պետեն կարմիրը, դեղինը, կանաչը վառ կամ տժգոյն երանգներով :

Ամբողջ աշխարհի մէջ հռչակաւոր են Սթոքհոլմի նոր թաղերը, ինչպէս՝ Վել — լինպի կամ Փարսթա – Լոյսը կը ստանան ելեկտրակայաններէ, որոնք կը բանին հիւլէական ուժով, երթեւեկութեան հար — ցը լուծուած է ինքնատիպ ձեւով եւայլն :

Շուէտացին շատ կ'աշխատի, շատ մար — մնամարզութիւն կ'ընէ բացօթեայ — մօ — տաւորապէս 1·500·000 շարժիչ նաւակնե — րը այս դրացումին փաստերէն մէկն է միայն — սակայն իր ժամանակին մեծ մասը կ'անցընէ տան մէջ : Երկար ձմե — ռը, իր երկար գիշերները կը պահանջեն փոխարինում մը : Զարմանալի չէ, որ բնակարաններու կանոնաւորումը եւ լու — սաւորումը դարձած է արուեստ, որ կը կիրարկուի բարձր աստիճանի վրայ :

Ըմբռնելու համար, թէ ինչո՞ւ Շուէ — տիա երբեք չէ ճանչցած անգործու — թեան պատուհասը, պէտք է դար մը ետ երթալ : 1860ը սեւ տարի մը եղաւ Շուէ — տացիներուն համար : Սարսափելի երաշտ մը պատճառ եղաւ բերքի եւ անասուններու կորուստին : Հրդեհուեցան անտառները : Սով պիտի ըլլար ձմեռը : Մօտաւորապէս քառասուն հազար Շուէտացիներ մեկնեցան Ա — մերիկա : Անկէ սկիզբ եղաւ արտա — գաղթի շարժումի մը, որ մինչեւ 1925ը — Նահանգները պիտի փոխադրէր մէկ մի — լիոն երկու հարիւր հազարէն աւելի Շուէտացիներ : 1910ին Շուէտացիներուն մէկ հինգերորդը կ'ապրէր ովկիանոսէն անդին : Ի վերջոյ, անոնցմէ շատերը՝ 18 [illegible] հարիւրը — վերադարձան հայրենիք : Առաջին պատերազմէն ետք գաղթը դադ — րեցաւ, իսկ երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետք երկիրը ընդհակառակն իրեն քաշեց գրեթէ կէս միլիոն ներգաղ — թողներ եւրոպական զանազան երկիրնե — րէ : Այսուհանդերձ, Շուէտ այսօր ունի միայն 17 բնակիչ մէկ քառակուսի քիլո — մեթրի վրայ, բաղդատմամբ Անգլիոյ 225ի եւ Հոլանտայի 378ի :

Ներկայիս բոլոր Շուէտացիներն ալ կ'աշխատին, այր մարդիկ, կիներ, նոյնիսկ երախաները վարժուած են փոք — րիկէն վճարովի աշխատիլ, ան[illegible] իրենց կարողութեան : Գոյութիւն ունի լաւ կատարուած աշխատանքի ճըշ — մարիտ պաշտամունք մը : Փրոֆէսիոնէլ որակումը կը տեւէ ամբողջ կեանք մը : Որոշ արհեստով աշխատաւոր մը պէտք է յարատեւ ճիգեր ընէ, ետ չմնալու համար թեքնիքին կատարած յառաջդիմութի — ններէն : Աշխատաւորները իրենց տրամադ — րութեան տակ ունին իրենց մասնագիտու — թիւնը եւ մշակոյթի հորիզոնը ընդար — ձակելու բազմապիսի միջոցներ : Գոյու — թիւն ունին օրինակի համար 13 դաս — տիարակչական ընկերակցութիւններ, ո — րոնք ճանչցուած են եւ օժանդակութիւն կը ստանան կրթական նախարարութեան կողմէ : Ասոնց դասաւանդութիւններուն կը մասնակցին տարեկան մէկ միլիոնէ աւելի չափահասներ, որոնց կարելիութիւն կ'ընծայուի ձեռք բերելու գիտելիքներ փիլիսոփայութեան, հոգեբանութեան, օտար լեզուներու, երաժշտութեան, գը — րականութեան, արուեստի, պատմու — թեան, աշխարհագրութեան, իրաւագի — տութեան, տնտեսութեան, բժշկութեան, մարմնամարզութեան վերաբերեալ :

Եւ այսպէս, մարդիկ, որոնք բարձրա — գոյն ուսում չեն ստացած կ'ուսանին ա — ռանձինն, առանց վկայական ստանալու հեռանկարով, միայն ընդլայնելու համար իրենց մտահորիզոնը : Եւ այս անշահա — խնդիր տրամադրութիւնը դէպի գիտու —

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Գալով Սէճճատէճի պաշի Իզզէթ պէյին, կրցած էր իր անմեղութեան եւ հաւա — տարմութեան ապացոյցները տալ եւ ոչ միայն անվտանգ ազատիլ, այլ նոյնիսկ դրամական մեծկակ նուէր մըն ալ ստա — նալ իր տիրոջմէն :

Ապտիւլ Համիտի սովորութիւնն էր վարձատրել իր այն մարդիկը, որոնց վը — րայ անիրաւ կասկածներ ունեցած էր :

Ժամէ մը չափ իր թիկնաթոռին մէջ թաղուած մնաց այսպէս Օսման պէյ, ա — ռանց կարենալ որեւէ գործով զբաղելու. յետոյ մէկ քանի ստորադաս պաշտօ — եաներ կանչելով անոնց հրահանգներ տը — ւաւ եւ պատրաստուեցաւ իր ապարանքը վերադառնալ, երբ պալատական մը գա — լով լուր բերաւ թէ Վեհափառ Սուլթանը զինքը տեսնել կ'ուզէր :

Թեթեւ սարսուռ մը անցաւ մառանա — պետին մարմնէն, երբ սուլթանական հը — րամանը լսեց, բայց իսկոյն ինքզինքը զսպելով՝ փութաց իր Վեհափառ տիրոջ քով :

— Արդեօք ե՞ս ալ հարցաքննութեան պիտի ենթարկուիմ, մտածեց ճամբան եւ սկսաւ մտովի իր պաշտպանողականը պատրաստել եւ իր հաւատարմութեան ա — պացոյցները մտաբերել :

Եւ սակայն երբ իր տիրոջ ներկայացաւ, իսկոյն հանդարտեցաւ : Ապտիւլ Համիտ զուարթ ու ժպտուն ընդունելութիւն մը ըրած էր իրեն .

— Օսման, ինչպէս կը տեսնես, հար — ցուց բարեմոյն դէմքով մը, քանի օր է որ քեզ տեսած չունիմ :

— Փառք Աստուծոյ եւ ձեր Վեհափա — ռութեան, շատ հանգիստ եմ, պատաս — խանեց մառանապետը խորին ակնածան — քով իր տիրոջ առջեւ խոնարհելով :

— Իմ պալատականներուս մէջ գիտես որ ամէնէն աւելի քեզ կը սիրեմ ու քու վրադ վստահութիւն ունիմ :

— Իմ Վեհափառ տէրս զիս չափազանց կը պատուէ այս խօսքերով ...

— Շատոնց է որ ինծմէ բան մը չես խնդրած, շարունակեց բռնաւորը միշտ ժպտուն դէմքով :

— Շնորհիւ ձեր Վեհափառութեան բա — նի մը պէտք չունիմ, ամէն ինչ առատօ — րէն կը վայելեմ ... :

— Քանի որ բանի մը պէտք չունիս, ուրեմն աշխարհի ամէնէն երջանիկ մար — դը դուն ես :

— Միթէ կարելի՞ է երջանիկ չըլլալ երբ մարդ բախտաւորութիւնը ունի ձեր բարձր Վեհափառութեան քով ապրելու եւ անոր ծառայելու ...

— Իմ բոլոր պալատականներս քեզի պէս չեն մտածեր :

— Ի՞նչպէս, Վեհափառ տէր, միթէ կարելի՞ բան է տարբեր մտածում մը ու — նենալ :

— Եթէ ամէնքն ալ քեզի պէս մտածէին, մէջերնին դաւաճաններ պիտի չգտնուէր, շարունակեց բռնաւորը, որուն աչքերը տարօրինակօրէն շողացին :

— Վեհափառ տէր, միթէ աշխարհի մէջ կարելի՞ է որ գոյութիւն ունենան այն — պիսի անձեր, որոնք ձեր կայսերական անսպառ շնորհներն ու պատիւները վայե — լելէ ետքը կարենան ձեր նուիրական ան — ձին դէմ դաւաճանել ... :

— Ուրեմն չես հաւատար այդպիսի ան — ձերու գոյութեան :

— Վեհափառ տէր, ներեցէք որ չհա — ւատամ, կմկմաց մառանապետը որ կը սկսէր նեղուիլ խօսակցութեան առած այս ընթացքէն :

— Իսկ եթէ ապացոյցնե՞ր ըլլան մէջ — տեղ, հարցուց Ապտիւլ Համիտ :

— Այն ատեն, Վեհափառ տէր, հարկ է հաւատալ :

— Եւ ի՞նչպէս պատժելու է այդպի[illegible] դաւաճանները :

— Չեմ կրնար երեւակայել պատիժ մը որ հաւասարի այդպիսի ոճիրի մը :

Ապտիւլ Համիտ պահ մը խօսքը ընդ — հատեց, ակնարկ մը նետեց իր թիկնա — թոռին մօտ սեղանի մը դրուած առար — կայի մը որ սեւ չուխայով մը ծածկուած էր, յետոյ մառանապետին դառնալով ը — սաւ.

— Գիտես որ հակառակ իմ փափաք — ներ պետութեան թղթատարական կազ — մութիւնը շատ յետադէմ է ...

Օսման պէյ այս խօսքերը լսելով զար — մացած իր վեհափառին նայեցաւ, ... նալով կապ մը գտնել պահ մը առաջ ... խօսակցութեան եւ այս խօսքերուն մի — ...

— Նամակները յաճախ ուշ կը ... իրենց տեղը կամ բնաւ չեն հասնիր, շա — րունակեց Ապտիւլ Համիտ :

— Այդպէս է դժբախտաբար, ... Օսման պէյ :

— Կ'ուզեմ վերջ մը դնել այս ... կացութեան :

— Ձեր Վեհափառութեան կամքը ... չուշա իսկոյն պիտի գործադրուի, ... պէս ամէն բանի մէջ :

— Եւ այս գործը քեզի պիտի յանձ... րաւ Ապտիւլ Համիտ չեշտակի նայ... մը նետելով իր մառանապետին :

ԽՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 118)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆ ՈՒ ԵԿԱՄՈՒՏԸ

ԽՄԲ. — 1969 Դեկտեմբեր 18ին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակած էինք «Նամակ խմբագրութեան» գրութիւն մը, զոր ստորագրած էր ողբացեալ Վահան Խմէրտեան (վեց միլիոնի եկամուտը՝ 6000 խոստացքով) : Ցարդ անարձագանգ մնացած էր Խմէրեանի նամակը, որ հաշիւ կը պահանջէր մարդոցմէ, որ հաւանաբար չէին ուզեր այդ հաշիւները տալ : 1969 Մարտ 28ի թիւով Պոսթընի «Պայքար»ը կ'անդրադառնայ այդ գրութեան, հայ-կական սովորական դարձած մեթոտով մը՝ ուրիշ բանի մասին խօսիլ փոխանակ պատասխանելու արծարծուած խնդրին : Այս առթիւ, եւ ի յաւէտ բացակայութեան վահան Խմէրեանի, Պ. Հայկ Թօփաքեան նախկին փոխ-ատենապետ Հ.Բ.Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի (1955-66) մեզի դրկած է հետեւեալ գրութիւնը, հրատարակութեան խնդրանօք .—

Որքան գիտեմ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կամ անոր Եւրոպայի նորակոչ ներկայացուցիչները չեն պատասխանած — եւ հասկնալի է թէ ինչու ,

— վաթսուն տարիներէ ի վեր Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամ, Նախկին անդամ անոր օրինական Կեդր. վարչութեան ու բարերար անդամ Վ. Խմէրեանի փաստացի հարցումներուն : Անշուշտ պատասխան չէ եթէ ոչ ծիծաղելի անպարկեշտութիւն Նիւ Եորքի Բարեգործականի թիկունք «Պայքար»ի 1969 Մարտ 28ի թիւին մէջ լոյս տեսած տողերը .—

Բարեգործականի կեդրոնին դէմ բմբոստացող Փարիզի պարոններէն մէկը Դաշնակցական «Յառաջ»ի մէջ նամակ մը հրատարակելով կը պահանջէ որ Հայաստանի համար նախատեսուած գումարները անպայմա՛ն ղրկուին հոն : Երեւակայեցէք, Դաշնակցական ղեկավարները որոնք Հայաստանի գանձը առած ու փախած էին արտասահման, հիմա իրենց թերթով թիկունք կը կանգնին պարոնի մը, որ կ'առաջարկէ դրամ ղրկել Հայաստան :

Ի՞նչ է գաղտնիքը այս խորամանկութեան . արդեօք նոր միջո՞ց մը գտած են Հայաստանի գանձը կողոպտելու :

Կեանքիս մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չեմ պատկանած որ պատասխանեմ վերի ամբաստանութեան :

Գանք խնդրոյն էութեան :

Պ. Վ. Խմէրեանի դրած հարցումները շատ պարզ ու յստակ են :

— Ո՞վ գործածեց, ինչի՞ գործածուեցան Հ. Բ. Ը. Միութեան վստահուած Ռ. Մարկոսեան Հիմնադրամը ու եկամուտները : Ո՞ւր են անոր հաշիւներէն պակսող քանիցս կրկնապատկեալ կամ հինները վըրայ ձրի բաժնուած 4-5 միլիոն տոլարի նստող արժեթուղթերը (եւ տասնց զուգահեռաբար Հ. Բ. Ը. Միութեան բուն դրամագլուխներէն պակսող 18-20 միլիոն տոլարը) եւ ինչո՞ւ մայր հայրենիք չեն ղրկուիր անոր պատկանող եկամուտները :

Բաց նամակով մը եւ հարիւր տոկոս չէզոք Ազգ. բարերարի մը կողմէ գրուած այս հարցումներուն դէմ՝ «Արդեօք Դաշնակցութիւնը նոր միջո՞ց մը գտած է Հայաստանի գանձը կողոպտելու» գրելը կը նշանակէ , առնուազն, լրջութեան պակաս եւ անարգանք մը ամերիկահայ թերթի ընթերցողին :

Իբր ատենադպիր Ռափ. Մարկոսեան Հիմնարկի վերակազմեալ ընկերակցութեան պարտք կը զգամ հաստատելու թէ մեր նորոգ հանգուցեալ պատուոյ նախագահ Վահան Խմէրեանի գրութեան մէջ երեւցած թուանշանները կը համապատասխանեն իմ քով գտնուող վաւերաթուղթերուն տուեալներուն :

Թղթածրարիս մէջ են, ի մէջ այլոց՝

— Նօտարեալ պատճէն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ռափ. Մարկոսեան Հիմնարկի ձուլման համաձայնագիրը, որով առաջինը յանձնառու կ'ըլլայ, առանց որեւէ վերապահումի , *շարունակել Ռ. Մարկոսեան* կտակի պարտաւորութիւնը :

— Նոյն ընկերութիւններու լիազօրներու կողմէ ստորագրուած ցանկը արժեթուղթերուն, (Ռ. Մ. Հիմնարկէն Հ. Բ. Ը. Միութեան փոխանցուած) :

— 1946էն 1958 (12 տարիներ յետոյ) ղրկուած հաշուետու տախտակ մը, եւ 1959էն 1966 տարիներու «հաշուետուութիւն»ներ, որոնց անճշդութեան մասին բողոքելու առիթը ունեցանք եւ որոնց մասին աւելի մանրամասնօրէն կրնանք արտայայտուիլ : — Ամերիկեան դրամատան մը կողմէ պատրաստուած ու բաժնեթուղթերու արժէքներու վերաբերեալ տեղեկագիրներ եւայլն, եւայլն :

Ցարդելով այս հիւրընկալ սիւնակներուն նեղութիւնը, մէկդի դնենք օրական երկու կամ երեք սիւնակներու կարօտող հաշուական մանրամասնութիւնները եւ մեր կարգին դնենք, հարցում մը, բարոյական գետնի վրայ :

1946էն ի վեր Մարկոսեան դրամագլուխը կը գտնուի Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Միութեան տրամադրութեան տակ : Եկամուտները կ'արձանագրուին «սառած հաշիւ»ի մը, այսինքն անգործածելի ... Հոգ չէ թէ — եւ մենք քաջ գիտենք եւ փաստն ալ ունինք — *դրամագլուխ եւ եկամուտ գործածողներ պակաս չեն եւ առաջինը՝ բուն Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. գրասենեակը որ եկամուտներուն, տասը առ հարիւրը վար կը դնէ իբր վարչական ծախս, այսինքն վեր ի վերոյ Փրանսահայ սաներուն վերապահած ու Մարկոսեան Հիմնադրամի եկամուտներէն գործածուած գումարին հաւասար բաժին մը ... Աոխ-ծի բաժինը : Մնացեալը՝ հասոյթին չորս հինգերորդը 23 տարիներէ ի վեր սառած է,* «Ամերիկեան սովետական պաղ պատերազմ»*ը պատրուակելով :*

Պահ մը միայն ընդունինք որ պատըրուակը իրաւացի պատճառ մը ըլլար եւ դնենք մեր հարցումը :

Քանի որ Զուիցերիայէն Ամերիկա փոխադրուած դրամագլուխի մը 1946-1956 շրջանին եկամուտները կարելի չէր Ամերիկայէն մեկնելով գործածել կտակով կանխորոշուած ու նօտարեալ յանձնառութեամբ հաստատուած նպատակին, այսինքն ղրկել Մայր հայրենիք , կը կարծէ՞ք որ Միութեան վարիչները այնքան միամիտ էին որ չէին կռահած թէ Միութեան ամերիկանացումով (եւ կրնանք գրել Մարկոսեան Հիմնարկի վարչութեան վերջին երկու ապրողներու մահով) պիտի թաղուէին նաեւ Մարկոսեան Հիմնարկ ու հաշիւ պահանջելու իրաւասու մարմին եւ անձեր : (Այս մասին յատկանշական նամակներ ալ չեն պակսիր) :

Սակայն Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչներուն հաշիւները այս կէտին վրայ ալ անճիշդ էին : Տիարք Վ. Խմէրեան եւ Գ. Ագաթօն պէյ խոհեմութիւնը ունեցան վերակազմելու օրինական բոլոր տուեալներով օժտուած ընկերութիւն մը որուն փոխանցեցին իրենց բոլոր իրաւասութիւնները (ի մէջ այլոց վեց ամիսը անգամ մը Բարեգործականէն հաշիւ պահանջել ...) :

Պահանջեցին նաեւ, Նիւ Եորքի վարիչներէն, որ Մարկոսեան «սառած» եկամուտներէն մաս մը — շուրջ չորս հարիւր հազար տոլար — յատկացուին Երեւանի Համալսարանի գիտական բաժնին ղրկելու ամէնէն արդիական գործիքներ , Անգլիայէն, Գերմանիայէն, Զուիցերիայէն, Ճափոնէն եւ Ֆրանսայէն, ըստ բասմթէօրեան հաստատութեան փրոֆէսէօրներէն Պ. Տէրվլիշեանի ցուցմունքներուն :

Մեր տրամադրութեան տակ ունինք նաեւ շատ յատկանշական նամակ մը զոր Պ. Խմէրեանին ղրկած է Տոքթ. Վ. Մկրտիչեան, (Ա. փոխ-Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ. Կեդրոնական վարչութեան) որ ինչե՛ր կ'ըսէ ...

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ԱԹ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՄԻՏՔԵՐԷՆ

Մի բան կայ, որ ամէն մարդ ունի — դա յոյսն է :

×

Մայրս ասում էր՝ գրկուողը կ'ապրի , գրկողը չի ապրի :

×

Ճանաչել ճոխութեան ղեհկութիւնը : Լինել պարզ, գրել պարզ, խօսիլ պարզ :

×

Մահը մեր հաշուի մէջ չէ , մենք ենք նրա հաշուի մէջ :

×

Անվախ մարդը իրա գլուխը կ'ուտէ՝ աշխարհի համար, վախկոտ մարդը գլուխ կը պահէ՝ աշխարհին ուտելու համար :

×

Կեանքը չօշափելի երազ է, երազը՝ անշօշափելի կեանք :

×

Ամբոխը չզանուած հանք է :

×

Կեանքը տարբերւում է սովորական երազից նրանով, որ աւելի երկար է :

×

Մեր ամբողջ գիտութիւնը, եւ հազար դարեր յետոյ ձեռք բերուած գիտութիւնը եւս, մի կանթեղ է տիեզերական խորհուրդների անծիր խաւարների մէջ :

Քաղեց ԱԲԱՍ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Թիւնն ու մշակոյթը աւելի ակնառու է այսպէս կոչուած «Ժողովրդական միջնակարգ վարժարաններու աշակերտներուն մօտ : Ստեղծուած 1860ին, այս վարժարանները ընդհանուր գիտելիքներ կ'ընծայեն իննամեայ պարտաւորիչ տարրական վարժարաններու շրջանաւարտ շափահասներուն :

Բոլոր աշակերտները գիշերօթիկ են, իսկ դասընթացքները կը տեւեն իր տարի : Գոյութիւն ունին նաեւ տարբեր տեսակի յայտագիրներ — դասախօսութիւններ, գեղարուեստական շրջանակներ եւ այլն — որոնք բխելով այն աւանդութենէն, որ երեւան եկաւ եւ զարգացաւ գիւղերու մէջ իբրեւ հետեւանք սքանտինաւեան երկարատեւ ձմեռուան երկար գիշերներուն : Այս լրջամիտ, ջանասէր, ճարտար մարդիկը, որոնք հաւասար յարգանքով կը վերաբերին որեւէ աշխատանքի հանդէպ եւ շարունակ կը ձգտին դէպի ինքնակատարելագործում , իրենց ամբողջ էութեամբ եւ պատմութեամբ կը ներկայացնեն շուէտական յառաջդիմութեան շարժիչ ուժը :

Բ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (472)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ինչո՞ւ :

Վասնզի քաղքենիութիւնը յագուրդ գտած շահն է : Երէկ անօրժակ ունէր ան, այսօր լիուլի կը վայելէ, վաղը պիտի յագենայ : Նափոլէոնէն ետք 1814ի երեւոյթը նաեւ 1830ին տեղի ունեցաւ Շարլ Ժ.էն ետք :

Քաղքենիութիւնը մարդոց դաս մը համարել ուզուեցաւ՝ յանիրաւի :

Քաղքենիութիւնը պարզապէս ժողովուրդին գոհ մասն է : Քաղքենին այն մարդն է որ հիմա նստելու ժամանակ ունի : Աթոռ մը դաս մը չէ :

Բայց մարդիկ շատ կանուխ նստիլ ուզելով կրնան մարդկային սեռի ընթացքն իսկ արգիլել : Քաղքենիները շատ անգամ ունեցած են այս յանցանքը :

Յանցանք մը ընելու կարողութիւնը դաս մը կազմելու իրաւունք չէ : Եսասիրութիւնը ընկերային կարգաւորութեան բաժանումներէն մէկը չէ :

Այլ սակայն նաեւ եսասիրութեան նըկատմամբ պէտք է իրաւացի ըլլալ . այն վիճակը զոր 1830ի ցնցումէն ետք՝ ազգին քաղքենիութիւնը ըսուած մասը կը փափաքէր ունենալ, չէր այն անշարժութիւնը, որ անտարբերութեամբ եւ ծուլութեամբ կը խառնուի եւ որ փոքր ինչ նախատինք կը պարունակէ եւ ոչ ալ այն քունն էր որ երազներու մատչելի վայրկենական մոռացում մը կ'ենթադրէ այլ դադար մըն էր :

Դադարը բառ մըն է որ երկու զարմանալի եւ գրեթէ հակասական նշանակութիւն ունի Ֆրանսերէնի մէջ . չուող զօրք, այսինքն շարժում, նաեւ կայան, այսինքն հանգիստ կը նշանակէ :

Դադարը ուժերը նորոգել է . ապառազէն եւ արթուն հանգչիլ է . կատարուած իրողութիւն է այն, որ պահնորդներ կը դնէ եւ զգոյշ կը կենայ : Դադարը կ'ենթադրէ երէկուան կռիւը եւ վաղուան կռիւը :

1830ին եւ 1848ին միջնավայրն է ան :

Ինչ որ կռիւ կ'անուանենք հոս, կրնայ նաեւ յառաջդիմութիւն անուանուիլ :

Արդ, քաղքենիներուն, ինչպէս նաեւ պետական մարդոց այս դադար բառին նշանակութիւնը ունեցող մարդ մը : Թէեւ «բայց» մը պէտք էր, խառնակազմ անհատականութիւն մը, որ յեղափոխութիւն, նաեւ մտայնութիւն նշանակէր, ուրիշ խօսքով ընթնք անցեալը եւ ապագան ակներեւապէս իրարու յարմարցնելով ներկան հաստատէր :

Այս մարդը գտնուած էր բոլորովին պատրաստ : Անունն էր Լուի Ֆիլիփ տ'Օռլէան :

Խորհրդարանի 221 անդամները թագաւոր ըրին Լուի Ֆիլիփը : Լաֆայէթ թագադրութեան պաշտօնը կատարելով, «Հանրապետութեան լաւագոյնը» անուանեց զայն : Փարիզի քաղաքատունը Ռէյմի մայր եկեղեցին յաջորդեց :

Կատարեալ գահը կէս գահի փոխուեցաւ : Այս փոխանակութիւնը եղաւ ահա «1830ին գործը» :

Երբ ճարպիկները լմնցուցին, իրենց տուած լուծումին ահագին պակասութիւնը երեւցաւ : Այս ամէնը բացարձակ իրաւունքին հակառակ եղած կատարուած էր : Բացարձակ իրաւունքը, կը բողոքեմ, աղաղակեց, եւ աներեւոյթ եղաւ . ահարկու աներեւութիւն :

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՓ

Յեղափոխութեանց բազուկը սարսափելի եւ ձեռքը բարեբախտ է . ուժով կը զարնեն եւ աղէկ կ'ընտրեն : Նոյնիսկ եթէ անկատար, այլասերած եւ նախատուած, եւ 1830ի յեղափոխութեան պէս կրասեր յեղափոխութեան վիճակին ալ ինկած ըլլան, գրեթէ միշտ բաւական նախախնամական պայծառութիւն կ'ունենան, եւ հետեւաբար դէշ կերպով չեն իյնար : Անոնց խաւարումը հրաժարում չէ բնաւ :

Սակայն շատ չպարծինք . յեղափոխութիւններն ալ կը սխալին :

Դառնանք դէպի 1830ը :

1830 իր շեղումին մէջ բարեբախտութիւն ունեցաւ :

Թագաւորը աւելի կ'արժէր քան թէ թագաւորութիւնը այն հաստատութեան մէջ, որ կիսատ մնացող յեղափոխութենէ մը ետք կարգաւորութիւն անուանուեցաւ :

Լուի Ֆիլիփ հազուագիւտ մարդ մըն էր :

Լուի Ֆիլիփ այնքան արժանի է յարգանքի, որքան պախարակուելու արժանի է իր հայրը, թէեւ առոր յանցանքը մեղմացուցիչ պարագաներու շնորհիւ անշուշտ պիտի թեթեւնայ պատմութեան առջեւ, Լուի Ֆիլիփ բոլոր մասնաւոր առաքինութիւնները եւ հասարակային առաքինութեանց շատը ունէր . իր առողջութեան, հարստութեան, անձին եւ գործերուն հոգ կը տանէր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

Ղուկասեանց եղբայրներ Հիմնարկութիւնը, Սերժ եւ Ռոլան Պէօքլէռ ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ՂՈՒԿԱՍՕՖԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը՝ 60 Ավընիւ Ֆոշ, Փարիզ, Ապրիլ 27ին, 97 տարեկանին։

Արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ մըտերիմ շրջանակի մը մէջ, Ապրիլ 29ին, ժամը 10ին։ Ըստ ողբացեալին փափաքին, թաղումը կը կատարուի Ժընեւ։

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էլմաս Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Շահինեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Ժեռոմի Թաղականութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Սրբուհի Մինասեանի (տեսնապետուհի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին) մահուան տըխուր առթիւ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Թոքաթլեան, Այրի Տիկին Խամէրեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ զաւակը՝ Սելին եւ ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր մասակից եղան իրենց վշտին, իրենց կնոջ, զաւկին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՍՈՖԻ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խամէրեան)

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներուն, բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՄՈՒԹԷՆԻ (Տէսինի քաղաքապետ)։

Պատուոյ Նախագահութեամբ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի Յանձնախումբի։

Մայիս 4, Կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ, պատարագ։ Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում Յուշարձանի վայրը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԼՆՏՐԵԱՆ

Պիտի խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան աւուր պատշաճի արտասանութիւն և երգ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երախաներու տափատի (փանթալոն) շինող մը (ֆապրիքան) ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօր) կը փնտռէ։ Դիմել՝

POLERAY

5, Rue Moret, Paris (11e)

Métro Ménilmontant

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պետրոսեան իրենց աղջկան ամուսնութեան ուրախ առիթով, «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն յիսուն ֆրանք եւ քսան ֆր. ալ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին համար։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՁՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

Շաբաթ, Մայիս 3, ժամը 20.30ին

Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութիւնն ու իր ներկայ հարցերը։

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը հրաւիրուի ի մասնաւորի Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն։

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ երիտասարդութիւնը անխտիր, վիճաբանական բանախօսութեան մը, 32 րիւ տը Թրէվիզ, առաջին յարկ, այս Շաբաթ ժամը 17–20, նիւթ ունենալով «Մշակոյթը», ղեկավարուած Պ. Արա Տէյիրմէնճեան, Օր. Գաթիա Տէրտէրեան, Պ. Վահան Սեթեան, Օր. Անի Քէչիչեան, Պ. Արգար Մարտիրոսեան եւ Պ. Րաֆֆի Հազպանեանի կողմէ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, (Քաֆէ Լիոն), սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Յ. Շիրվանեանի բնակարանը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին Լիոնի եկեղեցւոյ սրահը՝ 295 Րիւ Պուալօ։

Կը խօսի Շ. ՊԱՐՈՆԵԱՆՑ

Նիւթ՝ Հայկ. աշխարհագրութիւնը։

Մուտքը ազատ է։

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.)։

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, 4 Մայիս, ժամը 15ին Սալ Կավօ (Մէթրօ Միրոմէնիլ)

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական պատու. բակ Եւրոպայի Հայոց)

Նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱԼԵՔ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը

Ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Մ. Գարանֆիլեան (երգ), Պ. Ժ. Թորգոմեան (ջութակ)։

Արտասանութիւններ խմբական, առանձին եւ հայկական պարեր վարժարանին աշակերտուհիներուն կողմէ։

Գին 15, 10, 7 փրանք

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը։

Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին

Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24

SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 ֆրանք

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797-71-98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ

Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու

ՕԹԷԼ ՌՈՒԶ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ։ Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր։

Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ՊԻՒՖԷ — Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով

Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնակ ան քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ

Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԷ

Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9.30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24։

Ցերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի։ Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է։ Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով։

ՃԱՇ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն։

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)

Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր

Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ — Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուտքի տոմս՝ 60 Ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն

Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ

ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Պիտի երգէ՝ սիրուած երգչուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 Ֆրանք։

Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 Ֆրանք, փափաքողներուն պիտի մատուցուի «Լընչ»՝ գին 50 Ֆրանք

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար։

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ։

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ ըլլալով Միութեան Նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ 10 Մաժօր։ Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 Ֆրանք։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 3 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI MAI 1969
Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11503
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.503

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՆԻՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

(1879 – 1969)

Ինննուն տարի առաջ, 1879ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնուէր Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը, նպատակ ունենալով բանալ աղջկանց վարժարան մը:

Մինչեւ այդ թուականը իգական սեռի դաստիարակութիւնը գրեթէ զանց էր առնուած, մինչ մանչերու համար բազմաթիւ դպրոցներ կը բացուէին Պոլսոյ եւ գաւառի մէջ:

Զարթօնքի շրջան էր արեւմտահայութեան համար: 1840ական թուականներէն սկսեալ «լուսաւորեալ»ները յաղթած էին «խաւարեալ»ներուն: 1860ին Ազգային Սահմանադրութիւնը նոր դարագլուխ մը կը բանար: 1878ին Հայկական Հարցը Պերլինի մէջ օրակարգի խնդիր կը դառնար: Հայրենաշունչ բանաստեղծներ ու գրագէտներ ազգային, հայրենասիրական ոգին կ'արծարծէին երիտասարդութեան մէջ:

Դպրոց բանալու, սերունդ կրթելու սէրը վարակած էր մտաւորական ու բարեկեցիկ դասակարգը: Կիլիկիա եւ այլ անուններու տակ կը կազմուէին կրթական նպատակով ընկերութիւններ, որոնք յետագային կը ձուլուէին Միացեալ Ընկերութիւն անուան տակ, նպատակ ունենալով վարժարաններ բանալ գաւառի հայաշատ քաղաքներուն մէջ: Ուսուցիչ եւ դասագիրք հայթայթել անոնց:

Զգալի էր ուսուցչի, մանաւանդ ուսուցչուհիի պակասը:

Քանի մը նուիրեալներ՝ Օր. Թագուհի Պալթազարեան, Տիկին Արմաւենի Մինասեան եւ Նուրիցա Սիմոնեան հիմնեցին Դպրոցասիրացի վարժարանը, որ պիտի դառնար տնկարան մը: Անոր շրջանաւարտուհիները պիտի ղրկուէին գաւառ՝ իբրեւ ուսուցչուհի պաշտօնավարելու համար դպրոցներու մէջ:

Դպրոցասիրացը բարեբար դեր պիտի կատարէր արեւմտահայութեան կրթական կեանքին մէջ, արդարացնելով իր կոչումն ու առաքելութիւնը: Բազմաթիւ ուսուցչուհիներ պիտի երթային գաւառ սերունդ կրթելու:

Առաջին աշխարհամարտը տակնուվրայ պիտի ընէր հայ ազգային կեանքը բոլոր մարզերու մէջ: Հարուածը պիտի հասնէր նաեւ Դպրոցասիրացին, որ սակայն յարմարելով պայմաններուն, պիտի վերածուէր աղջկանց որբանոցի մը, ուր պիտի պատսպարուէին Մեծ Եղեռնէն ազատած բեկորներ:

Դպրոցասէրը կ'ունենար տեսչուհի մը՝ 1898ի շրջանաւարտուհիներէն Օր. Ակլինէ Ճէլալեանը (յետագային Տիկին Համբարձում Պօյաճեան – Մուրատ), որ կազմակերպչական բացառիկ կարողութեամբ օժտուած, պիտի յաջողէր կրթական այս հիմնարկութիւնը փրկել ահաւոր փոթորիկէն եւ զայն հասցնել խաղաղութեան նաւահանգիստը, ապահովելով անոր տեւականութիւնը:

Իզմիրի աղէտէն ետք, Տիկին Մուրատ 1922ին իր 90 սանուհիները Պոլսէն տարաւ Սելանիկ, տարի մը ետք զանոնք փոխադրելու համար Մարսէյլ: Հուսկ ուրեմն 1928ին Դպրոցասէրը վերջնապէս հաստատուեցաւ Փարիզի արուարձան Ռէնսիի իր ներկայ շէնքին մէջ, Նիըր Իօթ Բիւլիֆի յանձնած 350 աշակերտուհիներով:

Տարիներու ընթացքին պակսեցաւ աշակերտուհիներու թիւը, որ ներկայիս 70էն պակաս է:

1946էն ի վեր դպրոցը բարձրացած է Ֆրանս. Լիսէի աստիճանին, սակայն այդ խրաւունքէն ցարդ չեն օգտուած աշակերտուհիները, որոնք երրորդ դասարանէն ետք չեն շարունակեր այնտեղ իրենց ուսումը:

Դպրոցասէրը արեւմուտքի մէջ հայ աղջիկանց միակ վարժարանն է: Ունի իր սեփական շէնքը, որ շնորհիւ վերջին տարիներու բարեզարդութեանց, կը ներկայացնէ հանգստաւէտութեան բոլոր պայմանները:

Վարժարանի խնամակալ մարմինը կարելին կ'ընէ ապահովելու համար վարժարանին բարգաւաճումը, հայ եւ ֆրանսացի կարող ուսուցիչներու խնամքին տակ:

Զգալի է սակայն կարեւոր պակաս մը: Դպրոցասէրը չունի հանդիսասրահ մը, ուր կարելի ըլլար կազմակերպել հանդէսներ ու դասախօսութիւններ: Քանի մը տարի առաջուան փորձը ցոյց տուաւ թէ ինչ մեծ բազմութիւն ներկայ կ'ըլլար դասախօսութեանց դպրոցի նեղ սրահին մէջ:

Վարժարանը տրամադրելի հող ունի հանդիսասրահի մը կառուցման համար: Բարերար մը կրնայ յանձն առնել կառուցման ծախքը՝ ազգօգուտ գործ մը կատարելու եւ իր յիշատակը յաւերժացնելու համար:

Հանդիսասրահին շնորհիւ Փարիզի Հայերը առիթ պիտի ունենան յաճախ այցելելու Դպրոցասէրի վարժարանը, հաճելի եւ օգտակար ժամեր անցընելու եւ հոգեկան կապ հաստատելու համար վաղուան սերունդին մայր դառնալու կոչուած աշակերտուհիներուն հետ:

Գուրգուրա՛նք, թեւ թիկունք հանդիսանանք Դպրոցասէրին, որ 43 տարի Պոլիս իր կոչումին ծառայելէ ետք, 47 տարիէ ի վեր սփիւռքի մէջ կոչուած է ծառայելու ազգապահպանման նուիրական գործին:

Իր իննսունամեակին առթիւ նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք մեր աղջիկներու հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած միակ վարժարանին, որպէսզի վառ ու անշէջ մնայ ճրագը:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Փոմփիտուէն եւ Տէֆէրէն ետք, ընկերվարական միացած կուսակցութեան (ՓԷ ԷՍ ՈՒ) ընդհ. քարտուղար՝ Միշէլ Ռոքառ իր թեկնածութիւնը դրաւ: Իր պատճառաբանութիւնն այն է որ այդ որոշումը առնուած է տեսնելով թէ ձախը չի կրնար համաձայնիլ մէկ անձի շուրջ: Ուրեմն պէտք է Կիրակի օրուան սպասել վերջնապէս վստահ ըլլալու համար Կասթոն Տէֆէրի թեկնածութեան մասին, տրուած ըլլալով որ կը խօսուի նաեւ Ալէն Սավարիի, որ կրնայ պատճառ դառնալ որ համայնավարները առանձին թեկնածու չներկայացնեն եւ համաձայնին Սավարի մինչ չեն համաձայնիր՝ Տէֆէրի: Այս ամբողջը «խաղեր» են Ֆ. Միթերանի համար, որ անշուշտ դժգոհ է: Կեդրոնը կը շարունակէ յուսալ Ալէն Փոհէրի թեկնածութիւնը մինչ Ժիսքառ բոլորովին կը միանայ Փոմփիտուի:

× Մայիս մէկը շատ խաղաղ անցած է Փարիզ եւ գաւառ: Աւանդական միւկէն, այս տարի ընդունուած է փոխանցման շրջանի նախագահ՝ Ալէն Փոհէրի կողմէ:

Փոքր ցոյցերու փոքր փորձեր եղած են Փարիզ եւ այլուր առանց հետեւանքի, արդէն սենտիքաները ջնջած են աւանդական տողանցքները:

ՆԱՄԲԻ ՃԱՌԸ

Մայիս մէկի առթիւ Նասր շատ բուռն ճառ մը խօսած է Իսրայէլի դէմ, շեշտելով «մենք ալ իրաւունք ունինք քաղաքային կայաններ ռմբակոծելու թշնամիին մօտ»: Ասիկա կ'ըսուի Իսրայէլեան յարձակման պատճառաւնեղուսի ամբարտակին վրայ: Ինչպէս միշտ երկու կողմերը բոլորովին տարբեր բացատրութիւններ կու տան: Ըստ Գահիրէի ոչ մէկ Իսրայէլցի զինուոր եգիպտական հող մտած է, յարձակումը եղած է օդանաւերով եւ ձախողած է: Իսրայէլեան աղբիւրները բոլորովին տարբեր բաներ կ'ըսեն՝ Ոչ մէկ օդանաւ ռմբակոծած է եգիպտական հողամասը, այլ քոմանտօ մը մտած է Եգիպտոս, մինչեւ 250 քիլմ., առանց ոչ մէկ դիմադրութեան հանդիպելու:

Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլ թէ արաբական երկիրները, մթնոլորտը շատ լարուած է եւ կ'ըսուի թէ աւելի ծանր է քան 1967ի վեց օրուան պատերազմի նախօրեակին:

× Լիբանանեան տագնապը չէ լուծուած եւ Էլ Ֆաքն ալ սկսած է աւելի «տեղատուրուիլ» եւ պայմաններ դնել Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ ֆետայիններ Սուրիայէն Լիբանան եկած են հաստատելու Մինչ այդ Նախագահ Հելու կը շարունակէ վարչապետ մը փնտռել: Ծումպլաթ (յառաջդիմական ընկերվարական կուսակցութիւն) կը մերժէ միակ կարելի նկատուած դահլիճը՝ Ռաշիտ Քարամէ, ինչպէս նաեւ Քամիլ Շամունի կուսակցութեան մասնակցութիւնը որեւէ դահլիճի: Կը պնդէ որ Լիբանան զօրավիգ կենայ պաղեստինեան քոմանտոներուն: Ծումպլաթի կողքին է Ապտուլլահ Եաֆի, որ նոյնը կ'ուզէ, արդ որեւէ կառավարութիւն որ ոչ Ծումպլաթի, ոչ Եաֆիի օժանդակութիւնը վայելէ չի կրնար երկար տեւել: Միւս կողմէ երրեակ զինակցութիւնը (Ազգ. պլոք, Ֆալանժ, Ազատական Ազգ. կուսակցութիւն) տրամադիր է զօրավիգ կենալու Քարամէի, բայց չուզեր որ բացարձակ ազատութիւն տրուի Ֆետայաններուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ինչպէս գրած էինք զինուորական տողանցք տեղի չունեցաւ այս տարի Մայիս մէկին: Եւ Բրեժնեւ շատ խաղաղասէր ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով թէ պիտի պաշտպանեն խաղաղ համակեցութեան սկզբունքները

ՊԱՂՏԱՏԻ կառավարութիւնը ՄԱԿին դիմեց Պարսկաստանի հետ իր տարակարծութիւնը կարգադրելու համար Պաղտատ կը շեշտէ որ Իրաք միակողմանի կերպով ջնջելով երկու երկիրներու միջեւ եղած համաձայնութիւնը «միջազգային օրէնքի բացայայտ բռնաբարումը ըրաւ»:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ ժողովուրդը, հակառակ ոստիկանական եւ զինուորական ուժերու հաւաքուած է Վենչեսլասի հրապարակը: Քաղաքական դէմքերն ալ զանազան շրջաններ այցելած են «նոր» խօսքեր ըսելու համար:

ԱԼԷՆ ՓՈՀԷՐ առջի օր հրաւիրած էր ձայն – պատկերասփիւռի վարչական խորհուրդի նախագահը յիշեցնելու համար անոր թէ 1964 Յունիս 27ի օրէնքին համաձայն, իր վարչութեան պարտականութիւնն է որ տրուած լուրերը առարկայական եւ ճիշդ ըլլան եւ հսկելու որ մտածումի գլխաւոր հոսանքները եւ կարծիքի մեծ հոսանքներ կրնան արտայայտուիլ ձայնպատկերասփիւռի միջոցաւ: Արդէն կարգ մը «կողմնակի» յայտագրեր (վիճաբանական ասուլիս, Քառորդ ժամը տ'Ասթիէի եւն.) ջնջուած են մինչեւ նախագահական ընտրութիւն:

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 12ին, Մոսկուայի պատկերասփիւռի սրահին մէջ սկսած է ճատրակի միջազգային առաջնութեան մրցախաղը: Առաջին մրցորդներն եղած են Տիգրան Պետրոսեան, որ ճատրակի աշխարհի ախոյեանն է եւ Սպասսկի, որ կը նկատուի շատ վտանգաւոր մրցորդ մը ախոյենութեան դծով:

Ծանօթ է, թէ 1966ին Սպասսկի մեծ ճիգ թափեց պարտութեան մատնելու համար Հայազգի ախոյեանը, սակայն չյաջողեցաւ: Այժմ Պետրոսեան քառասուն տարեկան է, իսկ Սպասսկի՝ 32: Այլ խօսքով երկուքն ալ կը գտնուին իրենց հասուն տարիքին մէջ, միւս կողմէ, սակայն, համաձայն Պետրոսեանի մօտիկ բարեկամներուն, ան ներկայիս շատ վտանգաւոր հակառակորդ մըն է իր աւելի երիտասարդ յաւակնորդին համար:

Հետեւելով Հայաստանի մամուլին մէջ պարբերաբար հրապարակուած խաղանկարներուն, կը տեսնուի, որ առաջին խաղին երկու կողմերը նախ կիրարկած են քարօքանի պաշտպանութեան սիստեմ մը: Ապա Սպասսկի, որ ճերմակներով կը խաղայ, երկու քայլ յառաջ տարած է իր թագաւորին զինուորը, Պետրոսեան (սեւ) ընտրած է սիկիլիական պաշտպանութեան կերպը: Այս տեսակ խաղին յատկանիշը այն է, որ ի տարբերութիւն սպիտակներուն, որոնք կը փորձեն խաղը զարգացնել թագաւորին թեւին վրայ, սեւերը զայն կը զարգացնեն թագուհիին թեւին վրայ:

14րդ քայլին սպիտակները (Սպասսկի) ունեցած են փոքր առաւելութիւն մը, սակայն սեւերու դիրքը (Պետրոսեան) միշտ ամուր եղած է:

15րդ քայլին Սպասսկի փորձած է կիբարկել յարձակողական ռազմավարութիւն մը: Մասնաւորաբար 17րդ քայլին Սպասսկի հնարաւորութիւն ունեցած է զինուոր մը զոհելու գնով բուռն յարձակում մը կազմակերպել, սակայն, ինչպէս գիտել կուտան լրագրողները, քան վայրկեան մտածելէ ետք հրաժարած է իր այդ նպատակէն: Յետագային, Պետրոսեան յաջողած է քանի մը խելացի խաղերով բարելաւել իր կացութիւնը:

Խաղը շարունակուած է Ապրիլ 16ին: Պետրոսեան այս անգամ շատ աւելի ճարպիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուած է, իսկ Սպասսկի ճակատագրական սխալ մը գործած է, որու հետեւանքով առաջին խաղը շահած է Տիգրան Պետրոսեան:

Երկրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած է Ապրիլ 17ին: Սպասսկի զանազան ռազմավարութիւններ ի գործ դրած է թափանցելու համար սպիտակներու (Պետրոսեան) արքայական թեւէն ներս, սակայն Պետրոսեան միշտ յաջողած է առաջքը առնել վտանգին: Ի վերջոյ 61րդ խաղին, Սպասսկի առաջարկած է խաղը նկատել ոչ ոքի: Պետրոսեան ընդունած է:

Երրորդ հանդիպումը տեղի ունեցած է յաջորդ օրը, Ապրիլ 18ին: Խաղին մանրամասնութիւնները ցարդ կը պակսին մեզի:

Այժմ արդիւնքը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ: 2–1՝ ի նպաստ Տիգրան Պետրոսեանի:

Ժ.

ԴԱՒԱՆԱՆՔԻ ՄԱՐԴԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Լեւոն Շանթի անձին մէջ մարդուն ու գրագէտին նկարագիրը ցայտուն կերպով ի յայտ կուգայ երիտասարդութեան առաջին իսկ տարիներուն, երբ, լրացնելէ ետք Էջմիածնայ Գէորգեան Ճեմարանը (1884 – 1891), կը վերադառնայ Պոլիս ու «Հայրենիք»ի 21 Հոկտեմբեր 1891ի թիւին մէջ կը հրատարակէ իր առաջին քերթուածը՝ «Ա՜խ, տուէք ինձ» խորագրին տակ :

Պիտի չարտագրենք չորս քառեակներէ բաղկացած այդ պատառիկը : Սակայն պիտի ուզենք հոն քով–քովի բերուած գրեթէ նախնական մտածումներուն մէջ մատնանշել ապագայ մեծ գրագէտին ու թատերագիրին, ինչպէս մարդուն ու դաստիարակին ընկերային – իմաստասիրական դաւանանքը :

Շանթի վերապրող ձգտումը եւ իղձն է, առաջին իսկ օրէն, ունենալ «անսահման եւ անդուլ ուժ»ը՝ պայքարելու, «մաքառելու ամպերու դէմ՝ որոնք կը ծանրանան իր մտքին վրայ», ապա «յաղթելու», ողջունելու օրոյր» եւ դառնալու «ՇԱ՛ՆԹ» …

Ինչպէս կը տեսնէք, աւազանի անունով Լեւոն Նահաշպետեանը՝ մանկական տարիքի մէջ հայրը կորսնցնելէ ու անոր անունով «Սեղբոսեան» դառնալէ ետք, 1891ին գրի առած իր առաջին իսկ քերթուածին ուժի, պայքարի եւ յաղթանակի կարգախօսով կը մկրտուի ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ :

Յաջորդական տասնամեակներու ընթացքին ու մինչեւ իր մահը (1951), մեծ գրագէտն ու դաստիարակը մնաց այս նոյն դաւանանքին գաղափարաշունչ քարոզիչը՝ իր վէպերով ու մանաւանդ թատերական վաստակով, արուեստի իր կրակը առնելով յատկապէս հիւսիսային (Նորտիք) ժողովուրդներու յառաջապահ մտաւորականութենէն եւ իմաստասիրական հոսանքներէն :

Նիցչէ, Իպսէն, Կէօթէ (նաեւ Շէյքսփիր)՝ եղան այն գլխաւոր մեծերը, որոնք ի բնէ պայքարունակ իր միտքն ու հոգին կռանեցին, գրեթէ շօշափելի իրենց ներգործութիւնը ունեցան իր գրականութեան ու թատերական վաստակին վրայ, ու, ադով ալ, «միջազգային» բնոյթ ու կշիռ տուին իր բոլոր լայնաշունչ ստեղծումներուն :

Եթէ հայ գրականութեան համայնապատկերին մէջ Շանթի գործը «դարտուղութիւն» նկատուելու չափով ինքնատիպ է եւ ծանրաշունչ, պատճառը պէտք է փնտռել իմաստասիրական ու ընկերային այն խորքին մէջ՝ որուն անհաւասարելի մեծութիւնները եղան Իպսէն կամ Կէօթէ, մարդուն ու կեանքին մէջ որոնելով աղբիւրը «ուժին» եւ «գեղեցկութեան», «ձգտում»ին եւ «որոնում»ին, բոլոր այն ներքին զօրութիւններուն՝ որոնք ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ՄԱՐԴ ԷԱԿԸ ԿՐՆԱՆ ԱՐԺԵՒՈՐԵԼ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՃՇՄԱՐԻՏ «ՄԵԾ»ՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄԻՆ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄՈՎԸ :

«Քանակ»ը որակի վերածելու հանգանակն է՝ որ կը վարէ Շանթը : — Բարձրանալու, ազնուանալու, «ինքզինք իրականացնելու» կոչում մը ունի մարդը, եւ եթէ այս ձգտումին մէջ զրկանք ու տառապանք կը սպասեն իրեն, պիտի չկրթոտի եւ պիտի չտկարանայ : Պիտի պայքարի՝ յաղթելու կամքով :

Գերմանիան եւ իր համալսարանները (Լայփցիկ, Եէնա եւ Միւնիխ), որոնումի եւ մշտական ողորումի իր այս տենդը մտրակած են՝ մտասեւեռումի մը վերածելով, իր մէջ, գաղափարականութիւնը : Մարդը «տարկայ» մըն է լոկ՝ եթէ իրեն տրուած կեանքի տեւողութիւնը պիտի սպառէ իբրեւ կրաւորական էակ կամ ճակատագրապաշտ էութիւն : «Ինքզինք իրականացնելու» համար՝ պէտք է կարենայ վերստեղծել մարդը՝ իր մէջ :

Շանթի բոլոր վէպերուն, թատերգութեանց եւ քերթուածներուն մէջ (ինչպէս առհասարակ հանրային մարդու եւ դաստիարակի իր գործունէութեան մէջ)՝ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ՄԱՐԴԸ ԳԱՂԱՓԱՐԱՇՈՒՆՉ ԷԱԿԻ վերածուած տեսնելու տենչը կայ. ու ինչ որ ալ ըլլայ վէպին սեռը նիւթը կամ հիմքը՝ հերոսները միշտ մարդիկ են, որոնք կը խորհրդանշեն պայքարը «տարկայ» մարդուն եւ գաղափարատիպ մարդուն, վատին ու քաջին, տգեղին ու գեղեցիկին, տկարութեան եւ ուժին …

— «Ի՜նչ ոչնչութիւն կեանքը՝ առանց գործելու, առանց մաքառման, առանց մոռմոքումի, առանց կիրքերու, առանց անհատնում ծրագիրներու», կ'ըսէ Երուանդ, «Երազ Օրեր»ու հերոսը, երբ հարկադրաբար պիտի բաժնուի Դիլիջանի հովուերգական ամարանոցի ուսանողուհիէն՝ Վարդուհիէն, որուն հայերէնի դասեր կ'աւանդէր …

Իր բոլոր վիպական թէ թատերական գործերուն մէջ, Շանթ կ'ապրի իր հերոսներով, ինք կայ անոնց մէջ՝ առօրեայ կեանքի մէջ, սիրոյ դրուագներու մէջ, պատմական վերիվայրումներու մէջ, պայքարի ճակատներու վրայ, ազգային թէ ընկերային կեանքի մէջ :

Եւ իր բոլոր հերոսներուն դէմ՝ կան միշտ տկարները, վեհերոտները, վատերը, դիւրին կեանքի ու ձրի փառքի հետամուտ հակադիր տիպարները :

«Լերան աղջիկը», «Դերասանուհին», «Մնաք բարով իրիկունը», «Դարձ», «Եսի մարդը», «Ճամբուն վրայ», «Հին Աստուածները», «Կայսրը», «Շղթայուածը», «Ինկած բերդի իշխանուհին», «Օշին Պայլ» ու տակաւին շարքը իր բոլոր վիպերգութեանց եւ թատերականներուն՝ կը դառնան գրեթէ նոյն առանցքին շուրջ :— Որոնում, ձգտում, անկրոտ պայքար՝ չգտնելու, չհասնելու, տառապելու գնով, բացարձակապաշտ նոյն մտքով ու հոգիով :

Արտակեդրոն մարդ մը ու գրագէտ մըն էր Շանթ՝ սակայն խորապէս մարդկային : Այնպէս՝ ինչպէս եղաւ իր գործը :

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ.— Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումը այս տարի եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ Միլանի Հայ Տան մէջ, կազմակերպութեամբ Իտալիոյ Հայոց վարչութեան և մասնակցութեամբ Իտալահայ Մշակութային Միութեան, Ե. Հ. Ո. Մ.ի Փարմայի մասնաճիւղին եւ Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան :

Հանդէսը կը հովանաւորէին համայնքիս հոգեւոր հովիւ՝ Զգօն Եպս. Տէր–Յակոբեան եւ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Սերովբէ Վրդ. Ազըլեան :

Արդարեւ, Ապրիլ 22ի գիշերը, Հայ Տան սրահը լեցուն էր իտալահայ ազգայիններով եւ հայ ուսանողութեամբ :

Յայտագիրը ճոխ էր :

Պ. Ստեփան Սրապեան, նախագահ Իտալիոյ Հայոց վարչութեան, իր բացման խօսքին մէջ կ'ոգեկոչէր մեր բիւրաւոր նահատակները եւ կը հրաւիրէր հանդիսականները յոտնկայս յարգելու յիշատակը գաղութէս յաւերժ բաժնուած ազգայիններու :

Պ. Տր. Տէմիրճեան կը կարդար իր ուղերձը նուիրուած նահատակներուն եւ ուղղուած հայ ազգին : Դանիէլ Վարուժանի «Նաւասարդեան»ը կ'արտասանէր Վարդան Գալայճեան, Արամայիս Սրապեանի «Տօլակ»ին՝ Վահէ Սիսեռեան, Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»՝ Գրիգոր Շէխիկեան, իսկ փոքրիկն Շաքէ Բամպակեան՝ «Ոգիք հայրենեաց»ը : Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Բամպակեան կ'երգէր Կավարենցի «Ոգիք հայրենեաց» :

Օրուան բանախօսն էր Հ. Սերովբէ վրդ. Ազըլեան, որ կը նկարագրէր իր կատարած ճամբորդութիւնը Տէր Զօրի անապատներուն մէջ, իր ապրումները եւ դէպքերը որոնց ականատես եղած էր Տէր Զօր գտնուած միջոցին : Ապա կ'ոգեկոչէր մեր նահատակները շեշտելով թէ անոնք եղան յաղթականները եւ պարտեալները եւ թէ Սփիւռք ու Հայաստան հոգեպէս կապուած են անոնց,, վերջացնելով իր խօսքը կ'ըսէր թէ պէտք է հաւատարիմ ըլլալ մեր նահատակներուն հաւատքին եթէ կ'ուզենք շարունակ ու գոյատեւել որպէս Հայ :

Փոքրիկներ Ալեքսան եւ Հայկ Ալեքսանեանի Հ. Ասատուր Վրդ. Թալաթինեանի «Ես քեզ տեսայ Հայաստան» արտասանութեամբ կը փակուէր յայտագրի Ա. մասը :

Յայտագրի Բ. մասը նուիրուած էր Երեւանի 2750ամեակին :

Օրուան բանախօսն էր Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան, որ պատմականը կ'ընէր Երեւանի, Էրեբունիի եւ Կարմիր Բլուրի պեղումներուն ու կը շեշտէր ըսելով թէ Սփիւռք եւ Հայաստան բաժնուած չեն երբեք, Հայութիւնը մէկ է եւ թէ այսօրուան հայրենիքի անարդար սահմանները, որոնք արդիւնք են քաղաքական դաւերու, պէտք է լայնան եւ ընդգրկեն մեր պապենական հողերը : Բժ. Ալեքսանեան իտալերէն լեզուով շարունակելով իր բանախօսութիւնը կը հրաւիրէր հայ երիտասարդութիւնը նուիրումի հանդէպ իր ազգին, կ'ընէր գովքը Երեւանի որ արդիւնքն է հայ ժողովուրդի աշխատունակ ոգիին ու շարունակելով կ'ըսէր, թշնամին աւրեց ու աւերեց ամէն ինչ, աւրեց բայց չկրցաւ աւրել վիթխարի Արարատը, բայց եւ այնպէս զայն աքսորեց մեր սահմաններէն ու անդրադառնալով հայ մարտիկներու հայրենական կռիւներուն, գովքը կ'ընէր Սարդարապատի ճակատամարտին ու անոր նուիրուած յուշարձանին Հայաստանի մէջ :

Բանախօսէն ետք բեմ կը բարձրանար Պէյրութահայ երգչուհի, Սոփրանօ Օր. Սոնա Ղազարեան, պատուոյ մրցանակներ Սիենայի երաժշտանոցէն, երգելով Կոմիտասի «Անտունի»ն եւ Վ. Կոտոյեանի Երեւանի 2750ամեակին նուիրուած «Ոստան Հայրենի»ն : Ս. Ղազարեան իր գեղեցիկ ձայնով շատ յաջող կերպով կը մեկնէր երկու երգերն ալ :

Զգօն Եպսկ. Տէր – Յակոբեան իր փակման խօսքին, կ'անդրադառնար ըսելով թէ նահատակներուն երազը, ձգտումը իրականացած է որ Հայուն գոյատեւումն էր եւ Հայաստանի գոյութիւնը ապա կը մաղթէր ու կը բաղձար Հայաստանի ու Հայութեան միութիւնը ու կը փակէր իր խօսքը յիշելով բանաստեղծի խօսքը .—

Ամենայն տեղ մահը մի է
Մարդ մի անգամ պիտ մեռնի
Բայց երանի որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի :

Երգչախումբը մենակատարութեամբ Տիկին Ազատի Պետոյեանի կ'երգէր Եկմալեանի «Տէր կեցո դու զՀայս»ը եւ ցուցադրութեամբ Տէր Զօրի Ջարդի վայրերու նկարներուն, ոգեկոչումի հանդէսը վերջ կը գտնէր ուշ գիշերին :

×

Իտալական ձայնասփիւռը արդէն …

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ինծի՞, գոչեց Օսման պէյ :

— Այո, թղթատարական ու հեռագրական ընդհանուր տնօրէնութիւնը պիտի ջնջեմ, Հիւսէյին Հասիպ էֆէնտին պիտի հրաժարեցնեմ, Վարչութիւնը Նախարարութեան պիտի բարձրացնեմ ու քեզ ալ նախարար կարգեմ :

— Վեհափառ տէր, շատ շնորհակալ ու երախտապարտ եմ իմ մասին ձեր ցոյց տուած բարեացակամութեան համար, սակայն խոնարհաբար դիտել կուտամ որ ես պիտի չկրնամ օգտակար ըլլալ այդ պաշտօնին մէջ եւ ինծի համար շատ աւելի մեծ երջանկութիւն մըն է հոս, այս պալատին մէջ, ձեր բարձր Վեհափառութեան քով ծառայել, կը խնդրեմ որ այդ պաշտօնին աւելի յարմար անձ մը որոնէք :

— Քու ըրածդ կեղծ համեստութիւն է, ես գիտեմ արժանիքդ, յարմարագոյն անձը այդ պաշտօնին համար դուն ես :

Մատնապետը՝ գլուխը խոնարհած, չպատասխանեց բռնաւորը խօսքը շարունակեց .

— Դուն կրնաս թղթակցութեան այնպիսի միջոցներ հնարել, որ ոչ մէկուն միտքէն կրնայ անցնիլ . . .

— Վեհափառ տէր, ի՞նչ կ'ըսէք, զիս կը շփոթեցնէք :

— Ահաւասիկ ապացոյցը, գոչեց Ապտիւլ Համիտ, սեւ չուխան վար առնելով սեղանին վրայ դրուած տարկային վրայէն :

Մատնապետը աչքերը դէպի հոն ուղղեց . սեղանին վրայինը Ապու Սամաքի յանձնած խմորեղէնն էր . . .

Օսման պէյ ահելի ցնցում մը ունեցաւ, յանկարծ գունատեցաւ, ուզեց խօսիլ, բայց շնչահեղձ գետին տապալեցաւ թեւերը շարժելով :

Ապտիւլ Համիտ զանգակը հնչեցուց եւ իր հաւատարիմ պահապանին ըսաւ .

— Շուտ պալատը գտնուող բժիշկ մը կանչէ :

Վայրկեան մը ետք բժիշկը եկաւ ու հաստատեց մատնապետին մահը :

— Մե՜ղք, ըսաւ բռնաւորը ինքնիրեն, դարձեալ որսը փախցուցինք ձեռքէ . .

Օսման պէյին մարմինը իսկոյն իր բնակարանը փոխադրուեցաւ :

Դէպքը պատահած էր Կիրակի առաւօտ 18 Փետրուար : Երկուշաբթի օրուան թերթերը լուր կուտային հետեւեալ կերպով .

« Վեհափառ Սուլթանին մատնապետ Օսման պէյ Շաբաթ գիշեր յանկարծական տկարութիւն մը զգալով հիւանդացաւ իր ապարանքին մէջ՝ Օրթաքէօյ : Տոքթ. Շէֆիք փաշա, եւ տոքթ. Սիւլէյման փաշա հարկ եղած դարմանները ըրին, սակայն արդիւնք մը չունեցաւ եւ երէկ առաւօտեան ժամը 3ին, Օսման պէյ հոգին աւանդեց շնչարգելութեան հետեւանքով » :

Թերթերը հետեւեալը կ'աւելցնէին .

« Վեհ. Սուլթանը, իմանալով Օսման պէյի մահը, ցաւ զգաց եւ բարեհաճեցաւ նախ առաջին Միւսահիպ Ճէվհէր աղան եւ յետոյ Սէճճատէճի Պաշի Իզզէթ պէյը ղրկելով վախճանեալին ապարանքը, ցաւակցութիւն յայտնել տան բնտանիքին : Կայսերական իրատէ մը հրամայեց, որ յուղարկաւորութեան ծախքը կայս. մասնաւոր արկղէն հատուցուի եւ մարմինը ամփոփուի Եահեա էֆէնտիի տէրկեահը» :

Ապտիւլ Համիտի համար այս նոր իրողութիւնը, այսինքն իր մատնապետին յարաբերութիւն ունենալը Թուրք յեղափոխականներուն հետ, չանթի հարուած մը եղաւ, որ կրկին հրդեհեց իր կասկածոտ երեւակայութիւնը : Օսման պէյ՝ մինչեւ այդ օր, բռնաւորին աչքին ամենահաւատարիմ ծառայ մըն էր, որ երբեք ամենափոքր կասկածանքի մը տեղի տուած չէր, այն աստիճան, որ Ապտիւլ Համիտ ոչ թէ անոր վրայ որեւէ հսկողութիւն ի գործ դնել չէր տար, այլ իսկ եթէ իր լրտեսներուն մէկին փէշէր ժուռնալ մը գրել մատնապետին վրայ՝ զայն բարկութեամբ կը պատռէր կը նետէր, առանց գրուածքին ամենափոքր կարեւորութիւն ընծայելու : Լրտեսները տեղեակ ըլլալով բռնաւորին այս համակրութեան, ի վերջոյ այլեւս երբեք տեղեկութիւն չէին հաղորդեր մատնապետին մասին, որ իր վստահութեամբ բացառիկ դիրք մը կը գրաւէր Եըլտըզի պալատին մէջ :

Բայց այս անգամ երբ Ապու Սամաք իր ընդունած ծրարը բերած էր իրեն, իր Վեհափառ տիրոջ ոտքերուն տակ դնելու, ըսելով թէ ուսկից կուգար այդ որո՞ւ տրուելու սահմանուած էր, այդ խմորեղէնին մէջէն երեւան ելած կասկածելի թուղթը, այն ատեն Ապտիւլ Համիտի կոյր վստահութիւնը խախտած էր իր մատնապետին վրայէն :

Բայց վերջին փորձ մըն ալ ընել ուզած էր զայն իր քովը կանչելով ու յանկարծ խմորեղէնը մէջտեղ հանելով :

Այդ փորձը, ինչպէս տեսանք, … համար, խիղճ եղած էր պալատականին … վախէն ու սաստիկ յուզումէն շնչա… մեռած էր :

ԽՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 119)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս տարի, Ապրիլին, 54րդ տարեդարձն էր մեր ժամանակակից պատմութեան յաղթապանծ թուականներէն ու անկիւ — նազարձ կազմող էջերէն Վասպուրականի հերոսամարտին: Միեւնոյն ատեն, այս հերոսամարտին յիսնամեակն է անզուգական Արամի, որ իրաւամբ կը նկատուի Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հիմնադիրը: Վերջապէս, Վանի հերոսամարտին մէջ իր փայլուն դերը ունեցած Արմենակ Եկարեանի մահուան 45ամեակն է:

Մարսէյլի Վասպուրականի հայրենակցական միութիւնը ղուռեհին նախաձեռնութեամբ մը, Կիրակի, Ապրիլ 27ին, Սիլմանտոյի շքեղ սրահին մէջ հանդիսութեամբ մը ոգեկոչեց այս երբեակ թուականները:

Հանդիսութիւնը, որուն հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Վահան Փորթուկալեան, արձանագրեց բացառիկ յաջողութիւն իր պաշտօնական եւ գեղարուեստական բաժնով, մանաւանդ ներկաներութիւն, որ աննախընթաց էր այս տարի:

Հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեանի ժամանումէն ետք, օրուան նախագահը Գ. Ալեքսան Գալայճեան, պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց հանդիսութիւնը:

Օր. Մաոյէն Մարկոսեան նախ նուագեց Ֆրանսայի քայլերգը, ապա՝ Բամ Փորոտանը, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս:

Նախագահը իր բացման խօսքին մէջ ժամանակ չէջտամ խօսեցաւ 1915ի Վասպուրականի հերոսամարտի մասին, յատկապէս բնութագրեց օրուան կացութիւնը, տրամադրութիւնը ժողովուրդին ու իր ղեկավարութեան զոհ չերթալու ձէվաէթի սոր ծրագրին՝ բնաջնջել շըրջանի Հայութիւնը: Միակամ ու միասիրտ, Վասպուրականցիները մեծով ու փոքրով կուրծք տուին Թրքական կանոնաւոր բանակներուն եւ չէթէներուն դէմ եւ, վերջապէս, յաջողեցան երջանիկ օր մը Վանայ պատմական բերդին վրայ ծածանեցնել Հայկ. դրօշը, որ ազատութեան խորհրդանիշը դարձաւ այնուհետեւ:

Գ. Գալայճեան բառ արժանւոյն գնահատեց եւ փառաւորեց Արամի դերն ու անունը, հաստատելով թէ՝ իր համեստ արտաքինին տակ Արամ Փաշան, կամ Վանի Արամը, ինչպէս կը սիրէին զինք կոչել Վանեցիները, եղաւ դիմադրութեան ոգին եւ բացառիկ շնորհներով օժտուած ղեկավարը: Փառաւորեց նաեւ անունը Արմենակ Եկարեանի, որ եղաւ արի հրամանատար մը, անձնուէր մարտիկ մը հերոսամարտի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին:

Նախագահին հրաւէրով ներկաները վայրկեանի մը լռութեամբ յարգեցին յիշատակը հերոսամարտի բոլոր նահատակներուն:

Հուսկ ուրեմն խօսեցաւ օրուան բանախօսը Գ. Ժիրայր Միրիձեան, որ պատմական դէպքերու եւ դէմքերու յիշատակութեամբ, այլ մանաւանդ ԺԹ. դարու Հայաստանի կացութիւնը պարզելով հաստատեց, թէ շնորհիւ յեղափոխական մարտերուն, ազատատենչ տրամադրութիւններու արծարծումին՝ Րաֆֆիէն մինչեւ Ահարոնեան եւ Քրիստափոր, հոգեկլլուած ու մտայղկուած ճակատագրապաշտ հայ մարդը, որուն վիճակուած էր ապրիլ ղրատի կեանք մը, հոգեփոխուեցաւ եւ երէկուան իր խոնարհ դիրքէն դուրս գալով դարձաւ մարտիկ եւ հայդուկ: Այդ մարտական ոգին անմիջական արդիւնքն էր այն իրողութիւնը, որ Վասպուրականցին նախընտրեց վահանը կուրծքին մեռնիլ, հերոսի դափնեպսակը ճակտին, քան թէ մահուան դերանդիին յանձնուիլ իբրեւ անդէմ էակ:

Վասպուրականի հերոսամարտը դրուագ մը չէ միայն մեր պատմութեան մէջ, քանի որ բացառիկ չքեղութեամբ գլեցած մեծ իրադարձութիւն մըն է ան: Անկիւնադարձ մը ամէնէն աւելի:

Բանախօսը մասնաւոր գոհունակութեամբ գիտել տուաւ, թէ օրհասական այդ պահուն, ինչպէս եղաւ յետագային Արարատեան դաշտին մէջ 1918ին, Հայ ժողովուրդը միասնականութեան օրինակելի տրամադրութեամբ եւ գիտակցութեամբ մարտնչեցաւ ձէվաէթի եւ Վէհիպ փաշայի բանակներուն դէմ, երկու պարագաներուն ալ արձանագրելով անկիւնադարձ կազմող յաղթանակներ:

Վասպուրականէն Երեւան, Ապրիլեան հերոսամարտէն մինչեւ Մայիսեան յաղթապանծ ճակատամարտները Արարատեան դաշտին մէջ, բացառիկ դիրք մը գըրաւեց Արամ, որ ժամանակակիցներուն իսկ վկայութեամբ եղաւ վերին հրամանատարն ու մղիչ ուժը Վանի եւ Երեւանի դիմադրական պայքարին: Արամ եղաւ գենիթ մը, լուսաւոր գագաթ մը մեր վերջին շրջանի պատմութեան մեծ դէմքերուն մէջ: Ասիկա կը փաստուի անոր կատարած գործին արդիւնքովը: Առանց Արամի կարելի չէ պատկերացնել Վանի եւ Արարատեան դաշտի դուպարները:

Հայրենասէր մարտիկ մը եղաւ նոյնպէս Արմենակ Եկարեան, որ արմենականներու մէջ թրծուած յեղափոխական հուրով, Վանի Շատախին մէջ իր յոյժ կարեւոր դերը ունեցաւ յաղթանակի կերտումին մէջ:

Ցարգանք մեր բոլոր հերոսներուն:

Սերունդները իրենց հոգեկան սնունդը կ'առնեն անցեալի լուսաշող դէմքերէն, հարուստ դրուագներէն:

Ազգը կ'ապրի երբ սերունդներ հաւատարմօրէն ականջալուր կ'ըլլան պատմութեան ձայնին:

Յովհ. Հայգազդեան իր խօսքին մէջ նախ յիշեցուց, թէ Վասպուրականի հայրենակցական Միութիւնը չորս տասնամեակներէ ի վեր կը փառաւորէ յաղթանակի այս տարեդարձը, զայն իրաւամբ նըկատելով համահայկական փառաւոր թըւական մը:

Արագ ակնարկ մը նետելէ ետք 1880էն 1915 երկարող ժամանակաշրջանին վրայ, յիշելէ ետք այն կարեւոր աշխատանքը, որ կատարած են այդ տարիներուն Վասպուրականի շրջանին մէջ Խրիմեան Հայրիկը, Մկրտիչ Փորթուկալեանը, Մկրտիչ Թէրլէմէզեանը, Արամը, Կոմսը, Իշխանը, Վռամեանը եւ շատ շատեր իրենց նըմաններէն, անդրադարձաւ այն բախտորոշ որոշումին վրայ, որ տուին երեք հայ քաղաքական կուսակցութիւններու ղեկավարները դիմադրելու զէնքով եւ մեռնելու պատուով:

Բանախօսը հուսկ ուրեմն ոգեկոչեց կըռիւները Այգեստանի, Քաղաքամէջի եւ գիւղերու մէջ, Երեւան հանեց Վասպուրականցիին հերոսական նկարագիրը, յաղթելու վճռակամութիւնը, ի գործ դրած ռազմավարական ճարտար միջոցները եւայլն: Խօսեցաւ Սարտարապատի կռիւներու մասին, ուր շուրջ հինգ հազար Վանեցիներ Վանեան գունդին մէջ բացառիկ յանդգնութեամբ ճակատեցան Թրքական ուժերու դէմ եւ իրենց արեան գնով մասնակից դարձան անկախ հայրենիքի մը ստեղծման:

Բանախօսը պանծացուց նաեւ յիշատակը Դաշնակցական Արամի եւ Արմենական Եկարեանի:

Յով. Հայգազդեան իր ճառին վերջաւորութեան կարդաց ողջոյնի նամակներ ու հեռագիրներ Վահան Փորթուկալեանէ, Հրաչ Զարդարեանէ, Տաճատ Թէրլէմէզեանէ, Ղազար Ներկարարեանէ, Յովհ. Կիրակոսեանէ եւ Գուրգէն Եկարեանէ, (Երեւան):

Հանդիսութեան ընթացքին գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը, որ խնամուած բնոյթ ունէր:

Ցաջողութեամբ արտասանեցին Տիկին Իսկուհի Հրաչեան (Սիամանթօ), Հայկ Ֆրանքեան (Մ. Վարանդեան) եւ Վանիկ Նազարեան (Սիամանթօ):

Մեներգեցին Օր. Եւլինէ Նազարեան եւ Ալիս Շամիրեան, առաջինը «Մայրիկ»ը, իսկ երկրորդը Գերլիոզէն երկու երգ, Վակներէն երկու երգ եւ հուսկ ուրեմն Զթչեանի «Արարատը», Ա. Սաթեանի «Արդեօք գիտե՞ս դու...»ն, Ա. Յարութիւնեանի «Երգիր ինձ համար»ը, Կոմիտասի «Կռունկ»ը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ժ. Քոմպի:

Ներկաները հաճոյքով ունկնդրեցին Ա. Շամիրեանի մարզուած ձայնով լաւ մեկնաբանուած երգերը:

Վերջապէս Հայ Արենոյշները ներկայացուցին ազգային պարեր: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակիցները վարձատրուեցան ծաղիկներով:

Հանդիսութենէն ետք «Ահարոնեան» ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ գինեձօն մը, ուր շուտով ստեղծուեցաւ ջերմ մթնոլորտ մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

...սկաւ Ֆրանց Վէրֆէլի «Մուսա Լերան 40 օրերը» վէպին ձայնասփռման: Վէպը կը ձայնասփռուի ութը մասով ամէն Շաբաթ գիշեր ժամը 20–20.30, երկրորդ կայանի վրայ:

Վէպին սփռումը կը սկսէր Շաբաթ Ապրիլ 19ին: Խօսնակը ներկայացնելէ ետք Ֆրանց Վէրֆէլի գլուխ գործոցը «Մուսա Լերան 40 օրերը», կը յիշէր Հայկական ջարդերը ու կը շեշտէր Թուրքերու կողմէ կատարուած ըլլալը, որ կը հանդիսանար 20րդ դարու առաջին ջարդը ապա կ'ընէր այն պաշտպանութեան զոր ըրին Մուսա Տաղի բնակիչները:

Ձայնասփռումը իր առաջին մասով շատ յաջող էր, կը մաղթենք որ շարունակուի նոյն թափով որպէսզի գտնելէ ետք ժողովրդականութիւն, ցոյց տրուի նաեւ հեռատեսիլէն, որ կը յուսանք չուշանար:

ԶԱՐԵՀ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջերս լոյս տեսած գիրքերն են.—

Հրաչեայ Քոչար. «Երկերի ժողովածու», հատոր 5րդ, տպաքանակ՝ տասը հազար:

Դանիէլ Վարուժան. «Երկեր», կազմեց Ս. Սահակեան, տպաքանակ՝ 10.000:

Նար — Դոս. հատոր չորրորդ: Տպաքանակ՝ քսան հազար:

Բ. Թումանեան. «Հայ աստղագիտութեան պատմութիւն» (ԺԹ. դարու սկիզբէն մինչեւ 1920): Տպաքանակ՝ 3000:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՄՏՔԵՐԷՆ

Սէրը արթուն ժամանակ կազմուած երազ է:

×

Ձահելը մաճառ գինի է՝ անուշ ու պըղտոր:

×

Մեծ մարդը ծով է, պզտիկ մարդը՝ տաշեղ, ծովը տաշեղի համեմ չի կրնայ գալ — անդնդային պէս միշտ երեսի վըրայ է:

×

Հէնց միայն մայր ունենալու համար արժէ աշխարհ գալ:

Քաղեց ԱԲԱՍ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (473)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Րոպէի մը արժէքը, բայց ոչ միշտ տարիի մը գինը կը ճանչնար. սթափ, զըւարթ, խաղաղասէր եւ համբերող, բարի մարդ եւ բարի իշխան էր:

Կնոջը հետ կը պառկէր եւ պալատին մէջ սպասաւորներ ունէր, որոնց պաշտօնն էր ամուսնական անկողինը քաղքենիներուն ցուցնել, ըստ որում ննջարանը տանիկ կանոնաւորապէս ամէնուն ցուցնելու փափաքը օգտակար էր՝ Պուրպոն — ներու անդրանիկ ճիւղին հետ ապօրինի ցոյցերէն ետք:

Եւրոպայի բոլոր լեզուները, եւ որ աւելի հազուագիւտ է, ամէն շահերու ամէն լեզուները գիտէր եւ կը խօսէր. «միջին դասի» սքանչելի ներկայացուցիչը, այլ անկէ գերազանց եւ ամէն կերպով աւելի մեծ էր. ի՛նչ ցեղէ սերելը լաւ գիտնալով հանդերձ, իր անհատական բուն արժէքին վրայ վստահելու լրջմտութիւնը ունէր, եւ իր տոհմին խնդրոյն մասին շատ մասնաւոր էր՝ Օրլէանեան եւ ոչ թէ Պուրպոնեան ըլլալը յայտնելով:

Երբ տակաւին Նորին Վսեմութիւն կ'ըլլար, իր տոհմի իշխաններուն խիստ առաջինն, բայց երբ Վեհափառութիւն ըլլալ ուեցաւ, բուն քաղքենի էր. հասարակութեան առջեւ երկայնաբան, մտերմական տեսութեան մէջ համառօտախօս, ագահ կարծուած այլ ոչ ապացուցուած, իրապէս այն խնայասէրներէն մէկը, որոնք իրենց հաճոյքներուն կամ պարտաւորութեան համար դիւրութեամբ դրամ կը վատնեն. գրագէտ այլ գրագիտութեան նկատմամբ անզգայ:

Ազնուական այլ ոչ ասպետ. պարզ, հանդարտ եւ զօրեղ:

Իր ընտանիքին եւ տոհմին աչքին լոյսը, հրապուրիչ խօսակցող եւ կառավարութեան գեղծումներուն տեղեակ պետական մարդ:

Ներքնապէս անտարբեր, անմիջական շահով գրաւուած, միշտ ի մօտուստ կառավարող, իսկ ոխակալութեան եւ երախտագիտութեան անատակ էր:

Վերապրողները միջակներու վրայ կը գործածէր անողոքապէս:

Խորհրդարանի անդամներուն մեծամասնութիւնը վարպետութեամբ կը սոփէր որոշումներ տալ ի վնաս այն գաղտնի համաձայնութեանց, որոնք գահերու տակ խոր ձայնով կը գոռան:

Սիրտը կը բանար, երբեմն անխոհեմութեամբ կը բանար, այլ հրաշալի ճարպիկութիւն մը կը ցուցնէր այս անխոհեմութեան մէջ:

Ձանազան միջոցներ, դէմքեր եւ դիմակներ կ'առնէր:

Եւրոպայի Ֆրանսայի եւ Ֆրանսայի Եւրոպային վախ կուտար:

Իր հայրենիքը անտարակոյս կը սիրէր, բայց ընտանիքը նախամեծարելով:

Տիրապետութիւնը իշխանութենէ եւ իշխանութիւնն ալ արժանապատուութենէ վեր կը դասէր, տրամութի՛ւն, որ աղէտաւոր բան մը ունի, այսինքն՝ ամէն բանի մէջ յաջողութիւն ուղելով՝ խարէութիւնը կ'ընդունի եւ բոլորովին չի մերժեր նուաստութիւնը. ունի նաեւ օգտակար բան մը, այսինքն քաղաքականութիւնը բուռն ընդհարումներէ. Պետութիւնը խորտակումներէ եւ ընկերութիւնը մեծ աղէտներէ զերծ կը պահէ, մանրախոյզ, ուղիղ, լուրջ, ուշադիր, կորովամիտ եւ անխոնջ էր:

Երբեմն կը հակասէր, եւ առջի բրածը կամ ըսածը ետքի խօսքով կամ ընթացքով կը ժխտէր:

Անքոնայի մէջ Աւստրիոյ դէմ յանդըգնութիւն, Սպանիոյ մէջ Անգլիոյ դէմ յամառութիւն ցուցուց, Անվէրս ռմբակոծեց եւ Փրիչարին ստակ վերցուց. Մարսէյէզը համոզուելով կ'երգէր, վհատումի, յոգնութեանց, գեղեցիկին եւ տեսլականին ճաշակին, յանդուգն վեհանձնութեանց, ուտոփիի, ցնորքի, բարկութեան, սնափառութեան եւ երկիւղի անհպելի էր. անձնական աներկիւղութեան ամէն ձեւերը ունէր: Վալմիի մէջ զօրապետ, Ժեմափի մէջ զինուոր էր. ութ անգամ սպաննուելու վտանգը կրած էր, բայց միշտ ժպտելով:

Կրենատիէի մը պէս արի, խորհողի մը պէս քաջասիրտ:

Միայն եւրոպական դղրդումի պատահական շրջումներէն վախ կրող եւ քաղաքական մեծ դէպքերու անկարող, միշտ պատրաստ էր կեանքը այլ ոչ բնաւ գործը վտանգելու:

Իր կամքը ազդեցութեան կը փոխէր որպէսզի անոնք որ պիտի հնազանդին իրեն՝ աւելի իմացականութեան քան թէ թագաւորի մը հնազանդած սեպուին:

Կարող էր դիտելու, այլ ոչ հմայապէս գուշակելու:

Միտքերու ուշադրութիւն չէր տար, բայց մարդերը կը ճանչնար, այսինքն դատելու համար պէտք ունէր տեսնելու:

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Շողան Բարսեղեան (Տէսի-նէն), Այրի Տիկին Վերժին եւ իր զաւակը Բարսեղեան Լորիս, Տէր եւ Տիկին Բար-սեղ Բարսեղեան եւ զաւակները (Վիէն), խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով, նաեւ կազմակերպութիւննե-րու, իրենց ծաղկեպսակներով մասնակ-ցեցան իրենց սիրասուն զաւակին, ամուս-նոյն, հօր, եղբօր, ԵՐՈՒԱՆԴ ԲԱՐՍԵՂ-ԵԱՆԻ կսկծալի մահուան սուգին:

Այս տխուր առթիւ Բ. Բարսեղեան կը նուիրէ յիսուն ֆր. Մարսէյլի Վասպու-րականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վար-չութեան, երեսուն ֆր. Վիէնի Ֆ. Կապ. Խաչին, երեսուն ֆր. «Յառաջ»ի բար-գաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միու-թիւնը վարչութեան գանձապահուհի Տիկ. Վարդանոյշ Նալպանտեանի ամուսնոյն Սահակի մահուան առթիւ փոխան ծաղ-կեպսակի յիսունական ֆրանք կը նուիրէ ի նպաստ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու Օգափ. կայաններուն: (Կապ. Խաչի գու-մարը ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան 40ա-կան ֆրանք կը նուիրէ Հայ Կարմիր Խա-չի նոր շէնքի գնումին համար, Տիկին Ե-ղիսաբէթ Յովսէփեանի եւ Օր. Արաքսի Թորոսեանի մահերուն առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շր-նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները աթոռներու նորո-գութեան համար: Պ. Տ. Փէհլիվանեան 150 ֆրանք, Տիկին Ինճիճեան հարիւր, Ոմն յիսուն, Օր. Հ. Խոյեան իր հօրեղբօր Տ. Վահան Ա. քհնյ. Խոյեանի յիշատա-կին 30, Տիկին Վ. Մեծմօրեան 20 ֆր.:

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տիկին Աշխէն Գասպարեան, իր ամուսնոյն երկու անգամ արկածէ ա-զատած ըլլալուն համար կը նուիրէ՝ 40 ֆրանք Շ. Նարդունիի գործերուն հրա-տարակման, քսան «Յառաջ»ի բարգա-ւաճման, քսան Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Երկուշաբթի (Մայիս 5) հեռատե-սիլի Ա. կայանէն ժամը 18·40ին

ԱԼԻՍ ԼԵՒՈՆ

կարի տան հաւաքածոն կը ներկայացուի Մակազին Ֆէմինէնի ընթացքին:

Boutique couture,
3, Rue de Miromesnil, Paris (8e)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. Paris (9e)

ՋՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ
Շաբաթ, Մայիս 3, ժամը 20·30ին
տրիչ ներկայութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն:
Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Նիւթ՝ Հայ երիտասարդութիւնն ու իր ներկայ հարցերը:
Կը հրաւիրուի ի մասնաւորի Փա-րիզի հայ երիտասարդութիւնը: Պարտա-

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի նահա-տակներուն, բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՄՈՒԹԷՆԻ (Տէսինի քաղաքապետ):
Պատուոյ նախագահութեամբ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԷՐՃԵԱՆԻ
Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի Յանձնախումբի:

Մայիս 4, Կիրակի առաւօտ հոգեհան-գիստ, պատարագ: Պատարագէն ետք ծաղկեփունջի զետեղում Յուշարձանի վայրը:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏԸՐԵԱՆ
Պիտի խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՃԷ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան աւուր պատշաճի արտասանութիւն և երգ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, (Քաֆէ Լիոն), սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ըն-կերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Յ. Շիրվանեանի բնակարանը:

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin
ESTIMATION GRATUITE

10ème année

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտէլլօ թատերագիրը:

Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ի նպաստ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» շաբաթաթերթին

կիրակի, Մայիս 4, ժամը 16էն 24

SALONS DES AMBASSADEURS 2, Avenue Gabriel — Métro : Concorde

Նուագախումբ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը իր նոր յայտագրով

ՃՈԽ ԵՒ ԱՌԱՏ ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներուն ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդականներուն՝ 10 ֆրանք

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով 797-71-98 ամէն օր ժամը 18էն 20

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերնդականներու մօտ, ինչպէս նաեւ Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e).

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

կիրակի, 4 Մայիս, ժամը 15ին Սալ Կաւօ (Մէթրօ Միրոմէնիլ)

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱԼԵՔ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մխիթարեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը Ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Մ. Գարանֆիլեան (երգ), Պ. Ժ. Թորգոմեան (ջութակ):

Արտասանութիւններ խմբական, առանձին եւ հայկական պարեր վարժարանի աշակերտուհիներուն կողմէ:

Գին 15, 10, 7 ֆրանք

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին մէջ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝

Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մեներգողներ.— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Օրիորդներ՝ ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար հարազատնե-րու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամօլին եւ Ռաֆայէլ Մար-կոսեանի, Վարիչ - պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբաց-եալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ ան-դամներու:

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին Վահրամ պէյ Նուպար:

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմա-տունը.— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն:

Ոգեկոչումի խօսք:

Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մար-մինները, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը:

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ

Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհանուր Տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ կողմէ

Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օ փերայի հրապարակ, ժամը 16ին

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ

Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանին մէջ ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանողա-կան Տան Երիտասարդներուն կողմէ:

Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայ-րերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւ ային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողնե-րու բաւարար թիւի մը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (նամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ - պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ - Վարշաւա - Մոսկուա - Երեւան - Թիֆլիզ - Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու:

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 - 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4-22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վե-րապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 4 MAI 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11504
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.504

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԻՍ 1-ԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՅՈՅՍԸ՝ ՓՈՀԷՐ

Տը Կոլի քաշուելէ ետք, Նախարարաց Խորհուրդը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր, Ալէն Փոհէրի նախագահութեան ներքեւ։ Որոշեց, ինչպէս կը սպասուէր, որ նախագահական ընտրութիւնը կատարուի Յունիս մէկին, եւ ի հարկին, երկրորդ շրջանը՝ Յունիս 15ին։

Նախարարաց Խորհուրդի առթիւ միջադէպ մըն ալ պատահած է։ Արտաքին Նախարար Տըպրէ իր զեկուցումին մէջ, շեշտած էր թէ չարթուան միջազգային մթնոլորտը նախագահ տը Կոլի հրաժարումն էր, ապա այդ մասին առանձին հաղորդագրութիւն ալ տուած էր մամուլին։ Նոյն իրիկունը, Ելիզէի դիւանը զեկոյց մը կը հրատարակէր ճշդելու համար թէ Նախարարաց Խորհուրդի մը նիստը գաղտնի է եւ ոչ մէկ նախարար իրաւասութիւն ունի այդ նիստին մանրամասնութիւնները մամուլին յանձնելու։

× Ալէն Փոհէր ամէն կողմէ կոչերու ենթակայ է որպէսզի իր թեկնածութիւնը դնէ, սակայն ոչ մէկ որոշում տուած է այդ մասին, կամ ոչ մէկ որոշում հրապարակած։

× Ձախը բաւական պառակտուած պատկեր մը կը պարզէ եւ Երկուշաբթի յայտնի կ'ըլլայ թէ քանի՛ թեկնածու պիտի ներկայացնեն զանազան կուսակցութիւններն ու հոսանքները։

Աւելի զատ ալ բաւական անհատներ կան թեկնածու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒԻ ԼԸ ԿՐԱՆ լիսէն փակուեցաւ շատ ծանր միջադէպի մը հետեւանքով։ Ուսանողներու բախումի մը ընթացքին ձեռնառումբ մը պայթած է եւ մէկ ուսանող շատ ծանրօրէն վիրաւորուած, տասը ուրիշներ ալ՝ թեթեւօրէն։ Քաղաքական դիտութեանց ուսանող մը ձերբակալուած է։ Լուսաւորութեան նախարար Էտկար Ֆօռի համար, բացառապէս ծանրակշիռ բնոյթ ունի այս միջադէպը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ մեռած է Ֆրանց Ֆոն Փափըն, 90 տարեկանին։ Եղած է վարչապետ Հինտէնպուրկի նախագահութեան օրով, փոխ - վարչապետ Հիթլէրի առաջին կառավարութեան մէջ։ 1939ին Անգարայի դեսպան նշանակուած է եւ մեծ դեր խաղացած Թուրքիոյ չէզոք մնալուն մէջ աշխարհամարտի ընթացքին։ Ինք է որ դուրս հանած է լրտեսական աժէնէն նշանաւոր պատմութիւններէն մին՝ Կիկերոնի խնդիրը։Արդարեւ ինք է որ իր գործակալներէն մէկը կրցած է մտցնել բրիտանական դեսպանատունը, իբրեւ անձնական սպասեակը դեսպանին։

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ հասած լուրերու համաձայն, խորայելցի զինուորական փորձագէտները կը խորհին թէ «ամառը տաք պիտի ըլլայ»։ Լիբանան միշտ վարչապետ չէ գտած։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ, նոյնիսկ իր իսկ կուսակցութեան (աշխատաւորական) շատ սուր պայքար կայ Ուիլսընի դէմ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Կրեմլինի քաղաքական պատասխանատուները իբրեւ «նուազագոյն չարիք» կը նկատեն Փոմփիտուի մը ընտրութիւնը։

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերէն կ'արտատպենք Ենի Կազէթի Պէյրութի թղթակիցին «ա լա թուրքա» պատմութիւնները.—

(«Ենի Կազէթէ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ).— Երբ Արաբ կամաւորները, Պաղեստինի Ազատագրութեան Ճակատը եւ Էլ Ֆէթթահի կազմակերպութիւնը կը ջանան ձեռք անցընել Լիբանանը, որ առանց ղեկավարի մնացած է այլեւս, Պէյրութի Հայերն ալ սկսած են Արաբները գրգռել Թուրքիոյ դէմ։ Վերջին խռովութեանց ընթացքին 17 հոգի մեռան եւ հարիւրաւոր մարդիկ վիրաւորուեցան Լիբանանի մէջ։ Առիթէն օգտուելով, Լիբանանի Հայերը կը գրգռեն Արաբները, եւ կ'ըսեն թէ պատմութեան մէջ երկու մեծ կոտորած պատահած է, առաջինը՝ Հայերու ջարդը Օսմանցիներու կողմէ, Բ.ը՝ Իսրայելացիներու գործած խժդժութիւնները Արաբներու դէմ, որոնք կը տարագրուին դըժընդակ պարագաներու տակ, եւ այս երկու դէպքերը իրարու շատ կը նմանին։ Հայերը այս իմաստով ծանուցումներ եւ վերտառութիւններ կախած են, զանազան ակումբներու մէջ բանախօսութիւններ կը տրուին այս ջարդերուն եւ այս տարագրութեանց մասին։

Հայերը դրամ կը ծախսեն եւ քարոզչութեան միջոցներ կը գտնեն, իրենց այս նպատակին համար։ Հայ ահաբեկիչները Պէյրութի եւ Լիբանանի կարեւոր կեդրոններուն մէջ ցուցադրած են նկարներով զարդարուած ծանուցումներ, ուր Հայոց ջարդը խորհրդանշելու համար կտրուած գլուխներ կան, նաեւ Պաղեստինի գաղթականներու խմբանկարները։

Ուշագրաւ է որ 24 Ապրիլին, Իսլամ-Արաբները եւ Քրիստոնեայ Լիբանանցիները ձեռք ձեռքի տուին եւ մեծադղորդ ցոյցերով ոգեկոչեցին Հայոց ջարդերուն 54ամեակը։ Կառավարութիւնը իր Հայ պաշտօնեաներուն արտօնեց որ 24 Ապրիլին «ազգային սուգ» բռնեն։ Արդիւնքը այն եղաւ որ փողոցներուն մէջ բողոքի ցոյցեր տեղի ունենան, մէկ կողմէ Իսրայէլի եւ միւս կողմէ Թուրքիոյ դէմ։

Մինչ այդ հրապարակային ժողով մը գումարուեցաւ Պէյրութի Հայ կաթոլիկներու Ս. Եղիա եկեղեցիին մէջ, եւ երեսփոխան Մորիս Թալէօն, Դաշնակ ահաբեկիչներու պետը, Վազգէն Այդունի եւ Հայերու հետ գործակցող ուրիշ ահաբեկիչ մը, փաստաբան Միսա Փրէնս, յայտարարեցին թէ 1893, 1894, 1895 եւ 1915 տարիներուն Թուրքերը ջարդած են Հայերը, օրինակներ յիշեցին եւ գայրացուցին ժողովուրդը։

ՀԱՅԵՐԸ 38 ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Երեսփոխան Թալէօն յայտնեց թէ հարաւ-արեւելեան Անատոլուի մէջ 25 հազար հայկական գիւղեր քանդուած եւ հրկիզուած են, Ծնունդի օր մը Ուրֆայի մէկ եկեղեցիին մէջ Թուրքերը երեք հազար հայ մանուկներ այրած են, իսկ 1916 տարուան մէջ 110 հազար Հայեր ջարդուած են եւ մինչ 2.400.000 Հայեր կային Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ, ամբողջ աշխարհի վրայ 900 հազարի իջաւ յետագային։ Թալէօն խօսեւ յարակեցաւ Սուլթան Համիտի, Ժէօն Թուրքերու, Էնվէր փաշայի եւ Իթթիհատի անդամներուն վրայ։

Աւելի վերջ խօսք առաւ Դաշնակ ահաբեկիչներու պետը, Այդունի, որ Աթաթիւրքի դէմ խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ 20 Հոկտեմբեր, 1921ին Աթաթիւրք օրէնք մը հանած էր, եւ խոստացած էր որ Թուրքիայէ փախած Հայերը եթէ ետ դառնան, պիտի վերստանան իրենց լքեալ գոյքերն ու կալուածները։ Այս օրէնքը չգործադրուեցաւ սակայն, բազմաթիւ Հայեր ետ դառնալ ուզեցին, բայց Թուրք կառավարութիւնը անցագիր չտուաւ անոնց։ Այգունի ըսաւ թէ Հայերը դեռ ի ձեռին ունին Օսմանեան կառավարութեան կողմէ տրուած կալուածական թուղթերը, եւ 1918ին կատարուած ամերիկեան քննութեանց եւ պրպտումներու համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը բռնագրաւած է երեք միլիառ 750 միլիոն տոլարի արժէքով հայկական կալուածներ եւ գոյքեր, ինչ որ համազօր է այսօրուան 38 միլիառ տոլարին։

Հայ ահաբեկիչները այս առթիւ ըսին թէ 23 Մայիս 1927ին Թուրք Հանրապետական կառավարութիւնը օրէնք մը հըրատարակեց եւ լքեալ գոյք հռչակեց Հայերու կալուածները եւ գրաւեց զանոնք, ինչ որ հակառակ է, 1923ի Սահմանադրութեան։ Հայերը իրենք զիրենք ժառանգորդ կը նկատեն եւ կը պահանջեն 38 միլիառ տոլարի վնասուց հատուցում մը։

Հայերը ուժ կուտան Արաբ համազէններուն (Fedaino) եւ Պաղեստինի Ազատագրութեան Ճակատին, եւ կը պատրաստուին յառաջիկայ օրերու ընթացքին նոր ցոյցեր ընել։ Լ'Օրիան թերթը կը պաշտպանէ Հայերը եւ մեծատառ կը գրէ թէ մեռեալներու կալուածներն ալ բռնագրաւուեցան, ժողովուրդը կը գրգռէ Թուրքիոյ դէմ։

(Շար.)

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱԽԱՂԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Պետրոսեան - Սպասսկի ճատրակի մըրցաշարքը, որ սկսաւ Ապրիլ 12ին, Մոսկուա, կը շարունակուի փոփոխական արդիւնքերով։ Արդարեւ, առաջին երեք խաղերուն արդիւնքը ի նպաստ աշխարհի ախոյեանին էր, սակայն յաջորդ երեք խաղերու ընթացքին Պետրոսեան կորսընցնելով երկու խաղ եւ վերջինին մէջ հաւասար արդիւնքով դուրս գալով, կէտերու առաւելութիւնը Սպասսկիի ի նպաստ եղած է։ Կը թուի, թէ հայազգի ախոյեանը պէտք է մեծ ուշադրութիւն եւ ճիգ ի գործ դնէ, որպէսզի կարողանայ 1966ի նման պարտութեան մատնել իր հակառակորդը։

Երրորդ խաղին Պետրոսեան վերստին կիրարկած է սիկիլիական պաշտպանողական սիստեմը։ 14րդ քայլին երկու կողմերը փոխանակած են թագուհիները, որմէ ետք յաւակնորդը (Սպասսկի) շարժելու աւելի լայն հնարաւորութիւն ձեռք ձգած է։ Այս վերջինը, ըմբռնելով, թէ կարելի չէ արագ յարձակումներով քանդել Պետրոսեանի դիրքերը, որոնք միշտ ամուր մնացած են, փորձած է սահմանափակել աշխարհի ախոյեանին խաղադաշտը, ինչ որ ազատ շարժելու դժուարութիւններ կը ստեղծէ։ Անշուշտ Տ. Պետրոսեան, իր կարգին, ըմբռնելով հակառակորդին նպատակը, որ, ի դէպ, շատ բնորոշ է Պետրոսեանի կիրարկած թաքթիքին, փոխանակութիւններու դիմով աշխատած է չկծկուիլ ինքն իր վրայ։

Խաղը շարունակուած է յաջորդ օրը եւ երկու կողմերը համաձայնած են զայն վերջացնել հաւասար արդիւնքով։

Չորրորդ խաղը ընդհանրապէս շատ արագ եղած է, օրինակ, մինչեւ 13 քայլը Պետրոսեան, որ այս անգամ սպիտակներով կը խաղար, յատկացուցած է 16 վայրկեան, իսկ Սպասսկի՝ քսան վայրկեան։ Խաղը նաեւ եղած է սուր, աշխարհի ախոյեանը տեւաբար յարձակած է արքային վրայ, իսկ խաղակիցը՝ ընդհակառակն թագուհիին վրայ։ Դժբախտաբար, Պետրոսեան պահ մը համբերութիւնը կորսնցնելով սխալ քայլ մը առած է, իսկ իր հակառակորդը առիթէնօգտուելով կացութիւնը փոխած է ի նպաստ իրեն, քանի որ սպիտակներու թագաւորը թիրախ դարձած է հակառակորդին թագուհիին, փիղին եւ ձիուն յարձակումներուն։ Արդիւնքը՝ Պետրոսեան ընդունած է իր պարտութիւնը։

Չորրորդ խաղի աւարտին երկու կողմերը հաւասար թիւ ունէին՝ 2-2։

Ապրիլ 23ին տեղի ունեցած է հինգերորդ հանդիպումը։ Պետրոսեան խաղացած է սեւերով։ Սպասսկի ճարպիկ ձեւով օգտագործած է իր հասարակ զինուորները, որոնցմէ մէկը, թագուհիին կորուստէն ետք, յաջողած է փոխարինել զայն, ստեղծելով անել կացութիւն մը Պետրոսեանի համար. 30րդ քայլին Պետրոսեան ընդունած է իր պարտութիւնը։ Խաղի արդիւնքը՝ 3-2՝ ի նպաստ Սպասսկիի։

Այս երկրորդ պարտութիւնը մեծ զարմանք պատճառած է մասնագէտներուն։ Շատեր կը վերագրեն Պետրոսեանի յոգնածութեան կամ ջղագրգռութեան։

Հինգերորդ խաղին հայազգի ախոյեանը փորձած է կարելի եղած չափով բարդացնել խաղը, որու հետեւանքով Սպասսկի ինքզինք պաշտպանած է շատ զգոյշ խաղարկութեամբ մը՝ հասկնալու համար դիմացինին նպատակը։ Հակառակ այն իրողութեան, որ Պետրոսեան ձեռք ձգած է դիրքային որոշ առաւելութիւն մը, այսուհանդերձ, ընդունած է, որ խաղը կարելի չէ շահիլ. հետեւաբար երկու կողմերը համաձայնած են զոհանալ կէսական կէտով։

Վեցերորդ խաղին ընդհանուր արդիւնքն էր 3,5 - 2,5՝ ի նպաստ Սպասսկիի։

Եօթներորդ հանդիպումը, որու մանրամասնութիւնները կը պակսին մեզի, տեղի ունեցած է Ապրիլ 28ին։ Սպիտակներով պիտի խաղար Պորիս Սպասսկի։

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Ֆրէզնօ հասած է Ապրիլ 26ին եւ պատարագած Ս. Երրորդութեան եկեղեցին։ Նոյն իրիկունը հացկերոյթին ընթացքին 15 հազար տոլար հաւաքուած է Նիւ Եորքի մէջ արդիական Առաջնորդարանի մը շինութեան ի նպաստ։ Ճաշին ընթացքին ճառ մը արտասանած է նաեւ տեղւոյն ամերիկացի քաղաքապետը։ Մայիս 3ին, Կաթողիկոսը Սան - Ֆրանսիսքօ մեկնած է։

ԵՐԵՒԱՆԷՆ
ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Ձորեքշաբթի օր, Երեւանէն Փարիզ կը ժամանէ հայ արուեստագիտուհիներու եւ արուեստագէտներու հինգհոգնոց խումբ մը։

Այս խումբը (երգ, պար, նուագ) «անակնկալը» կը կազմէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի յայտագրին եւ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Ուրբաթ իրիկուան եւ Շաբաթ իրիկուան հանդիսութեանց։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250ԱՄԵԱԿԸ

(1717 – 1967)

Ժ.

ԽՄԲ.— «Բազմավէպ»ի յապաղումով հրատարակութիւնը պատճառ եղաւ որ երկար ընդհատում ըլլայ այս շահեկան յօդուածաշարքին մէջ, որու վերջին մասը հրատարակած ենք անցեալ Յուլիսին :

Մըրիկէն ետք՝ պայծառ երկինք, պատերազմէն յետոյ՝ խաղաղութիւն եւ գործօն եռուզեռ: Կը թեւակոխենք Ս. Ղազարի պատմութեան հինգերորդ շրջանը, որ կ'երկարի եւրոպական մեծ պատերազմի զինադադարէն մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտի աւարտը (1919–1945)· քաղաքականօրէն, նախ՝ քսանամեայ անդորր շրջան մըն է, որ ծայր կու տայ, Իտալիոյ մէջ՝ Մուսոլինեան վարչակարգի տիրապետութեամբ բնորոշուած. վանքին համար վերածաղկումի եւ վերանորոգ կազմակերպութեան հորիզոն մը կը բացուի, հակառակ պատերազմին հետեւանքով ստեղծուած տնտեսական տխուր պայմաններուն :

Գրպծ. Իգնատիոս Արքպս. Կիւրեղեան Աբբահօր մահը կուգայ առաջին էջը գրաւելու այս նոր շրջանին: 1921ի Դեկտեմբերին՝ Միաբանութիւնը կը կորսնցնէ իր 89ամեայ պատկառելի Աբբահայրը, որ վերջին տարիներուն, հիւանդութեան եւ տարիքի բերումով, առանձնացած էր վանքին ամարանոցը : Հինաւուրց դիւցազի նման կը մարէր վաստակաւոր Աբբահայրը, Մխիթարի նոր սերունդին կըտակելով վեհաշունչ ոգին լուսեղած նախնիքներուն: Եւ արդար ու շինարար Հայաբեկին մահը կը դառնար խոստումնալից արշալոյս վերածաղկումի :

Միաբանութեան վարչական կազմը եւ սահմանադրական օրէնքները քննումի ենթարկուած էին այս շրջանին, ու մինչեւ նոր կարգադրութիւն կամ տնօրինում՝ թափուր կը մնայ աբբայական աթոռը, եւ ժամանակ մը՝ վանքը կը կառավարուի Ընդհ. Աթոռակալով :

Մինչ այդ, 1919ի աշունէն իսկ սկսած, երամ երամ Ս. Ղազար կը հասնէին նորանոր ընծայացու պատանիներ, ընդհանրապէս Պոլսէն. մարտիրոսներու զաւակներ էին անոնք, որոնց ծնողները Տրապիզոնի, Էնկիւրիի, Կեմերեկի, Կուտինայի, Խարբերդի, Մարաշի ու Մարտինի շրջաններուն մէջ խժդժօրէն նահատակուած էին դաժան կացիններէ. բայց անոնց արիւնը հաւատքի կայծ էր դարձած, որ պիտի բռնկէր Ս. Ղազարի մէջ, Միաբանութեան ընծայելով նոր յոյսեր, նոր յաջորդներ. այսօրուան վաստակաւոր միաբաններէն պատկառելի թիւ մը, այժմ վաթսունամեակի սեմին վրայ :

Իսկոյն կը կազմակերպուէր վանքին նորընծայարանը, կը բարեկարգուէին մեծ ու փոքրիկ ժառանգաւորներու ուսումնական կրթութեան ծրագիրները, կը նորոգուէին մինչեւ անգամ արձանագրութեան տոմարները, դասացուցակները. նոր խանդ եւ աւիւն կը մտնէր վանքին մէջ՝ պատերազմի ահարկու եւ մենացեալ տխրութենէն ետք :

1922ին Ս. Ղազար կը հասնէր նաեւ երիտասարդ վարդապետներու նոր չորեք մը, համալսարանական փայլուն վկայականներով օժտուած. թարմ ուժեր, որոնք Մխիթարեան գաղթի օրերէն, 1916էն սադին, Հռոմի մէջ ոսկեղէն մրցանակներ էին շահած՝ իմաստասիրական եւ աստուածաբանական ճիւղերուն մէջ. այս գիտութիւններուն համընթաց, հայագիտական մեծ պաշարով հմտացած, անոնք այժմ վանք կը վերադառնային, ծաղկեցնելու Ս. Ղազարի մշակութային, կրթական եւ հրատարակչական գործունէութիւնը :

Հայկական հրատարակութիւններու եւ մանաւանդ մամուլի յարաճուն պահանջներուն ընդառաջելով, գրադարանային նոր կարգադրութիւններ եւ ցուցակագրումներ տեղի կ'ունենան, ցանկագրականներու նոր յարմարցումներ կը ստեղծուին, անխոնջ ջանքերով լուսահոգի Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեանի, որուն խանդավառօրէն կ'աջակցին վանքի աւագ դասարաններու աշակերտները :

Հ. Արսէն Ղազիկեան կոչ կ'ուղղէ համայն սփիւռքին, իր կորսուած Մատենագիտութեան յարութիւն տալու տիտանային ծրագրով. եւ Ս. Ղազար կը խուժեն հազարաւոր հատորներ, ամսաթերթերու պակաս թիւեր : Հայաստանէն, մանաւանդ Խանջեանի վարչութեան օրով, սնտուկներով կը հասնին գրքեր ու թերթեր:

1926ին Ս. Ղազար կ'օժտուի Եգիպտ. Արթին Փաշա Չրաքեանի 3,000 հատորանոց ճոխ գրադարանով, որ կուգայ հարստացնել վանքի մատենադարանին արեւելագիտական բաժինը. թանկարժէք ու գեղակազմ այդ գրքերուն կը յատկացուի Լորտ Պայրընի սենեակը եւ անոր յարակից խուցը, միասնաբար ընդլայնուած, ուր կը զետեղուին նրբաճաշակ նոր դարակներ, նուիրատուութեամբ Արթին Փաշայի կրտսեր եղբօր՝ Յովսէփ Արթին Պէյ Չրաքեանի :

Այդ տարին կը զուգադիպէր նաեւ մեծն Մխիթարի ծննդեան 250ամեակը եւ վանքի նորընծայարանի շինութեան 200ամեակը, որոնք ներքին գեղեցիկ հանդէսներով խանդավառօրէն կը տօնուէին :

Երեցագոյններու սերունդէն Հ. Արսէն Ղազիկեան, Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Ղեւոնդ Տայեան անխոնջ կ'արտադրեն, կը վերլուծեն հայ լեզուի գաղտնիքները, կը թարգմանեն գլուխ-գործոցներ, կը լուսաբանեն հնախօսական բազմադիմի արժէքներ, կը պեղեն դիւաններ, լոյսի ջահը փոխանցելով նորերուն :

Հ. Արսէն Ղազիկեան, 1919–1933ի շրջանին կ'արտադրէ 21 հատոր. իսկ Հ. Վարդան Հացունի կը հրատարակէ 11 հատոր :

Շինարարական նշանակելի մեծ ձեռնարկներ տեղի չեն ունենար այս շրջանին՝ վանքին մէջ :

Միաբանութիւնը ժամանակի պահանջներուն ստիպումով՝ որբերու խնամակալութեան գատին կը նուիրուի, տնտեսական մեծամեծ զոհողութիւններով, ի նըպաստ ազգին զաւակներուն. նախ Տրապիզոն (1916), ապա Բաղկեդոն (1918), յետոյ Ֆիեսոլ՝ վանքին նախկին ամարանոցը (1922), հուսկ Միլանի մէջ (մինչեւ 1933) կը կազմակերպուին որբանոց-վարժարաններ, ուր կ'աշխատէին բազմաթիւ միաբաններ :

1927ին, կը կազմակերպուի Հռոմի Մըխիթարեան Վանատունը, վանքի համալսարանական ուսանողներուն համար, նորակառոյց շէնք մը գնելով՝ Աւենտինեան խաղաղ շրջանակին մէջ: Ուսանողարանը քանի մը տարիէ ի վեր ունէր նաեւ սեփական ամարանոց՝ Սաբինայի բարձունքներուն վրայ :

Լիտոյի մէջ ու Վենետիկի շրջակայքն ալ, մինչեւ Ազոլոյ, պետական օրէնքներու հարկին տակ, նշանակելի ծախսեր կը կատարուին, նոր շէնքերու կառուցումով եւ վերանորոգումի անհրաժեշտ աշխատանքներով, թէ՛ հողային գրաւումներէ զերծ մնալու նպատակով, եւ թէ վանքին համար հասութաբեր կալուածներ ստեղծելու մտադրութեամբ : Կը գնուի նաեւ մեծ շէնք մը, Պուտափեշտի մէջ, անոր եկամուտները յատկացնելու համար կըրթական յարաճուն ձեռնարկներուն :

1928ին – նկատելով Ֆրանսա հաստատուող հայ գաղթականներու բազմութիւնը – հարկ կը տեսնուի վերաբանալ Փարիզի Մուրատեան վարժարանը, որ 1870էն ի վեր միացած էր Վենետիկի Ռափայէլեանին, ու կը գնուի նոր շէնք՝ Սեւրի մէջ :

1929ին Միաբանութիւնը կ'ունենայ իր նորընտիր Աբբահայրը՝ յանձին Գրյ. Հ. Յովհան Վրդ. Աւգերի :

Դպրոցական եւ այլ կարգի անհրաժեշտ ձեռնարկները, որոնք կատարուած էին տնտեսական շատ աննպաստ պայմաններու տակ, զգալիօրէն կը տկարացնէին Միաբանութեան մատակարարութիւնը, ու վանքը նիւթական չափազանց անձուկ պայմաններու մէջ՝ ճգնաժամային շրջան մը կուգար անցընել :

Միաբանութիւնը հազիւ կրցած էր պահել իր յաջորդներու ապահովութիւնը. եւ սակայն, ազգին կարօտութիւններուն ընդառաջ երթալով՝ կը սպառէր իր ոյժերը եւ ինքզինքը :

Այնուհանդերձ, մշակութային գծով անպակաս են նոր ձեռնարկներ, ու գնահատելի աշխատանք կը թափուի հեւ ի հեւ :

«Գեղունի»ի նոր հատոր մը, ամբողջապէս նուիրուած հայ գեղարուեստին (1927), խանդավառ ընդունելութիւն կը գտնէ. փրկագործութեան ԺԹ. դարադարձին (1933), Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան 1500ամեակին (1935), ինչպէս նաեւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարաններու 100ամեակի (1936) գեղեցիկ առիթներով՝ կը կազմակերպուին համազգային հանդէսներ ու լոյս կը տեսնեն «Բազմավէպ»ի արժէքաւոր բացառիկներ. վանքին պաշտօնաթերթը իր ամենաբեղուն շրջաններէն մէկը կ'ապրէր այդ օրերուն :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Շար.)

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ի՞նչ ես թռչում, խեւ – դեւ սիրտ,
Հազար բանի ետեւ, սի՛րտ,
Ես ո՞նց հասնեմ հազար տեղ
Քեզ պէս թափով, թեթեւ սի՛րտ :

«Ո՞նց հասնեմ», բայց կը հասնէր: Իր բազմաղբաղ աշխատանքի ընթացքին Թումանեան յաճախ անդրադարձած է նաեւ հայ թատերական արուեստին: Այսպէս, օրինակ, անոր ուշադրութենէն չեն վրիպած Շէյքսփիրի գործերու թարգմանութեան որակը, շրջանի թատերգութիւնը, խաղացանկերը, թատախումբերը եւայլն :

Պետրոս Ադամեանի մահուան 25ամեակին առթիւ Թումանեան կը նկարագրէ իր պատանեկան տարիներու հանդիպումը հռչակաւոր ողբերգակին հետ :

Անիկա ութսունական թուականներուն էր : Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ Թումանեան, հակառակ տեսչութեան արգելքներուն («Թէկուզ դպրոցից դուրս անեն»), կերպով մը թատրոնի մէջ կը տեսնէ Ադամեանի Համլէթը : «Էդ գիշեր ինձ համար եղաւ մի կախարդական գիշեր եւ գրեթէ վճռական նշանակութիւն ունեցաւ իմ ամբողջ գրական կեանքում : Էդ գիշեր ես այնքան սիրեցի Համլէթը եւ յետոյ էլ Շէյքսփիրը, որ մի քանի տարի գրեցի ու միշտ ոչնչացրի, որովհետեւ Շէյքսփիրի գործերի նման չէին դուրս եկել : Սակայն այնքան ուժեղ էր կախարդանքը, որ մինչեւ օրս էլ ես ինձ աւելի տրամա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ապու Սամաքի մատնութիւնը բնականաբար դրամական մեծամեծ պարգեւներով վարձատրուեցաւ եւ այդ սեւամորթ բանտապետը յանկարծ կարեւոր անձնաւորութիւն մը դարձաւ Եըլտըզի մէջ, բոլոր պալատականներուն ակնածանքի արժանի :

Ապտիւլ Համիտ թէեւ շատ ցաւ զգաց իր մատակարարին յանկարծամահ ըլլալէն, որով կարող պիտի չըլլար զայն ուզածին պէս խոստովանեցնել և նորանոր յայտնութիւններ ձեռք բերել, այսուհանդերձ այդ ցաւը մեծապէս թեթեւցաւ խմորեղէնին մէջէն ելած թուղթին շնորհիւ:

— Այդ թուղթով Արիֆ պէյ իմաց կուտար իր բանտարկեալ ընկերոջ թէ բոլոր Պոլիս գտնուող գլխաւոր յեղափոխականները, որոնց անունը մի առ մի կը յիշէր, արդէն խոյս տուած էին եւ թէ ինքն ալ նոյն օրն իսկ, ապահով ճամբով կը մեկնէր, հետեւաբար Սաքըզ պէյ կրնար այլեւս խոստովանութիւններ ընել ու իր կեանքը փրկել, առանց իր դուրսի ընկերները վտանգելու:

— Ամէնքն ալ խոյս տուեր են Պոլիսէն, ուրեմն ազատեցանք իրենցմէ, մտածեց բռնաւորը, հիմա ջանանք իրենց բուն կեդրոնին մէջ ջախջախելու...:

Իսկ գալով Սաքըզ պէյի, ան բոլորովին անտեղեակ իր շուրջը անցած դարձածներէն, կը շարունակէր մութ զնտանին մէջ տառապիլ անտրտունջ՝ ստոյիկեան համակերպութեամբ մը:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԸՄԲՈՍՏԱԿԱՆ ՈԳԻՆ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

Պէտք չկայ ըսելու որ Համիտի համար Թուրք յեղափոխականներուն բուն կեդրոնը Սելանիկն էր եւ այս մասին բռնաւորը չէր սխալեր: Պալատական մանաւոր լրտեսներու կողմէ իր ստացած ամէնօրեայ երկար տեղեկագիրները այդ կը հաստատէին: Յեղափոխական ոգին յանկարծ հրդեհուած էր կարծես Ռումելիի զօրագունդերուն մէջ, բոլոր երիտասարդ սպաները եւ նոյնիսկ հաւատարիմ կարծուած բարձրաստիճան ու տարիքոտ զինուորականներ անսովոր եռուզեռ մը ցոյց կուտային եւ գրեթէ յայտնի համարձակ բռնաւորին դէմ կը խօսէին, հիմնական բարենորոգումներ պահանջելով, մանաւանդ բանակին մէջ:

Սահմանադրութիւն բառը որ ոչ ոք կը համարձակէր արտասանել մինչեւ այն ատեն, այժմ ամէնուն շրթունքին վրայ էր: Եւրոպա հրատարակուած յեղափոխական Թուրք թերթեր ամէն սպաներու ձեռքը կը պտըտէին: Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ պաշտօնեաները սոսկումով կը տեսնէին այդ ամէնը, սակայն չէին համարձակեր խիստ ու վճռական միջոցներու դիմել, վտանգին առաջքը առնելու համար, մանաւանդ որ իրենց ոյժին վըրայ հաւատք չունէին: Ասոնք կը գոհանային միայն ամէն բան տեղն ի տեղօք հաղորդելով Եըլտըզ եւ անմիջական տնօրինութիւն ուզելով:

Երկիւղը սակայն Սելանիկի մէջ չէր այնքան որքան Իւսկիւպի ու Մանասըրի կողմերը, ուր յեղափոխական փրփրականը շատ աւելի ծաւալ ստացած էր՝ ոչ միայն բանակին մէջ, այլ նաեւ հասարակ ժողովուրդին ու քաղաքային պաշտօնեաներու մէջն ալ: Դժգոհութիւնները հետզհետէ աւելի կը շեշտուէին ու պահանջները աւելի սպառնական կը դառնային:

Այս բոլոր իրողութիւններուն Ապտիւլ Համիտ տեղեկացած էր, բայց տակաւին այնքան հաւատք ունէր իր զօրութեան եւ իր ներշնչած սարսափին վրայ, որ կը յուսար ջախջախել ծնունդ առած այս ըմբոստական շարժումը, մանաւանդ որ ան հաւատքը ունէր թէ բոլոր այդ շարժումները երիտասարդ Թուրքերու եւ մէկ քանի ազատական սպաներու գործն էին, բայց հասարակ զինուորները միշտ հաւատարիմ էին իրեն եւ թէ երբեք զէնք պիտի չվերցնէին իր իշխանութեան դէմ:

Իրողութիւնը սակայն բոլորովին տարբեր էր, մանաւանդ փետրուարի վերջերը:

Փոքրիկ տետրակներ, հազարաւոր օրինակներով տպուած ու պարզ ժողովրդական Թուրքերէնով գրուած, ցրուած էին բոլոր կարդալ գիտցող տասնապետներուն եւ զինուորներուն:

Այդ տետրակները ուղղակի իրենց սրտին կը խօսէին:

Անոնց մէջ կը պատմուէր Եըլտըզի դահլիճներուն փարթամ ու հանգստաւէտ կեանքը եւ բաղդատութեան կը դրուէր իրենց քաշած տառապանքներուն, գրեթէ կիսամերկ ու կիսակուշտ կէս անօթի վիճակին հետ:

Եըլտըզի լրտեսներէն մէկը այս տետրակներէն հատ մը ղրկած էր պալատ եւ Ապտիւլ Համիտ զայն կարդալով հասկցած էր թէ ի՛նչ վտանգ կը սպառնար իրեն:

ԾՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 120)

տուրք եմ համարում, քանի մի ուրիշ բան»:

Մեծ ողբերգակը կը դառնայ պատանի Թումանեանին խաղալը: Երբ պիտի ներկայացուէր «Վարդանանց պատերազմ»ը, ուր Ազամեան պիտի ստանձնէր Եղիշէի դերը, «բարի հողի» մը կը յուշէ Թումանեանի դառնալու անխօս դերասան՝ «Հայոց գինուոր», Ազամեանը մօտէն տեսնելու համար: Ներկայացումին օրը, թատրոնի շէնքին բոլորտիքը հրջագայելէ ետք, Թումանեան կերպով մը ներս կը մտնէ, կը զգեստաւորուի, մազ – մօրուք կը փակցնէ... «Մի ոսկեգոյն խաւակ, մի քօթէ սաղաւարտ կոխեցին գլուխս, մի փայտէ սուր կախ տուին կողքիս: Բիչ անց արդէն կազմ ու պատրաստ էի մեծ պատերազմի համար»: «Խպէս կերպարափոխուած ու գինուորուած՝ որ հայելու մէջ ինքս էլ ինձ տեսայ՝ լցուեցի գործի լրջութեան գիտակցութեամբ»:

Վերջին գործողութիւնն է: Բեմը կը ներկայացնէ Աւարայրի դաշտը, ամէնուրեք՝ սպաննուած գինուորներ: Բայց ... «հէնց ես սպաննուած գինուորի դերն էր, որ ես չկարողացայ կատարել, ու դուրս եկաւ դայթակղութիւն»:

...«Պատմական մեծ ողբերգութեան վայել» դիրքի մէջ պառկած է պատանի Թումանեանը «լեռնալանջի» կողին եւ աչքերը բաց՝ կը նայի դահլիճին: Անհամար գլուխներ, հայեացքներ յառած՝ կը սպասեն... «Մին էլ յանկարծ թատրոնը թնդաց ծափերից, գլխիս վերեւ յայտնուեց Եղիշէ – Ազամեանը»: Ծիշդ այդ պահուն «Հայոց գինուոր» Թումանեանը վիզը կը ծռէ, որ իր կարգին տեսնէ եւ լսէ մեծ դերասանին խօսքերը: «Անկանոն դիրքիս պատճառով Թուքս կարծես թէ ինչ, յանկարծ մի հազ բռնեց ինձ»: Հանդիսաւոր այդ պահուն ներկաները կը ծիծաղին: Գործողութիւնը, այնուամենայնիւ, յաջող ձեւով կ'աւարտի, դղրդագին ծափերով բեմ կը հրաւիրուին Ազամեանն ու Կիւրեղեանը (այս վերջինը Վարդանի դերին մէջ): Վարագոյրը իջնելէն ետք, կրակ կտրած Ազամեանը «գինուոր»ներուն մէջ մեղաւորը կը փնտռէ:

– Ա՞ն ո՞վ էր, ծօ...

Բայց Թումանեան փախուստ տուած էր: Օգտուելով խառնակ վիճակէն, «Հայոց գինուորը», զգեստները եւ մազ – մօրուքը անկիւն մը ձգած, կ'ուզէ փախչիլ: Նորանցքին մէջ կը հարցնեն, թէ՞ ո՞վ էր որ հազած. այս որ կը լսէ ապագայ մեծ բանաստեղծը, Թուքը այս անգամ բոլորովին կը չորնայ. «մտածեցի, որ էս աչքերի բացն էլ քանի չեն իմացել, շուտով թողնեմ բեմական ասպարէզը, գնամ տուն»:

Քանի մը օր ետք, յիշելով դաւեչտական պատահարը, Ազամեան փափաք կը յայտնէ տեսնել հերոսը: Թումանեան վախով կը ներկայանայ անոր: Սիրով ու անվիշաչար ընդունելով պատանին, իմանալով անոր Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ ըլլալը եւ, մանաւանդ, ինչ պատճառով թատրոն մտնելը, դերասանը ուրախութեամբ իր գիրքը կը նուիրէ Թումանեանին՝ «ի յիշատակ իմ կարճատեւ, բայց աղմկալի բեմական գործունէութեան»:

Անկէ ետք Թումանեան յաճախ կ'այցելէ դերասանին, կը բարեկամանայ, մօտէն կը ճանչնայ զայն եւ դառնացած այն խրոխտութենէն, որ դերասանը հիւանդ ու մինակ մնացած անձ մըն էր, կը գրէ. «Այնուհետեւ նա դարձաւ ինձ համար մի մշտական վիշտ, մի գեղեցիկ վիշտ, մի խնկական Համլէթ, որ բարձր ձիրքերով ծնուել էր մի շատ խեղդուկ մթնոլորտում ... եւ խեղդուեց ...»:

«Ես իմ կեանքում թերեւս երբեք ինձ էդքան հպարտ չեմ զգացել իբրեւ հայ, ինչպէս էն գիշերը», կը գրէ մեծ բանաստեղծը իր «Ազամեանի օրերից» սեղմ, քանի մը էջնոց, սակայն լաւ շարադրուած յուշագրութեան մէջ:

Յովհ. Թումանեան բազմաթիւ անգամներ անդրադարձած է Շէյքսփիրին եւ Ազամեանին: Այսպէս, օրինակ, 1915ի դժնդակ օրերուն, Շէյքսփիրի եւ Սերվանտէսի մահուան 300ամեակին նուիրած իր խօսքին մէջ կ'ըսէ. «Մենք, Հայերս էլ, որ երբեք խորթ չենք եղել գրականութեան ոչ մի ճանապարհին եւ վաղուց ջերմ սիրել ենք Շէյքսփիրը, նրա մահուան 300ամեակի օրն արդէն ունենք մեր արժանավայել ներկայացուցչութիւնը եւ ինձ էնպէս է թւում, թէ էսօր Շէյքսփիրին դերեզմանի վրայ արդէն կանգնած է հայկական Համլէթը, հողացած Ազամեանը, իբրեւ Հայութեան ներկայացուցիչ...»:

Այսօր մեծ ողբերգակէն տարաբախտաբար հազիւ երկու տասնեակի հասնող լուսանկարներ մնացած են միայն՝ Համլէթ, Օթելլօ, Լիր Արքայ, Արբենին, Քին, Քորրատօ, Ուրիէլ Ակոստա, դիմանկարներ եւ, վերջապէս, ծանր, տանջալի հիւանդութենէ հիւծած, կմախքացած Ազամեանի դագաղին տակը՝ Յովհ. Թումանեանի տողերը.

Ճանաչում էի ես նրան, ընկեր, —
Զափազանց ճարտար, հանճարեղ մարդ էր,
Այս շրթունքները պատմում էին ինձ,
Լիր թագաւորի, Համլէթի սրտից,
Այս աչքերն ուժեղ հրով ցոլանում —
Ծիծաղում էին, տխրում, բարկանում...

ԱՐՄ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ» հանդիսարան բանասիրական, գրական – գիտական, հրատարակութիւն, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան: Թիւ 4 – 6, 1968:

ԼԱՍ ՎԵԿԱՍԻ ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՅԸ

ԽՄԲ. — Ֆրանս – Սուառի մէջ, Ժագըլին Քառթիէ կը խօսի Քըրք Գրիգորեանի մասին:

Լաս Վեկասի մէջ կայ թենիսի ախոյեան մը, որ բոլորին կողմէ կը կոչուի Քըրք: Ունի նաեւ մակդիր մը՝ «Թիւ 2 Հուարտ Հիւկսը». արդարեւ, այն ինչ որ Հիւկսի չի պատկանիր քաղաքին մէջ, կը պատկանի Քըրք Գրիգորեանի, յիսուն տարեկան Հայու մը: Սակայն եթէ առաջին հարստութիւնը դիզեց օգտագործելով ժառանգութիւն մը, Քըրք իր 150 միլիոն տոլարի կայսրութիւնը հիմնեց առանց սանթիմ մը ունենալու ձեռքին մէջ: Ամերիկեան յաջողութիւն մը արդարեւ:

Մասամբ Իվ Մոնթանի, մասամբ Անթոնի Քուինի նմանող կայտառ անձնաւորութիւն մըն է:

Ի՞նչպէս վաստկած է իր առաջին դրամը.

— Աւագ քրոջս հետ թերթ ծախելով, ապա գործածուած ինքնաշարժերու մոթէօրները մաքրելով: Ասիկա յղացուց միտք մը. խնայողութիւն կատարելով գնեցի հին ինքնաշարժ մը, զայն նորոգեցի եւ շահով ծախեցի: Գումարովը այս անգամ երկու ինքնաշարժ գնեցի, եւ այսպէս շարունակ: Եղբօրս կարծիքով կրնայի աւելի շատ դրամ շահիլ կռփամարտի մէջ, ուր ինք յաջողած էր: Նետուեցայ այս ասպարէզին մէջ, ուր 12 խաղի վրայ շահեցայ ինը հատը: Սակայն խանդավառ էի օդանաւերով:

Որպէսզի հնարաւորութիւն ունենամ օդանաւ վարելու դասընթացքին հետեւիլ, կովեր կթեցի եւ մոլախոտերէ մաքրեցի դաշտերը: Պատերազմին օդային ուժի մէջ ուսուցիչ էի: 35 անգամ Ատլանտեանը ճեղքած եմ օդանաւեր յանձնելու համար Անգլիացիներուն:

Պատերազմէն ետք օդանաւ մը գնեցի, որու միջոցաւ օդանաւ վարելու դասընթացք հաստատեցի: Հուսկ ուրեմն օր մը, Հոնոլուլուի մէջ, յիշելով գործածուած ինքնաշարժերու առեւտուրս, գնեցի Ս –47 գործածուած օդանաւ մը, որ նորոգելէ ետք ծախեցի ութ հազար տոլարի շահով: Ապա գնեցի երկու հատ եւ այսպէս շարունակաբար:

1947ին կը հիմնեմ օդուղիի փոքր ընկերութիւն մը, ապագայ Թրանս Ինթըրնէշընըլ Էոլայնզը:

— Առաջին անգամ ե՞րբ գացիք Լաս Վեկաս.

— Երբ սկսայ օդանաւը թաքսիի տեղ գործածել, քանի որ ամէնէն բանուկ ուղին էր այդ: Սակայն 1955 էր, որ ոտք դրի Լաս Վեկաս, ուր պատառ մը հացի համար ունեցայ փոքր պանդոկ մը, որ երեք ամիս ետք ծախեցի: Յետագային, 960.000 տոլարով գնեցի քառասուն էյքըր տարածութեամբ հողամաս մը, որուն վրայ երկու տարի առաջ Կեսարի պանդոկը շինեցի:

Կեսարը հռոմէական պալատի կը նմանի, ձեզ կը սպասարկեն տարուկներու հագուստով սպասեակներ, գինին, որ Քալիֆորնիական է, կը մատուցեն հնադարեան թասերով եւայլն:

Քաղաքապետարանը Գրիգորեանի վստահած է Սթրիփ կոչուած պողոտային բարեզարդութեան գործը: Այս պողոտան ամէնէն գեղեցիկը պիտի ըլլայ աշխարհի մէջ շնորհիւ տասը քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող ծաղկաւէտ պարտէզներուն: Անցեալ տարի 21 միլիոն զբօսաշրջիկներ այցելած են: Ամէն տարի մէկ միլիոնի համեմատութեամբ կը բազմանայ այցելուներու թիւը:

Այս աննախընթաց թափին առջեւ պէտք է շինել նոր շէնքեր, աւելցնել պանդոկներու թիւը: Մինչեւ Յուլիս քաղաքը պիտի ունենայ 33 հազար վարձու սենեակ (ներկայիս՝ 25 հազար):

Յուլիսին Գրիգորեան բացումը պիտի կատարէ «աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ պանդոկին»՝ «Ինթըրնէշընըլին», որ բաղկացած պիտի ըլլայ 25 յարկերէ եւ պիտի ունենայ 1500 սենեակ, եօթը ճաշարան:

Շինութիւնը կը տոկայ երկրաշարժներու դէմ. պիտի ունենայ ներքին պատկերասփիւռի ցանց մը, 2900 ինքնաշարժներու փարքինկ մը եւ, անշուշտ, արդիական խաղարան մը: Երրորդ յարկին վրայ կոլֆի մարզադետին, տարաշխարհիկ պարտէզ, չորս լողարաններ, որոնցմէ մէկը երախաներուն վերապահուած:

Առանց սանթիմի ճամբայ ելած այս Հայը, այսօր հաստատած է կայսրութիւն մը 750 միլիոն ֆրանքի հարստութեամբ: Առասպելական հարստութիւն մը արդարեւ:

Թ. Ա. Թ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Յաղթանակը անոնք չեն որ կը վայելեն յաղթանակի պտուղները: Յաղթանակը՝ պատերազմի դաշտին վրայ ինկողներն են:

×

Յաւիտենական երիտասարդութեան գաղտնիքը լաւատեսութիւնն է:

×

Ինչպէս ամէն ինչի՝ սիրոյ մէջ ալ, փորձառութիւնը բժիշկն է, որ կը հասնի հիւանդութենէն ետք:

×

Կրօնքը շատ անգամ ներշնչած է արուեստը: Սակայն, ոչ մէկ արուեստագէտ սուրբ եղած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (474)

ԹԾՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Դիւրաւ եւ կորովապէս ըմբռնող ուղեղ միտք, զօրձնական իմաստութիւն, համարձակ խօսուածք եւ զարմանալի յիշողութիւն մը ունէր:

Յիշողութիւն, որու կը դիմէր անընդհատ եւ որով միայն նմանութիւն ունէր Կեսարի, Աղեքսանդրի եւ Նափոլէոնի հետ, դէպքերը, մանր պարագաները, թուականները եւ յատուկ անունները դիտեր՝ առանց գիտնալու բազմութեան միտումները, կիրքերը, զանազան հանճարները, ներքին իղձերը, հոգիներու թաքուն եւ անյայտ ապստամբութիւնները, եւ վերջապէս ինչ որ կրնայ խիղճերու աներեւոյթ հոսանքը անուանուիլ, մակերեւոյթին հետ համամիտ, այլ ոչ այնքան համաձայն էր ներքին Ֆրանսայի հետ, թէեւ վարպետութեամբ այս անհամաձայնութեան հետեւութեան առաջքը կ'առնէր, շատ կը կառավարէր առանց բաւական իշխելու:

Ինքն իր առաջին պաշտօնեան էր. գերազանցապէս գիտէր իրողութեանց փոքրութիւնը քարընդոտ մը ընել գաղափարներու անդրաւութեան առջեւ. քաղաքակրթութիւն, կարգ եւ բարեկարգութիւն ստեղծելու ճշմարիտ կարողութիւնը ունէր, այլ դատաւորական եւ խաբէական հոգի մը կը խառնէր այս կարողութեան հետ:

Արքայական ցեղի մը հիմնադիրն ու հայթայթիչն էր:

Կերպով մը Շարլըմանեի եւ կերպով մը նենգամիտ դատաւորի մը կը նմանէր, վերջապէս սէգ եւ տարօրինակ կերպարանք մըն էր:

Իշխան մը որ կրցաւ իշխանութիւն մը բանեցնել թէեւ Ֆրանսա անհանդարտ ըլլար, եւ զօրութիւն ցուցնել առանց Եւրոպայի նախանձոտութիւնը հող ընելու:

Ահա այսպիսի մարդ մըն էր Լուի Ֆիլիփ, որ իր դարուն երեւելի մարդերուն կարգը պիտի անցնի եւ որ պատմութեան մէջ յիշուած ամէնէն աւելի կառավարողներուն կարգը կրնար անցնիլ եթէ քիչ մը սիրած ըլլար փառքը եւ եթէ միեւնոյն կերպով կարենար զգալ ինչ որ մեծ է, ինչպէս կը զգար ինչ որ օգտակար է:

Լուի Ֆիլիփ երիտասարդութեան ժամանակ գեղեցիկ, եւ ծերութեանը մէջ՝ շնորհալի էր, ազգէն միշտ հաճելի եղած չէր, այլ բազմութեան եղած էր միշտ: Լուի Ֆիլիփ կը հանուէր, վտանգի բնական վայելչութիւն չունէր:

Վեհափառութիւն չունէր: Թէեւ թագաւոր, բայց թագը չէր կրեր:

Թէեւ ծեր, բայց սպիտակ մազ չունէր: Իր կերպերը հին վարչութեան եւ սովորութիւններն ալ նոր վարչութեան կերպերուն եւ սովորութեանց պէս էին. ազնուականութեան եւ քաղքենիութեան խառնուրդ որ 1830ին կը վայելէր:

Լուի Ֆիլիփ անցում մըն էր որ կ'իշխէր, պահած էր հին արտասանութիւնը եւ հին ուղղագրութիւնը զոր արդի ժամանակուան կարծիքներուն կը ծառայեցնէր:

Կը սիրէր Լեհաստանը եւ Հունգարիան, բայց առաջինին անունը հին ուղղագրութեամբ կը գրէր, միւսինը հին արտասանութեամբ կուտար, Շարլ Ժ.ին պէս ազգային պահակի թիկնոց կը հագնէր եւ Նափոլէոնին պէս Լէժիոն տ'Օնէօրի ժապաւէնը կը կրէր:

Քիչ կը յաճախէր մատուռ, որսի չէր երթար, Օփերայի թատրոնը ոտք չէր կոխեր բնաւ:

Լուսարարները, շունի սպասաւորներն ու պարուհիները չկրցան շահիլ զայն. քաղքենիներուն ընդհանուր համակրութիւնը գրաւող իր յատկութեանց մէկն ալ այս էր:

Պալատականներ չունէր:

Անձրեւոցը թեւին տակ առնելով դուրս կ'ելլէր, եւ երկար ատեն իր փառապսակին մէկ մասն ալ այդ անձրեւոցը եղած էր:

Քիչ մը որմնադիր, քիչ մը պարտիզպան եւ քիչ մը բժիշկ էր:

Երբ սուրհանդակ մը ձիէն իյնար, արիւն կ'առնէր անկէ:

Լուի Ֆիլիփ դուրս չէր ելլեր առանց հետը առնելու նշդրակը՝ Հանրի Գ.ին պէս, որ առանց դաշոյնը առնելու տեղ չէր երթար:

Արքայականները կը ծաղրէին այս ծաղրելի արքան, որ բուժելու համար արիւն թափող թագաւորներուն առաջինն էր:

Լուի Ֆիլիփին դէմ պատմութեան գանգատներու մէկ մասը պէտք է զեղչել:

Կան բաներ, որոնք թագաւորութիւնը կ'ամբաստանեն, կան բաներ որոնք իշխանութիւնը կ'ամբաստանեն, եւ կան բաներ որոնք թագաւորը կ'ամբաստանեն. երեք սիւներ, որոնց ամէն մէկը տարբեր ամբողջութիւն մը կ'արտադրէ:

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր – Գալուստեան իր ամուսնոյն Դաւիթ Տէր-Գալուստեանի մահուան, առաջին տարե – լիցին առթիւ կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցի- ին յիսուն ֆրանք, քսանական ֆրանք Կա-պոյտ Խաչին, Նոր Սերունդին, Յառաջին եւ Հայաստանին, երեսուն ֆրանք ոզբ. Նարդունիի գործերուն ։ («Հայաստան»ի եւ Նարդունիի գումարները ստանալ «Յառաջ»էն) ։ Նոյն առթիւ Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան երեսուն ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի Կապ. Խաչին ։ Շաւիլի ե-կեղեցին ստացած է Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեանէ քսան, Այրի Տիկին Մաք – րուհի Խօրէնկեանէ երեսուն, Աթի Տէր – Գալուստեանէ յիսուն ֆրանք ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է — Քաղաքիս ազգայիններէն Յ. Պալճեանի Թաղման առթիւ փոխ. ծաղկի Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Հ. Աթէշեան հարիւր ֆրանք, Վա-լանսէն Աղամեան Պարիկ յիսուն, Ս. Էթիէնէն Համալեան Երուանդ 25, Լիոնէն Զէքեան Տիգրան քսան, Լիոնէն Պաղտա – սարեան քսան ֆրանք ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Երկուշաբթի (Մայիս 5) հեռատե – սիլի Ա. կայանէն ժամը 18·40ին
ԱԼԻՍ ԼԵՒՈՆ
կարի տան հաւաքածոն կը ներկայացուի Մակազին Ֆէմինէնի *ընթացքին ։*
Boutique couture,
3, Rue de Miromesnil, Paris (8e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւո – րութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան ։
Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիս-նամեակին ։
Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը,
2 Րիւ Քիւվիէռ
Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի ցերեկ, Մայիս 11, ժամը ճիշդ 15ին ։
Salle des Fêtes de Chaville
Rue de Stalingrad — Chaville

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ Թատերգութեան եր – կու արարները ։
Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շաասնըյը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր – Վահան, Նազարէթ Պշտիկեան, Յակոբ Սրբֆանօ *եւ նոյն հեղինակէն հայ ազգային կեանքէ պատկեր մը, մէկ արար՝*
ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ
Մուտք՝ 5 *ֆրանք*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը ։
Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Agence Immobilière
Villas - Maisons de Campagne
Terrains
CABINET GERARD
58, Chemin Pierre-Drevet
69 - CREPIEUX-LA-PAPE
Tél. : 40 - 43 - 23
R. C. Bourg 69 A 102
CARTE PROFESSIONNELLE N° 295
délivrée par la
Préfecture du Rhône
Bureaux :
ouverts matins uniquement
visite des Affaires : après-midi

TRANSIT
Agence en Douane
— Transports —
Maison DERDERIAN
Commissionnaire en Douane Agréé
N° 793 du J. O. du 4 Janvier 1956
32, Rue de la République
Tél. : 20-74-98
MARSEILLE (1e)

— Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ —

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ
Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու
ՕԹԷԼ ՌԻՋ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ
Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակում-բին կողմէ ։ Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր ։
Պիտի մեներգէ՝ Տիկ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ Օր. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
ՊՈՒՖԷ Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով
Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան ։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ
Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ
Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի
Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30*էն ժամը* 1 *յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը* 15*էն* 19, *գիշերը՝* ժամը 21*էն* 24 ։
Ցերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի
Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է ։ Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, որահին բաւարարութեան չափով ։

ՃԱՇ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահնե – րուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն ։
Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)
Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ Ո
Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ
Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր
Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ *Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ*
ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Մուտքի տոմս՝ 60 *ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան ։*
Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն
Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ
ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ
Պիտի երգէ՝ սիրուած երգ չուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ
Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 *ֆրանք ։*
Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 *ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպա-սարկուի «Լընչ»՝ գին* 50 *ֆրանք*

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար ։
Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ ։
Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, *կազմա-կերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ* ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ *ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Թրիօ 10* Մաժօր ։ Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 *ֆրանք ։*

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ
ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցիին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝
Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Մեներգողներ — Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ, *Օրիորդներ՝* ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ
ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար հարազատնե-րու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մար-կոսեանի, Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբաց-եալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ ան-դամներու ։
Ոգեկոչում Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ
Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին Վահրամ պէյ Նուպար ։
Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմա-*նատունը — Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն ։*
Ոգեկոչումի խօսք ։
Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մար-մինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը ։

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ
ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ
Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը ։

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օփերայի հրապարակ, ժամը 16ին
ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ
Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանին մէջ ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանողա-կան Տան Երիտասարդներուն կողմէ ։
Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ
ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայ-րերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքող-րու բաւարար թիւի մը ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՄԱՅԻՍ
MARDI
6 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11505 · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · 45e ANNÉE — No 11.505

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԸ՝ ԵՐԵՔ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ՇԵՇՏՈՒԵՑԱՒ ԿԻՐԱԿԻ

Ամէն բան Ալֆորվիլի Ժիմնազի ժողո-վին կախում ունէր, Կիրակի օր: Հոն նիստ գումարած էին ընկերվարականնե-րը, վերջնական որոշում տալու համար Տէֆէռի թեկնածութեան մասին, կամ համաձայնելու որ Ձախը միայն մէկ թեկ-նածու պէտք է ներկայացնէ: Նոյն ատեն Սէն-Կրասիէնի մէջ, ժողով ունէին հան-րապետական հիմնարկութեանց Համա-ձայնութիւնը (Միթերան) եւ ամբողջ օրը հեռաձայնը կը բանէր Ալֆորվիլէն Սէն-Կրասիէն առանց դրական արդիւնքի, ինչ որ ծանր խօսքեր ըսել կուտար Ֆ. Միթերանի: Արդէն ինք եւ ընկերները չէ-ին ընդուներ իսկ Ալֆորվիլի ժողովին օ-րինաւորութիւնը: Միթերան իր ելոյթին մէջ կը շեշտէր ձախի մէկ թեկնածուի ան-հրաժեշտութիւնը «Թեկնածու չեմ կարգ մը պատճառներով: Պայմաններ չեմ ըն-դուներ: Վախ ալ չունիմ, բայց չեմ ու-զեր որ նախատինքը իմիններէս գայ: Ե-թէ երեք թեկնածու ըլլայ, որոնցմէ մէ-կը՝ համայնավար, միւսը՝ Փէ ԷՍ Իւ, իրենց յանցանքը չէ: Ձինակցութիւն չա-ռաջարկուեցաւ իրենց: Թող Մայիս չորսի չարժումը, մեր չարքերէն ելած, վերջ-նապէս ո՛չ ըսէ անոնց որոնք այս ոճիրը գործեցին Հանրապետութեան դէմ»: Մի-թերանէն առաջ խօսած էին տեղւոյն քա-ղաքապետը՝ Տոքթ. Ցովնանեան, Քլօտ Էսթիէ եւ Շ. Հեռնիւ:

Ալֆորվիլ վէճերը բուռն էին եւ երեք հոսանք երեւան կ'ելլէին: Ոմանք կողմ-նակից էին Սավառիի, ոմանք Տէֆէռի փորձառութիւն մըն ալ՝ փոհէրի: Արդէն կը թուի թէ Տէֆէռի թեկնածու-թիւնը ուրիշ նպատակ չունի եթէ ոչ երկ-րորդ շրջանին ապահովել Ալէն Փոհէրի ընտրութիւնը: Կարեւորը, կ'ըսէր Կի Մո-լէ, ձախ մը ընտրել չէ անպայման, ինչ որ մեծ հաւանականութիւն ալ չունի, այլ՝ յաղթել Փոմփիտուի:

Ի վերջոյ, 17 ժամ նիստէ ետք, առա-ւօտեան երեքին, Ալֆորվիլի համագու-մարին արդիւնքը կ'ըլլար՝ վաւերացումը Կաստոն Տէֆէռի թեկնածութեան:

Ուրեմն Երկուշաբթի առաւօտ կը պար-զուէր թէ Ձախը երեք թեկնածու ունի արդէն.— Ընկերվարականներու կողմէ՝ Կաստոն Տէֆէռ, միացած ընկերվարու-թեան կողմէ (Փէ ԷՍ Իւ) Միշէլ Ռոքառ եւ համայնավար կուսակցութեան թեկնա-ծուն որ պիտի նշանակուէր օրուան ըն-թացքին: Կ'ըսուէր թէ կրնայ համայնա-վար չարքային մը ըլլալ:

Երկուշաբթի կը սպասուէր Ալէն Փոհէրի թեկնածութեան, մանաւանդ կեդրոնին կողմէ: Միթերան եւ իր բարեկամները, որոնք դէմ են Տէֆէռի թեկնածութեան կ'առարկեն թէ ջանք թափելով որ Բ. շրջանին Փոհէրը ընտրուի, արդիւնքը կրնայ այն ըլլալ որ Ա. շրջանին Փոմփի-տու ընտրուի:

Այս վերջինը իր շաբաթավերջը կ'անցը-նէր Քառժաքի իր ապարանքը, մինչ Ալէն Փոհէր կը հանգստանար Ամպոնի իր տու-նը, Էլիզէ տեղաւորուելու համար Երկու-շաբթի օր: Նոյն օրը կ'ինը Քանառեան կղզիները կը մեկնէր երկու շաբթուան համար: Փոխանցման շրջանի նախագահը բաւական թեթեւցած է իր շուրջի պա-հանջներու քանակը: Կ'ուզէ որ ամէն ինչ շատ աւելի պարզ ըլլայ:

«ԵՍ ԹՔԵԼ ԵՄ ՔՈ...»

Ապրիլի վերջին օրն է այսօր եւ Ապրիլը սովորական ամիս մը չէ մեզի համար:

Օրերու, ամիսներու եւ թուականներու կապուած պատմական դէպքերը կամ ան-հատին պատահած անհատական պատահ-մունքները իրենց խոր դրոշմը կը դնեն մարդոց ապրելու կերպին վրայ եւ այնու-հետեւ կրկնուող օրուան, ամսոյն ու թը-ուականին հետ՝ հոգիներուն մէջ կը կրկ-նուին նաեւ անոնց առընչուած հին խը-ռովքները:

Ու այդպէս է Ապրիլը, ահաւոր յաճա-խանքներու ահաւոր ամիս:

Հատուցման յոյսերը զօրացնող նոր երեւոյթները մատնանշուեցան անցնող օրերուն: Ապագայի հաշւոյն լաւ բաներ տեղի ունեցան, կա՛ն, հայրենիքի մէջ ո-գիի վերափոխում մը զգացուեցաւ եւ ըս-փիւռքի մէջ մտայնութեան բարեշրջում մը, եւ սակայն, մեր ժողովուրդի բացար-ձակ մեծամասնութեան համար Ապրիլ ա-միսը մեր պատմութեան ամենապարհու-րելի պահը յուշող ամիսն է, սեւաւոր խորհրդանիշը եղերական հազար ու մէկ տեսարաններու:

Բնութեան օրէնքով ծլարձակման, ծաղկումի, բուրմունքի ու խնդութեան ամիս, բայց մարդոց մէջ դեռ գործող ա-ռասունին, անասնական բնազդներու յա-մերժօրէն հաւատարիմ Թուրքին ճրքու-թեան հետեւանքով՝ ժամանակի այդ պա-հը հայ ժողովուրդին համար դարձաւ ա-ւարի, աւերի, արիւնի աննախընթաց քա-ոս մը անդրադարձնող պահ:

Կեանքի եւ մահուան այս հակասու-թիւնը ինկած է մեր գրողներուն գրչին տակ եւ մարմնացած հայ գրականութեան երկու թեւերուն ալ վրայ: Սփիւռքը ո-ղողած է այդ պատկերներով, տանք հե-տեւաբար մէկ-երկու նմոյշ Հայաստանի բանաստեղծներէն: Ս. Կապուտիկեան կ'ըսէ.

Օ՜, գարնա՜ն ամիս, ապրելո՛ւ ապրիլ,
Դու որ բերում ես ծաղիկներ ու կեանք,—
Ինչո՛ւ դու դարձար մահուան տարելից,
Մահո՛վ մնացիր մեր պատմութիւնում...

Նոյն երեւոյթը եւ զայն մոռնալու ան-կարելիութիւնը մարմնացնող տողեր Պ. Սեւակէն.

Ո՞նց մոռանալ: Ե՛կ մոռացիր,
Որ ապրիլեան այն ահաւոր
Ու ոճրապարտ լուսաբացին
Բարբարոսի խուժդուժ ձեռքեր
Սուրբ խորաններ կողոպտեցին՝
Խորանները հայ կանանց,
Հայ դպրութեան սուրբ տաճարի:

Ապրիլը յիշելէ ետք տարբեր յաճա-խանքներ ունենալ եւ տարբեր ապրում-ներ մշակել, մենք կը կարծենք, թէ մարդկօրէն հնարաւոր չէ հայ մարդուն համար, ուր ալ գտնուի ան, ապրիլեան դժոխքէն անցած ըլլայ կամ ոչ, բոլոր պարագաներուն, հասակի ու տարիքի բո-լոր աստիճաններուն վրայ:

Որքան մենք կը յիշենք, ընդհանուր այս մթնոլորտէն դուրս ելած է մէկ գրող միայն, անուանի առակագիր Արշաւիր Դարբնին, որ դաստիարակչական մտահո-գութեամբ երկնած իր «Բալիկներ եւ ծա-ղիկներ» անուն գործին մէջ մշակած է հե-տեւեալ «ծաղիկը».

Ես շատ եմ սիրում
Երեք գեղեցիկ, անման ամիս.—
Կարմիր Հոկտեմբեր,
Ապրիլ ու Մայիս:
Մեծ Հոկտեմբերն է մեզ կարմիր դրօշ
Եւ աստղ տուել:
Պայծառ Ապրիլին
Մարդկութեան արեւ Լենինն է ծնուել:

Միւս ամիսներուն չակլուած սէրերը հետաքրքրական չեն, բայց Ապրիլ ամիսը սիրելու առա՛կագիրին այս լրջութիւնը ա-նուազն տարօրինակ կը թուի ուրիշ հայ մարդոց:

Լենինի ծնունդը բալիկներուն աւետելու տենդը այնքան հրամայականօրէն զգա-ցած է Դարբնի, որ Վարուժանի, Սիա-մանթոյի, ուրիշ հսկաներու ու ամբողջ ժողովուրդի մը կէսին կոտորակումը եր-բեք չէ մեղմացուցած Ապրիլ ամիսը սի-րելու իր բուռն թափը:

Թող սխալ չհասկցուի այս դիտողու-թիւնը: Լենինը սիրելի դարձնելու պար-տականութիւնը մասի փաթթոց չենք դարձներ: Յեղափոխութեան քուրմ եւ բազմամիլիոն մարդոց կուռք է Լենինը եւ անհասկնալի չէ բալիկներուն մտքին մէջ անոր անունը տեղաւորելու ամէն եռանդ: Բայց ա՞յս ոճով, այսպէ՞ս: Մեր կարծի-քով, եթէ նոյնիսկ երկինքներէն աստ-ուածներ իջնեն, չեն կրնար այդ ամսոյն անարատ սիրոյ խորան դարձնել հայ մարդուն, սիրտը, ուր մորթուած սրբե-րուն ի նուէր երեւնօրեայ պատարագ մը տեղի կ'ունենայ ամէն տարի, կէս դար ու աւելի տարիներէ ի վեր:

Փառք Աստուծոյ, Լենինը սիրելու եւ սիրելի ընծայելու ուրիշ միջոցներ կան, երեւելի եւ աներեւոյթ պատճառներու սով չկայ այդ ուղղութեամբ, բայց անհրա-ժեշտ չէ մէկը սիրելու համար միլիոն մը սիրելիներու յիշատակը վրդովել, անհը-րաժեշտ չէ սկսիլ Լենինի ծննդեան եւ տա՛կէ մեկնած պաշտամունքի առարկայ դարձնել Ապրիլ ամիսը, երբ մեր էու-թեան աւելի մօտ ու առաւել յիշատակելի բաներ պատահեցան այդ ամսոյն, սիրոյ փոխարէն տարբեր ապրումներ փոթորկող բաներ տեղի ունեցան նոյն եղանակին.

Գարնան օրերին, օրը ցերեկով
Աշխարհին ի տես, աչքի տա՛կ Աստծոյ,
Ո՛վ արդարութիւն, ես թքել եմ քո...

Պ. Ս.

«Ազդակ», 30 Ապրիլ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՊԸ Ժընեւ պիտի ըլլայ Յունիս 10ին, ինչպէս կը հաստատեն Վատիկանէն: Միւս կողմէ Պօղոս Զ. կարեւոր փոփոխութիւն-ներ բերած է վերջերս պատարագին մէջ: գործադրութեան պիտի մտնեն Նոյեմ-բեր 30ին:

ՊՈՆԻ կառավարութեան բանբերը յայ-տարարած է թէ ճանչնալով Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը, Իրաք խորհրդային պլոքը կը մտնէ:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ կացութիւնը շատ ծանր կը թուի եւ Հրեաները մէկ օրէն միւսը յարձակման կը սպասեն: Նասըր իր մօտ կանչած էր Սուրիոյ նախագահը՝ Տոքթ. Աթասի եւ այս վերջինը կը յայ-տարարէր թէ ցնոր տնօրինութիւն, կը յե-տաձգէր Մոսկուայի իր ճամբորդութիւ-նը: Կը հաղորդուէր նաեւ թէ Հիւսէյնն ալ պիտի տեսնուէր Նասրի հետ: Ու Թանն իսկ Ժընեւի մէջ յայտարարած է թէ տագնապը կրնայ խուսափիլ որեւէ հակա-կշիռէ: Լիբանան դեռ չէ լուծած իր տագնապը: Լուսարդելը, որ շատ կը խանգարէր տնտեսական գործունէութիւ-նը, վերցուած է, բայց վարչապետ չէ գտնուած: Իսրայէլի եւ արաբ երկիրնե-րու միջեւ սահմանային միջադէպերը կը շարունակուին: Իսրայէլեան օդուժը պա-ղեստինցի քոմանտոներու կայան մը ռմբակոծած է:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Տոքթ. Զա-քիր Հիւսէյն սրտի տագնապի մը զոհ գա-ցած է անցեալ օր, 72 տարեկանին: Մահ-մետական դաւանանքի պատկանող առա-ջին նախագահը եղած է Հնդկաստանի մէջ, երբ ընտրուեցաւ 1967 Մայիսին: Ի-րեն յաջորդող մը գտնելը դժուար է ներ-կայիս:

ՆԻՔԻԹԱՍ ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ (Էլէֆթերիոս Վենիզելոսի թոռը) կոչ մը ըրած է յոյն քաղաքական աշխարհին, որպէսզի համա-խմբուի Քարամանլիսի շուրջը եւ «Ազգ. ճակատ» մը կազմէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Լուսաւորութեան նախա-րարը՝ Էտկառ Ֆօռ եւ տեսուչ Ռոշ Լուի Լը Կոան լիսէն այցելեցին անցի երկուն, ուր ծանր միջադէպ մը պատահած էր Ուրբաթ օր: Նախարարը որոշեց մինչեւ Մայիս 11 փակել լիսէն եւ շատ խիստ ըլ-լալ ուրիշ միջադէպերու համար:

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԽՄԲ.— Ենի Կազէթ այդ «մասալներէն» ետք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, որոնք մեկնութեան չեն կարօտիր...

Այս լուրերը հաղորդելէ ետք Ենի Կազէթէ խմբագրականի մը մէջ կը խորհըր-դածէ այսօր.— Միջին Արեւելքը, որ վառօդի տակառի մը վերածուած էր, ա-ւելի շատ խառնակեցաւ եւ հիմա Հայկա-կան խնդիր մըն ալ երեւան ելաւ: Ան-հանդարտ եւ անզգաստ Հայերը ձեռք ձեռքի կուտան Արաբ Քոմանտօներուն, եւ կը ջանան զանոնք գործիք ընել իրենց հակաթուրք թշնամութեան: Հայերը նո-րէն կը կրկնեն Ապրիլեան դէպքերու յան-կերգը: Կէս դար առաջ, այդ Հայերը աննախընթաց յանդգնութեամբ մը փոր-ձեցին քանդել այն պետութիւնը, որուն հպատակներն էին եւ այս նպատակին հա-մար այդ պետութեան անմեղ հայրենա-կիցները խմբովին բնաջինջ ըրին եւ իրենց պատիժը գտան: Այնուհետեւ ցրուեցան աշխարհի չորս կողմերը, եւ հոն իրենց հոգին կը ծածկեն հակաթուրք թշնամու-թեան մը դիմակին տակ: Կէս դարէ ի վեր կը բեմադրեն այս խայտառակութիւ-նը եւ իրենց ժողովուրդէն ալ քաջալերանք չեն գտներ: Ահա թէ ինչու նոր խաղի մը ձեռնարկած են հիմա, եւ Արաբները կը գրգռեն, ուրիշներ թատերաբեմ հանե-լով: Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ չահա-գործելի մարդիկ չգտան, եւ դերերը չրջուեցան այլեւս: Իրենց հողային պա-հանջներն ալ իրենց խեղկատակութեան ապացոյցը կը կազմեն:

Պէտք է խորհիլ թէ Միջին Արեւելքի երկիրները իրենց պատմութեան ամէնէն դժբախտ շրջանը կ'ապրին այս օրերս: Մէկ կողմէ ծանր պարտութեան մը դառն հետեւանքները, եւ միւս կողմէ գաղթա-կաչտներու պատրաստած ծրագիրները, որոնց կը միանայ դարաւոր յետադիմու-թիւնը: Վերջին անգամ ալ Իրաք եւ Իրան կոկորդ կոկորդի եկան, Շաթիւլարապի վէճին հետեւանքով:

Թուրքիա միշտ բարեկամ է անոնց, ըղ-ղացական կապեր ունի միշտ անոնց հան-դէպ: Արաբներուն կը յանձնարարենք որ Հայերու խօսքերուն չհաւատան, ո-րովհետեւ Թուրքիա աւելի քան զօրաւոր եւ միաբան է այդպիսիներու հանդէպ:

Արաբները պէտք է գիտնան թէ հայ քաղաքական մարդիկը իրենց ազգը աղէ-տի մը խորը ընկղմեցին, եւ այսօր ալ նոր բան մը չեն սորված: Այն Հայերը, որոնք կրցած են փրկուիլ անոնց չարիքէն, այ-սօր խաղաղ եւ երջանիկ կ'ապրին Թուր-քիոյ մէջ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250ԱՄԵԱԿԸ

(1717 – 1967)

ԺԱ.

1935ին Աբբահայր կ'ընտրուի Գրգ. Սրապիոն Վրդ. Ուլուհոճեան, որու օրով, նախ՝ մեծ ջանք կը թափուի, վրճռական միջոցներու գործադրութեամբ, յաղթահարելու տնտեսական մտահոգիչ դժուարութիւնները: Այնուհետեւ նոր թափ կ'առնէ կրթական գործունէութիւնը. 1936ին կը բացուին Աղեքսանդրիոյ եւ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանները. 1938ին Աստիս – Ապենայի վարժարանը՝ Մուսոլինեան կառավարութեան նպաստներով. վանքէն դէպի Արեւելք կը դիմեն բազմաթիւ միաբաններ:

Ինչպէս յայտնի կը նշմարուի, ամբողջ այս շրջանին (1919–1939) գլխաւորապէս զարկ կը տրուի կրթական ու դպրոցական գործունէութեան եւ մշակութային ձեռնարկներու. այս վերջինին պիտի դայ նըպաստել հնդկահայ մեծ բարերար Հրամանատար Ապետ Պետրոս Հայրապետ Կրէտի կտակը (1940):

Վանքին մէջ, հայկական հնութիւններու փոքրիկ թանգարան – սենեակ մը կը յարդարուի՝ Տիար Պօղոս Իսպէնեանի նուիրատուութիւններով ու ճաշակով (1937): Տպարանը կ'ունենայ իր առաջին տողաշար մեքենան՝ Ամերիկահայ բարերարներու օրհնեալ ջանքերով (1938):

1919էն ասդին Միաբանութիւնը 24 նոր անդամներ արձանագրած էր իր շարքերուն մէջ, որոնք քահանայական օծումով օժտուած, կը գործէին զանազան տարբեղներու մէջ. ունէր 10 ուխտեալ երիտասարդներ եւ քանի հասնող ընծայցու պատանիներ (1939):

Ցուսադրիչ այսպիսի պայմաններու տակ, յանկարծ կը պայթի եւրոպական երկրորդ պատերազմը, որուն մէջ պիտի գլորի Իտալիան ալ (1940), եւ մահասարսուռ հրդեհը պիտի ճարակի համայն աշխարհի մէջ. սարսափի ու տագնապի անմոռանալի օրեր...:

Պատերազմի առաջին երեք տարիներուն՝ համեմատաբար խաղաղ օրեր կ'անցընէ վանքը, Վենետիկի աշխարհագրական դիրքին ու գեղարուեստական նկարագրին շնորհիւ:

Սակայն, հետզհետէ կը դժուարանան ապրուստի միջոցները. արեւելքի ճամբաներու փակումով՝ կը դադրին հաղորդակցութիւնները արտասահմանի վարժարաններուն եւ վարդապետներուն հետ. կը նուազին նոր կոչումները. մանաւանդ 1943ի Սեպտեմբեր 8էն ետք, քաղաքական վերիվայրումներու եւ իրերայաջորդ զանազան կառավարութիւններու եւ դրութիւններու շրջանին, վանքին համար կը ստեղծուի մտահոգիչ կացութիւն:

Ս. Ղազարի մէջ, քանի մը տեղեր կը կառուցուին փոքրիկ ապաստանարաններ, օդային յարձակումներու ժամանակ հոն պատսպարուելու նպատակով. աւազէ պարկերով պատեր կը բարձրանան ասդին անդին՝ պաշտպանելու համար կամարներ ու շէնքեր. վարդապետներուն մեծամասնութիւնն ու սակաւաթիւ աշակերտութիւնը կը փոխադրուին Ս. Զենոն գիւղը, Վենետիկէն 75 հազարամեթր հեռու, Կրափփա լերան ստորոտը. անքոյթ վայրեր կը տարուին եկեղեցական թանկարժէք սպասներն ու զգեստները. ամենամեծ խնամքով, ամուր ու մասնաւոր սնտուկներու մէջ, կը փոխադրուին նաեւ — զինուորական հսկողութեան տակ — հայկական բոլոր ձեռագիրներն ու թանգարանային արժէքները, եւ կը զետեղուին զետնափոր չոր ապաստանարաններու մէջ, վարդապետներու զուրգուրոտ խնամքին ու պաշտպանութեան տակ: Ասոլոյ փոխադրուած է նաեւ Մուրատ – Ռափայէլեանի աշակերտութիւնը, ուր կը շարունակուին դասընթացքները:

Ս. Ղազար կ'ամայանայ (1943–1945), մինչեւ իսկ եկեղեցւոյ գեղակառոյց որմերէն վար կ'իջնեն Ս. Սահակ ու Մեսրոպ եւ այլ նկարներ, երփներանգ դարգեր ու ապակիներ:

Վենետիկի մերձակայ գործատուները ռմբակոծումի կ'ենթարկուին. նաեւ օդակը ցատկեն. ահաւոր պայթումներէն Ջարդուփշուր կ'ըլլան վանքի եւ դպրոցի պատուհաններու ապակիները: Ոչ մէկ վնաս շէնքերուն:

Գոնէ տպարանը անդործ չպահելու նըպատակով, վանքի սենեակներէն պատկերներու ապակիները կը հանուին՝ տըպարանի պատուհանները դարմանելու համար: Ձմեռը շատ ցուրտ կ'ընէ այդ տարին:

Բայց Տիրամայրը երկնքէն կը հսկէր իր որդիներուն վրայ, եւ հզօր հովանի կ'ըլլար իր վանքին ու վարդապետներուն: Արդարեւ, իտալական զանազան կառավարութիւններու շրջանին, յեղափոխական շարժումներու ընթացքին, ինչպէս նաեւ գերման տիրապետութեան ժամանակ, Ս. Ղազարի վանքն ու Մխիթարեան վարդապետները, ինչպէս նաեւ Մուրատ–Ռափայէլեանի Տեսչութիւնն ու աշակերտները, միշտ մեծ յարգանք ու պաշտպանութիւն կը վայելեն օրուան դերբաղոյն իշխանութիւններէն. թէպէտ բռնագրաւումի փոքրիկ փորձեր կը կատարուին Ասոլոյ եւ Ս. Զենոն, սակայն վարդապետներու հնարամիտ ջանքերով՝ բացառիկ արտօնութիւններ ձեռք կը բերուին, ու Միաբանութիւնը միշտ զերծ կը մնայ ամէն կործանարար արհաւիրքներէ:

Կեանքը կը դժուարանայ նաեւ գիւղերուն մէջ, Մուրատ – Ռափայէլեանի եւ վանքի սակաւաթիւ աշակերտներու ապրուստի հարցը մտահոգիչ կը դառնայ. ամէն ինչ պարենատոմսով պէտք է հայթայթել. հարկ կ'ըլլայ օրերով թափառիլ գիւղերէ գիւղ, ուտեստեղէն ճարելու նըպատակով. հսկայ ու աննման զոհողութիւններու կը ձեռնարկեն՝ այդ օրերուն մատակարարութեան նուիրուած, Հայրերը, եւ Աստուծոյ օրհնութեամբ՝ բարիքները անպակաս կ'ըլլան սեղանէն:

Պատերազմի այդ ահաւոր օրերուն, գիւղի լռութեան մէջ, գրական կեանք մըն ալ կը կազմակերպուի. Աբբահայրն ինք կը նուիրուի Աւետարանի աշխարհաբար թարգմանութեան գործին, Ընդհ. Աթոռակալ Հ. Ղեւոնդ Վրդ. Տայեան՝ էջ առ էջ կը յառաջանայ շարականներու ձայնագրութեան աշխատանքին մէջ, երիտասարդ վարդապետներու ժիր խումբ մը կը ձեռնարկէ բառարանային աշխատանքներու եւ դպրոցական «Սեւան» ընթերցարաններու կազմութեան, ուրիշներ «Գրական ցոլքեր» շարքերու պատրաստութեան. եւ պատերազմի իսկ օրերուն՝ ծայր կուտան անոնց հրատարակութիւնները, արդէն իսկ զինադադարի եւ խաղաղութեան յոյսերով գեղուն եւ մօտիկ ապագայի աշխատանքին լծուելու պատրաստակամութեամբ:

Վանական օրինակելի օրակարգ մը կ'ապրին միաբանները, այդ օրերուն՝ գիւղին մէջ, կանոնաւոր ժամերգութիւններով եւ հասարակաց պաշտամունքներով. մեծ տօներու թափօրներուն՝ գիւղի ժողովուրդն ալ յուզումով կը մասնակցի Հայոց աղօթքներուն:

Ճգնաժամային օրերը կը մօտենան. ահաւոր օրեր կ'անցընեն Մխիթարեան Հայրերը 1945ի Ապրիլ ու Մայիս ամիսներուն, գերման բանակները կը նահանջեն, իտալացի ազատատենչ յեղափոխականները կը տիրեն, նախկին կուսակցականները կը սպանեն, կը ժամանեն անգլեւամերիկեան հրասայլերը. քաոսային օրեր. գիւղի խաղաղութիւնն ալ կը վըրդովի. գիւղացիներէն շատեր, վտանգի պահուն, Հայոց այգին կ'ապաստանին. թնդանօթները կը գոռան եւ ռումբերը կ'անցնին մեր շէնքերուն վրայէն. հրացանի եւ գնդացիրի որոտը կը հնչէ մօտէն. գիւղն ալ իր զոհերը կուտայ...:

Պայթումները հետզհետէ կը հեռանան. փոթորիկը կ'անցնի. եւ ահա կը ծածանի խաղաղութեան դրօշը, ուրախութեան զանգերը կը հնչեն գիւղէ գիւղ. լուրեր կը հասնին վանքէն, Հռոմէն, Փարիզէն, Արեւելքէն. ուրախութեան եւ շնորհակալութեան օրեր են համայն Իտալիոյ համար, յատկապէս մեզի՝ Մխիթարի որդիներուս համար: Ս. Ղազար չունի զոհեր եւ նշանակելի կորուստներ: փրկըւած են մանաւանդ ձեռագիրները, գրադարանը, դիւանը, թանգարանը:

Ամիս մը չանցած, տաժանագին ճամբորդութեամբ գիւղ կը հասնի հոմէ ուխտեալ մեր համալսարանական աշակերտներու խումբը, իրենց Մեծաւորներով ու հոն պաշտօնավարող միաբաններով. երկու տարիէ ի վեր իրարմէ բոլորովին բաժնուած մնալէ ետք, պատերազմի կրակէն ու ռումբերէն ճողոպրած, յուզումով կը հանդիպէին իրարու Աբբահայրն ու որդիները կարօտագին:

Միաբանութեան կողմէ շնորհակալութեան օր կը յայտարարուի 1945ի Սեպտեմբեր 8ը եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Ս. Ղազար փոխադրուելու: Տիրապետող անգլեւամերիկեան զինուորական ուժերու կողմէ տրամադրուած մասնաւոր ինքնաշարժներով բոլորս կը հասնինք վանք. բացառիկ երեւոյթ մըն էր Ս. Ղազարի քարափին չուան նետած հրակայ լաստանաւը, որուն վրայ կանգնած մեր բեռնակառք ինքնաշարժը ցոլք կը նետէր կապոյտ ջուրերուն մէջ: Արցունքով կ'ողջագուրուէինք վանքի պահապան քաջարի վարդապետներուն հետ, որոնք հետաքրքրութեամբ քարափ փութացած էին այս անակնկալ ու տարօրինակ երեւոյթը նկատելու. ինքնաշարժ մը՝ վանքի քարափին: Կը համբուրէինք կարօտով վանքի կարմիր որմերը, Մխիթարի երկզարեան շիրիմը եւ տունը սրբազան:

Ս. Ղազար, Սահակ ու Մեսրոպ դարձեալ իրենց պատուոյ դիրքերն են գրաւած՝ վանքի մայր տաճարին խորանին շուրջ. կը մատուցուի գոհաբանական սուրբ պատարագը: Վեց տարի առաջ, պատերազմի հռչակումի տխուր օրը, այնտեղ ծնրադիր, Կոմիտասեան «Տէր ողորմեա»ով աշխարհի խաղաղութիւնն էինք խնդրած եւ ողջերթութեան մեր ուխտը կատարած. այնուհետեւ նոյն պաղատական աղօթքը կրկնած էինք ամէն օր, երեկոյեան ժամերգութենէն ետք, նոյնիսկ երբ կարօտով հեռացանք վանքէն:

Մխիթարի որդիները՝ կարծէք՝ Մեթոնի պատերազմէն է որ ազատած, դարձեալ կ'ապաստանէին Ս. Ղազար, «Պահպանիչ որդեկրաց» Տիրամօր քաղցր հովանիին տակ:

Այդ օրը, սակայն, բոլորիս զարմանք մեծ եղաւ, երբ Ս. Ղազարի մէջ հանդիպեցանք յիսունէ աւելի գաղթական հայ ընտանիքներու, որոնք պատերազմի կըրակներէն ազատած՝ հասեր էին Վենետիկ: Միաբանութիւնը Լիտոյի մէջ շէնք մը տրամադրած էր անոնց. ինչպէս նաեւ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի մէջ ինչ ինչ յարկաբաժիններ, եւ հայրաբար խնամք կը տանէր մեղմելու անոնց վիշտն ու նիւթական կարօտութիւնները:

Աշունը կը մօտենար. բայց Ս. Ղազարի վանականներու սրտին մէջ աշունն ու ձմեռը անցած էր. գարուն կը ծաղկէր, յոյսով գեղուն, վերանորոգումի աշխա–

(Շար. – 121)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Եւ սակայն հակառակ իր ջանքերուն, չէր կրնար այդ յեղափոխական շարժումներուն առաջքը առնել: Լրտեսները կը ծանուցանէին թէ արդի ոստիկանութեամբ կարելի չէր գործ մը տեսնել: Արդարեւ, Մակեդոնիոյ ոստիկանութիւնը 1904էն ի վեր եւրոպացի սպաներու հսկողութեան տակ, գրեթէ անկախ մարմին մը դարձած էր, որ պէտք չէր զգար կեդրոնի ամէն քմահաճոյքներուն հպատակիլ:

Բռնաւորը կը զգար թէ մեծ սխալ մը գործած էր տեղի տալով եւրոպական պետութեանց պահանջներուն ու Մակեդոնիոյ ոստիկանութիւնն ու ելեւմուտքը ենթարկելով անոնց հսկողութեան:

Օտար սպաներու գալուստը թէեւ նախ վիրաւորած էր Թուրք սպաներու արժանապատուութիւնը, բայց յետոյ զոհ մընացած էին այս կարգադրութենէն, տեսնելով որ որքան նպաստաւոր էր ան իրենց յեղափոխական շարժումին համար: Հիմա Թուրք եւ եւրոպացի սպաներուն մէջ սերտ մտերմութիւն մը կը տիրէր ու այս բանը լրտեսներու կողմէ մատնիչ եղած էր Եըլտըզի բռնաւորին: Արդու հրամաններ կը հասնէին միշտ որպէսզի Թուրք սպաները որեւէ յարաբերութիւն չունենան Եւրոպացիներուն հետ, բայց այդ հրամաններուն այլեւս ականջ կախող չկար:

Քիչ ատենէն ա'լ աւելի սերտ կապ մը հաստատուեցաւ օտար սպաներու եւ ժողովրդական զանազան դասակարգերուն, բանակին, պաշտօնեաներուն, պէյերու երեւելիներուն եւ մանաւանդ ամէն ազգէ գիւղացիներուն միջեւ:

Երիտասարդ Թուրքերը կը զգային սակայն, որ այդ եւրոպական միջամտութիւնը որքան որ ներկային մէջ իրենց ձըգտումներուն օգտակար՝ մեծ վտանգ մըն էր իրենց հայրենիքին եւ կամաց կամաց Մակեդոնիոյ բաժանումը կը պատրաստէր: Ոստիկանութիւնն ու ելեւմուտքը ձեռք անցընելէ ետքը, այժմ եւրոպական պետութիւնները կ'ուզէին դատարաններն ալ իրենց հսկողութեան տակ առնել եւ դանոնք բարեկարգել:

Այս նոր ոտնձգութիւնը պարզապէս Մակեդոնիոյ անջատումը կը նշանակէր Օսմանեան Պետութենէն:

Յեղափոխական կառավարութիւնը, որ կազմուած էր Իւսկիւպի լեռներուն մէջ եւ որուն կ'անդամակցէին Սալիհա Հանըմ, Թիկնապահ Մէհմէտ, հարիւրապետ Նուրի պէյ եւ ուրիշներ եւ որոնց եկած միացած էին նաեւ պառաւ Ֆաթման, Ջիւլէհան ու Հասանը, սպառնացող այս վտանգին հանդէպ, խիկոյն շրջաբերական մը ուղղեցին իրենց Սելանիկի, Մանասդըրի, Էսկիւպի, Փարիզի, Ժընեւի ու Լոնտոնի ընկերներուն:

«Գործելու վայրկեանը հասած է, կ'ըսէր այս շրջաբերականը, եթէ քիչ մըն ալ յապաղինք մեր թշուառ հայրենիքին բաժանումը պիտի սկսի: Մակեդոնիոյ մէջ եւրոպական պետութիւններու ճնշումով ի գործ դրուած ոստիկանական, ելմտական ու դատական բարենորոգումներուն անշուշտ հակառակ չենք: Բայց միթէ միայն հո՞ս պէտք կայ այդ բարենորոգումներուն, միթէ Օսմանեան Պետութեան միւս նահանգները լիովին կը վայելե՞ն ամէն բան: Ինչո՞ւ համար բոլոր Օսմանցիները չօգտուին անոնցմէ:

«Մենք կը կարծենք որ Օսմանեան Կայսրութիւնը փրկելու համար կործանումէ, անհրաժեշտ է որ ձեռք բերենք Սահմանադրութիւն մը որ ամբողջ Օսմանեան հպատակներուն ապահովէ ազատութիւն, արդարութիւն եւ հաւասարութիւն: Ասոր հասնելու համար պէտք է գործել, կռուիլ, արիւն թափել: Ալ խօսքի շրջանը անցաւ:

«Մեր առաջին գործը պէտք է ըլլայ նախ մէջտեղէն վերցնել բոլոր այն մեծ ու պզտիկ լրտեսները զորս հետզհետէ Ապտիւլ Համիտ մեր վրայ կը ղրկէ եւ որոնք մեր երկրին թշուառութեան գլխաւոր պատճառներն են:

«Մա՛հ լրտեսներուն. այս պիտի ըլլայ մեր նշանաբանը յեղափոխութիւնը սկսելու համար»:

«Կեցցէ՛ Օսմանեան Սահմանադրութիւնը:

«Կեցցէ՛ յեղափոխական Թուրքիան:

«Կեցցէ՛ ցեղերու համերաշխութիւնը:

Այս շրջաբերականը մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ ամէն կողմ, մանաւանդ Սելանիկի մէջ, ուր կը գտնուէր յեղափոխական Քոմիթէին կեդրոնը:

Կ'արժէ որ քիչ մը խօսինք այս Քոմիթէին մասին որ այնքան կարեւոր դեր մը պիտի խաղար յետոյ Թուրքիոյ ճակատագրին մէջ:

Այս յեղափոխական կազմակերպութիւնը բաղկացած էր հինգական հոգիէն խմբակներէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 121)

ԵԹՈՎՊԻԱ

Այս վաղեմի երկրին եւ իր ժողովուր-դին հետ շփումը հիացում կ'առթնցնէ այցելուին սրտին մէջ: Երեք հազար տա-րի Եթովպիա եղաւ անկախ երկիր մը: Ճիշդ է, որ հինգ տարի երկիրը գրաւուած մնաց Իտալացիներու կողմէ, բայց այս ժամանակաշրջանը այնքան կարճ է, որ կարելի է նկատի չառնել զայն: Եւ ար-դարեւ զանց առնուած է, երբ կ'ըսուի, թէ Եթովպիան ափրիկեան միակ երկիրն է, որ միշտ եղած է անկախ:

Ատիս-Ապեպայի մէջ մարդ այն տպ-աւորութիւնը կը կրէ, թէ կը գտնուի աշտարակի մը գագաթին, որ կը սլանայ դէպի այլ երկիրներ երեք հազար մեթր բարձրութենէ մը: Եթէ անոր գագաթէն կարելի ըլլար դիտել ամբողջ երկիրը, մեր աչքերուն առջեւ պիտի տարածուէ-ին կանաչապատ դաշտեր, շրջապատուած ժայռոտ զանգուածներէ, արօտավայրեր եւ կարմիր քարոտ անապատներ:

Եթովպիոյ մայրաքաղաքին փողոցները զառիվար կամ զառիվեր են: Քաղաքը ունի ցած տուներ, իսկ այժմ անոնց մի-ջեւ կը բարձրանան հինգ վեց յարկանի չէնքեր, զարդարուած ճաշակով: Անոնցմէ ամէնէն բարձրերն են Ափրիկէի Տունը եւ «Պերհանեն Սելամ» պետական տպարա-նը, յետոյ իրենց բարձրութեան կարգով կը յաջորդեն Ս. Երրորդութեան եկեղեց-ւոյ աշտարակը եւ մզկիթին կիսալուսինը, որ կ'իշխէ աղմկարար շուկային: Փողոց-ները խճողուած են տարբեր գործարան-ներու ինքնաշարժերով եւ անցորդներով: Անոնցմէ ոմանք կը կրեն եւրոպական հա-գուստներ եւ փողկապ. տեղացի պաշ-տօնեաններ, վաճառականներ եւ դիւանա-գէտներ են: Օտար դրօսաշրջիկները կը նախընտրեն թենիսի կօշիկներ եւ կարճ տաբատներ: Սակայն կը տիրապետեն ազգային հագուստները, երկար՝ մինչեւ գետինը, պարզ կամ գունաւոր ասեղնա-գործուած, որոնք կը նմանին հռոմէական վերարկուներուն, սրճագոյն տաբատ-ներ, նռնագոյն շրջազգեստներ, դեղին, կապոյտ կամ կարմիր հովանոցներ: Այր մարդոցմէ շատեր իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն երկար ձողեր, որոնց երկու ծայ-րերէն կախուած են կողովներ, լեցուած սեւ խաղողի մեծ ողկոյզներով:

Երկրին պատմութիւնը կը նմանի կա-տարներով եւ անդունդներով լեռնային հսկայ շղթայի մը: Եթովպացիները հա-ճոյքով կը մտաբերեն իրենց կատարները, հպարտ են անոնցմով եւ չեն ծածկեր ա-նիկա: Անոնք մեծ խնամք կը տանին պատմական վայրերուն, կը պահպանեն ու կը վերանորոգեն զանոնք:

Բացայայտ է, որ ժամանակը աւելի փճացուց քան թէ պահպանեց: Պահպա-նեց, օրինակի համար, Աքսում անունը, սակայն այս պետութիւնը այլեւս գոյու-թիւն չունի, ինչպէս որ ժամանակին ան-հետացաւ բարձր քաղաքակրթութեան կեդրոն եղող անոր մայրաքաղաքին մէկ մասը:

Աքսում կարելի է երթալ աշխարհի մէջ հազուագիւտ ճամբով մը: Մօտաւորապէս հինգ հարիւր քիլոմեթր երկարութեան վրայ ան կ'անցնի լեռներու եւ սարսա-փազդու անդունդներու վրայէն: Ինքնա-շարժը երբեմն կ'անցնի երեք հազար մեթրէն աւելի բարձրութենէ մը, այնպէս որ ճամբորդներուն կը թուի, թէ կը գըտ-նուին օդանաւի մը մէջ:

Աքսումի մէջ գոյութիւն ունին երկու վանքեր, որոնցմէ մէկուն մէջ կիները մտնելու իրաւունք չունին: Բ. Ա. Դ. դարուն, երբ քաղաքը կը գտնուէր ծաղ-կումի մէջ, Աքսում պետութիւնը տօնեց իր յաղթանակը Քուշ պետութեան դէմ, որմէ եաք Էսանա կայսրը իր ազդեցու-թիւնը տարածեց Կարմիր Ծովուն երկու ե-զերքներուն վրայ: Անոր իշխանութեան առաջին տարիներու դրամներուն վրայ պատկերացած էին լուսինը եւ աստղերը, իսկ անկէ եաք՝ խաչ մը: Հեթանոս Էսա-նան քրիստոնէացած էր:

Այժմ, Աքսումը ունի մօտաւորապէս հինգ հազար բնակիչ, որոնցմէ հազարը վանականներ եւ կղերականներ են: Քա-ղաքին միակ նոր շէնքը արդիական ոճով եկեղեցի մըն է հսկայ գմբէթով մը:

Կոնտար քաղաքին ամենաբարձր շէնքը վաղեմի պալատ մըն է, դէպի հոն կը տա-նին 12 դուռներ, որոնք շատ ծանր են, ո-րովհետեւ մետաղէ են:

ԺԷ. դարուն, Եթովպիոյ մայրաքաղա-քը, որ մինչ այդ փոխադրուած էր տեղէ տեղ, հաստատուեցաւ Կոնտարի մէջ: Այս իրադարձութիւնը պատահեցաւ Փոր-թուկալցի ծիզվիթներու արտաքսումէն քիչ եաք: 1636ին, Թասիլտաս կայսրին հրամանով, բատ հնդիկ ճարտարապետի մը նախագիծին, սկսան բարձրանալ պա-լատին պատերը: Հոյակապ կառոյց մըն էր, որ դիմացաւ մինչեւ իսկ 1704ի սար-սափելի երկրաշարժին: Ցետագային Ֆա-սիլիտասի պալատին կողքին երեւան եկան ուրիշ դղեակներ, եկեղեցիներ եւայլն: Եասու Ա.ի իշխանութեան ժամանակ, Ֆասիլիտասի պալատը պճնազարդուեցաւ փղոսկրով, ոսկիով, թանկագին քարերով «դառնալով աւելի գեղեցիկ՝ քան Սողո-մոնի պալատը»:

Ամէնէն տպաւորիչը, սակայն, Լալի-պելան է: Եթովպիան կառավարուեցաւ Լալիպելա կայսրին կողմէ 1190էն մինչեւ 1228: Ան հրամայեց, որ իր մայրաքա-ղաքին շուրջ կառուցուին տասը սքան-չելի եկեղեցիներ, որոնք գոյութիւն ունին ցայսօր. դասուեցաւ սուրբերու կարգին:

Լալիպելայի բոլոր յուշարձանները փորուած են ժայռերու մէջ: Շէնքերուն մուտքը 9–11 մեթր խորութեան վրայ է: Մեհանէ–Ալէմ եկեղեցին, որ ունի 33 մեթր երկարութիւն, 23 մեթր լայնք եւ 11 մեթր խորութիւն, իսկապէս մեծ դժուա-րութիւններով կառուցուած է:

Ա. ՄԵԼԻՔ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

տանքին լծուելու սրտեռանդն տենչերով:

Ս. Ղազար չունէր աշակերտ. Նորընծա-յարանը՝ թէեւ իր շէնք չէր կրած ծանր վնասներ, սակայն ապակիներն էին ջարդ-ուփշուր. վառելանիւթի չգոյութենէն, խոնաւութիւնը բոյն դրած էր ամէնու-րեք: Աշխատանքի ժամը կը հնչէր Մխի-թարի որդիներուն համար, վերածաղկե-ցնելու այդ նուիրական յարկերը:

1945ի Նոյեմբերի վերջերը, շնորհաբեր ցօղի նման Մխիթարեան մայրավանքին վրայ կ'իջնէր աստուածաւանդ օրհնու-թիւնը Ամենապատիւ Տ. Տ. Գրիգոր Պետ-րոս ԺԵ. Աղաճանեան Կաթողիկոս–Պա-տրիարքին, որ կուգար Ս. Ղազար, իր այցելութեամբ սփոփելու եւ քաջալերե-լու Մխիթարի զաւակները: Հանդէսներ եւ ընդունելութիւններ կը սարքուէին ու կը ստեղծուէր խանդավառ մթնոլորտ, կարծէք ջնջելով ի սպառ պատերազմին աղէտները, յուսատու արշալոյսին ակըն-կալութեամբ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Շար.)

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

Գնահատելի եւ քաջալերելի առաջա-դրութիւն մը արդարեւ: Մանաւորաբար երբ նկատի ունենանք, որ տասնամեակնե-րէ ի վեր ուսուցչական ասպարէզի հետե-ւողներ եւ մամուլի պատասխանատուներ բազմիցս շեշտած են այն աներկբայ իրո-ղութիւնը, թէ հայ մանուկին անհրաժեշտ է հրամցնել արդի ճաշակին եւ մանկա-վարժական ներկայ ըմբռնումներուն հա-մապատասխանող դասագիրքեր եւ ըն-թերցանութեան գիրքեր. նախընտրաբար հէքեաթներ: Որովհետեւ մեր դարուն եւ, մանաւանդ, արտասահմանի այժմու պայմաններուն մէջ, երբ օտար գրակա-նութիւն եւ պատմութիւն այնքան մատ-չելի եւ գրաւիչ ձեւերու տակ կը հրամցը-ւին, նաեւ մեր նորահաս սերունդին — եւ, հետեւաբար, նորերը շատ աւելի տրամա-դիր կ'ըլլան իրենց ձեռքին տակ իբրեւ ընթերցանութեան նիւթ ունենալու նմա-նօրինակ գիրքեր, մանաւանդ գրեթէ միշտ լեզուակաց տեսակէտով ալ մատչե-լի իրենց — անհրաժեշտ է փոխ առնելով այլոց «զէնքերը» գործածել զանոնք մեր նպատակներուն:

Այս է, ահա, Էրեբունի հրատարակչա-կանին նպատակը, որու կազմութեան եւ ցարդ կատարած անդրանիկ աշխատանք-ներու մասին տեղեկութիւններ տալու նը-պատակով հրաւիրուած էին մամուլի ներ-կայացուցիչներ, Փարիզի մեր կրթարան-ներու տեսուչն ու տեսչուհին եւ քանի մը ազգայիններ, Ուրբաթ, Ապրիլ 25ին, Սալ տէ Սէնթրօ:

Նորակազմ հրատարակչականին կողմէ Կ. Ջրբաշեան քանի մը խօսքով պարզեց հանդիպումին նպատակը, որմէ եաք Օր. Հ. Գալֆայեան խնամուած զեկուցումով մը ներկայացուց հրատարակչութեան նը-պատակն ու գործը: (Լոյս կը տեսնէ ա-ռանձին):

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 100ամ-եակին առթիւ շքեղ տպագրութեամբ, գունաւոր նկարներով (գործ նկարիչ Կ. Սմբատեանի) եւ 24 էջերով արդէն իսկ հրապարակ հանուած են «Քաջ Նազար»ի հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքոյկները:

Ընդհանուր առմամբ յաջող հրատա-րակութիւն մը, քանի որ ներկաներու կողմէ մատնանշուած փոքր թերիները եւ ցուցմունքները նկատի առնելու պարա-գային մենք, յաջորդաբար, ձեռքի տակ պիտի ունենանք ժամանակի ճաշակին, ըմբռնումներուն ու ոգիին հետ համըն-թաց քալող ընթերցանութեան գրքոյկ-ներ:

Ներկայիս անհրաժեշտը կը տնօրինուի յաջորդաբար հրապարակ հանելու համար Յ. Թումանեանի այնքան ժողովրդական հետեւեալ գործերը — Կաթիլ մը մեղր, 12 էջ, նկարիչ՝ Մանուկեան, Թմկաբեր-դի առումը, 24 էջ, նկարիչ՝ Ալ. Եարա-լեան, Անբախտ վաճառականները, 12 էջ, նկարիչ՝ Կ. Սմբատեան:

Գովելի աշխատանք մը եւս նաեւ այն, որ հրատարակչականը հրապարակ հա-նած է 12 բացիկներ, որոնցմէ վեցը կը ներկայացնեն պատմական յուշարձաններ, իսկ վեցը՝ հայրենի բնանկարներ ու Ե-րեւանեան տեսարժան վայրեր: Գունա-գեղ բացիկները իրենց տպագրական ո-րակով կրնան մրցիլ եւրոպական ամենա-գեղեցիկ բացիկներուն հետ: Գրաւական մը՝ անոնց լայն գործածութեան:

Տարիներու ձգտում մը, որ առաւելա-բար նիւթական պայմաններու բերումով կարելի չէր եղած իրագործել, այժմ, կը գտնայ իրականութիւն: Կը մնայ մաղ-թել, որ գեղեցիկ առաջադրութիւնները դառնան հաղեթով իրողութիւններ:

Ժ. Մ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ինչպէս գրած էինք առնէին, Փարիզի մէջ, կազմուած է Հայ Արուեստագէտնե-րու «Թորոս Ռոսլին» ընկերութիւնը, որ նպատակ ունի զարկ տալու հայ արուես-տին ու արուեստագէտներուն: Այս ա-ռընչութեամբ Հինգշաբթի օր կը բացուի ցուցահանդէս մը, ուր հաւաքուած են հայ նկարիչներու, գծագրիչներու եւ ար-ձանագործներու ստեղծագործութիւննե-րը: Իր տեսակին մէջ մասնաւոր շահե-կանութիւն մը ունի այս ցուցահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ այժմ՝ Փորթուկալեան մշակութային կեդրոն, Գալուստ Կիւլ-պէնկեանի Փարիզի կեդրոնատեղին (51 Ավընիւ տ'Իէնա):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (475)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ՆԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Թագաւորութեան իրողութիւններն են հանրիշխանական իրաւունքը դրաւելը, յառաջդիմութիւնը՝ երկրորդական շահե-րու կարգը դնելը, փողոցի բողոքները բռնապէս ճնշելը, ապստամբները ռազմա-կան օրէնքով դատել եւ գլխատելը, խռո-վարարները սրէ անցընելը, Թրանսնոնէն փողոցը, պատերազմական ատեանները, երական Ֆրանսայի օրինական Ֆրան-սայէն քամուելը, Ֆրանսան երեք հազար արտօնաշնորհեալներով կառավարելը՝ չահ ու վնաս անոնց հետ կիսապէս բաժ-նուելով:

Իշխանութեան իշխանութիւններն են Պելժիան մերժելը, Ալժերիին խաւիւ եւ Անգլիացիներուն պէս որոնք Հնդկաստա-նի տիրեցին՝ աւելի բարբարոսութեամբ քան թէ քաղաքակրթութեամբ տիրելը, Ապտէլ Գատէրին տրուած խոստումը դրժելը, Պլէյ եւ Տէօյը դնելը եւ Փրի-չարին ստակ կերցնելը, Թագաւորին իրո-ղութիւնն է աւելի ընտանեկան, քան թէ ազգային քաղաքականութեան մը հետե-ւիլը:

Ինչպէս կը տեսնուի, զեղչումը ըլլալէ եաք Թագաւորին պատասխանատուու-թիւնը կը նուազի:

Թագաւորին մեծ յանցանքը սա է: Յա-նուն Ֆրանսայի համեստաբար վարուե-ցաւ ան:

Ո՞ւրկէ կը հետեւի այս յանցանքը:

Լուի Ֆիլիփ չափազանց հայր Թագա-ւոր մը եղաւ. արքայական ցեղ մը ծնիլ ուզող ընտանիքի մը այս թխսումը ամէն բանէ կը վախնայ եւ չուզեր անհանգիստ ըլլալ:

Անկէ հետեւեցան ծայրայեղ վեհերո-տութիւններ, որոնք տաղտուկ էին ժո-ղովուրդին, այնպիսի ժողովուրդի մը, որ իր քաղաքային աւանդութեան մէջ Յուլիս 14ը եւ ռազմական աւանդութեան մէջն ալ Օսթերլիցը ունի:

Սակայն եթէ զանց առնենք հանրային պարտաւորութիւնները, որոնք ամէն պարտաւորութենէ առաջ կատարուիլ կ'ուզեն, այս Թագաւորին ընտանիքը արժանի էր. այն խոստ գորովին, որով կը սիրուէր Լուի Ֆիլիփէն:

Սքանչելի էր այս ընտանի խումբը, ո-րուն մէջ առաքինութիւնները տաղանդ-ներու հետ միացած էին: Լուի Ֆիլիփի աղջիկներէն մէկը՝ Մառի տ'Օռլէան, իր տոհմին անունը արհեստագէտներու ա-նուններուն մէջ կը դնէր, ինչպէս Շարլ տ'Օռլէան ալ իր անունը բանաստեղծներու անուններուն մէջ կը դնէր: Մառի տ'Օռ-լէան իր հոգին մարմարիոնի մը բրած էր եւ Ժան տ'Արք կ'անուանէր զայն:

Մեթերլինկ յետադայ ռազմավարական գովեստը տուած էր Լուի Ֆիլիփի եւ եր-կու տղոց:

«Ասոնք այնպիսի երիտասարդներ են, որոնց նմանը գրեթէ չի տեսնուիր եւ այնպիսի իշխաններ, որոնց նմանը չի տեսնուիր»:

Առանց բան մը կեղծելու, բայց նաեւ առանց բան մը ծանրացնելու ահա ըսինք ինչ որ ճշմարիտ է Լուի Ֆիլիփի մասին:

Հաւասարութիւնը սիրող իշխան մը ըլլալ վերահաստատութեան եւ միանգա-մայն յեղափոխութեան վերաբերիլ, ու-նենալ այս յատկութիւնը, որով իբր յե-ղափոխական անհանգստութիւն, այլ իբր կառավարիչ վստահութիւն կը ներշնչէր:

Ահա 1830ին այս եղաւ Լուի Ֆիլիփին ամբողջ բարեբախտութեան պատճառը:

Ամենեւին եղած չէ այնպիսի ժամանակ ուր մարդ մը այնքան լաւ յարմարած ըլ-լայ պատահարի. մէկը միւսին մէջ մտաւ եւ մարմնաւորեցաւ: Լուի Ֆիլիփ 1830ին մարդեղութիւնն է:

Մանաւանդ որ Լուի Ֆիլիփ գահակա-լութեան արժանի ըլլալու մեծ ապացոյց մը ունէր, այսինքն աքսորը:

Ժամանակ մը տարագիր, թափառական եւ աղքատ ըլլալով իր աշխատութեամբը ապրած էր: Ֆրանսայի իշխանական ա-մէնէն յուզթի կալուածներուն այս տէրը Զուիցերիոյ մէջ երիվար մը ծախած էր հաց ուտելու համար:

Ռէյխնաուի մէջ մաթեմաթիքի դաս տուած էր մինչդեռ քոյրն ալ՝ Ատելայիտ, ստեղծագործութիւն կ'ընէր եւ կար կը կարէր:

Արքայական վիճակի մը հետ խառնուող այս յիշատակները արիւնով կը համակէին քաղքենիները: Լուի Ֆիլիփ իր ձեռքերով քանդած էր Մոն Սէն Միշէլի յետին եր-կաթեայ վանդակը, զոր Լուի ԺԱ. շինել տուած եւ Լուի ԺԵ. գործածած էր. Ժա-քոպէններու ժողովակին ալ անդամ եղած էր, Միրապօ ձեռքերով անոր ուսին զար-կած, իսկ Տանթօն ըսած էր.

«Երիտասարդ դո՛ւ»:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, 2 Րիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՏԷՍԻՆ. — Այրի Տիկին Սրբուհի Տէմիրճեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Մայիս 4ին, 72 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, (6 Մայիս) ժամը 14–ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին :

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը :
Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ ՃՇԴ. 15ին
կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի
ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
ՊՈՒՖԷ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԺԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպած են
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ
ԵՒ
ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք
Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու *համար :*

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողք – ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—
Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին ակումբին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

— Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ —

ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Երեքշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20էն սկսեալ
Ի պատիւ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու
ՕԹԷԼ ՌԻՑ, ՎԱՆՏՈՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿ
Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Երկսեռ Ակումբին կողմէ : Գեղարուեստական հակիրճ յայտագիր :
Պիտի մեներգէ՝ ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷՅԵԱՆ, դաշնակ՝ ՕՐ. Ն. ԱԺՏԷՐԵԱՆ, ջութակ՝ Պ. Ժ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ, « ՍՕՍԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
ՊՈՒՖԷ *Մուտքը՝ անձնական հրաւիրատոմսով*
Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական քարթերը մուտքի իրաւունք կուտան :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ
Նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ
Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը՝ 7, 8 եւ 9 Մայիս 1969ին, Կրան տ'Օթէլի, Օփերայի հրապարակ, Սալոն Լուի 16րդի շքեղ սրահին մէջ
Ողջոյնի խօսք՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
Նախագահ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի
Օրական երեք նիստ՝ առաւօտուն ժամը 9·30էն ժամը 1 յետմիջօրէի, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19, գիշերը՝ ժամը 21էն 24 :
Ցերեկին հաւաքական ճաշ պանդոկին մէջ, իսկ իրիկունը՝ ընթրիք ըստ պահանջի Համագումարին մուտքը՝ պատգամաւորի կամ այլ անձերու, անձնական տոմսով է : Ունկնդիր հիւրերու տոմսի թիւը սահմանափակ է, սրահին բաւարարութեան չափով :

ՃԱՇ
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
Ուրբաթ երեկոյ, Մայիս 9, ժամը 20ին, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ 18, Ավընիւ Տը Սիւֆրէն :
Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Եւրոպայի Հայր. պատուիրակ)
Տիկիններ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
Խօսք՝ նախագահ՝ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԷ
Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր
Պիտի մեներգեն՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ, պիտի արտասանեն՝ Տիկին ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽՏԸՇԵԱՆ եւ Օր. ԱՆԱՅԻՍ ԱԹՄԱՃԵԱՆ *Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ*
ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Մուտքի տոմս՝ 60 *Ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ յաջորդ գիշերուան :*
Պարահանդէսին ազատ մուտքի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն
Շաբաթ, երեկոյ, 10 Մայիս 1969, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ
ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ
Պիտի երգէ՝ սիրուած երգ չուհի ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ
Մուտք՝ առանց ընթրիքի 20 *Ֆրանք :*
Ուսանողներու եւ զինուորականներու՝ 10 *Ֆրանք, փափաքողներուն պիտի սպասարկուի «Լընչ»՝ գին 50 Ֆրանք*

Պարահանդէսին մուտքը ազատ է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի երիտասարդաց ակումբի երկսեռ անդամներուն համար :

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի ՄԵԾ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, *կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտ. Ակումբին կողմէ, միակ* ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ *ըլլալով Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի նուիրած ինքնաշարժը Ռընօ 10* Մաժօր : Վիճակահանութեան տոմսի գին՝ 10 *Ֆրանք :*

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ
ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 10, ԺԱՄԸ 9·30ԻՆ,
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Բազմաձայն երգեցողութիւն Եկեղեցիին Երկսեռ Երգչախումբին կողմէ՝
Ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Մեներգողներ .— Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ, *Օրիորդներ՝* ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

ՅԱՒԱՐՏ ՊԱՏԱՐԱԳԻ՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի, Նուպար հարազատներու՝ Առաքել Փաշա Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար, Զարեհ Պէյ Նուպար, Միութեան նախագահներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելքոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան Ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, Վարիչ – պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու :

Ոգեկոչում Հ. Բ. Ը. Միութեան նախաշահ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ
Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին Վահրամ պէյ Նուպար :

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը .— Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօր. Անդրանիկի, Փարիզի առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :
Ոգեկոչումի խօսք :
Այս արարողութեանց կը հրաւիրուին ի մասնաւորի Փարիզի բոլոր Ազգ. մարմինները, Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասնաժողովները եւ հայ ժողովուրդը :

ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 17ԻՆ
ԽՄԲԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ՏԸՆԻ
Հայոց վերջին թագաւորին Դամբարանը :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
Հ. Բ. Ը. Միութեան տնօրէն Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Մեկնում Կրան տ'Օթէլէն, Օփերայի հրապարակ, ժամը 16ին
ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԺԱՄԸ 19ԻՆ
Խմբական այցելութիւն Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանին մէջ՝ ՄԱՌԻ ՆՈՒՊԱՐ Հայ Ուսանողական Տան ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ — յաւարտ այցին — ի պատիւ Պատգամաւորներուն եւ հիւրերու, կազմակերպուած Ուսանողական Տան Երիտասարդներուն կողմէ :
Մասնաւոր յայտագիր, պիւֆէ
ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ՝ Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, Վէրսայլ, կամ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւայլն, ըստ փափաքողներու բաւարար թիւի մը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 7 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11506

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.506

«ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ Է». ՀԱ՞ՊԱ ՄԻՏՔԵՐԸ...

Ապրիլեան ոգեկոչումին յատկացուած խմբագրականի մը մէջ, Ռամկավար - Ազատական կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Պայքար» դիտել կուտար վերջերս, արդար ցաւով, որ մեր նահատակներու յիշատակն ու երազը եւս միութեան ազդակ չեղան Հայ կուսակցութիւններու համար՝ որոնք անջատաբար յուշատօն կամ ալահանդէս կը կազմակերպեն եւ անջատ մարմիններով Հայ Դատ կը հետապնդեն :

Ռամկավարներու պաշտօնաթերթը ծուռ ու սխալ բաներ ալ կը գրէր այս առթիւ : Կ'ընէր հաստատումներ եւ խորհրդածութիւններ՝ որոնք չեն համապատասխաներ իրողութեան ու չեն տօկար աննախապաշար եւ անկիրք դատումի :

Անցողակի արձանագրելէ ետք մեր այս վերապահութիւնը, իմաստ չենք գտներ փոխասացութիւններու մէջ ու... կը մոռնանք մանրամասնութիւնները :

Չենք անտեսեր, սակայն, արծարծուած հիմնական կէտը ու կ'ուզենք ընդգծել՝ անմիջապէս, թէ ցաւը ընդհանուր է :

Չէք կրնար գտնել ողջամիտ ոեւէ մարդ, յայնախոհ ոեւէ հայ անհատ, որ հոգեկան բեկում ու տրտմութիւն չզգայ՝ ի տես պարզուող պատկերին :

Մէկուկէս միլիոն Հայերու յիշատակը, անոնց մարտիրոսագրութեամբ խորհրդանշուող Համազգային Դատ մը եւ յարգանքի համահայկական արտայայտութեան մը պարտադրած միութեան զգացումը բաւական չեղան՝ որ աւելի քան կէս դարէ ի վեր լիուն տարի ետք ուղիղ սեւեռինք իրարու, յաջողինք դառնալ մէկ Հայութիւն, ու մէկտեղ թողլով (տարուան մէջ օր մը գոնէ...) մարդկային մեր տկարութիւնները, ձեռք ձեռքի ու սիրտ սրտի խոնարհինք անոնց յիշատակին առջեւ :

Փաստ է սակայն այս պատկերը. արդար է ընդհանուր տրտմութիւնը մեր ժողովուրդին՝ ի տես պարզուող այդ պատկերին : Եւ մեզմէ ամէն մէկուն համար պարտաւորութիւն է անդրադառնալ ցաւին ու դարման փնտռել :

Արդ, Ռամկավար - Ազատականներու պաշտօնաթերթը անդրադարձումի այդ փորձն է որ կ'ընէ՝ փոյթ չէ թէ ծամածուռ արտայայտութիւններով եւ ինքնարդարացումի ճիգով մը, որ անկեղծութեան չի տօկար...

Ըստ «Պայքար»ի, իրենք միշտ «դուռը բաց» ձգած են, սակայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չէ ուզած... ներս մտնել բաց պահուած այդ դռնէն : Տարբեր խօսքով, — հին երգն է որ կը կրկնուի անձանձրոյթ. «մեղաւոր է Դաշնակցութիւնը»...

Այս մեղադրանքը մարսելի դարձնելու համար, գաղափարական ըմբռնումներու ճամբով մեզի հակադրուած մարդիկ կ'ապաւինին դժբախտաբար «պատճառ»աբանութիւններու՝ որոնք հիմնովին խախուտ են եւ չինծու : Աւելին՝ ժամանակավրէպ եւ ծիծաղելի :

Եթէ Եղեռնի 50ամեակին (1965) ու յաջորդող չորս տարիներուն անկարելի դարձաւ կամուրջ հաստատել ըմբռնելի տարակարծութիւններով տարբեր դիրքերու վրայ կեցող երկու հայ կազմակերպութիւններու միջեւ, ու մենք թէ իրենք չյաջողեցանք առնուազն ոգեկոչական հանդիսութիւնները վերածել Միութեան Դրօշի մը, միակ պատճառը եղաւ ու մնաց այն՝ որ — ինչպէս կը խոստովանին այսօր իրենք — «ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ ՊԱՀՈՒԵՑԱՒ»՝ սակայն սրտերն ու միտքերը ՓԱԿ ՄՆԱՑԻՆ, աւա՜ղ...

Առիթ կը տրուի մեզի «Պայքար»ի 24 Ապրիլի խմբագրականով, յայտնելու հայ հանրային կարծիքին՝ թէ՝

Ա. — «Բաց դուռներով» չէ որ փափաքելի միութիւնը կը հաստատուի Ապրիլեան Ոգեկոչումներու համազգային բնոյթով կազմակերպումի գործին մէջ : Կենսականը՝ թօթափումն է նախապաշարումներու եւ նեղմտութեանց. քարացած վերապահութիւններու եւ կասկածամտութեանց. ստորակայութեան զգացումի եւ գերակայութեան սին յաւակնութեանց :

ԲԱՑ ՄԻՏՔԵՐՈՒ պէտք ունինք, — անմշուշ գլուխներու, առողջ դատումի, հանդուրժողութեան, եւ հակառակորդ կամ տարակարծիք մարդիկ յարգելու ողջմտութեան :

Դիւրի՛ն է «բանալ» դուռներն ու պատուհանները... Նոյն բանը կրնանք ընել մենք եւս : Բայց եթէ չենք ըսեր՝ պատճառն այն է, որ մեզ չի գոհացներ «դուռը բաց պահելու» չարժուձեւը : Հարկ է իրարու մօտենալու, զիրար հասկնալու փորձը ընել՝ որպէսզի բանի մը ծառայեն այդ «բաց դուռները»...

Բ. — 1965ին, գոնէ մեր կողմէ կատարուեցաւ այդ փորձը, խօսակցութիւններ տեղի ունեցան, քայլեր առնուեցան՝ պղտորութիւնները փարատելու : Սակայն, թոյլ տրուի մեզի յայտնել՝ թէ բախեցանք նոյն անհամ, անիմաստ, գարշահոտ «պատուարին»..., — «անկարելի է գործակցիլ Կիլիկեան Թեմի անջատ ու անկախ գոյութեան ջատագով կազմակերպութեան մը հետ » :

Ճշմարտութիւններէ վախ ունենալ՝ վատութիւն է, բարոյական մեր ըմբռնումներուն ճամբով : Եւ եթէ որոշած ենք զիր հիւսել որեւէ ձախողանքի առթիւ, քաջ պէտք է ըլլալ փաստական իրողութիւնները հրապարակելու համար :

Կ'ըսենք, ահաւասիկ, որ հաւաքական ոգեկոչումի փորձերը ապարդիւն մնացին միայն եւ բացառապէս մեր այն «մեղք»ին պատճառով՝ որ Թեմական - վարչական բնոյթ ունեցող խնդրի մը մէջ մեր կեցուածքն ու իրաւական ըմբռնումները... անընդունելի կը նկատուէին : Ու սակայն՝ հակառակ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա.ի կոնդակին, որով ցանկութիւն կը յայտնուէր եւ թելադրանք կ'ըլլար համազգային բնոյթ տալ ոգեկոչումներուն...

Ինչո՞ւ... աւագներուն ապաւինիլ՝ իրողութիւնները ծածկելու համար : Ինչո՞ւ չըսել, թէ — հակառակ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կամքին — ի՛ր իսկ Ամերիկայի «առաջնորդութիւնը» չուզեց ընդառաջել բանաձեւուած դեղեցիկ ցանկութեան եւ հրահանգեց իր հոգաբարձութիւններուն ու հոգեւոր հովիւներուն՝ խուսափիլ հաւաքական ոգեկոչումներէ ..

Չենք ըսեր աւելին :

Կ'ուզենք, սակայն հրապարակաւ յայտնել անգա՛մ մը եւս :

Պատրաստ ենք հաւաքական այդ ոգեկոչումներուն՝ եթէ Ռամկավար - Ազատական կուսակցութիւն եւ էջմիածնական թեմ, փոխադարձ յարգանքի եւ հաւասար իրաւասութիւններու հիման վրայ ուզեն քայլ առնել : Մեզի համար՝ նահատակներու յիշատակը ու Եղեռնով խորհրդանշուող մեր իմացումները չեն կրնար ստորադասուիլ տարբեր որեւէ նկատումի :

Գալով Հայ Դատի միասնական ճակատով հետապնդումին, — տարբե՞ր ցաւ է, ու կը խօսինք յարմար առիթով :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ՝ ՏԻՒՔԼՕ

ԹՐՈՑՔԻՍՏ ԿՐԻՎԻՆ

Ձախը մէկ թեկնածուի սկզբունքը կիրարկած չըլլալով, այսօր արդէն չորսի հասած է թեկնածուներու թիւը, որոնք կը ներկայացնեն ձախ կուսակցութիւններ կամ հոսանքներ :

Ճիշդ է որ որոշ պառակտումի պատասխանատուութիւն կը թողու ձախը, բայց խորքին մէջ այնքան ալ անբնական չէ ինչ որ կը պատահի, ինչպէս կը բացատրէր նաեւ Ժաք Ֆօվէ (Մոնտ) հետաքրքրական վերլուծական սիւնակին :

Կոմունիստները կամ անոնց բարեկամները մեծ հրճուանքով կը դիտեն ձախի պարզած պատկերը, բայց տարբեր հոսանք մըն ալ պիտի ըլլար եթէ համաձայնած ըլլային մէկ թեկնածուի շուրջ, ինչպէս անցեալին, եւ ամէն ոք ձայնէր ընկերվարականները, որ կը գործակցին համայնավարներու հետ : Այս տեսակէտով, պէտք է գնահատել ձախերու փորձերը նոր ելք մը գտնելու :

Տակաւին մեծ հարցականը կը մնայ՝ կեդրոնին ընելիքը : Շաբթու վերջ պիտի պարզուի միայն թէ Ա. Փոհէր թեկնածու է՞ թէ ոչ : Մինչ այդ զանազան վարկածներ կան : Ըստ ոմանց կրնայ ըլլալ որ կեդրոնը բնաւ թեկնածու չներկայացնէ եթէ կարգ մը համաձայնութիւններ ըլլան Փոմփիտուի հետ եւ արդիւնք տան : Կրնայ ըլլալ նաեւ որ վերջին պահուն Ալէն Փոհէր դնէ իր թեկնածութիւնը եւ երկրորդ շրջանին օգտուի կարգ մը ձախ ձայներէ : Ամէն պարագայի մէջ դեռ ոչ մէկ բան պարզ է : Այս պայմաններու մէջ է որ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն միաձայնութեամբ որոշեց Ժաք Տիւքլօն ներկայացնել, իբրեւ թեկնածու համայնավար կուսակցութեան : Անդին «ձախական» ուրիշ կազմակերպութիւն մը՝ Թրոցքիստները, որոշեցին թեկնածու մը ներկայացնել՝ Ալէն Կրիվին : Իրենց շարժումին անունն է՝ համայնավար լիկա : Յիշենք որ թեկնածու ըլլալու համար Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին, հարկ է տասը հազար ֆրանքի (հին՝ մէկ միլիոն) երաշխաւորագին մը տալ եւ ժողվել նաեւ հարիւր ստորագրութիւն, խորհրդարանականներէ, խորհրդատուներէ, նահանգապետներէ եւն. : Կ'ըսուի թէ Թրոցքիստ թեկնածուն այս վերջին պայմանը չէ կրցած լրացնել :

× Ալէն Փոհէր Երկուշաբթի օր Էլիզէ տեղաւորուեցաւ : Նախարարապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ Պետութեան Խորհուրդի կեդրոնատեղիին մէջ, հաստատեց նախագահական ընտրութեանց հսկիչ յանձնախումբը :

Արտաքին նախարար՝ Միշէլ Տըպրէ պատասխանելով կարգ մը հարցումներու Լիւքսանպուրկի ձայնասփիւռէն, կրկին ծանրացած է անցի օրուան Նախարարաց Խորհուրդին վրայ, արդարացնելու համար իր դիրքը : Տըպրէի համար կարելի չէ երեւակայել թէ տը Կոլի քաշուելուն չափ մեծ դէպքի մը մասին, կարելի է միայն քանի մը քաղաքավարական խօսքերով անդրադառնալ, ինչպէս էր Խորհուրդէն ետք սփռուած դեկոյցը : Այդ պատճառով է որ հարկ տեսած է իր նախարարութեան կողմէ դեկոյց մը տալ, ինչ որ կ'ընդունի թէ չըլլար, բայց կ'աւելցնէ թէ անգամի մը համար ալ թող բացառութիւն մը ըլլայ :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Իսրայէլի վարչապետ Տիկին Կոլտա Մէյր ճառ մը խօսած է, որ որոշ չափով ապահովութիւն կը ներշնչէ : Շեշտած է թէ «Արաբները կը փորձեն սարսափեցնել հանրային համաշխարհային կարծիքը յայտարարելով նոր պատերազմի մը անմիջականութիւնը » : Տիկին Մէյր խորապատ ալ տուած է Նասրի որ սխալ յայտարարութիւններ չընէ (կ'ակնարկէ Պառ Լեւ գիծի քանդումին զոր կատարած են Արաբները, ըստ Նասրի) : Իսրայէլի վարչապետը կ'աւելցնէ . որ Նասր «թող երկու անգամ մտածէ նոր արկածախնդրութեան մը մէջ մխրճուելէ առաջ, որ զինքը նոր պարտութեան մը կը տանի » :

× Լիբանան դեռ չէ լուծած իր տագնապը եւ անկարելի չէ որ կրկին կանչուի Ռաշիտ Քարամէն, դահլիճ մը կազմելու համար : Մինչ այդ բախումները կը բազմանան Ֆէտայիններուն եւ բանակին միջեւ, Լիբանանի հարաւը : Ընդհանրապէս ֆէտայիններու խումբերն են, որ յարձակումներ կ'ընեն լիբանանեան զինուորական խումբերու վրայ, միջադէպեր ստեղծելու համար :

× Գահիրէի մէջ, Նասր երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Հիւսէյն Թագաւորին հետ, որ 24 ժամուան համար Գահիրէ գացած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վարչապետ՝ Կոսիգին Նոր Տէլհի գացած է անձամբ ներկայ ըլլալու համար նախագահ Հիւսէնի յուղարկաւորութեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. քարտուղարը որ Հռոմ կը գտնուի, Երեքշաբթի առտու ընդունուեցաւ Պապին կողմէ :

ՓՐԱՆՍԱՅԷՆ տասնեւմէկ օտարական արտաքսուած են, որոնց մէջ՝ ութ լրագրող : Այս լրագրողներուն երեքը Պի-Պի-Սիին (անգլիական ձայնասփիւռ) կը պատկանին, երեքը ամերիկացի են եւ երկուքը՝ հոլանտացի, բրիտանացի թղթակիցները ամբաստանուած են որ «հետաքրքրուած են փիլիսոփայութեան լսարանին (ֆաքիւլթէ) ուսանողներով եւ ուրիշ մարդոցմով, ու անոնցմէ առած տեղեկութիւնները Անգլիա ղրկած են» :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Պըրանտի համաձայն, մինչեւ հինգ տարի Մեծն Բրիտանիա անդամ եղած կ'ըլլայ Հասարակաց Շուկային :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ տօնուեցաւ Եւրոպայի Խորհուրդին 20րդ տարեդարձը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ «Մամուլի Օր»ը յիշատակուած է հանդիսաւոր կերպով : «Իզվեստիա յի» (կառավարական երեկոյեան պաշտօնաթերթ) խմբագրականը կը յիշեցնէ թէ լրագրողին «բարձր կոչումը կը կայանայ անհատնում պայքարի մը մէջ ընդդէմ քաղքենի գաղափարաբանութեան» : Խմբագրականը կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ ալ կուտայ : 7500 թերթ (125 միլիոն օրինակ) տպուած են, հինգ հազար պարբերական (երկուքուկէս միլիառ տպաքանակ), 75.599 գիրք եւ գրքոյկ 1968ին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պահեստը (ոսկի եւ տարադրամ) շատ զգալի անկում մը կրած է Ապրիլի ընթացքին եւ հասած իր ամէնէն ցած աստիճանին, 1962էն ի վեր : Ապրիլ 30ին, Պանք տը Ֆրանսը կը հաղորդէր թէ հանրային պահեստը 18,6 միլիառ է : 1968 Մայիսի դէպքերէն առաջ, այդ գումարը երեսուն միլիառի շուրջ էր . ուրեմն Ապրիլի ընթացքին Ֆրանսա 212 միլիոն տոլարի կորուստ մը ունեցած է :

ՓԱՐԻԶԻ խօսակցութիւնները Վիէթնամի շուրջ միշտ կը շարունակուի : Կ'ըսուի թէ գաղտնի բանակցութիւններ ալ կան տեղւոյն վրայ :

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԸ

Միջազգային գրականութեան մէջ հազուադէպ են այն երգիծաբանները, որոնց գործերը այնքան ծիծաղ յառաջ բերեն, որքան Պարոնեանի գործերը: Կան միտքի հսկաներ, որոնք կծու ոճով ծաղրած են իրենց ժամանակաշրջանի յոռի բարքերը, յետամնաց գաղափարախօսութիւնը, բայց անոնց ծիծաղը՝ պարուրուած ըլլալով փիլիսոփայական թանձր զգեստով, յաճախ մատչելի չէ միջակորեար ընթերցողին:

Այսպէս չէ Պարոնեանը: Ան կը ծիծաղի, կը ծիծաղի բարձր, լիաթոք, ծիծաղով կը խօսի ընթերցողին հետ ամէնէն բարդ հարցէն սկսեալ մինչեւ կենցաղի մանր երեւոյթները, այդ մանր երեւոյթներուն մէջ ցոյց տալով ընդհանրականը: Համատարած ծիծաղ է անոր ստեղծագործութիւնը՝ լրագրական վրիպակէն, նոր գիրքերու յայտարարութիւններէն մինչեւ տեսական ծանրակշիռ հարցերը: Կը շոյէ, կը կծմթէ, կը խայթէ, երբեմն արիւնոտելու աստիճան կը խոցէ, միշտ ծիծաղով, զուարթ արտաքինով:

Պարոնեանի ծիծաղը միօրինակ, սահմանափակ չէ, հարուստ է արտայայտչական միջոցներով: Անոր հզօր մտքին չարրուանէն ցայտած պատկերները, համեմատութիւնները, սրամտութիւնները երգիծաբանին ժառանգութիւնը կը դարձնեն շողշողուն համաստեղութիւն մը, ուր ամէն բառ իր գոյնը ունի, իմաստը, միտումը:

Պարոնեանի ծիծաղը գրականութեան ամենաբարձր բարձրացուցած ժողովրդական ծաղրն է, դարերու ընթացքին յղկուած, հատու զէնք դարձած: Բայց ժողովրդական այդ ծաղրը մշակուած է պարոնեանական հանճարով, իմաստ եւ փիլիսոփայական խորութիւն ստացած է:

Դեռ իր ժամանակակիցներէն Ե. Տէմիրճիպաշեան, Ա. Արփիարեան նկատած են, որ անոր ծիծաղին տակ թաքնուած է արտասուք, զաւեշտականին ու կատակերգականին տակ կը ցուցադրէ կեանքին ողբերգական կողմերը՝ ցնցիչ, յուզիչ տեսարաններով:

Պարոնեանին հասկնալու համար պէտք է նայիլ խորքը. այն ժամանակ ծիծաղի մարգարիտները կը փոխարկուին արցունքի շիթերով, կ'արտացոլեն ամբողջ պատմաշրջան մը՝ իր հակասութիւններով, ընկերային – քաղաքական յարաբերութիւններով, կ'երեւայ հայ կեանքը՝ իր բարդ զսպանակներով, երեւան կ'ելլէ ազգին օրհասական պայքարը ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ:

Այո, կատակերգականին տակ խորապէս ողբերգական է այն կեանքը, որ կը ցուցադրէ Պարոնեան:

Վերցնենք անոր ամէնէն զուարթ գործերէն մէկը՝ «Մեծապատիւ Մուրացկանները»: Պարոնեան ոչ մէկ երկի մէջ այնքան առատ կերպով հրապարակ չէ դրած իր սրախօսութիւնները, թեւաւոր խօսքերը, որքան հոս:

Իսկ խորքի՞ն մէջ. ի վերջոյ, ո՞վ են այդ «մուրացկանները»: Ընդամէնը տասնամեակ մը առաջ անոնք յայտնի դէմքեր էին, հայ մշակոյթի ծանօթ գործիչներ՝ խմբագիրներ, դերասաններ, տպարանատէրեր, բանաստեղծներ, որոնք զարթօնքի տարիներուն մղած կուտային հայ գրականութեան եւ թատրոնին: Այժմ, ռուս – թրքական պատերազմին յաջորդող քաղաքական խառնութիւններու շրջանին, դուրս էին շպրտուած դպրոցներէ, թատրոններէ, մնացած օրուան հացի կարօտ, դարձած «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»: Անոնք դեռ կը շարունակէին ծախել իրենց հինցած ապրանքը՝ ազգասիրութիւնը, որ առաջ յոյս էր, խթան, իսկ այժմ դարձած է երգիծանք:

Բայց այս խղճալի վիճակին մէջ ալ «մուրացկանները» ատելութիւն չեն ըստեղծեր ընթերցողին մէջ, այլ խղճահարութիւն և, որ ամէնէն կարեւորն է, ցասում այն հասարակարգին, քաղաքական պայմաններուն դէմ, որոնք մարդը վերածած են այդ ստորնացման վիճակին: Պարոնեան մարդն է, որ կը փնտռէ, մարդը իր արժանապատուութեան բարձրութեան վրայ կեցած, ու ընկերային տարբեր խաւերու այդ ճոխ պատկերասրահին մէջ մատը կը դնէ երկու հոգիի վրայ: Ասոնք իրենց ճակատի քրտինքով ապրող երկու պանդուխտ բեռնակիրներ են, որոնք բարոյականութեան օթեակէն կը դիտեն կոռ մը հացի համար կատարուող ամօթալի գործարքը: Միւսները զուրկ են հոգեկան հարստութենէ, հոգեպէս աղքատ են: Երգիծաբանը ասիկա աւելի մեծ չարիք կը համարի, քան նիւթական աղքատութիւնը:

Ահա Պարոնեանի «պտոյտը» Պոլսոյ թաղամասերուն մէջ: Այս գործին մէջ ալ ան կը ներկայացնէ ուրոյն աշխարհ մը, որ զարմանալի կերպով կը կենդանանայ հեղինակին մաքի հուժկու լուսարձակին տակ, կը դառնայ նոյնքան ճշմարիտ, որքան «Մեծապատիւ Մուրացկաններու» աշխարհը: Դարձեալ մակերեսը՝ զաւեշտական, կատակաբանական, փուրաքաշչիւր էջի մէջ՝ սրախօսութիւններ, ծիծաղ, համատարած ծիծաղ: Սեղմ, հակիրճ բնութագրումներ, որոնք աւելին կ'ըսեն, քան պիտի ըսէին վիճակագրական հաստափոր հետազօտութիւնները:

Բայց այս գործին խորքին մէջ ալ կը նշմարուի ողբերգականը, որ շատ կողմերով տարբեր է «Մեծապատիւ մուրացկաններէն»: Եթէ հոն ընկերային ամբողջ խաւի մը տնտեսական անկումը կը ցուցադրուի, հոս՝ հայ ժողովուրդին օտարացման ողբերգութիւնը: Անոր նկարագրած հարուստ ընտանիքներուն մէջ հայերէն չեն խօսիր, կը ծաղրեն մայրենի լեզուն, երախաները կ'ուղարկեն օտար դպրոց, հայկական անունները կը փոխարինեն ֆրանսականով:

Պարոնեանի գործերուն մեծ մասին մէջ զաւեշտական իրադրութիւնը մէջտեղ կուգայ հինի եւ նորի բախումէն, այսինքն՝ նահապետական բարքերու, համոզումներու բախումէն՝ եւրոպական կենցաղին ու սովորութիւններուն:

Այսպէս են «Քաղաքավարութեան վնասները» եւ «Ալաֆրանկա» վիպակները: Այդ գործերուն մէջ ցոյց տրուած են արհեստաւորներու, փոքր առեւտրականներու ուծացումը, որ կը քայքայէ հայ ընտանիքներու բարոյական ըմբռնումները, կը խաթարէ բարքերը:

Ահա հայ գրականութեան գոհարներէն մէկը հանդիսացող «Պաղտասար աղբար» կատակերգութիւնը: Հոս ալ բոլոր այլանդակութիւնները՝ կաշառակերութիւն, անբարոյականութիւն, կեղծիք, խարդախութիւն, կ'արդարացուին յանուն քաղաքակրթութեան, յանուն Ժ Թ. դարու ոգիին: Տարբեր խաւերու խումբ մը թափած է Պաղտասարին գլխուն, թակարդներ կը լարէ, կը խաբէ, կը կաշառէ իրբեւ թէ յանուն լուսաւորութեան, հայրենասիրութեան եւ մարդասիրութեան համար: Ամփկա մեծ ողբերգութիւն մըն է, որ ներկայացուած է զաւեշտական կաղապարի տակ:

Պարոնեանի քաղաքական երգիծանքին եռազգած բարձրակէտը կը հանդիսանան «Հօս – Հոսի ձեռատետրը», «Ազգային ջոջերը» եւ «Ծիծաղը»: Այս երեք ստեղծագործութիւններուն մէջ է, որ ան ցոյց կուտայ իր մագիլները: Բայց ո՞վ են անոր ժանիքներուն տակ թպրտացողները: «Հօս – Հոսի ձեռատետրին» մէջ սուլթանական պետութիւնն է՝ իր կաշառակեր պաշտօնեաներով: Հայ ժողովուրդը դերիի կեանք ունի, որովհետեւ երկիրը ժողովուրդներու բանտ է («Ցաճկաստանի մէջ բա՞նտ, բանտի մէջ բա՞նտ»), ուր կաշառակեր պետական պաշտօնեաները իրենց արարքներով, ըստ էութեան ձուլուած են գողերու ու մարդասպաններու հետ:

«Հօս – Հոսի ձեռատետրին» մէջ երգիծաբանը կը բանայ եւրոպական պետութիւններուն վրայ յոյս դնող միամիտ մարդոց աչքերը եւ կ'ազդարարէ, թէ այդ պետութիւնները կ'առաջնորդուին իրենց շահերով, թէ Անգլիոյ հանրային կարծիքը նման է իր հովանոցին՝ քամին որ կողմէ փչէ, այն կողմը կը դառնայ:

«Ծիծաղին» մէջ այլաբանօրէն, բայց թափանցիկ շղարշի տակ, իսկ «Ազգային ջոջերուն» մէջ յականէ – անուանէ ծաղրի կ'ենթարկուին անոնք, որոնց վստահուած էր Հայութեան ճակատագիրը. առնցմէ շատեր պայմաններու հարկադրութեամբ նոյնիսկ կը գործէին ժողովուրդին շահերուն դէմ:

Ակադեմական Արսէն Տէրտէրեան «Պարոնեանի գեղագիտական հայեացքները» գործին մէջ կը գրէ. «Տիքընսի սաթիրը բաւական աչքի զարնող երեւոյթ է միջազգային գրականութեան մէջ, բայց հոն կը բացակային Պարոնեանի մօտ գոյութիւն ունեցող մագիլները, գայլորթը»:

Պարոնեան իր շրջապատին մէջ տեսաւ դաժան կեղեքում եւ ճնշում, տեսաւ հայութեան բախտին հետ խաղացող բախտախնդիրներ, մակաբոյծներ, որոնց չէր կրնար սիրել, չէր կրնար վարդեր հրամցնել: Զանոնք դիմաւորեց, ինչպէս ինք կ'ըսէ, իր պարտէզին մէջ այնքան առատ բուսնող եղինջով, դիմաւորեց երկաթէ սուրերով: Բարոյապէս մեռցուց զանոնք, փոխարէնը վնասուեցաւ նիւթապէս: Փակուեցան անոր թերթերը, մնաց անօթի, սակայն չնահանջեց: Իր ժամանակաշրջանին հետ լեզու չգտաւ այս անհանդուրժ մարդը: Եկած կեցած էր պալատներու, դղեակներու՝ նոր ժամանակներու այդ մեհեաններուն առջեւ եւ կը հնչեցնէր իր հուժկու ձայնը այն անարդարութիւններուն դէմ, որոնք դուրս կը ժայթքէին պալատներէն:

Պարոնեան հայ ժողովուրդին ծանր վիճակը ցուցադրեց գեղարուեստական զանեղ պատկերներով, մեծ տաղանդով:

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Կաղանդ Պապան Փորթուկալ եկաւ երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին, կերպարանքովը մեղրածորան ժպիտով, մանրակազմ մարդու մը, որ կ'ուզէր գտնել ապաստանք մը, ուր կարենար ապրիլ խաղաղօրէն եւ հանգիստ:

Այդ մարդը՝ Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեանն էր, քարիւղի հայ մեծատունը, եւ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդերէն մէկը, «Պարոն հինգ առ հարիւր» վերակոչեցեալը, Իրաքի Քարիւղի Ընկերութենէն իր ստացած շահարաժնին հետեւանքով:

Գերմանացիներու կողմէ գրաւուելէ ետք Փարիզը լքել ստիպուելով՝ Կիւլպէնկեան Լիզպոնէն կը վարէր իր համաշխարհային տնտեսական իշխանութիւնը, 1942-էն մինչեւ 1955 երբ մեռաւ 86 տարեկան հասակին մէջ:

Բացի իր միւս ստացուածքէն, (որը կ'օգտագործէ Անգլիա գտնուող իր ծիծաղելի զաւակը, որ Թրքահպատակ եղաւ ուրանալով իր հայկական ծագումը) Գալուստ Կիւլպէնկեան ձգեց իր անունը կրող Հիմնարկութիւն մը, որ մինչեւ այսօր մօտաւորապէս հարիւր միլիոն տոլար յատկացուցած է բարեսիրական, գեղարուեստական, գիտական ու մշակութային նպատակներու, աշխարհի շատ մը երկիրներու:

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս տարի կը տօնուի Կիւլպէնկեանի

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԽՕՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ամէն անդամ իրաւունք ունէր ինքն ալ իր կարգին հինգ հոգինոց խումբ մը կազմելու եւ ինք միայն կը ճանչնար իր կազմած խումբին անդամները, այնպէս որ եթէ մատնիչ մը մտնէր իրենց մէջ, իր մատնութեամբ չէր կրնար վնասել ամբողջ կազմակերպութեան:

Ոչ նախագահ կար, ոչ մասնաւոր պաշտօններով անձեր եւ ոչ ալ արձանագրութիւններ::

Իրենց միութեան կայքը բուն իսկ «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» քոմիթէն էր, որ թէ՛ արտասահման եւ թէ երկրին ներքին մասերուն մէջ մասնաճիւղեր ունէր, որոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնար: Միւս բոլոր մասնաճիւղերը իրենց հրամանները կը ստանային Սելանիկէն, որ միեւնոյն ատեն Եւրոպայիներու ձեռքով վերակազմուած ոստիկանութեան եւ բոլոր մակեդոնական բարենորոգմանց կեդրոնն է: Եւրոպացիներու ներկայութիւնը տեսակ մը ապահովութիւն էր երիտասարդ Թուրքերուն համար, որովհետեւ Ապտիւլ Համիտի մարդիկը չէին կրնար ուղածնուն պէս բռնաւորական միջոցներ ի գործ դնել, ինչպէս կ'ընէին Պոլիս կամ ուրիշ տեղեր: Զմոռնանք ըսելու որ քոմիթէն իր մէջ ունէր նաեւ քրիստոնեաներ, Հրեաներ, ամէն դասակարգէ պաշտօնեաներ, սոսկական անհատներ, բայց մեծամասնութիւնը թուրք սպաները կը կազմէին:

Այն կէտին ուր մեր պատմութիւնը հասաւ, Սելանիկի քոմիթէն նոյնիսկ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատած էր հայ, պուլկար, յոյն, ալպանական եւայլն քոմիթէներու հետ:

Երբ մեր վերը յիշած շրջաբերականը հասաւ Սելանիկ, կեդրոնական քոմիթէի անդամները արտասովոր նիստ մը գումարեցին որուն ներկայ գտնուեցան Սայի պէյ եւ Արիֆ պէյ, որոնք կրցած էին ծպտուած մտնել Սելանիկ, առանց լրտեսներու ուշադրութիւնը գրաւելու:

— Այո, գոչեց Արիֆ պէյ, երբ իրենց ընկերներուն թուղթը կարդացուեցաւ, անմիջապէս հարկ է գործի ձեռնարկել, որովհետեւ հայրենիքը վտանգի մէջ է եւ ամէն օր գէպի կործանում կը դիմենք:

Ուրիշ յեղափոխական մը՝ Տեւֆիք պէյ, ընկեր Սելանիկցի եռանդուն ու խելացի երիտասարդ մը, որ մեծ համարում կը վայելէր իր ընկերներուն մէջ եւ որուն իմացական կարողութիւններուն վրայ ամէնքն ալ շատ յոյս դրած էին, ըսաւ.

— Ապտիւլ Համիտ մեր հայրենիքը մաս առ մաս կը ծախէ... Աւստրիա արդէն Միթրովիցայի երկաթուղիի մենաշնորհը ստանալու վրայ է, այսինքն արդէն կը պատրաստուի դէպի Սելանիկ յառաջանալ, Գերմանիա Պաղտատի գիծը ձեռք կ'անցընէ եւ Ռուսիա եւս իր կարգին քաղաքականութեամբ եւ ոչ երկրին փրկութեանը վրայ կը մտածէ, այլ իր անձնական շահուն: Իր ամբողջ ջանքը, այս միջոցին, եւրոպական պետութիւններու մէջ պառակտում յառաջ բերել՝ Մակեդոնիոյ բարենորոգմանց ձեռնարկը վիժեցնել է եւ ասիկա պարզապէս անոր համար, որ կը կարծէ թէ եւրոպացի սպաներու եւ պաշտօնեաներու ներկայութիւնն է պատճառ յեղափոխական շարժումին տարածման: Միայն մէկ քանի լրտեսներ սպաննելով չենք կրնար մեր հայրենիքը փրկել կործանումէն, հարկ է աւելի արմատական միջոցներու դիմել:

— Բայց մեր ընկերները լրտեսներու բնաջնջումը կ'առաջարկեն իբրեւ առաջին քայլ եւ ոչ թէ իբրեւ միակ յեղափոխական գործունէութիւն, դիտել տուաւ Սայի պէյ:

— Եթէ մէկ քանի լրտեսներ զարնելէ ետք ձեռքերնիս ծալած նստինք ու անմիջապէս զինուորական ապստամբութեան չձեռնարկենք՝ այն ատեն մեր արարքը կրնայ շա՜տ աղէտալի հետեւանքներ ունենալ եւ մեզ ամէնքս ալ ջախջախել:

— Շատ ճիշդ է այդ ըսածդ, ըսաւ Արիֆ, բայց միթէ կրնա՞նք վստահիլ մեր զինուորներուն վրայ:

— Այո, զինուորը այլեւս մեզի հետ է, մինչեւ պատասխանեց հազարապետ մը, մինչեւ հիմա զուցէ այս մասին կասկածներ ունենայինք, սակայն ամիսէ մը ի վեր յեղափոխական շարժումը մեծաքայլ յառաջացած է եւ նոյնիսկ կը վախնամ որ եթէ տակաւին անշարժ մնանք, զինուորները իրենք ոտքի պիտի ելլեն ու այն ատեն մենք պիտի չկրնանք անոնց վրայ հեղինակութիւն ունենալ, քանի որ փոխանակ զանոնք առաջնորդելու՝ պիտի ստիպուինք անոնց հետեւիլ:

— Քանի որ այդքան վստահութիւն ունիք ձեր զինուորներուն վրայ, բայց մենք պէտք չէ կորսնցնենք, գոչեց Տեւֆիք պէյ:

— Գիտէք որ Պոլսէն զինուորական նոր քննիչ մը պիտի գայ եղեր, իբր թէ բանակին վիճակը քննելու համար, բայց բուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կասկածելի սպաները մէկ մէկ պատրուակներով հեռացնել այս տեղէն ու յետոյ...

ԾՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 122)

ծննդեան հարիւրամեակը եւ համանուն Հիմնարկութիւնը պիտի հաստատուի Լիզպոնի իր նոր շէնքին մէջ :

Այս հսկայ շէնքը արժեց տասը միլիոն տոլար (50 միլիոն հին ֆր.) : Անոր մէջ պիտի տեղաւորուին՝ Կիւլպէնկեան Արուեստի Հաւաքածոն եւ Կիւլպէնկեան Մատենադարանը ինչպէս նաեւ վերոյիշեալ համանուն կազմակերպութեանց եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարչական դրասենեակները :

Շէնքը կը պարունակէ նաեւ 500 հոգինոց ամֆիթատրոն մը, դասախօսութեանց սրահ մը, գեղարուեստական ցուցահանդէսներու սրահ մը եւ բացօթեայ թատրոն մը :

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը աշխարհի մէջ չորրորդը կը նկատուի Ֆորտ, Ռոքֆէլլըր եւ Գարնէկի Հիմնարկութիւններէն ետք, իր տրամադրած տնտեսական միջոցներու տեսակէտով :

1967 տնտեսական տարիին, իր (այսինքն Հիմնարկութեան) ստացուածքը կը հասնէր 303 միլիոն 600 հազար տոլարի (նորագոյն թիւերը դեռ չհրատարակուեցան) : Այս գումարին մէջ չի գտնուիր արժէքը գեղարուեստական հաւաքածոյին, որ ապահովագրուած է 18 միլիոն 800 հազար տոլարի : Վերոյիշեալ գումարին մէջ չի գտնուիր նաեւ քարիւղի ուրիշ ընկերութիւններու մէջ Հիմնարկութեան դրած դրամագլուխը :

ՇԱՀ ՈՒ ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Կիւլպէնկեանի մարդասիրական շահագրգռութիւնը շահագիտականին չափ զարգացած էր ու կը ձգտէր բազմազան ու լայն նպատակներու :

Հիմնարկութիւնը՝ նոյն ոգիով կը շարունակէ անոր գործը, հովանաւորութեամբը իր նախագահին՝ Տոքթ. Ազերէտօ Փերտիկայի, որ հանգուցեալին օրէնսգէտ խորհրդականը եւ մտերիմ բարեկամն էր :

Մինչեւ այսօր Հիմնարկութեան բաշխած դրամներուն 48 առ հարիւրը տրուած են Փորթուկալի, 27 առ հարիւրը Միջին Արեւելքի զանազան երկիրներուն, մասնաւորաբար Իրաքի, տասը առ հարիւրը՝ ամբողջ աշխարհի Հայկական համայնքներուն, տասը առ հարիւրը՝ Անգլիական Հասարակապետութեան, (որովհետեւ, Կիւլպէնկեան անգլիահպատակ քաղաքացի էր) եւ հինգ առ հարիւրը ուրիշ երկիրներու :

1968ին, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, իր նպատակներուն համար, տուաւ 12 միլիոն 600 հազար տոլար : Այս գումարին մէջ են նաեւ Փորթուկալէն, Հայաստանէն, Անգլիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ 2974 ուսանողներու տրուած կրթաթոշակները :

Հիմնարկութեան գործունէութիւնները տեսանելի են գրեթէ ամէն տեղ — Փորթուկալի եւ իր գաղթավայրերուն՝ Անկոլայի, Մոզամպիքի եւ Կուինէայի մէջ :

ՖԵՍԹԻՎԱԼԸ

Նպաստաւորուող Հիմնարկութիւննե –

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Շահեկան դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 25ին, երեկոյեան Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէի : Սրահը լեցուն էր ամէն դասակարգէ հասարակութեամբ մը : Ներկաներուն մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին երիտասարդները՝ որոնց կարգին ուսանողներ Լիոնէն : Դասախօսն էր Տոքթ. Բարգէն Փափազեան, նիւթ ունենալով Հայկական Դատը :

Կոմիտէի կողմէ ընկեր Պերճ Մարտիրոսեան իր բացման խօսքով ներկայացուց յարգելի դասախօսը, որ այցելած ըլլալով գրեթէ բոլոր գաղութները եւ հայրենիք, ծանօթ է սփիւռքի ու հայրենիքի Հայութեան ազգային իրական վիճակին : Ու մանաւանդ մօտէն տեղեակ Հայկական Դատի աշխուժութեամբ տարուած աշխատանքներուն :

Անշուշտ կարելի չէ դասախօսութիւնը տալ նոյնութեամբ, սակայն իր շահեկանութեան համար պիտի ջանամ խտացեալ ձեւով ներկայացնել զայն :

Ընկերը երբեւ նախարան գրատախտակի մը վրայ ուրուագծեց Հայկական բարձրաւանդակը՝ չորս լեռնաշղթաներով շրջապատուած, յատկանշական չորս մուտքերով : Բնական պատուարով պաշտպանուած լեռնաշխարհ մը որ սակայն, դժբախտաբար գլխաւոր քառուղին ըլլալով մարդկային բոլոր շարժումներուն, հոն արշաւած են վայրագ ցեղեր ու բռնակալ ազգեր : Երկիր մը ուր կլիման ձմեռը շատ ցուրտ, իսկ ամառը՝ հաստաբակածային տաք, արշաւող օտարները հոն չեն կրցած հաստատուիլ : Միայն Հայուն նման տոկուն ժողովուրդ մը կառչած է զարերէ ի վեր այդ քարոտ երկրին եւ իր յամառ աշխատանքով կենդանութիւն տուած անոր :

Ապա, յարգելի ընկերը անդրադառնալով Հայկական հարցին, անոր նկատմամբ Հայութիւնը բաժնեց երեք որոշ ըմբռնումներու տէր խումբերու :

Առաջին՝ միջազգայնականներ որոնց համար ազգութեան ու հայրենիքի գաղափարը ժամանակաւոր երեւոյթ նկատուելով, Հայկական Հարց մը գոյութիւն չի կրնար ունենալ :

Երկրորդ՝ պահպանողականներ, որոնց մօտ «ուր որ աշխատանք ու հաց՝ հոն կաց»ի մտայնութիւնը զօրաւոր է : Կը զոհանան եկեղեցիով, հայկական դպրոցով, գիրով ու գրականութեամբ, ու ներկայ Հայաստանով : Դէմ են Հայկական Դատի հետապնդման եւ միջազգային կամ յեղափոխական գործունէութիւններու :

Միայն երրորդ դասն է որ կը հաւատայ Հայկական Հարցին լուծման ու բոլոր նիւթական ու բարոյական միջոցները ի գործ կը դնէ այդ նպատակին իրագործման համար :

Յետոյ, ընկեր Փափազեան, վերլուծեց քաղաքական ուղղութեան (օրիանդասիոն) հարցը :

Ի՞նչ քաղաքական ուղղութիւն ընդգրկել հասնելու համար Հայութեան ազգային պահանջներուն իրականացման : Ռուսակա՞ն, ամերիկեա՞ն (կամ արեւմտեան), պարզելով բոլոր հաւանականութիւնները իրենց նպաստաւոր թէ բացասական կողմերով, եզրակացուց թէ միայն հայկական առողջ քաղաքականութիւն մը, զերծ մէկ կամ միւս կողմին ազդեցութիւններէն կարող է նպաստել հետապնդուած նպատակին յաջողութեան : Միակ լուծումը, ըսաւ միացեալ ազատ ու անկախ Հայաստանի մը հիմնադրութիւնն է. բոլորովին չէզոք, երաշխաւորուած երկու հակամարտ ուժերուն կողմէ : Այդ երջանիկ ակտը պիտի իրականանայ երբ քաղաքական պայմանները այնպէս դասաւորուին որ երկու հսկայական ուժերու շահերը նոյնանան մէկ կէտի վրայ :

Յարգելի ընկերը հաւատք յայտնեց թէ վաղ թէ ուշ այդ պայմանները պիտի ստեղծուին, ու մեր դարաւոր երազը իրականութիւն պիտի դառնայ :

Երիտասարդներուն խնդրանքով ընկեր Փափազեան ֆրանսերէն ալ ամփոփեց իր այս դասախօսութիւնը : Պատասխանեց նաեւ իրեն ուղղուած հարցումներուն :

Գ. Պ.

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Գաղութը իր բոլոր հոսանքներով եւ յարանուանութիւններով ոգեկոչեց Ապրիլեան Եղեռնի 54րդ տարեդարձը Ապրիլ 26ին, երեկոյեան ժամը 21ին, քաղաքապետարանի Թատերասրահին մէջ :

Այս տարի եւս յուշատօնիս նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը, իսկ հովանաւորութիւնը՝ երեք յարանուանութեանց պետերը :

Օրուան նախագահը Բժ. Գոհարեան բացումը կատարեց յաւուրս պատշաճի խօսքերով, յիշելով Եղեռնի իրագործումները եւ, մանաւանդ, շեշտը դնելով այն անհերքելի իրականութեան վրայ, որ հայ ժողովուրդը եղեռնէն յիսնամեակ մը ետք վերապրած է իր թիւը եւ կենսունակ տրամադրութեամբ կը բարգաւաճի իբրեւ հայրենիք եւ ժողովուրդ :

Օրուան բանախօսն էր Ժիրայր Դատաւորեան, որ հայերէն եւ ֆրանսերէն ձեւերով հանգամանօրէն ներկայացուց Թուրք ղեկավարութեան հայաջինջ տրամադրութիւնները, ծրագիրները եւ հուսկ ուրեմն անոնց ի գործ դրած վայրագ միջոցները բնաջնջելու խաղաղ եւ շինարար ժողովուրդ մը, որպէսզի այս ձեւով միանգամընդմիշտ լուծուի Հայկական Հարցը, այս առթիւ դատապարտեց մեծ պետութիւնները, որոնք լուռ հանդիսատես եղան ջարդին եւ, նոյնիսկ, յետագային, ձեռք երկարեցին ու օժանդակեցին դահիճին, այսպէս է, որ Թուրքիա յաջողեցաւ ոտքի կանգնիլ եւ Լոզանի դաշնագրով վերստին տէր դառնալ մեր հողերուն մեծ մասին : Սակայն մեր ժողովուրդը միշտ պահանջատէր կը մնայ եւ զօրչափ չէ իրագործուիր իր իրաւունքները, կը մնայ պայքարողի դիրքին մէջ :

Յուշատօնի գեղարուեստական բաժնին երգով, արտասանութիւնով եւ նուագով իրենց մասնակցութիւնը բերին երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները :

Հ. Է.

Ալ կը դառնային հիւանդանոցներ, վարժարաններ, ակումբներ, համալսարաններ, գիտական կեդրոններ ու շրջուն գրադարաններ :

Հիմնարկութիւնը ունի նաեւ կարեւոր երաժշտական բաժին մը, որ կը պարունակէ երկու երգչախումբեր, սենֆոնիկ նուագախումբ մը եւ դասական բեմապարի խումբ մը, որոնք կը մասնակցին Լիզպոնի մէջ տեղի ունեցող Կիւլպէնկեան Երաժշտական Փառատօնին (Ֆեսթիվալ) որ կը կազմակերպուի ամէն տարի Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն :

Այս փառատօնին մասնակցած են համաշխարհային համբաւ վայելող միջազգային արուեստագէտներ ալ, ինչպէս՝ ջութակահար Տաւիտ Օյսթրախ, դաշնակահար Արթուր Ռուպինշթայն եւ երաժշտապետ Հերպէրթ Ֆոն Գարայեան :

Իր բարեգործութիւններուն ի փոխադարձութիւն՝ Փորթուկալ բարերարին յիշատակը պատուեց՝ պողոտայ մը կոչելով իր անունով եւ յիշատակի նամականիշ մը հրապարակ հանելով :

Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեան թաղուած է Լոնտոնի գեղեցիկ Հայկական եկեղեցիին մէջ, զոր ինք կառուցած էր Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, իր ծնողքին յիշատակին :

ԷՏՈՒԱՐ ԳԱՎԷՋԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (476)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻՒԿՕ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

93ին քանչորս տարեկան էր եւ կ'անուանուէր Պ. Տը Շարթր. Քոնվանսիոնի [illegible]ին օթեակներէն մէկուն մէջէն ակնատես եղած էր Լուի ԺԶ.ի դատին, որ «այս խեղճ բանուորը» անուանուած է այնչափ ճիշդ կերպով :

Լուի Ֆիլիփ տեսած էր յեղափոխութեան կոյր կորովատեսութիւնը երբ թագաւորի մը վրայ թագաւորութիւնը՝ եւ թագաւորութիւնը թագաւորին հետ կը կործանէր գրեթէ առանց նշմարելու գաղափարին անագորոյն խորտակումին ներքեւ գտնուող մարդը. տեսած էր դատական ժողովին ահագին փոթորիկը, հանրային բարկութիւնը, որ կը հարցուփորձէր : Քափէն՝ որ ի'նչ պատասխանելը չէր գիտեր, արքայական գլուխ մը որ այս ազէտաւոր շունչին ներքեւ կ'երերար ահարեկ եւ չուարուն այս աղետալի պատահարին մէջ ամէնուն, թէ՛ դատապարտողներուն եւ թէ դատապարտեալին յարաբերական անմեղութիւնը. Լուի Ֆիլիփ տեսած էր այս բաները, նկատած էր ակնապիշ այս ահալի իրերը, տեսած էր Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին առջեւ դարերու ամբաստանուիլը եւ երեւիլը տեսած էր Լուի ԺԶ.ի այսինքն պատասխանատու անբախտ անցորդի մը ետեւ զարհուրելի ամբաստանեալ մը, այսինքն միապետութիւնը, որ խաւարի մէջ կը կանգնէր :

Ժողովուրդին այս ահագին արդարութիւնները, որոնք գրեթէ Աստուծոյ արդարութեան պէս անանձնական էին, Լուի Ֆիլիփի ակնածական երկիւղ մը տուած էին :

Զարմանալի էր այն տպաւորութիւնը, զոր յեղափոխութենէ ընդունած էր ան :

Իր յիշողութիւնը կարծես թէ այն մեծ տարիներուն բոպէ առ բոպէ կազմուած կենդանի դրոշմն էր : Օր մը վկայի մը առջեւ, որմէ անկարելի է մեզ կասկածիլ, Լուի Ֆիլիփ Սահմանադիր Ժողովի անդամներուն այբուբենական ցուցակին մէջ Ա. տառով սկսող անունները կարգաւ յիշեց մի առ մի :

Լուի Ֆիլիփ պայծառ լոյսը սիրող թագաւոր մը եղաւ :

Անոր իշխանութեան ժամանակ մամուլը ազատ, ազգային բեմը ազատ, խիղճը եւ խօսքը ազատ եղան : Սեպտեմբերի օրէնքները տեղ տեղ բաներ ունին լոյս տալու համար :

Թէեւ գիտէր թէ բոլոր առանձնաշնորհութիւնները կրծելու զօրութիւն ունի, իր գահը լոյսին առջեւ դրաւ :

Պատմութիւնը պիտի չմոռնայ անոր այս ուղղամտութիւնը :

Տեսարանէն քաշուող ամէն պատմական մարդոց պէս Լուի Ֆիլիփ եւս դատի կանչուած է մարդկային խիղճէն :

Անոր դատը տակաւին փոքրագոյն իրաւարանին առջեւ եկած է :

Դեռ չզարկաւ այն ժամը ուր պատմութիւնը իր պատկառելի եւ ազատ ձայնով կը խօսի. այս թագաւորին վրայ վերջնական վճիռ մը տալու ժամանակը չեկաւ :

Անողոք եւ երեւելի պատմիչը Լուի Պլան անգամ մօտերս մեղմեց իր առաջին վճիռը : Լուի Ֆիլիփ երկու գրեթէի ընտրեալն է, որոնք կ'անուանուին 221ները եւ 1830, այսինքն կէս-խորհրդարանի մը եւ կէս-յեղաշրջումի ընտրեալը :

Եւ ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, յանուն հանրիշխանական բացարձակ սկզբունքին, քանի մը վերապահումներով եւ փիլիսոփայութեան բարձրագոյն տեսութեամբը նկատելով միայն կրնանք դատել զայն, ինչպէս որ ընթերցողը կրցաւ ընդնըշմարել մեր քիչ մը առաջ գրածներէն. բացարձակ սկզբունքին առջեւ ամէն երկու իրաւունքէն, այսինքն նախ մարդուս իրաւունքէն, ապա ժողովուրդին իրաւունքէն դուրս ամէն բան յափշտակութիւն է :

Բայց այս վերապահման թէութիւնները նշանակելէն ետք այժմէն կրնանք ըսել թէ վերջապէս եւ ինչ կերպով ալ նկատուելու ըլլայ Լուի Ֆիլիփ, ըստ ինքեան եւ մարդկային բարութեան տեսութեամբը նկատուելով, պիտի սեպուի ինչպէս կ'ըսուի հին պատմութեան հին լեզուով՝ գահի մը վրայ բազմող լաւագոյն իշխաններէն մէկը :

Ի՞նչ կայ Լուի Ֆիլիփին դէմ : Արքունի գահը : Զատէ թագաւորը Լուի Ֆիլիփէն, ահա կը մնայ մարդը. եւ մարդը բարի է :

Երբեմն սքանչելի ըլլալու չափ բարի է ան :

Շատ անգամ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ցամաքային Եւրոպայի բոլոր դեսպաններուն դէմ կռուելէն ետք ծանրածանր հոգերով դրաւուած իր սենեակը կը մտնէր երեկոյին, եւ հոն՝ յոգնութենէ հողին բերանը եկած եւ քունը աչքերէն վազած ժամանակ ի'նչ կ'ընէր. դատի սրբագրայ մը կ'առնէր, եւ գիշերը եղեռնական դատ մը նորէն քննելով կ'անցընէր, գիտնալով թէ իրօք ոչինչ բան մըն էր դահիճին ձեռքէն մարդ մը ազատելը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէսինէն Տէմիրճեան ընտանիքին, հայրենակից Մկրտիչ (Մկրօ) Տէմիրճեանի կըսկիծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր – Թովմասեան, Այրի Տիկին Էլիզ Եաղշիպէկեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Պատարօֆ եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով կամ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՖԼՕՐԱ ՇԷՕՀԼԷԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աննա Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զոլաքեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Վարդուհի Խաչատուրեան 30 ֆրանք կը նուիրէ Հալէպի ծերանոցին իր հօր Սարգիս Խորսիկեանի մահուան (Հայաստան) առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

×

Կապ. Խաչի Անիէս – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը 150 ֆրանք կը նուիրէ Օդ. կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Իսիի գաղութը, քանի տարի իր տրամադրութեան տակ ունէր սրահ մը որ կը ծառայէր թէ հայերէնի դասերու եւ թէ ժողովներու ու հաւաքոյթներու : Դժբախտաբար այդ սրահը չկայ այլեւս :

Գիտակից որ հաւաքավայր մը կամ շէնք մը անհրաժեշտ է, Հայ Մշակոյթի Տունը յանձնախումբ մը կազմած է Իսի – լէ – Մուլինօ: Այս յանձնախումբը կազմուած վեց հոգիէ, արդէն լրջօրէն ուսումնասիրած է հարցը, որպէսզի իրագործէ իրենց շրջանի Հայերուն բաղձանքը: Այսինքն վերադտնել վայրը ու նորերն ու հիները կրնան հաւաքուիլ եւ գիրար տեսնել, ինչպէս անցեալին :

Ներկայիս Իսիի մէջ, երիտասարդութիւնը կը ցրուի, եւ կը թուի թէ գաղութն ալ հաւատքէ զուրկ է: Իրենց սրահին կորուստը զիրենք անշարժութեան դատապարտած է : Այդ պատճառով է որ կազմուած է այս յանձնախումբը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Մինասեանի մահուան առթիւ, Սէն – Ժերոմի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի :— Մինասեան ընտանիք 50ական ֆրանք եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Կիրակոսեան ընտանիք 50ական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Վ. Ծրնտրքեան 50ական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Պ. Կարապետեան 50ական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին : Եկեղեցւոյ՝ Սամուէլեան ընտանիք, Ս. Սամուէլեան 50ական, Դաւիթեան եղբարք, Գ. Յակոբեան 30ական, Էզաքէլեան, Զուխաճեան, Գարաօղլանեան, Սէֆէրեան ընտանիք, Ս. Չէյթունցեան, Միսաքեան ընտանիք, Նազենի Կարապետեան 20ական: Պաուշեան ընտանիք եւ Տէր եւ Տիկ. Ս. Յարութիւնեան 30ական եկեղեցւոյ եւ 30 ու 10 դպրոցին: Տիկին Շէլէքեան, Կ. Վարդանեան, Ճ. Գասպարեան, Ժ. Ճըրըզեան, Այրի Տիկին Իբրանոսեան, Տիկ. Պետոյեան, Աւ. Սանտալեան, Ան. Սանտալեան, Փ. Գասպեան, Կնքմեան, Եսայեան, Խողիկեան, Թէճիրեան, Պ. Յակոբեան տասնական եկեղեցւոյ, Տոքթ. Ռաղըճեան տասնական եկեղեցւոյ եւ դպրոցին :

(Շար.)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէն, ընկերահամակրական խնջոյքով մը կը տօնէ իր հիմնադրութեան քառասնամեակը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Քաֆէ Սփոռի սրահը, 2, Րիւ տը լա Տէ – ֆանս :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
Կը բանախօսէ Ընկ. ՀՐ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական անակնկալ յայտագիր : Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն :
Եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ :

Ճաշագին 12 փրանք

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄԻ մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15.30ին,
Համօ Օհանջանեան ակումբը,
2 Րիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս պատուոյ նախագահ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպաներ, Մարսէյլ :

Կ'երգէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սկաուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ : Մուտք 5 փրանք

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով :—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ սովորական ժամուն :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Այսօր Չորեքշաբթի (Մայիս 7) իրիկուն ժամը 21ին Իսիի Փաթրոնաժ Միւնիսիփալի սրահը (Րիւ Մարսօ) : Վերապ. Գարնուզեան կը ներկայացնէ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ը գունաւոր եւ խօսուն շարժանկար:

Հայ Մշակոյթի Տուն

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

կազմակերպուած Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի կողմէ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԲԺ. ԲԱԲԳԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նիւթ՝ Լ. Փիրանտելլօ թատերագիրը:
Չորեքշաբթի, Մայիս 7, ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ին

կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի

ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈՒԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
ՊԻՒՖԷ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

FONDATEUR BOGHOS PACHA NUBAR
Autorisée par l'Arrêté Ministériel du 4 Mars 1948, sub. N° 12.192

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Comité local de Paris : 11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e). - Tél. : 870-03-18
Compte Chèques Postaux : Paris 80-1972

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ իր ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԵԱՆ Կազմակերպութեան

Ձեր ծննդեան, խարսանեկան եւ տարեդարձի նուէրներուն համար, վարձատրելու համար ձեր զաւակները իրենց դպրոցական կամ այլ յաջողութիւններուն առթիւ, հաճոյք պատճառելու համար ձեր բարեկամներուն

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՏՈՄՍԵՐ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Հրապարակ հանուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ եւ օժտուած միակ մեծ պարգեւով մը

ՌԸՆՕ 10 ՄԱԺՕՌ 1969 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

Նախագահ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ նուիրուած



TOMBOLA DE LA JEUNESSE

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 10ին, Օթէլ Հիլթընի սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն, Փարիզ (15), մեծ պարահանդէսին ընթացքին որ պիտի փակէ Հ. Բ. Ը. Միութեան 6 – 10 Մայիսի Փարիզի համաշխարհային համագումարը :

Տոմսերը որոնց գինն է 10 փրանք, կարելի է ստանալ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Թէլ. 870-03-18 թիւ չէք–փոսթալի ՓԱՐԻԶ 8019–72

Նամակով կատարուած խնդրանքները անմիջական զոհացում պիտի ստանան :

ՄԻ ՍՊԱՍԷՔ
Անմիջապէս կատարեցէք ձեր պատուէրը, Տոմսերուն թիւը շատ սահմանափակ է :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ .— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 Օ[illegible]

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա. մեկնում .— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում .— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել .—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
8 MAI
1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11507
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.507

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ ՄԵՐ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԸ

Խօսքը այն միլիառներուն մասին չէ, զորս Թուրքը յափշտակեց մեզմէ 1915 — 1920 թուականներուն, միաժամանակ մեր ժողովուրդին կէսը յուղարկաւոր ղարձընելով միւս կէսին :

Ո՛չ ալ այն միլիոններուն մասին է, զորս հոս ու հոն ձգեցինք զաղթի, փախի, խուճապի թէ մահտարաժամու անհեղ օրերուն, մեր կամքով, մանաւանդ հակառակ մեր կամքին :

Այս միլիոններով ու միլիառներով կրնայինք Երեւանը էջմիածինի միացնող 18 — 20 քիլոմեթր խճուղին ոսկէ կղմապատել, այլ ոսկեպատել :

Աւելով ոսկի ցանեցինք մեր անցած ճամբաներուն վրայ, ներխուժողներուն տալով ինչ որ ունէինք, ոսկի չարոցնե — րէն մինչեւ մեր ոտքի արեխները :

Բարեկամ չմնաց, որ մեզմէ բան մը առած չըլլայ : Թշնամի չմնաց, որ մեզ կապտած — կողոպտած չըլլայ :

Քէօփսի բուրգը հաւանօրէն շատ փոքր է իր լայնքով, երկայնքով ու բարձրութեամբ, քան մեծղի կշիռը մեր ոսկիին, զոր լիարուռն բաշխեցինք աջ ու ձախ կամ զոր մեզմէ լիարուռն քաւթեցին մեր հարեւանները եւ հարեւաններուն հարեւանները, Հռոմէն մինչեւ հիւսիսի ու հարաւի ափափատանները, Միջագետքէն մինչեւ Բակտրիա :

Մեզի մնաց միայն Խորենացին, մեզի մնաց միայն Նարեկացին, մնաց Շնորհալին : Ոսկին կորսնցուցինք, ոգին անկորուստ պահեցինք : Այս եղաւ մեր գերագոյն շահը :

Եկեղեցիները յաւկացուած մեծագումար կտակներ, վանքերու նուիրուած հաստւթարեր հողեր ու կալուածներ, սուրբերուն առջեւ վառուած մոմեր, ծխուած խունկեր, պողիներ, գերեզմանաքարեր, գամբարաններ, մարմարէ չիրիմներ փոշի դարձան երկար դարերու ընթացքին : Հետք չմնաց կտակներէն, հողերէն, կալուածներէն, մոմերէն ու մարմարներէն :

Բացարձակ ու անվիճելի իրողութիւն է, որ մենք հիմա բազմաթիւ միլիոնատէրեր ունինք աշխարհի չորս կողմը ցրըւած «Հայու բնիկոռներ»ուն մէջ, մինչեւ անգամ բանուորներու եւ պրոլետարներու երկրին՝ Խ. Միութեան եւ Խ. Հայաստանի մէջ :

Ի վերջոյ ո՞ւր կ'երթան չահուած եւ իրարու վրայ դիզուած միլիոնները. բանի մը կը ծառայե՞ն մեր ժողովուրդին, հայրենիքին ու մշակոյթին համար :

Կ'օգտուի՞ Հայ միլիոնատէր Հայերէն կամ հայ միլիոնատէրներէն : Ուրիշ խօսքով՝ միլիոնատէր Հայը կամ հայ միլիոնատէրը բան մը կը ձգէ՞ Հայութեան գանձանակին մէջ : Թէ՞ ոչ միլիոններն ալ, միլիոնատէրերուն պէս, օտար հողեր կ'առնեն եւ օտար ածուներ կը ջրեն :

Այս հարցումներուն պատասխանէն կախում ունի, որոշ չափով, մեր ճակատագիրը իբրեւ ազգ եւ մեր մշակոյթին ճակատագիրը իբրեւ ազգային հարստութիւն :

Չենք ուրանար, որ հայ ժողովուրդին լումաներով շինուած ու պահուած են ինչ որ ունէինք անցեալին եւ ինչ որ ունինք այսօր իբրեւ ազգային հարստութիւն : Ընդգծեցինք այս բառը (ազգային), ոբովհետեւ ինչ որ անձնական է, ազգային չէ, բայց ինչ որ ազգային է, չափով մը նաեւ անձնական է :

Մեր բոլոր միլիոններէն ու միլիառներէն մեզի մնացին քանի մը անուններ ու գիրքեր միայն, — Մովսէս Խորենացի եւ իր «Հայոց պատմութիւնը», Եղնիկ Կողբացի եւ իր «Եղծ աղանդոց»ը, Գրիգոր Նարեկացի եւ իր «Մատեան ողբերգութեանը», Նահապետ Քուչակ եւ իր հայրէնները, Սայաթ — Նովա եւ իր խաղերն ու տաղերը : Եւ այլն :

Հնդկաստանի մէջ միլիոնատէր Հայեր ապրած ու մեռած են : Թուրքիոյ մէջ ամիրաներ գործած ու մահացած են : Պարսկաստանի մէջ, Լեհաստանի մէջ, Հունգարիոյ մէջ եւ աշխարհի հեռաւոր անկիւնադարձերուն վրայ մեծատուն ու մեծանուն Հայեր եկած ու անցած են : Հիմա կեդրոնը փոխադրուած է Ամերիկա, վերի եւ վարի Ամերիկաները :

Հին ու նոր այս մեծատուններուն անբաւ հարստութենէն մաս մը ազգին հիշատակարանին մէջ արձանագրուած է իբրեւ մուտք, ուրիշ մաս մը դուրս մնացած է իբրեւ ելք : «Մուտք»ը մերն էր, «ելք»ը ուրիշներունը եղաւ :

Հիմա ալ միլիոնատէրեր ունինք, որոնց հարստութիւնը փակ գերեզման է մեզի համար : Ազգային գանձանակին մէջ ընիոն մը մտած չէ անոնց միլիոններէն : Հաւանաբար օտարներու հարստութիւնը աւելցուցած են, եւ մեզի մնացած է մեր չքաւորութիւնը, նաեւ մեր չտեսութիւնը :

Ահա՝ անոնցմէ մէկը, թերեւս վերջինը, թերեւս վերջիններէն մէկը, — խարբերդցի Գրիգոր Գրիգորեանը, որուն համար կ'ըսուի, թէ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՌԻ հասնող հարստութիւն մը ունի կամ տարեկան տասը միլիոնի եկամուտ (այս եկամուտին ... եկամուտն ալ կրնար բաւել մեզի) : Մինչեւ այսօր չլսեցինք, չիմացանք, թերթերու մէջ չկարդացինք, որ այս միլիառատէրը գոնէ միլիոն մը տուած ըլլար ազգին համար, ազգային հաստատութիւններու համար, հայ մշակոյթին համար, Հայ Դատին համար : Եւ կասկած չկայ, որ իր միլիոնները օր մը օտարներուն գանձանակը պիտի «բարեզարդեն» մեր գանձանակին մէջ առանց իսկ սենթ մը աւելցնելու :

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ միլիոնատէր Հայ մը կ'ապրի աշխարհի մէջ տեղ մը եւ չի մտածեր անգամ, որ աղքատ Ղազարոսի իր վերարկուին մէջ կը սրսփայ ազգը... :

Պէտք ըսենք առանց վարանումի, որ մեր ունեւորներուն մէջ ամէնէն ճէնըրըլ — մէնը Ալեք Մանուկեանն է, որ միլիոն տոլար նուիրեց մշակութային նպատակներու համար, եթէ անշուշտ այս միլիոնը Բարեգործականի հաշուետոմարին մէջ չարձանագրուի իբրեւ պահեստի գումար :

Պզտիկ միլիոն մը պիտի բաւէր, օրինակ, մեր թերթերը ազատագրելու դերութեան իրենց ճակատագրէն : Այսօր չկայ հայերէն թերթ մը, որ ինքնապահ ու ինքնաբաւ ըլլայ : Թող չըսուի, թէ կը սխալինք : Թէ կան թերթեր ու հանդէսներ, որոնք ոչ միայն ինքնաբաւ են, այլեւ կը շահին : Այս շահը վնաս մըն է իրականին մէջ, աշխատակիցներուն տըրուելիք բաժինն է, այն պատառ հացն է, որուն համար գիշերներ կը լուցնեն մեր գրչի մարդիկը : Ու եթէ մեր թերթերը չեն կրցած հասնիլ գոնէ միջին մակարդակի մը, պատճառն այն է, որ բովանդակութեամբ ինքնապահ չեն :

Հայ մշակոյթը պէտք ունի մեկենասի եւ մեկենասութեան : Գիրքը չապրեցներ հայ գրողը : Թերթը չապրեցներ հրապարակիչը : Միլիոն մը ոսկին կամ տոլարը կրնայ նժարին մէտը բարձրացնել եւ փրկել մեզ այն միջինէն վար մակարդակէն, ուր կը գտնուինք մեր կամքէն անկախ պատճառներով :

Խաղի եւ դրօսի համար միլիոններ կը ծախսենք, իսկ մշակոյթի համար՝ ընիոններ միայն :

Ո՞ւր կ'երթան մեր միլիոնները :

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՆՇՈՒՄՆԵՐ ՓՈՂԵՐԻ ՎՐԱՅ

ՇԱԲԹՈՒ ՎԵՐՋ ՑԱՅՏՆԻ Կ'ԸԼԼԱՅ ԻՐ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Արմատականները պաշտօնապէս յայտնեցին իրենց տեսակէտը նախագահական ընտրութեանց մասին : Կուսակցութեան նախագահն է, Ռ. Պիլլիէօ որ անձնապէս էլիզէ պիտի փութար Փոհէրի յանձնելու համար իրենց գործադիր կոմիտէին քուէարկած բանաձեւը : Հոն, արմատականները կը չեշտեն «Արմատական կուսակցութիւնը, ձախի կուսակցութիւն, կը խորհի թէ հանրապետականներուն համար, կենսական պարտականութիւնն է այսօր, ամէն բան ընել որպէսզի «ոչ»ի յաղթանակը հաստատուի նախագահական ընտրութիւնով : Կը նկատէ որ ներկայ պայմաններուն մէջ, ծերակոյտի նախագահ եւ փոխանցման շրջանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Ալէն Փոհէր, լաւագոյն դիրքը կը գրաւէ Ապրիլ 27ի ժողովրդական բաղձանքին պատասխանելու համար : Այդ համոզումով, ինչ որ ալ ըլլայ համակրանքը զոր Կաստոն Տէֆէռ եւ ընկերվարականներուն միացնող կապերը կը ներշնչեն, արմատական կուսակցութիւնը Ալէն Փոհէրի կը դիմէ որպէսզի Հանրապետականներու միութեան թեկնածուն ըլլայ հանրապետութեան նախագահութեան, Սահմանադրութեան յարգանքը ապահովելու համար եւ մէջտեղ բերելու քաղաքականութեան փոփոխութիւնը, զոր երկիրը ուզեց » :

Արմատականներէն զատ, եկող — գացող շատ եղած է Երեքշաբթի օր էլիզէ : Անոնց կարգին՝ Ա. Փինէ, որ յայտարարած է թէ Փոհէր զինքը կանչած էր, ապա՝ Ժաք Տիւհամէլ (կեդրոնի պարագլուխ), նաեւ Ձոր. Քեօնիկ որ ճաշի հիւրը եղած է Փոհէրի :

Արտասահմանն ալ անշուշտ հետաքրքրուած է Ֆրանսայի նախագահական ընտրութիւններով : Նիւզուիքի եւ Թայմի կողքերը նուիրուած են Փոմփիտուի թէեւ «Թայմ» գովքը կը հիւսէ նաեւ Փոհէրի այն արդիւնաւէտ եղանակին համար, որով կը վարէ փոխանցման շրջանը :

Անգլիական մամուլը չի ծածկեր իր յոյսը Հասարակաց Շուկայէն ներս մըտնելու մինչ Նոր Զինաստան մամուլի գործակալութիւնը երկարօրէն, եւ առաջին անգամ ըլլալով կը ծանրանայ տը Կոլի հրաժարման վրայ.— «Տ. տը Կոլ հրաժարականը տուաւ այնպիսի պահու մը երբ տնտեսական եւ քաղաքական տագնապը արագօրէն կը վատթարանայ Ֆրանսայի մէջ, դրամատիրական աշխարհի ընդհանուր տագնապին յարատեւ վատթարացման ճնշումին ներքեւ » :

«Թաս»ի Փարիզի թղթակիցը կը քըննադատէ թէ՛ ընկերվարականները եւ թէ Փի ԷՍ Իւն իրենց հերձուածի դիրքերուն համար : Փի ԷՍ Իւի համար խորհրդային լրագրողը կ'ըսէ .— «Անոր պարագլուխը, ինչպէս Տէֆէռ, չի ծածկեր իր հակահամայնավարութիւնը, բայց կը թաքցնէ ծայրայեղ — ձախի բառակոյտի մը ետին » : Նոյն վերլուծումն է զոր կ'ընէ «Իզվեստիա», շեշտելով թէ Մարսէյլի քաղաքապետը թեկնածու եղաւ արդելք հանդիսանալու համար որ ձախի ուժերը մէկ միացեալ ճակատ կազմեն » :

Գալով Հռոմի համայնավար պաշտօնաթերթ Ունիթայի, ծանր խօսքեր կ'ընէ ֆրանսական ժողովրդավարութեան դէմ, որ ըստ թերթին «իր պատմութեան ամէնէն աղտոտ պատկերը պարզեց » : Ու թերթին Փարիզի թղթակիցը կ'աւելցնէ . — « Ֆրանսայի մը մէջ, որ հասուն էր վարչաձեւի փոփոխութեան համար, ընկերվարականներու գլխաւոր մեծերը նախընտրեցին կեդրոնի ամէնէն ցած խաղերուն վերադառնալ » :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Լիբանանի մէջ շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Լիբանանցիներու եւ Ալ Սայքայի տարրերուն միջեւ երկրին հարաւային կողմը : Լիբանանցի զինուոր մը սպաննուած է ուրիշ զոհեր ալ կան : Ֆետայիներուն մէջ ալ զոհեր կան : Այս բուռն կռիւներու առթիւ, հրատարակուած զեկոյցը կը ճշդէ որ Ալ Սայքայի տարրերը պաղեստինցի չեն : Պէյրութի մէջ այն կարծիքը կայ որ Սուրիացի են : Նոյն աղբիւրներու համաձայն վերջերս, երկու հազար սուրիացի, այդ շարժումին մաս կազմող, Լիբանան մտած են :

Արաբական քոմանտոները լիբանանեան իշխանութեանց դիմած էին որպէսզի պաշարման վիճակին վերջ տան պաղեստինցի գաղթակայաններու շուրջ եւ ազատ արձակեն բոլոր անոնք, որոնք ձերբակալուած էին վերջին դէպքերու ընթացքին : Գահիրէէն սփռուած հաղորդագրութեան մը մէջ, Էլ Ֆաթ կ'ըսէ թէ տրամադիր է բանակցելու լիբանանեան իշխանութեանց հետ, այն վայրկեանէն երբ պայմանները ընդունուած են ինչ կը վերաբերի Լիբանանի քոմանտոներու գործունէութեան ազատութեան :

Լիբանանեան զինուորական զեկոյց մը կը ճշդէ թէ երկրին հարաւային կողմը կացութիւնը վատթարացած է եւ թէ տարհամոզման միջոցներ ձեռք պիտի առնուին քոմանտոներուն դէմ :

× Իսրայէլի համար երեք նոր տարրեր կան Միջին Արեւելքի կացութեամբ : Ուաշինկթըն — Մոսկուա մերձեցում մը նկատելի է, Պաղեստինցիներու եւ Լիբանանի միջեւ խնդիրները ու նաեւ արեւելեան ճակատի մը առեղծումը : Այս ճակատը կը համախմբէ սուրիական, իրաքեան եւ յորդանանեան ուժերը եւ քանի մը խորհրդանշական գունդեր (Սէուտի Արաբիա, Քուէյթ) : Այս կացութիւնը եւ չորսերու ժողովը շատ լարած են Հըրէաներու ջիղերը, որոնք համոզուած են թէ Արաբները կ'ուզեն անպայման քանդել Իսրայէլը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ Փարիզի պատուիրակութեան պետը՝ Քսուան Թուի յայտարարած է «Ֆիկարոյի» թէ ծանօթ չէ Նիքսընի խաղաղութեան ծրագրի մը, մինչ Միացեալ Նահանգներ կը սատկացընեն իրենց յարձակողական պատերազմը :

ԻՐԱՔԷՆ ետք, խօսք կայ որ Սուտանն ալ ճանչնայ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը :

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ, երեք Արաբներ ցկեանս արգելափակման դատապարտըւած են, ահաբեկչական արարքներու համար :

ՓԻԼՍԷՆԻ մէջ (Չեխոսլովաքիա) ի նըպաստ Ամերիկայի ցոյցեր տեղի ունեցած են, Ամերիկացիներուն կողմէ քաղաքին ազատագրման (1945) տարեդարձին առթիւ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն պէտք է առնուի ի նպաստ Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային, ցորչափ Փարիզ իր դիրքը չէ ճշդած :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՐԱՆԴ

ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՆԻՇԵՐ

«Ճակատամարտ» 1920, Ապրիլ 25ին բացառիկ թիւ մը հրատարակեց՝ նուիրուած Հայաջինջ Սարսափներու վեցերորդ տարեդարձին:

Այդ թիւէն քաղելով կը ներկայացնենք Տերունկը ստորագրութիւնը կրող գրութիւնը Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) մասին: Տերունկը ծածկանունն էր հանգուցեալ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ հրապարակագիր Սարգիս Սրենցի:

Ուղիղ քառասուն տարի առաջ Ռոտոսթոյի Յովհաննեան վարժարանին վանք կոչուած շէնքին վարի սրահին ծաղկոցին բդէշներէն էի:

Դպրոցէն չփախած օրերս «պնակ»իս լաթէ տոպրակը վիզիս ձախ կողմէն կախուած, խակ ճաշի ծրարս աջ ձեռքիս ճամբաներուն վրայ կը տնտնայի, շուներուն քար նետելով, կամ սագերը հալածելով, որ թեւատարած կը փախչէին հետապնդուած իմ ստահակի հալածանքներէս: Եկեղեցիին բակը վայրի շագանակենիներէն թափած փշոտ պտուղներուն համար վանուած ժամանակս, կամ դպրոցին խարխուլ սանդուխներէն սրտնեղ եւ ակամայ վեր ելած միջոցիս, երբեմն յանկարծ խուլ մազերուս մէջ մատներու զգուանք մը կը զգայի:

— Սերջօ, խելօք պիտի ըլլա՞ս:

Այդ օր տրամադրութիւնս բարձր կ'ըլլար եւ սիրտս՝ անհուն խանդաղատանքով լեցուն:

Դպրոցէն չփախած օրերս մեր պատուելին՝ ալեխառն մօրուքով սարկաւագ մը, ընդոստ կ'արթննար իր գլուահարի քունէն, երբ օդին մէջ թռչիլ կը սկսէին բարձերը, զորս կը ջանայինք չեչտակի փութացնել իրարու գլխուն՝ յանկարծ ձայն մը ծայր կուտար ...

— Սը՛ս:

Մեզմէ իւրաքանչիւրը կ'ամփոփուէր առաջին հանդիպած բարձին վրայ եւ ուշադիր կը հետեւէր իր քերականին կամ հեքարանին դասերուն:

— Սերջօ, այս ի՞նչ է:

Գլուխս վեր կ'առնէի պնակիս վրայէն եւ կը հանդիպէի անո՛ւշ, ազուոր աչքերու՝ որ ակնոցներուն ետեւէն կը փայլէին անառակութիւններու ներողամիտ փայլով մը:

Անառակութիւններու այդ ներողամիտ աչքերը Մելքոն Կիւրճեանինն էին:

Վերի սրահին, ուսումնարանին աշակերտները երջանիկ էին առանք ներողամիտ վարժապետ մը ունեցած ըլլալով, կը մտածէի իմ անդուսպ անառակի մտածումովս, մանաւանդ այն առենները՝ երբ սարկաւագը ականջներս կը ճմլէր, կամ ժամերով գլխս կը հարկադրէր ոտքի վրայ մնալու:

Իրիկունները, արձակուրդէն ետք մինչ Հռոմ Կալէի հրապարակը հաւաքուած ուսումնարանի տղաքներէն կը լսէի հայ քաջերու պատմութիւնները, զորս սորվեր էին, կ'ուխտէի դպրոցէն չփախչիլ երբ վերի սրահը, ուսումնարան ելլէի ...

Բախտ չունեցայ Մելքոն Կիւրճեանի այդ քաջերու պատմութիւնները իրմէն սորվելու, բայց սրտիս մէջ մնաց յիշատակը այդ մարդուն, որ այնքան ներողամիտ էր անառակութիւններու:

Տարիներու ընթացքին անընդհատ փոխուած բազմաթիւ ուսուցիչներու մէջէն միայն Մելքոն Կիւրճեանի դէմքը մնաց իմ մտքիս մէջ տպաւորուած:

Չեմ յիշեր ո՞րն էր իր այն յօդուածը՝ որ առաջին անգամ կարդացի Արեւելքի մէջ, բայց հին ծանօթ մը, հին սիրելի մը գտած ըլլալու հրճուանքը ունեցայ եւ ալ մոլութիւն մը եղաւ ինծի Հրանդ ստորագրութիւնը փնտռել «Արեւելք»ի, Արփիար, Բաշալեան «Մասիս» շաբաթաթերթի եւ աւելի ետք Շահնազար «Հայրենիք»ին մէջ:

Քաջերու պատմութիւններ չէին իր պատմածները, բայց այնպէս ուժեղ եւ խորունկ տպաւորութիւն մը կ'ընէին վրաս իր պանդուխտի կեանքէն պատմածները: Այնքան ուժեղ, որ անդիմադրելի ձգտում մը կ'ունենայի դէպի այն Հայաստանցի լարախաղացները՝ որ Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետին ապաւինելով յանդուգն խաղեր կ'ընէին պրկուած չուանին վրայ՝ որ այնքան վտանգաւոր աղեղներ կը գծէր օդին մէջ: Ինծի ամար խըմպըլներ, ոչ խակ դրսեցիներ էին այն Հայաստանցի հնձողները, որ Ռոտոսթոյէն կ'անցնէին շրջակայ ագարակներու մէջ ցորեն քաղել երթալու համար, այլ իմ հարազատ եղբայրներս էին իմ միսէս եւ իմ արիւնէս: Ինչ հպարտութեամբ կը դիտէի անոնց արեւակէզ դէմքը եւ որքան կը սիրէի անոնց նախշուն արախչինը:

Իննսունական թուականներուն, երբ յեղափոխական կեանքը կը խմորուէր, իր բնակարանը ժամադրավայրն էր Յ. Եուսուֆեանի, Շանթի, Վռամեանի, Գնունիի, Արտաշէս Անդրէասեանի, Վարդգէսի եւ ուրիշներու:

1890 – 1896ի յեղափոխական ոգեւորութիւններու խանդավառ քարոզիչն էր. պանդուխտներու քով խաներու մէջ, ուսանող երիտասարդութեան քով, ինչպէս նաեւ Բերայի «բարձր դաս»ու ընտանիքներու մէջ:

Կենդանի, աշխոյժ եւ անսահման լաւատես, Հրանդ յեղափոխական մրրկին մէջ նետուողներուն շատերուն առաջնորդ եղած է:

Եթէ Կեդրոնական վարժարանը Բարգէն Սիւնիի, Սարգիս Մինասեանի եւ Վահան Մանուէլեանի նման յեղափոխականներ արտադրեր է, ժամանակի ընդհանուր տրամադրութեան հետ նաեւ քիչ չէ եղած Հրանդի ազդեցութիւնը:

Պապը Ալիի ցոյցին յաջորդող համատարած ջարդերէն ետք հոգիներու յեղաշրջումին զօրեղապէս ազդողներէն մէկը եղաւ Հրանդ:

Այս յուսալքումի շրջանին էր, որ Դրօշակի համար գրած թղթակցութիւնները երբ որ բերէր մինչ նոյն շէնքով վարակիչ զուարթութեամբ մարդն էր:

Օսմ. դրամատան գրաւման յաջորդող գաղթականութեան ալիքը զինքը քշեց Վառնա՝ ուր մնաց նոյն մարդը՝ կենդանի խրախոյսը եւ տուաւ իր գրական լաւագոյն արտադրութիւնները:

Զինքը բնորոշող ծայրայեղ ինքնավստահութեամբ համարձակեցաւ Պոլիս վերադառնալ եւ աքսորուեցաւ Գասթեմունի՝ ուր մնաց մինչեւ 1908ի Յուլիսեան յեղափոխութիւնը:

Գասթէմունիէն կ'աշխատակցէր Սուրհանդակի եւ Բիւզանդիոնի Շահէն ծածկանունով: Կիսատ մնաց իր Ճախնախուտքին մէջ թերթօնը, ինչ որ այն ատեն կարգ մը վատ գրողներու տեղի տըւաւ լրագրական շրջանակներու մէջ:

Գասթէմունիէն վերադարձին աւելի երիտասարդ էր, հոգին՝ ա՛լ աւելի լուսաւոր, ամբողջ թափով նետուեցաւ հրապարակ: Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի «Արեւելք»ին մէջ ստորագրեց ձեւով եւ խորքով խիստ ուշագրաւ յօդուածներ, իսկ աւելի ետքը «Ազատամարտ»ի մէջ հրատարակած Ալոյի նամակները մեզ վերադարձուցին այն օրերը՝ ուր կը կարդայինք Պանդուխտին կեանքերը:

Այնքան փոթորկալի օրերէ ետք ինծի իր հին օրերը, ես իմ մանկութեանս օրերը կը յիշէի մեր ամէն մէկ հանդիպումին: Եւ կը սիրէի, որ տակաւին ինծի Սերջօ կ'անէ, հակառակ անոր, որ մազերս սկսէր էին ճերմկիլ:

Ապրիլ 11ի պատմական գիշերին յաջորդող Կիրակի առաւօտուն կեդրոնական բանտին բակը զիրար գտանք. Հրանդ նոյնն էր, նոյն լաւատեսը, ես ալ նոյն Սերջօն:

Միեւնոյն կառախումբով ճամբայ հանուեցանք: Սինճան Քէօյի կայարանը զինքն ալ վար իջեցուցին: Վարը Այաշ փոխադրուող մեր ընկերներու շարքին մէջ, ես՝ վերը վակոնին պատուհանէն իրարու երկար նայեցանք եւ մեր ակնարկներուն մէջէն անցան աւելի քան երեսուն տարիներու յիշատակներ ...

ՏԵՐՈՒԿ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհ. Միութիւնը, որ շատերու կողմէ կարճ դարձուածքով Ռուսիա կ'անուանուի շատ անգամ, դիմագիծի փոփոխութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուի: Արդարեւ, Ռուսերը իբրեւ առանձին ազգային միաւոր փոքրամասնութիւն պիտի կազմեն — եթէ արդէն իսկ չեն կազմեր — Խորհ. Միութեան սահմաններէն ներս:

Խորհրդային յառաջիկայ մարդահամարը, որ տեղի պիտի ունենայ 1970 Յունուարին, հաւանաբար հաստատէ այն իրողութիւնը, թէ ոչ – Ռուսերը ռուսերէն աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնեն երկրին մէջ:

Արդէն իսկ ազդանշաններ կան, որոնք կը թուին թէ հանրային կարծիքը այս ճշմարտութեան վարժեցնելու կը ձգտին: Խորհրդային մամուլը վերջերս միշտ կը յիշեցնէ, թէ խորհրդային պետութեան նկարագիրը «բազմազգ» է, արդարեւ հոն աւելի քան հարիւր տարբեր ազգերէ եւ ժողովուրդներէ կը բաղկանայ: Միւս կողմէ, ներկայիս աւելի նուազ կը կրկնուի (թէեւ բոլորովին չքացած չէ հրապարակէն) այն յանկերգը, թէ ռուս ժողովուրդը իբրեւ «մեծ եղբայր» բարերար դեր խաղացած է խորհրդային միւս ժողովուրդներուն համար:

Ազգային դիմագիծի այս փոփոխութիւնը կը բխի այն իրողութենէն, որ ոչ-Ռուսերուն, յատկապէս կեդրոնական Ասիոյ եւ Կովկասի ժողովուրդներուն ծնընդեան տոկոսը Ռուսերէն շատ աւելի բարձր է:

Վերջին մարդահամարին, որ տեղի ունեցած էր 1959 Յունուարին, Ռուսերու տոկոսը խորհրդային ընդհանուր բնակչութեան մէջ 54.65 առ հարիւր էր: Յառաջիկայ Յունուարին, այդ տոկոսը ապահովաբար յիսուն առ հարիւրէն պակաս ըլլայ:

Բնակչութեան դիմագիծի այս փոփոխութեան մասին անուղղակի կերպով գաղափար մը կուտայ պատասխանատու համայնավարի մը մէկ մամուլի ասուլիսը, որ «Թաս» գործակալութեան միջոցով լայնօրէն տարածուեցաւ բոլոր երկրին մէջ:

Ժիւսթաս Փալեչքիս, Լիթուանացի, որ Ազգերու Խորհուրդի նախագահն է, լրագրողներուն յայտարարեց, թէ խորհրդային յեղափոխութենէն առաջ ցարական կայսրութեան սահմաններուն մէջ Ռուսերը յիսուն առ հարիւրէն պակաս թիւ ունէին: Այս պատճառով ալ Լենին առաջարկեց կազմել բազմազգ պետութիւն մը, ուր ցեղային հիմունքներով գոյութիւն պիտի ունենան ինքնավար հանրապետութիւններ կամ այլ տեսակ ազգային հաւաքականութիւններ:

Փալեչքիս յայտարարեց նաեւ, թէ ազգային հարցին խորհրդային լուծումը օգտակար եղաւ «ընկերվարական աշխարհի» ուրիշ երկիրներու համար:

Թ. Ա. Թ.

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ու յետոյ ծովուն յատակը եւ կամ Սըրբիոյ անապատները ղրկել:

— Ո՞վ է այդ գալիք բարձրաստիճան քննիչը, հարցուց Սայի պէյ:

— Դեռ որոշում չէ տրուած՝ ապահովաբար պալատական մը պիտի ըլլայ, Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմներէն մէկը:

— Ուրեմն մենք ալ մեր առաջին գնդակը անոր կը վերապահենք:

— Ուրեմն մեր ընկերներուն պատուէրը պիտի գործադրենք առաջին առթիւ, ըսաւ Արիֆ պէյ:

— Այո, այո, գոչեցին ամէն կողմէ:

— Լրտեսները մէկիկ մէկիկ գնդակահար պիտի տապալենք, նոյնիսկ եթէ անոնք փաշաներ ըլլան:

Քոմիթէին բոլոր անդամները միեւնոյն խանդավառութեամբ եւ զգացումով տոգորուած էին եւ պէտք չմնաց վիճարանութեան: Որոշեցին խակայն հրահանգ տալ ամէն կողմ, որպէսզի պէտք եղած պատրաստութիւնները տեսնեն, որոշեալ ժամանակին սկսելու համար ահաբեկչական գործողութիւնները:

Ցետոյ մի առ մի մեկնեցան իրենց կեդրոնատեղիէն: Միայն Արիֆ եւ Սայի պէյերը միասին դուրս ելան: Երկուքն ալ գլխարկ կը կրէին եւ իրենք զիրենք եւրոպացի կը կեղծէին: Երկու ընկերները քիչ մը ատեն պտըտելէ ետքը եկան հանդչելու քարափին վրայ գտնուող գարեջրատուն մը: Հազիւ թէ քառորդ մը իմեր հոն կը գտնուէին, երբ երկու հոգի եկան բազմեցան իրենց քովի սեղանը եւ մէյ մէկ սուրճ ապսպրեցին:

Արիֆ եւ Սայի պէյերը իրենց սովորութեան համեմատ, ֆրանսերէն լեզուով կը խօսակցէին իրարու հետ, կասկածանքի տեղի չտալու համար:

Երկու նորեկները ուշադրութեամբ զանոնք դիտելէ ետք, իրենցմէ մին կամաց մը ըսաւ.

— Կարծես հոս ազատօրէն կրնանք խօսիլ, այս մարդիկը եւրոպացի են եւ չուրջերնիս ուրիշ մարդ չկայ:

— Այո, այո, այս գարեջրատունը արդէն Թուրքերը շատ քիչ կը յաճախեն, պատասխանեց միւսը. արդէն Սելանիկը Պոլսոյ հետ մի բաղդատեր, հոս, փառք Աստուծոյ, աւելի ազատ ենք եւ լրտեսներէն շատ չենք վախնար:

— Երանի ձեզի, հառաչեց միւսը ձայնը բարձրացնելով, Պոլսոյ մէջ, կրնամ ըսել որ ապրիլը անկարելի դարձած է... երէկուընէ ի վեր որ ոտքս հոս դրի, կարծես աւելի ազատ շունչ կ'առնեմ:

— Շիտակը շատ բախտաւոր ես, որ կրցեր ես օձիքդ ազատել եւ անվտանգ հոս հասնիլ:

— Պարզապէս հրաշք մըն է եղածը եւ տակաւին հաւատալս չի գար... ինծի կը թուի որ մէկ վայրկեանէն միւսը գիս պիտի ձերբակալեն, իցի՛ւ թէ ժամ առաջ կարենայի փախաքած անձերս տեսնել ու աւելի ապահով ու առանձին տեղ մը քաշուիլ...

— Համիտ շատ իրար անցած ըլլալու է քու փախուստդ իմանալով...

— Կրնաս երեւակայել իր կատաղութիւնը... ամսուան մը մէջ այս երրորդ անգամն է որ Եըլտըզի պալատէն մարդ կը փախի... եւ այնպիսի մարդիկ, որոնց վրայ Համիտ կոյր վստահութիւն ունէր:

— Բայց ինչո՞ւ այդ յանկարծական փախուստդ...

— Եթէ օր մըն ալ մնայի՝ ես ալ մահապարտ Օսման պէյի կամ Սապրի պէյի քովը պիտի երթայի:

Մեր երկու ընկերները՝ Արիֆ եւ Սայի պէյ, քանի մը րոպէէ ի վեր սկսած էին ականջ դնել այս խօսակցութեան, բայց որպէսզի խօսակիցներուն կասկած չառթեն եւ միեւնոյն ատեն աւելի ուշադիր հետեւին այդ շահեկան տեսակցութեան, ապսպրուած կանչեցին, եւ եւրոպական թերթերը ուզեցին եւ կեղծ թէ անոնց ընթերցման մէջ թաղուած դիրք մը առին:

Եւ սակայն երկու անծանօթները արդէն բնաւ կասկած ունենալ չէին թուեր այդ երկու երիտասարդներէն եւ իրենց խօսքը առաջ կը տանէին ձայներնին քիչ մը եւս բարձրացուցած, այնպէս որ երկու յեղափոխականները յստակօրէն կը լսէին ամէն բան:

— Խեղճ Սապրի պէյ, ըսաւ անծանօթներէն մին, պատուական երիտասարդ մըն է:

— Կը ճանչնա՞ս զինքը, հարցուց այն որ Պոլսէն նոր եկած էր:

— Ի՛նչ ըսել է, Շափաքի մէջ խմբագրութիւն ըրած ատենէն կը ճանչնամ... միայն թէ այն ժամանակ չէինք գիտեր իր յեղափոխական ըլլալը:

— Այդ խեղճ տղան պէտք է ազատել եւ կարելի եղածին չափ շուտ. մէկ օրէն միւսը կրնայ դոհ երթալ Համիտի վրէժխնդրութեան, կամ մեռնիլ այդ մահու գնտանին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 123)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Մեծ Եղեռնի 54րդ տարեդարձը բացառիկ շուքով ոգեկոչուեցաւ Լիոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ գաղութին հայ կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն եւ յարանուանութեանց մարմիններուն։

Ապրիլ 24ի երեկոյեան գաղութին անուանով ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ դիմանով ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ դիմադրական ճակատի յուշարձանին առջեւ, գինուորական փողահարներու տպաւորիչ մասնակցութեամբ եւ վայրկեանի մը լռութեամբ։

Սիմոն Աֆշարեան կարճ խօսքով անդրադարձաւ Մեծ Եղեռնին, որուն զոհ գացին մէկուկէս միլիոն Հայեր։ Երիտասարդներ պարզած էին պաստառներ հետեւեալ գրութիններով — Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը Թուրքերու կողմէ — Թուրքերը սպաննեցին մէկուկէս միլիոն Հայ եւայլն։ Պատշաճ ոճով Եղեռնի մասին արտայայտուող թռուցիկներ բաժնուեցան ներկաներուն եւ անցորդներուն։

Քաղաքացիութեան տեսակէտով օրինակելի աշխատանք մը անտարակոյս։

Ապրիլ 24ի գիշերը հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ. պատարագիչն էր Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան, որ իր քարոզին մէջ շեշտեց, թէ Ապրիլ 24ը այլեւս լացի օր մը չէ, այլ, ընդհակառակն, զօրաւոր ուխտի եւ պայքարի տրամադրութեան արթնցումի օր մը։

Ցուցահանդէսը տեղի ունեցաւ 6րդ թաղապետարանի սրահը, Կիրակի, Ապրիլ 27ին։ Հայ Ազգ. Միութեան անունով յուշատօնին բացումը կատարեց Պ. Տօնիկեան։ Վայրկեանի մը յոտնկայս լռութենէ ետք նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Աբրահամեանի, նուագեց Հանդչեցէք զուք անդորր նահատակ եղբայրներ։

Առաջին խօսողը եղաւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան, որ հանգամանօրէն պատկերացուց Մեծ Եղեռնի օրերը, մասնաւորապէս փաստերու յիշատակութեամբ անգամ մը եւս ցոյց տուաւ, թէ Իթթիհատի ղեկավարութիւնը նախածրագրած ու նախապատրաստած էր եղեռնը. «Թուրքը, սակայն, չհասաւ իր նպատակին, Հայը կրկին ոտքի է հայրենիքի եւ արտասահմանի մէջ»։

Երկրորդ խօսողն էր Բժ. Շ. Գաղինեան, որ իր ֆրանսերէն ճառին մէջ յիշեց եւ, թէ քաղաքակիրթ աշխարհը ոչ մէկ օգնութիւն ցոյց տուաւ մեզի այն օրերուն, երբ ազգովին կ'անճիտուէինք Թուրքին ձեռքով, անհրաժեշտ դատ, որ տեւարար եւ ամէն առիթով դանուինք պահանջատէրի դիրքին մէջ եւ պահանջենք մեր հողերուն վերադարձը մեզի։

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Բժ. Բարգէն Փափազեան, Պէյրութէն, որ յայտարարեց եւ, թէ 54 տարիներ անցած են այն օրէն, երբ հայրենի հողին վրայ սուր եւ հուր տարածուեցաւ բարբարոս ցեղի մը ձեռքով եւ ժողովուրդ մը բնաջնջուեցաւ ու մնացորդացն ալ տարագրուեցաւ անապատներ ու օտար հորիզոններ, դիտել տուաւ, թէ այսօր, Հայ շինարար ու տաղանդաւոր ժողովուրդը միայն ու բացառաբար վերելքներ կ'արձանագրէ կեանքի բոլոր բնագաւառներուն մէջ Արարատէն այն կողմ եւ արտասահման։

Դժբախտութեան օրերուն իսկ Հայ ժողովուրդը կերտեց փառքի թուականներ Վասպուրականէն մինչեւ Մուսա Տաղ, իսկ Եղեռնէն երեք տարի ետք, 1918 Մայիս 28ին, Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը։

Բանախօսը եզրակացուց իր խօսքը ըսելով, թէ Հայը պարտի մնալ միշտ պահանջատէր իր դարաւոր իրաւունքներուն։ Այս է պատգամը իր նահատակներուն։

Գեղարուեստական բաժինը, որ պատրաստուած էր երիտասարդներու կողմէ, խնամուած նկարագիր ունէր։ Եղան երգեր, արտասանութիւններ Յովհ. Շիրազէ, Ար. Չօպանեանէ, Սիամանթօյէ եւ Թէքէեանէ։

Երեք յարանուանութեանց եկեղեցիներուն մէջ կատարուեցան հոգեհանգստեան պաշտօններ նահատակներու ի յիշատակ։

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս պատիւ ունինք հաղորդելու հանրութեան, թէ Սփիւռքահայ իրականութեան մէջ մանկական գրականութեան զարկ տալու միտումով հիմնած ենք «Էրեբունի» հրատարակչականը։

Նորաստեղծ «Էրեբունի» հրատարակչականին նպատակն է Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ ծրագրուած եւ շարունակական կերպով տարածել հայ եւ միջազգային մանկական գրականութեան լաւագոյն նմոյշները՝ գլխաւորաբար հայերէն, բայց նաեւ ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով։

Արտասահմանի հայ իրականութեան մէջ մանկական գրականութիւնը տարածելու պատահական եւ սահմանափակ փորձեր եղած են թէեւ, սակայն ցարդ չէ իրականացած այնպիսի լուրջ ձեռնարկ՝ որ ծրագրուած եւ շարունակական կերպով զբաղի այս հարցով, արտասահմանի հայ մանուկներուն գրաւիչ կերպով ներկայացնելով մեր լեզուն՝ հայ եւ օտար մանկական գրականութեան նմոյշներով։

Ծանօթ իրողութիւն է որ նման գրականութեան չգոյութեան պատճառաւ Սփիւռքի հայ մանուկը գրաւուած է օտար գրականութեամբ՝ զանազան օտար լեզուներով գրուած, որոնց նմոյշները կը տպուին բարձր որակով, օրուան պահանջին համաձայն պատկերազարդ, գունաւոր, շատ գրաւիչ կերպով եւ բազմապիսի։ Ատոնց հետ բաղդատած մեր հայ գրականութեան լաւագոյն նմոյշները ցարդ հրատարակուած են տպագր. այնպիսի որակով, ժամանակավրէպ ձեւով եւ անհրապոյր՝ որ մանուկը անշուշտ նախընտրութիւնը կուտայ գեղեցիկին, շողշողունին, գրաւիչին՝ որ օտարին գրականութիւնն է, օտարին լեզուով գրուած։

Մանկական պատկերազարդ գրականութեան այս բացը գոցելու նպատակաւ է որ հիմնուած է մեր ընկերութիւնը, որ առաջադրած է շարունակական կերպով հրատարակել հայ թէ միջազգային մանկական գրականութեան լաւագոյն նմոյշները ներկայացնող գրքոյկներ՝ պատկերազարդ, գունաւոր եւ միջազգային մակարդակի համապատասխան որակով։

Այս գրքոյկներու մէկ մասը պիտի հրատարակուի հայերէն լեզուով, որպէսզի մեր հայախօս մանուկներու եւ պատանիներու ընթերցանութեան լեզուն դառնայ հայերէնը։ Որոշուած տպաքանակի միւս մասը պիտի հրատարակուի ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով, որպէսզի արեւմուտքի օտարախօս հայ մանուկները, ինչպէս նաեւ ոչ - հայ, օտարազգի մանուկները ծանօթանան հայ մանկական գրականութեան լաւագոյն նմոյշներուն։ Այս կերպով մէկ կողմէ հայ եւ միջազգային մանկական գրականութիւնը կը հրամցուի հայերէնով՝ դպրոցական գրքերու կողքին օժանդակ գրականութիւն հայթայթելով հայ մանուկին, միւս կողմէ հայ մանկական գրականութիւնը կը բացուի դէպի միջազգային ասպարէզ, գրաւելով իր արժանի տեղը՝ համաշխարհային մանկական գրականութեան կողքին։

Օգտուելով մեծ բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակի զուգադիպութենէն, հրատարակչութիւնս իր գործունէութեան ձեռնարկեց մեծ բանաստեղծի մանկա - պատանեկան ստեղծագործութիւններու շարքէն հետեւեալ երկերով.—

1.— Քաջ Նազար (նկարիչ՝ Կ. Սմբատեան), 24 էջ հրատարակուած։

2.— Գիքորը (նկարիչ Գր. Խանջեան), 12 էջ,

3.— Կաթիլ մը մեղր (նկարիչ՝ Ռ. Մանուկեան), 12 էջ,

4.— Անբախտ վաճառականներ (նկարիչ՝ Կ. Սմբատեան), 12 էջ,

5.— Շունն ու կատուն (նկարիչ՝ Ռ. Մանուկեան), 12 էջ,

6.— Փարվանա (նկարիչ՝ Ալ. Գրիգորեան), 12 էջ։

Այս շարքի բոլոր գործերը պիտի հրատարակուին հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն։ Ներկայիս հրատարակուած է «Քաջ Նազարը» հայերէնով եւ ֆրանսերէնով։ Մամուլի տակ է նաեւ այս գրքի անգլերէն թարգմանութիւնը։

Այս շարքի մաս կազմող գրքերու մեծամասնութիւնը արեւմտահայերէնով վերապատմուած են, նկատի առնելով որ Սփիւռքի հայ մանուկը հայ գրականութեան կալուածէն ներս հազիւ թէ իր մուտքը կը կատարէ եւ դեռ լրիւ կերպով չի տիրապետեր հայերէնին։ Ցամենայն դէպս, համեմատաբար պարզ արեւելահայերէնով գրուած գործերը պիտի տանք նոյնութեամբ։ Յետագային Սփիւռքի հայ վարժարաններու ուսուցչական կազմին կ'ուղղարկենք հարցաթերթիկներ, տեղեկանալու համար թէ Սփիւռքի հայ մանուկներու մեծամասնութիւնը ո՞ր ձեւով աւելի դիւրին կ'ըմբռնէ վերոյիշեալ գործերը.— Նոյնութեա՞մբ, թէ արեւմտահայերէն վերապատումով։

Ինչ կը վերաբերի հայ մանկական գրականութեան, յետագային կը հրատարակենք նաեւ հայ տարբեր մանկագիրներու գործերը։ Գալով միջազգային գրականութեան, յետագային կը հրատարակենք այդ գրականութեան լաւագոյն նմոյշները՝ հայերէնի թարգմանուած, ինչպէս օրինակ Անտէրսընի հէքեաթները, եւայլն։

Տրուած ըլլալով որ հրատարակչականիս նպատակն է Սփիւռքի մէջ տարածել մանկական պատկերազարդ գրականութիւնը, ուրախ պիտի ըլլայինք եւ շնորհակալ՝ եթէ հայ մամուլը արձագանգ հանդիսանար մեր այս ձեռնարկին, եթէ զայն կը գտնէ օգտակար՝ ազգապահպանման տեսակէտէ, որպէսզի այս կերպով Սփիւռքի հայ զանազան համայնքներ, դպրոցներու տեսչութիւններ տեղեակ դառնան ներկայ նախաձեռնութեան։

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Մարսէյլէն հայազգի փաստաբան Ալպէր Տիվազ (Մարսէյլի կաճառի պատուակալ փաստաբան) Երուսաղէմի վարդի եւ խաչի կարգին արժանացած է (Commandeur).

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Լոնտոնը կառուցուած է հինգ հարիւր մեթր խորութիւն ունեցող լճի մը վրայ, որուն ջուրերը ստորերկրեայ կապ ունին Մանշի ջուրերուն հետ։

×

Աշխարհի ամէնէն կարճ պատերազմը տեւած է 37 վայրկեան։ Ասիկա Անգլիացիներուն մղած պատերազմն է Զանզիպարի սուլթանին դէմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (477)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻՒԿՕ

ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Արդարութեան պաշտօնեային հետ յամառութեամբ կը կռուէր։

Կիյեօթինի խուցին մէջ կէս առ կէս կը վճէր ընդհանուր փաստաբաններուն, «օրէնքի այս շաղակրատներուն հետ», ինչպէս կ'անուանէր զանոնք։ Երբեմն դիզուած դատի թղթակցութեամբ իր սեղանը ծածկուած կ'ըլլար։ Ֆիլիփ անոնց ամէնն ալ կը քննէր։

Մեծ վիշտ մըն էր իրեն համար թողուլ այս դատապարտեալ թշուառ գլուխները։

«Այս գիշեր եօթը հոգի վտարեցայ», կ'ըսէր օր մը այն վկային, որ քիչ առաջ յիշեցինք։ Իր իշխանութեան առաջին տարիները մահուան պատիժը գրեթէ վերցաւ, եւ կառափնատին կանգնումով թագաւորին դէմ բռնաբարութիւն մը եղաւ։

Պուրպոններուն առջինեկ ճիւղին հետ Կրէվի գլխատութեան հրապարակը անհետացած ըլլալով, քաղքենիութիւնը Պարիէր Սէն Ժաք անունով Կրէվ մը հաստատեց։

«Գործնական մարդիկ» գրեթէ օրինաւոր կիյեօթինի մը պէտքը զգացին, եւ ահա Լուի Ֆիլիփին դէմ Բազմիր Փերիէի յաղթութեանց մէկը այս եղաւ, վասնզի Բազմիր Փերիէ քաղքենիներու դծուծ, իսկ Լուի Ֆիլիփ ազատական կողմերը կը ներկայացնէր, Լուի Ֆիլիփ իր ձեռքով ծանօթութիւն կը գրէր Պեքքարիայի վրայ։

Ֆիեսքիի մեքենայէն ետք կը գոչէր.

«Մեղք որ չվիրաւորուեցայ. պիտի կրնայի ներում շնորհել»։

Լուի Ֆիլիփ հեզ էր Լուի Ժ.ի՛ն եւ բարի Հանրի Դ.ի՛ն պէս։

Արդ մեզի համար պատմութեան մէջ, ուր բարութիւնը հազուագիւտ մարգրիտ է, ով որ բարի եղած, գրեթէ նախապատիւ է որմէ որ մեծ եղած է։ Լուի Ֆիլիփի վրայ ոմանք խիստ, ոմանք ալ ողորմած կարծիք յայտնած ըլլալով, շատ բնական է որ մարդ մը, այսօր անոր պէս ուրուական մը, որ այս թագաւորը ճանչցած է ներկայի եւ անոր համար վկայութիւն տայ պատմութեան առջեւ։ Այս վկայութեան մասին ինչ կ'ուզէ թող ըսուի, յայտնի եւ անուրանալի է թէ անշահախնդիր վկայութիւն մըն է, մեռելի մը գրած տապանագիրը անկեղծ է. գերեզման մը կրնայ մխիթարութիւն տալ ուրիշ գերեզմանի մը։

Միեւնոյն խաւարին մասնակցողը գովելու իրաւունք կը ստանայ։

Մանաւանդ որ ոչ այնքան կը վախցուի թէ աքսորի մէջ կեցող գերեզմաններու համար կարելի ըլլայ ըսել երբեք.

— Մէկը միւսը ողոքեց։

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԵՒ ՊԱՏԵՐՈՒՆ ՃԵՂՔԵՐԸ

Եկած ըլլալով այն վայրկեանը, ուր մեր պատմած տաամը Լուի Ֆիլիփի իշխանութեան սկիզբները ծածկող աղէտաւոր ամպերէն մէկուն խորութեան մէջ պիտի սուզի, պէտք չէր երկմտութիւն ցուցնել, եւ հարկ էր որ այս գիրքը իր կարծիքը յայտնէր այս թագաւորին մասին։

Լուի Ֆիլիփի արքայական իշխանութեան հասած էր առանց բռնութեան եւ առանց ինքն իր կողմէ ուղղակի աշխատելու։ Թագաւոր եղած էր յեղաշրջային փոփոխումի մը իրողութեամբ, որ յեղափոխութեան իրական նպատակէն անշուշտ շատ հեռու էր եւ որու մէջ ինքը՝ Օռլէանի դուքսը, ամենեւին անձնական նախաձեռնութիւն չունէր։

Իշխան ծնած էր, եւ կը կարծէր թէ ընտրուած թագաւոր է։

Ինքն իրեն տուած չէր, մինակը առած չէր այս պաշտօնը։

Իրեն առաջարկուած էր ան, ինքն ալ ընդունած էր համոզուելով բաւ մեզ յանիրաւի, բայց համոզուելով թէ առաջարկը իրաւունքին համաձայն եւ ընդունիլն ալ պարտաւորութեան համաձայն էր։

Այս պատճառով Լուի Ֆիլիփի արքայական իշխանութիւնը բարեմտօրէն ընդունեց։

Արդ, խղճմիտ կ'ըսենք թէ Լուի Ֆիլիփի իշխանութիւնը բարեմտութեամբ ընդունած ըլլալուն, եւ հանրիշխանութիւնն ալ բարեմտութեամբ յարձակած ըլլալուն համար, ընկերային կռիւներէ արտադրուող սարսափին պատասխանատուութիւնը ո՛չ թագաւորին եւ ոչ ալ հանրիշխանութեան վրայ կը ծանրանայ։

Սկզբունքներու ընդհարում մը տարրերու ընդհարումի մը կը նմանի։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Վ. Պանոսեան, խըմ–բագրատուն իր այցելութեան առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճ–ման :

×

Տիկին Ալիս Լեւոն յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը շնոր–հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը–ւէրները փոխան ծաղկեպսակի : Սիսուան Նազարեանի մահուան առթիւ Ե. Նազար–եան յիսունական ֆր. եկեղեցւոյ եւ դըպ–րոցին, Թորոյեան ընտանիք 50, Սէֆէր–եան ընտանիք քսան, Գալայճեան Ա., Գ. Աճարոնեան, Հ. Սարըեան, Ժ. Սարը–եան, Ռ. Ասարըքեան, Ա. Մանկասար–եան տասնական եկեղեցւոյ : Մինասեան ընտանիք եւ Մ. Կիրակոսեան քսանական, Տ. Մէրձմէթճեան տասը դպրոցին :

Լեւոն Ապաճեանի մահուան առթիւ Պօ–յաճեան ընտանիք յիսուն, Մ. Արրիքեան քսան եւ Ա. Սանտալեան հինգ, եկեղեց–ւոյ, Խ. Խաչիկեան եւ տիկինը մը 10ա–կան դպրոցին, Աժիրկեան երեսուն եւ Յ. Կարապետեան քսան Աղքատախնամին, Յ. Տօլպաչեան երեսուն եւ Յ. Դաւիթեան տասը Առաջնորդարանին :

Գէորգ Այվազեանի մահուան առթիւ Կ. Տէլիպօյաճեան երեսուն, Վ. Անտոնեան, Ա. Թումայեան, Կ. Վարդանեան, Պ. Կա–րապետեան, Փ. Գասապեան, Բ. Բրուտ–եան տասնական, Ա. Մակասարեան եւ Կ. Աճէմեան հինգական ֆր. կը նուիրեն եկե–ղեցւոյ :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն :

×

Ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Մինասեանի մահուան առթիւ, Սէն–Ժերոմի Թաղա–կանութիւնը շնորհակալութեամբ ստա–ցած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի .—

Յովհ. Օհանեան 10 եկեղեցիին, 20ա–կան ալ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, Բ. Բոււտեան տասը եկեղեցիին, Պօլսէն Պալճեան ընտանիք յիսուն դպրոցին, Ոսկեան Շերզէթեան քսան դպրոցին, Ե. Մինասեան քսան աղքատներուն, Մխաք–եան ընտանիք քսան աղքատներուն :

Դպրոցին .— Ս. Միքայէլեան տասը, Կիրակոսեան եղբ. քսան, Ռ. Ասարըղեան տասը, Բ. Սէֆէրեան 15, Կ. Աճէմեան տասը, Ն. Մաղմանեան տասը, Հ. Արամ–եան տասը, Տէր–Մինասեան ընտ. 30, Կ. Յարութիւնեան տասը (եւ տասը Կապ. Խաչին), Կար. Ճանիկեան տասը, Ռ. Ժամկոչեան քառասուն, Մ. Կիրակոսեան երեսուն, Հ. Մինասեան յիսուն : Տ. Պաղտասարեան տասը առաջնորդարանին, Շ. Համբարձումեան տասը աղքատնե–րուն, Մանկեան ընտանիք տասը աղքատ–ներուն, Պզտիկեան ընտ. տասը եւ Ոմն տասնական աղքատներուն :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Արտաշէս Գմբէթեանի շիրիմին համար եղած են հետեւեալ նուէրները .—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Արամ Փէշտիմալճեան յիսուն ֆրանք : Լ. Տօնիկեան, Աւետիսեան, Նուպար Յովհաննէսեան, Սալմասլեան, Լ. Ան–դրէասեան, Սահատէթեան, Խօքխըղեան, Թոքաթլեան, Վարդանեան, Շամլեան, Քէրէսթէճեան, Թուրեան, Խարբութ–լեան, Պէրպէրեան, Սվաճեան, Գառնիկ–եան քսանական ֆրանք : Նուէրները ղըր–կել՝ յանձնախումբի գանձապահ՝ Պ. Գ. Պաղըրճեանի, 35 Րիւ տը Թրէվիզ, Փա–րիզ ()9 ::

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արրահամեան Լիպարիթ Միլիտոսի, ծնած 1921ին, Աշտարակի շրջանի Օշական գիւղը : Մօրը անունը՝ Շուշանիկ, քրո–ջը՝ Ռիմա – Ռոզա : Լուր ունեցողներէն գրել Շիրակեանի,

Cité des 3 Passages — 78 Versailles

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անվէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարա–նին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Խաչի Զաւարեան կոմիտէն, ընկերահամակրական խնջոյքով մը կը տօնէ իր հիմնադրութեան քառասնամեա–կը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Խաչի Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Քաֆէ Սփոռի սրահը, 2, Րիւ տը լա Տէ–ֆանս :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
Կը բանախօսէ Ընկ. ՀՐ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական անակնկալ յայտա–գիր : Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն : Եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ :

Ճաշագին 12 ֆրանք

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս պատուոյ նախագահ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մագը–նոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպաներ, Մարսէյլ :

Կ'երգէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սկաուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կող–մէ :

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր–եան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկեր–ները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին դպրո–ցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկա–յութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը : Բոլոր ըն–կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս–եան ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւա–քատեղիին մէջ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կո–միտէի ներկայացուցիչը :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժո–ղովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մա–յիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարի–զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգա–բարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մա–նուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրա–պետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց–ներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդու–թեան համար պատրաստուած երախանե–րը եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ս. ՊՕՂՈՍ . ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հանդի–սաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հո–գեհանգիստ կը կատարուի Ապրիլեան Ե–ղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակ–ներու հոգիներուն համար, անոնց մար–տիրոսութեան 54րդ տարեդարձին առի–թով : Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ շրջակա–յից ամբողջ ժողովուրդը ներկայ գտնը–ւիլ պատարագին եւ աղօթելու մեր բիւ–րաւոր նահատակներու հոգիներուն հա–մար :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսում–նական տարեշրջանին արձանա–գրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին ի–րենց զաւակները արձանագրել, փու–թով դիմեն վարժարանին տեսչու–թեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջա–կան ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դա–սարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրու–թիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայ–նով :

Հեռ. 027-18-28

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւո–րութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄ ի մահուան յիս–նամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը,
2 Րիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Պ. Օննիկ Վարժապետ–եան եւ զաւակները, Մէթր Ժաք Վար–ժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժա–պետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սի–րեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ՝

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհան–գստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կի–րակի Մայիս 18, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկե–ղեցւոյ մէջ, 339, Ավընիւ Տիւ Փրատօ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ին

Կազմակերպուած Սարսէլ – Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Մասնակցութեամբ ՍՕՍի պարախումբի

ԵՐԳ – ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ – ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

ՊԻՒՖԷ

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

FONDATEUR BOGHOS PACHA NUBAR
Autorisée par l'Arrêté Ministériel du 4 Mars 1948, sub. N° 12.192

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Comité local de Paris : 11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e). - Tél. : 870-03-18
Compte Chèques Postaux : Paris 80-1972

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ իր ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԵԱՆ Կազմակերպութեան

Ձեր ծննդեան, հարսանեկան եւ տարեդարձի նուէրներուն համար, վարձատրելու համար ձեր զաւակները իրենց դպրոցական կամ այլ յաջողութիւն–ներուն առթիւ, հաճոյք պատճառելու համար ձեր բարեկամներուն

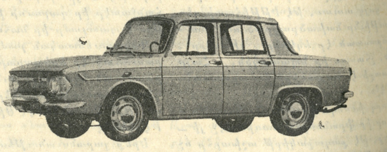
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՏՈՄՍԵՐ

« ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ »

Հրապարակ հանուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ եւ օժտուած միակ մեծ պարգեւով մը

ՌԸՆՕ 10 ՄԱԺՕՌ 1969 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

Նախագահ Պ. ԱԼԷՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ նուիրուած



TOMBOLA DE LA JEUNESSE

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 10ին, Օթէլ Հիլթընի սրահ–ներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն, Փարիզ (15), մեծ պարահանդէսին ըն–թացքին որ պիտի փակէ Հ. Բ. Ը. Միութեան 6 – 10 Մայիսի Փարիզի հա–մաշխարհային համագումարը :

Տոմսերը որոնց գինն է 10 ֆրանք, կարելի է ստանալ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Թէլ. 870-03-18 թիւ չէք–փոսթալի ՓԱՐԻԶ 8019–72

Նամակով կատարուած խնդրանքները անմիջական ղրկուած պիտի ստանան :

ՄԻ ՍՊԱՍԷՔ
Անմիջապէս կատարեցէք ձեր պատուէրը, Տոմսերուն թիւը շատ սահմանափակ է :

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն .— Օգոստոս 1էն 16 :
2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն .— Օգոստ. 9էն 24 :
Գ. ճամբորդութիւն .— Սեպտ. 10էն 25 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ . — Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պի–տի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ : Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նա–խաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով : Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապա–հուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով – առանց ընթրիքի) :

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք :

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շա–բաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ – ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 9 MAI 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11508
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE Nº 11.508

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ԺՈՐԺ ՓՈՄՓԻՏՈՒ

1935 Հոկտեմբերի դպրոցական վերամուտին, գրականութեան երիտասարդ փրոֆէսօր մը, փարանուելով կը մտնէր Մարսէյլի Սէն Շառլ լիսէի Գ. դասարանէն ներս: Իր առաջին պաշտօնն էր: Նոր շրջանաւարտ Նորմալ Սիւփերիէօրէն եւ գրականութեան ակրէկասիոնի տիրացած, Ժորժ Փոմփիտուն էր, այն ատեն 24 տարեկան: 34 տարիներ անցած են անկէ ի վեր, որոնք երեք բառերու կը բաժնուին իրեն համար.— Ասպարէզ, գործունէութիւն, ճակատագիր:

Ասպարէզ.— Փրոֆէսօր, բարձրաստիճան պաշտօնեայ, խրատատու, դրամատան վարիչ, խորհրդատու մինչեւ 1962:

Գործունէութիւն.— Նախ Զօր. տը Կոլն է որ կը յայտնէ այն նամակին մէջ զոր իրեն կ'ուղղէ 1968 Յուլիսին, վերջ դնելու համար վեց տարուան կառավարութեան շրջանի մը.— «Ձեր գործունէութիւնը բացառապէս արդիւնաւէտ եղած է»: Ցետոյ Ժ. Փոմփիտու ինք է որ պիտի կրկնէ բառը, ածական մը աւելցնելով, իր մաղթանքի գիրին մէջ, 1969 Յունուար մէկին Քանթալի իր ընտրողներուն, շնորհակալութիւն յայտնելով «բոլոր անոնց որոնք գրեցին ինծի իրենց վստահութիւնը յայտնելով ինչ կը վերաբերի իմ ազգային ճակատագրիս»:

Ճակատագիր.— «Քանթալի պարոն երեսփոխան, բաժակը կը բարձրացնեմ ձեր ճակատագրին», կ'ըսէ Անտրէ Մալրօ, անցեալ Յուլիս 12ին Փոմփիտու կառավարութեան հրաժեշտի ճաշին: Այս անգամ ալ, խօսքը պիտի կրկնուի, նոյն ածականով, Ժընեւի մէջ, անցեալ Փետրուար 13ին, երբ Փոմփիտու կը յայտարարէ.— «Եթէ Աստուած ուզէ, ազգային ճակատագիր մը կ'ունենամ»:

Միլիոնաւոր Ֆրանսացիներ իրենց աչքերով տեսան, տարօրինակ այլափոխութիւնը, 75 երկար ամիսներու ընթացքին (1962 Ապրիլէն 1968 Յուլիս)՝ ծնունդը եւ կազմաւորումը պետական մարդու մը: Քանիցս, իրեն համար խօսուեցաւ «Նոր Փոմփիտուի» մը մասին: Եւ ճիշդ է, եթէ երբեմն իշխանութիւնը կը մաշեցնէ, կը բարեփոխէ նաեւ ան որ իր ձեռքն ունի իշխանութիւնը: Զօր. տը Կոլ, կարճատեւ պետական նախարար, յիսուն տարեկան չկար երբ 1940 Յունիս 18ին, Պատմութեան կ'անցնէր: Ժորժ Փոմփիտու վարիչ նախագահական դրասենեակին 1958ին վեց ամիս, յիսուն տարեկանին կը հասնէր, երբ իբրեւ վարչապետ, իսկապէս մտաւ հանրային կեանքի մէջ, 1962ին:

Ազատ Ֆրանսայի ղեկավարը, Ազատագրութեան ատժամեայ կառավարութեանց վարչապետը, կոլիստ (ԷՌ ՓԷ Ֆ) առաջին կուսակցութեան նախագահը, Ե. Հանրապետութեան հիմնադիրը, գուցէ նոյն ոճն ունէին, նոյն շեշտը, իր անձին եւ աշխարհի նոյն աշխարհահայեացքը, բայց եւ այնպէս բոլորովին նոյն մարդը չէր եւ ոչ միայն անոր համար որ կացութիւնները փոխուած էին եւ տարիները՝ անցած: 1962ին, չսպասուած նախարարապետը, ծնած միայն իշխանութեան քմահաճոյքէն գարնան, տապալած երեսփոխաններուն կողմէ աշնան, եւ անմիջապէս կրկին գործի դրուած, շատ փոխուած էր, երբ 1965 նախագահական ընտրութենէն սկսեալ, Փոմփիտու կարծես իսկապէս իր ձեռքը կը պահէր իշխանութիւնը, վերջնապէս՝ կառավարել եւ գրեթէ բացէ ի բաց պատրաստուիլ Պետութեան ղեկավարին յաջորդելու:

Միշէլ Տըպրէի հակառակն էր: Տըպրէ կատաղի կերպով կ'ուզէր ամէն ինչ տեսնել, ամէն ինչ ընել, ամէն ինչ ինք հակակշռել, պատուիրուած կրքոտ հաւատարմութեան եւ պահանջկոտ ողորմութեան մը մինչեւ, մինչ նոր նախարարապետը կը թուէր նաեւ թէ, կլոր, դիւրին, լաւ ապրող մարդ մըն է: «Հին ձեւի արմատական մը» կ'ըսէին: Երեք տարի ետք, այլեւս սպասարկուի պետ չէր, տեղւոյն վրայ իսկ ընդհ. հրամանատարն էր, որ թաքթիքը կը բացատրէր, ռազմավարութիւնը կը պատրաստէր, թէ իր անունով, թէ Արքային անունով կը հրամայէր, կարծես միշտ վստահ էր որ իրեն համամիտ է: Պերթիէն չէր այլեւս, այլ միաժամանակ՝ Նէ, Ֆուշէ եւ Թալէրան, եւ եթէ անոնց պէս ամէն բան կը պարտէր իր կայսեր, նախ անոնց պէս, պէտք է առանձին շահէր կարգ մը ճակատամարտներ, երեւան հանէր կարգ մը դաւեր եւ ի վերջոյ արժանանար ապերախտութեան:

Ճիշդն ըսելով, իր ճակատագիրը կնքուած էր արդէն 1967ի ընտրութիւններով: Եթէ իր նախարարապետ մնալը երկարաձգուեցաւ, այդ կը պարտէր միայն Քուվ տը Միւրվիլի երեսփոխանական պարտութեան, երկուստեք, սիրտ չէր մնացած այլեւս, եւ այդ տարուան ամառուընէ էր արդէն, նախագահին Քէպէք ճամբորդութենէն, որ հարկ եղաւ իրեն. աւելի ինքզինքը ցոյց տալ եւ պարտադրել, առանց քաշքշուքի ու առանց երաշխաւորութեան: Այդ թուականէն ծնաւ արդէն այսօրուան թեկնածուն:

Երբ Փոմփիտու կը վստահեցնէ, թէ իր ասպարէզին ոչ մէկ հանգրուանին, ըստիպուած եղած է խաղեր կամ հաշիւներ ընել պաշտօններ կամ տիտղոսներ ձեռք ձգելու համար, ճիշդ է: Մարդը, էնթրիկի մարդ չէ: Իր կեանքին նման կեանք մը, ծրագրուած ձեւով չընթանար, կը կատարուի, յաջողելու համար, հարկ է երկու առաքինութիւն ունենալ, զորս ունի՝ համբերութիւն եւ վճռականութիւն: Համբերութիւն՝ սպասելու համար առիթին, վճռականութիւն՝ զայն ձեռքէ չըհանելու եւ վտանգներ աչք առնելու համար:

Ընդհակառակն, իր հեռացումէն ի վեր, տասը ամիս առաջ, այլեւս հարց չկար բախտի սպասելու. եթէ նոյնիսկ պէտք էր տակաւին համբերել: Այլեւս չէր կրնար խուսափիլ ամէն բառ, ամէն ժեսթ կշռելէ, նախատեսելէ իւրաքանչիւր բանաձեւումի արդիւնք Զօրավարին վրայ, կոլիստներուն վրայ, ընդդիմադիրներու վրայ, հանրային կարծիքին վրայ: Ներկայ ըլլալ: Նշել թէ վարչակարգին մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ: Անջատուիլ զօրավարէն առանց անկէ շատ հեռանալու, կոլիզմէն՝ առանց դադրելու պարագլուխի դերէն: Թեկնածու ըլլալ առանց ընտրապայքարի, բայց պատրաստ ըլլալ ամէն վայրկեան, պայմանաժամին պահուն որ կրնար 3 ժամէն գալ կամ երեք տարիէն: Դիզել հաւանական մրցակիցներու ձախողութիւնները, մանաւանդ իր յաջորդին, առանց անոնց դրդապատճառ ըլլալու: Կարճ՝ անհանգիստ վիճակ մը, անպարարի մը դիրքը, որ ոչ կրնար երկար տեւել եւ որ յանգեցաւ իր վախճանին Ապրիլ 27ին իրիկունը: Դիպուածի եւ բախտի ձգուած մասն էր:

Եթէ ընտրուի իր նախարարապետը ծանօթ է՝ կը կոչուի Ժորժ Փոմփիտու: Կոլիստ կուսակցութեան իր ըմբռնումը ծանօթ է: Թեթեւ կառոյց մը, ընտրական շրջանակ մը, եւ ոչ՝ ծանր կշռող մեքենայ մը, ոչ ալ շարքայիններու խումբ մը, որ աւելի վնաս կը բերէ քան օգուտ: Երբեք ծրագիր չունի, պիտի չունենայ այլ՝ հեռանկարներ: Ազատ պիտի ըլլայ ընտրելու իր մարդիկը, ինչպէս ըրաւ արդէն, մէկը քշելով, միւսը նշանակելով, 1965 Յունուարէն: Այս մարդին մէջ անակնկալներ պիտի պատահին եւ ամէն տեսակէտով, իր նշանակումը, 1962ին, անակնկալ մը չէ՞ր: Իսկ հեռացո՞ւմը 1968ին: Մեծ փոփոխութիւնը այն է որ վերջնական որոշումը, իր բոլոր հետեւանքներով, այլեւս իրեն կ'իյնայ: Շատ երազած է ատոր, վեց տարի եւ երեք ամիս, բայց նաեւ վախցած է այն վայրկեանէն ուր առանձին պիտի ըլլայ վճռելու համար: Բայց կը վճռէ: Ցոյց տուաւ արդէն 1968ին:

Իսկ եթէ պարտուի՞: Պատասխանը տրուած է երբ իրեն առջեւ կը խօսուէր այդ վարկածին մասին, անցեալ տարուան վերջը: Պատասխան մը որ շատ բան կ'ըսէ, նախ կորսուած փափաքի մը, ու նաեւ միշտ արթուն պայքարի ոգիի մը մասին «կը սկսիմ գրել, եւ այն ատեն զգո՜յշ»:

«Պզտիկ» պատմութեան համար, յիշենք նաեւ թէ Ժորժ Փոմփիտու Օվերնիացի է, պատանի՝ խենթի պէս սիրահարած է 17 տարեկան ուսանողուհիի մը վրայ զոր ծրագրած է առնել: Ծնողքը զինքը հանդարտեցնելու համար Փարիզ, Լուի – Լը – Կռան ղրկած են:

Խիստ զարգացած, հեղինակն է Ֆրանսական բանաստեղծութեան հաւաքածոյի մը: Կը սիրէ Ներվալ, Մալարմէ, Պօտլէր: Դիմադրութեան չէ պատկանած: Կինը, բժիշկի աղջիկ, ոչ Տիկին տը Կոլի կը նմանի, ոչ ալ Տիկին Քոթիի, բայց հաւանաբար չպահանջէ որ փոխուի: Լաւատես է: Իրեն համար ըսուած է տը Կոլի առջեւ թէ Ռասթինեաք մըն է, ու տը Կոլ յայտնած «ճիշդ է Պալզաքեան բան մը ունի», բայց չէ ներած Լուի Վալոնի, որ աւելցուցած է «Պալզաքեա՞ն, այո՛, բայց ոչ Ռասթինեաք, աւելի՝ Սեզար Պիրօթօ»:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՔ 40 ԳԵՐԻ ԲՌՆԵՑԻՆ

Օրէ աւելի սուր բնոյթ կը ստանայ լիբանանեան տագնապը եւ կռիւները կը սաստկանան սուրիական քոմանտոներու եւ բանակին միջեւ: Արդարեւ այս անգամ Պաղեստինցիներու հետ չէ պատմութիւնը այլ սուրիական Ալ – Սայքա քոմանտոներու որոնք Պաասի ազդեցութեան ներքեւ են: Կ'ըսուի թէ Պաասը գործի անցած է եւ միտք ունի նոյնիսկ պաշտօնական կառավարութիւն մը հաստատելու փորձ ընել Պէյրութի մէջ: Մինչ այդ բախումները կը շարունակուին եւ բանակը կրակելու հրահանգ ստացած է: Առջի օրուան միջադէպէն ետք, նոր միջադէպեր պատահած են եւ բանակը քառասուն գերի բռնած է: Նասր մասնաւոր բանագնաց մը ղրկած է Պէյրութ, որպէսզի միջնորդի դեր խաղայ լիբանանեան բանակին եւ կեռիլլաներուն միջեւ:

Միւս կողմէ Դամասկոսի «Ալ Սայքայի» շարժումին հրամանատարութիւնը դեկոյցով մը կը բողոքէ լիբանանեան կառավարութեան բանբերի յայտարարութեանց դէմ, ինչ կը վերաբերի վերջին օրերու դէպքերուն եւ կը շեշտէ թէ «Արաբ գնդակներ երբեք պէտք չէ պարպուին արաբ կուրծքերու վրայ»: Սուրիացիք կը պահանջեն նաեւ որ քննիչ խառն յանձնախումբ մը կազմուի, որուն նպատակն ըլլայ վերջ տալ գործունէութեանը անոնց որոնք կը փորձեն գրգռութիւններ ընել «յեղափոխական ուժերուն եւ լիբանանեան փառապանծ բանակին միջեւ»:

Պէյրութի «Լը Ժուռ»ը կը գրէ թէ «հարաւային Լիբանանը կը տեղաւորուի պատերազմին մէջ»: Մէկ ամսուան մէջ Սուրիացիներու թափանցումը աւելցած է օրէ օր, հարիւրաւորներու խումբերով Լիբանան մտած են, արշաւի պէս, կը բացատրէ Թերթը, որ կարգ մը այլ մանրամասնութիւններ ալ կը տայ: Իսրայելացիք 35 հազար հոգի համախմբած են սահմանին վրայ որոնց 14 հազարը՝ Շապայէն երկու քիլոմեթր եւ 21 հազարը՝ Մէյս – Ճէպէլի դիմաց: Այսինքն վախ կայ որ սիոնականները պատրուակ բռնելով Սուրիացիներու եւ Պաղեստինցիներու ներկայութիւնը այդ շրջանը, առիթէն օգտուին եւ գրաւեն: Ջհաստատուած լուրերու համաձայն, սուրիական զօրքը Լիբանան մտած է եւ զէնք բաժնած Ուատի Թայէմի շրջանի բնակիչներուն (Պէյրութէն 130 քիլոմեթր հիւսիս):

× Ֆրանսա ապահովութիւն տուած է Լիբանանի որ Զօր. տը Կոլի մեկնումը ոչ մէկ բան կը փոխէ Ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ Լիբանանի նկատմամբ:

× Պէն Կուրիոն, Իսրայէլի նախկին վարչապետը յայտարարած է թէ դէմ դնելու համար այն հսկայ վտանգներուն, որոնք կը սպառնան Իսրայէլի, պէտք է որ Հրեաները ներգաղթեն: «Ներգաղթը միակ պատասխանն է այն սարսափելի վտանգներուն, զորս Իսրայէլ կը կրէ: Մեծ սխալ մը գործեցինք դրամ ուզելով Ամերիկայի Հրեաներէն եւ չեմ կրկներ այդ սխալը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՖԻԿԱՌՕ» հանրային կարծիքի քննութիւն մը հրատարակած է, ուրկէ կը պարզուի որ Փոմփիտուին դիմաց, յաւագոյն դիրքին վրայ կը գտնուի Ալէն Փոհէր, որ ցարդ թեկնածութիւնը չէ դրած: Սէ Ժէ Թէն (Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւն = համայնավար) շատ հետաքրքրական դիրք մը բռնած է ընտրութեանց առթիւ, ճշդելով թէ ոչ մէկ թեկնածուի զօրավիգ կը կենայ քանի ձախը չկրցաւ մէկ թեկնածու ներկայացնել: Մէթր Թիքսիէ – Վինեանքուռ յայտարարած է թէ իր շարժումը զօրավիգ կը կենայ ոեւէ թեկնածուի որու ընտրութիւն մարքսիստներէն կախում չունենայ:

ՆԻՔՍԸՆ մտահոգութեամբ յայտարարած է թէ 16 միլիոն Ամերիկացիներ լաւ սնունդ չեն առներ, մանաւանդ Սեւեր: Ամերիկեան տեսանկիւնով այս չի նշանակեր անպայման թէ 16 միլիոն սովահար կայ այլ դէշ կերակրուած կամ ուտել չգիտցող մարդիկ ...:

ԱՆԳԼԻՈՅ Անն իշխանուհին Վիէննա հասաւ միանալու իր ծնողքին: Էլիզապէթ Բ. քանի մը օր է պաշտօնական հիւրն է Աւստրիոյ իր ամուսնոյն՝ Իշխան Ֆիլիփի հետ: Վիէննացիք շատ վիրաւորուած են որ թագուհին հետը բերած է անգլիական ջուր իր թէյին համար, մանաւանդ որ Վիէննայի ջուրը համբաւաւոր է ...:

ԹԱՇՔԵՆՏԻ մէջ ձերբակալուած է հանդրտեան կոչուած զօրավար մը՝ Պիոտր Կրիկորիէնկօ, որ ծանօթ մտաւորական է: Ամբաստանուած է «հակախորհրդային քարոզչութիւն» ըրած ըլլալու յանցանքով:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահ՝ Պոդգորնի հիւսիսային Քորէա պիտի այցելէ, ի մօտոյ:

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ տը Կոլ Չորեքշաբթի օր, առաջին անգամ ըլլալով դուրս ելած է եւ Քոլոմպէի մէջ պտըտած, կառքով թէ ոտքով, կնոջը հետ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Արտաշատէն յաջորդած հին Հայաստանի բարեկարգ այս մայրաքաղաքը հիմնադրուած է Ք. Ա. 70ական թուականներուն՝ Տիգրան Մեծի անմիջական նախաձեռնութեամբ եւ գործօն մասնակցութեամբ։ Հիմնադրին անունով ալ մայրաքաղաքը կոչուած է Տիգրանակերտ։

Յետագային քաղաքը կրած է ուրիշ անուններ՝ Մարտիրոսուպոլիս, Մարտիրուպոլիս, Նփրկերտ, Մայաֆարկին, Միաֆարկին, Մուաֆարկին, Ֆարկին։ Սակայն հայկական մատենագրութեան մէջ Տիգրան Մեծի կառուցած մայրաքաղաքը սովորաբար միշտ կոչուած է Տիգրանակերտ։

Դարեր շարունակ պատմական եւ աշխարհագրական գրականութեան մէջ Տիգրանակերտ – Մարտիրոսուպոլիսը շփոթուած է Ամիդ – Տիարպէքիրի հետ։ Այս շփոթութիւնը, որ կը սկսի Զ. դարէն, կը շարունակուի մինչեւ այսօր։ Հարցը այն է, որ Զ. դարու վերջերը պատմական Հայաստանի հարաւ – արեւմուտեան եւ Միջագետքի հիւսիսը, կողք – կողքի գոյութիւն ունէին Չորրորդ Հայք անունը կրող երկու նահանգներ, որոնցմէ մէկը կազմուած էր այդ դարու 30ական թուականներուն Յուստինիանոսի (527 – 565) վարչական կարգադրութեամբ, իսկ միւսը՝ դարավերջին՝ Մորիկ կայսեր ժամանակներուն։ Յուստինիանոսի կազմած Չորրորդ Հայքը իր մէջ կ'ընդգրկէր հին Ծոփքի (յետագային՝ Նախարարական Հայաստան) հիւսիսային եւ կեդրոնական գլխաւոր շրջանները, իսկ Մորիկի կազմած թեմը, որ սովորաբար կը կոչուէր Միւս Չորրորդ Հայք կամ Վերին Միջագետք, Հիւսիսային Միջագետքէն զատ իր մէջ կ'առնէր նաեւ հին Ծոփքի հարաւային կարգ մը շրջանները։ Ասոնցմէ առաջինին կեդրոնը Տիգրանակերտն էր, իսկ Միւս Չորրորդ Հայքի կեդրոնը՝ Ամիդն էր, այսօրուան Տիարպէքիրը։ Առաջինը կը գտնուէր Արեւմտեան Տիգրիսի ափին, իսկ երկրորդը՝ անկէ մօտ 70 քմ. հիւսիս – արեւելք, Սասունի լեռներու հարաւը։ Տիգրանակերտին դիրքը ճշդած եւ նկարագրած է ծանօթ Ուրարտագէտ Լեման – Հաուպտը՝ անցեալ դարուն Հայաստանի մէջ կատարած իր ուսումնասիրութիւններու ընթացքին։

Տիգրան Մեծի ժամանակ (95 – 56 Ք. Ա.) Հայկ. պետութեան սահմանները մեծապէս ընդարձակուած էին յատկապէս դէպի հարաւ – արեւմուտք, դէպի Փինիկէ եւ Եգիպտոս։ Արտաշէսի կառուցած Արտաշատ մայրաքաղաքը եւ Տիգրանի ժամանակուայ աթոռանիստ Անտիոքը չէին կրնար այդ լայնածաւալ պետութեան մայրաքաղաքը ըլլալ, որովհետեւ առաջինը կը գտնուէր երկրին հիւսիս – արեւելեան ծայրամասին, իսկ երկրորդը՝ օտար հողի վրայ։ Տիգրանի անհրաժեշտ էր այնպիսի մայրաքաղաք մը, որ գտնուէր իր պետութեան կեդրոնը եւ կարողանար դառնալ երկրին քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային օճախը։

Տիգրանակերտը կառուցուեցաւ Արեւմըտեան Տիգրիսի ձախ վտակին Քաղրիդի (այժմ Պատման – Սու) հովիտին, անոր աջակողմեան օժանդակ՝ Ֆարկի (այժմ Ֆարկին – Սու) գետին վրայ, այսօրուան Ֆարկին անունով գիւղին մօտ։ Այս գիւղին մէջ մինչեւ այսօր ալ մնացած են Հայաստանի վաղեմի մայրաքաղաքին աւերակները, անոր խարխլած հաստապատ պարիսպները եւ աշտարակները, առանձին խոշոր կառոյցներու մնացորդներ։

Տիգրան Մեծի ժամանակ, յատկապէս մինչեւ Պոմպէոսի հետ կնքած հաշտութիւնը (65ին Ք. Ա.), երբ որ նորաշէն Տիգրանակերտը տնտեսական, քաղաքական եւ ռազմական առումներով ունէր նպաստաւոր դիրք։ Անոր հարաւէն կ'անցնէր պարսկական հին ուղին՝ Դարեհ Ա.ի կառուցած «արքայական պողոտան», որուն միջոցով քաղաքը դիւրութեամբ կրնար կապուիլ Միջագետքի, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի երկիրներուն հետ։ Նպաստաւոր էր անոր դիրքը նաեւ քաղաքական առումով։ Տիգրան Մեծի ժամանակ քաղաքը կը գտնուէր հայկական պետութեան կեդրոնը։ Անիկա կրնար հաւասարապէս կապեր պահպանել երկրին բոլոր շրջաններուն հետ։ Իսկ Միջագետքի նկատմամբ ունեցած բարձր ու իշխող դիրքը եւ հիւսիս – արեւելքէն, հիւսիս ու հիւսիս – արեւմուտքէն Իլիջայի լեռներով պաշտպանուած ըլլալը ռազմական տեսակէտէն քաղաքը կը դարձնէր դժուարամատոյց։

Տիգրանակերտը կը գտնուէր երեք կարեւոր ճամբաներու եզրին։ Անոնցմէ մէկը, ինչպէս մատնանշուեցաւ, քաղաքը կը միացնէր Պարսից «արքայական» ուղիին հետ, երկրորդը Տիգրանակերտէն Արտաշատ տանող նոյնքան բանուկ ուղին էր, որ սովորաբար կը կոչուէր հայկական «արքայական» ճամբայ կամ պողոտայ, իսկ երրորդը՝ Ներջիկի ու Ծէնիկի լեռնային շրջաններէն կ'երթար մինչեւ Արածանիի հովիտը (Արեւելեան Եփրատ)։ Այս վերջինը առաւելապէս ռազմական արժէք կը ներկայացնէր։

Տիգրանակերտը բաւական արագ զարգացած է։ Ընդամէնը երկու – երեք տասնամեակներու ընթացքին անիկա դարձած է հին Արեւելքի հռչակաւոր քաղաքներէն մէկը։ Քաղաքը բարգաւաճած է Տիգրանի թագաւորութեան ժամանակ։ Լուկուլլոսի (Ք. Ա. 69ին) եւ Պոմպէոսի (Ք. Ա. 66 – 65ին) արշաւանքները, այնուամենայնիւ չկասեցուցին մայրաքաղաքին յառաջընթացը։

Տիգրանակերտը հելլենական տիպի քաղաք էր։ Անոր բնակչութեան մեծ մասը գրաւած էր արհեստագործութեամբ եւ առեւտուրով։ Երկրագործութեամբ հաւանաբար շատ քիչեր էին զբաղած, ատ է ինչու քաղաքը մեծ տարածութիւն չէ ունեցած։ Անիկա չէ նմանած ստրկատիրական այն քաղաքներուն (Բաբելոն, Նինուէ եւայլն), որոնք ունեցած են լայնատարած ցանքեր ու այգիներ։

Հին աշխարհի միւս քաղաքներուն նման Տիգրանակերտի բնակչութեան թիւին վերաբերեալ նոյնպէս չկան ուղղակի վկայութիւններ։ Անուղղակի փաստերու հիման վրայ, կ'ենթադրուի, որ քաղաքը իր ծաղկման շրջանին ունեցած է աւելի քան հարիւր հազար բնակիչ։

Ազգային տեսակէտէն Տիգրանակերտի բնակչութիւնը միատարր չէր։ Բնակչութեան ճնշող մասը կը կազմէին Հայերը։ Հայերէն զատ, հոս կը բնակէին նաեւ մեծ թիւով Հրեաներ, Յոյներ, Ասորիներ, Կապադովկիացիներ եւայլն։ Եկուոր բնակչութեան մեծագոյն մասը կը պատկանէր այն գերիներուն, որ 80 – 70ական թուականներուն գերի բռնուած էին զանազան վայրերու մէջ։

Տիգրանակերտի մէջ տեղի ունեցած քաղաքական փրադարձութիւններուն մասին շատ տեղեկութիւններ կուտան յոյն եւ հռոմէացի հեղինակները։ Մեր մատենագիրներէն Տիգրանակերտի հիմնադրութեան մասին վկայութիւններ ունի միայն պատմահայր Մովսէս Խորենացին, իսկ յետագայ դարերու վերաբերեալ յիշատակութիւններ ունին բազմաթիւ ուրիշներ։

Յոյն եւ հռոմէացի պատմագիրներու համաձայն, Տիգրանակերտը շրջապատուած էր յիսուն կանգուն բարձրութիւն ունեցող պարիսպով։ Հաստապատ պարիսպին ներսը կառուցուած էին պահեստներ, զինանոցներ, ձիերու համար ախոռներ։ Անմատոյց միջնաբերդը կը գտնուէր քաղաքին մէջ, իսկ Տիգրանի կառուցած փառահեղ պալատն իր օժանդակ յարմարութիւններով կը գտնուէր քաղաքէն դուրս։

Քաղաքին զարգացած արհեստներն էին զինեգործութիւնը, ոսկերչութիւնը, բրուտագործութիւնը, պայտարութիւնը, շինարարական արհեստները (քարտաշութիւն, որմնադրութիւն, ծեփագործութիւն եւայլն)։

Տիգրանակերտը ամբողջ շրջանի հայկական մշակոյթի ծանօթ օճախներէն մէկն էր։ Տիգրանակերտի մէջ կար թատրոն, ուր Հայերէն զատ, հրապարակ կու գային նաեւ զանազան քաղաքներէ հրաւիրուած օտար (գլխաւորապէս յոյն) դերասաններ։ Տիգրանակերտը դեռ Ա. դարուն (Ք. Ա.) ունէր թատրոնի շքեղ շէնք մը, որուն հետքերը կը նշմարուին այսօր եւս։

Տիգրան Մեծէն ետք քաղաքը այլեւս չզարգացաւ, որովհետեւ դադրեցաւ մայրաքաղաք ըլլալէ։ Տիգրանէն ետք երկրին քաղաքական կեդրոնները կը գտնուէին բացառապէս այն քաղաքները, որոնք կը գտնուէին Արարատեան աշխարհին մէջ (Վաղարշապատ, Դուին, Կարս, Անի եւայլն)։ Սակայն Տիգրանակերտի տնտեսական եւ մշակութային կեանքին վրայ բացասական անդրադարձ կ'ունենայ Հռոմէի եւ Պարսկաստանի միջեւ մղուած պատերազմը, իսկ երկրին բաժանումը երկու մեծ պետութիւններուն միջեւ 387ին աւելի եւս աննպաստ դիրքի մէջ կը դնէ քաղաքը։ Արդարեւ, ան կը գտնուէր այս բաժանման գիծին վրայ, հռոմէական սահմանին մէջ։ Աստիճանաբար կը դառնայ պարզ բերդաքաղաք մը, ապա՝ երկրորդական քաղաք մը։

Արաբական տիրապետութեան շրջանին (Է. Թ. դարեր) Տիգրանակերտը, որ այդ շրջանին արդէն կը կոչուէր Մուաֆարկին (կամ Ֆարկին) որոշ բարգաւաճում մը կ'արձանագրէ, որովհետեւ մեծ մարզի մը վարչական կեդրոն էր։ ԺԲ. դարէն ետք աստիճանաբար կորսնցուց իր արժէքը եւ դարձաւ աննշան բնակավայր մը։

Տիգրանակերտը դարեր շարունակ եղած է վարչաքաղաքական կեդրոն։ Տիգրան Մեծի օրով ան Մեծ Հայաստանի մայրաքաղաքն էր, անկէ ետք՝ առաջին դարէն մինչեւ Ե. դար Հայկական պետութեան հարաւային սահմանակալ իշխանութեան՝ Աղձնիքի Բդեշխութեան կեդրոնը, Ե. – Է. դարերուն՝ պարսկական պետութեան արեւմտեան [illegible] մէջ մտնող Աղձնիքի շահարի կեդրոնը։ Վարչական կեդրոն էր նաեւ արաբական եւ սելճուքեան տիրապետութեան ժամանակներուն։

Վաղեմի Տիգրանակերտին մէջ հնագիտական պեղումներ կատարուած չեն։ Անոր պատմութիւնը դեռ լաւ կերպով ուսումնասիրուած չէ։

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Կոմիտասի անունով երաժշտանոց — Երաժշտական բարձրագոյն ուսումնարան Երեւանի մէջ։ Բացուած է 1923 հոկտեմբեր մէկին։

Կոմիտաս քառեակը. — Հիմնուած է 1925ին, Երեւան։ Երաժշտական շրջաններու կողմէ մեծապէս գնահատուած։

Կոմիտաս երգչախումբ. — Կազմուած 1926 Դեկտեմբեր 10ին Պուքրէշի մէջ, Ռումանիա։ 1937էն սկսեալ երգչախումբը կը ղեկավարէր Կարպիս Ցարութիւնեան։ Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Ռումանիոյ մէջ։

Կոմիտաս երգչախումբ. — Հիմնուած 1931ին, Փարիզ, Նշան Սերոյեանի կողմէ։ Իր գոյութիւնը պահած է մինչեւ 1936։ Բաղկացած էր 90 երգիչ – երգչուհիներէ։

Սիփան – Կոմիտաս. — Փարիզի մէջ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ի՞նչ միջոց ունիս իրեն օգնութեան հասնելու...

— Միջոցը կարելի է գտնել, միայն թէ հարկ է որ յարաբերութեան մտնեմ այս տեղի յեղափոխական քոմիթէին հետ։

— Այո, բայց ատիկա քիչ մը դժուար է, ինչպէս արդէն ըսի, որովհետեւ ես բնաւ յարաբերութիւն չունիմ իրենց հետ եւ շիտակը կը զգուշանամ ալ մօտենալու գլխուս փորձանք մը չբերելու համար։

— Բարեկամ մը չունի՞ս որ անոնց հետ յարաբերութիւն ունենայ։

— Դժբախտաբար ոչ։

— Ափսո՜ս, որովհետեւ անպատճառ կ'ուզեմ որ այդ երիտասարդը ազատի այդ բռնաւորին ձեռքէն. չես գիտեր ինչ սարսափելի կացութեան մէջ կը գտնուի. իր տեղը եթէ ուրիշ մը ըլլար՝ մինչեւ հիմա խենթեցած կ'ըլլար։

— Բայց չեմ կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ զինքը ազատել։

— Բանտապահը եւ բանտապետը կաշառելով...

— Կը կարծե՞ս որ կաշառուին։

— Ոչ թէ կը կարծեմ, այլ վստահ եմ... երկուքն ալ կը ճանչնամ։

— Լաւ, բայց Երլարդէն դուրս ի՞նչպէս պիտի ելլէ։

— Անոր ալ ճարը մտածած եմ. ինծի պէտք եղածը առատ դրամ եւ յետոյ մէկ քանի անձնուէր օժանդակներ են եւ այս ալ միայն իր յեղափոխական ընկերներուն մէջ կարելի է գտնել։

— Եւ եթէ դրամն ու օժանդակները գտնուին, կրկին Պոլի՞ս պիտի վերադառնաս։

— Մի՞թէ կարելի բան է...

— Ուրեմն ի՞նչ օգուտ։

— Պոլիս վերադառնալու պէտք չկայ, ես գիտեմ թէ դրամը ո՞ւր ղրկելու է որպէսզի ապահով կերպով իր նպատակին գործածուի...։ Մեկնումէս առաջ ամէն բան կարգադրած եմ, այն յոյսով որ հոս հասնելուս պէս պիտի կրնամ Սատըք պէյի ընկերներուն հետ յարաբերութեան մտնել։

— Մեղք որ այս մասին քեզի օգտակար չեմ կրնար ըլլալ եւ ուրիշ ծանօթ մըն ալ չունիմ, որ այդ ծառայութիւնը մատուցանէ։

— Եւ գժութիւն հոն է, որ ես ալ Սելանիկի մէջ երկար կարող չեմ մնալու, որովհետեւ մէկ ժամէն միւսը կրնան զիս ձերբակալել եթէ ճանչցուիմ եւ գիտեմ որ շատ լրտեսներ կան այստեղ, որոնք զիս կը ճանչնան...։

— Բայց քեզ կը ճանչնան իբրեւ Սուլթանին հաւատարիմ պաշտօնեան մը, հետեւաբար անոնցմէ վախնալիք բան մը չունիս։

— Ի՞նչ, մի՞թէ արդէն հեռագրուած չէ՞, ամէն կողմ, իմ փախուստս... տղու մը պէս կը խօսիս։

— Իրաւունք ունիս, եղբայր, ատիկա չմտածեցի։ Բայց այն ատեն խրատնէ այսպէս պտըտիլ կրնայ գլխուդ փորձանք մը բերել։

— Ճիշդ ատոր համար, եթէ մինչեւ վաղը իրիկուն չկարենամ ճար մը գտնել քոմիթէին հետ յարաբերութեան մէջ մտնելու, պիտի թողում հեռանամ... թէեւ խղճիս վրայ բեռ մը պիտի ըլլայ այդ տարաբախտ երիտասարդին օգնութիւն մը չկարենալ ընելը, մանաւանդ որ ամէն բան կարգադրած եմ հրաշալի կերպով... Ապու Սամաքը պատրաստ է դրամական վարձատրութեան փոխարէն ամէն բան ընելու։

— Ապու Սամաքը ո՞վ է։

— Բուն իսկ բանտապետը, ամէն բան անոր ձեռքն է...։

— Բայց ի՞նչպէս կը համարձակի այդպիսի վտանգաւոր յեղափոխական մը փախցնել։

— Ապու Սամաք Սուտանցի է, [illegible] կան հարստութիւն դիզած է եւ որոշած է իր երկիրը դառնալ, հաւանաբար այս գործը տեսնելուն պէս ինքն ալ կ'երթայ ... պիտի գնէ... բայց ի՞նչ օգուտ այս խօսքերէն քանի որ կարելի պիտի չըլլայ քոմիթէին մարդիկը տեսնել...

Երկու խօսակիցները լռեցին, յետոյ փախստական անծանօթը ժամացոյցը հանեց ու ըսաւ.

— Կէսօրը կը մօտենայ, ես օթէլ կը վերադառնամ, լաւագոյն է որ դուրս շատ չերեւամ.

— Ո՞ր օթէլը իջած ես...

— Հոս մօտերը, Օթէլ Սելանիկ... եթէ ինծի լուր մը ունենաս հաղորդելիք հոն եկուր, որովհետեւ դուրս ելլելու միտք չունիմ. Թիւ 16 սենեակն եմ եւ օթէլի մէջ իբրեւ Ռէժիի քննիչ Օսման էֆէնտի արձանագրուած եմ։

— Լաւ, ամէն պարագայի մէջ վը... յոյս մի դներ, ինչպէս ըսի, ոչ ես, ... ալ իմ բարեկամներս հեռուէն մօտ... յարաբերութիւն ունինք յեղափոխականներուն հետ։

Երկու բարեկամները հաշիւին կարգադրելէ ետք մեկնեցան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 124)

հիմնուած երկու երգչախումբեր՝ Սփիւռ (1925) եւ Կոմիտաս (1931) 1936ին կը միանան եւ կը կազմեն «Սփիւռ – Կոմիտաս» երգչախումբը: Առաջին տարիներուն խումբի ղեկավարներն էին Նշան Սերգոյեան եւ Սաքօ Ցակոբեան : 1939էն մինչեւ 1947 խումբի ղեկավարն էր Գուրգէն Մ. Ալէմշահ, այնուհետեւ՝ Վարդան Սարգսեան : Այժմ երգչախումբը կը ղեկավարէ Կարպիս Աւիրիկեան :

Կոմիտաս երգչախումբ.— Հիմնուած է 1930ին Տէխնի մէջ Աւետիս Մեսումենցի կողմէ, որ եղած է նաեւ ղեկավարը՝ ամբողջ չորս տարի :

Կոմիտաս.— Պաղտատի (Իրաք) «Հայ երկսեռ երիտասարդաց միութեան» երգչախումբ՝ բաղկացած 70 անձէ : Երգչախումբի ղեկավարն է Կարապետ Քիշմիշեան :

Կոմիտաս.— Հայկական երգչախումբ, որ Պուէնոս Այրեսի մէջ կը գործէ 1929էն ցայսօր: Մինչեւ 1962 երգչախումբի ղեկավարն էր Լեւոն Վարդապետեան : Այժմ՝ Մանուկ Հալըբեան :

Կոմիտաս.— Հայկ. երգչախումբ, Պոլիս, որ հիմնուած է 1920ին եւ կը գործէ մինչեւ այսօր : Ղեկավարն է Կարօ Արման : Կազմը՝ ութսուն :

Կոմիտաս.— երգչախումբ Թեհրանի մէջ. հիմնուած է 1928ին, գոյութիւն ունի ներկայիս : Հիմնադիրն ու անփոփոխ ղեկավարն է Համբարձում Գրիգորեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Ռուսէի մէջ, Պուլկարիա : Հիմնուած է 1932ին: 1957ին արժանացած է պուլկար կառավարութեան «Կիրիլ եւ Մեֆոտի» առաջին կարգի շքանշանին :

Կոմիտաս.— Հայկական երգչախումբ Անթիլիասի դպրեվանքի. ղեկավարն է Գէորգ Գանտահարեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Պոսթընի մէջ: Կազմուած է 1956ին, ղեկավարն է Ռուբէն Գրիգորեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Նիւ Եորքի մէջ: Ստեղծուած է 1961ին: Սկզբնական շրջանի կազմակերպիչն ու ղեկավարն էր Իսահակ Աբրահամեան: Այժմու ղեկավարն է Բժ. Արթուր Միսեան :

Կոմիտաս.— Երգչախումբ Լոս Անճըլըսի մէջ բաղկացած ութսուն երկսեռ երգիչներէ : Ղեկավարն է Հրանդ Ագապապեան :

Կոմիտաս.— Եգիպտոս հիմնուած երգչախումբ մը : Նախ ղեկավարն էր Շահան Պէրպէրեան, ապա՝ Գէորգ Եանըգէկեան :

Կոմիտաս.— Հալէպի մէջ գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր: Երգչախումբին ղեկավարն է Հայր Ցովսէփ Տատարեան :

Կոմիտաս.— Լոնտոն : Այժմու ղեկավարն է Երջանիկ Միսիրեան :

Կոմիտասի «Գուսան» Երգչախումբը.— Հայկական երգչախումբ, որ հիմնուած է 1910ին, Պոլիս Կոմիտասի կողմէ: Առաջին համերգը տուած է 1910 Դեկտեմբեր չորսին Փըթի Շանի թատրոնին մէջ :

« Կոմիտասի հինգ սաները ».— Հայկական երաժշտական խմբակցութիւն, որ Սկիւտարի մէջ կը հիմնէ Վարդան Սարգսեան իր դասընկերներուն՝ Վաղարշակ Սրվանձտեանի, Բարսեղ Կանաչեանի, Հայկ Աճէմեանի եւ Միհրան Թումաճանի հետ : Կոմիտասի սաները յետագային կարեւոր աշխատանք կը կատարեն հանճարեղ երգահանին ստեղծագործութիւնները աշխարհի ծանօթացնելու եւ ներկայացնելու գործին մէջ : Ներկայիս Կոմիտասի սաներէն Երեւան կը գտնուի երաժիշտ – բանահաւաք Միհրան Թումաճան, որ կը մասնակցի Կոմիտասի երաժշտական ժառանգութեան ակադեմական հրատարակութեան՝ Կոմիտասագէտ Ռոբերտ Աթայեանի խմբագրութեամբ :

« Կոմիտասի օր ».— Հրատարակչական Պոլսոյ մէջ՝ հիմնուած 1930ին: Այս հրատարակչականը 1931ին միայն մէկ գիրք տպագրեց՝ Թորոս Ազատեանի «Կոմիտաս Վարդապետ»ի Ա. հատորը :

« Կոմիտասի օր ».— Կոմիտասեան օր Պոլսոյ մէջ, որ կազմակերպուած է մեծ երաժշտագէտին ծննդեան 60ամեակին առթիւ (1929): Պոլսոյ մէջ երգահանդէսներ տրուեցան, որոնցմէ գոյացած հասոյթը ուղարկուեցաւ Փարիզ՝ «Կոմիտասի խնամատար յանձնաժողովին» :

« Կոմիտասի խնամատար յանձնաժողով ».— Հիմնուած է 1919ին Փարիզ, երբ Կոմիտաս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Յանձնաժողովին հիմնական նպատակն էր նիւթական միջոցներ հայթայթել բուժման ծախքերը հոգալու համար: «Փարիզի խնամատար յանձնաժողովին» անդամակցած ու գործակցած են Օր. Մարգարիտ Բաբայեան, Արշակ Չօպանեան, Ն. Ագոնց, Վ. Սարգսեան եւ ուրիշներ (*) :

« Կոմիտաս Ռատիօժամ ».— Հայկական երաժշտութեան ժամ Մոնթեվիտէոյի (Ուրուկուէյ) կայանէն :

Կոմիտաս.— Ընկերութիւն, որ կազմուած է 1920ին, Թիֆլիս: Նպատակն էր անդամավճարներ հաւաքելով տարեկան որոշ գումար ղրկել Փարիզ՝ «Կոմիտասի խնամատար յանձնաժողովին» : Ընկերութեան նախագահն էր Եղիշէ Թադեւոսեանը :

Կոմիտաս վարդապետի կեանքն ու երգերը.— Հայկական ժապաւէն. նկարահանած է Սեդրակ Վարդանեան Մ. Նահանգներու մէջ :

Կոմիտասի տուն.— Ծրագրուած է Երեւանի մէջ շինել այս անունով սրահ մը՝ 450 աթոռով: Շէնքը պիտի ունենայ հայկական ոճ :

Կոմիտասի լսարան.— Լսարան հաստատուած Գահիրէի Գալուստեան ազգային վարժարանին մէջ 1967ին :

Կոմիտասեան դահլիճ.— Էջմիածնի նախկին Գէորգեան ճեմարանի կոմիտասեան դահլիճը :

Կոմիտասի գրօսայգի.— Հանրային պարտէզ Երեւանի մէջ, ուր կը գտնուին հայ մշակոյթի գործիչներու պանթէոնը: Հոս թաղուած է Կոմիտաս (մեռած Փարիզ 1935ին, աճիւնը Փարիզէն Երեւան փոխադրուած 1936 Մայիսին):

Կոմիտասի անունով կան նաեւ փողոցներ, շարժանկարի սրահ եւայլն Հայաստանի մէջ :

Կազմեց՝ ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ
«Հայրենիքի Ձայն»

(*) ԽՄԲ.— Այս «ուրիշներուն» մէջ եղած են.— Ողբացեալ Աստուածատուր Հարենցը, որ ոգին իսկ էր Կոմիտասեան յանձնախումբին եւ մեծագոյն հոգատարը Վարդապետին Պոլսէն փարիզ, ինչպէս նաեւ Հրանտ Սամուէլ, Հայկ Սէմէրճեան, Արա Պարթեւեան, Ս. Քարեան : Մնայուն դիւանը կը կազմէին.— Օր. Մարգրիտ Բաբայեան (նախագահուհի), Հրանտ Սամուէլ (քարտուղար), Աստուածատուր Հարենց (գանձապահ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական խմբակը վերջերս քննութեան առած է կարեւոր հարցեր — արդի հայերէնի զարգացման հեռանկարները եւ տարազաբանական խնդիրներ :

Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Յովհ. Բարսեղեան արտայայտուած է Հայոց ժամանակակից լեզուի վիճակին, անոր զարգացման հնարաւորութիւններու եւ հեռանկարներու մասին :

Օրակարգի խնդիրներուն շուրջ արտայայտուած են Պ. Սեւակ, Հմ. Սիրաս, Գ. Սեւակ, Ա. Գրաշի, Ն. Զարեան, Բ. Ցովսէփեան, Գ. Էմին, Վ. Նորենց, Ա. Պապոյեան, Ռ. Իշխանեան եւ Ս. Խանզադեան :

Բոլորն ալ այն միտքը յայտնած են, թէ ժամանակակից հայերէնը հասած է զարգացման բարձր մակարդակի եւ դարձած մեր ժողովուրդին պետական լեզուն:

Հակառակ այս իրողութեան, ըսած են անոնք, մեր լեզուին կառուցման մէջ դեռ նկատելի են զգալի թերութիւններ եւ բացեր : Հայերէնի ընդհանուր զարգացումին մեծ արգելք կ'ըլլան օտար բառերը, որոնք յատկապէս կը նկատուին գիտական, թարգմանական գրականութեան մէջ, երբեմն նաեւ պարբերական մամուլի, ձայն – պատկերասփիւռով հաղորդուող նիւթերու մէջ : Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու գիտական – թեքնիք դասագիրքերուն մեծ մասը հայերէն չէ, այդ պատճառով ալ այդ մարզերուն մէջ չեն ստեղծուած համապատասխան հայկական տարազներ :

Խօսողները առաջարկած են, որ տերմինաբանական, այսինքն տարազաբանութեան կոմիտէն եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի լեզուի հիմնարկութեան համանման բաժինը պարբերաբար հրատարակեն տարազարաններ : Դիտել տրուած է նաեւ, որ երկրին շարք մը հիմնարկութիւններուն եւ ձեռնարկութիւններուն մէջ Հայոց լեզուին գործածութիւնը չի գտնուիր իր անհրաժեշտ բարձրութեան վրայ : Այս մարզին մէջ մեծ ընելիքներ ունին գրողներն ու լեզուաբանները :

Կրնայ ըլլալ, որ հայերէն նորակազմ տարազներուն մէջ գտնուին նաեւ անյաջող, անընդունելի բառեր, սակայն ոմանք, այդ անյաջող բառերուն դէմ պայքարելու պատրուակին տակ, համարեա կը մերժեն բոլոր նորաստեղծ տարազները : Ժողովը միահամուռ դատապարտած է այդ մօտեցումը :

Կարգ մը ժողովականներ մատնանշած են գեղարուեստական գրականութեան մէջ եղած լեզուական արատները : Այդ կապակցութեամբ առաջարկ եղած է աւելի եւս ամրապնդել գրողներուն եւ լեզուաբաններուն կապը, յաճախակի կազմակերպել համատեղ նիստեր, քննել լեզուական խնդիրները :

Ժողովի ընթացքին խօսուած է նաեւ մեր ուղղագրութեան մէջ եղած թերութիւններու եւ զանոնք սրբագրելու կերպերուն մասին :

×

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Իրանի պասքէթպոլի իգական եւ արական խումբերը մրցումներ ունեցած են Երեւանի մէջ Հայաստանի ախոյեան խումբերու հետ : Իրանի իգական խումբին մէջ կան վեց հայուհիներ, որոնք մաս կը կազմեն Թեհրանի «Արարատ» մարզական ակումբին : «Արարատ» իգական խումբը անցեալ տարի շահած էր Իրանի առաջնութիւնը, իսկ այս տարի գրաւած էր երկրորդ տեղը :

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած մրցումներուն յաղթած են Հայաստանի պասքէթպոլի խումբերը :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գիտնականները հաստատած են, որ մարդը առանց օդի կրնայ ապրիլ հինգ վայրկեան, առանց ջուրի՝ մէկ շաբաթ, առանց քունի՝ տասը օր :

×

Անգլիական օդակայաններու մէջ ճամբորդները տեղեկութիւններ կը ստանան ռոպոթներէ, որոնք կրնան տարբեր լեզուներով պատասխանել հարիւր քան հարցումի :

×

Հիմա ամբողջ աշխարհի մէջ կ'ապրին 300 սպիտակ փիղեր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (478)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ովկիանոսը ջուրը կը պաշտպանէ, մըրրիկը օդը կը պաշտպանէ. յարաբերականը, որ է միապետութիւնը, կը դիմադրէ բացարձակին, որ է հանրապետութիւնը: Ընկերութիւնը արիւն կը թափէ այս կռիւին մէջ, բայց ինչ որ իր վիշտն է այսօր, վաղը իր փրկութիւնը պիտի ըլլայ: Այլ սակայն, ինչ եւ ըլլայ, պէտք չէ պախարակել կռուողները:

Երկու կուսակցութիւններէն մէկը անշուշտ կը սխալի:

Իրաւունքը՝ Ռատոսի արձանին պէս՝ երկու ծովեզրի վրայ չի կրնար ըլլալ, մէկ ոտքը հանրապետութեան, միւս ոտքն ալ թագաւորութեան մէջ դնելով, անբաժանելի է ան եւ բոլորովին մէկ կողմը կը գտնուի:

Բայց անոնք որ կը սխալին, անկեղծօրէն կը սխալին:

Կոյր մը յանցաւոր չէ, ինչպէս որ վանտէացի մը աւազակ մը չէ:

Ուրեմն իրերու ճակատագրին վրայ թողունք այս ահարկու կռիւները:

Ի՞նչ կ'ուզեն ըլլան այս փոթորիկները, մարդկային անպատասխանատուութիւն կայ անոնց մէջ:

Աւարտենք այս տեղեկագրութիւնը:

1830ի կառավարութեան կեանքը անմիջապէս տաժանելի դարձաւ:

Երէկ ծնած էր, եւ այսօր պարտաւորեցաւ կռուիլ:

Այս կառավարութիւնը հազիւ թէ տեղաւորուած էր, ահա Յուլիսի մեքենային վրայ, որ դեռ նոր դրուած եւ ոչ այնքան հաստատուն էր, շարժիչ զօրութեան մը անյայտ շարժումները կը զգար ամենուրեք:

Դիմադրութիւնը հետեւեալ օրը ծագեցաւ. թերեւս առջի օրէն ծագած էր արդէն:

Ամսէ ամիս հակառակութիւնը մեծցաւ, եւ թաքուն ըլլալէ դադրելով երեւան ելաւ:

Յուլիսի յեղափոխութիւնը որ, ինչպէս ըսինք, Ֆրանսայէն դուրս ոչ այնքան ընդունուած էր թագաւորներէն, Ֆրանսայի մէջ զանազան կերպերով մեկնուած էր:

Աստուած իր կամքերը՝ որոնք պատահարներու մէջ տեսանելի են, մարդոց կը յանձնէ, դժուարիմաց բնագիր, որ խորհրդաւոր լեզուով մը գրուած է:

Մարդիկ այս բնագիրը անմիջապէս կը թարգմանեն. փութահաս թարգմանութիւններ, որոնք անուղիղ են եւ որոնք սխալներով, պակասներով եւ հակառակ իմաստներով լի են:

Շատ քիչ միտքեր կը հասկնան աստուածային լեզուն: Ամէնէն կորովամիտները, ամէնէն հանդարտները, ամէնէն խորիմացները յամրաբար կը լուծեն, կը հասկնան, եւ երբ կուգան իրենց բնագրին հետ, շատ ժամանակէ ի վեր գործը կատարուած կը գտնեն. հասարակաց հրապարակին վրայ արդէն քսան թարգմանութիւն կայ:

Ամէն մէկ թարգմանութենէ կուսակցութիւն մը կը ծնի, եւ ամէն հակառակ իմաստէ հերձուած մը, եւ ամէն մէկ կուսակցութիւն կը կարծէ թէ ինքը ունի միայն բուն բնագիրը, եւ ամէն հերձուած կը կարծէ թէ իր կողմն է լոյսը:

Շատ անգամ իշխանութիւնն իսկ հերձուած մըն է:

Յեղափոխութեանց մէջ հոսանքի հակառակ լողացողներ կան, որոնք են հին կուսակցութիւնները: Հին կուսակցութիւնները որոնք Աստուծոյ շնորհիւ ժառանգութեան կը յարին, կը կարծեն թէ յեղափոխութիւնները ապստամբելու իրաւունքէն ելած են, եւ թէ անոնց դէմ ապստամբելու իրաւունք ունին:

Կը սխալին սակայն, վասնզի յեղափոխութիւններու մէջ ապստամբը ոչ թէ ժողովուրդը, այլ թագաւորն է:

Յեղափոխութիւնը ապստամբութեան հակառակն է բոլորովին:

Ամէն յեղափոխութիւն՝ կանոնաւորապէս կատարուած իրողութիւն մը ըլլալով, ըստ ինքեան օրինաւոր է:

Ստոյգ է թէ սուտ յեղափոխականներ երբեմն կ'անպատուեն զայն, բայց յեղափոխութիւնը՝ նաեւ արատուած, հաստատ կը մնայ, նաեւ արիւնաբոյր՝ կենդանի կը մնայ:

Յեղափոխութեանց ծնունդ տուողը հարկն է, եւ ոչ թէ դիպուած մը:

Յեղափոխութիւն մը կեղծիքէն դէպի իրականութիւն վերադարձ մըն է: Յեղափոխութիւնը էութիւն ունի, վասնզի պէտք է ըլլայ:

Բայց եւ այնպէս օրինաւոր թագաւորութեան պաշտպան հին կուսակցութիւնները 1830ի յեղափոխութեան վրայ կը յարձակէին այն ամէն բռնութիւններով, որոնք սխալ պատճառաբանութենէ կը ժայթքին:

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօչկարեան, Տէր եւ Տիկին Յար. Տատուրեան, Պ. Գէորգ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գոչեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր

ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ հետեւեալ նուէրները .— Այրի Տիկին Սիլվի Յովհաննէսեանի թաղման առթիւ՝ Յ. Տէրոյեանէ տասը, Օր. Արզումանեանէ տասը ֆրանք : Նազարէթ Զէօրիքեանի թաղման՝ Յ. Տէրոյեանէ տասը, Ղ. Կիւլեանէ՝ տասը, Տիկին Զ. Թէրէքեանէ տասը : Սիրանուշ Էլմասեանի թաղման՝ Տիկ. Զ. Թէրէքեանէ, Ղ. Կիւլեանէ տասնական : Լեւոն Մարկոսեանի թաղման՝ Ղ. Կիւլեանէ, Մարկոսեան եղբայրներէ տասնական : Անտիկեան Կիրակոսի թաղման՝ Մ. Ծերուկեանէ տասը, Տիկին Տօնապետեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Ս. Փիրանեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Վ. Փիրանեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Շ. Փիրանեանէ յիսուն : Ժան Ղարիպեանի թաղման՝ Վ. Գամպէրեանէ քսան, Օ. Տէրտէրեանէ երեսուն : Տիկին Մալէզեանի Ե. տարելիցի հոգեհանգստին՝ Թ. Մալէզեանէ քսան, Ուխտի մը առիթով՝ Գ. Գաբրիէլեանէ տասը : Լուսի Սայապալեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Յ. Սիմոնեանէ տասը : Կարապետ Մարկոսեանէ՝ ամուսնութեան ուրախ առիթով հարիւր : Զատկուան առիթով՝ Պ. Ազարեանէ քսան, Խ. Մինասեանէ հինգ, Գ. Ունանեանէ 20, Ն. Մանասեանէ տասը, Մ. Աւոյեանէ 10, Օ. Քէչեանէ տասը, Լ. Թրէխեանէ 10 : Թոռնիկին ամուսնութեան՝ Այրի Տիկին Կոնոյեանէ տասը : Նշան Մարանեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Տէրտէրեանէ յիսուն, Ղ. Կիւլեանէ տասը, Տէր եւ Տիկ. Պօքասեանէ քսան, Գ. Խողեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Վ. Գամպէրեանէ տասը, Գ. Թիւթէլեանէ տասը, Յ. Նիկողոսեանէ տասը ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Բատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ս. ՊՕՂՈՍ . ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Ալբիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար, անոնց մարտիրոսութեան 54րդ տարեդարձին առիթով : Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)

Կը հրաւիրուի Ալֆորվիլի եւ շրջակայից ամբողջ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պատարագին եւ աղօթելու մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս

պատուոյ նախագահ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպաներ, Մարսէյլ :

Կ'երգէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սկաուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ : Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՆԵԽՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի ցերեկ, Մայիս 11, ժամը ճիշդ 15ին :

Salle des Fêtes de Chaville
Rue de Stalingrad — Chaville

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ թատերգութեան երկու արարները :

Հայկուհի Խտըշեան - Լա Շասանյը, Անի Տէմիրեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Գրիգոր - վահան, Նազարէթ Պշտիկեան, Յակոբ Սըթեֆանօ եւ նոյն հեղինակէն հայ ազգային կեանքէ գաւեշտ մը, մէկ արար՝

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած երախաները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 - 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Իսիի խնջոյքը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի, յետաձգուած է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 24ին, Շաբաթ իրիկուն :

×

Տարեկան հանդէս կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառլարենց խումբին կողմէ Մայիս 11ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի Կեդր. վարչութեան :

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄԻ մահուան յիսնամեակին :

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, 2 Րիւ Քիւվիէռ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ին

Մարսէյլի Սալ տէ Ֆէթին մէջ, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը

Կազմակերպուած Սարսէլ - Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբի

ԵՐԳ - ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

ՊԻՒՖԷ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ

Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 4ին,

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Պար՝ ՆԱԻԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT
LE
Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (Ier) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հանելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր

Փակ է կիրակի օրերը բայց տրամադրելի հացկերոյթներու, հարսանիքի կամ նշանտուքի համար

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ
RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղաններր ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE
RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 10 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 10 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11509

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.509

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐ

1965, Յունիս 18ին վաղ առաւօտեան, տասնեւհինգ հոգինոց խումբ մը, ծանր քայլերով, յոգնած դէմքով, դանդաղօրէն կը ցրուէր Փլաս Մալզերպի մէկ շէնքէն, Փարիզ: Քանի մը դառն խորհրդածութիւններ, ձեռքի սեղմումներ, կառքի դուռներու ձայն: Այս մարդիկը ամբողջ գիշերը լուացուցած են, մէկ շաբթուան մէջ՝ երկրորդը, լարուած վիճաբանութիւններով դեմոկրատ կեդրոնի խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ՝ Փիէր Ապըլէնի տունը: Պատուիրակներ ընկերվարական (ի շարս որոնց՝ Կի Մոլէ), ժողովրդական Շարժումի (ի շարս որոնց Լըքանիւէ), արմատական (Նաեւ Մօրիս Ֆօռ), Դեմոկրատ Կեդրոնի (Տիւհամէլ), ժողովրդավար Միութեան (Միթերան), Քլէօպներու (Հեռնիւ) առանց ծաղկեպսակի թաղած են «մեծ դաշնակցութեան» առաջին ծրագիրը: Շրջապատուած իր խորհրդականներով՝ Վէթէլ, «Էքսփրէս»ի տնօրէնը՝ Ժ. Ժ. Սերվան-Շրէյպէր, Պետութեան Խորհուրդէն Շըվրիյոն, Մարսէյլի քաղաքապետը (Տէֆէր) ձախողանքը տեսած է հանրապետութեան նախագահի թեկնածութեան իր փորձին: Վեց ամիս է կը պայքարէր, ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ վեց ամիսէն, առանց իրեն, բայց այդ դիրքերուն իր երկու խօսակիցներու մասնակցութեամբ՝ Լըքանիւէ եւ Միթերան:

Աղմուկով ճամբայ ելած էր սակայն: «Պարոն Ք.»ն, ոստիկանական վէպի հերոս մը չէր, ոչ ալ խորհրդաւոր մաֆիայի մը պետը, բայց էլիզէի ծածուկ թեկնածուն, որու ռոպօտ մէկ դիմապիծը պարզած էր նախապէս Էքսփրէսը, յետադային, քանի մը չափուած ճշդումներով, զայն նմանցնելով Տէֆէրի: 1933ին է որ Տէֆէր մտած է ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, երբ 23 տարեկան է, հոն աւելի քան երեսուն տարի շարքային գործունէութիւն ունեցած է: Քսան տարի խորհրդարանական կեանք, երեք տարի միայն նախարար (հինգ կառավարութիւններու մէջ), 12 տարի է որ Մարսէյլի քաղաքապետ է եւ Թափնեպսակը՝ թեկնածու նախագահութեան, անշուշտ իր կուսակցութեան, բայց չէր բաւեր: Նաեւ ընկերվարական ձախին, կեդրոն-ձախին, նոյնիսկ կեդրոնին եւ ազատականներուն, ահա՛ ինչ որ աւելի լաւ է:

Հոս հասնելու համար հարկ էր հաշտեցնել, միացնել, «դաշնակցնել»: Տէֆէրը պատրաստած էր, թատերգութիւնը գրած, շեշտը՝ տուած վեց ամիս Ֆրանսան պտըտելով, ինքզինքը պարտադրելով ամբոխին այն յոյսով, որ յետադային ամբոխը զինքը պարտադրէ: Այս ամբողջը ընել եւ առատ մըն ալ յիմարութեան վախճանիլ, ճակատամարտէն վեց ամիս առաջ, խեղդամահ եղած իր իսկ մարդոց կողմէ: Բայց եւ այնպէս իբրեւ թեքնիք իր գաղափարը ճիշդ էր, վստահ էր ատոր, կարելիութիւնները ամուր էին, գոնէ այդպէս կը կարծէր:

Արդեօ՞ք, Յունիս 18ի այդ առաւօտը երդում ըրած էր, օր մը կրկին ճամբայ ելել, երթալ, ինչ որ ալ պատահի:

Կարելի է մտածել եւ նաեւ հաւատալ, որ չորս տարիէ ի վեր դառնակալ կը սպասէր, իր հանդարտ ինքնավստահութեան եւին պահած իր համբերատարութիւնը, սառն ցասումները, կամքը՝ երկրորդ առիթ մը չփախցնելու հակառակ ամէն բանի եւ ամէն ոքի:

Այո: այս երկար դադարի ընթացքին, պարապ չմնաց, ոչ ալ լուռ: Քաղաքապետը շարունակեց վարել իր քաղաքը, Ֆրանսայի երկրորդը, երկրորդ նաւահանգիստը, հարաւի մայրաքաղաքը: Մօտ ինը հարիւր հազար բնակիչ, Լիւքսանպուրկի երկու անգամը: 23 հազար հեկտար ասֆալթ, քար եւ կրպղեւս: Հազար քիլոմեթր Ավընիւ, Պուլվար եւ փողոց: Այս ամբողջին վրայ կապօյտի, օդիի, սաֆրանի հոտ եւ պուտ 'մ ալ սխտորի»: գործունեայ բարի մարդոց ժողովուրդ մը, պատրաստ բռնկելու եւ կատակելու որ ամէն բանի համար Տէֆէր պատասխանատու կը բռնէ, լաւ երթայ թէ գէշ, վերջապէս մէկ խօսքով՝ ամէն բանի:

Երեսփոխանը ստանձնեց իր պաշտօնը, դէմ դրաւ ընտրողներուն: Երկու-երեք օր առաջուընէ Փարիզ շաբթու կխսուն, ապա՝ Մարսէյլ Հինգշաբթիէն Երեքշաբթի: Ցետոյ ձախի դաշնակցութեան խորհրդարանական խումբին նախագահ, ժողովներ, համագումարներ, Փրովանսալի տնօրէնութիւնը, ի՛ր թերթը՝ ուժի միջոց եւ աղբիւր: Նաեւ ղաղարներ՝ ծովուն վրայ:

Մարդ մըն է որ չի ճառագայթեր, բայց կշիռ ունի, որ միշտ համբերութեամբ, մեթոտով կատարած է իր աշխատանքը:

Պարզապէս, չորս տարի է ի վեր այն տպաւորութիւնն ունէինք, որ օրէ օր աւելի յամառութեամբ կ'ընէր: Ոչմէկ առիթ կը փախցնէր աւելի կամ պակաս ճարպիկութեամբ ելոյթ ունենալու Ազգ. ժողովին մէջ.— Կանոնագրի վերլուծում, օրակարգին դէմ բողոք կամ ատենադրութեան բացատրութիւն եւ գրեթէ ամէն նիստի՝ ճառ մը: Ոչ ձայնասփիւռի ոչ հեռատեսիլի յայտագիր մը կը մերժէր, ոչ մէկ համագումարէ կը բացակայէր, երբեք չէր խուսափեր իր կարծիքը տալէ օրուան դէպքին վրայ ու կը խնամէր իր խմբագրականները: Պարկեշտօրէն զօրավիգ կեցած էր Ֆ. Միթերանի, ըստ իր 15 տարիներու սովորութեան վիճած Կի Մոլէի հետ, չփումները պահպանած Կեդրոնին հետ, կատաղութեամբ պաշտպանած մարսէյլցի թեկնածուները համայնավարներուն դէմ եւ Կոլլիզմի դէմ եւ իր քաղաքապետարանը իր քաղաքական մըրցակցին՝ կոլիստ Քոմիթէի դէմ:

Գրեթէ երբեք բացէի բաց չէր ոգեկոչեր 1965ի իր մեծ ծրագրին ձախողութիւնը: Թէեւ երբեք այդ յիշատակը չէր բացակայեր իր խօսքերէն: Սպրդած բառ մը, երբեմն պարզ յօնքի պտտումը այս հաւուցիւն, գիտակցաբար չոր եւ քիչ ցուցական ինչպէս են, յաճախ, Կալի բողոքականները, յանկարծ կը յայտնաբերէին կայծակի մը ընթացքին որ չէ մոռցած, չէ հրաժարած: Գնդակախաղի առաջին մեկէին հակառակորդները չէին որ զինքը նեղը կը դնէին այլ՝ իր խաղընկերները: Եթէ յաջողէր կրկին գնդակը ձեռք ձգել, ոչ մէկ բան կրնար արգելք հանդիսանալ որ կրկին փորձէ, նոյնիսկ եթէ շատ յոյս չունէր մրցումը շահելու: Եթէ յաջողէր պարապ-նախագահ պիտի չըլլար ինչպէս խրտուիլակ քաղաքապետ մը չեղաւ: Ճիշդ է կուսակցական կեանքը, հարաւային քաղաքականութիւն մը, լատիներէնի որոշ ճաշակ մը խօսքի եւ բանակցութեան համար, մաս կը կազմեն իր նկարագրին եւ երբեք պիտի չվարանի իր խօսքը ըսելէ ամէն բանի մասին եւ բոլորին:

Ցաղթանակը նուիրագործումը կ'ըլլայ, եթէ պարտուի հաւանաբար հանդարտութեամբ ընդունի ձախողութիւնը, իրեն համար անհրաժեշտ է յուսալ գործի անցնելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, յարատեւած կ'ըլլայ, առանց յաջողելու: Ցետոյ իրեն կը մնայ պատրանքէ մը աւելի, ամուր իրականութիւն մը՝ միակը որ իր սրտին կը խօսի եւ զոր չի ձգեր էլիզէէն զատ, ուրիշ որեւէ բանի համար՝ Մարսէյլը, իր քաղաքը:

Իր քաղաքը՝ Մարսէյլ, ուր Հայերը առիթ ունեցած են երկար տարիներու ընթացքին վայելելու իր բարեացակամ վերաբերումը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ... ՓՈՀԷՐԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 8Ի ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հինգշաբթի օր, Զինադադարի տարեդարձին առթիւ, Հանրապետութեան փոխանցման շրջանի նախագահը եւ կառավարութեան անդամները ժամը վեցին, ներկայ եղան Յաղթական Կամարի արարողութեան եւ Փոհէր ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, մինչ հաւաքուած ժողովուրդը «Փոհէ՛ր Նախագահ» կը պոռար: Փոհէր իր կողքին ունէր Քուվ տը Միւրվիլը, որ սառն կեցուածքով կը հետեւէր արարողութեան, մինչ Մ. Տըպրէ կը փորձէր ուշադրութիւն գրաւել փրոթոքոլէն դուրս ելոյթներով: Անդին համախմբուած ժողովուրդին մէկ մասը «կեցցէ Փոհէր»՛ կը պոռար, ուրիշներն ալ «տը Կոլ-Փոմփիտու» կը պոռային:

Ալէն Փոհէրի թեկնածութեան հարցը դեռ անորոշ կը մնայ թէեւ շատեր վըստահ են թէ Երկուշաբթի օր պիտի յայտնէ իր վերջնական որոշումը: Հինգշաբթի օր աւելի քան կէս ժամ տեսնուած է Մենտէս-Ֆրանսի հետ, որ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած է դուրս ելած ատենը:

× Ալէն Փոհէր յուշագիր մը յանձնած է նախարարապետ Քուվ տը Միւրվիլի երկրին տնտեսական, քաղաքական եւ ելմտական ընդհ. կացութեան վրայ, Ուրբաթ առաւօտեան նախարարաց խորհուրդէն առաջ:

Ընդհ. ձեւով Փոհէրի ժողովրդականութիւնը կը շատնայ օրէ օր եւ ամէնէն լուրջ մրցակիցը կը թուի Փոմփիտուի, եթէ անշուշտ ներկայանալու որոշում տայ Երկուշաբթի:

× Ժորէֆ Ֆոնթանէ կոչ մը ըրած է Փոհէրի որպէսզի չներկայանայ: Ըստ Ֆոնթանէի խաղեր եւ էնթիրկներ կան որոնց զոհ պէտք չէ երթայ ծերակոյտի նախագահը:

× Ներկայիս ուրեմն երեք պաշտօնական թեկնածու կայ եւ հաւանական մըն ալ (Փոհէր) չորրորդ եթէ չհաշուենք Թրոցքիստ Կրիվինը, որ ցարդ կրցած է 40 ստորագրութիւն ժողվել (հարիւր «կըն-քահայր» պէտք է) որպէսզի կարենայ ներկայանալ: Ասկէ զատ Կրիվին որ զինուորական ծառայութիւնը կ'ընէ միշտ Վերսայի պահականոցն է եւ համայնավար Լիկան կը բողոքէ ...:

Ամէն առտու նոր մէկը թեկնածութիւնը կը դնէ, այսպէս թեկնածու է՝ Փիէր Սիտոս, ճարտարագէտ, 42 տարեկան, «Ժէօն Նասիոնի» Նախկին պարագլուխ: Փիէր Փորթօ, Նաեւ թեկնածու է, հեղինակն է «Ֆրանսան կ'ամբաստանէ» հատորի մը եւ հիմնադիրն է նոր շարժումի մը, որու նպատակն է «համախմբել կամքերն ու կորովները բարոյական առողջութիւն մը տալու համար կրկին մեր երկրին»:

Թեկնածու է նաեւ փաստաբան մը՝ Ժան-Մարք Պուրքէն, ինչպէս նաեւ Փիէր Էսփէլ, 44 տարեկան, բանուոր, որ կ'ուզէ պագին բաներն ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է անակնկալ կերպով Պաղեստինի ազատագրութեան ճակատի նախագահը եւ Էլ Ֆաթահ կազմակերպութեան ղեկավարը՝ Եասեր Արաֆաթ: Պաղեստինցի առաջնորդը տեսակցութիւն մը ունեցած է Լիբանանի նախագահ Շ. Հելուի հետ, ի ներկայութեան նախագահ Նասրի անձնական ներկայացուցիչին: Կը կարծուի, թէ խօսակցութեան նիւթը եղած է Պաղեստինցի փէտայիններու գործունէութիւնը Լիբանանի հարաւային շրջանին մէջ: Միւս կողմէ Թէլ Ավիվէն կը հաղորդեն, թէ Իսրայէլ որոշած է ամրութիւններ կառուցանել Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմանագիծին վրայ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ, Ափօլլօ-10ի արձակումը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18ին: Արուեստական արբանեակը լուսինին պիտի մօտենայ տասը մղոնի հեռաւորութեան վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը տեղեկացնեն, թէ Զօր. Եւգենի Սմիրով, 51 տարեկան, մեռած է «կարճ բայց ծանր հիւանդութենէ մը ետք»: Երեք շաբթուան ընթացքին 10րդ զօրավարն է, որ կը մեռնի անակընկալ կերպով Խորհ. Միութեան մէջ: Մեռած զօրավարներու մէջ է նաեւ Փավել Մարքիան անունով բարձրաստիճան զինուորական: Մահը տեղի ունեցած էր Ապրիլ 22ին, 67 տարեկան հասակին:

ՉԻՆԱԿԱՆ սահմանագլուխին մօտերը. Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, խորհրդային ուժերը զինուորական ռազմավարական փորձեր կը կատարեն ներկայիս:

ԹԱՇԿԵՆՏԻ մէջ, ուր վերջերս խումբ մը Թաթար մտաւորականներ դատի կանչուեցան պահանջած ըլլալով իրենց ժողովուրդին զանգուածային վերադարձը Խրիմ, ինչպէս գրեցինք ձերբակալուեցաւ Զօր. Կրիկորենքօ: Զօրավարը, որ բազմիցս բողոքած էր Խորհ. Միութեան մէջ կիրարկուող բռնատիրական սիստեմին դէմ, Թաշքենտ մեկնած էր պաշտպանելու համար դատը Խրիմի Թաթարներուն: Զօրավարը ծաղումով ուկրայնացի է: Միւս կողմէ Լիթուանիոյ մայրաքաղաքին Ռիկայի մէջ ձերբակալուած է կոլխոզի նախկին նախագահ Իվան Եագիմովիչ:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն, թէ Իսրայելեան հրետանին առաջին անգամ ըլլալով ռմբակոծած է Փորթ Սայիտը: Մեծ վնաս չկայ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ դատաւորները բողոքի ցոյց մը կատարած են տողանցելով մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ իրենց պաշտօնական զգեստաւորումով: Ցոյցը կազմակերպուած էր բողոքելու համար «կրօնական մոլեռանդութեան» դէմ: Արդարեւ, անցեալ շաբաթ ցուցարարներ խուժած են Անգարայի մզկիթներէն մէկուն մէջ, ուր տեղի կ'ունենար թաղումը ձախակողմեան բանուորի մը եւ թոյլ չեն տուած, որ իմամը արտասանէ թաղման աղօթքը: Ցուցարարները այդ առթիւ պոռացած էին.— Համայնավար անաստուած, թող երթայ թաղուի Մոսկուայի մէջ»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Ուրբաթ օր պիտի յայտնէր իր որոշումը Մարքի վերարժէքաւորումին առընչութեամբ: Վերջերս նորէն թրաֆիք մը սկսած է եւ բազմաթիւ են անոնք որ կը «խաղան» այն վարկածով որ մարքին արժէքը պիտի բարձրանայ, երկիրը կրկին շատ դրամ մտած է:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԱՆՈՒԿ ՊԷՅ

Մինչ ունմէն մայրաքաղաքը աշխատանքի լծուած է իր անցեալ դարու կերպարանքին վերածելու համար Մանուկի Խանը, տարին կը դիմաւորէ ծննդեան 200րդ տարին անոր երբեմնի տիրոջ, մարդու մը, զոր շատեր իր խանին անունով կը ճանչնան միայն եւ որ սակայն մէկն էր եղած անցեալ դարու մեծ դէմքերէն, որքան իր գործունէութեամբ գործի կեանքին մէջ, նոյնքան եւ քաղաքական ասպարէզի մէջ։

Մանուկ պէյ 1769ին ծնած էր Ռուսճուք եւ իր մանկութեան տարիները, 1781 – 1785, անցուցած էր Եաշ եւ Պոթոշան, ազգականներու մօտ։ Ռուսճուք դարձին ստանձնած էր հօրը առեւտրական գործը, եւ դարձած էր սեղանաւորն ու վստահելին Ռուսճուքի համբաւաւոր Թերսինեքլի, միեւնոյն ատեն առեւտրական իր սերտ կապերը ունենալով ռումանական ափի հետ, ուր ընդարձակ կալուածներ ունէր եւ ագի մենաշնորհը ու կը նկատուէր Մունթենիոյ Պոյերներէն մին, երկրին իշխանէն 1802ին Սերտարի եւ 1803ին Փահարնիքի տիտղոսները ստացած ըլլալով։

Երբ 1806ին սկսաւ ռուսեւթուրք պատերազմը եւ պայրաքթար Մուսթաֆա փաշա ապարապետ կարգուեցաւ Դանուբի Թուրք բանակներուն, Մանուկ խորհրդականն ու աջ բազուկն էր անոր։ 1807ին տրակման ստոիճան ստացած Սուլթանէն, 1808ին պայրաքթարի կողքին էր՝ Ենիչէրիներու ըմբոստութիւնը ճզմելու ատեն, անոր սատրազամութեան օրերուն, իր գլխաւոր մտահոգութիւնն ըլլալով անջատ հաշտութիւն կնքել Ռուսերուն եւ Թուրքերուն միջեւ։

Այդ միջոցին էր որ Սուլթան Մոլտովայի իշխան կը կարգէր Մանուկ պէյը, պաշտօն, զոր ան կը մերժէր սակայն ընդունիլ։ Ենիչէրիները կրկին կ'ապստամբէին 1808 Նոյեմբեր 14ին, պայրաքթար եղերական մահ մը կ'ունենար, իսկ Մանուկ պէյ խոյս կուտար Պոլսէն դէպի Ռուսճուք, անկէ Պուքրէշ անցնելու եւ այլեւս բնակութիւն հաստատելու համար հոն։

Նոր թուական մը կը բացուէր Մանուկ պէյի կեանքին մէջ։ Մունթենիան դրկաբաց կ'ընդունէր զինքը յանձին Մեթրոպոլիտին եւ Պոյերներուն՝ ի վարձ Մանուկ պէյի մատուցած ծառայութեանց։ Այդպէս ան, պայրաքթարի սատրազամութեան օրերուն, երկիցս փրկած էր Պուքրէշը Ենիչէրիներու ասպատակութենէն։ Համբաւաւոր իր խանը կը թուագրուի նոյն այդ 1808 տարիէն։

Միւս կողմէ Մանուկ պէյ իր ծառայութիւնները ի սպաս կը դնէր ռուս բանակի յաջողութեանց, որոնց մէջ մեծ դեր կ'ունենար. ինչպէս կը վկայեն իրարու յաջորդող ռուս սպարապետներու պաշտօնագիրները, եւ իր աջակցութեամբ է որ կը կնքուէր 1812 Մայիս 28ի հաշտութեան ռուսեւթուրք դաշնագիրը իր իսկ խանին մէջ։

Այդ թուականէն ետք նոր շրջան մը պիտի բացուէր իր կեանքին եւ գործունէութեան մէջ, որոնք կարճ պիտի տեւէին սակայն։

1817 Յունիսին խորհրդաւոր մահ մը վերջ պիտի տար անոր կեանքին եւ ծրագիրներուն, 49 տարին հազիւ բոլորած։

Իր արխիւը, որ փրկուած է եւ ներկայիս կը գտնուի Պուքրէշի պատմութեան թանգարանը, եւ զոր տպագրութեան ենք պատրաստած Փրոֆ. Եոն Եոնաշքուի հետ, կոչուած է նոր լոյս սփռելու յանդրդնութիւններով եւ արկածներով, բայց եւ նշանակելի գործերով հարուստ կեանքի մը վրայ, որուն մասին շատ քիչ բան կը գիտցուի, եթէ չհաշուենք Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեանի եւ Մսէր Մսէրեանի լոյս ընծայած հարեւանցի կենսագրութիւնները 1852ին եւ 1884ին, եւ Կէորկէ Պեզվիքոնիի ռումաներէն շատ շահեկան մենագրութիւնը 1934ին, եւ վերջապէս 1941ին մեր լոյս ընծայած ֆրանսերէն ուսումնասիրութիւնը անոր Մոլտովայի իշխան անուանման պարագաներուն մասին։

Ըլլայ Ռուսճուքի, ըլլայ Պուքրէշի, ըլլայ յետոյ Պեսարապիոյ մէջ Մանուկ պէյ հեռու չմնաց նաեւ հայ կեանքէն։ Ցայտնի են իր նուիրատուութիւնները հայ համայնքներուն, եւ իր կտակով նախատեսուած գումարները հայ կարիքներու։ Իր թողած գումարով է որ, օրինակ, պիտի հիմնուէր Պուքրէշի հայ դպրոցը 1817 Յունիսին, շատ քիչ յետոյ իր մահէն, թէեւ բոլոր ասոնք չնչին նպաստներ եղած ըլլան լոկ առասպելական այն հարստութեան քով, որ մանրամասնուած է իր կտակին մէջ եւ որուն կրթնած պիտի համարձակէր իր իսկ ծախքով տիպար քաղաք մը կանգնեցնել եւ զայն հօղալ ամբողջ հինգ տարի, եթէ վրայ չհասնէր մահը։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԵՐԱՆԻ...

«... Երանի անոնց, որ ժամանակն ու միջոցը ունին ստեղծագործելու ...»։

Այս խօսքերը եթէ կարդայի որեւէ արուեստագէտի նամակում, դրանց տակ ես կը տեսնէի մի շատ սովորական հիացում արուեստով ու արուեստագէտներով։ Բայց, ցաւօք, նամակն արուեստագէտից էր։ Նրա սրտում ի՞նչ ողբերգական կարօտ է կուտակուել, որ ստիպել է այդ դառն «երանին» թղթին յանձնել ու յղել քեզ։ Մանաւանդ, երբ գիտես, որ քեզ գրողը օժտուած արուեստագէտ է, ստեղծագործելու իր կոչումն ու կարողութիւնը հաւատացած նկարիչ։

Տարիներ առաջ Բիւզանդ Թօփալեանի «Անդաստան»ում տեսայ կանացի կրաֆիկական մի դիմանկար։ Գործն այնքան տպաւորուեց իմ մէջ, որ ան այլեւս չմոռացայ։ Զմռացայ նաեւ հեղինակի անունը՝ Բարգէն Պոտոսեան։

Հիմա Պոտոսեանին շատ թէ քիչ գիտեմ։ Գոնէ այնքան, որ կարող եմ ինձ իրաւունք տալ գրելու այս ոչ յաւակնոտ ակնարկը։

Կենսագրութիւնը վաղուց «գիտէք»։ Ընթերցող, մենք քեզ հետ այն կարդացել ենք 1915ից վերապրողների կենսագրութիւններում։ Ուստի ես այն չեմ պատմի։ Կը նշեմ այս փրկուածի երթուղին միայն.

Օվաճըք – աքսոր (1915ին նա մէկ տարեկան էր) — վերադարձ գիւղ — փախուստ հրդեհուած Օվաճըքից — Իզմիտ – Յունաստան–Վենետիկ – Փարիզ ... Ընտանիքի հոգսը կասեցնում է նրա ստեղծագործական առաջին քայլերը եւ արուեստագէտին ստիպում զբաղել արհեստով. դերձակ – մոտելիստ – թատերական վարագոյրների զարդանախշեր յօրինող ու ստեղնագործող ... Նորից փորձ է անում արուեստին վերադառնալ, վրայ է հասնում երկրորդ աշխարհամարտը. զինուոր, Պելժիայում ջախջախուած բանակի փրկուած քչերից մէկը, յետոյ՝ գերութիւն, յետոյ՝ փախուստ, յետոյ՝ նորից գերութիւն, նորից գերութիւն, նորից փախուստ, մասնակցութիւն դիմադրական շարժմանը ...

Ցաղթանակը վրրուանների զնով եկաւ։ Պոտոսեանի կորուստներն էլ քիչ չէին — տարիներ, անուն ու ապահովութիւն վաստակելու հնարաւորութիւններ ... չծնուած ստեղծագործութիւններ։

Նա իսկական արուեստագէտի խառնուածք ունի եւ պատկերաւոր մտածողութիւն, ասելիք ունի եւ ասելու միջոցներ։

Պոտոսեանը նկարիչ է, գծի պլաստիկային, սեւի ու սպիտակի յարաբերութիւններին, օֆորտը յիշեցնող նկարաձեւերին հիանալի տիրապետող գծանկարիչ։

Պոտոսեանը նկարիչ է. Նա իր արուեստին պարտադրել է մարդկանց զատորոշելու բարի նպատակ «սիրել կամ ատել տալ գեղեցիկն ու տգեղը ...», «ծառայել իր ժողովուրդին եւ ուրիշներու ...»։

Պոտոսեանը նկարիչ է, եւ շատ ինքնատիպ նկարիչ։ Ինձ թւում է, նրա ինքնատիպութիւնը խարսխուած է նախ եւ առաջ բանաստեղծական խառնուածքի, բանաստեղծակերպ ընկալումների հողի վրայ։

Մեր դարի բեկբեկուն գեղարուեստական հոսերին չարուելով, չդաւաճանելով իրականութեանն ու իրականին, իր բոլոր թեմաները քաղելով կեանքից, նա ոչ թէ ձգտում է կեանքի սովորական արտացոլմանը, այլ իր խիրաքանչիւր գործի մէջ (նոյնիսկ դիմանկարում) դնում է բանաստեղծական շունչ, կերպարուեստի միջոցներով արտայայտուած բանաստեղծական մտածողութիւն, բանաստեղծութեանը յատուկ պայմանականութիւններ։ Այդ առումով նրա ստեղծագործութիւնը իր մէջ կրում է խորհրդապաշտական ինչ որ բան եւ դրանով աւանդոյթային որոշակի աղերս դրսեւորում մեր արդի կերպարուեստի այն թեւի նկատմամբ, որի ներկայացուցիչներից էր Մելքոն Քէպապճեանը։

Քնարական շունչն այնքան խորն է համակել նկարչին, որ նա յաճախ, կարծես քիչ համարելով իր պատկերածը, դիմում է չափածոյ կամ արձակ բանաստեղծութեանը, իր գործերն օժտելով ստանաւորի տողերով։

> « Մանկան ձեռքեր ...
> Մայրական աչքեր ...
> Եւ անջրպետը ...»։
>
> («Աղօթք»)

Սփիւռքի նկարիչների մասին խօսելիս կամ գրելիս, դժբախտաբար, երբեմն դժուար է լինում խուսափել համոզմունքով նշել սրա կամ նրա արուեստի հայապատկանութիւնը։ Պոտոսեանը դրա առիթը չի տալիս։ Նա հայ նկարիչ է, քանի որ իր արուեստի շատ բաղկացուցիչներով մերուած է հայ մշակոյթի աւանդոյթներին, եւ որ շատ կարեւոր է, պարբերաբար անդրադառնում է հայկական նիւթերին, իր սրտի խօսքն ասելով մեր անցեալի ու ներկայի վերաբերեալ։ Ընդ որում՝ մեր ժողովրդի վերածնունդը, ներկան ու ապագան Պոտոսեանի համոզմունքներում ու արուեստում անքակտելիօրէն կապուած են մեր միակ հայրենիքի՝ Հայաստանի հետ, որի նորակառոյցները յաճախ դարձել են նկար ու երգ Պոտոսեանի գործերում, իսկ սրտից պոկել եւ միեւնոյն բանի. «Երանի անոնց՝ մեր եղբայրներուն, որոնք աւերակներէն պալատներ քանդակեցին»։

Հայրենիքն ու նրա պալատները Պոտոսեանը միայն լուսանկարներում է տեսել։ Դա, ի հարկէ, քիչ է հայրենադարձ արուեստագէտի համար, եւ նա մնացածը լրացրել է իր անուրջներում հիւսուած հայրենական պատկերներով, որոնց մի սքանչելի նմոյշն է «Երբ մեր հայրենի լեռները կ'երազեմ» նկարը, որտեղ պատկերուածը Հայաստանը չէ, բայց եւ ա՛յնքան Հայաստան է ...

Բայց թող նա լսի նաեւ՝ երանի իր հայրենաշունչ արուեստին։

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

« Հայրենիքի Ձայն »

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Երբ անծանօթները աներեւոյթ եղան՝ Արիֆ եւ Սայի իրենց թերթերը վար դրին եւ իրարու նայեցան։

— Ի՞նչ կ'ըսես սոր, հարցուց Սայի իր բարեկամին։

— Շատ տարօրինակ ու զարմանալի դիպուած...

— Կը կարծե՞ս որ իր ըսածները ճշմարիտ ըլլան։

— Կասկածելու պատճառ մը չունինք, մանաւանդ որ ինչ որ պատմեց շատ բնական բան մըն է։

— Այն ատեն պէտք է որ անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնենք այդ մարդուն հետ։

— Ճիշդ ես ալ այդ կը մտածէի իր խօսքերը լսած միջոցիս։

— Եւ եթէ համոզուիմ դոյացնենք՝ անմիջապէս պէտք եղած դրամը ճարենք ու աշխատինք մեր խեղճ ընկերը ազատելու։

— Բայց մարդուն խօսքին նայելով միայն դրամով խնդիրը պիտի չվերջանայ, մէկ քանի մարդու ալ պէտք ունի եղեր։

— Մարդ կրնանք գտնել, տակաւին Պոլսոյ մէջ անձնուէր ընկերներ չեն պակսիր, բայց նախ եւ առաջ պէտք է իրեն հետ յարաբերութեան մէջ մտնել եւ տեղն ի տեղօք ամէն բան իմանալ։

— Իր կեղծ անունը եւ բնակած օթէլը գիտենք, ուստի շատ դիւրին է զինքը տեսնել։

— Արդեօք ուղղակի երթա՞նք օթէլ Սելանիկ...

Երկու ընկերները պահ մը խորհեցան։

— Ձէ, ըսաւ Սայի պէյ, տեղիկ կրնայ թէ իրեն կասկածելի թուիլ եւ թէ կրնայ մեզ ալ վտանգել. լաւագոյն է որ իր հասցէին երկտող մը ձգենք եւ իրեն ժամադրութիւն մը տանք ուրիշ տեղ մը։ Օրինակի համար մեր բարեկամներէն մէկուն սենեակը։

— Ճիշդ ես ալ զայն պիտի առաջարկէի, մանաւանդ որ դրամի խնդիր կայ գործին մէջ։

Ասլան պէյ Սելանիկի քոմիթէին ամէնէն գործունեայ անդամներէն մէկն էր ու միանգամայն ծածուկ կազմակերպութեան նոյն կեդրոնի գանձապետը։ Հարուստ ընտանիքի մը պատկանող զարգացած ու անձնուէր երիտասարդ մըն էր, որ քանի մը տարիէ ի վեր փարած էր յեղափոխական շարժումին եւ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած էր։

Երկու բարեկամները խիկոյն տոմսակ մը պատրաստեցին անծանօթին ուղղուած, որու մէջ կ'ըսէին.

«Դիպուածով լսեցինք որ, կարեւոր առաջարկ մը ընելու համար, կը փափաքիք յարաբերութեան մէջ մտնել կեդրոնի քոմիթէին հետ։ Այս գիշեր կը հրաւիրենք ձեզ մեր մօտ։ Ձեր պանդոկին առջեւ մարդ մը պիտի սպասէ ձեզի, որպէսզի առաջնորդէ ձեզ որոշուած տեղը։ Այդ մարդը ձեզի պիտի մօտենայ եւ Սաւըք անունը պիտի տայ, ինքզինք ներկայացնելու համար։ Կրնաք բացարձակ վստահութիւն ունենալ իր վրայ։ Այս թուղթը անմիջապէս պատռեցէք»։

Տոմսակը որեւէ ստորագրութիւն չէր կրեր։

Արիֆ պէյ առաւ զայն եւ տարաւ պանդոկին դռնապանին յանձնեց, խնդրելով որ անմիջապէս իր հասցէին տանի։

Ցետոյ երկու բարեկամները գացին գտան Ասլան պէյը եւ անոր հաղորդեցին ինչ որ լսած էին գարեջրատան մէջ եւ իրենց ըրած կարգադրութիւնը։

— Շատ աղէկ ըրեր էք, գոչեց երիտասարդը խանդավառուած, եթէ՛ եթէ այդ մարդուն խօսքերը ճշմարիտ ըլլային ու կարենայինք մեր խեղճ Սաւըք պէյը ազատել իր զնտանէն... ասոր համար ամէն դրամական զոհողութիւն պատրաստ եմ ընելու եւ եթէ մեր ընկերները դժկամակին քոմիթէին դրամէն ծախսելու՝ ես իմ գրպանէս պիտի տամ հարկ եղած գումարը։

— Կեցցե՛ս Ասլան պէյ, գոչեցին երկու երիտասարդները իրենց ընկերոջ ձեռքը սեղմելով։

Միայն թէ անծանօթը պիտի վստահի՞ր այդ տոմսակին ու պիտի գա՞յ ժամադրութեան։

— Գուցէ պիտի կասկածի թէ լրտեսական ծուղակ մըն է իրեն դէմ լարուած, դիտել տուաւ Ասլան պէյ։

— Ոչ, այդ մարդը քիչ մը միամիտ մէկը կը թուի ըլլալ եւ չեմ կարծեր, որ այդպիսի կասկածանքներ ունենայ, պատասխանեց Արիֆ պէյ։

Մինչեւ իրիկուն երեք երիտասարդները անհամբերութեան մէջ անցուցին. կ'ուզէին որ ժամերը շուտ մը սահէին եւ իրենք կարենային այդ փախստականին հետ յարաբերութեան մէջ մտնել։

Որոշած էին որ Արիֆ պէյ պիտի երթար պանդոկին առջեւ սպասելու եւ անծանօթը առաջնորդելու, իսկ միւս երկուքը պիտի սպասէին Ասլան պէյի մէկ հեռու բնակարանը, քաղաքին կեդրոնէն հեռու։ Այդ բնակարանը որ վարձու կալուած մըն էր, նոյն միջոցին պարապ էր եւ շատ յարմար կուգար այդպիսի ժամադրութեան մը, մանաւանդ որ քիչ շատ կահաւորուած ալ էր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 125)

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ՈՒ ԵԿԱՄՈՒՏԸ

(Յաւելուած)

Իբրեւ յաւելեալ տեղեկութիւն մեր նախորդ գրութեան եւ լուսաբանելու համար մտքերը, պարտ կը սեպենք նաեւ կարգ մը թիւեր տալ, որոնք աւելի խօսուն են քան որեւէ ուրիշ բան :

Երկար թղթակցութիւն մը ունեցած ենք Նիւ Եորքի կեդրոնին հետ, քանիցս դիմած ենք որպէսզի Մարկոսեան (Թըրանսահայ) սաներու կրթաթոշակները յաւելում ըլլայ : Ձայն բարբառոյ յանապատի, պատասխան չենք ունեցած : Անուղղակի պատասխաներ ունեցած ենք սակայն, կեդրոնի պատասխանատու անձէ մը (Ա. փոխ – նախագահ Կեդր. վարչութեան) որ բարեմիտ զոհը կը թուի ոչ բարեմիտ գործելակերպ ունեցող մարդոց :

Աւելորդ կը համարինք առ այժմ հանրութեան սեփականութիւն դարձնել խնդրոյ առարկայ անձին նամակները, ուր կ'ըսուի, ի մէջ այլոց կարգ մը անհամ տեղեկութիւններ ու Բարեգործականին համար, թէ «Մարկոսեան հիմնադրամը ծախսելու գումար չունի» : Այս «հաստատումը» տալէ քանի մը ամիս ետք միայն, Պ. Խմէրեանին կը ղրկուէր մասնակի հաշուետուութիւն մը, (ընագիրը մեր քովն է) որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (ստորագրուած «Ընդհ. Տնօրէն» փորձագէտ հաշուապահ) :

1965ին մնացած չգործածուած եկամուտներ՝ տոլար	376·634·52
1966ի եկամուտ	48·582·03
Գումար՝ տոլար	425·216·55
Ծախսուած եւ պահեստի	
Մարկոսեան կրթաթոշակներ տոլար	4000·—
Մուրատեան վարժ.	1000·—
Պահեստի դրուած	4858·20
Վարչական ծախքեր	4858·20
Գումար ելքի՝	14·716·40
Ընդհ գումար	410·500·15
Չգործածուած եկամուտներու	
Հայաստանի բաժին	392·391·04
Ֆրանսայի բաժին	18·109·11
Գումար տոլար	410·500·15

Կամ 200 միլիոն հին ֆր., այսինքն երկու միլիոն նոր ֆրանք :

Այս թիւերը արդէն ամէն բան կ'ըսեն :

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 90-ԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մեր կրթական օճախներէն Դպրոցասէր վարժարանի 90ամեայ տարեդարձին առթիւ հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր գեղարուեստական ցերեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Մայիս 4, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սալ Կավօ :

Հանդիսութիւնը բացուեցաւ ֆրանսական քայլերգով եւ «Մայրիկ սրտիս խմ հայրենիք»ով : Ապա Օր. Ա. Փիրփիրեան գրաւոր տեղեկագրով մը պարզեց Դպրոցասէրի հիմնադրութեան նպատակը 1879ին եւ անոր 90ամեայ գործունէութեան հիմնական գիծերը : Այդ 90 տարիներու գործունէութիւնը կը ներկայացնէ բեղուն աշխատանքի եւ օրինակելի նուիրումի լման պատմութիւն մը : Ուսումնական այս հաստատութիւնը հարազատ ճառագայթումն էր 1860ական թուականներու արեւմտահայ կրթական մշակութային շարժումին : Դպրոցասէրը, իբրեւ վարժուհի պատրաստող կրթական յարկ տասնամեակներու ընթացքին եւ գրեթէ միշտ դժուարին պայմաններու մէջ հասցուց հարիւրաւոր ուսուցչուհիներ, որոնք տոգորուած ազգանուէր գաղափարականով, լոյս տարածեցին Պոլսէն մինչեւ հայկական գաւառներու խուլ անկիւնները :

1914էն ետք Դպրոցասէրը դարձաւ նաեւ պատսպարան հարիւրաւոր որբուհիներու, որոնք հոն գտան ֆիզիքական ապահովութիւն եւ հոգեկան սնունդ : 1924ին է, որ ֆրանսական ապնջական հողին վրայ հաստատուեցաւ հայ իգական սեռին դաստիարակութեան նուիրուած այս կրթարանը : Այժմ ան կը գործէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի ծրագրով եւ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ հայաշունչ դաստիարակութիւն մը ջամբելու մեր պարմանուհիներուն :

Օր. Ա. Փիրփիրեան իր տեղեկագիրը վերջացուց այն հաստատ համոզումով, որ Դպրոցասէրը այսուհետեւ եւս պիտի շարունակէ կատարել իր նախախնամական առաքելութիւնն ու պարտականութիւնը ազգին զաւակներուն հանդէպ :

Դպրոցասէրի կատարած մեծ աշխատանքին մասին անդրադարձաւ Ս. Բարեան, որ գիտել տալէ ետք, թէ Դպրոցասէրի 90ամեայ բեղուն անցեալը մեր հոգիները կ'ողողէ ուրախութեան ալիքներով, յայտարարեց, թէ ան 90 տարիներ շարունակ հաւատարիմ մնացած է իր կոչումին . հեշտանքի եւ վայելքի վայրի մը մէջ, ինչպիսին էր Բիւզանդիոնի երբեմնի մայրաքաղաքը՝ Պոլիս, հերոսական ճիգ եւ անձնուէր տրամադրութիւն պէտք էր ոտքի հանելու համար կրթական ձեռնարկ մը :

Երբ երիտասարդ Հայուհիներ, մենաստանի ուխտեալ կոյսերու նման իրենց հոգին վերածեցին մշտավառ քուրայի մը եւ նպատակ ունենալով ուսուցչուհիներ պատրաստել գաւառի համար, լծուեցան տենդոտ աշխատանքի : Ս. Բարեան հակիրճ գիծերու մէջ ներկայացնելէ ետք Դպրոցասէրի գործունէութեան յատկանշական երեսները եւ գիտել տալէ ետք, թէ ան որդեգրեց կրթանուիրութեան ճամբան, այսինքն ոչ գերագնահատեց ու ոչ ալ ստորագնահատեց իր կարելիութիւնները, յայտարարեց, թէ մեր ժողովուրդին պատմական ճգնումը եղած է մնալ միշտ մշակութային ժողովուրդ, դիմել միշտ դէպի լոյս :

Դպրոցասէրը այդ լոյսին ցոլքերէն մէկն է, որ ահա 45 տարիներէ ի վեր ֆրանսական հողին վրայ դարձած է մանրանկար Հայաստան մը հայկական երգով, ոգիով :

Պաշտօնական բաժինին փակման խօսքը ըրաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ գիտել տուաւ, թէ մեր ժողովուրդին ամբողջ պատմութեան ընթացքին երկու հաստատութիւններ անսպառ նուիրական նկատուած են, նոյնիսկ՝ սուրբ : Այդ հաստատութիւններն են մեր մայր եկեղեցին եւ ազգային դպրոցը . այդ զոյգ հաստատութիւնները միանմանպէս կերտած են մեր ժողովուրդին ոգին եւ ճակատագիրը : Հայը միշտ մտածած է հիմնել եկեղեցի մը եւ անոր կողքին դպրոցը, այլ խօսքով հաստատել ամենուրեք հոգիի եւ մտքի վառարաններ : Մտքի վառարաններէն Դպրոցասէրի 90րդ տարեդարձն է այսօր . ինը տասնամեակներ շարունակ կրթական այս յարկը լուսաւորեց հայ իգական սեռին միտքը, անոր ջամբելով մեր ազգային աւանդութիւններն ու ոգին : Պէտք է գուրգուրալ, օժանդակել, որպէսզի այսուհետեւ եւս ան շարունակէ առաւել չափով օգտակար հանդիսանալ մեր մատղաշ սերունդին հայեցի դաստիարակութեան գործին :

Սերովբէ Արք. Մանուկեան առաջարկեց, որ Դպրոցասէրի 90ամեակին առթիւ գաղութը Ռէնսիի կրթարանը օժտէ գեղեցիկ եւ արդիական սրահով մը :

Փոքր դադարէ մը ետք գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը, որ պատրաստուած էր խնամքով եւ ճաշակով :

Աշակերտուհիներ Հ. Տէմիրճեան, Տ. Պեգիրճեան եւ Լ. Քիփիլեան արտասանեցին երեք քերթուածներ սահուն առոգանութեամբ եւ ապրումով : Այսպէս է, որ ներկաները յաջորդաբար լսեցին Ն. Տէր – Միքայէլեանի Պատիւ Դպրոցասէրին, Վ. Թէքէեանի Տաղ հայերէն լեզուի եւ Ս. Կապուտիկեանի Խօսք իմ որդւոյն քերթուածները :

Օր. Ա. Աժէմեան դաշնակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց երկու բարդ կտորներ Սքրապինէն եւ Փրոքոֆիէֆի Օփիւս 28 Սոնաթը :

Տիկին Տէտէեան հնչեղ ձայնով եւ նուրբ թէքնիքով մեկնաբանեց Կարօ Զաքարեանի Ցայտնութիւնը, Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ Սարգսեանի «Հօյ Նար»ը :

Օր. Այտա Պամպաճեան, դաշնակ, եւ Ժ. Թորգոմեան, ջութակ, միասնաբար նուագեցին Պեթհովէնի ջութակի եւ դաշնակի սոնաթը՝ յաջող մեկնաբանութեամբ :

Դպրոցասէրի աշակերտուհիները տպաւորիչ շեշտով խմբական արտասանութիւն մը կատարեցին (Դ. Վարուժանի Լոյսը) :

Մ. Պարանֆիլեան հատու ձայնով մեներգեց երկու երգ, առաջինը՝ Յիշում եմ ինչքան, երկրորդը՝ Անուշի Մօսիի արեան :

Սօնա Ղազարեան, իր կարգին յաջողութեամբ մեկնաբանեց Մոցարդի Ամայի անտառի մը մէջն ու Կոմիտասի Կռունկը :

Այլապէս տպաւորիչ էր Դպրոցասէր եւ Ս. Մուրատեան վարժարաններու երգչախումբը, որ Գ. Եանըգեանի ղեկավարութեան ներքեւ ներկայացուց հայերէն հինգ երգեր, բոլորն ալ ուշադրութեան հաճելի եղանակով :

Ցերեկոյթը փակուեցաւ հայկական ժողովրդական պարերու ցուցադրութեամբ՝ կատարուած աշակերտուհիներու կողմէ, ինչպէս նաեւ Արմենուհի Պազըրճեանի սիրուն մենապարով :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայաստանի մէջ մեռած է գրականագէտ Հրաչեայ Գրիգորեան, որ ծնած էր Կարս, 1907 Հոկտեմբեր 22ին : Նախնական կրթութիւնը ստացած է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ, որ աւարտելէ ետք, 1923ին, շարունակած է իր ուսումը Վրաստանի գրականութեան հիմնարկութեան մէջ :

1937ին կ'ընտրուի Վրաստանի հայ գրողներու միութեան քարտուղար, իսկ 1938 – 1946 կը վարէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղարի պաշտօնը : Եղած է «Կոմունիստ» թերթի պատասխանատու խմբագիր եւ «Պրաւտայ»ի Հայաստանի թղթակիցը :

Ունի քանի մը գրականագիտական բնոյթ ունեցող աշխատանքներ, ուր չեն պակսիր վիճելի տեսակէտներ եւ թխածոյ վարկածներ : Վերջին տարիներուն կը պատրաստէր աշխատութիւն մը «Սփիւռքահայ գրողներ» խորագրով :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (479)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մոլորութիւնները պատուական ռումբեր են : Այդ կուսակցութիւնները վարպետօրէն կը յարձակէին յեղափոխութեան այն վիրաւոր մէկ կողմին վրայ, այսինքն ուր որ անոր զրահը կը պակսէր . այս յեղափոխութեան վրայ կը յարձակէին անոր թագաւորութիւնը հարուածելով :

Յեղափոխութեան կ'աղաղէին .

«Յեղափոխութիւն, ինչո՞ւ այս թագաւորը : Հերձուածները ճիշդ նշան առնող կոյրեր են» :

Հանրապետականները եւս նոյն աղաղակը կ'արձակէին :

Բայց անոնց այսպիսի աղաղակ մը հանելը իրաւացի էր :

Ինչ որ կուրութիւն էր օրինաւորութեան կուսակիցներու մէջ, կորովատեսութիւն էր հանրապետականներու մէջ 1830ը ժողովուրդը դրժումով մը խաբեց :

Հանրապետականները այս դրժումին պատճառաւ սրամտութեամբ կը յանդիմանէին զայն :

Յուլիսի շէնքը անցեալին յարձակումին եւ ապագային յարձակումին միջեւ կը յուզուէր :

Ներկան կը ներկայացնէր՝ մէկ կողմէ միապետական դարերու եւ միւս կողմէ յաւիտենական իրաւունքին հետ կռիւ բռնելով :

Անկէ զատ 1830ը Ֆրանսայէն դուրս ալ յեղափոխութիւն ըլլալէ դադրած եւ միապետութիւն եղած ըլլալով, ստիպուած էր Եւրոպայի ընթացքին հետեւիլ :

Այսինքն խաղաղութիւնը պահել . ուրիշ մեծ դժուարութիւն մըն ալ այս էր :

Հակառակ ուղղութեամբ ուզուած ներդաշնակութիւն մը շատ անգամ աւելի վնասակար է քան պատերազմ մը :

Սպառազէն խաղաղութիւնը որ ինքն իրեն կասկածելի քաղաքակրթութեան աշխարհի մը կործանիչ միջոցն է, ահա այս թաքուն կռուէն ծնաւ, որ միշտ սանձահար է, այլ միշտ կ'որոտայ :

Յուլիսի թագաւորութիւնը եւս թէեւ ունէր այս միջոցը, բայց եւ այնպէս եւրոպական դահլիճներու լծակից երկվարներուն մէջ կը խրտչէր :

Մեթերնիխ այս Յուլիսի երկվարին թերեւս ուզէր փոկ անցընել որպէսզի հանդարտ կենայ :

Յուլիսի թագաւորութիւնը Ֆրանսայի մէջ յառաջդիմութենէ մղուելով, ինքն ալ Եւրոպայի մէջ կը մղէր այն յամրաքայլերը, որոնք միապետութիւններ կ'անուանուին :

Հրուելուն համար ինքն ալ կը հրէր :

Սակայն ներսը՝ ժողովուրդին մեծ մասին աղքատութիւնը, անընչութիւն, վարձք, կրթութիւն, պատիժ, բողութիւն, դրամ, վարկ, դրամագլխի իրաւունք, աշխատութեան իրաւունք, այս ամէն խնդիրները ընկերութեան վերեւը կը բազմապատկուէին . սոսկալի վտանգ փլուզումի :

Բուն քաղաքական ըսուած կուսակցութիւններէ դուրս ուրիշ շարժում մըն ալ երեւան կ'ելլէր : Հանրապետական բորբոքումին պատասխան կուտար փիլիսոփայական բորբոքումը :

Ընտրեալներն ալ բազմութեան պէս կը խռովուէին ուրիշ կերպով, բայց նոյնչափ :

Խոհուն գլուխները կը խորհէին, մինչդեռ երկիրը, այսինքն ժողովուրդը, որու վրայէն յեղափոխութեան հոսանքը կ'անցնէին՝ այդ խորհողներուն ներքեւ կը սասանէր չեմ գիտեր ինչ անյայտ եւ լուսնոտի յատուկ :

Այս խորհողները, որոնցմէ ոմանք առանձին էին, ոմանք ալ իբր ընտանիք եւ գրեթէ իբր նոյնահաւատ ժողովներ գումարուած, հանդարտօրէն այլ ներհունապէս կը յուզէին ընկերային խնդիրները, անդրդուելի ականահատներ՝ որոնք գաղտնի ցնցումներէն եւ կէս մը նշմարուած հնոցներէն հազիւ հաղ անհանդարտութիւն զգալով հրաբուխի մը անդունդին մէջ հանդարտօրէն իրենց գետնափոր ճամբաները կը բանային :

Այս հանդարտութիւնը այս բազմայոյզ ժամանակին ոչ նուազ գեղեցիկ տեսարաններէն մէկն էր :

Այս մարդերը իրաւանց խնդիրը քաղաքական կուսակցութեանց կը ձգէին, եւ իրենք երանութեան խնդրով կը զբաղէին :

Մարդկային ընկերութենէն անոնց պարտադրել ուզածն էր մարդու բարեկեցութիւնը :

Նիւթական խնդիրները, երկրագործութեան, հնարագիտութեան եւ առեւտուրի խնդիրները կը յուզէին, անոնց գրեթէ կրօնքի մը արժանապատուութիւնը տալով :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Քլոտիա Հէքիմեան, Այրի Տիկին Օլկա Մամելեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վիքթորիա Պայեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանք Շթերն եւ զաւակը (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նէլլի Հէքիմեան եւ աղջիկը ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները, Հէքիմեան, Քաղու պէյ, Վասիլեւլ խոր կսկիծով կը ծանուցանեն եղերական մահը՝

ԱԼՖՐԷՏ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

որ Մայիս 2ին զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի մը, Քանն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօչկարեան, Տէր եւ Տիկին Յար. Տատուրեան, Պ. Գէորգ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գոչեան եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր

ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հակառակ նախապէս եղած յայտարարութեան, այս Կիրակի պատարագ չկայ։

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE CAUSE RETRAITE

1 — Machine à tricoter 7-100 1/2 automatique.

2 — Plusieurs machines confection, boutonnières, boutons, ourleuse, surjeteuse, etc.

3 — 2 gratteuses automatiques 180 et 120 cm. Une surjeteuse 3 fils.

Tissus tricots circulaire pure laine pour robes, local 135 m2 bail neuf, bas loyer.

S'adresser :

FANCY

48, Rue Greneta, Paris (3e)
Tél. : 236-56-28 à 9 h. et 14 h.

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպուած են

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք
Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գուրգէն Փիրանեան իր քեռայրին մահուան ի յիշատակ 50ական ֆր. կը նուիրէ Նարդունիի ֆոնտին (առանց «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Իսիի խնջոյքը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի, յետաձգուած է։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 54ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի Վասպուրականցիներուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Վասպուրականի կեդր. վարչութեան։

Նուիրուած նաեւ ԱՐԱՄի մահուան յիսնամեակին։

Կիրակի, Մայիս 11, ժամը 15.30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը,
2 Րիւ Քիւվիէռ
Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեանս պատուոյ նախագահ՝
Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՐՃԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ։ Կ'երգէ Օր. Ալիս Շահմիրեան (Նիսի Օփերայէն), սկաուտական եւ հայկական երգեր եւ պարեր Հայ Արենոյշներու կողմէ։ Մուտք 5 փրանք

Ի ՆՊԱՍՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆԸ

Որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Պենտեկոստէին, Հինգշաբթի 15 Մայիս, ժամը 15էն սկսեալ, 28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի։

Գեղարուեստական բաժին։
Ճոխ անուշեղէն եւ հաճելի վայելք

Ուշադրութիւն.— Ամէն տարի վաճառքը կը կատարուի Համբարձման Հինգշաբթի։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը փաստանկար մը (տօքիւմանթէռ) կը ներկայացնէ Մայիս 14: Չորեքշաբթի ժամը 21ին Մէն Միշէլ հիւանդանոցին «Պոն Աքէօյլ», Ա. յարկի սրահը (1պիս, Ավընիւ Սէնթ—Էօժէնի, Փարիզ (15):

Նիւթ՝ «Բժիշկ—հիւանդ, յարաբերութիւն», կը վարէ Տոքթ. Տավուտլարեան: Փակում՝ «Պատուոյ գինիով»։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին։

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ իր շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՊԱՆԵԷՕ—ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին Լուի ԺԵ. սրճարանը։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ — ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ին

Մարսէյլի Սալ տէ Ֆէթին մէջ, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը

կազմակերպուած Սարսէլ - Առնուվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Մասնակցութեամբ ՍՕՍի պարախումբի

ԵՐԳ - ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ «ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ» Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
ՊԻՒՖԷ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ

Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱՋԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (նամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ - պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ - Վարշաւա - Մոսկուա - Երեւան - Թիֆլիզ - Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 - 19
Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4-22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

Fabrique de Vêtements

POUR HOMMES
VILLE - SPORT

Ets ARAKELIAN

84 - AVIGNON
56, Rue Thiers
Tél. (90) 81-44-27
84 - BOLLENE
Tél. (90) 70-10-54

PANTALONS HOMMES ET GARÇONNETS
TERGAL - COTON
JEAN - VELOURS - COTON
VAJA — NEW JEAN'S
VENTE AUX GROSSISTES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 11 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11510

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.510

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԲԱՐԴ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Եասէր Արաֆաթ, էլ-Ֆաթի շարժումին պետը Պէյրութ է եւ արդէն խորհրդակցութիւններ ունեցած է լիբանանեան իշխանութիւններու հետ եւ ամէնէն առաջ Պաշտպանութեան նախարարութիւն գացած է եւ տեսնուած սպայակոյտի պետ Եուսէֆ Շէմայէթի հետ: Ընդունուած է նաեւ նախագահ Հէլուի կողմէ, որ չէ վարանած շեշտելու Լիբանանի շատ փափուկ դիրքը պաղեստինեան կազմակերպութեանց նկատմամբ: Այդ դիրքը ընդհանրապէս ծանօթ է, Լիբանան պէտք է գործնական միջոցներ ձեռք առնէ ամբողջովին մաքրելու համար Լիբանանի եւ ֆետայիներու միջեւ եղած առկախ հարցերը, առանց մոռնալու Ալ Սայքա շարժումին կնճռոտ հարցը: Ալ Սայքան զոր կը պաշտպանէ Սուրիան, արդէն վերջերս բախումներ ունեցած էեւ կ'ունենայ լիբանանեան բանակի միաւորներուն հետ:

Ձերբակալուած ֆէտայիներուն ազատ արձակումը, անոնց գործունէութեան ազատութիւնը լիբանանեան հողամասին որոշ շրջաններու մէջ, լիբանանեան բանակի հակակշիռը քոմանտոներու շարժումներուն վրայ, այս ամբողջը բարդ հարցեր են եւ ամէն կողմէ ճկունութեան կը կարօտին: Նասրի անձնական բանագնացն ալ կը շարունակէ միջնորդի իր դերը: Ամէն պարագայի մէջ, լաւատեսութիւն չի տիրեր Պէյրութի մէջ եւ ոչ մէկ դրական արդիւնք ձեռք ձգուած է:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Նասրի բանագնացին ծրագիրն է համաձայնութիւն մը լիբանանեան կառավարութեան եւ պաղեստինեան քոմանտոներու միջեւ, նման Հիւսէյն Թագաւորի համաձայնութեան Յորդանանի պաղեստինեան կազմակերպութեանց հետ:

× Իսրայէլեան քոմանտօ մը Յորդանան գետը անցած է քանդելու համար ահաբեկիչներու խարիսխ մը Յորդանանի մէջ:

ՄԱՌՔԸ ՉԱՐԺԵՒՈՐՈՒԻՐ

Վարչապետ Քիզինկէր պաշտօնապէս յայտարարեց թէ հակառակ սպասումին մարքը պիտի չվերարժեւորուի: Այս որոշումը կը նշանակէ թէ խաղի եկան, անգամ մը եւս, բոլոր անոնք որոնք վերջին ութ-տասը օրերը դրամ փոխադրեցին արեւմտեան Գերմանիա: Ասոնց մէջ կայ մեծ թիւով ֆրանսացիներ, ինչ որ կը նշանակէ թէ հսկայ դրամագլուխներու արտածում եղած է կրկին: Գերմանական կառավարութեան բանբերը չէ վարանած յայտարարելու թէ «այս որոշումը ժամանակաւոր չէ, ի զօրու է յաւիտենականութեան համար»:

Ոմանք, ինչպէս ֆրանս. քաղաքական շրջանակները կը բողոքեն Գերմանիոյ ատրկելով թէ կարելի չէ մէկ օրէն միւսը այդքան հակասական լուրեր տարածել, բայց ուրիշներ ալ կը յիշեն թէ վարչապետ Քիզինկէր, այս հարցին մէջ երբեք կարծիք չէ փոխած: Սկիզբէն ըսած է թէ ցորչափ ինք վարչապետ ըլլայ, մարքը պիտի չվերարժեւորուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻԿԱՌՕ լոյս պիտի չտեսնէ Երկուշաբթիէն սկսեալ: Խմբագիրներու ընկերութեան եւ տնօրէնութեան միջեւ եղած վիճաբանութիւնը ցարդ կարգադրուած չըլլալով, խմբագիրները որոշած են գործադուլով ծաղրել անսահման ժամանակի համար իրենց գործադուլը:

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԽՒ ՏԷ ԼՌՒԻ Կեդր. Կոմիտէի առջեւ պարզեց իր ծրագիրները, որոնք, ոմանց համար շատ չեն հեռանար Փոհէրի տեսակէտներէն: Այդ պատճառով, ոմանք, մասնաւորաբար Կեդրոնի որոշ անձեր (Փլէվէն, Տիւհամէլ) կը փորձեն համոզել Փոհէրը որ թեկնածու չըլլայ եւ ի հարկին տեսակցութիւն մըն ալ ունենայ Փոմփիտուի հետ: Նախկին նախարարապետին թէզը այն է որ պահելով Ե. Հանրապետութեան հիմնականը պէտք է փոխել շատ բաներ, ինչպէս ըսաւ ժողովուրդը, հանրաքուէով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռած է Զօր. Բոլիսլաւ Կենեվիչ: Յայտնի չէ թէ ինչէ՞ն մեռած է, բայց ուշադրութիւն կը գրաւէ որ մէկ ամսուան մէջ, 11րդ խորհրդային զօրավարն է որ կը մեռնի:

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

ԺԱՔ ՏԻՒՔԼՕ

72 տարեկանին, Ժաք Տիւքլօ, «պատմական» պարագլուխ համայնավար կուսակցութեան, փաստն է որ, ամէնէն անմեղադրելի ուղղափառութիւնը, ամէնէն փորձառու միջազգայնականութիւնը, ամէնէն քիչ խնդրոյ առարկայ հաւատարմութիւնը, խոտոր չեն համեմատիր զօրաւոր անհատականութեան հետ:

Կարճահասակ եւ լեցունկեկ, դիմագիծ մը զոր պեխերն ու ակնոցները չեն յաջողիր խիստ դարձնել, ամբողջութիւն մը կազմեն որ ընտանի է Ֆրանսացիներուն ժողովրդական ճակատէն ի վեր: Ծնած Լուէ 1896ին, Բարձր-Փիրէնեաններու մէկ աղքատ ընտանիքին մէջ, Ժաք Տիւքլօ, որ միշտ հաւատարիմ կը մնայ իր ծննդավայր Պիկոռին, դժուար մանկութիւն մը եւ պատանեկութիւն մը ունի: Դպրոցը, ուր միայն օքիթան կը խօսի (իր շրջանի հին բարբառը), իր կենսունակութիւնը աննշմար չանցնիր, կ'ուզէ ուսուցիչ ըլլալ, բայց որովհետեւ ապրուստը պէտք է շահի, կը դառնայ հացագործի աշկերտ: Ուրեմն կը հասնի Փարիզ, դեռ երիտասարդ եւ կարծես ինչպէս կը պատահի ժողովրդական վէպի մը մէջ, մշակոյթը կը գտնէ Անաթոլ Ֆրանսի դասախօսութիւնները մտիկ ընելով, թատրոնը կը գտնէ բլաք ընելով եւ անսատուածութիւնը՝ Ռընան կարդալով: Յետոյ պատերազմ է: Վերտէօնի մէջ, քիչ կը մնայ որ երկու ոտքերը կորսնցնէ եւ վերջնապէս կը դառնայ խաղաղապաշտ: Գերի, ազատ արձակուած, ջերմ հիացող մը Անրի Պարպիւսի եւ Փօլ Վայան-Քութիւրիէի, նման իր սերունդի շատերուն, պատերազմի տեւելութենէն պիտի անցնի համայնավարութեան Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան մղումով:

Կ'արձանագրուի Առաքի տասներորդ մասնաճիւղին, վաճողի այս գաւառացին իր ասպարէզը պիտի անցընէ Փարիզ եւ կ'աշխատի Գ. Միջազգայինի անդամակցութեան համար: Կը դառնայ քարտուղար իր մասնաճիւղին եւ թեկնածու Մարսէլ Քաշէնի ցանկին վրայ, շարունակելով միշտ փաթիսիէ մնալ: Բայց իր հռետորութիւնը, ջերմ, կրքոտ ուշադրութիւն հրաւիրած է իր վրայ: Կը դրկուի Պոպինեիի կուսակցութեան կեդր. դպրոցը: Յետոյ, 1926ին, մասնակի ընտրութիւն մը զինքը համրաւի կը հասցնէ: Արդարեւ, կատաղի պայքարէ մը ետք, կը յաղթէ Փօլ Ռէնոյի ցանկին, պահպանողականներու բարձրացող աստղը եւ հրապարակագիր՝ Հանրի տը Քերիլիսին: Այս անգամ Կեդր. Կոմիտէ կը մտնէ, ուրիշ ղեկավարի մը հետ միասին՝ Պընուա Ֆրաշոն: Ուրեմն կը դառնայ արհեստաւոր յեղափոխական: Այդ հանգամանքով, իրեն կը յանձնուի փափուկ պաշտօններ եւ գլխաւորաբար կուսակցութեան հակառազմապաշտ օրկան՝ La Caserne-ի տնօրէնութիւնը, որ իրեն բանտ պիտի տանի: Այսպէս կ'անցընէ ղեկավարի դաստիարակութեան իր շրջանը: 1928ին է միայն որ Մոսկուա կ'երթայ եւ կը վերադառնայ՝ «ապահով Սթալինի քաղաքական դատողութեան եւ յամառութեան նկատմամբ»:

Ժաք Տիւքլօ, իր կարգին փաստհուէթիւն կը ներշնչէ Միջազգայինի պատասխանատուներուն եւ իրեն կը յանձնուին կարեւոր գործեր: Յաղթելէ ետք, 1928ին, Լէոն Պլումի, Կոմինթէրնը կը ներկայացնէ սպանական համայնավար կուսակցութեան մօտ, որ խորհուրդներու կը կարօտի, ապա Պերլինի մէջ, կը զօրծակցի Նախկին Ռազմիկներու Միջազգային Բիւրոյին:

Այս արկածախնդիր կեանքը զինքը վերջնապէս կը վարժեցնէ գաղտնի գործունէութեան: Ֆրանսա կը վերադառնայ 1931ին Քաղաքական Բիւրօ մտնելու համար եւ դառնալու Թորէզի աջ բազուկը: Պարտուած, 1932ին, Մարսէլ Տէայի կողմէ (այնատեն դեռ ընկերվարական), վրէժը կը լուծէ 1936ին, ընտրուելով այն արուարձանին մէջ, որ իր բերդը պիտի դառնայ՝ Մոնթրէօյ: Այլեւս ընդունուած լիտըր կուսակցութեան, երեսփոխանական ժողովի փոխ-նախագահ, կը սկսի ծաղկիլ իր հանրային նոր կեանքին մէջ: Ի ծնէ խորհրդարանական, վտանգաւոր տրիբուն, փորձագէտ բանակցող, հակառազմապաշտը կը վերադառնէ եռագոյնը եւ մեծ նախնիքները, յեղափոխականը ի զուր կը փորձէ համոզել Լէոն Պլումը որ, փրկելու համար Ժողովրդական Ճակատը, համայնավար մասնակցութիւն պէտք է կառավարութեան:

Յետոյ, կրկին պատերազմն է, որ կը յաջորդէ գերման-խորհրդային դաշինքին: Իրեն, պէս կատաղի հակաֆաշիստի մը համար, դասը ծանր է: Վնաս չունի, կը համակերպի եւ Պընուա Ֆրաշոնի հետ, պիտի ղեկավարէ համայնավար կուսակցութիւնը ամբողջ պատերազմի ընթացքին, թաքստոցէ թաքստոց: Անկասկած իր բաժինն ունի սկիզբի սխալներուն մէջ, ինչպէս յետագային գրաւողին դէմ պայքարի յաջողութիւններուն:

Ազատագրումին, Ժաք Տիւքլօ կրկին փոխ-նախագահ է Ազգ. Ժողովին: Բայց շուտով, ուրիշ փորձանքներու պիտի ենթարկուի: 1947ին, Լեհաստանի մէջ, ինք է որ կը լսէ քուռն ամբաստանագիրը, զոր Ժտանով եւ ուրիշներ կ'արտասանեն ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան դէմ, որ փոխանակ նուիրուելու ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ պայքարին, աշխատած է կառավարութեան կուսակցութիւն ըլլալ:

Վրէժ կը լուծէ Եուկոսլաւներէն 1949-ին, իր կարգին ամբաստանելով զիրենք:

1950ին, Թորէզի հիւանդութեան եւ Խորհ. Միութեան մնալուն ընթացքին, Ժ. Տիւքլօ կ'ապահովէ բարդ եւ դժուար փոխանցման շրջան մը: 1952 Մայիս 28-ին, Զօր. Ռիճուէյի Փարիզ այցելութեան դէմ ցոյցի մը ընթացքին, կը ձերբակալուի, տարօրինակ պայմաններու մէջ, որ չփոթութեան կը մատնեն կառավարութիւնը:

Ե. Հանրապետութեան հետ, Տիւքլօ Ծերակոյտ կը մտնէ, եթէ տակաւին ընդհ. քարտուղար չէր, տեղը տալով նոր սերունդին, կը մնայ Քաղաքական Բիւրոյին մէջ, որու ամենահին անդամը դարձած է եւ կը պահէ բանբերի իր դերը: Եթէ, ինչպէս ամբողջ Ֆրանս. Համայնավար կուսակցութիւնը, դժուարութիւն ունի ապաստալինանալու, խաղաղ ճամբան կը բանէ դէպի ընկերվարութիւն եւ չընդդիմանար Չեխոսլովաքիոյ Խորհ. միջամտութեան դատապարտութեան: Իրեն պէս «հաւատարիմի» մը համար, ապացոյց է որ ժամանակները փոխուած են: Զարմանալի ոչ մէկ բան կայ, որովհետեւ այս նրբամիտ եւ խորամանկ ղեկավարը եւ երբ հարկաւոր է անողոք, ամէն բանէ առաջ իր կուսակցութեան հանդէպ հաւատարմութեան, մարդն է, որուն կեանքը խառնուած է կուսակցութեան:

Թ. Ա. Թ.

(Այս երեք յաջորդական թեկնածուներու յօդուածները քաղուած են «Լը Մոնտէն»):

ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ

ՈՂՋՈՅՆ

Մանուկ էիր եւ չըգիտցար՝
Թէ ի՞նչպէս որբ մընացիր դուն ,
Ի՞նչպէս անտուն մընացիր դուն ,
Էակներու հետ տարեկից ,
Եւ բախտակից եւ կարեկից՝
Քարին վըրան պառկեցար դուն :

Ցուրտ էր սաստիկ ,
Եղբայրըդ քու գըրկեցիր դուն ,
Ան՝ քեզ , դուն՝ զինք
Տաքցընելու յոյսով անհուն ,
Բայց զայն մեռա՛ծ ,
Բայց զայն մեռա՛ծ ,
Բայց զայն մեռա՛ծ ,
Գըտար առտուն :

Սանդուղն ելար օտար յարկին ,
Միջեւ խուժին , միջեւ դուժին ,
Մըտքով՝ պայծառ , սրտով՝ ազնիւ ,
Դեռ պատանի ,
Դեռ պատանի ,
Դեռ պատանի ,
Խըտիրն անա՛րգ իմացար դուն :

Մըրրիկին մէջ երկրասասան՝
Ապրեցար դուն
Մարդոց միջեւ բարի , խոնարհ ,
Եւ մարդոց դէմ՝ բի՛րտ մարդասպան :
Հացըդ կերար դուն՝ դառնահա՛մ
Ճամբաներուն վըրան տըղմուտ :

Օրերըդ քու յօշոտեցին ,
Քու ապագադ յօշոտեցին ,
Կեանքըդ ամբողջ յօշոտեցին ,
Սիրելեաց՝ զարդ ,
Ազգիդ՝ երազ ,
Խոստումնալի՛ց ,
Խոստումնալի՛ց ,
Խոստումնալի՛ց երիտասարդ :

Բայց վիրաւոր , արիւնաքամ
Արտասուաթոր , ներողամիտ ,
Դարձեալ ոտքի՛ կանգնեցար դուն ,
Սուրբ հըրն՛ց նետեցիր դուն ,
Սուրն՝ որ տըւաւ մա՛րդը մարդուն :

Զքեզ կանչեց ձայն մը բարի ,
Ձեռք մը օրհնող տարաւ հեռո՛ւն ·
Սուրին փոխան՝ գըրի՛չդ առիր ,
Լուսանանանչ , հըզօրազօրն ·
Պաշտպանեցիր բարի՛ն միայն ,
Տապալեցիր վիշա՛պը վատ ,
Կըռիւին մէջ հըրահոսան :

Զինը կ'իջնէ գլխուդ հիմա ,
Ինչպէս վըրա՛ն բարձր սարին :
Քեզ կ'ողջունէ
Մըրրիկէն ետք՝ սերո՛ւնդը նոր ,
Ծաղիկներո՛վ ,
Ծաղիկներո՛վ ,
Ծաղիկներո՛վ գարնանային :

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

Քալէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ , ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻՒՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ , ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ , ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒԶԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Ա.

1 Ապրիլ, 1969

Զարդանկարչութեան Արուեստից Թանգարանը, կը ներկայացնէ եղանակին հետաքրքրական ցուցահանդէսներէն մին նուիրուած վրացի նկարիչ Հիքօ Փիրոսմանաշվիլիի: Մտերիմներուն համար՝ Փիրոսմանի:

Առաջին անգամն է որ կը տեսնենք իր գործերը : Բայց՝ ուժասուն ցուցադրուածներէն մօտաւորապէս քանը կը կարծեմ բաւ են առաջին ակնարկով իսկ կնքելու զինքը՝ ինքնատիպ մեծ նկարիչ :

Հարուստ է ծներ՝ ապրել եւ մեռնելու համար որբ ու աղքատ: Աւանդական չունչով երգեր է իր ժողովուրդին հոգին : Պարը, սէրը, գինին, գիւղացին, քաղքենին, զբօսանքն ու աշխատանքը: Մելամաղձոտ թելերու վրայ , բայց լակոնական եւ ուժգին : Իր ոճովը: Վառ գոյներ, գրեթէ միշտ սեւին ընկերացող , չնչող գիծեր, ջերմ հոգի, առոյգ ու հաւասարակշռուած կառոյց : Նաեւ ինքնուրոյն տարածութեան հասկացողութիւն մը որ կը ստեղծէ ներքնակոչմ ենթադրել տուող համոզիչ մթնոլորտ : Սրամիտ հեղնանք, առանց խոցելի դարձնելու : Հոյակապ ճերմակներ :

Կը մօտենայ Տուանիէ – Ռուսսոյի արուեստին: Ա՛յս մէկն ալ «պարզամտապաշտ» ըսե՞մ դպրոցին կրնայ պատկանիլ: Պարզամիտը հայերէնով լեցուն չէ սակայն այն բարեչնորհ խորհուրդով որքան «նաիֆ»ը՝ զուտ նկարչական գետնի վրայ : Լաւ է կազմակերպուած ցուցահանդէսը : Ամէն տեսակէտով :

Զարմանալի չէ՞ որ այսպիսի յապաղումով կը ներկայացնեն վերին իշխանութիւնները զինքը արեւմտեան աշխարհին :

Հարկ է անպայման մեռնիլ կարծես ընդունելի կամ առանձնաշնորհեալ ըլլալու համար : Եւ սպասել: Ո՛չ միշտ: Ու վարձատրութիւնն ալ ըսել չէ թէ բախտն է միայն արժանաւորին :

Բայց միշտ ու ամէն կողմ տարօրինակ կմախր դիրքաւորում մը նախ, նորօրինակ արուեստի գործին հանդէպ :

Վերապահութեամբ խառն վախ մը՝ մինչեւ իսկ եթէ բոլորովին անհասկացողութեան կամ անհոգութեան արդիւնք չըլլայ :

Եւ կամ՝ անցնող հովիկը փոթորիկ յառաջ կը բերէ : Ոմանց մտքերուն մէջ : Երբ տերեւ մ'իսկ չի շարժիր: Ու խըղճամիտ արհեստաւորը՝ հանճարեղ արուեստագէտ կը նկատուի : Փիրոսմանիէն հեռացանք :

Բայց հարկ է ընդունիլ թէ ինքնատիպ արուեստագէտը, չունի յաճախ ճշգրիտ գիտութիւններ հետախուզողին զօրեղ գիրքն ու հողեկլիճակը, որովհետեւ մասամբ եւ բաղդատաբար անորոշ է իր դիրքը ընկերութեան մէջ: Ու հոդ կը տեսնեմ թէ ձեւը չէ ընկերութեան խնդրոյ առարկայ : Աջէն ձախէն, յոռի շրջանակի մը կեդրոնը կուգանք ողջագուրուիլ երբեմն, յանուն նոյն ազատութեան , նոյն ճշմարտութիւններուն, նոյն բառերով , նոյն մաղթանքներով՝ չմոռնալ բանտարկելով գիրար կողմնակալ ու կաղապարեալ գնահատումներով : Ինչո՞ւ : Որովհետեւ չահագիտութիւնը նիւթական ըլլալէ առաջ մտային խաղ մըն է նախ, որուն մասնակից եղողը աջը ձախէն չի կրնար զատորոշել : Նման այն պարմանուհիին որ արեւոտ օդով՝ չուրջպար բռնած բոլորաձեւ աւազանի մը եզրին՝ աչքը, ջուրին՝ ինքզինքը հետզհետէ աղաւաղած կը տեսնէ թաց հայելիին մէջ: Մտահոգութիւնը որ նախ պարն էր՝ ջուրին անցած է :

Ցուցահանդէսէն որքա՛ն հեռացեր եմ : Համոզումս ալ աւելցնեմ : Միացեալ Նահանգներ եւ Խորհրդային Միութիւն՝ կարծուածէն չատ աւելի մօտիկ իրարու կարգ մը գետիններու վրայ՝ վերջին տասնամեակներու ընթացքին չեն պարգեւած նկարչութեան մեծ արուեստագէտներ : Ու ինչ որ կը ներկայացնեն պաշտօնական ցուցահանդէսներու միջոցով, նորօրինակ իրաւ արուեստի ստեղծագործութիւն ըլլալէ չատ հեռու է : Եւ չունիմ նախընտրութիւն նկարչականին նկատմամբ երկուքին միջեւ : Ծայրայեղ հակադարձ ուղղութիւններով իրար կ'արժեն : Նոյնը չէ՛ պարագան քանդակագործութեան եւ փորագրութեան համար : Ուստի ունի՞ն եթէ այսպիսի փիրոսմաններ՝ անկինը ողջ առողջ՝ առանց ստորակայական բարդոյթի ու սպասումի կըրնան փառաւորել : Կարեւորը՝ կա՞ն արդեօք այս որակով հայ նկարիչներ՝ չուքին: Կը խորհիմ Քոչարին: Որքան կը փափաքիմ երթալ մօտը տեսնելու՝ հին ու նոր գործերը իր: Գիտեմ՝ անիրականալի չէ՛ մաղթանքս :

×

Փարիզ չի գիտեր արժեւորել իր անդրանիկ գիրքը իբր արուեստի կեդրոն : Եւ կամ՝ թատերասէր, ընթերցասէր՝ երաժըշտասէր չէ :

Պօրոտին քառեակին առաջին ելոյթն է այս մայրաքաղաքին մէջ: Տուպլինօքի , Զէպալին, Պէրլինօքի, Ալեքսանտրով :

Գէթ այս վերջին անունը՝ իբրեւ կամ սխալ՝ Ալեքսանեան գրուած ըլլար ծանուցումներուն վրայ, հաւանաբար երկու երեք հարիւր Հայեր կը փութային տեսնելու իրենց հերոսը, ու սրահը քիչ մը աւելի կը լեցուէր : Զորս մենակատար որոնք քսան տարիներու ամենօրեայ աշխատութեամբ՝ հասեր են զարհուրելի գործակցութեան մը, ընդլուծուելով նոյն համոզիչ մեկնաբանութիւններու ոլորտին մէջ : Ծանչցած լարային քառեակներէս՝ Պուլկար, Լէօվէնկիւթ, Հունգար եւ Ամատէուս՝ եւս ունին այս բարձրորակ կատարումը՝ բայց կը տարուիմ խորհելու թէ Ռուսերը գիտեն երգել աւելի յուզիչ չեշտով՝ միանգամայն երդահանին հաւատարիմ մնալով : Ցայտագիրը՝ Շոսթաքովիչ, Ռաւէլ, Մոցարթ:

Կը ճանչնամ մէկ Մոցարթ զոր կը պաշտեմ: Երկու Ռաւէլ՝ կը սիրեմ երկուքն ալ: Ու երեք Շոսթաքովիչ որոնցմէ միայն միայն սերտօրէն կապուած եմ: Պճնոտ , թեթեւ, կատակախօս Շոսթաքովիչն է ան : Պճնոտ որ կ'ըսեմ, սնոտ չէ՛. ա՛յլ առոյգ կառոյցին մէջ, խանդավառող , յուսադրող, ներքին խռովքը մորակող , սեղմ կաղապարով մը ներկայացող յօրինողը: Ան որ կը տանի, կը քչէ ձեզ իրեն հետ եւ լուրջ մտածումներ կը յարնէ սրամիտ քմծիծաղ մը դէմքին :

Միւս եղբայրները՝ նուազ համակրելի՝ կարծես չեն մասնակցած այս լա մաժէօր երկրորդ քառանուագին յղացման : Առաւելաբար սիրած եղբօրս գործն է ան, ու չի ծանծաղիր մեղեդիին գնացքը : Գուցէ քիչ մը երկար երկրորդ մասին մէջ. եօթը ութ վայրկեաններ կարելի է զեղչել . այդ կրկնութիւնները չունենալով Շուպէրթի անվերաջանալի բայց երկնային քաղցրերգութիւններուն ներգործական ազդեցութիւնը :

Ռաւէլի ֆա մաժէօր քառանուագը ուղղակի փխող ակէն կուգայ : Պարզ, հոսուն ,գիլխիչ իր գնարերգակ ելեւէջներուն մէջ: Դասական գործ, բայց ինչ նուրբ զգայնութիւն նորօրինակ : Ու իրապէս բախտաւոր կը զգամ ինքզինքս : Որովհետեւ Մոցարթի նախասիրած քառանուագն է որ ընտրած են : Տասնեւհինգերորդը՝ ռէ մինէօր: Այնպիսի չեշտեր, այնպիսի ցաւ, այնպիսի ալեծուփ ծովեր ու վճռական լոյսեր կը գտնեմ հոն, որ ինծ կը թուի թէ՝ կատարեալ վերացական երաժշտութիւն մը գոյութիւն կրնայ ունենալ եթէ՝ բառերով բոլորովին անբացատրելի՝ այս երաժշտութիւնն իսկ է Մոցարթի :

Կ'ըսուի թէ ան գրի առած է այս իր գըլուխ գործոցը միայն մէկ գիշերուան մէջ: Ոչ մէկ աւելորդ նօթ՝ բայց ի՛նչ գիշեր հովուերգութեան : Ու Պօրոտին քառեակը կը վերստեղծէ զայն հոս այս գիշեր :

×

3 Ապրիլ

Ամենօրեայ քննութիւն ըլլալէ հեռու է, լսելու երթալ Պախի Փրէլիւտ եւ փիւկերը : Ամբողջութիւնը. նախ ունինք առաջին հատորը: Մօտ երեք հազարով եկեր ենք Սալ Փլէյէլ՝ որ վերածուեր է մայր տաճարի :

Սվիաթոսլաւ Ռիխթէր՝ աղնուաբար պիտի ըսեմ, կ'ընծայէ մեզի այս կարելիութիւնը՝ յանձն առնելով վտանգ մը, որուն անուանի մեծերը յաճախ չեն ուզեր ենթարկուիլ : Ան որ գիտէ նշանակութիւնը Պախի այդ գործին երաժշտութեան պատմութեան նկատմամբ, ու դաշնակին յատկապէս՝ հոս է, այս գիշեր :

Ռիխթէրի մասին գործածուած են արբեցուցիչ բոլոր փաղաքշանքները : Իրաւէն մինչեւ անիրաւը : Ունի մոլեռանդ պաշտպաններ ու անհերող քննադատներ: Ձեմ պատկանիր այդ երկու խմբակներուն :Ասանց վիճելու կ'ընդունիմ կամ ոչ, հաւկրնալ ջանալով սակայն : Համոզումներ են խնդրոյ առարկայ ու էական բնոյթ ունեցող . կարելի է՞ վիճիլ կրօնքի մասին: Գրկաբաց կ'ընդունիմ սակայն զինքը այս գիշեր: Այսպէս պիտի ուզէի նուագել :

Ամենամեծ Ռիխթէրն է, ներշնչուած ու խորհրդաւոր հսկան : Համոզումները իր երաժշտական՝ պատշաճեցուցած է թէ Պախի խորհուրդին թէ իր նուագելու ոճին՝ զոր մտերմօրէն կը պարտադրէ, ստեղծած թելադրիչ մթնոլորտին մէջ, որպէս իր հասկացողութեանը յուշարար :

Տղայական պարզունակութեամբ կը մօտենայ ստեղնաշարին : Ամբողջովին կը յանձնուի սկիզբէն՝ համեստ, անկեղծ, ինքնավստահ :

Անշուշտ ունի տասը մատ : Տասը ձայն : Ու տասը գոյն : Նոյնքան հնչականութիւններով հարուստ : Հարկ է սակայն աւելցնել այս գիշեր՝ բազմաթիւ գլուխներ եւ սիրտեր, իրարու պայմանաւորուած :

Ձեմ ըսեր աննման ձեռքեր : Կան երեք չորս կատարեալներ աշխարհի վրայ ստ պահուս ստեղնաշարին նկատմամբ՝ ինչպէս Հորովից, Կիլէլս, Միքելանճելի կամ Կէզա Անտա բայց ունի՞ն արդեօք Պախի գործերուն մէջ , այս կերպնկալ ու խորհրդաւոր նուագը :

Արդէն արձանագործի մը ձեռքերուն աւելի կը նմանին Ռիխթէրի ձեռքերը քան դաշնակահարի : Նախընտրութեան հարց չկայ. այլ կարգ մը ստեղծագործութիւններու վերստեղծման առթիւ, մէկուն կամ միւսին ճառագայթարձակ փառապանծ մեծութիւնը :

Անտարակոյս հոս այս գիշեր Սվիաթոսլաւ Ռիխթէր միակն է աշխարհի վըրայ, Պախն իսկ զարմացնող, որուն մտքէն չէր կրնար անցնիլ համերգի մը ընթացքին տալ իր փրէլիւտ եւ փիւկերը ,

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Իմ ծնողացս բնակարանին մէջ չէմ ուզեր այդ անծանօթը ընդունիլ, ըսած էր երիտասարդը, որովհետեւ կրնայ վըտանգաւոր հետեւանք մը ունենալ ու անոնց գլուխը փորձանք մը բերել:

Որոշեցին նաեւ որ իրենց ընկերներուն բան մը չըսեն մինչեւ որ անծանօթին հետ տեսակցին ու գաղափար կազմեն գործին լրջութեան մասին:

Մութը կոխելուն պէս՝ Արիֆ պէյ Թէթեւ ճաշ մը ընելէ ետքը, գնաց Սելանիկ Օթէլին առջեւ ժուռ գալու, սպասելով խորհրդաւոր անծանօթին դուրս ելլելուն:

Հազիւ թէ քառորդ ժամէ մը ի վեր հոն էր, երբ անծանօթը երեւցաւ պանդոկին դրան առջեւ:

Արիֆ խսկոյն անոր մօտեցաւ եւ գըլխարկը հանելով բարեւեց ու ըսաւ.

— «Սատըք»:

Միւսը անմիջապէս ժպտելով բարեւը փոխանակեց:

— Ո՞ր կողմէն պիտի երթանք, հարցուց առանց կասկածանքի կամ վարանումի նշան մը ցոյց տալու:

— Ձախ կողմէն, պատասխանեց երիտասարդ յեղափոխականը:

Երբ քիչ մը հեռացան ու կողմնակի փողոց մը մտան, անծանօթը ըսաւ .

— Երբ տոմսակը առի, չիտակը չատ զարմացայ որ իմ փափաքս այսքան չուտ ձեր ականջը հասեր է եւ դուք ալ իսկոյն ժամադրութեան մը որոշումը տուեր էք: Բաւական միտքս չարչարեցի որ կարենամ հասկնալ թէ ի'նչ միջոցով կրցած էիք իմանալ, բայց չյաջողեցայ: Հիմա ամէն բան կը բացատրուի սակայն, ձեզ տեսնելուս պէս ճանչցայ այս առտուան երկու երիտասարդներէն մին, որոնք քարափի զարեջրատունը մեր քով նստած էին: Մենք ձեզ Եւրոպացի կարծելով ազատ համարձակ խօսեցանք եւ մեզմէ իմացաք ամէն բան, այնպէս չէ՞...:

— Շատ ճիշդ է ձեր ենթադրութիւնը, պատասխանեց Արիֆ, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անստորագիր տոմսակի մը վրայ անմիջապէս առանց կասկածի, կուգաք մեր քով... գուցէ ծուղակ մը լարած էն...

Անծանօթը խնդաց.

— Ձէ, պատասխանեց, իրաւ է որ առաջին անգամ այդպիսի կասկած մը մտքէս անցաւ, բայց չուտով վանեցի զայն: Ձեր տոմսակին մէջ այնպիսի անկեղծ չեշտ մը կայ, որ կարելի չէր դէշ կասկած մը ունենալ... ներքին ձայն մը ինծի կ'ըսէր թէ հայրենասէր բարեկամներու կողմէ կուգար այդ հրաւէրը: Ասկէ զատ, ի՞նչ կ'ուզէք որ ըլլայ: Եթէ Համիտի կողմէ պիտի լարուէր այդ ծուղակը՝ բնաւ պէտք չկայ, քանի որ ամէն զօրութիւն ունի զիս իսկոյն ձերբակալել տալու եւ կրկին Պոլիս վերադարձնելու:

— Սատըք պէյի մասին որոշ տեղեկութիւն ունի՞ք, հարցուց Արիֆ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար:

— Ինչ որ գիտեմ սա է թէ մինչեւ մեկնած օրս Սատըք ողջ էր ու միշտ բանտարկուած կը մնար իր գնտանին մէջ, առանց նոր հարցաքննութեան ենթարկուելու:

— Ես կը կարծէի որ ինք պիտի ուզէր նոր հարցաքննութեան ենթարկուիլ՝ խոստովանութիւններ ընելու համար:

— Կը հասկնամ ինչ ըսել կ'ուզէք, ըսաւ անծանօթը, խմորեղէնին կ'ակնարկէք...

— Ի՞նչ խմորեղէն, հարցուց Արիֆ այդ խօսքերէն բան մը չկարենալով հասկնալ:

— Այն խմորեղէնը, որուն մէջ թուղթ մը պահուած էր եւ որ Սատըքի տրուելու սահմանուած էր, պատասխանեց անծանօթը, բայց դժբախտաբար այդ փորձը չյաջողեցաւ, ամէն բան երեւան ելաւ...

այս գործին մէջ մասնապետ Օսման պէյն ալ մատ ունէր:

— Վա՛յ, ուրեմն այդ թուղթը Սատըքի ձեռքը չհասա՞ւ, հարցուց Արիֆ:

— Ձէ, պատասխանեց միւսը, որովհետեւ Սատըք եթէ ամէն բան խոստովանած ալ, այլեւս չի կրնար ազատիլ... միակ միջոցը զայն փախցնելն է:

— Իսկ դուք ի՞նչ պարագաներու տակ ստիպուեցաք խոյս տալ Եըլտըզէն:

— Այդ ամէնը հիմա պիտի պատմեմ, ինչ ձեր ընկերներուն ներկայութեան, ինչ պէտք այժմ ըսելը, պատասխանեց անծանօթը:

Արիֆ չպնդեց եւ երկուքը միասին ճամբանին չարունակեցին բաւական ատեն առանց խօսելու : Ժամադրավայրը քաղաքին կեդրոնէն հեռու տեղ մըն էր ու հազիւ կէս ժամէն հասան:

Սայի եւ Ասլան պէյերը որոնք անհամբեր կը սպասէին, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին նորեկին: Մէկ քանի քաղաքավարական խօսքերէ ետք, Սայի պէյ ըսաւ.

— Մեր ժամանակը սուղ է եւ լաւ կ'ըլլայ որ անմիջապէս մեզ հոս հաւաքող խնդրով զբաղինք:

— Ես ալ այնպէս կը կարծեմ, փութաց ըսել անծանօթը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 126)

«ՐԱՖՖԻ» ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Թիւով եւ որակով պատուաբեր եղած է հայերէն տարեգիրքերու եւ տարեցոյցներու հրատարակութիւնը մեր իրականութեան մանաւանդ արեւմտահայ հատուածին մէջ : Երբեմնի Հայկական Պոլսոյ (խօսքը կը վերաբերի այն շրջանին, երբ Պոլիս իրբեւ բերումով հայ մտքի լուսաւոր կեդրոն մըն էր) եւ յետագային արտասահմանի գրեթէ բոլոր գաղութներուն մէջ ու առաւելաբար անխոնջ մշակներու օրինակելի ջանասիրութեամբ հրապարակուեցան զանազան տարեգիրքեր՝ այլազան բովանդակութեամբ : Այսպէս շահեկան պիտի ըլլար փորձը համայնապատկերի մը ձեւով ներկայացնելու հայերէն տարեգիրքերու անցեալը, անշուշտ, քննական – վերլուծական տարազով : Արդարեւ, դեռ ուսումնասիրելի եւ վերլուծելի բնագաւառ կը մնայ հայերէն տարեգիրքը, որուն գեղեցիկ նուաճումներէն պէտք է նկատել, անկասկած, Դանիէլ Վարուժանի եւ Յ. Ճ. Սիրունիի միացեալ խմբագրութեամբ 1914ին հրատարակուած «Նաւասարդ» գրական եւ գեղարուեստական տարեգիրքը, շուրջ 350 էջ, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ, Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի «Ընդարձակ տարեցոյց»ը իր հին (Ա. հատոր 1900ին) եւ նոր (Ա. Թիւ 1925) շրջաններով, Ս. Վրացեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած «Հայրենիք» տարեգիրք – տօնացոյցները, Պոսթըն (Ա. տարի 1943), «Համազգային» տարեգիրքերը, Պէյրութ (Ա. տարի 1936), «Յունահայ տարեգիրք»ը, Աթէնք (Ա. տարի 1927), եւ դեռ ուրիշներ զանազան գաղութներու մէջ :

Իրենց ինքնատիպ ու այլապէս հարուստ բովանդակութեամբ ակնառու պիտի մնան, անշուշտ, Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ի 1907էն մինչեւ 1928 երկարող ժամանակաշրջանի թիւերը, որոնք այս ճիւղին մէջ «նոր դպրոցի» մը հիմնադիրը հանդիսացան : Արդարեւ, նիւթերու ընտրութեան ճաշակ եւ ներկայացման դասական ձեւ, գրական, իմացական եւ այլ բնոյթի էջերու զուգորդում մէկ հատորի մէջ, հայ կեանքը գրեթէ լման երեսով ներկայացնելու ճգտում եւայլն, նոր բովանդակութիւն եւ նոր շունչ մուծեցին տարեգիրքի սեռին մէջ՝ հայ իրականութենէն ներս :

Հայ տարեգիրքերու բնագաւառէն ներս արձանագրուած մեծ նուաճում մըն է, անկասկած, 1954էն ցայսօր կանոնաւոր կերպով գրեթէ ամէն տարի հրապարակ եկած «Ամէնուն տարեգիրք»ը, որուն հեղինակը՝ Կարօ Գէորգեան, հիմնակէտ ունենալով հանդերձ Թէոդիկի կարգ մը սկզբունքները եւ առաջադրութիւնները այս սեռին մէջ, յաջողեցաւ արդի ժամանակներու թարմ շունչն ու տարեգիրքերու պատրաստութեան ներկայ բեճեիճը համադրել եւ զուգորդել իր աշխատանքին մէջ եւ հանրութեան հրամցնել բացառիկ բովանդակութեամբ 14 գեղատիպ հատորներ : Անկէ նաեւ գործին փայլեալ աննախընթաց ժողովրդականութիւնը :

Տարեգիրքերու «ընտանիքին» վրայ կ՚աւելնայ նաեւ այս մէկը՝ Րաֆֆի տարեգիրքը, որուն Ա. հատորը (1969) դեռ նոր ստացանք Թեհրանէն :

Հայ լրագրական ասպարէզին եւ հանրային կեանքին մէջ ծանօթ անուն մըն է նորաստեղծ տարեգիրքին հեղինակը՝ Տաճատ Պօղոսեան : Ժամանակ մը եղած է խմբագիրներէն մէկը պարսկահայ հանրածանօթ միակ օրաթերթին Ալիքի, վարած է խմբագրական պաշտօններ կարգ մը այլ թերթերու մէջ, նախաձեռնած է «Արաքս» մանկա– պատանեկան մատենաշարին, որուն շարքին ցարդ լոյս տեսած են, գունատիպ եւ պատկերազարդ, եօթը մանկական գրքոյկներ՝ առաւելաբար հայ մանկագիրներէ եւ, վերջապէս, տարիներէ ի վեր կանոնաւոր յարատեւութեամբ հրապարակ կը հանէ Րաֆֆի պատի եւ գրպանի օրացոյցները՝ բաւական ճոխ բովանդակութեամբ :

Աշխատանքի ճիգն ու ճաշակը դոյդ կ՚ընթանան հանրութեան ներկայացուած ներկայ հատորին մէջ : Հրատարակութիւնը, արդարեւ, գեղատիպ է. խնամուած տպագրութիւն, ընտիր թուղթ, հարիւրաւոր նկարներ, նիւթերու այլազանութիւն եւ հաճելի ու մտածուած դասաւորութիւն : Այս է ահա առաջին տպաւորութիւնը, զոր կը ստանանք թերթելով Րաֆֆի տարեգիրքին շուրջ վեց հարիւր մեծադիր էջերը :

Հաճելի է հաստատել, որ հատորին գրական բաժնին արձակ եւ չափածոյ գրութիւններով իրենց աշխատակցութիւնը բերած են Իրանի եւ այլ գաղութներու աւելի քան տասնեակ մը ծանօթ գրագէտներ, որոնց գրչին արգասիքը միանալով եւ օրկանապէս կապուելով հայրենի գրողներու պատմուածքներու, առակներու եւ բանաստեղծութիւններու ընտիր նմոյշներուն հետ, տարեգիրքին գրական երեսը կը դարձնեն հարուստ եւ բովանդակալից : Գրական բաժինը կ՚ամբողջանայ իրանեան դասական գրողներու ստեղծագործութիւններէ կատարուած թարգմանական էջերով, որոնք առնուազն պատկերացում մը կուտան միջազգային գրականութեան մէջ իրենց փառքը հաստատած իրանցի դասական գրողներու գործին մասին : Այս կապակցութեամբ չենք կրնար չնշել, որ անհրաժեշտ է ընտրութիւններու մէջ ըլլալ խիստ բծախնդիր եւ գերադասել լաւ թարգմանութիւններու կողքին տեղ չտալու համար այնպիսիներու, որոնք ցայտուն չեն դարձներ թարգմանուած գործին իրական գեղեցկութիւնը, գրական ինքնատիպ արժէքը :

Այլապէս շահեկան է տարեգիրքին Բ. մասը, ուր շուրջ 150 էջերու մէջ ներկայացուած են պատմա– բանասիրական բընոյթ ունեցող 16 այլազան նիւթեր : Անշուշտ, հեղինակը ընտրած է այնպիսի նիւթեր, որոնք առաւելաբար կը պատշաճին տարեգիրքի մը էջերուն, այլ խօսքով՝ ըմբռնելի եւ, հետեւաբար, շահեկան են ընթերցողներուն մեծամասնութեան :

Այս բաժնին համար եւս գոհունակութեամբ պէտք է արձանագրել, որ Տարեգիրքին հեղինակը իր տրամադրութեան տակ ունեցած է շարք մը անտիպ ուսումնասիրութիւններ եւ մենագրութիւններ զանազան բանասէրներէ : Արտագրումները, զորս կատարած է Հայաստանեան հանդէսներէ եւ պարբերական մամուլէն, ցոյց կուտան հեղինակին հետաքրքրութեան սահմանները եւ կը հաստատեն անգամ մը եւս, թէ Տաճատ Պօղոսեան կ՚ըմբռնէ նիւթերու ընտրութեան կարեւորութիւնը նմանօրինակ աշխատասիրութեան մը մէջ, այլ խօսքով՝ ունի գրաւական պատրաստելու հանրամատչելի տարեգիրք :

Արտասահմանի հայաշատ կեդրոններէն է անկասկած Պարսկաստանի հայ գաղութը : Մանաւորաբար հարուստ եւ այլապէս հետաքրքրական է անոր անցեալը պատմութիւնը, որ իր կատարած դերին եւ երկրին դիրքին պատճառաւ գրեթէ մաս կը կազմէ, կամ առնուազն զօդուած է բուն հայրենիքի ժողովուրդին պատմական անցեալին հետ :

Յատուկ գլուխով մը հանրութեան եւ, հետեւաբար, պատմութեան կը հրամցուի իրանահայ երեք թեմերուն մէջ ամէնէն հինը հանդիսացող Ատրպատականի թեմին անցեալն ու ներկան՝ շահեկան մանրամասնութիւններով եւ ճոխ տուեալներով : Արդ ընթերցումն իսկ կը հաստատէ այն աներկբայ իրողութիւնը, թէ բազմադարեան անցեալով Ատրպատականը շաղախուած է մեր պատմութեան բազմաթիւ երեսներուն հետ, Արտաւազդի եւ Վաղարշակի օրերէն մինչեւ հայ ազատագրական պայքարի նորագոյն շրջանը՝ ԺԹ. դարու վերջերէն մինչեւ Ի. դարու առաջին տասնամեակները : Այսպէս է, որ մեր աչքին առջեւ կը պարզուի շրջանի մը Հայութեան անցեալն ու ներկան մանրամասն գիծերով եւ ժամանակագրական կարգով :

Տարեգիրքերու կամ հանդէսներու, ինչպէս նաեւ առանձին գիրքերու մէջ գաղութներու անցեալի ու ներկայի մասին հրապարակուած նիւթերն ու ուսումնասիրական էջերը, անտարակոյս, պիտի ծառայեն իբրեւ առաջնակարգ աղբիւր պատմաբաններուն համար՝ գրելու մեր գաղութներուն լրիւ եւ ամբողջական պատմութիւնը, որպէս լրացուցիչ, ամբողջացուցիչ երեսը Հայոց ընդհանուր պատմութեան :

Այս իմաստով ու ուղղութեամբ կատարուած ամէն աշխատանք կը դառնայ գնահատելի եւ շնորհաւորելի :

Մեր ակնկալութիւնն է, որ յաջորդ թիւերուն մէջ ներկայացուին Պարսկահայ գաղութին միւս երկու թեմերը, ինչպէս նաեւ այլ երկիրներու մէջ հաստատուած հայ համայնքներու ազգային, կրթական եւ մշակութային կեանքը՝ կարելի մանրամասնութիւններով եւ վիճակագրութիւններով :

Տարեգիրքին շահեկան բաժիններէն է նաեւ 1968ի հայ կեանքին — Սփիւռք եւ Հայաստան — նուիրուած Դ. գլուխը, աւելի քան 180 էջ : Համայնապատկերի մը ձեւով հոս ներկայացուած են մեր ազգային կեանքին գլխաւոր իրադարձութիւնները անցնող տարեշրջանի ընթացքին՝ դոյդ Ամերիկաներէն մինչեւ Մերձաւոր Արեւելք եւ Հայաստան : Եթէ այս բաժնին վրայ աւելցնենք նոյնպէս այլ գլուխներու տակ ներկայացուած այն նիւթերը, որոնք կը հային մեր ազգային ներկայ կեանքին, ինչպէս, օրինակ, յոբելենական դարադարձներ եւ տարեդարձներ արուեստագէտներու եւ վաստակաւոր գործիչներու (Կոմիտաս վրդ., Յովհ. Թումանեան, Եր. Օտեան, Միքայէլ Նալբանդեան, Պետրոս Ադամեան, Արամ Մանուկեան, Ռոստոմ, Եփրեմ, Ներսէս Արք. Մելիք Թանգեան, Վ. Համբարձումեան եւ ուրիշներ), Երեւանի հիմնադրութեան 2750–ամեակին նուիրուած առանձին բաժինը եւայլն, մենք կ՚ունենանք 1968 – 69 տարեշրջանի մեր ազգային եռուն կեանքին մէկ գեղեցիկ եւ մխիթարական համայնապատկերը՝ գրեթէ լրիւ եւ ամբողջական ձեւով :

Մահագրական, իրանահայ դէմքերու, երգիծական բաժիններ եւ տօնացոյց կ՚ամբողջացնեն այս շահեկան տարեգիրքին բովանդակութիւնը :

Րաֆֆի տարեգիրքը իր առաջին իսկ հատորով պատուաբեր տեղ մը կը գրաւէ հայ տարեգիրքերու բնագաւառէն ներս :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

նոյն կշռոյթով շնչող երեք հազար հիացիկ ուխտաւորաց ներկայութեան :

Ի՛նչ վեթխարի կառոյց, այդ սուրբ խորհրդածութիւններուն մէջ : Սեղմ կազապար բայց ոչ ակադեմական : Մինչ արդի : Երազկոտ թէ հոսուն նախերգանքներ՝ որոնք կը պսակուին լուսաշող ֆիւկերով :

Մերթ ընդ մերթ Գլավսէն, դաշնակ ու երգեհոնի հնչականութիւններով երփներանգ : Ցանցաւոր հետաքրքրութեամբ մը լարուած, առանց որ ինքամփոփումս կարենամ աւարտել, թերի կեդրոնացումով կը լսեմ առաջինը՝ տօ մաժէօրը : Բայց դուռները հեռդհեռէ բացուել կը սկսին անտեսանելիին վրայ, Տօ Մինէօրէն սկսեալ : Երկնային ես, մի պէմոլ մինէօրէն յետոյ բոլոր նօթերը : Այո՛ կը ծափահարենք անվերջ սակայն լռութիւնն է միայն թարգման մեր գինովցած լուսարփի հոգիներուն : Դաշնակ է՞ր մեր լսածը՝ թէ բազմաձայն պատարագ : Ընթացքին՝ քանի մը վայրկեաններ խորհեցայ իրեն՝ Գոհարիկ Ղազարոսեանին, որո՛ւն գիշերը պիտի ըլլար այս, առաւելաբար :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (480)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Քաղաքակրթութեան վիճակին մէջ զոր քէչ մը Աստուած եւ մեծ մասամբ մարդս կը կազմէ, չարերը կը միանան կ՚ամալկամին եւ կը խառնուին իրական կարծր ժայռ մը կազմելով ուժային օրէնքի մը համեմատ զոր համբերութեամբ կը պննեն քաղաքականութեան այն երկրաբանները, որոնք տնտեսագէտ կ՚անուանուին : Այս մարդերը որոնք զանազան անուններով կը խմբուէին եւ որոնց ամէնն ալ սակայն կրնան սերական անունով ընկերվարական անուանուիլ, կը նկրտէին ճեղքել այս ժայռը եւ անկէ ժայթքեցնել մարդկային բարօրութեան կենդանի ջուրերը :

Անոնք ամէն բան կը յուզէին, կը քըննէին կառափնատի խնդրէն սկսելով մինչեւ պատերազմի խնդիրը :

Կնոջ իրաւունքը եւ մանկան իրաւունքն ալ կ՚աւելցնէին մարդու իրաւունքին վրայ, զոր Ֆրանսական յեղափոխութիւնը հաստատած էր :

Ընթերցողը թող չզարմանայ թէ զանազան պատճառներ մեզ կը ստիպեն տեսական նկատումով երկար բարակ չքննելու այն խնդիրները, զորս ընկերվարականները կը յուզեն :

Բաւական կը սեպենք միայն ցոյց տալ այս խնդիրները :

Եթէ զանց առնենք աշխարհակազմային տեսիլները, երազախոհութիւնը եւ միթիքականութիւնը, կրնան երկու գլխաւոր խնդրի վերածել այն բոլոր լուծելի խնդիրները, զորս ընկերվարականները կ՚առաջադրէին :

Առաջին խնդիր.

Հասարակութիւնը արտադրել :

Երկրորդ խնդիր.

Հարստութիւնը բաշխել :

Առաջին խնդիրը աշխատութեան խնդիրը կը պարունակէ :

Երկրորդը՝ վարձքի խնդիր :

Առաջինին մէջ ուժերու կիրառութեան վրայ է գործը :

Երկրորդին մէջ՝ վայելքներու բաշխումին վրայ է գործը :

Ուժերու լաւ կիրառումէն կը հետեւի հասարակային զօրութիւնը :

Վայելքներու լաւ բաշխումէն կը հետեւի անհատական երջանկութիւնը :

Լաւ բաշխում ըսելով պէտք է հասկնալ ոչ թէ հաւասար, այլ արդար բաշխում :

Առաջին հաւասարութիւնն է արդարութիւն : Այս երկու իրերուն, այսինքն դուրսը՝ հասարակային զօրութեան եւ ներսը՝ անհատական երջանկութեան միութենէն կը հետեւի ընկերային բարեբաստութիւնը :

Ընկերային բարեբաստութիւնը կը նշանակէ մարդու երջանկութիւնը, քաղաքացիին ազատութիւնը, ազգին մեծութիւնը :

Անգլիական այս երկու խնդիրներուն առաջինը կը լուծէ :

Սքանչելապէս կը կազմէ հարստութիւնը, այլ աղէկ չի բաշխեր :

Այս լուծումէն որ մէկ կողմէն ամբողջ է, հարկաւորապէս երկու ծայրայեղութեան կը հետեւի, ահագին փարթամութիւն, ահագին թշուառութիւն : Այս վայելքները ոմանց, բոլոր զրկանքները ուրիշներուն, այսինքն ժողովուրդին, թէեւ առանձնաշնորհումը, բացառութիւնը, մենավաճառը, աւատականութիւնը նոյնիսկ աշխատութենէ կը ծնին : Մխալ է վտանգաւոր կացութիւն որ հասարակային զօրութիւնը մասնաւոր թշուառութեան վրայ կը կանգնի եւ որ պետութեան մեծութիւնը անհատին տառապանաց մէջ կ՚արմատացնէ :

Թիւր ըմբռնուած մեծութիւն, ուր կը միանան նիւթական բոլոր տարրերը եւ որու մէջ չի մտներ բարոյական որեւէ տարր :

Հասարակավարութիւնը եւ երկրաբաշխական օրէնքը կը կարծեն լուծել երկրորդ խնդիրը, բայց կը սխալին :

Անոնց բաշխումը արտադրութիւնը կը սպաննէ : Հաւասար բաժանումը կը ջնջէ մրցումը, հետեւապէս նաեւ աշխատութիւնը :

Մսավաճառի մը բաշխումին կը նմանի ասիկա, վասնզի մսավաճառը կը սպաննէ ինչ որ կը բաժնէ :

Անկարելի է ուրեմն այս կարծեցեալ լուծումներուն հաւանիլ : Հարստութիւնը սպաննելը բաշխել ըսել չէ :

Երկու խնդիրները պէտք է որ միատեղ լուծուին լաւ մը լուծուելու համար :

Երկու լուծումները պէտք է որ միաւորին եւ կազմեն մէկ լուծում :

Երկու խնդիրներուն եթէ առաջինը միայն լուծես, Վենետիկին պիտի նմանիս. Անգլիոյ պիտի նմանիս :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մերկէր Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Առաքելեան եւ աղջիկ-ները, Տէր եւ Տիկին Նոփաճանի եւ զա-ւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագա-ները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկե-պսակով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նը-ւէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի-րենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԵՐԿԷՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացած է. Տէր եւ Տիկին Քէլէշեանէ իրենց աճիկան ամուս-նութեան առթիւ յիսուն ֆրանք, Պ. Փի-միրճեան իր տղուն ամուսնութեան առ-թիւ յիսուն, Վիէնի կոմիտէի կողմէ Պ. Բարսեղեանց իր եղբօրը մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան, Տէր եւ Տի-կին Բարսեղեանց իր եղբօրը մահուան առթիւ երեսուն ֆրանք։

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորո-գութեան համար։ Տիկին Լուի Օլիվիէ Տիկին Ճալալեանի յիշատակին 400 Ֆր., Պ. Յ. Տէր-Թումանեան եւ ընտանիք 200, Յ. Գրիգորեան Մերկեր Առաքելեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր, Ոմն յիսուն, Տիկին Մ. Շահին-եան երեսուն ֆրանք։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծը-վահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն .— Տիկին Ս. Զատիկեան (Ի-սի), Տիկին Թեւանեան, Պ. Ր. Շահմիր-եան, Կ. Արզարեան (Ալզի) 50ական Ֆր.։ Ն. Արթինեան (Լա Պար), Ր. Պարսամեան (Մօնրուժ), Ս. Եղիազարեան (Թուլուզ) քսանական։ Տիկին Մ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Եարտըմեան (Կարժ), Ինկիլիզ-եան (Սէն Պրէվէն) տասնական։

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն. Կ. Ճընկարեան 250 ֆրանք։ Տիկին Ա. Նո-րատունկեան, Ս. Պալապանեան, Զըր-բաշեան ընտանիք, Գ. Ճիէրճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան 100ական Ֆր.։

Տիկին Ա. Խուպէսէրեան, Տէր եւ Տիկ. Դարբինեան, Ա. Մալաճեան, Տէր եւ Տի-կին Ա. Հալվաճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Պարկեր-ճեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պալիօզեան, Տիկին Ա. Սուխեան 50ական ֆրանք։

Տիկին Նշանեան երեսուն Ֆր. Պ. Ա. Աչճեան (Բրէ սէն ժերվէ) 30, Աղապէեան եղբայրներ 40, Պ. Լ. Վարժապետեան 25 ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Փանոսեան (Շամ-բինեի), Տոքթ. Յարութիւնեան, Բ. Քիւրքճեան, Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեան, Տէր եւ Տիկին Պաթմանեան, Տոքթ. Ա. Աբ-ղարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէտէեան (Վիրոֆլէ), Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Տիանա), Ե. Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Թաշճեան (Անկէն), Այրի Տիկին Զարֆճեան, Տէր եւ Տիկին Կորկորեան, Կեցոյեան ընտանիք, Օ. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան (Քլամառ), Տէր եւ Տիկին Գարամաճեան, 20ական։

Այրի Տիկին Աղնիւ Տամլամեան կը նը-ւիրէ յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին, իր ողբ. ամուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպուած են

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20

ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւ-նը եւ Արուեստի Թորոս Ռոսլին ընկերու-թիւնը դասախօսութիւն մը կազմակեր-պած են այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Փորթուկալեան Մշակութային կեդրոնը 51 Ավընիւ տ'Իէնա։

Կը դասախօսէ՝

ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Թորոս Ռոսլին եւ Կիլիկեան մանրանկարչութիւնը ԺԳ. դարուն »։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Պօմոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի սուրբ պատարագ, ա-ռիճանի մուտքով մեր եկեղեցին բազմամեայ ծառայողներէն սարկաւագ-ներ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի եւ Պ. Յարութիւն Ասլանեանի, թեմիս առաջ-նորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.ի ձեռամբ։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո-վուրդը ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մար-սէյլի մասնաճիւղի եւ Տիկնանց Օժան-դակ Մարմնի։

16 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30-ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն։

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռ-քի մէջ»

Մուտքը ազատ է

Ի ՆՊԱՍՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆԸ

Որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Պենտեկոստէին, Հինգշաբթի 15 Մայիս, ժամը 15էն սկսեալ, 28, Ավընիւ Պուր-կէն, Իսի։

Գեղարուեստական բաժին։

Ձոյս անուշեղէն եւ հաճելի վայելք

Ուշադրութիւն.— Ամէն տարի վաճառ-քը կը կատարուի Համբարձման Հինգ-շաբթի։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը փաստանը-կար մը (տօքիւմանթէռ) կը ներկայացնէ Մայիս 14։ Չորեքշաբթի ժամը 21ին Սէն Միշէլ հիւանդանոցին «Պոն Աքէօյլ», Ա. յարկի սրահը (1պիս, Ավընիւ Սէնթ-Էօ-ժէնի, Փարիզ (15)։

Նիւթ՝ «Բժիշկ-հիւանդ, յարաբերու-թիւն», կը վարէ Տոքթ. Տավուտլար-եան։ Փակում՝ «Պատուոյ գինիով»։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոն-տոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին։

PARENTY

ET

DESROUSSEAUX

AGENCE DE VOYAGE

7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օ-դանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օ-դանաւային բոլոր ընկերութիւննե-րու միջոցով (ամերիկեան, ֆրան-սական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունա-կան եւայլն եւայլն)։

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը։

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9-12 եւ 14-18։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆՈՒԷՐ

Քիրազեան ընտանիքը ի յիշատակ ի-րենց մօրեղբօր Սահակ Քիրազեանի կը նուիրէ 25 ֆրանք Կապոյտ Խաչի, 25 Կար-միր խաչին, 25 Տիկնանց Միութեան եւ 25 Աղքատախնամին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 24ին, Շաբաթ իրիկուն։

×

Մայիս 28ի տարեդարձը կը տօնուի վի-ենի մէջ Յունիս 1ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ

Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Պար՝ ՆԱԻՍԱՄԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգ-չախումբ ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵՍԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ,

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16։

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24։

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պի-տի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ։ Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նա-խաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով։ Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահ-ուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (Նախաճաշ եւ ճաշով - առանց ընթրիքի)։

Երեք ճամբորդութեանց ալ մաս մէկ գին՝ 2000 ֆրանք։

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շա-բաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 - 18։

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ։

ՅԱՌԱՋ
HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՅԻՍ
MARDI 13 MAI 1969
ԾՐԱԳԻՐ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50
LE NUMÉRO 0,50 F.
45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11511 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.511

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԻՐԼԱՆՏԱ Է

ՓՈՀԷՐԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Շաբաթ իրիկուն, անակնկալօրէն կը լուէր թէ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Շառլ տը Կոլ, իր կնոջը հետ, մեկնած էր Իրլանտայի Քէրի շրջանը, ուր ամիս մը պիտի մնար։ Ընտրուած պանդոկը համեստ այլ հանգստաւէտ պանդոկ մըն է, որու 12 սենեակները վարձուած են նախկին նախագահին կողմէ։ Գաղտնիքը լաւ պահուած էր մինչեւ վերջին վայրկեանը։ Տեղեակ եղած են միայն Արտաքին նախարարը, որ ճամբորդութեան կարգադրութիւններն ըրած է եւ Փոհէր, զոր Տըպրէ տեղեակ պահած էր։

Կը թուի թէ տը Կոլ ուզած է հեռու մնալ ընտրապայքարէն եւ շատ քաշուած անկիւն մը ընտրած է, աշխարհի ժխորէն հեռու հանգստանալու համար։

Շատերու համար այս մեկնումը նաեւ մեղադրանք մըն է Փոմփիտուի հանդէպ, որու թեկնածութեան համաձայն չըլլալն ալ կ'ուզէ փաստել այս ձեւով։

Ֆրանսայի մէջ կացութիւնը ճիշդ հակառակն է եւ քանի օրերը կ'անցնին այնքան պայքարը աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ։ Երկուշաբթի օր կը սպասուէր Փոհէրի վերջնական որոշումին եւ ամէն ոք վստահ էր որ ծերակոյտի նախագահը պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը։

Ձախէն զատ Կեդրոնն ալ պառակտուած կը թուի։ Ամէն պարագայի մէջ, յստակ երկու հոսանք կայ մէկը՝ Փոհէր (Լըքանիւէ), միւսը՝ Փոմփիտու (Տիւհամէլ)։ Երկուշաբթի օր, փոխանցման շրջանի նախագահը՝ Փոհէր, Էքսփրէսին տուած իր տեսակցութեան ընթացքին, կը բացատրէ թէ ինչ է ըստ իրեն, Հանրապետութեան նախագահին բուն պաշտօնը, Քոթիի եւ տը Կոլ միջեւ մէկն է իրեն համար, որ անիմաքէօրն է կառավարութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՋԷԼԻ մէջ (Զուիցերիա) ամէնէն հարուստ երկիրներու կեդրոնական դրամատուներուն կառավարիչները հերթական ժողով մը ունեցած են առջի օր։ Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ որ երբեւ հետեւանք գերմանական որոշումին մարքը չվերագնահատելու, կը սպասուի որ «ներգաղթեն» շահագործումի համար դուրս ելած դրամագլուխները։ Արդարեւ, մէկ շաբթուան մէջ, 17ուկէս միլիառ ֆրանք մտած է Գերմանիա եւ այս դրամը կորսնցողներն են առաւելաբար Ֆրանսա եւ Անգլիա։ Այդ պատճառով Գերմանիոյ դաշնակցային դրամատունը հատուցումներ պիտի ընէ այդ երկու երկիրներուն։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, ոչ մէկ ելք գտնուած է տագնապին։ Կը թուի թէ իշխանութեանց եւ պաղեստինեան շարժումներուն միջեւ բանակցութիւնները անելի մէջ են։ Կը սպասուէր որ Էլ Ֆաթի պարագլուխը՝ Արաֆաթ նոր տեսակցութիւն մըն ալ ունենայ Լիբանանցի զինուորական ղեկավարներուն հետ։ Բայց Պաղեստինցիները զիջումի կողմնակից չեն։ Ներկայիս իրենց թիւը 160 հազարը կ'անցնի Լիբանանի մէջ։

1970 ՑՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԻՆ գործադրութեան պիտի անցնի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ նոր ժամանակացոյցը զոր Պապը հաստատած է Ուրբաթ օր։ Կը չեշտուի Ծնունդի եւ Զատկուան տօներու կարեւորութիւնը Սուրբերու տօներուն բաղդատմամբ, արդէն կարգ մը սուրբեր ալ այլեւս պիտի անհետանան, տրուած ըլլալով որ անոնց գոյութիւնը ճշգրտօրէն կարելի չէ եղած ապացուցանել։ Ասոնց մէջ՝ Սէնթ-Պառպ, Քրիսթոֆ, Ճօսթաշ, եւն. եւն.։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 13րդ զօրավար մը մեռած է։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, վերջին շաբաթներու զօրավարներու այս յաջորդական մահերուն առթիւ, կ'ըսուի թէ զինուորական ձախողած փուջի մը հետեւանքով է որ անձնասպան եղած են։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ տագնապը չէ լուծուած Փարիզի մէջ։ Երկուշաբթի առաւօտ տեղի պիտի ունենային ակրեկասիոնի եւ քափէսի մրցումները, բայց թեկնածուներէն ոմանք որոշած էին գործադուլ ընել, ի նշան բողոքի։ Լուսաւորութեան նախարարն ալ կը ճշդէր թէ քննութիւնները եւ մրցումները կանոնաւոր կերպով տեղի պիտի ունենան, նոյնիսկ եթէ հարկ ըլլայ ոստիկանական միջամտութիւնով։

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ մէջ տեղի կ'ունենայ նոր-նացիական կուսակցութեան համագումարը։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ռըմէ Տապերեա, Լը Մոնտի մէջ շաբեկան յօդուած մը ստորագրած է «Ընտրութիւն մը Խորհ. Միութեան համար» խորագրին տակ։

×

Տիւպչէքի պաշտօնազրկումը յայտնաբերեց թէ Խորհ. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող համայնավար երկրի մը մէջ, մինչեւ ուր կրնան հասնիլ ազատական նախաձեռնութեան մը ներկայ սահմանները։ Հիմակուհիմա, ելքը այն է, որ կամ պէտք է խաղալ պլոքին հետ ազատականացնելու համար — Թիթոյի պարագան է — կամ մնալ աղէկ թէ գէշ եւ հրաժարիլ իրական զարունները։ Կարելի չէ սակայն նկատի չառնել յեղաշրջում մը, որ աւելի նրբին դարձնէ երկընտրանքը։ Մարքս-լենինիզմը կը յաւակնի շարժումի վարդապետութիւն մը ըլլալ։ Գոնէ իր տեսաբանութեան մէջ, կը խորհի թէ իւրաքանչիւր կացութիւն իր մէջ ունի զարգացման մը սերմերը, զոր կուսակցութիւնը կը վաւերացնէ անմիջապէս որ կարենայ զայն ներմուծել իր սիսթէմին մէջ, առանց զայն վտանգելու։

Եթէ խորհրդային ղեկավարները հեռացուցին Տիւպչէքը, պատճառն այն է որ ան կը խորհրդանշէր անընդունելի տեսակէտներ վարչակարգին համար իր ներկայ վիճակին մէջ։ Բժշկական լեզուով, կարելի էր ըսել թէ Փրակայի նոր «հարուածը» մերժումի ֆենոմէն մըն է, ազատականութիւնը խորթ տարր մը ըլլալով։ Ուրեմն, արեւելեան Եւրոպայի մէջ, կրնան խոր փոփոխութիւններ ըլլալ, այն ատեն միայն երբ փոփոխութիւններ ըլլան, նախ Խորհ. Միութեան մէջ։ Բայց այդ պատճառ չէ որ յեղաշրջման մղող ուժերը անհետանան։ Ազատութիւնն ու երջանկութիւնը, գուցէ դեռ նոր գաղափարներ են արեւելեան կողմն աշխարհի, բայց գաղափարներ են որոնք կը յառաջդիմեն, ոչ ոք կրնայ զանոնք արգելափակել, ոչ Խորհ. Միութեան մէջ, ոչ ալ այլուր։

Ի՞նչպէս կարելի է գնահատել այն խոչընդոտները, որոնք ներկայիս արգելք կը հանդիսանան իրական եւ տեւական ազատականացումի մը։

Այս հարցումը անկախ է այն հարցումէն որ կը վերաբերի գիտնալու թէ ի՞նչ տարրեր խաղացին Մոսկուայի մէջ, ի նպաստ Օգոստոս 21ի միջամտութեան, ապա Տիւպչէքի հեռացման։ Հարցումը կը վերաբերի այն ընդհանուր սկզբունքներուն, ըստ որոնց Կրեմլինը, հակառակ ներքին տարակարծութեանց, միշտ նոյն գիծը կ'որդեգրէ։ Ուրեմն պէտք է գիտնալ թէ որո՞նք են այդ սկզբունքները, եւ թէ կրնա՞ն կամ ոչ, ժամանակի ընթացքին, յեղաշրջման ենթարկուիլ։

Կարելի է սահմանափակուիլ երեք սկզբունքի վրայ.— Առաջինը՝ ամէն երկիր որ համայնավար դատը իւրացուցած է, ինչ որ ալ ըլլան գործածուած միջոցները, վերջնապէս իւրացուցած է, որովհետեւ, ըստ վարդապետութեան, համայնավարութիւնը պատմութեան ուղիով կ'ընթանայ եւ թէ պատմութիւնը չի նահանջեր։ Ատկէ կը հետեւին շատ ճշգրիտ գործադրութիւններ։ Միջազգ. իրաւունքի արեւմտեան ըմբռնումով, թշնամի երկրի մը գրաւումը կը թողու որ գոյատեւեն ընկերային եւ տնտեսական կառոյցները, աւանդութիւնները, կարճ՝ ներքին վարչակարգի ոգին։ Խորհ. Միութեան համար բոլորովին տարբեր է։ Այն երկիրներուն մէջ, զորս կը հակակշռէ, եւ Բ. աշխարհամարտէն ետք, ոչ միայն գրաւում մըն է որ եկած է իրեն հետ, այլեւ յեղափոխութիւնը։ Հակաֆաշիստ պայքարին, մաքրագործման դատերուն, հատուցումներու, ճարտարարուեստական եւ հողագործական բարեփոխումներու, բնակչութիւններու տեղափոխումներու ճամբով, սիսթեմաթիք կերպով, քանդեց հին ընկերութեան բոլոր հետքերը։

Չեխոսլովաքիոյ մէջ, Կրեմլինը կը հակազդէ այնպէս, ինչպէս պիտի ընէր եթէ այդ հին ընկերութեան ներկայացուցիչները կարենային կրկին ձեռք առնել իշխանութիւնը։ Իրականին մէջ, եւ առանց անդրադառնալու այս կամ այն շարժումները, մեծագոյն վտանգը չի կայանար կառոյցներու տապալման մէջ։ Զօր. Զվոպոտա, միայն զայն յիշելու համար, մասնակցեցաւ Փրակայի հարուածին՝ երաշխիք մը անցեալին համար, հակառակ անոր որ միացած էր որոշ ազատականութեան համար, բայց կը մնայ մարքսիստ, ինչ որ երաշխիք մըն է ապագային համար։ Գլխաւոր ընդդիմութիւնը երիտասարդութենէն կու գայ, այսինքն այն սերունդներէն, որոնք միայն համայնավար ընկերութիւնը ճանչցած են եւ որոնց տենչերը, քանի մը կէտերու վրայ, կը միանան բազմաթիւ երիտասարդ խորհրդայիններու տենչերուն, մտահոգ ոչ միայն հանգստութեան համար այլեւ՝ խօսակցութեան եւ մասնակցութեան։

Խորհ. Միութիւնը 239 միլիոն բնակիչ ունի, որուն քառասուն առ հարիւրը մօտաւորապէս, քսան տարեկանէն վար, ծնած են պատերազմէն ետք, եւ մեծցած Սթալինէն ետք։ Դժուար է երեւակայել թէ այս իրողութիւնը հետեւանք չունենայ։ Ուժականութեան տեսակէտով, իրականութիւնը իր մէջ ունի, ընդունուած կամ հանդուրժուած փոփոխութեան մը սերմերը, Խորհ. Միութեան մէջ իսկ։

Երկրորդ սկզբունք.— Կրեմլինը չընդունիր գաղափարաբանութեանց համակեցութիւնը, կ'ընդունի միայն տնտեսական եւ ընկերային տարբեր վարչակարգերու համակեցութիւնը, օրինակ Խորհ. Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի կամ Միացեալ Նահանգներու միջեւ, միայն Մարքս-Լենինիզմն է, կը խորհի, որ պատշաճ պատասխան մը կը բերէ փոփոխութեան ենթակայ ընկերութեանց հարցերուն։ Կոսիգին, որ ազատական մը կը նկատուի եւ որու յայտարարութիւնները նուազագոյնը կը կազմեն Խորհ. ղեկավարի մը կարենալ ըսելիքներուն, հաստատած է 1968 Փետրուար 15ին, ըստ Սովետսկայա Բիէօլոռուսիայի.— «Ինչ կը վերաբերի գաղափարականին, ոչ մէկ խաղաղ համակեցութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ։ Կարելի չէ հաշտեցնել ընկերվարական գաղափարաբանութիւնը եւ քաղքենիութեան գաղափարաբանութիւնը»։ Ասիկա, այսօր, կարելի է թարգմանել սապէս.— Կարելի չէ հաշտեցնել Տիւպչէքի փորձը մարքս-լենինիստ խորհրդային ներկայ ըմբռնումին հետ։

Այս սկզբունքը նուազ վերացական է քան կը թուի։ Արդարեւ, եթէ գաղափարաբանութիւնը տապալի պլոքին մէկ որեւէ երկրին մէջ, համայնավար իշխանութեան ամբողջ արդարացումն է որ կ'անհետանայ։ Այս վերջինը յենած է տապալած բուրգի մը ծայրը.— Պոլիտբիւրօն կը խօսի կուսակցութեան անունով, որ կը խօսի բանուորներու եւ գիւղացիներու անունով, որոնք կը խօսին ժողովուրդին անունով։ Ամուր կառոյց մը երբ լռութիւնն ու վախը կը տիրապետեն։ Խախուտ կառոյց մը, այն վայրկեանէն երբ հանրային կարծիքը կ'արթննայ։ Այդ պատճառով է, որ գործնական գետնի վրայ, փոխանցման օղակները — աշխատանքի վարիչներ, սպառողներ ի մասնաւորի —կը գործեն արդէն բուրգին հիմին եւ ծայրին միջեւ։ Հոս ալ, վարդապետութիւնը այլեւս բոլորովին չընդգրկեր իրականութիւնը։

Երրորդ սկզբունք.— Կրեմլինի ռազմական կայսրութիւնը պաշտպանուած բերդ մըն է։ Ժողովրդական հանրապետութիւնները, որքան ալ նշմարելի ըլլան դէպի արեւմուտք բացուելու իրենց ջանքերը, պարտին իրենց առեւտուրին մեծ մասը կատարել Խորհ. Միութեան հետ եւ պահպանել անոր հետ, աւելի քան սերտ զինուորական եւ դիւանագիտական կապեր։ 1956ին, Հունգար յեղափոխականները կ'ուզէին փոխել այդ կապերը, 1968-ին Չեխոսլովաքիան կ'ուզէր կրկին դէպի արեւմուտք ուղղել իր տնտեսութիւնը, ինչպէս վկայեց այն ընդունելութիւնը զոր Տիւպչէքի խումբը ըրաւ արեւմտեան Գերմանիոյ կեդրոնական դրամատան կառավարիչին։ Խորհ. Միութիւնը չհանդուրժեց։

Կարելի է սակայն անդրադառնալ, որ բացի այն պարագաներէն, որոնց ցայտուն կերպով իր վարկը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ, Խորհ. Միութիւնը կը հանդուրժէ կամ ստիպուած է հանդուրժել կարգադրութիւններու։ Ռումանիա, դրեթէ տեւաբար կ'առաջարկէ, Հունգարիա կ'ենթարկուի, Քոմեքոնը կրկնակի տագնապներու ենթակայ է, եւ Մոսկուա չի կրնար, ստիպման տակ, պարտադրել ձուլման ակիզբ մը, զոր Հասարակաց Շուկայի անդամները ազատօրէն ընդունեցան։ Ո՞վ կրնայ պնդել որ Խորհ. Միութիւնը յաւիտենապէս պիտի պահէ արբանեակներ աշխարհի մը մէջ որ ապագաղթականացումէն մասնակցութիւն կ'երթայ։ Ո՞վ կրնայ իսկապէս հաստատել թէ ցորչափ կը պահէ զանոնք, պիտի կարենայ թէ՛ իր եւ թէ անոնց զարգացման նիւթական օժանդակութիւնը ապահովել, երբ Միացեալ Նահանգները կը տեսնեն իրենց սահմանները։

Գիտենք որ այս հարցերը, միշտ ներկայ են խորհ. քանի մը ղեկավարներու մտքին, որոնք կը յուսան օր մը լուծել զանոնք, կուսակցութեան ներսէն։ Բայց գիտենք նաեւ, որ Գավուրէն ի վեր «չըլուծուած հարցերը չեն խնայեր կառավարութիւնները եւ ժողովուրդները»։ Որքան ժամանակը անցնի, այնքան աւելի կը ճշդուին Խորհ. Միութեան մեծ ընտրութեան տուեալները.— Ատենին յարմարիլ, թողուլ որ իրականութիւնները յաղթեն վարդապետութեան մինչեւ որ զայն պարպեն իր նիւթէն, կամ զայն պաշտպանել մինչեւ ծայրը եւ ընկղմիլ անոր հետ։

Քալէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ, ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆՎԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻՒՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ, ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒՋԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Բ.

6 Ապրիլ

Բարե՛ւ Ռոպէր (*),

Ձենք տեսած գիրար տարիներէ ի վեր՝ չենք ալ գրեր։ Ու օր մը երբ հանդիպինք իրարու հողագունդին վրայ որեւէ տեղ՝ տասը վայրկեան եոք կ'ըլլանք մտերիմ՝ որքան էինք մեր գիմնազական պարտականութեան շրջանին։ Դուն քու նոր պաշտօնովդ՝ ես իմ ճամբուս՝ գիտեմ թէ մաղթանքս մօտ ապագային գէթ չի կըրնար իրականանալ։ Բայց մօտ էի ժամեր ամբողջ երէկ գիշեր։

Եւ ահա դարձեալ։ Տես թէ ի՞նչպէս ու ի՞նչ առթիւ։

Բարեխնամ ձեռքեր գրկեր էին վերջին Սանը։ Ձեզի՝ Մխիթարեանցի Գրողներուն յատկացուած քանամեակի բացառիկը։

Այլ ձեռք որ պահարանին ձախ անկիւնը իր անունն ալ չէր դրոշմած։ Անանուն մնաց բարերարս. շնորհակալութիւն՝ որովհետեւ ծայրէ ի ծայր կարդացի եւ հաճոյքով։ Ուրախացայ գտնելով հոն իմ ալ նախընտրած բանաստեղծութիւններէս մէկ քանին. նաեւ, ինծի համար նոր տղաք ու նոր քերթուածներ։ Շատ ու շատ բաներ սիրեցի հոն, ի՞նչպէս անդրադառնալ բոլորին։

Կ'ուզեմ սակայն այսօր քու «Անկապ Մտածումներուդ» հետ թրծուիլ միայն, որոնք բոլորն ալ առաւելապէս հետաքրքրեցին զիս։

Գրեթէ համակարծիք եմ քեզի խորքին մէջ՝ ընդհանուր առմամբ՝ կը թոյլատրե՞ս որ մէկ քանիին վրայ միասին խորհրդածենք։

Դուն չորս ներկայացուցած էիր՝ եւ վեց դատ ինքնակենսագրութենէդ ալ երկու մտածում գողնալով։

×

Որքան իրաւացի ես երբ կը նկատես թէ՝ մարդ բարի է եթէ ընութեան ստեղծագործութեան իբր հետեւանք՝ ստիպողաբար բարի է ու այնքան ալ դրական արժանիք մը պէտք չէ նկատել այդ երեւոյթը՝ քանի ոչ – ազատ ընտրութեան մը արդիւնքը չէ՝ հետեւաբար արժանիք չէ։

Ոչինչ ունիմ աւելցնելիք. նկարդ իր պարզութեանը մէջ, յատուկ կշռոյթովն իր, ինքնաբաւ էր ու համոզիչ։

×

Որքան իրաւացի ես նոյնպէս՝ երբ նայելով շուրջդ կը տեսնես թէ մարդ իր բախտէն որոշ հեռաւորութեան մը վրայ տեղաւորուած է։ Թեթեւ վերապահութիւն՝ հարցում մը. վերջնապէ՞ս։ Եթէ դրական է պատասխանդ, ի՞նչի կը վերածես։ Արդեօ՞ք մեր շուքին նման կը հետեւի մեզի։ Կամ կայ է՞։

×

Կ'անցնիմ գողութիւններուս։

«Հաճոյք չպատճառեց ինծի ընկերներուս առաջարկը որովհետեւ բնաւ չեմ սիրեր այն ինչ որ մենք ինքնակենսագրութիւն կը կոչենք» կ'ըսես։ Ու միակը չէիր այդպէս խորհող։ Անշուշտ թէ որոշ հասկնալի բարդոյթներ կրնան արգելք հանդիսանալ մեր առարկայական կեցուածքին ու դիրքաւորման։ Բայց ինչո՞ւ ուրեմն ձեր մէջ չէիք ուզած կարգադրել այդ փափուկ հարցը. այսինքն՝ նոյն այդ կենսագրական նօթերը յանձնել գրչեղբօր մը ու փոխադարձ չարադրել։ Զահրատը քուկդ՝ դուն Խրախունիինը գոր օրինակ եւ չարունակաբար, կէտ մը որուն չկրցի թափանցել։

×

Գալով լուսանկարին, որ աւելորդ կը նկատէք, անօգուտ չեմ գտներ բոլորովին։ Ու եթէ պատասխանատու տնօրէն ըլլայի, հաւատա՛, գէթ ամէն քերթուածի, վերլուծական թէ քննադատական թուղթի վրայ՝ ճիշդ ստորագրութեան քովիկը՝ երկու սանթիմեթր քառակուսի մեծութեամբ, ոչ աւելի խոշոր, լուսանկար մը կը պահանջէի։ Տեսնելու համար աչքերը։ Գրողին՝ միայն աչքերը բաւ են։ Բաժնելով իրանը գլուխէն։

Աչքերը նուազ կրնան խաբել։ Փորձէ՛ անգամ մը։

×

Ուրիշ մը։ Ըսէ՛ տեսնեմ այն մօտիկ բարեկամիդ անունը որ քեզ կ'այպանէ ընդունած պաշտօնիդ համար. դաւաճան կը նկատէ քեզ։ Անիրաւ է։ Մանաւանդ որ նոր չունչ բերիր թերթին։ Վկայ վերջին գրոյցներուդ շարքդ։ Իրաւունքդ է պահանջել որ նուիրումդ խաղ մը որ կը սիրես անշուշտ միանգամայն՝ նկատուի հայ մշակոյթին նոյնքան օգտակար քան միւս աշխատութիւններդ։

Բոլոր անոնք որ իրենց հաճոյքին համար միայն կը գրեն, կարելի պայմաններուն մէջ, չեն կրնար հասնիլ Տէմիրճիպաշեանին ոճին կամ Ալիշանեանին հըմտութեան, տալու համար գործեր անմոռաց ու մշտավառ։ Բայց բաւ չէ թէ երբեմն անոնց չափ խիկ օգտակար չեն կրնար ըլլալ։ Կրնան բերել թարմ կրակներ չդախելու համար կարդ մը բացուածքներն ու փոսերը, հայ գիրին սլացիք ու վիթխարի հոյակերտին։

Անոնց կարգին՝ դուն։ Գրեցիր շատերու մասին՝ քիչեր քու մասիդ։

Տարիներու տեւողութեան գրի առած սակայն՝ հաստատիր գիրքեր կարենալ լեցնելու չափ քաղմաթիւ՝ խղճամիտ վերլուծումներդ, քննադատական թուղթերդ, ուսումնասիրութիւններդ, թարգմանութիւններդ, կը հաւատամ որ կ'ապահովեն քեզի այդ իրաւունքը։ Աւելցուր նաեւ, թատերգութեան սիրահարին գործն ու գործունէութիւնը։

Ու աւելին՝ պէտք է քու պաշտօնդ նըկատուի լաւագոյն բարիքը զոր կրնայիր ընել ողջութեանդ եւ գիտակցօրէն, Պոլսահայութեան։ Որովհետեւ լոյսը պէտք է գայ համալսարանէն, գիտունէն, հոգեբանէն, երաժիշտէն, քերթողէն, մտաւորականէն, պատրաստուած հայ գրողէն՝ իր գաղութին։ Եւ լրագրի սիւնակը, յարմար միջոցներէն մին չէ՞, գէթ մեր իրականութեան համար, փոխանցելու այն հոգեկան ուժը որուն պէտք ունի ան՝ գոյատեւելու համար։

×

Եկուր միասին լսենք Պէթհովէնի ջութակի քոնչերթօն։ Հոդ աւելի լրջուն է դեռինը։ Կամ որեւէ ուրիշ գլուխ գործոց, ըլլայ ան երաժշտական, դրական կամ նկարչական կոչուածէն ընտրուած։ Վարկածդ ինծի ալ ճիշդ կը թուի։

Երեւութապէս սակայն։ Ա՛ն է, արուեստի գործին հեռաւորութիւնը մեզի. թէ մեր հետաքրքրութիւնը նոր գործի մը առջեւ աւելի դոհացում կը գտնէ։ Անկասկած այդպէս է։ Կարծես կը հիննայ գլուխ գործոցը՝ երբեմն կը սպառի իսկ ինքն իր մէջ։ Բայց, չեմ կարծեր որ այդ, որեւէ ձեւով, ճանճրոյթի թէ նման յոդնութեան, կամ յափրանքի կարելի ըլլայ վերագրել։ Ա՛յլ, դուզահեռ ընթացող, կարգ մը տարբեր նախապատճառներու որոնք հետզհետէ կը յայտնուին երբ գործին աւելի կը ծանօթանանք։ Ա՛ն է։

Գործի մը բազմաթիւ անգամներ «լըսուած չըլլալը» կրնայ որոշ չափով դիւրացնել մեր «ինքնամփոփումը» կը խորհիմ։

Համոզուած եմ թէ աւելի դժուար է լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ, գիտնալ կարծած գործիս քան առաջին ունկնդրութեան մը։ Տեսակ մը անհամբերութիւն թէ կեդրոնացման պակա՞ս ըսե՞մ, արդեւք կ'ըլլայ կարծես, առարկայօրէն լսելու։ Նախկին մեկնաբանութիւններէն, կամ կրկնումներէն ազդըւած՝ յիշողութիւնս կանխակալ տպաւորութիւններով է բեռնաւորուած սկիզբէն։

Միւս կողմէ վտանգաւոր չէ՞ս գտներ վարկածդ, ուր իր յառաջացեալ սահմանին մօտ, որոշ չափով պիտի հեռացնէր ուրեմն մեզ, բոլոր գլուխ գործոցներէն. նաեւ ապահովէր նոյն ատեն երկրորդական գործերուն ալ հաւասար դիրք։ Մինչ այս վերջինները չունին առաջիններուն խորհուրդը, մինչեւ իսկ եթէ ունենային նոյն հմայքը։ Հպանցիկ ակնարկով՝ ի՞նչպէս կը լսենք կամ կը կեդրոնանանք երաժշտական հեղինակութեան մը վրայ։

Նախ՝ հնչական գգայնութեամբ ներկայ իր չորս ստորոգելիներով. ուժ, բարձրութիւն, հնչականութիւն, տեւողութիւն։ Անմիջական նախանիւթը այս է։ Ցեղոյ ըմբռնումը այդ գգայնութեան իր կայուն ձեւին տակ. եւ հոդ է որ կը սկսի երաժշտական խորհուրդին արժէքաւորումը նախադասութիւններու ձեւաւորմամբ։ Այդպէս կաղապարուած, կու գան անոնք բախիլ մեր զգայարանքներուն իրենց շարժուն ձեւին տակ։ Զմոռնալ՝ թերեւս ամենակարեւոր ազդակը՝ որ ներքին ներդաշնակութեան ներդաշնակութեամբ յարանարերուող ցոլարձակում մըն է՝ զգացումներու արտայայտութիւնը կարելի դարձնող։ Որմէ յառաջ պիտի գայ թելադրական ծաւալում մը։ Ներքին թրթռացում՝ որ երաժշտական խորհուրդին հոգեբանական ըմբռնումը պիտի ապահովէ։

Ու այս բոլոր գործունէութիւնները առաջին ունկնդրութեան մը առթիւ ինքնաբերաբար կը կատարուին։ Մեր կողմէ մասնաւոր ճիգ չենթադրեր այդ մտային աշխատանքը։

Սակա՛յն, եթէ ծանօթ ենք գործին, յիշուած գործակցութիւններէն ոմանց արդիւնքը՝ իբր տեղեկութիւն ի պահ դըրուած մեր կողմէ՝ պիտի գան խառնուիլ նորերուն, պարտադրելով մեզի գժուարին դիման ու համադրական միանգամայն աշխատանքներու։ Նորօրինակ շարք մը։ Հոդ, վերին կեդրոնացման ճիգ մը մեր կողմէ, պէտք է գայ զօրացնել «ինքնամփոփը» կը խորհիմ, որ ակարացած է։ Ու մանաւանդ գլուխ գործոցներու ունկնդրութեան առթիւ, ուր մեր վերարտադրիչ երեւակայութիւնը միանգամայն մեր աղօտ յիշողութեան արդեւք կը հանդիսանայ շատ հաւանաբար, մեր ստեղծագործ երեւակայութեան ելեւէջներուն։

Այո՛, մի՛ զարմանար եթէ ունկնդրի համար իսկ պահանջեմ երեւակայութեան այդ տեսակը։ Կը հաւատամ որ բուն մասնակցութիւնը հոդ է։ Ունկնդիրն ալ որոշ

(*) Ռոպէր Հատտէճեան։ Նորավիպագիր. թատերագիր. գրադատ, խմբագիր Սանի, հրատարակութեան տնօրէն Մարմարա օրաթերթի (Պոլիս)։

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ուրեմն, սիրելիս, խօսքը ձերն է, հաճեցէք միտքերնիդ յստակօրէն բացատրել մեզի։

— Նախ եւ առաջ պէտք կը զգամ իմ մասիս ձեզի խօսելու, ըսաւ անծանօթը, պէտք է որ ինքզինքս ծանօթացնեմ եւ ըսեմ թէ ի՛նչ պարագաներու տակ ստիպուած եմ թողուլ պալատական պաշտօնս ու խոյս տալ Պոլսէն։

— Ամենայն հաճոյքով մտիկ պիտի ընենք ձեր պատմութիւնը, ըսաւ Սայի պէյ։

— Անունս Նուրի է եւ պալատական քարտուղար մըն եմ... Հաւանօրէն անունս չէք լսած, որովհետեւ շատ յարաբերութիւն չեմ ունեցած դուրսի հետ, այսուհանդերձ Եըլտըզի մէջ բաւական ազդեցիկ դիրք մը կը վայելէի շնորհիւ Ապտիւլ Համիտի իմ մասիս ցոյց տուած վստահութեան, որովհետեւ պէտք է ըսեմ որ Սուլթանը զիս չափազանց կը սիրէր։ Հակառակ Եըլտըզի մէջ վայելած նիւթական ու բարոյական շնորհներուս, վերջերս կեանքը անտանելի դարձած էր ինծի համար։ Ազատական գաղափարները իմ միտքս ալ պաշարած էին եւ չէի կըրնար հանդուրժել շուրջս պարզուած տեսարանին։ Իմ գլխաւոր գործս էր արտասահմանի մէջ հրատարակուած բոլոր Ֆրանսերէն եւ Թուրքերէն յեղափոխական հրատարակութիւնները կարդալ եւ անոնց մէկ յատուկ համառօտութիւնը պատրաստել Սուլթանին համար։ Իմ այս զբաղմունքս պատճառ եղաւ որ կամաց կամաց, ես ալ յեղափոխական դառնամ... գաղափարային յեղափոխական մը անշուշտ, առանց գործունէութեան, առանց անձնուիրութեան։ Այսուհանդերձ կը սպասէի առիթի մը որպէսզի կարենայի յարաբերութեան մէջ մտնել այն հայրենասէրներուն հետ, որոնք տարիներէ ի վեր կը գործէին մեր թշուառ հայրենիքի ազատութեան համար։

Երեք երիտասարդները խորին ուշադրութեամբ եւ համակրութեամբ մտիկ կ'ընէին։ Փախստականը շարունակեց.

— Վերջերս, երբ Նէճիպ Մէհամէտ հարցաքննեց Սաապ պէյը, ես ալ, Սուլթանին հրամանով, իբրեւ քարտուղար ներկայ գտնուեցայ... ձեր ընկերոջ անվեհեր պատասխանները, սպառնալիքներու հանդէպ ցոյց տուած արհամարհանքը, իր անկեղծութիւնն ու արիութիւնը զիս բոլորովին հրապուրեցին եւ այն վայրկեանէն միտքս դրի միջոց մը գտնել զինքը ազատելու համար բռնաւորին ճիրաններէն։ Յաջողեցայ վերջապէս քիչ շատ մտերմութիւն հաստատել Սուտանցի Ապու Սամաքի հետ, որուն հսկողութեան յանձնուած էր Սաապ։ Տեսայ որ այդ սեւամորթն ալ, հակառակ իր վայրագ ու անգութ նկարագրին, տեսակ մը արգահատանք կը զգար բանտարկեալ երիտասարդին մասին ու համակրանքով կը խօսէր վրան։ Այն ատեն համարձակութիւն առնելով՝ առաջարկեցի իրեն որ Սաապ պէյը փախցնենք։ Սուտանցին իմ առաջարկութիւնս լսեց հաճութեամբ, յետոյ պատասխանեց.— «Ճշմարիտը ըսելու համար, շատ սիրով կը փափաքիմ այս խեղճ երիտասարդը՝ ազատել զըլտանին չարչարանքներէն, բայց Սաապ փախչելէ ետքը ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս, կրնաք երեւակայել դուք որ տարիներէ ի վեր մեր Սուլթանին մօտ կ'ապրիք ու կը ճանչնաք անոր բնութիւնը»։ — «Դուն ալ միասին կը փախչիս», պատասխանեցի։ Ապու Սամաք ըսաւ թէ ինք արդէն իր երկիրը վերադառնալու համար խնդրագիր մը մատուցած է Սուլթանին եւ թէ Սուլթանը հաւանութիւն յայտնած է, միայն թէ հրաման ըրած է, որ մինչեւ ամառ դեռ Եըլտըզ մնայ եւ ի փոխարէն խոստացած է մեկնելու պահուն մեծ պարգեւ մը տալ։

— «Հիմա եթէ Սաապը փախցնեմ ու ես ալ աներեւոյթ ըլլամ, թէ գլուխս փորձանքի մէջ պիտի ձգեմ եւ թէ այդ պարգեւէն պիտի զրկուիմ», ըսաւ Սուտանցին։

Հարցուցի թէ որքա՞ն պարգեւ սպասել կը յուսար։ — «Գոնէ հազար ոսկի պատասխանեց»։ Այն ատեն ինքնաբերաբար երկրորդ ըսի որ եթէ Սաապը փախցնէր երբ եւ միանգամայն զինքը ապահով կերպով Պոլսէն հեռացնելու միջոցներ պիտի հայթայթուէր։

Այս խօսքերս մեծ ազդեցութիւն ըրին Սուտանցիին վրայ։

Վերջապէս, չերկարեմ, հաւանեցաւ Սաապ պէյի փախուստը դիւրացնել հետեւեալ պայմաններով.— Իրեն պիտի տրուի երկու հազար ոսկի, հազար ոսկի ալ Սաապը ազատելէ ետքը, իր եւ իր հսկող ընկերոջ, որ Սաապ պէյի վրայ պահապան մըն է, միջոցներ պիտի տրուին ապահով կերպով Պոլսէն հեռանալու համար։ Այս պայմանները ընդունեցի, միայն թէ ի՞նչպէս պիտի կրնայի գործադրել...։

ԽՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 127)

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 54-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼՈՆՏՈՆՈՒՄ

ԼՈՆՏՈՆ.— Համագործակցութեան դեղեցիկ ոգով ժամանակին կազմուեց Լոնտոնի հայ գաղութի Ապրիլ 24ի յանձնախումբը, մասնակցութեամբ հայ կազմակերպութիւններու, որոնք են. Ազգային եւ Եկեղեցական Խորհուրդը, Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան կոմիտէն, Հայ Տան Մշակութային յանձնախումբը, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Տավար Ազատական կուսակցութեան Տամատեան ակումբը, եւ Ս. Սարգիս Եկեղեցու խնամակալութիւնը: Խորհրդակցական ժողովներից յետոյ մշակուեց միջոցառումների մի պատշաճ ծրագիր:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ապրիլ 23ին, երեկոյեան, Վիկմոր սրահում տեղի ունեցաւ դաշնամուրի ռեսիտալ նուիրուած Մեծ Եղեռնին: Նուագեց ամերիկահայ ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Լուսի Իշխանեանը: Նուագացանկը պարունակում էր երաժշտական կտորներ Արամ Խաչատրեանից եւ Կոմիտասից: Շնորհալի դաշնակահարուհին, որ այցելութեամբ էր գտնւում տեղումս, ցուցաբերեց գովելի տաղանդ եւ հմտութիւն իր կատարումների մէջ:

ՀԱԿՈՒՄ ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԻՄԱՑ

Աւելի քան յիսուն Հայեր բողոքի լուռ ցոյց կատարեցին Թուրքական դեսպանատան դիմաց Լոնտոնում: Ամէն տարիքից, բայց մեծամասնութեամբ երիտասարդերիտասարդուհի ցուցարարները ցուցատախտակներ բռնած, Հինգշաբթի, Ապրիլ 24ին, երեկոյեան ժամը վեցից առաւօտեան ժամը երկուքը, հսկում կանգնեցին ցեղասպան Թուրքի դեսպանատան դիմաց: Դեսպանատունը իրենց պաշտպանութեան տակ էր առել Լոնտոնի ոստիկանութիւնը: Ցուցատախտակների վրայ կարդացւում էին. «Թուրքերը կոտորեցին երկու միլիոն անմեղ Հայեր», «Հայերը իրենց արդար իրաւունքն են պահանջում», եւայլն:

Դեսպանատան բազմայարկ շէնքը լցուած էր խաւարով. լուսամուտներից ոչ մի լոյսի շող, ինչպէս եղել է պարագան Թուրք հողու դարերից ի վեր. սակայն յաճախ անհանդարտ գլուխներ էին երեւում փակ փեղկերի ապակիների ետեւից, նայում էին ցուցարարներին, որոնք որպէս արդարութեան եւ պահանջի անխորտակ կամքեր ցիցերի պէս խրւում էին նրանց տեսողութեան մէջ: Անյայտից երեւաց մի Թուրք Թղթակից, որը մերժեց վերցնել ցուցարարների գրքոյկը սակայն, յայտնի է, իրենց գաղտնի ոստիկանութեան Թղթակալների համար լուսանկարեց բոլոր ցուցարարներին:

Ինչպէս յատուկ է վեհերոտ վատհոգիներին արդէն նրանք նախապէս փորձեր արել էին խափանելու Լոնտոնի Հայութեան այս իրաւացի ցոյցը ընդդէմ ցեղասպանութեան: Հեռախօսել էին մի քանի ազգայինների, եւ առանց սակայն իրենց նենգ ինքնութիւնը պարզելու, պահանջել էին՝ արգելք հանդիսանալ ծրագրուած հսկումին, ինչպէս նաեւ տողանցքին:

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

Լոնտոնի հայ գաղութի անդամներից աւելի քան երեք հարիւր հոգի լցրել էին «Էդուարդ Լուիս» սրահը: Շաբաթ, Ապրիլ 26, երեկոյեան ժամը ութին, սկսւում է յուշերեկոն: Պ. Ա. Կիւզէլեանի հրաւէրով ներկաները յոտնկայս յարգում են երկու միլլոն նահատակների սրբազան յիշատակը: Ապա կատարումները յաջորդում են իրար, մեներգ, խմբերգ, եւ նուագ: Երգերը ղեկավարում է Պ. Ջ. Շամլեանը: Օրուայ բանախօս Պ. Ե. Եսայեանը ներկայացնում է Մեծ Եղեռնի մեր կորուստը եւ հակադրելով դրան մեր ժողովրդի եւ հայրենիքի հրաշափառ վերածնունդը, վեր է հանում հայ ժողովրդի տոկունութեան աննկուն ոգին: Անգլերէնով խօսում է անգլիացի Պ. Լ. Լաթամը:

Վերջում ներկայացւում է «Անոնց որ չեն մեռնիր» պատկերը: Հայ նահատակ մտաւորականութեան ոգիները հսկում եւ ուխտի մի սրբազան երեկոյում այցելում են մեր մատաղ սերնդին, եւ տալիս իրենց պատգամը: Պատկերը իր ամբողջութեամբ խորապէս տպաւորիչ էր, եւ յաջողութեամբ ներկայացուեց: Պատկերի գեղարուեստական վարիչն էր երիտասարդ դերասան Պ. Գ. Մալխասեանը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՏՈՂԱՆՑՔ

Կիրակի 27 Ապրիլ: Առաւօտեան Արսէն Վրդ. Պէրպէրեանը հոգեհանգստեան պաշտօն է կատարում Ս. Սարգիս եկեղեցում, Մեծ Եղեռնի մեր նահատակների սրբազան յիշատակին, եւ յաւուր պատշաճի քարոզ խօսում:

Կէսօրից յետոյ ժամի երկուքին մօտաւորապէս երկու հարիւր յիսուն Հայեր համախմբւում են Ուեսթմինիսթըր Աբբիում, Լոնտոնի ամենանշանաւոր արքայարանը, ուր դարերից ի վեր կատարուել են Բրիտանիայի Թագաւորների եւ Թագուհիների Թագադրութիւնները: Այնտեղ «Անծանօթ Զինուորի» գերեզմանի վրայ նախ դնեւում է մի պսակ Ցանուն Լոնտոնի Հայութեան: Պսակ Արք. Թումայեանը, Արսէն Վրդ. Պէրպէրեանը, Տիրայր Վրդ. Փանոսեանը, եւ Խորէն Ա. Քհնյ. Կույլիկեանը հոգեհանգստեան պաշտօն են կատարում անծանօթ զինուորի գերեզմանի վրայ: Ներկայ են նաեւ անգլիքան եկեղեցուց արքայարանի աւագերէցը, եւ այլ հոգեւորականներ: Արարողութիւնը կատարւում է հայերէն լեզուով. վերջում ժողովուրդը երգում է «Հայր Մերը»: Այստեղ սակայն մի անպատշաճ իրադարձութիւն ցնցում է ներկայ ժողովրդին. Տէր Պսակ Արքեպիսկոպոսը չի յիշատակում Մեծ Եղեռնի մեր երկու միլլոն զոհերին, այլ կրկնում է այն բանաձեւը որ գործածել էր դեռ նախորդ գիշերը, յուշատօնի վերջաւորութեան արտասանած աղօթքում՝ «... ի յիշատակ առաջին եւ երկրորդ պատերազմների ընթացքում ընկած մեր զոհերի ...»:

Արքայարանից դուրս սկսւում է տողանցքը: Ոստիկանները խաչմերուկներում դադարեցնում են երթեւեկը: Ուայթհալ պողոտայի երկարոյթով անցնելու ժամանակ, ուր գտնւում են պետական նախարարութիւնները եւ հիմնարկութիւնները, Տաունինկ փողոցի գլխին կանգնում է Թափօրը: Լոնտոնի հայ գաղութի Ապրիլ 24ի յանձնախմբի կողմից մի նամակ է յանձնւում Թիւ 10ին, որը վարչապետարանն է: Ճանապարհի ընթացքին ժողովրդին է բաժանւում Փրոֆ. Մ. Սեւակի «Երկու միլլոն Հայերի ցեղասպանութիւն կատարուած Թրքական կառավարութեան միջոցով» գրքոյկը, որը անգլերէնով տպագրուել էր յանձնախմբի կողմից, (եւ որի տպագրութեան ծախքը հոգացել էին Պ. Պ. Գ. Թահթա եւ Յ. Զալըրդեանը): Ուայթհալ պողոտայում, համաշխարհային երկու պատերազմների բրիտանական զոհերի յուշարձանի (Սենոթաֆ) վրայ դրւում են երկու ծաղկեպսակներ, ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի հայ նահատակների, եւ հայասէր՝ անգլիացի պատմական դէմքերի: Յուշարձանի առջեւ աղօթում են Արսէն Վրդ. Պէրպէրեանը եւ Տէր Խ. Ա. Քհնյ. Կույլիկեանը: Տողանցքը շարունակւում է մինչեւ Թրաֆալկար հրապարակը եւ վերջանում:

Լոնտոնի հայ գաղութի Ապրիլ 24ի յանձնախմբի միասնական աշխատանքներով իրագործուած վերոյիշեալ ձեռնարկները արժանի են ջերմ գնահատանքի:

ԳՐԻՇ ԴԱՒԹԵԱՆ

չափով պէտք է մասնակցի ձեւով մը գործին իրագործման բաժնին, ըլլալով երկրորդ ատեանի մեկնաբան մը. ինչպէս այս վերջինն ալ է երկրորդ ատեանի անեղծապործ յօրինող մը: Ու հող չրջագիծը՝ ինքն իր վրայ կամուրջը հաստատած է:

Որովհետեւ միայն այդ պարագային կրնամ ձայնակցիլ քեզի՝ կրկնելու համար հաւատքով մ'աներկիւղ վերջին մտածումդ. «Մեղք որ ես չեմ հեղինակը»: Հող ալ իրաւացի ես բոլորովին: Այդ է հիմնական տեսիլքը: Արուեստի ըմբռնումը: Ինքնատպութեան հասցնող երկար արահետը:

×

Ու երկար մնացի մօտդ: Գրէ եթէ ժամանակ գտնես. որքան սիրով պիտի կարդամ:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 2)

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Դ. ՏԱՐԻ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ Հայկաշէն Ուզունեան Գրական Մրցանակը կը շարունակուի:

Մրցանքի երրորդ տարին փակուեցաւ 1969ի Յունուարի 31ին եւ արդիւնքները յայտարարուեցան մամուլի միջոցաւ:

Մրցանքի չորրորդ տարին սկսած է 1969ի Փետրուարին, եւ Գնահատիչ Յանձնախումբին արդէն իսկ հասած են որոշ թիւով գիրքեր:

Այս առթիւ պիտի փափաքինք յիշեցնել հետեւեալ կէտերը.

× Նկատի պիտի առնուին 1969 տարուան ընթացքին հրատարակուած գիրքերը միայն:

× Գիրքերը Գնահատիչ Յանձնախումբին հասած պէտք է ըլլան 1970ի Յունուար 31էն առաջ: Այդ Թուականէն ետք ստացուած գիրքերը նկատի պիտի չառնուին:

× Ստորեւ տրուած հասցէին պէտք է ուղարկուին հինգական օրինակ, որոնց երկուքին փոխարժէքը պիտի վճարուի հեղինակին:

Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը եւ անոր արժանաւոր հիմնադիրներէն Հայկաշէն Ուզունեան վարձատրուած կը նկատեն իրենց աշխատանքն ու գոհունակութիւնը, երբ այս ձեռնարկը կը սկսի աւելի լայն հետաքրքրութիւն ստեղծել Սփիւռքի հայ բոլոր գաղութներէն ներս:

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՐՄԻՆ

Հասցէ.—
TEKEYAN CULTURAL ASSOCIATION
Haigashen Ouzounian Prize Committee
P. O. B. 617
Beirut, Lebanon

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ, գրեց Վահրամ Մավեան: Տպարան Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց, 1968:

ԳԱՐՆԱՆ ՁԻՒՆ ՏԵՂԱՑ, բանաստեղծութիւններ: Գրեց Շահանդուխտ, Պէյրութ, Տպ. Սեւան 1969:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (481)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Վենետիկին պէս արուեստական զօրութիւն մը, կամ Անգլիոյ պէս նիւթական զօրութիւն մը պիտի ունենաս. յոռի հարուստ պիտի ըլլաս: Բռնաբարութեամբ մը պիտի մեռնիս, ինչպէս մեռաւ Վենետիկ, կամ պիտի իյնաս սնանկութեամբ, ինչպէս պիտի իյնայ Անգլիան:

Եւ աշխարհ թող պիտի տայ որ իյնաս եւ մեռնիս, վասնզի աշխարհ կը թողու որ իյնայ եւ մեռնի ինչ որ ինքնամոլութիւն է միայն, ինչ որ մարդկային սեռի մը համար առաքինութիւն մը կամ գաղափար մը չի պարունակեր:

Պէտք է գիտնալ սակայն թէ մենք հոս Վենետիկ եւ Անգլիա բառերը յիշելով ոչ թէ ժողովուրդներ, այլ ընկերային շէնքեր կը նշանակենք. ազգերու վրայ գրուած սակաւապետութեանց եւ ոչ թէ նոյնիսկ ազգերու կ'ակնարկենք:

Ազգերու համար միշտ յարգ ու համակրութիւն կը զգանք:

Վենետիկ՝ իբր ժողովուրդ, պիտի վերածնի. Անգլիա՝ իբր ազնուապետութիւն, պիտի իյնայ բայց Անգլիա՝ իբր ազգ անմահ է:

Այս ըսելէ ետք կը շարունակենք:

Լուծէ երկու խնդիրներ. քաջալերէ հարուստը եւ պաշտպանէ աղքատը, վերցուր թշուառութիւնը, ալ մի թողուր որ զօրաւորը անիրաւութեամբ իր շահերուն ծառայեցնէ տկարը, սանձէ այն անօրէն նախանձոտութիւնը, զոր ճամբան գտնողը ունի՝ արդէն տեղը հասնողին դէմ, մաթեմաթիկօրէն եւ եղբայրաբար վարձքը աշխատութեան համեմատէ, ձրի եւ պարտաւորիչ ուսումը մանկութեան աճումին հետ առնէ եւ առնութիւնը գիտութեան վրայ հիմնէ, ընդարձակէ միտքերը, միանդամայն բազուկները գրադեցնելով, զօրաւոր ժողովուրդ մը եւ միանդամայն երջանիկ մարդերու ընտանիք մը եղիր, ամէնուն ալ սեփականութիւն տուր՝ զայն ոչ թէ բառնալով, այլ հանդարտեցնելով՝ այնպէս որ ամէն քաղաքացի առանց բացառութեան կալուածատէր ըլլայ, եւ այս այնքան դիւրին է որքան բաշխել հարստութիւնը, եւ ահա նիւթական մեծութիւնը ու միանդամայն բարոյական մեծութիւնը պիտի ունենաս, եւ ահա այն ժամանակ պիտի ըլլաս Ֆրանսա կոչուելու համար:

Քանի մ կուսակցութիւններէ դուրս եւ վեր, որոնք կը մոլորէին, այս էր ահա ընկերվարութեան ըսածը, այս էր ահա դէպքերուն մէջ անոր փնտռածը, այս էր ահա միտքերու մէջ անոր ծրագրածը:

Սքանչելի ջանադրութիւններ, նուիրական փորձեր:

Այս վարդապետութիւնները, սկզբունքները, դիմադրութիւնները, այն անակնկալ հարկը որով պետական մարդը կը ստիպուէր փիլիսոփաներուն կարեւորութիւնը ճանչնալ, խառնաշփոթ յայտնութիւնները, որոնք կը նշմարուէին, նոր քաղաքականութիւն մը կազմելու պարտքը, քաղաքականութիւն որ հին աշխարհին հետ կը պարտաւորէր համաձայնիլ առանց բոլորովին անհամաձայն ըլլալու յեղափոխութեան տեսլական նպատակին հետ. կացութիւն մը, ուր պէտք էր Լաֆայէթը գործածել Փոլինեաքը պաշտպանելու համար:

Ապստամբութեան ներքեւ թափանցիկ յառաջդիմութեան ակներեւութիւնը, իր (Լուի Ֆիլիփին) բոլորտիքը պաչարող մրցումները հաւասարակչռելու հարկը, յեղափոխութեան նկատմամբ իր հաւատարմութիւնը, թերեւս չեմ գիտեր ինչ պատահական համակերպութիւն մը, որ վերջնական եւ վերադոյն իրաւունք մը անորոշապէս ընդունելէն կը ծնէր, իր ցեղին արժանի մնալու կամքը, ընտանեսիրական ոգին, ժողովուրդին վրայ ունեցած անկեղծ յարգն ու համարումը, իր անձնական լաւամտութիւնը գրեթէ ցաւագին մտատանջութեամբ մը կը համակէին Լուի Ֆիլիփը, եւ երբեմն՝ որքան ալ հզօր եւ 'արի ըլլար ինք՝ թագաւոր ըլլալու դժուարութեան տակ կ'ընկճէին:

Իր ոտքերուն ներքեւ ահարկու քայքայում մը կը զգար որ սակայն անհետացում մը չէր. բատ որում Ֆրանսան սովորականէն աւելի Ֆրանսա էր:

Խաւարամած դէզեր հորիզոնը կը ծածկէին:

Տարօրինակ ստուեր մը հետզհետէ վրայ հասնելով՝ կամաց կամաց մարդոց, իրերու, գաղափարներու վրայ կը ծաւալէր, ստուեր որ բարկութիւններէ եւ դրութիւններէ կուգար:

Ինչ որ արագօրէն ճնշուած էր, կը խլրտէր եւ կ'եռար:

Երբեմն պարկեշտ մարդուն խիղճը ետ կ'առնէր իր շունչը, բատ որում կարի շատ նեղութիւն կար այն օդին մէջ, ուր իմաստականութիւնները ճշմարտութեանց հետ կը խառնուէին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդուհի Մարանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեան եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ կամ գրաւոր եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ քեռայրին Նշան Մուրատեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Փլորա Շէօհրէեանի յիշատակին՝ Աննա Գայֆայեան քսան ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

×

Մարսէյլէն Շալճեան ընտանիքը հարիւր ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Կարօ եւ Յարութիւն Ուշագլեանի յիշատակին :

×

Մարսէյլէն Պ. Ֆրէնկեան քսան ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր սիրելի հօրաքրոջ Հայկանոյշ եւ Արփս Խաչիկեանի մահուան տարելիցին առթիւ (Գահիրէ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աւետիս Էքմէքճեանի մահուան տխուր առիթով, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները .— Պ. Չինաճեան Մարսէյլէն յիսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Բ. Խժտահարեան Մարսէյլէն յիսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Խժտահարեան Լիոնէն 50, Տէր եւ Տիկին Մ. Խժտահարեան Լիոնէն յիսուն ֆրանք :

×

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան հարիւր ֆր. եւ Տէր եւ Տիկին Տ. Կիւլպէնկեան երեսուն փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Մինաս Օսէրեանի մահուան առթիւ : Պ. Պ. Փափազեան Հ. 500, Զիլինկիրեան Ժ. 150, Տէր եւ Տիկին Մէնէքշէկիլ յիսուն, Աղապէկեան Հ. 30, Ազգատախնամի կեդրոնին բացման առթիւ : Յ. Աչճեան 410, Խ. Տումանեան 300իր ողբ. եղբօր յիշատակին, մահացած Անտիլյի ծերանոցը, Քլէօպ տէ Տիամանթէօէն փոխան ծաղկեպսակի հաւաքուած գումարէն աւելցած ողբ. Փիէր Թէլլալեանի մահուան առթիւ 105 ֆրանք, Տօքթ. Վ. Զիլինկիրեան երկու հարիւր, Եկէնեան Օննիկ–Արթին 145, Մ. Արօնայեան (Պոլիս) հարիւր, Տիկին Լըմէ ողբ. Գիտակ Փափազեանի եւ Տիկին Խանդաւեանի յիշատակին հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապագեան ութսուն, Տիկին Մ. Սաատէթեան 80, Մ. Ժամկոչեան 80, Այրի Տիկին Վ. Ագպիկեան ողբ. Աւետիս Ագպիկեանի յիշատակին հարիւր, (Մարսէյլէն), Տէր եւ Տիկին Ժ. Մելքոնեան (Մարսէյլ) փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Յ. Իգպէրեանի մահուան առթիւ 25, Յ. Ադամեան (Մարսէյլ) ողբ. Նիկողոս Քիրքօշեանի յիշատակին, տասը, Ս. Դաւիթեան ողբ. Տիկին Փառանձեմ Դաւիթեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ 50, Օր. Արզումանեանի (Պրիւսէլ) ողբ. Վաղարշակ Մելիքեանի յիշատակին 50, Նալգաշեան յիսուն, Տիկին Ճինպաշեան (Վալանս) յիսուն, Տիկին Մ. Ակոնայեան 50, Տէր եւ Տիկին Իսկին եւ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ 50ական ողբ. Ջաւէն Փիլճեանի մահուան առթիւ : Մարկոսեան Ռ. 40, Եղ. Սարաֆեան, Ժ. Խօստիկեան, Ս. Շահլամեան, Ե. Աժտէրեան, Օ. Հօրթունճեան, Խախամեան Ա., Յ. Պալանդեան, Տ. Սրրմագէշեան (Ալֆորվիլ), Լ. Տօնիկեան 30ական : Տիկիններ Ժագլին Սիւէրօ, Թ. Քէշիշեան, Ա. Նախըշքէրեան եւ Օր. Մ. Գրիգորեան 30ական ֆր. : Տէր եւ Տիկին Թ. եւ Ա. Յակոբեան (Ամերիկա) տասը տոլար, Ժ. Շահլամեան, Աբէլեան, Յ. Թէլլեան, Միրաքեան Ժ. քսանական, Տիկիններ Հ. Ասլանեան, Ե. Ասլանեան քսանական, Տիկին Մերճանեան ողբ. Յակոբ Դաւիթեանի մահուան առթիւ քսան, Օր. Գ. Շահրիկեան (Ամերիկա), Տիկին Ռ. Ճէվիզեան 15ական, Ս. Խաչէրեան, Ս. Ստեփանեան, Խ. Աւագեան, Թէօմանն, տասնական, Տիկիններ Բ. Ագգաշեան եւ Թագւորօֆ 10ական ֆր., Մ. Կարապետեան 15, Տիկիններ Ռ. Քըրքճեան, Պօյաճեան եւ Լ. Մարգարեան տասնական ֆրանք :

(Շար.)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ .— Մարսէյլ Սէն–Լուէն Ապրիլ 30 թուակիր «Յառաջ»ի վարչութեան ուղղուած նամակին հեղինակէն կը խնդրուի իր անունը ճշդել (նամակը չէ ստորագրուած) :

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Կի Գալէջեան հարիւր ֆրանք, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Եալէր հարիւր ֆրանք :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը եւ Արուեստի Թորոս Ռոսլին ընկերութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած են այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Փորթուկալեան Մշակութային կեդրոնը 51 Ավընիւ տ'Իէնա :

Կը դասախօսէ՝
ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Թորոս Ռոսլին եւ Կիլիկեան մանրանկարչութիւնը ԺԳ. դարուն » :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Պօմոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի աւագ սարկաւագութեան աստիճանի տուուչութիւն մեր եկեղեցին բազմամեայ ծառայողներէն սարկաւագներ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի եւ Պ. Յարութիւն Ասլանեանի, Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.ի ձեռամբ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի :

16 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30–ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն :

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռքի մէջ »

Մուտքը ազատ է

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբ կոչ կ'ընէ իր նախկին անդամներուն, հայ երգիչներուն եւ երգելու ձիրք ունեցողներուն միանալու երգչախումբին, պատրաստելու համար այն մեծ կրօն. համերգին, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 22ին, ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇ եկեղեցւոյ մէջ: Բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ներկայութեան :

Երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն 10, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մօտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՑԻՇԱՏԱԿՈՎ
Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հողաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած երախաները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ .— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 24ին, Շաբաթ իրիկուն :

×

Մայիս 28ի տարեդարձը կը տօնուի Վիէնի մէջ Յունիս 1ին :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպուած են
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համազգային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը :

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հայ Մշակոյթի Տուն

Հարսանիքի, նշանտուքի, հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու համար նկատի ունենալ Հայ Մշակոյթի Տան երկու սրահները :

Դիմել ամէն օր ամը 15 – 19 :
Հեռախօս 824–63–89 :
17, Rue Bleue — Métro Cadet

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շարօ տը վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7.15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին, Էվիեան, մեծ պտոյտին համար Թոնոն, ճամբորդ կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան–Ուշի եւ Լիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատ...

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 փ. Վեցամսեայ՝ 50 փ.
Արտասահման՝ Տար. 105 փ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 14 MAI 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11512
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.512

ՉԵՆ ԱՄՉՆԱՐ

Թրքական ցեղասպանութեան 54րդ տարելիցի յուշահանդէսները՝ Հայկական Արտասահմանի մէջ, շուտով արձագանգ պիտի գտնեն Թրքական թերթերու մէջ, որոնք՝ ինչպէս միշտ՝ մեղապարտի հոգեբանութեամբ պատ ի պատ կը զարնուին, ապաւինելով սուտին եւ նենգութեան, — ծամածուռ արտայայտութիւններու եւ քսութեան :

Ապրիլ 24էն առաջ իսկ, համազարկը սկսա՛ծ է արդէն ... հին ու ծանօթ յանկերգով :

20 Ապրիլի իր թիւով, «Կիւնայտըն» թերթը՝ անդրադառնալով «Իթթիհատական կառավարութեան մեծամեծներուն կողմէ պատրաստուած նշանաւոր տարագրութեան Օրէնքին», կը փորձէ պատճառաբանել՝ թէ «օրէնքը ծնած էր անհրաժեշտութենէ մը : Վանայ, Պիթլիսի եւ Մուշի մէջ՝ Հայ եւ ռուս վարչութիւնը խմբական սպանութիւններ կը կատարէր Թուրքերու վրայ, որոնք հազարներով բնաջինջ եղան Վանայ լճին մէջտեղը»...

Այս ու նման անամօթ վերագրումներով, թերթը միամիտ եւ ապուշ կը ձեւանայ, ի վերջոյ զարմանալո՛ւ համար՝ թէ «Ամերիկայի ու Պէյրութի Հայերը մինչեւ այսօր ալ հակաթուրք քարոզչութեան նիւթ կը դարձնեն Օսմանեան Կայսրութեան վերջին օրերու այդ օրէնքը՝ որ ահագին հակազդեցութիւններ յառաջ բերաւ»...

Իմաստ չենք գտներ «Կիւնայտըն»ի... ատոր պատասխանի ցափռտուքները լրիւ թարգմանելու փորձի մը մէջ : Ինչպէս բոլոր, աւելի պատկերազարդ արտայայտութիւններու եւ հրատարակութեանց վկայ պիտի ըլլանք յառաջիկայ քանի մը շաբաթներու ընթացքին :

Ոճրագործ մը հոգեբանօրէն մղուած է վերադառնալու միշտ այն վայրին ու կէտին՝ ուր գործած է իր ոճիրը : Հոգեբոյժ ըլլալու պէտք չկայ, ըմբռնելու համար Թուրքին անդրադարձումը հայասպանութեան զազանային արարքին, — փոյթ չէ թէ ինքնարդարացումի իր ճիգը հիմնուած ըլլայ պատմութեան եւ իրողութիւններու գլխիվայր շրջումի մը վրայ :

Հին թէ նոր բոլոր «տպագրութեանց» մէջ, Թուրքին կողմէ 1915ի Սպանդին ներկայացումը կը միտի «ինքնապաշտպանութիւնը» ցոյց տալ իբրեւ «ըմբոստութիւն» եւ «յեղափոխութիւն» : Տարբեր խօսքով՝ «ՀԵՏԵՒԱՆՔ»ները ներկայացնել իբրեւ «ՊԱՏՃԱՌ» ...

Այնքա՛ն անճրկած են պատմական ճշմարտութիւններու եւ փաստական տուեալներու առջեւ, որ չեն իսկ անդրադառնար՝ թէ Վանայ, Բաղէշի կամ Մուշի մէջ Հայերու ինքնապաշտպանութիւնը՝ Թուրքերու վայրագութեանց դէմ, ժամանակագրականօրէն Տեղահանութեան ու Սպանդի որոշումէն ԵՏՔ էր : «Հայութիւնը մեծ-պզտիկով բնաջնջելու» հրահանգը (որուն պաշտօնական եւ վաւերական բնագիրը տեղ գտած է այլեւս Պատմութեան էջերուն մէջ), ու այդ հիման վրայ 1915ի Ապրիլին ծայր տուող տեղահանութիւններն ու ջարդերը՝ կ'ընդգրկեն Փետրուարէն 24 Ապրիլ երկարող շրջանը, մինչ Հայոց ինքնապաշտպանութիւնը կը զուգադիպի Մայիսին :

Թուրքերու այս «տակտիկա»ն գաղտնիք չէ անշուշտ մեզմէ շատերուն, բայց մանաւանդ Եղեռնի անխաթար տարեգրութեանց համար : Իրենք, ոճրագործնե՛րն ալ գիտեն՝ թէ ծիծաղելի է նման պնդում մը : Սակայն գիտակցօրէն կը շարունակեն նոյն այդ [illegible], որովհետեւ — դժբախտաբար — այսպէ՛ս կոչուած «արդարութեան եւ իրաւունքի պաշտպան» կարգ մը երկիրներ, մեղապարտը ... անպա՛րտ հռչակելու հիմ ու տուեալ կը նկատեն խարդախուած պատմութիւնը, — լաւ եւս է ըսել՝ Թրքական առասպելը :

Պատմական ամուր վկայութիւններ, գիտական անառարկելի փաստեր, օսմանեան պետութեան ու ջարդարար հրէշներու ստորագրութիւնը կրող հրամանագիրներ եւ որոշումներ կը մնան ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան, գերմանական եւ օտար հեղինակութիւններու մէջ : Հաստատումներ եւ տուեալներ՝ որոնք վճռաբար կը հաստատեն Թուրքին դիւային մտադրութիւնը, 1880ական եւ 1890ական թուականներէն իսկ առաջ :

Այնպէս որ, «Կիւնայտըն»ներու մեկնաբանութիւնը չի կրնար նոյնիսկ հերքումի ...

Ընդվզեցուցիչը՝ զազաններու անխղճութիւնը չէ հետեւաբար, այլ մեղսակից լռութիւնը «մեծ» յորջորջուած բոլոր այն երկիրներուն որոնք քաղաքական շուկաներու մէջ վաճառքի կամ սակարկութեան նիւթ դարձուցած են բարոյական ամէն սկզբունք, պատմական ամէն ճշմարտութիւն եւ իրաւունքի ամէն ըմբռնում :

Թուրքերը բաւական լաւ կը ճանչնան մեզ : Գիտեն, թէ վերանորոգ Հայութիւնը՝ Հայրենիքէն մինչեւ արտասահմանեան ծայրագաւառներ՝ կթոտում պիտի չճանչնայ իր իրաւունքներու հետապնդման մէջ : Ոչ Արեւմուտքի հետ իրենց զինակցութիւնը, ոչ ալ Խորհ. Միութեան հետ սիրաբանելու իրենց փորձերը՝ Հայութեան մէջ չեն կրնար խորտակել պահանջատէր ժողովուրդներու վայել ազգային գիտակցութիւնը :

Լուծում տալ մեր Դատին, ամէն բանէ առաջ գիտակցութեան հարց է : Ապրող ամէն հայ մարդ՝ այդ ճամբով միայն կրնայ նպաստել անջատաբար թէ հաւաքաբար իրագործուած ճիգերու :

Եթէ մեր մարտիրոսագրութիւնը պիտի վերածենք հերոսապատումի մը, ու մեր նահատակները՝ ազգային գոյապայքարի մը մէջ զոհուած զինուորեալներու, ապա ուրեմն հայկական պահանջներու հետապնդումը պիտի մնայ գերագոյն նպատակ եւ յաջորդական սերունդներու սեւեռակէտ :

Ժամանակի խնդիր չկայ Հայ Դատի իմացումին մէջ : Եթէ անցեալը դաւաճանեց մեզի ու ներկան աննպաստ է անմիջական լաւատեսութեան մը համար, ապագան սահման չունի սակայն, ինչպէս գոյութիւն չունին վերջնական կապանքներ՝ ժողովուրդներու իրաւատիրական պահանջները առյաւէտ մերժելու համար :

Կարեւորը ա՛յն է, որ Թուրքին նենգութեան դէմ համազգային միութեան եւ հոգեկան կամրջումի ճակատը հիւսենք՝ մասնակի եւ պարագայական ամէն տարակարծութիւն մոռնալով Ապրիլեան յուշատօներու առթիւ :

Հայրենիքը ա՛յս կ'ակնկալէ մեզմէ :

Ա՛յս կը պահանջէ :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ, 9 (ԱՖՓ) — Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա., Ուաշինկթըն կը ժամանէ Մայիս 13ին :

Ուաշինկթընի ազգային օդակայանին մէջ, կաթողիկոսը պիտի ընդունուի մեծ թիւով ամերիկահայ անձնաւորութիւններու կողմէ :

Օդանաւէն իջնելուն, ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն աւանդութեան՝ աղ ու հացը օրհնելէ ետք, պիտի երթայ Ս. Փրկիչ եկեղեցին, ուր պիտի տայ իր օրհնութիւնը :

Առաջին անգամ է որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս մը կ'այցելէ Ուաշինկթըն : Իր նպատակն է ամրապնդել Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ Հիւսիս. ամերիկեան թեմին մէջ ապրող Հայերու միջեւ գոյութիւն ունեցող կապերը ու հանգանակութիւն մը ընել՝ Նիւ Եորքի մէջ Կիլիկեան Աթոռի ընդհանուր կեդրոն մը շինելու համար :

Մայիս 15ին, Ուաշինկթընի Սէնթ Մեթիւզ տաճարին մէջ, Կաթողիկոսը եւ Ուաշինկթընի Արք. Օ'Պոյլ պիտի նախագահեն տիեզերական պատարագի մը՝ վասըն քրիստոնէական միութեան : Քրիստոնեայ զանազան եկեղեցիներու բազմաթիւ անդամներ հրաւիրուած են մասնակցելու արարողութեան :

Խորէն Ա. պիտի երթայ Արլինկթընի ազգային գերեզմանատունը՝ ծաղկեպսակ մը դնելու համար ամերիկացի Անծանօթ Զինուորի դամբանին վրայ, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Խաչ մը, որ մնայուն կերպով պիտի ցուցադրուի այդ գերեզմանատան մէջ :

Եպիսկոպոսական ազգային տաճարին մէջ, Կաթողիկոսը ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ նաեւ Նախագահ Վուտրօ Ուիլսընի շիրիմին վրայ : Այսպէսով, իր յարգանքը մատուցած պիտի ըլլայ այն ճիգերուն, զորս Ուիլսըն թափեց առաջին աշխարհամարտի վախճանին՝ օգնութեան փութալու համար ջարդերու եւ տարագրութեան զոհ հայ բնակչութեանց :

Միացեալ Նահանգներու լիբանանեան դեսպանը Մայիս 15ին ընդունելութիւն մը պիտի տայ ի պատիւ Կաթողիկոսին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՀԷՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ՉԻ ԶԱՐՄԱՆԱՐ

Ինչպէս կը սպասուէր, Ալէն Փոհէր որ Հանրապետութեան նախագահութեան փոխանցման շրջանը կ'ապահովէ, համաձայն Սահմանադրութեան, իր թեկնածութիւնը դրաւ, Երկուշաբթի օր :

Ըստ բարեկամներուն կամ թշնամիներուն, Փոհէրի այս յապաղած յայտարարութիւնը իմաստութեան արդիւնք է կամ հաշիւի, թաքթիքի եւ խոհեմ վարանումներու : Էլէիզէի պալատի զեկոյցով մըն էր որ կը հաղորդուէր լուրը — «Ի վիճակի եմ ձեզի յայտնելու թէ Պ. Ալէն Փոհէր կ'ընդունի Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու ըլլալ : Իր թեկնածութիւնը կը դնէ Ֆրանսացիներու միութեան եւ հաշտութեան նշանաբանին ներքեւ : Ոչ մէկ բան կը փոխուի ինչ կը վերաբերի Հանրապետութեան նախագահութեան փոխանցումին» : Այս էր բնագիրը զոր կը կարդար նախագահին մօտ նոր գործավարը : Ոմանք անյարմար կը նկատեն որ այս յայտարարութիւնը եղած ըլլայ Ծերակոյտին մէջ նախ, բայց կը թուի թէ այս ձեւով Փոհէր ուզած է անգամ մը եւս իր յարգանքը մատուցանելու այն տան, ուր կը գտնուի 23 տարիէ ի վեր :

Փոխանցման շրջանի նախագահ դառնալուն առթիւ, յիշած ենք Փոհէրի համառօտ կենսագրականը : Անգամ մըն ալ յիշատակենք իր կեանքի գլխաւոր թուականները : Հանքային վարժարանի ճարտարագէտ, իրաւաբանութեան լիսանսիէ, վկայուած Քաղաքական գիտութեանց, Ալէն Փոհէր ծնած է Սալոն (Վալ տը Մառն) 1909 Ապրիլ 17ին : 1946ին դրասենեակի պետն է Ռոպէր Շումանի, ելմըտական նախարար : Նոյն տարին Սէն է Ուազի ծերակուտական կ'ընտրուի, կը վերընտրուի 1952ին եւ կը դառնայ ելմըտական յանձնախումբի ընդհ. տեղեկատու :

1948ին, պիտճէի պետական նախարար է ապա, ընդհանուր քոմիսէր նշանակուած գերմանական եւ աւստրիական հարցերու : 1950ին Ռուռի միջազգային իշխանութեան նախագահն է : 1954 – 55, նախագահ ածուխ – պողպատ փուլի փոխադրութեանց յանձնախումբին : 1955 – 57 Հասարակաց Շուկայի յանձնախումբի նախագահ : 1966 Մարտին, նախագահ եւրոպական Խորհրդարանին : 1966 Հոկտ. 2ին, Ծերակոյտի նախագահ է :

× Թեկնածութեանց պայմանաժամը կը լրանար Երեքշաբթի իրիկուն : Նախքան այս «Իգական ազգային համախմբումը» կը յայտարարէր թէ որոշած է կին թեկնածու մը ներկայացնել, յանձին Տիկին Պոնաու Փոնթէի, փաստաբան Փարիզի Վերաքննիչ ատեանին : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ որ Ֆրանսուհիները պէտք է գիտակցին թէ ի՛նչ կենդանի ուժ կը ներկայացնեն ազգին ծոցը :

× Մինչ ոմանք կ'ուզեն գիտնալ թէ ի՞նչ է որ կը բաժնէ Փոհէրը Փոմփիտուէն, այս վերջինը սկսած է արդէն իր յարձակումները Փոհէրի վրայ :

Մամուլին մէկ մասը (Քոմպա, Լը Մոնտ, Օռոռ եւայլն) կը նկատեն նաեւ որ համայնավարներու դիրքորոշումը Փոհէրի դէմ, շատ կ'օգտագործուի այս միջոցին Փոհէրի հակառակորդներուն կողմէ (կոլիստ) եւ հակառակ Փոհէրի կրկնակի յիշեցումներուն, ձայնապատկերասփիւռն ալ չէ հասած հարկ եղած առարկայական դիրքին : Այսպէս, առջի իրիկուն Փոհէրի վերաբերեալ այն լուրէն ետք, որ կ'ըսէր թէ ան իր ընտրական դրասենեակը ոչ Էլիզէ ոչ ալ Ծերակոյտը պիտի հաստատէ, կարդացուած է համայնավար կուսակցութեան զեկոյցը :

Փոհէր երկար բացատրած է Էքսփրէսի մէջ, թէ ի՞նչպէս կը հասկնայ Հանրապետութեան նախագահի դերը : Պատրաստ է Ազգ. Ժողովը լուծելու միայն այն ատեն երբ արդելքի (սանսիոն) բանաձեւ մը հանէ կառավարութեան դէմ :

× Զօր. տը Կոլ պիտի քուէարկէ Իրլանտայէն եւ դրկէ իր քուէն, ինչպէս յայտարարեց իր թիկնապահը : Առայժմ կը կարդայ, կը պտըտի եւ կ'անգիտանայ լրագրողները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ոչ մէկ բարելաւումի նշան կայ մինչ Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը Մ. Տայեան նոր ազդարարութիւն մը ըրած է Եգիպտոսի : «Ոչ մէկ ձեւով, կ'ըսէ Տայեան, յանձնառու ենք յաւիտենապէս դիրքի այս պատերազմին հանդուրժելու, զոր Արաբները մեզի կ'ուզեն պարտադրել : Նոր նուաճումներ չենք ուզեր բայց պատերազմը իր ուրոյն եռանդն ունի եւ կրնայ ըլլալ, որ Արաբները մեզ յարձակողական պատերազմի մը մղեն, առանց որուն յաղթանակ չկայ : Արաբ պարագլուխները գիտեն թէ, մէկ ոստումով կ'ըլլանք Դամասկոս կամ այլուր» : Գալով Լիբանանի, իր ղեկավարները չեն ուզեր որ իրենց սահմանները «յորդանանանան» : Արդէն լիբանանեան բանակն ալ, որ ընդհանրապէս հանդարտ է, ի յառաջագոյն, կը մերժէ սկզբունքները, ըստ որոնց Ալ Ֆաթի եւ Էլ Սայքայի քոմանտոները ազատօրէն պիտի շարժին լիբանանեան հողամասին վրայ : Այս կէտին վրայ որեւէ զիջում, աղէտալի կ'ըլլայ Լիբանանի համար :

ՓԻԱՖՐԱՅԻ բանակը կը շարունակէ յառաջանալ Նիժերի արեւմտեան կողմը :

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը տրամադիր է խօսակցութիւններ սկսելու Մոսկուայի հետ :

ՖԻԿԱՌՈՅԻ գործադուլը կը շարունակուի :

Քալէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ, ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄՈՒՆՔ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ, ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒԶԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Գ.

15 Ապրիլ

Թուարկեալ չեն՝ սակայն առաջին չորսերու կարգին՝ Հորովից, Ռիխթէր, Կիլէլսի կողքին անկասկած Արթիւրօ Պէնէտէթթի Միքելանճելի՝ խաղացին։ Քիչ կուգայ Փարիզ։ Ցարդ չէր ողջերթուած՝ ու Միքելանճելի իր կարգին արհամարհած էր Փարիզը։ Կրնան այս գիշեր սիրաշահիլ զինքը ։

Անցեալ օր, նոյն բեմին վրայ Ռիխթէր հերոսաբար պաշտպանած էր իր հսկայի տիտղոսը։ Եւ դժուարին քննութիւնը՝ Պախի Փրէլիւտ եւ Ֆիւկերով՝ փառաւորման էր վերածած։ Ուստի ծանր է բեռը։ Ճնշիչ անհամբեր մթնոլորտ։

Բարեբախտաբար ո՛չ մէկ հասարակ յայտարար իրեն եւ անոր խառնուածքներուն միջեւ։ Ռիխթէրի հայրական վիպապաշտ Պախը, կարելի՞ է բաղդատել Միքելանճելիի սաղայէլական սարսռազդեցիկ Ռաւէլին հետ ։

Հոգ չէ՛ թէ երկուքն ալ փոխակերպուին մեր երեւակայութեան ոլորտներուն մէջ յաւերժական պարիկներու՝ մին ճերմակ միւսը սեւ պատմուճաններով զգեստուած։ Այո, խոժոռ է դէմքը Միքալենճելիի՝ մինչեւ իսկ թաշկինակը սեւ ։ Տեսայ երբ քրտինքը սրբեց ։

Նախանձորդները կ՛ըսեն թէ չար խնամ մըն է՝ լաւ դաշնակահար ։

Կինս ալ տարուեցաւ այսպէս խորհելու։ Չեմ կարծեր։ Ու խելէ վերջ իր Ռաւէլը՝ չեմ հաւատար։ Վալթէր Կիզէքինկէն ի վեր՝ մօտ տասնըեւհինգ տարի՝ այսպիսի «Կասփար տը լա Նուի» չէր մեկնաբանուած, Փարիզի բեմերուն վրայ ։

Ցայտագիրը՝ Բէթհովէն, Շուման, Ռաւէլ՝ ակադեմական ։

Առաջինը չըլլալով սկսնակ դաշնակահարներու գործնական անբաւարարութիւնները ամոքող «Կրատուս – ատ – փարնասում»ի երգահանը միայն՝ բայց նաեւ, աւելի քան հարիւր սոնաթներու տէր ինքնատիպ ստեղծագործ հանճար մը։

Իր այս տօ մաժէօր սոնաթին մէջ՝ Հայտըն եւ նմանուանդ Պէթհովէնի առաջին շրջանի սոնաթներուն շունչն ու դրոշմը։ Համանուագային կառոյց՝ մնալով սակայն միշտ սիրուն ու վճիտ ։

Որմէ յետոյ Շումանի «Վիէննական Բարեկենդան»ին մէջ՝ Միքելանճելի կ՛անցնի մերթ ընդ մերթ վշտահար սիրահարի մը պաղուկ սրտով առոյգ. մինչեւ իսկ յեղափոխական՝ քանի կը լսենք որոշապէս «Մարսէյյէզի» հնչիւնները հազիւ թէ քօղարկուած ։

Խոժոռ դիմակով միմոս մը կը յիշեցնէ Միքելանճելիի Բարեկենդանը։ Այո, վիպապաշտ այն ոճով որուն վարժուած ենք, չի նուագեր ան, ու ոմանց անհանդուրժելի է այս կերպը։ Բայց մաքրած է բոլոր աւելորդապաշտ շեշտերը, ծանծաղումները՝ թէ տեւողութեան մէջ թէ կշռոյթի խաղերուն։ Մթնոլորտը վառ կը մնայ առանց առաւել խռովիչ ըլլալու։ Օրուան պրելակերպին եւ զգացումներուն չի՞ պատշաճիր սակայն։ Գէթ կեղակարծ զգացողութիւն մը չենթադրեր՝ իրենինէն տարբեր թելերու վրայ երգելու մարմաջը չունի ։

Իր եռքը այսքանով յարմարած է միւսին։ Եւ կը խորհիմ որ երբեմն առողջութեան ալ նշան է այս համոզումով նուագել։ Իր չափաւորութեանը մէջ մնալով անշուշտ։ Եւ այս անձնաւ, կատարումով։ Գիշերուան գերագոյն երաժշտական պահը սակայն՝ Ռաւէլի «Կասփար տը լա Նուի»ի մեկնաբանութեան ընթացքին կ՛ապրինք։ Հոս ի յայտ կուգայ առաւելաբար իր փայլքին ու լուսաճաճանչ խաղին ներգործական ազդեցութիւնը, եւ Ռաւէլի գործին խորաթափանց առումն ու իմաստը դրաւիչ։ Վաթսունամեակն կ՛ըլլան Օնտինն ու Սքարպոն այս տարի։ Նորածին ըլլային կարծես, որովհետեւ Ռաւէլ՝ նման բոլոր այն երգահաններուն որոնք նորօրինակ հնչիւններ գիտցած են ներմուծել հինցած կաղապարներու մէջ՝ արդիական կը մնայ միշտ ։

Օնտի՞նը, ծովեզրին վրայ ցայգանուագ լուսնակ գիշերով։ Ո՞վ ինչ գրեր է ասոր նման՝ աւելի նոր, աւելի ասինքնող, մեր օրերուն։ Հապա՞, միջին մասը՝ իր կախաղանի լէտի հալածանքովը որ չի թողուր հարստահայեալին քղանցքը՝ քանի մը սրտաճմլիկ ու կրկնակի սուր նօթերով մահուան դատապարտուած։ Եւ երրորդին ամբողջ տեւողութեան՝ զաճաճ սատանան իր խելակորոյս աճպարարութեամբը ներկայ՝ Սքարպոյին խայտառակ խնդուքներով։ Չկայի՞ն այդ բոլորը Միքելանճելիի հեռակէտին մէջ համոզիչ դրոշմով նկարագրուած։ Կային եւ որքան տպաւորիչ ճշտով։

Նատին, դուն մի՛ հաւատար մեր բարեկամներուն վերապահ ընդունելութեան։ Վալթէր Կիզէքինկէն ի վեր այսպիսի Ռաւէլ չէինք լսած։ Եւ յետոյ խորհէ՛ որ Շուման ամէն օր սիրած ու լացած չէ՛, այս գիշեր ալ թող հեգնէ ու խնդայ ։

×

16 Ապրիլ

Մաքս Էրնսթ՝ կամ գերիրապաշտութիւնը կարելի է ըսել. որովհետեւ նա հայեան է հանդիսացած ան այդ դպրոցին՝ Սալվատոր Տալի, Թանկիյ, Թիւթինճեան ու Փոլ Տէլվոյի կողքին։ Զմոռնալ նաեւ Մակրիթը՝ զոր անցեալ տարի կորսնցուցինք։ Մաքս Էրնսթ կըրցած է միշտ հաւատարիմ մնալ գերիրապաշտ առասպելային խորհուրդին՝ մնալով սակայն նկարիչ – նկարիչ ։

Բացատրութեան կը կարօտի այս զոյգը։ Գերիրապաշտը՝ նկարչական մտահոգութիւններուն քովէն ի վեր՝ եւ շատ անգամ անոնցմէ ալ առաջ մշակած է հոգեկան, բնախօսական ու գրական գետիններուն վրայով իր սեփական բարդոյթները։ Տարրալուծական փնտռտուքներ որոնելով իր ենթագիտակցութեանը բոլորովին անձնատուր։ Ու ինչ որ ալ եղած ըլլան օրուան ճաշակն ու ոճը նկարչական գետնի վրայ, գերիրապաշտներ գոյութիւն ունեցած են ամէն շրջանի տեւողութեան։ Գրեթէ միակ դպրոցն է ուր արուեստագէտը պօէտ – նկարիչ է նախ։ Հոգեբնախօսական վիճակ է գերիրապաշտութիւնը կերպնկալ արուեստ ըլլալէ առաջ։ Բայց Մաքս Էրնսթի պարագան տարբեր է։ Ունի հրաշալի անցեալ մը։ Նախ նկարիչ էր։ Բան մ՛աւելի յուսաթափ եմ ուրեմն տեսնելով Կալըրի Ալեքսանտր Եոլաշի մէջ ներկայացուցած իր այս վերջին ցուցահանդէսը։ Երիտասարդ մնալու իր մարմաջը զինքը առաջնորդեր է աւելի խաղալիքներ շինելու քան նկարներ։ Ու առաւելն զարդանկարք ։

Այս վերջինները ըլլալով «Արուեստի Առարկայ»ներ միայն՝ չունենալով «Արուեստի գործ»ին յատկանիշերը։ Առարկան կրնայ տալ առօրեային կշռոյթը, գոյնը, ճաշակը։ Ցատկայէս ձեռքով կը շինուի։ Չի կրնար ապահովել սակայն անցեալին ու ապագային միջեւ վերանցական կամուրջ մը որը առաւելապէս մտքի պտուղ ըլլայ։ Առարկան՝ չունի ու չի կրնար ունենալ՝ մինչեւ իսկ վերացական ընոյթով՝ վերանցական կարողութիւն եւ տարողութիւն որոնք միայն ու միայն Արուեստի Գործին խորհուրդովը կրնան ի յայտ գալ։ Աննման հայերէն որ «ն» գիրով մը միայն կը հասցնէ Առարկան Գործին՝ վեր– կ՛անցնէ զայն՝ փչելով անոր ընդերքին Աստուածային ստեղծագործ շունչ մը։ Այդ փափուկ գործողութեան համար Ֆրանսերէնը պէտք ունի երկու բառերու՝ «ապսթրաքսիօն – թրանսանտանս»։ Իմ կարծիքով հոդ է բուն ստեղծագործութեան գաղտնիքը եւ գործին յղացումը։ Վերացականը վերանցականին ձգտիլ տալ ։

Աւա՛ղ Մաքս Էրնսթ ծերացեր է. բարեբախտաբար թանգարանները հարուստ են իր գործերով ։

×

17 Ապրիլ

Ինչ որ է Սէզան Ֆրանսական նկարչութեան նկատմամբ, նոյնն է Մունք գերմանականին՝ հայրը նոր արկածախնդրութեան մը։ Բայց մինչ առաջին՝ տպաւորապաշտ դպրոցին շարունակութիւնը կ՛ապահովէր, հասցնելով արուեստը կերպընկալ նոր ձեւերու բիւրեղացման՝ երկրորդը իր ակերուն կը վերադարձնէր գոթիկ գրեթէ նոյն օրերուն՝ քնարերգական գոռչ մը տալով իր ժուժկալ ոճին։ Առաւելապէս հոգեկան, պատմութիւն մըն էր իրը։ Արտայայտապաշտ դպրոցին նորվեկիացի այս առաջնորդը երկար ապրած ըլլալով հանդերձ Փարիզ՝ անծանօթ մնացած է Ֆրանսացիներուն։ Նաեւ արտայայտապաշտութիւնը ընդհանրապէս։

Խումբին լաւագոյն ներկայացուցիչը է պատուի է այս ամիս փարթամ ցուցահանդէսով մը։ Ու կուգայ ատենին։ Էտուարտ Մունք մեր օրերու բոլոր մղձաւանջները հարազատ կերպով ներդրացած ու սահմանած կը թուի ըլլալ իր իւղաներկ, ջրաներկ եւ ութ հարիւր աւելի փորագրութիւններով։

Առաւելապէս կեանքի եւ մահուան նկարիչն է ան ։

Նաեւ սէրն ու կիրքը իր սեւեռամտածումները։ Մունք ամենամօտիկ ընկերներէն է եղած Թուլուզ Լօթրէքի ու Վան Կոկի։ Ունի անոնց խռովիչ հրապոյրը։ Բայց մահն է իր բուն նիւթը անկասկած։ Այս աչքերը, այս գլուխները մահ կ՛որոնեն։ Տեսնելէ վերջ իր գործերը կրնաս ըսել՝ յաջողեր է մահը նկարել կենդանի վրձինով։ Այս հարիւր նկարներուն կը վիճակի ուրեմն ապացոյցը բերել անոր մեծապանծ հանճարին ։

×

18 Ապրիլ

Ամսուան բազմաթիւ առաջին ներկայացումներուն քովընտի՝ երկու կարեւորներ։ Մէկը կրկնութիւն մըն է. ութ տարի առաջ Ժան Վիլարի բեմադրած «Արթիւրօ Ուի դիմադրելի վերելքը». Պրեխթի հզօր գործերէն մին։ Իսկ միւսը Արթիւր Միլլէրի վերջին թատերգութիւնը՝ «Գինը»։

Պատշաճ թարգմանութիւնը շատ յաջող կերպով կատարած է ակադեմիկոս Թիէրի Մոնիէ։ «Գինը»՝ նոյն օրերուն գրեթէ կը բեմադրուի միանգամայն Հռոմ, Լոնտոն եւ Փարիզի մէջ ։

Նիւթը՝ Միլլէրի գործերուն մէջ նոյն ակերէն կը բխի։ Անոր մտահոգութիւնները գլխաւորաբար կը հիմնուորուին

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Միթէ բացարձակ վստահութիւն ունի՞ք Սալու Սամաքի վրայ, հարցուց Սալի պէյ անոր խօսքը ընդմիջելով։

— Այո, այդ մարդը թէեւ տգէտ ու կոպիտ, բայց անկեղծ է ու մանաւանդ շատ կը յարգէ իր խօսքը։ Ասկէ զատ եթէ կեղծ ըլլային իր խօսքերը, եթէ զիս ծուղակը ձգելու նպատակով ըլլար, կրնար զիս մատնել, քանի որ այդ պայմանադրութենէն եօթը տակաւին տասը օր մնացի Եըլտըզ եւ ուրիշ մէկ քանի անգամներ ալ զինքը տեսայ նորանոր խոստումներ առնելով իրմէ, նոյնիսկ անգամ մը զիս տարաւ Սատըքի գնտանը...

— Ի՛նչ, մեր ընկերը կրցա՞ք տեսնել իր գնտանին մէջ, գոչեց Արիֆ պէյ։

— Այո, Եըլտըզը ձգելէս երկու օր առաջ, պատասխանեց միւսը, նոյնիսկ իրեն հետ քանի մը խօսք փոխանակեցի եւ ըսի թէ ինչ կարգադրութիւններ ըներու էի զինքը ազատելու համար այդ դժընդակ վիճակէն։

— Միթէ շատ փոխուա՞ծ էր գնտանին մէջ։

— Կատարեալ դիակ մը դարձած էր, պատասխանեց նախկին պալատական քարտուղարը, բայց իր բարոյական կորովը անայլայլ մնացեր էր...

— Սուլթանին հետ այս կարգադրութիւնները ընելէ եօթը, ուզեցի յարաբերութեան մէջ մտնել Պոլսոյ յեղափոխական քոմիթէի անդամներուն հետ, որպէսզի իրենց հաղորդէի ամէն բան։ Բայց ի վո՛ւր աստղին անդին ինկայ, մէկ քանի վստահելի բարեկամներուս աջակցութեան դիմեցի, անկարելին փորձեցի որպէսզի կարենայի գտնել ինծի պէտք եղած անձերը։ Կ՛երեւայ որ այս միջոցին քոմիթէէն կարեւոր մարդիկ չեն մնացած Պոլիս։ Ի վերջոյ Սատըք պէյի ալ դիմեցի եւ խնդրեցի որ ինծի հասցէ մը ցոյց տայ, որպէսզի երթամ ու խնդիրը բացատրեմ։ Ձեր ընկերը դժբախտաբար կասկածեցաւ ինձմէ ու չուզեց բան մը ըսել։ Եւ իրաւունք ալ ունէր, իր տեղը ես ալ նոյն կասկածը պիտի ունենայի, մանաւանդ զիս տեսած էր արդէն իր հարցաքննութեան միջոցին իբրեւ Նէճիպ Մէհմէտի հաւատարիմ քարտուղարը։ Հիմա, վերջապէս, բախտը ունեցայ ձեզ գտնելու։

— Զբացատրեցի՞ք թէ ի՛նչ պարագաներու տակ ստիպուեցաք փախչիլ Եըլտըզէն, ըսաւ Սալի պէյ։

— Իրաւունք ունիք, այն ալ պատմեմ, պատասխանեց նախկին քարտուղարը։ Իմ այս հետապնդումներս, Եըլտըզէն յաճախակի բացակայութիւններս, լրտեսներու ուշադրութիւնը գրաւած էին, որոնք եւեւէս գաղտնի հսկողութիւն մը կատարելէ եօթը, իրենցմէ մին մանրամասն ժուռնալով մը ամէն բան հաղորդած էր Եըլտըզ։ Տարօրինակ բախտով մը, Սուլթանը այդ ժուռնալը ուրիշ շատ մը ժուռնալներու հետ, առանց կարդալու ինծի յանձնեց, որպէսզի զանոնք աչքէ անցընեմ եւ պարունակութիւնները համառօտելով իրեն հաղորդեմ։ Այդ գործը արդէն յաճախ կը կատարէի։ Կ՛երեւակայէ՞ք յուզումս եւ շփոթութիւնս երբ յանկարծ կը կարդամ իմ մասիս գրուած ժուռնալը որ դժբախտաբար ծայրէ ծայր ճիշդ էր, նոյնիսկ լրտեսը կրցած էր գուշակել թէ ինչ կը հետապնդէի եւ զիս բացէ ի բաց կ՛ամբաստանէր իբրեւ յեղափոխական քոմիթէի եւ Եըլտըզի մէկ քանի պալատականներու միջեւ միջնորդ մը։ Կարելի չէր այդ ժուռնալը ջնջել ու շարունակել Եըլտըզ մնալ, ժուռնալին մէջ գրուածները հերքելու միջոց ալ չունէի, վերջապէս կացութիւնս շատ ծանր էր, եւ հարկ էր անմիջական որոշում մը տալ։ Ինչպէս ըսի, արդէն սկսած էի զզուիլ Եըլտըզի կեանքէն, միւս կողմէ Սատըք պէյը ազատելու գաղափարը զիս կը յուզէր... որոշեցի փախչիլ ու Սելանիկ գալ, ուր կը յուսայի դիւրաւ յարաբերութեան մտնել ձեզի հետ։ Եւ իսկոյն գործադրեցի որոշումս։ Ահա իրողութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով։

Մարդը լռեց։ Երեք յեղափոխական երիտասարդները չափազանց ազդուած էին այս ամբողջ պատմութենէն ու չէին գիտեր թէ ի՛նչ պէտք է ընել։

— Ի՞նչ պիտի ընէք այժմ Սելանիկի մէջ, հարցուց Սալի պէյ, խօսքը նորեկին ուղղելով։

— Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր, ամէն պարագայի մէջ պիտի չկրնամ հոս երկար մնալ եւ նոյնիսկ միտք ունիմ վազը մեկնիլ եւ ժամանակ մը ծածկուած մնալ։

— Բայց եթէ մեկնիք ի՞նչպէս կրնաք միասին գործել։

— Եթէ հոս մնամ կը վախնամ որ մէկ ժամէն միւսը կը ձերբակալուիմ ու այն ատեն ամէնուս ալ գործը կը խանգարուի։

— Մենք քեզ այստեղ կրնանք պաշտպանել ամենայն ապահովութեամբ, ըսաւ Սալի պէյ։

— Այո, այո, այդ մասին ընաւ հոգ մի ըներ, երկրորդեց Արիֆ պէյ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 128)

...մարդկային պատասխանատուութեան եւ յանցանքի գիտակցութիւններուն վրայ։ Հոգեկան հարկադրելիքէն կուգան։ Բարդոյթ… կ'երեւակայէ ճամանչներ զորս իր Պրին… Նկարիչ կ'անցնէ։

Եւ եթէ չորս նախադասութեամբ կարենայի վերլուծել «Գինը»՝ խիստ սրտառուչ պատկերներուն որ կ'առլցնին խաղին չորս հերոսները՝ սալէս պիտի ըսէի իրարու կը խորհիմ։

Գրող Տոֆէնի հրաշալի արտասութեամբ մը մարմնաւորած հրեայ հնավաճառ Սոլոմոն բերնով նախ՝ «Ջհաւատալ ո՛չ մէկ բանի. այդքան ալ դժուար չէ։ Հաւատալ ամէն բանի մը. ա՛լ այդ խնդիր է»։

Երկու եղբայրներէն՝ կեանքի մէջ յաջողած Վալթեր՝ պիտի աղաղակէր իր կրտսեր եղբօրը՝ «կարելի է՞ որ մարդ, անպէտ գոյնսայ ուրիշի մը կեանքը»։ Ոստիկան փիլիպ Մօնտի՝ ձախողած Վիքթոր՝ պիտի պատասխանէր՝ «Զեն կրնար դուն քեզի արդիւնք խորհելու թէ, որեւէ տեղ բաց դուռ մը ըլլալու է անշուշտ…, եւ սակայն չկայ անհաւասարի»։

Ու վերջապէս այս վերջինոյն կինը՝ Եսթեր՝ պիտի աւելցնէր հեծկլտալով՝ «Երբեք տեսածիս պիտի չկարենամ հաւատալ»։

Նիւթը ուրեմն՝ այդ չորսերու խորհրդածութիւն է։

Երկու ժամ տեւող, հաշուեյարդարումի թեան եղերական կեանքի վայրկեան մը. ուր՝ տարիներ առաջ իրարմէ բաժնուած երկու հարազատ եղբայրներ ժամադրուած են իրենց նախկին տան վերնայարկը՝ ծախելու մտքով հնավաճառին, առանց եւ կեանքի տարի առաջ իրենց լքած տանին կարասիները։ Բայց մեռած հայր մը կայ միշտ ներկայ իրենց միջեւ։ Ու երբ ծանր պատասխանատուութեան տակ կը մնայ եղերական վախճանը։ Կարճ ու խիստ նկարագրութիւններ, յետադարձ ակնարկներ ունին ճշգրիտ խորութիւն եւ հմտութիւն գրչին։

Միլլէր գիրքաւորում չունի. իրաւունք չի տար մէկուն թէ միւսին։

Զախողութիւնը սակայն՝ նոյնքան վախկոտ ու անիմաստ կը ներկայացնէ քան յաջողածին, վճարած «Գինը» կեանքին, իր եսին, երջանկութեան ու ընկերութեան։ Արթուր Միլլէրի լաւագոյն թատերգութիւններուն կարգին կարելի է դասել անվարան իր այս վերջինը։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 3)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի սգահանդէսը կատարուեցաւ Պերլինի մէջ Ապրիլ 27ին, Կիրակի օրը։

Խունկերամ հաւաքականութիւնը լեցուցած էր գեղեցիկ Կրունէվալտքիրգէի մատուռը, որուն խորանը զարդարուած էր ծաղիկներով շրջանակուած Աւետարանով եւ փայլփլուն մեծ մոմերով։ Ներկաները մուտքին առեն իրենց լամբակին վրայ կը ստանային փոքրիկ սեւ խաչով զարդանիշներ (քոքարտներ)։

Պերլինի Հայ Գաղթ. Միութեան վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Տոքթ. Պ. Ֆրունձեան բանալով սգահանդէսը եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը մեր նահատակներուն, որոնք զոհուեցան միայն իրենց հայ ըլլալուն համար։ Հայ ըլլալը յանցանք էր այն օրերուն, ըսաւ ան, եւ ոգեկոչեց յիշատակը մէկուկէս միլիոն Հայերուն, որոնք 1915էն – 1918ին զոհ գացին՝ բարի չինականներէն մինչեւ մտաւորականներն ու անմեղ մանուկները։

Այս հանդիսաւոր յարգանքէն վերջ բանախօսը հակիրճ պատմականը ըրաւ 1915ի «տեղահանութեան» փաստերով որ նպատակը երեք կէտերու շուրջ կարելի է ամփոփել. Ա) Քաղաքական՝ որպէսզի բարենորոգումներու պարտաւորութենէն հիմնովին ազատին, Բ) Կողոպուտ՝ որպէսզի գոհացուին անոպայ տարրերը եւ իթթիհատի պատերազմին համար հրահրուին, Գ) Նախանձ՝ որովհետեւ Հայութիւնը սահմանադրութենէն ետք միամտօրէն հրապարակ գալով ցոյցտուած էր նիւթական եւ մշակութային յառաջացեալ դիրքը ամբողջ Օսմ. կայսրութեան մէջ։

Եւ սակայն Հայութիւնը այսօր վերագարթնումի մէջ է, եւ չի կրնար Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ մոռնալ կատարուած անարդարութիւնը եւ անոր զոհերը։ Հայութիւնը ամէն տեղ միացած մէկ խօսք ունի այսօր — Յարգանք եւ միահամուռ աշխատանք վերաշինութեան։ Մեր նահատակները կ'ըսեն մեզի՝ «Հայ ապրեցէք, հայրենիքը բարձրացուցէք»։

Ուրեմն՝ հայ ապրինք եղբարք մարդկութեան մէջը։

Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը
Եղբա՛րք, հայ ապրինք»։

Այս փափաքով բանախօսը վերջացուց իր ոգեւորիչ ճառը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց յաջող մասնակցութիւնը բերին՝

Օր. Արմինէ Հանըմեան որ արտասանեց Պ. Դուրեանի «Իմ մահը» եւ Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր, հայրենի տունիս»։

Օր. Ալիս Կէրթիկ, որ արտասանեց «Իմ մահը»ի գերմաներէն թարգմանութիւնը եւ Սիպիլի «Խունկը», որ թարգմանուած է գերմաներէնի։

Պ. Հ. Պետրոսեան, որ արտասանեց Ահարոնեանի ծանօթ բանաստեղծութիւնը «Յարգանք քեզ, նահատակ ժողովուրդ»։

Սգահանդէսին երկրորդ բաժինը յատկացուած էր հին հոգեւոր երգերու եւ աւանդական ժամերգութեանց, որոնք մեր գաղութին մէջ չէին լսուած՝ ինչպէս են՝ «Փա՛ռք ի բարձունս», «Նորաստեղծեալ» եւն.։ Ասոնց յաջորդեցին հոգեհանգստի երգեցողութիւնները յատկապէս յիշելով «Մեր նահատակաց հոգւոյը»։ Շնորհակալութեան արժանի են մեր դպիրները իրենց հաւատաւոր ջանադրութեամբ։

×

Սգահանդէսին ներկայ էր օտար հիւրերու կարգին մեծանուն հայասէր Տոքթ. Եոհաննէս Լեփսիուսի դուստրը, Տիկին Գորինա Լաթէրման Լեփսիուս ընտանիքի բոլոր անդամներուն կողմէ՝ մասնակից ըլլալու համար մեր համազգային սուգին։ Տոքթ. Ֆրունձեան գերմաներէն ամփոփումը տուաւ իր ճառին, ողջունելով անկնող ներկայութիւնը։ Տիկինը նախապէս շնորհակալութիւն յայտնած էր որ իր հօրը անունը երախտագիտութեամբ կը յիշուի (ինչպէս ճառին մէջ) ամբողջ Հայութեան կողմէ եւ Հայերը իրենց օժանդակութիւնը չխնայեցին երբեք նորոգ հանգուցեալ Տիկին Ալիս Լեփսիուսի (իրենց մօր) մինչեւ իր մահը, որուն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտին հոծ թիւով Հայերու ներկայութեան։

Պ. Ֆ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Գորիսի երկրագիտական թանգարանը հիմնուած է 1947ին։ Հնագիտութեան, ճարտարապետութեան, ազգագրութեան, արուեստի եւ գրականութեան բաժիններուն մէջ ներկայացուած են նիւթեր, որոնք կը պատկերացնեն Զանգեզուրի հարուստ անցեալը։

Այցելուները հետաքրքրութեամբ կը դիտեն դարերու խորէն մեզի հասած քարէ գործիքները, ազօրիքն ու սանդը, կաւէ բազմատեսակ ամանները, հսկայ կարասները եւայլն։ Մօտաւորապէս 2500 տարուան հնութիւն ունին քարէ կամը, նիզակները, կանացի պերճանքի առարկաները։

Եայջի գիւղին մէջ յայտնաբերուած է ալիտակագործ երկաթաքարէ չինուած քարէ կուռք մը (Ք. Ա. 2րդ հազարամեակ)։ 76 սմ. բարձրութիւն ունեցող այս արձանին վրայ հինգ դիմաքանդակ կայ։

Ղափանի մէջ գտնուած է ուրարտական ծագում ունեցող պղինձէ արձանիկ մը, որուն տարիքը Ք. Ա. 6–5րդ դարերն են։

Ճարտարապետութեան սրահին մէջ ցուցադրուած են Տաթեւի վանքին պատկանող նիւթեր։

Միջնադարեան Հայաստանի մշակոյթի կարեւոր օճախներէն էր Տաթեւի համալսարանը, ուր աշխատած են Գրիգոր Տաթեւացին, Յովհան Որոտնեցին եւ ուրիշներ։ Վանքին մատենադարանը ունէր 11 հազար ձեռագիր, որոնք յետագային ոչնչացուած են Սելճուքներու ձեռքով։

Ցուցադրուած են նաեւ վանքին գեղեցիկ քանդակները, որմնանկարները, զարդաքանդակները, խաչքարերը։

Ազգագրութեան սրահին մէջ Գորիսի, Սիսիանի, Եղեգնաձորի, Ղափանի եւ Մեղրիի շրջաններու ազգային հին տարազներն են, կահ-կարասիները։ Ահա այդ մարդու պրոնզաթել չուխան, տաբատը, գոյնզգոյն գուլպաներ, կանացի գլխաններ, կապերտ, խուրջին, կաւէ ճրագ, փայտէ բանալի, խնոցի, տաշտ, մելիքներու բուխարին։

Թանգարանին մէջ ներկայացուած են նաեւ Զանգեզուրցի գրողներու (Գ. Սեւունց, Ս. Խանզադեան, Հ. Սահեան, Ս. Այվազեան, Գուսան Աշոտ, երգահան Աշոտ Սաթեան) կեանքն ու գործը ներկայացնող նիւթերը։

Թ. Փ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՌՋՈՒ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Ապրիլ 17էն 30 Գառզուի գործերու ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է Վանտոմ Կալրիին մէջ։ Այս առթիւ քանի մը օրուան համար միայն Պէյրութ գացած է մեծ նկարիչը եւ ներկայ եղած բացումին։ Պէյրութի այս ցուցահանդէսը 45րդ անձնական ցուցահանդէսն է Գառզուի։ Հոս ալ Գառզուի ինքնատիպ աշխարհը, գոյներուն լոյսը, գիծերու ճարտարապետութիւնը միայն գընահատանք եւ հիացում պատճառած են ուսեալ մամուլը, արաբերէն, հայերէն թէ ֆրանսերէն, լայն արձագանգ տուած է ցուցահանդէսին եւ ընդհանրապէս Գառզուի արուեստին։ Նկարիչը նաեւ երկու օր անցած է Հալէպ՝ իր ծննդավայրը, զոր գտած է ինչպէս որ է միշտ։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ վերջերս նուագահանդէս մը տուած է դաշնակահարուհի՝ Մարի Իւսթատ, մեծ յաջողութեամբ։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ Զատիկը տօնուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ։ Արարողութեան կանուխ եկեղեցին լեցուցած են Կեսարիոյ հաւատացեալներուն հետ, Անգարայէն, Պոզաղեանէն, Կեմերիկէն, Էվէրէկէն, Կիկերէն եւ այլ վայրերէ ազգայիններ։ Պատարագած է Կեսարիոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգոր քհնյ. Միլահեան։

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ երգչուհի՝ Սամիա Սանտրի Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ երգահանդէս մը տուած է եւ երգած նաեւ Կոմիտասէն, հասարակութեան բուռն ծափերուն արժանանալով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (482)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ընկերային անձկութեան մէջ կը դողային միտքերը այն տերեւներու պէս, որոնք կը դողան երբ փոթորիկը կը մօտենայ։ Ելեկտրական ճզմումը այն աստիճանի հասած էր, որ առեն առեն առաջին անգամ տեսնուող մարդ մը, անծանօթ մը ճառագայթ կ'արձակէր։ Յետոյ վերջալուսային մթութիւնը նորէն կը տիրէր։ Մերթ ընդ մերթ սաստիկ եւ խորին ձայներ կը լսուէին որով կը հասկցուէր թէ որքան շանթ կար ամպին մէջ։

Յուլիսի յեղափոխութենէն ի վեր հազիւ թէ քանի ամիս անցած էր, եւ ահա 1832 տարին վտանգաւոր եւ սպառնալի տեսքով մը սկսած էր։ Ժողովուրդին կարօտաբեկութիւնը, գործաւորներուն առանց հացի մնալը, Քոնտէի վերջին իշխանին խաւարին մէջ աներեւոյթ ըլլալը, Փարիզէն Պուրպոններուն արտաքսուելուն պէս Պրիւքսէլէն Նասաուներուն արտաքսումը, Պելժիայէն Ֆրանսական իշխանի մը ընծայուիլը բայց անգլիական իշխանի մը տրուիլը, Նիքոլայի կուսական ատելութիւնը, մեր ետեւը հարաւի երկու դեւերը, այսինքն Ֆերտինան, որ ի Սպանիա, Միկէլ որ ի Փորթուկալ, Իտալիոյ մէջ երկրաշարժը, Մեթերնիկին՝ ձեռքը Պոլոնիի վրայ երկնցնելը, Անքոնայի մէջ Ֆրանսային Աւստրիոյ հետ խիստ վարմունքը, հիւսիսէն լսուող չեմ գիտեր ինչ աղետալի ձայն մը որ Լեհաստանը նորէն իր դագաղին մէջ բեւեռող կռանին ձայնն էր, ամբողջ Եւրոպայի մէջ զայրացող նայուածքները, որոնք Ֆրանսան կը դիտէին ծածուկ կերպով, Անգլիան, որ կասկածելի դաշնակից էր եւ պատրաստ մերժելու ինչ որ իյնալու պիտի միտէր եւ յափշտակելու ինչ որ կրնար իյնալ, օրէնքին չորս գլուխ չյանձնելու համար ատենակալներուն Պենարիայի ետեւ ապաստանիլը, Թագաւորին կառքին վրայէն շուշանազրոշմներուն սրբուիլը, Նոթր Տամէն խաչին վար առնուիլը, Լաֆայէթին փոքրիլը, Լաֆիթին կործանիլը, Պենժամէն Քոնթանին չքաւորութեան մէջ մեռնիլը, Քազիմիր Փերիէի իշխանութենէ մաշուելով մեռնիլը, քաղաքական հիւանդութեան եւ ընկերային հիւանդութեան՝ Թագաւորութեան երկու մայրաքաղաքներուն, այսինքն խորհող քաղաքին, եւ աշխատող քաղաքին մէջ միանգամայն երեւան ելլելը, քաղաքային պատերազմը ի Փարիզ, սորկային պատերազմը ի Լիոն, երկու միջնաքաղաքներուն մէջ հնոցի միեւնոյն նշոյլը, ժողովուրդին հրաբխանդիլը, բերանի նման չառագոյն ճակատը, հարաւին մոլեռանդիլը, արեւմուտքին խռովիլը, Վանտէի մէջ Պէրրիի դքսուհին, դաւաճանի միաբանութիւնները, դաւադրութիւնները, ապստամբութիւններն ու քոլերան պատահարներուն սոսկալի աղմուկը գաղափարներու սոսկալի շփոթին հետ կը խառնէին։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՑՄԷ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾՆԻ ԵՒ ԶՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԳԻՏԵՐ

Ապրիլի վերջերը ամէն բան ծանր կերպարանք առած էր։

Բորբոքումը եռացումի կը փոխուէր։

1830էն ի վեր հոս հոն պզտիկ եւ մասնակի խռովութիւններ կային, որոնք շուտով կը զսպուէին, բայց դարձեալ կը ծագէին։

Սոսկալի եւ լայնածաւալ համակիզումի մը նշանն էր ասիկա։

Ահաւոր բան մը կը նիւթուէր գաղտնօրէն։ Հնարաւոր յեղափոխութեան մը ծրագիրները կը նշմարուէին, որոնք տակաւին ոչ այնքան որոշ եւ ոչ այնքան լուսաւորուած էին։

Ֆրանսա՝ Փարիզին, Փարիզ ալ՝ Սէնթ Անթուան արուարձանին կը նայէր։

Սէնթ Անթուան արուարձանը՝ արդէն ծածուկ կերպով տաքցած ըլլալով՝ եռեւեփ ելլել կը սկսէր։

Շարոն փողոցին կապելաները ծանր եւ մրրկալի էին, թէեւ այս երկու ածականներուն միատեղ կապելաներուն տրուիլը անսովոր երեւայ։

Այս կապելաներուն մէջ յայտնօրէն յուզուած բանն էր կառավարութիւնը։

Հոն ամէն մարդ բացայայտ վիճարանութեան նիւթ կը դարձնէր «բանը՝ կռուելու կամ հանդարտ կենալու համար»։

Ներքնակողմեան կրպակներ կային ուր երդում կ'առնուէր բանուորներէ, որպէսզի առաջին անգամ վտանգի աղաղակը լսելով փողոցը գտնուէին, եւ «կռուէին առանց համրելու թշնամիներուն թիւը»։ Երդումը տրուելէն ետք, կապելային մէկ անկիւնը նստող մարդ մը «ազդու ձայն մը կը հանէր» եւ կ'ըսէր. «Կը հասկնա՞ս, երդում ըրիր հա՛»։

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նաք.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Պ. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները, Մէթր Ժագ Վարժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժապետեան, կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ
ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի Մայիս 18, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339, Ավըընիւ Տիւ Փրատօ :
Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուները .—

Այրի Տիկին Անահիտ Գլըեան իր արկածամահ որդւոյն Վրէժի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Գիւրտեան քսան, Ողբ. Մկրտիչեանի, Աուաքելեան Գասպարի հոգեհանգստի Ե. Մկրտիչեանէ երեսուն, Տիկին Թոթիկեան 15, Տէր եւ Տիկին Գասպալեան յիսուն, Այրի Տիկին Մէսէլճեանէ տասը, Պանտիկեան Արմենուհի հինգ, բարեպաշտ տիկին մը հինգ, Հոգեհանգիստ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի՝ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կոստոուզեան երեսուն, Ա. Սարգիսեան 30, Սէմէրճեան ընտանիք 30, Տէր եւ Տիկին Վ. Քիւմիւշեան քսան, Վ. Գրիգորեան, Յ. Կոստոուզեան, Տէր — Վարդանեան Վ., Տէր եւ Տիկին Եարտըմեան, Վ. Միսաքի տասնական, Տիկին Վ. Ունանեան 15, Տիկին Ժիլտոյի (ծնեալ Պարոնեան) յուղարկաւորութեան առթիւ Ա. Քիմասեան, Տոքթ. Ա. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պաղտասարեան 50ական, Հ. Մ. Ե. Մարզական քսան, Տիկին Զինեան տասը ֆրանք : Հոգեհանգիստ Տիկին Շիշմանեանի Երանուհի քսան ֆր., Կարապետեան Խ. տասը, Տէր եւ Տիկին Շալճեան, Անտոնեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մօնժ, բարեպաշտ տիկին մը 10ական, կրկին Տէր եւ Տիկին Մօնժ քսան, բարեպաշտ տիկին մը հինգ ֆրանք :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 *ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :*

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպուած են

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ .— Մարսէյլ Սէն – Լուէն Ապրիլ 30 թուակիր «Յառաջ»ի վարչութեան ուղղուած նամակին հեղինակէն կը խնդրուի իր անունը ճշդել (նամակը չէ ստորագրուած) :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Պոմոնի եկեղեցւոյս մէջ պիտի կատարուի աւագ սարկաւագութեան, ստիճանի տուուչութիւն մեր եկեղեցին բազմամայ ծառայողներէն սարկաւագներ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեանի եւ Պ. Յարութիւն Ալանեանի, թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.ի ձեռամբ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հանդիսաւոր արարողութեան :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յիշեցնէ հաւատացեալներու թէ Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, ինչպէս ամէն տարի Ս. Հաղորդութիւն պղտիկներու, որուն կրնան մասնակցիլ փափաքող հաւատացեալներն ալ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի :

16 *Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը* 8·30*ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ,* 31 *Պուլվ. տ'Աթէն :*

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռքի մէջ»

Մուտքը ազատ է

Ի ՆՊԱՍՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆԸ

Որ Պաշտամունքով տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթին 15 Մայիս, ժամը 15էն սկսեալ, 28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի :

Գեղարուեստական բաժին :
Ճոխ անուշեղէն եւ հաճելի վայելք

Ուշադրութիւն.— *Ամէն տարի վաճառքը կը կատարուի Համբարձման Հինգշաբթի :*

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս *սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ : Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան-Ուշի եւ Նիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :*

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
***Association sans but lucratif, régie par la loi du* 1-7-1901**

ԷՏ. ՃԷՃԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՎ
կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,
ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱՁԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, (15 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ :

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եւ հաղորդութեան համար պատրաստուած երախաները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս պաշտամունքներուն :

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբ կոչ կ'ընէ իր նախկին անդամներուն, հայ երգիչներուն եւ երգելու ձիրք ունեցողներուն միանալու երգչախումբին, պատրաստելու համար այն մեծ կրօն. համերգին, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 22ին, ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇ եկեղեցւոյ մէջ : Բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ներկայութեան :

Երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն 10, 17 Րիւ Պլէօ, *Մշակոյթի Տան մէջ :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Փաշայեանի սրճարանը, 134 պիս, Րիւ Էթիէն Տօլէ : *Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :*

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարդանեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, նոր [...] *ւաքատեղին : Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :*

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներ[...] *համար :*

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու [...] *նագրութիւնները բացուած են :* [...] *ներէն կը խնդրուի ներկայանալ* [...] *Խաչի գրասենեակը* 17, Րիւ Պլէօ, [...] Քասէ, *Շաբաթ օրերը ժամը* 16էն 19, [...] *տեւեալ թուղթերով .—*

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percep[teur]
Livret de Vaccination à jour.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սախլողարար կ'ուզուի միջին [...] *րիքի հայ կին մը, որ տարեց* [...] *ձով մը պիտի զբաղի (տնական* [...] *խատանք չկայ) : Հեռաձայնել*

ԵՐԱՄԵԱՆ
488 – 62 – 06

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ .— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 [...]

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա. մեկնում .— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում .— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի : Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել .—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
15
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
15 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11513 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE - No 11.513

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՀԷՐԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ծերակոյտին առջեւ, Ալէն Փոհէր պարզեց թեկնածուի իր ծրագիրները, ապագայ նախագահին համար :

Անդրադառնալէ ետք որ Կոլի մեկնումին եւ ըստ Սահմանադրութեան իրեն վիճակուած պաշտօնին, կը շեշտէ .— « Հանրապետութիւն տիրեց երկրին մէջ շնորհիւ բոլորին ապահով իմաստութեան : Հաւատարիմ իմ սկզբունքներուս, ուզեցի որ տեղեկատուութեան կարգ մը ճիւղերու յնչեցուին առարկայականութեան ամէնէն նախնական կանոնները, ինչ որ հիմնական է նախագահութեան ընտրութեան այս շրջանին : Չեմ կրնար ըսել թէ ամբողջական յաջողում ստացայ, բայց վստահ եմ որ քանի մը օրէն, հակակշռի յանձնախումբի նախագահ՝ Պ. Փարոտիի միջամտութիւնը պիտի ապահովէ ձայն-պատկերասփիւռի կատարեալ անկողմնակալութիւնը » :

Ծանրանալէ ետք փոխացման շրջանի նախագահին դերին վրայ, Փոհէր կը պարզէ Պետութեան ղեկավարին երեք առաքելութիւնները .—

Ա) Երաշխաւոր մը : Սահմանադրութեան 5րդ յօդուածը կը նախատեսէ որ Հանրապետութեան նախագահը երաշխաւորն է Ազգ. անկախութեան, հողամասին ամբողջականութեան, համաձայնագրերու եւ դաշինքներու յարգանքին :

Բ) ԻՐԱՒԱՐԱՐ ՄԸ : Իր իրաւարարութեամբ կ'ապահովէ հանրային իշխանութեանց կանոնաւոր աշխատանքը եւ Պետութեան շարունակութիւնը :

Գ) Եւ վերջապէս, դուցէ մանաւանդ ուղեւորդ մը՝ (անիմաքէօռի իմաստով), որովհետեւ ընտրուած է հանրաքուէով :

Ճիշդ է որ իրեն չիյնար կառավարական մանրամասն ծրագիր մը պատրաստել, բայց իր ընտրութիւնը անխուսափելի կերպով յանձնառու է քանի մը մեծ ուղղութիւններու եւ կը յենու ժողովրդական բաղձանքներու վրայ, որոնց պարտի հաւատարիմ մնալ : Իր նշանակած կառավարութիւնը պէտք է ուրեմն նոյն մտածումի տէր ըլլայ իրեն հետ եւ թարգմանէ ժողովրդական ներշնչման այդ հոսանքը :

× Հանրային կարծիքի քննութիւններու համաձայն, ընտրութեան Բ. շրջանին, Փոմփիտու—Փոհէր մենամարտի մը պարագային, Փոհէր կը յաղթէ աւելի քան 56 առ հարիւրի մեծամասնութիւնով մը : Այս վարկածը դժգոհութիւն պատճառած է թեկնածու Փոմփիտուի, որ տրամաբանական չի գտներ քննութիւններ ընել Բ. շրջանի մը վարկածին մասին : Ոմանք դիտել կուտան թէ այս առարկութիւնը չէր բրած երբ անցեալ շաբթու, նման քննութեան մը արդիւնքը — միշտ Բ. շրջանին — իրեն ի նպաստ էր :

Հինգշաբթի օր է միայն որ Սահմանադրական Խորհուրդը, յետ քննութեան պիտի հրապարակէ ցանկը այն թեկնածուներուն որոնք պայմանները լրացուցած են (100 «կնքահայր» եւ 10 հազար ֆր. երաշխիք) : Ամէնէն ապահով թեկնածութիւններն են.— Փոմփիտու, Տէֆէռ, Փոհէր, Տիւքլօ, Կրիվլին (Թրոցքիստ, իրեն քուէարկեցէք կ'ըսէ Ժան-Փօլ Սարթր..), Ռոքար : Ամէն պարագայի մէջ այս վեցերն են որ քաղաքական հոսանքներ կը ներկայացնեն, հաւանաբար 3-4 ուրիշներ ալ ըլլան :

×

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՐՀԻ մէջ 128 հոգի սրտի փոխարկումի գործողութեան ենթարկուած

ՃԱՏՐԱԿԻ

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Սպասսկիի անակնկալ անհանդստութեան պատճառով 7րդ հանդիպումը, որ տեղի պիտի ունենար Ապրիլ 28ին, կայացաւ Ապրիլ 30ին : Խաղը իր սկզբնական շրջանին արձանագրեց արագ թափ, իսկ 15 վայրկեան ետք՝ ախոյեանները (Սպասսկի) սահմանային փոքր առաւելութիւն ձեռք ձգեցին :

Այնուհետեւ կը սկսի «դիրքային» պայքարը : Սպասսկի կը փորձէ զօրացնել իր դիրքերը զինուորներուն միջոցով, սակայն, Պետրոսեան յաջող խաղարկութեամբ թոյլ չի տար իր դիրքերուն տկարացումը : Խաղը պահ մը կը դառնայ շատ բուռն, կը բուէ, որ խաղացողներէն մէկն ու մէկը «ոխք»ը առնէ յարձակումի մը, որպէսզի կամ շահի եւ կամ կորսնցնէ : Իրաց այս կացութեան մէջ մրցակիցները կ'որոշեն հաւասար արդիւնքով վերջ տալ խաղին :

Եօթներորդ խաղի աւարտին արդիւնքը մէկ կէտի տարբերութեամբ Սպասսկիին է (4 : 3) :

Ութերորդ հանդիպումը նպաստաւոր կ'ըլլայ յաւակնորդին համար : Արդարեւ, Պետրոսեան Մայիս 3ին շատ կարճ տեւող խաղարկութենէ մը ետք «անձնատուր» կ'ըլլայ :

Ութերորդ խաղէն ետք, անկասկած, Պետրոսեան պէտք է դիմէր վճռական քայլերու, այլապէս երկու կէտի առաւելութիւնը՝ ի նպաստ իր մրցակիցին, կրնար աւելնար՝ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծելով աշխարհի ախոյեանին համար :

Ահա թէ ինչու իններորդ խաղին Պետրոսեան կիրարկեց հին - հնդկական պաշտպանութեան սիստեմը, որ շատ բարդ է, շրջելու համար առեղծուածային : Սպասսկի հարկադրուեցաւ փոխանակութիւններու ճամբով յստակացնել կացութիւնը, իսկ Պետրոսեան, որ հնարաւորութիւն ունէր արքային վրայ յարձակելու, նախընտրեց յարձակումը կազմակերպել թագուհիին ուղղութեամբ : Սպասսկի ըմբռնելով վտանգը, իր կարգին, նախայարձակ եղաւ թշնամի արքային վրայ, որու առաջքը առնելու համար Պետրոսեան հարկադրուեցաւ զոհել իր խենթերէն մէկը՝ փիղի եւ զինուորի փոխարէն : Այսուհանդերձ, Պետրոսեան կաշկանդուած էր նեղ շրջագիծի մը մէջ : Խաղը այս վիճակին մէջ կը յետաձգուի :

Յաջորդ օրը երեւան կուգայ, որ Պետրոսեան իր անցուկ վիճակէն դուրս գալու միջոցը գտած է, ինչ որ անակնկալ մը կ'ըլլայ յաւակնորդին համար : Սպասսկի որոշ երկընտրանքէ մը ետք, երբ կը փորձէ յարձակիլ, Պետրոսեան արդէն ըստեղծած էր իր ամուր պաշտպանողական դիծը :

Երկու կողմերը կը դադրեցնեն խաղը հաւասար արդիւնքով :

10րդ խաղը տեղի պիտի ունենար Մայիս 10ին, որուն մանրամասնութիւնները ի մօտոյ :

են եւ առանցմէ ներկայիս կ'ապրին 32 հոգի :

« ԹԱՅՄ»ի տուած տեսակցութեան մը ընթացքին, նախագահ Նասր կը յայտարարէ թէ պատրաստ է, ի հարկին, ընդունելու «Իսրայէլի իրականութիւնը» եթէ մարդասիրական լուծում մը գտնուի : Գալով Երուսաղէմի միջազգայնացման, Նասր յայտարարած է «եթէ միջազգայնացում ըլլար, Հրեաները, իրենց համաշխարհային հարուստ եւ լաւ կազմակերպուած համայնքով, մեզ կը շահագործէին » :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա.

ԽՄԲ.—Լիբանանի այժմու տագնապին առթիւ կարգ մը խորհրդածութիւններ եւ հաստատումներ կը կատարէ Ա. Ֆրէնտլի «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի մէջ :

« Մենք լարախաղացներ ենք. արդարեւ, միշտ պրկուած լարի վրայ կը քալենք, — բացատրեց մեզի լիբանանցի քաղաքագէտ մը — թերեւս յաջողինք այս տագնապը եւս լուծել աւանդական դարձած լիբանանեան ձեւով, սակայն լաւատես չեմ » : Լիբանանի մէջ ոչ ոք լաւատես է :

Երկիրը դէմ յանդիման կը գտնուի իր 26 տարուան անկախ պետականութեան ամենածանր տագնապին, վտանգ մը, որ աւելի խոր է 1958ի կացութենէն, երբ ամերիկեան ուժեր միջամտեցին վերջ տալու համար ստեղծուած ծանր կացութեան :

Այսօրուան հարցը այն է, որ երկիրը հնարաւորութիւնը պիտի ունենա՞յ դուրս մնալու արաբ աշխարհի վիճակուած փոթորիկէն, այսինքն Իսրայէլի դէմ մղուող մահացու պայքարներէն եւ ընկերային ու քաղաքական յեղափոխութիւններէն : Միւս կողմէ Լիբանան հնարաւորութիւն պիտի ունենա՞յ պահպանելու իր արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը, իր ազատ տնտեսութեան դրութիւնը եւ, վերջապէս, մահմետական - քրիստոնեայ դժուար համակեցութիւնը, թէ ոչ պիտի դառնայ արաբական պետութիւն մը քրիստոնեայ փոքրամասնութեամբ, «արաբ ընկերվարական» տնտեսութեամբ, եւ պիտի ունենայ արտաքին ու ներքին քաղաքականութիւն մը հիմնուած ձախ - յեղափոխական գաղափարներու վրայ :

Լիբանանցիները այս հարցերը կ'ամփոփեն պարզ հարցականի մը մէջ.— Արդեօք Լիբանան Սուրիոյ վիճակի՞ն պիտի ենթարկուի, այլ խօսքով զինուորական իշխանութեան հաստատում իրարու յաջորդող պետական հարուածներու ճամբով, տնտեսութեան մը խաթարում, նախ Ռուսիոյ, ապա Չինաստանի ծիրին մէջ իյնալ, պատերազմի հրաւէր կարդալ եւ քաոս միայն հնձել : Կամ արդեօք Յորդանանի վիճակի՞ն պիտի ենթարկուի, այսինքն իր երկրին իշխանութիւնը խաղալիք պիտի դառնայ պաղեստինցի ֆետայիներուն ձեռքը, ուրիշ խօսքով՝ պետութիւն մը պետութեան մէջ :

Տագնապը, որուն հետեւանքով այս հարցումները հրապարակ դրուեցան, լուսարձակի տակ եկաւ երբ վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին երկու հազար ֆէտայիներ, որոնք կը պատկանէին Սուրիոյ հակակշռին ենթակայ Ալ Սայքա կազմակերպութեան, Լիբանան մուտք գործեցին : Անոնք փոխանակ յարաբերաբար հանդարտ մնալու Հերմոնի բարձունքներուն վրայ, ինչպէս ըրած էին իրենցմէ առաջ Ալ - Ֆաթահի արձակագէնները, տարածուեցան դէպի հարաւ եւ արեւմուտք, ուր բնակութիւն հաստատած են Շիի աղանդին պատկանող մահմետականներ, որոնք դժկամութեամբ կ'ընդունին երկրին մէջ մեծամասնութիւն կազմող Սիւննի մահմետականներուն ղեկավարութիւնը : Այս շրջանին մէջ կը գտնուի նաեւ Լիբանանի 260 հազար պաղեստինցի գաղթականներուն մեծամասնութիւնը :

Լիբանանի կառավարութիւնը շարաթներ շարունակ փորձեց լիբանանեան ձեւով ձգձգել երկու ակներեւ վտանգներու լուծումը : Առաջին վտանգը այն էր, որ երկրէն ներս մտած ֆետայիները պիտի փորձէին ընել այն, ինչ որ Սուրիացիները խոհեմաբար արգիլած էին ընել անոնց Սուրիոյ մէջ՝ ամրակծել եւ յարձակիլ Գալիլէայի Իսրայէլ. շրջաններուն վրայ : Հետեւանքը պիտի ըլլար այն, որ Իսրայէլացիները պիտի հակադարձէին՝ ամրակծելով հրետանիով եւ օդանաւով լիբանանեան շրջանները, նոյնիսկ փոխադարձ յարձակումներ կատարելով :

Երկրորդ վտանգը այն էր, որ Լիբանան մտած արձակագէնները խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէին երկրին ազգային վեհապետութիւնը : Ալ - Սայքայի անդամները հիմնականին մէջ Պաղեստինցիներ են : Սակայն սպայից դասը սուրիական կանոնաւոր բանակին մաս կը կազմէ : Հետեւաբար անվիճելի է, որ այս կազմակերպութիւնը հիմնուած է սուրիական բանակին եւ պաասական կուսակցութեան կողմէ : Սուրիոյ նուազագոյն նպատակն է քայքայել հարուստ, քաղքենի վարչակարգը, որ կը պոյատեւէ իր սահմաններուն կից եւ որ պարսաւ մըն է ձախակողմեան պաասին եւ «արաբ ընկերվարութեան» գաղափարախօսութեան համար : Իր առաւելագոյն նպատակն է ի վերջոյ իրեն կցել պետութիւն մը, որուն անջատ գոյութեան գաղափարին հետ Սուրիա երբեք հաշտուած չէ :

Տրամաբանութեան ճամբով բարդ հաշիւներ ընելու հարկ չկայ տեսնելու համար, թէ սուրիացի արձակագէններու գործողութիւնները Լիբանանի մէջ ի վերջոյ պիտի «սուրիականացնեն» երկիրը, դայն դարձնելով ձախ արաբ պետութիւն մը եւ վերջ տալով քրիստոնեայ - մահմետական «ազգային համակեցութեան » :

Ձգձգումը վերջ գտաւ Ապրիլ 23ին : Կառավարութիւնը արգիլեց նախատեսուած ցոյց մը — հաղորդուած օր մը առաջ Սուրիոյ ձայնասփիւռին կողմէ —, որ տեղի պիտի ունենար ճակատի վրայ սպաննուած ֆէտայիի մը թաղման առթիւ : Ցոյցերը, այնուամենայնիւ, տեղի ունեցան, բուռն թափով հարաւի մէջ, պաղեստինցի գաղթականներու մասնակցութեամբ, եւ աւելի աղետաւոր ընոյթով՝ Պէյրութի մէջ :

Երբ ծուխը մաքրուեցաւ, 15 - 18 հոգի սպաննուած էր, իսկ աւելի մեծ թիւով ալ անձեր վիրաւորուած էին : Ի գործ դրուած ճնշումի միջոցները անարդարանալի կերպով խիստ էին եւ Ռաշիտ Քարամէի կառավարութիւնը, պատասխանատուութեան ենթարկուելով, հրաժարեցաւ :

Հուսկ ուրեմն, լիբանանեան քաղաքական կուսակցութիւններու ղեկավարները առանձնացան խորհրդածելու համար իրաց կացութեան մասին : Իրենց եզրակացութիւնը տալէ առաջ ապահովաբար նկատի ունենան հետեւեալ կէտերը :

× Գնահատուած 2·5 միլիոն Լիբանանցիները ընդունուած է բաժնել 60 - 40 տոկոսի համեմատութեամբ մահմետականներու եւ քրիստոնեաներու : Լիբանան 1939էն ասդին մարդահամար չէ կատարած, որպէսզի 50 - 50 առ հարիւրի առասպելը, որուն վրայ խարսխած է ազգային համակեցութիւնը, չքանդուի : Իւրաքանչիւր հատուածը, իր կարգին, բաժնուած է փոքր մասերու — Շիիներ, Սիւննիներ, Տիւրզիներ, Հայեր, Մարոնիներ, յոյն օրթոտոքսներ, Հռոմէացի կաթողիկէներ եւ այլ յարանուանութիւններ : Ոչ մէկը միւսին հանդէպ խանդավառ սրամադրութիւն ցոյց կուտայ :

Թ. Ա. Թ.

(Շար.)

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մայիս 17 :

Քալէիտոսքոփ Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ, ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻՒՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ, ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒՋԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

Դ.

19 Ապրիլ

Ո՞վ չի ճանչնար այլեւս Հէրպըրթ Մարքիւսը: Անցեալ Մայիսէն ի վեր: Ես, հաւանաբար: Կարդացէ ետք աւելի քան երեք հարիւր էջեր իրմէ՝, չկրցի ըմբռնել բուն ըսածը: Աւելի ճիշդ բուն ուզածը:

Որովհետեւ հայրս ալ երբեմն կ'ըսէ այդպիսի բաներ՝ ճիշդ բաներ՝ որոնց սակայն կը մոռնայ կցել նոյնքան կարեւոր ուրիշ հարցեր: Եւ պատահմամբ՝ կարեւորագոյն խորհուրդները չհաղորդական ու ծայրայեղօրէն խրթին՝ չըրուցուածներուն պատասխանները կը կազմեն:

Գրեթէ միշտ այդպէս է տեսլապաշտ փիլիսոփաներու վիճաբանելու կերպը: Հարց ու պատասխան՝ փոփոխադիր զոյգ ծաղիկներու նման՝ յենելով երեւակայական, յաճախ երազային մարկածներու ու առաջադրութիւններու վրայ: Ըսել ուզէին՝ լոյս'ը թող խօսքով ծաղի՝ եկո՛ւր վիճաբանինք: Եւ յետոյ՝ աւելի ազատ չէ՞ փիլիսոփան բանով մը մէջ՝ իր բանին՝ քան հանրային պարտէզի մը մէջ ճեմող ամփոյթ պարզամիտը:

Այո, այդպէս է. սակայն ինչ որ արդի տեսլապաշտ փիլիսոփաները եւ պարոն Մարքիւսը մոռնալ կը ձեւացնեն, այն իրականութիւնն է թէ՝ Ժան–Ժագ Ռուսոյի մաքրել փորձած մարդկային հոգին իր թէ անաղարտ, անբասիր ու ջինջ սալայատակներուն վրայ՝ նամանաւանդ Ֆրոյտ, Եունկ եւ Մարքսի ելոյթներէն ետք պէսպիսուն փորուածքներ նըշմարուած են:

Ու նոյն այդ մերձեցումը ընկերային հարցերու շուրջ կրկին լըջօրէն փորձել, մտային խաղ մ'է միայն: Ո՛չ աւելի:

Եւ երբ բան մը որուն ճշմարտութեանը չեմ հաւատար՝ յետին մտքի ալ չի ծառայեր խկապէս՝ ապարդիւն կամ վտանգաւոր կը դառնայ:

Համոզումս այս է. որովհետեւ ըստ Մարքիւսի, յեղափոխական ընկերութիւնը սահման չճանչցող զգացական գործարան մըն է: Կարծես նոր ըլլար: Համամարդկային սէրն ալ իր հնարքը: Խոստումը սակայն ի՞նչպէս իրագործել:

Հոդ Մարքիւսի գրութիւնը կը պապանծէ:

Գեղեցիկ, չինիչ ու բարոյական են իր ալ խոստումները՝ անգամ մը որ բոլորովին քանդուի սակայն հինը:

Բայց անոր ի՞նչով փոխարինել: Մարքիւս չի գիտեր: Իր գործը չէ: Զուզեր հետաքրքրուիլ: Այսպէս է կ'ըսէ: Եւ կ'ուզէ որ հաւատաս: Ըսի՝ ճիշդ հայրս:

Գալիֆորնիոյ արեւին տակ գրած ըլլալ կը թուի իր գիրքերը ամերիկաբնակ հըրեայ գերմանացին:

«Պատճառաբանութիւն եւ յեղափոխութիւն», «Դէպի Ազատագրում», «Միատարածուն մարդ», «Ցնորքէն վերջ» ու հազ մըն ալ հրատարակելի՝ «Հանդուրժողութեան քննադատութիւնը» որուն խորագիրն իսկ զարթուցիչ է:

Արդէն այս Մարքիւսը իմ վրաս արտակարգ խելացի ու լաւ պատրաստուած խորհողի մը տպաւորութիւնը կը թողու՝ քան նոր փիլիսոփայութեան մը հայրը:

Իր գետինը՝ պատկերալից այժմէական խորհուրդներու փունջ մը՝ տրամաբանօրէն եւ սրամտօրէն կը պաշտպանէ: Եւ անվախօրէն: Այսինքն մտածումը կը մըշակէ իր ծայրայեղութեանը սահմաններուն հասցնելով: Առաւելութիւն կը դառնայ պաշտպանութեան այդ կերպը, երբ խնդիրը ընկերային խորունկ բնաշրջման մը շուրջ է: Փափաքը՝ բնախօսական բարեշրջում մըն է: Գրեթէ: Հաւատացեալ կ'երեւի:

Յայտնութիւն է զոր օրինակ ըսել՝ «Մարդիկ պիտի ձերբազատուին ազատութիւններու գաղափարէն»: Նշանակալից է որ յոգնակի են իր ազատութիւնները: Կը տարուիմ խորհիլ թէ անոնք չունին եղակի «ազատութեան» մը խորհուրդն եւ ուժգնութիւնը:

Եւ կը մաղթէ տնտեսական սակալի տագնապ մը որ ընկերութիւնը ծունկի բերէր. որպէսզի փոխուի ամէն ինչ: Եւ հոդ ալ լաւատես կ'երեւի: Որովհետեւ կ'ենթադրէ զսպումը՝ հոգեբնախօսական ամէն երեւոյթի կեդրոնը:

Գրաւելով Մարքսի եւ Ֆրոյտի միջեւ դիրք մը: Նոր փիլիսոփայութի՞ւն մը. ոչ, մարկած մը միայն՝ առաւելապէս տնտեսական եւ ընկերային հոգեբանութեան կաթնած: Շատ հաւանաբար մեծապէս ազդուած է իր մտածելակերպը նացիզմէն, որմէ խոյս տալ ստիպուած է իր կրօնքին բերմամբ:

Մարքիւսի ոճը բաղադրեալ, սրամիտ, կնճռոտ ու գրաւիչ է:

Իր խորհուրդներուն համադրական մասերը բանաւոր են: Հոն ուր եզրակացութիւնները գլխաւ կը պայմանաւորեն, գրեթէ միշտ իրաւացի է: Եթէ սակայն հաւատք ընծայես նախնական մարկածին:

Ազատութիւնը իրը կեր կը նետուի մեր ընկերութեան՝ իշխող տարրերուն կողմէ: Ճշմարտագօրութիւնը սպառած բառ մ'է ազատութիւնը: Ու ան որ դրամ կը չահի ազատ կը կարծէ ինքզինքը: Բաղքենի ընկերութեան քննադատութիւնը անհատին ըմբռնումներուն ընդմէջէն՝ յաջողագոյն մասը կը կազմէ իր գրութեան: Նաեւ սեռային խնդիրներու առաջած կարեւորութիւն ու անոր յարակից հարցերը:

Նոր է կ'ըսէ «գեր–զսպումը» անհատին՝ ընկերութեան կողմէ՝ որ կ'ամլացնէ կամքը: Մահուան գաղափարին կը վերագրէ մարդուն նախայարձակման ուժը: Ուրկէ կրնան յառաջ գալ յանցանքի ու մտահոգութեան բարդոյթները: Մօտենալով Ֆրոյտի: Եւ ընկերութիւնը կ'ուզէ փրկել այդ բարդոյթներէն: Բայց ի՞նչպէս բերել անհատին հաւակցութեանը մատչելի դարձնել այդ երջանկութիւնը:

Հիմա, եթէ աւելցնենք մեքենականութեան երկդիմի բարիքները, իր հրաշալի ապագային, կ'ունենանք տիպարը Մարքիւսեան մարդուն որ նախնականէն կը տարբերի միայն «օրտինաթէօր»ով մը: Քիչ է:

Իսկ բնախօսական–հոգեկան բարեշըրջումն ալ՝ ցնորք:

Երբ լաւատեսութիւնը այսքան ճղճիմ ճիւղերու է կառչած, ի տես մարդուն մըտային ու հոգեկան կարգ մը անբաւարարութիւններուն՝ ենթադրելով ու ապաւինելով միանգամայն՝ նախնական մարդուն բարութեան եւ ազնուութեան, ու երբ կ'աւետէ այդ բոլորին իրագործումը ամէն ինչ եթէ իր ըսած ճամբէն յառաջանայ՝ այսինքն նախ աշխարհ կործանի՝ կը կորսնցնեմ ես այն ատեն յաջողելու սակաւիկ յոյսս, պուտ մը դէթ փոխելու իմ ալ չհաւնած աշխարհս:

Հէրպըրթ Մարքիւսի գիրքերը յիշեցուցին ինծի Յովհաննու աւետարանին Յայտնութիւնները: Սխալ ըմբռնեցի արդեօ՞ք օրուան մարդուն խօսքերը: Դարձեալ կարդա՞մ, համբերութեամբ զինուած, Բայց Մարքիւս իմ՝ ի՛նչ ծուլ համբերութեամբ:

×

21 Ապրիլ

Փիթըր Փիյրս Շուպէրթի «Ձմեռնային Ճամբորդութեան» ամբողջութիւնը կը մեկնաբանէ այս գիշեր: Լիտերու այս շարքը իր վերջին գործերէն է ու մահուընէ տարի մը առաջ միայն յօրինուած: Փորձերը սրբագրուած են մահուան սնարին վրայ: Տխուր, անբացատրելի երաժշտութիւն: Նաեւ առանձնութեան պըտուղներ. մանաւանդ շարքին վերջինները: Ոչ մէկէն ուրախութիւն կը ժայթքէ՝ ընդհակառակն բոլորն ալ՝ սրտաճմլիկ:

Ի՞նչպէս չյիշատակել սակայն նախ Պէնճամըն Պրիթթընի գդլխիչ դաշնակը: Պարզ ընկերացող մը չէ՛ ան: Այլ լրացուցիչը՝ դժուար գերազանցելի այս աննիւթական մեղեդիներուն: Եւ հոս դաշնակի բաժինն է որ կը ստեղծէ նախ ամէն մէկուն կլիման: Ինչպէս «Սառած Արցունքներ», «Սուրհանդակ» կամ «Վերջին յոյս»ին տեւողութեան: Փիթըր Փիյրս զուտ մեկնաբանութիւն մը նախընտրած է: Չափաւոր վիպապաշտ ոճով եւ ժուժկալ:

Չունենայ դէթ Ֆիշըր–Տիսգոյի կամ Հէրման Փրայի ծաւալն ու հրաշէկ շունչը, բայց փափկութիւնն իսկ է: Եւ Շուպէրթի լիտերուն հաղորդակից կ'ընէ մեզ պէսպիսուն չեշտերով:

Համոզիչ մնալով միշտ երաժշտական գետնի վրայ: Անողիտ զոյգ մը: Առանց նուազագոյն գիջումի Շուպէրթ կը վերստեղծեն այդ երկու համախոհ երաժիշտները, հրաւիրելով մեզ իրենց ամբողջ էութեամբ՝ պատմութեան ճշմարիտ եւ զգայացունց հրաշքներէն մէկուն յայտնութեան:

Ու հրաշալի լիտերուն Շուպէրթի ծաղկաքաղը կուտան:

Անցնողը մահուան հովն է: Սիրտ փլըող գիշեր:

×

22 Ապրիլ

Յոգնած եմ. խնդալ կ'ուզեմ: Ո՛չ, խընդալէ առաջ խորհիլ կ'ուզեմ: Ուրեմն Պերթոլթ Պրեխթ: Երկու ազատած գիշեր իրմէ: Նախ՝ «Մայր Արիութիւն եւ Զաւակները»: Սիրտ չունիմ պատմելու: Միւսը՝ «Արթիւրօ Իւի դիմադրելի վերելքը»: Անհամբեր կը սպասէի: Կրկնութիւն մըն է: Ինը տարի առաջ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնին կողմէ բեմադրուած էր կը յիշեմ: Ունինք դարձեալ Ժորժ Վիլսոնը մեր տիրահռչակ հերոսին քով՝ Հիթլէրի դերին մէջ՝ ուր այս անգամ սակայն Ռոպէր Հիրշն է որ կը փոխանորդէ Ժան Վիլարը:

Պրեխթի արուեստն ու միտքը սիրողներուն համար՝ որոնցմէ եմ՝ այս գործը եզակի նշանակութիւն ունի որովհետեւ անոր քաղաքական ըմբռնումները լաւագոյնս կը բացատրէ եւ ինչ մթնոլորտի մը մէջ պայմանաւորուած ըլլալը դիւրահասկնալի կը դարձնէ:

Գործը ունի ռումբի մը ազդեցութիւնը մեր վրայ: Այս նոր բեմադրութիւնն ալ նոյնքան ճնշիչ համատարած ծանր օդ կը բերէ իրեն հետ: Որմէ ոչ ոք կը խորհիմ կրնայ ինքզինքը ձերբազատել: Ռոպէր Հիրշի խաղնուածքը առաւել կը յարմարի արդեօ՞ք Պրեխթի պահանջներուն եւ գործին, քան Ժան Վիլարինը: Ընտրեալ կազմը «Թ. Ն. Փ.»ի գերազանց խաղարկութեամբ կ'ամբողջացնէ երկու հերոսներուն՝ Հինտենպուրկ եւ Հիթլէր՝ մարմնաւորած այս եղերական զաւեշտը: Իսկապէս զաւեշտ մըն է նախ «Արթիւրօ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Շնորհակալութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կ'ընդունիմ ձեր այդ առաջարկը, պատասխանեց Նախկին պալատականը, որուն աչքերը ուրախութենէ շողացին:

— Այս վայրկեանէն իսկ մեր հովանաւորութեան ներքեւ էք, շարունակեց Սալի պէյ, հիմա անմիջապէս պանդոկ կ'երթաք բեռները կառք մը կը դնէք ու հոս կը վերադառնաք, առանց ձեր նոր հասցէն իմացնելու... այս տունը մեր բարեկամին, Ասլան պէյի կը պատկանի, որ մեր անձնուէր ընկերներէն մէկն է եւ սիրով ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը դնէ զայն, մանաւանդ որ այժմ պարապ է:

— Այո, ամենայն հաճութեամբ, ըսաւ Ասլան պէյ, թէեւ շատ լաւ կահաւորուած չէ, այսուհանդերձ կրնաք հանգիստ բնակիլ հոս եւ եթէ պակաս բաներ ալ կան, վաղը կարգի կը դնենք:

— Ամենախորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ, գոչեց փախստականը, երբեք պիտի չմոռնամ այն ծառայութիւնը զոր ինծի կը մատուցանէք:

— Մենք ալ պիտի չմոռնանք երբեք այն մեծ ծառայութիւնը զոր դուք մեզի պիտի մատուցանէք, ազատելով մեր հէք ընկերը իր գնդանէն, պատասխանեց Սալի պէյ:

Մարդը ոտքի ելաւ եւ մեկնեցաւ, խոստանալով բեռները առնել եւ անմիջապէս վերադառնալ իր նոր բարեկամներուն քով:

Երեք երիտասարդները հոն մնացին ու շարունակեցին իրենց խորհրդածութիւնները: Փախստական պալատականին պատմածները շատ կարեւոր էին եւ քանի որ յոյս կար Սատըքը ազատելու, պէտք չէ որեւէ զոհողութեան առջեւ ընկրկիլ. այս էր ամէնուն ալ համոզումը: Միայն թէ հարկ համարեցան այս նոր եղելութիւնը հաղորդել իրենց միւս ընկերներուն և ինքնագլուխ գործի չձեռնարկել:

Ապտիւլ Համիտի Նախկին քարտուղարը ժամէ մը վերադարձաւ, հետը բերելով փոքրիկ պայուսակ մը:

— Ահաւասիկ ամբողջ ունեցածս, ըսաւ, եւ տունս ալ Սելանիկի մէջ դնեցի, որովհետեւ Պոլսէն փախած ատենս բան մը չունէի հետս:

Ասլան պէյ իրենց նոր բարեկամը առաջնորդեց այն սենեակը, որ իբրեւ ննջարան պիտի ծառայէր, յետոյ վարանոտ ձեւով մը ըսաւ.

— Կը ներէք բարեկամ, եթէ ձեզի բան մը հարցնեմ... շիտակը չեմ համարձակիր, վախնալով որ ձեր արժանապատուութիւնը վիրաւորեմ՝ թէեւ վիրաւորելու որեւէ պատճառ չունիք:

— Կ'աղաչեմ, խօսեցէք, մի քաշուիք, պատասխանեց միւսը փութկոտութեամբ: Իմ մասիս այնքան ազնուօրէն վարուեցաք որ ձեր ոչ մէկ խօսքը կրնայ զիս վիրաւորել:

— Պիտի հարցնէի թէ, արդեօք դրամի պէտք ունի՞ք, որովհետեւ Պոլսէն յանկարծակի փախած ըլլալով, կրնայ ըլլալ որ չէք կրցած հետերնիդ դրամ առնել...

— Սիրելի Ասլան պէյ, ոչ միայն դրամի պէտք չունիմ, որովհետեւ փառք Աստուծոյ բաւական խնայողութիւն ըրած էի ու պատրաստ դրամ ունէի գրպանիս մէջ, այլ նոյնիսկ չափազանց դրամ ունիմ վրաս, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ ինծի, այնպէս որ ձեզմէ պիտի խնդրէի որ ձեր քովը պահ տամ պէտք եղած ատեն գործածելու համար, քանզի կը վախնամ որ վրաս պահելով կը կորսնցնեմ: Իսկ տանիլ դրամատուն մըն ալ յանձնելու չեմ համարձակիր, որովհետեւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ ինքնութիւնս յայտնելու:

— Շատ իրաւունք ունիք, պատասխանեց Ասլան պէյ, ամենայն հաճութեամբ յանձն կ'առնեմ ձեր դրամապահը ըլլալ:

Նախկին քարտուղարը Մարոքեան կաշիէ խոշոր թղթապանակ մը հանեց գըրպանէն ու պանքնոթներու ծրար մը ներկայացուց երիտասարդին:

— Ահաւասիկ, համրեցէք, ըսաւ, եօթը հարիւր ոսկիի պանքնոթ կայ... աւելէ զատ քովս բաւական դրամ կը մնայ մէկ քանի ամիս ապրելու համար:

— Պէտք է որ ձեզի ընկալագիր մը տամ...

— Երբեք այդպիսի բան մը չեմ ընդունիր, գոչեց միւսը, ես ձեր վրայ վստահութիւն ունիմ եւ եթէ այդպիսի բան մը ընէք, զիս չափազանց կը վիրաւորէք, գիտցած եղէք...:

— Լաւ, լաւ, թող ձեր ուզածին պէս ըլլայ, կը տեսնեմ որ պատուական անձ մըն էք եղեր... մեղք որ շատ ուշ ճանչցանք զիրար:

— Ափսոս, այո, բայց նորէն շատ բաներ կրնանք ընել միասին մեր դժբախտ հայրենիքին համար: Զմոռնամ ըսել, որ եթէ Սատըք պէյի փախուստեան մասին իմ ծրագիրս ընդունուի, պատրաստ եմ ձեր քով պահ դրուած դրամէս երեք հարիւր ոսկի տրամադրել այդ գործին... կը փափաքէի ամբողջը տալ, բայց ներկայ վիճակիս մէջ քիչ մը դրամ անհրաժեշտ է որ գտնուի ձեռքիս տակ, քանզի չենք գիտեր թէ ինչե՛ր կրնան պատահիլ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Տար. – 129)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Վիէն, (Յառաջ) — Մեր գաղութին համար, Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը եղած է անյետաձգելի, աւանդական թուական մը: Նկատուած է, իրաւամբ, յիշատակի մեծ օր մը, ոգեկոչումի լուսաւոր առիթը:

Գաղութիս առաջին օրերէն սկսեալ, միշտ հաւատարիմ եւ հաստատակամ, Ապրիլ 11/24ի օրը տօնուած է Վիէնի Հայութեան կողմէ: Երբեմն պայքարելով անտեղի դժուարութեանց դէմ:

Վերջապէս, օր մըն ալ, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան համազգութային պլատկին տակ սկսանք յիշատակել Մեծ Եղեռնի տարեդարձը — մեր անմահ նահատակներու ոգեհարբերումը: Այս անգամ աւելի մեծ խնամքով:

Այս տարի եւս, երկու գլխաւոր բաժանմունքներով, ոգեկոչուեցաւ 54րդ տխուր տարեդարձը:

Կիրակի առաւօտ Ապրիլ 27ին, Ս. Ժօզէֆ մատրան մէջ, խռնուած ժողովուրդը ներկայ գտնուեցաւ ձայնաւոր Ս. Պատարագին եւ անոր յաջորդող հոգեհանգստեան պաշտօնին: Պատարագիչ Վահան Վրդ. Թօփալեան (Սէնթ Էթիէնէն) խորիմաստ քարոզով մը պատկերացուց

Հայ ժողովուրդի ցուցումեան:

Կէսօրէն ետքն ալ, ֆրանսական Սէրքլը Կաթոլիքի ծանօթ սրահին մէջ, միշտ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ երկրորդ մասը պաշտօնին:

Մեր հայրենակիցները, իրենց ընտանիքներով՝ խուռներամ եկած եւ լեցուցած էին սրահը: Իսկ անտարբերները — միշտ կը գտնուին — քաշուած մնացեր էին իրենց պատեաններ...:

Յօնակի եւ նախագահի պաշտօնները միանգամայն ստանձնած էր Վահ. Վրդ. Թօփալեան որուն բացման խօսքին մէջ հաւաքականութիւնը գտաւ, գեղեցիկ մտքեր, պատմական անուրանալի դէպքեր եւ խորհրդածութեանց յորդահոս աղբիւր մը:

Ցարդելի վարդապետը, խտանիւ եւ իրապաշտ, հաստատեց կորովով որ Հայութիւնը բաժնուած է երկու մեծ հատուածներու, Մին հայրենի հողին վրայ, պատմական հայրենիքի մէկ փոքրիկ մասին վրայ —, իսկ միւսը՝ օտարութեան մէջ. աստանդական: Եւ թէ այս վիճակը, անշուշտ օր մը պիտի չքանայ՝ անհետ:

Գեղարուեստական բաժինը գործադրուեցաւ կանոնաւոր կերպով: Վիէնի Հայութեան շատ ծանօթ դէմք մը, Պ. Կարապետ Պէպէրեան, հրաւիրուեցաւ ջութակի վրայ նուագելու մելամաղձիկ «Հայաստանը»... եւ իր մանկութիւնը ճոխացնելով մէջն ընդ մէջ, մեծ ճարտարութեամբ նուագեց «Մայր Արաքս»ին եւ «Կռունկ»ը:

Օր. Արմինէ Կարապետեան (Տէսինէն) լաւագոյն եւ խոր ապրումով արտասանեց հատուած մը Գէորգ Էմինէն «Երդ Կըռունկի»:

Տիկին Անժէլ Սուքիասեան իր նպաստը բերաւ տխուր մեներգով մը — «Լուսնակ ամպերը», յաջորդաբար, փոքրիկն Սահակ Սուքիասեան եւ Օր. Արաքսի Աճէմեան բեմ բարձրանան արտասանելու: Բայց ի վերջոյ, Պ. Էմմանուէլ Թաչճեան (Ռոմանէն) պատկերացնելէ աւելի, ապրեցուց խոր յուզումով ողբ. Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը»:

Գեղարուեստական բաժինին յաջորդեց բանախօսութիւնը, հանդէսի գլխաւոր մասը:

Պ. Սիսակ Սիւլեան (Կրընոպլէն), հմտալից, խորաթափանց ակնարկ մը նետեց 1915 – 1918ի ընթացքին գործադրուած ցեղասպանութեան վրայ: Վրդովումով հաստատեց թէ հող չունինք մեր ոտքերուն ներքեւ թէ օտարութեան մէջ ենք: Ինչպէս նաեւ մեր անմահ նահատակները իրենց հողը, իրենց գերեզմանները չունեցան:

Անարգ թշնամին, գործադրեց դիւային ծրագիր մը, կանխամտածուած եւ կարելի է ըսել որ առաջին ցեղասպանութիւնը մեղի արժեց մօտ երկու միլիոնի ահաւոր կորուստ մը: Հայութիւնը ցրուած չորս հովերուն, մնացորդացէն միայն մէկ մասը կ՚ոգեկոչէր, կը պղար իր նահատակներըր, եւ ահա, օր մը — մխիթարական երեւոյթ, նոյնքան հաղուագիւտ — համայն Հայութիւնը կը տօնէր ահաւոր եղեռնի 50ամեակը: Հայութիւնը ոտքի ելած համերաշխօրէն, ձեռք ձեռքի տուած — դրեթէ, վարագոյրը կը պատէր լռութեան, կը բողոքէր, հաշիւ կը պահանջէր:

Արդ՝ մեզի կը մնայ, որպէս ժողովուրդ, արդար եւ անկորնչելի դատի պահանջքով քալել դէպի յաղթանակ, միայն թէ հաւատքով, հաստատ հաւատքով:

Պ. Ս. Սիւլեան քանի մը խօսք ուղղեց նաեւ ֆրանսերէն սրահի այն երիտասարդներուն, որոնք քիչ բան հասկցած էին հայերէն բանախօսութենէն:

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

— Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ջանքերով, գաղութիս որոշ թիւով հայրենակիցներ ներկայ գտնուեցան Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, Կիրակի, 20 Ապրիլին, շատ շահեկան դրոյց – դասախօսութեան մը:

Դասախօսը բժիշկ Բաբգէն Փափազեան, համով – հոտով եւ երկարօրէն ներկայացուց այցելած գաղութները: Ներկաները, իբրեւ թէ պաստառի վրայ, շատ բան իմացան Լիբանանի, Սուրիոյ, Իրաքի, Յունաստանի, Եգիպտոսի, ինչպէս նաեւ զոյգ Ամերիկաներու, Քանատայի հայահոծ գաղութներու մասին... Առ հասարակ այս գաղութներու եռ ու զեռը, ազգապահպանման եւ մշակութային տեսակէտով, գնահատելի եւ նոյնիսկ օրինակելի գտաւ:

Իր տպաւորութիւնները Ֆրանսայի Հայ գաղութին մասին աւելի սեղմ էին, եթէ չուզենք ըսել, աւելի աննպաստ:

Շարունակելով իր զրոյցը, մեր յարգելի դասախօսը, տեղին եւ արդար դիտողութիւն մը ըրաւ, երբ ըսաւ. «Հայրենակիցներ, 1948 – 1949էն սկսեալ, զգացինք թէ մեզի աւելի մեծ եւ ազդեցիկ միջոցներ հարկաւոր են, դիմադրելու համար օտար շրջապատի ազդեցութեան դէմ: Տարեցները, մեծ պարապ բանալով կը թափթփին. կատարեալ տերեւաթափ մը: Եւ մենք մեր ազգութիւնը, ամէն գընով պահպանելու ենք — եթէ Հայը իր 3500 տարուան անցեալը մոռնայ, կամ անտեսէ յիսուն տարուան հպատակութեան մը համար, — իրական կործանում է, ահաւոր ուրացում է: Ազգութիւնը պահելու համար, ամենակարեւոր տարրն է հայ մայրը — հայ կինը աւելի տոկուն, աւելի ազդեցիկ է:

Մէկ խօսքով մեր Հայութիւնը պէտք է ապրի հաստատ եւ անվրդով, հայրենիքի սահմաններէն ներս, եւ մանաւանդ դուրսը՝ Սփիւռքի մէջ: Պէտք չէ հեռանանք մեր պատմութենէն եւ մեր հայրենի աւանդութիւններէն:

Անշուշտ գիտէք, կը հաւատաք որ Դաշնակցութիւնը կը հաւատայ մնայուն եւ հաստատակամ Հայութեան եւ Հայաստանի: Մի վախնաք, հայրենակիցներ, մեր երիտասարդութիւնը կը դառնայ դէպի Հայութիւն: Ուրեմն, յանուն մեր հապարամեայ անցեալին, առանց դէնքերը վար դնելու աշխատինք, պայքարինք, կանչենք եւ պահանջենք մեր արդար իրաւունքները: Եւ այսպէս ուժեղացած, վերանորոգուած սպասենք, ապրինք, մինչեւ որ մեր բազմաչարչար բայց տաղանդաւոր ժողովուրդը ամփոփուի իր ապատ, անկախ հայրենիքին մէջ — տեւապէս եւ ապահովապէս»: Մեր յարգելի դասախօսը, տրամաբանական քանի մը հարցումներուն, տուաւ լուսամիտ եւ գոհացուցիչ պատասխաններ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէրի հիմնադրութեան 90ամեակին առիթով կը հրատարակենք վարժարանի 1925 – 26 տարեշրջանի գործունէութեան պատկերը ներկայացնող կարճ տեղեկագրութիւն մը, որ լոյս տեսած է Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի «Ընդարձակ տարեցոյցի» 1927ի հատորին մէջ:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը իր երկրորդ տարին բոլորեց Մալաքլի մէջ համաձայն իր կրթական ծրագրին: Այս տարի (ԽՄԲ.— խօսքը 1925 – 26 ուսումնական տարեշրջանի մասին է) վարժարանը Նիյր Իսթ Րըլիֆի հետ համաձայնութեամբ ընդունած է նաեւ զանազան որբանոցներէ արձակուած չափահաս որբուհիներէն 177ը, որոնք կը հետեւին զըլխաւորապէս արհեստներու՝ ինչպէս են գորգագործութիւն, կարուձեւ, ձեռագործ եւայլն եւ որոնք այս արհեստներէն անջատաբար կը ստանան նաեւ ուսում եւ դաստիարակութիւն երեկոյեան մասնաւոր դասընթացքներով: Թէ գորգի եւ թէ ձեռագործի արհեստանոցներուն մէջ սանուհիները ստացած են շատ մեծ ճարտարութիւն՝ գոհացնելով նոյնիսկ գործ հայթայթող վաճառատուները: Հայ եւ օտար ուսուցչական խումբի մը միջոցաւ վարժարանին մէջ կ՚աւանդուին, ուսման բոլոր ճիւղերուն հետ առեւտրական գիտութիւններ, մասնաւոր հոգ կը տարուի հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան եւ հայ պատմութեան: Վարժարանը ունի նաեւ իր հոգեւոր հովիւը Տէր Սահակ Քհնյ. Շալեան, որ ամիսը անգամ մը կը պատարագէ վարժարանին սեփական մատրան մէջ, երգեցողութիւնները կը կատարուին սանուհիներու կողմէ:

Վարժարանը 1925 – 26ի տարեշրջանին ունեցած է տասը շրջանաւարտներ, որոնք են օրիորդներ Անահիտ Պչքճեան, Ասրինէ Գազանճեան, Արաքսի Ակնցեան, Բերկրուհի Թարագճեան, Գեղանոյշ Էքլօղեան, Կատարինէ Զուլճեան, Հրաչուհի Պաղտասարեան, Մարի Սիմոնեան, Սիլվա Շահրիմեան եւ Սօսի Հէքիմեան:

ի՛ դիմադրելի վերելքը»: Բայց որքան ազեղալից:

Գրեխթ՝ Միլլէր, Իւնեսքօ, Պէքէթ կամ Ատամովի նման՝ կը ճգմէ ոճրագործը իր ծիծաղով: Խոցելի դարձնելով նախ մենաւէրին բոլոր արարքներն ու մտածելակերպը: Իջնելով անոր հոգին խորը: Ու վերջաւորութեան՝ ան դառնալով մեզի կ՚ըսէ.

«Դո՛ւք, սորվեցէ՛ք տեսնել փոխանակ տխմարօրէն զոհանալով նայելէ, ահաւասիկ ինչ որ պիտի տիրէր աշխարհին՝ եթէ յաղթական դուրս գար. բայց ուշադրութիւն՝ ընդերքները միշտ յղի են նըման ոճրագործներով»:

Ուրեմն չքաջալերել ոճիրը լռութեամբ: Եղերադէպ առակ մը ըլլար կարծես իր այս թատերախաղը, «Արթիւրօ Իւի դիմադրելի վերելքը», որուն բոլորս ներկայ պէտք է ըլլանք գէթ անգամ մը մեր կեանքին մէջ՝ դիմադրելու համար ինքնամոռաց խենթ իշխաններու մենատիրական գործելակերպին՝ ուր որ ալ հանդիպինք անոնց: Ընտանիք՝ համայնք՝ ազգութէ ընկերութեան ծոցին մէջ: Աւելի քան չորս հազար հոգի պոչ բռնած էին՝ դիտելու՝ մասնակից կարենալ ըլլալու, ուժ կուտակելու համար: Սփոփարար երեւոյթ. լաւատեսութեան մղող:

Շնորհակալութիւն Պերթոլթ Պրեխթ:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. 4)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (483)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Երբեմն առաջին դատիկոնը ելլելով գոյ սենեակ մը կը մտնէին, եւ հոն դրեթէ ժամանակաւ տեսարաններ տեղի կ՚ունենային:

Խորհրդոց մասնակցողը երդումներ կ՚ընէր «ծառայութիւն ընելու թէ՛ անոր եւ թէ ընտանիքի հայրերուն»:

Այս էր երդումին ձեւը:

Ստորին սրահներուն մէջ «աւերիչ» տեսրակներ կը կարդային:

«Կառավարութիւն կ՚անզօսնէին», կ՚ըսէր այն ժամանակուան գաղտնի տեղեկագիր մը:

Հոն, յետադէմ տողերուն պէս խօսքեր կը լսէին.

«Պարագլուխներուն անունները չեմ գիտեր: Մենք միայն երկու ժամ առաջ պիտի գիտնանք օրը»:

Բանուոր մը կ՚ըսէր.

«Երեք հարիւր հոգի ենք, ամէն մէկը տասը սու դնելով հարիւր յիսուն ֆրանք կը կազմուի գնդակ եւ վառօդ շինելու համար»: Ուրիշ մը կ՚ըսէր.

«Վեց ամիս չեմ ուզեր. երկու ամիս ալ չեմ ուզեր, տասնեւհինգ օր չանցած, կառավարութեան հետ պիտի համեմատուինք: Քսանեւհինգ հազար հոգիով կըրնանք անոր դէմ դնել»:

Ուրիշ մը կ՚ըսէր.

«Գիշերը չեմ պառկիր, վասնզի փամփուշտ կը շինեմ»:

Ատեն ատեն «քաղքենիի հագուստով եւ գեղեցիկ գլխարկներով» մարդեր կուգային, որոնք նշանաւոր անձերու ձեւեր կ՚ընէին եւ հրամայական կերպարանք ունէին, եւ որոնք «ամէնէն կարեւորներուն» հետ ձեռք ձեռքի տալէ ետք, կը ձգէին կ՚երթային: Տասը րոպէէն աւելի չէին կենար բնաւ:

Ցած ձայնով հետեւեալ յայտարար խօսքերը կ՚ընէին իրարու.

«Դաւադրութիւնը հասունցած է, բանը կատարեալ է»:

Հոն գտնուողներուն ամէնքն ալ ասիկա իրարու կը յայտնէին փսփսուքով, ինչպէս ըսած է նոյնիսկ հոն ներկայ գըտնուողներէն մէկը:

Եռանդը այն աստիճան չափազանց էր, որ օր մը բանուոր մը կապելայի մէջ հրապարակաւ պոռաց.

«Բայց զէնք չունինք»:

«Զինուորները ունին», պատասխանեց իր ընկերներէն մէկը յանդգնօրէն՝ կարծես նմանիլ ուզելով Պոնափարթին որ Իտալիոյ բանակին ուղղած յայտարարութեան մէջ կ՚ըսէր.

«Թշնամին ունի...»:

Երբ աւելի գաղտնի բան մը ունենային, կ՚ըսէ տեղեկագիր մը, հոն իրարու չէին յայտներ զայն»:

Չի հասկցուիր թէ ինչ կրնային պահել՝ ըսելէն ետք ինչ որ կ՚ըսէին:

Գումարումները երբեմն պարբերաբար տեղի կ՚ունենային:

Երբեմն գումարումները միայն ութ կամ տասը անձերէ կը բաղկանային, եւ միշտ միեւնոյն անձերն էին:

Կային նաեւ ուրիշ ժողովներ, ուր ուզողը կը մտնէր եւ սրահը այնքան կը լեցուէր, որ ամէն մարդ կը ստիպուէր ոտքի վրայ կենալ:

Ոմանք աւիւնէ եւ եռանդէ դրդուելով հոն կուգային, ոմանք ալ կուգային, «վասնզի իրենց գործարանը երթալու ճամբան այդ էր»:

Ինչպէս յեղափոխութեան ժամանակ, նոյնպէս եւ այդ ատեն, այս կապելաներուն մէջ հայրենասէր կիներ կային, որոնք նորեկները կը համբուրէին:

Ուրիշ յայտարար իրողութիւններ ալ երեւան կ՚ելլէին:

Մարդ մը կապելայ կը մտնէր, գինի կը խմէր եւ դուրս կ՚ելլէր ըսելով.

«Գինեվաճա՛ռ, յեղափոխութիւնը պիտի վճարէ առնելիքդ»:

Շարոն փողոցին դէմ կապելայի մը մէջ յեղափոխական գործակալներ կը կարգուէին: Քուէարկութիւնը գլխանոցներու մէջ կը կատարուէր:

Բանուորները սրամտութեան վարժապետի մը տունը կը հաւաքուէին, որ Քոթի փողոցը վարժութիւններ ընել կուտար անոնց:

Հոն փայտէ մեծ սուսերներու, գաւազաններու, ցուպերու եւ անսայր թուրերու հաւաքածոյ մը կար: Օր մը անսայր թուրերը սրեցին:

Բանուոր մը կ՚ըսէր.

«Քսանեւհինգ հոգի ենք, բայց իմ վրայ չեն վստահիր, վասնզի մեքենայ մը կը համարին զիս»:

Այս մեքենան ետքէն Քէնիսէ եղաւ:

Նախապատրաստուած իրերը՝ ինչ որ էին, օրէ օր չեմ գիտեր ինչ տարօրինակ ակներեւութիւն մը կ՚առնէին:

Կին մը իր դուռը աւլելով, ուրիշ կնոջ մը կ՚ըսէր.

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Օննիկ Վարժապետեան եւ զաւակները, Մէթր Ժաք Վարժապետեան եւ Օր. Մաթիլտ Վարժապետեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ՝

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի Մայիս 18, յաւարտ պատարագի, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, 339, Ավըընիւ Տիւ Փրատօ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է .— Օր. Լուսին Մարկոսեանի վաղահաս մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մ. Մարկոսեան եկեղեցւոյ քսան ֆր., Այրի Տիկին Ա. Եօզուրտճեան եկեղեցւոյ քսան, Վ. Մարկոսեան քսան, Ղ. Կիւլեան, Արմբրաճի Ս. Կէջիճեան, Կ. Հայալեան, տասնական եկեղեցւոյ, Մ. Թորոսեան դպրոցին տասը, եկեղեցւոյ տասը, Անդրանիկ, Յովսէփ Մարկոսեաններ եկեղեցւոյ քսան, եւ Աւետարանական եկեղեցիին քսան, Առաջնորդարանին տասը, Ն. Մըրբեան դպրոցին տասը, եկեղեցիին տասը, Պ. Մըրբեան եկեղեցիին տասը, Ղ. Կիւլեան Առաջնորդարանին տասը, Մուրատ Ուսումնարանին տասը, Մ. Անտիքեան եկեղեցիին հինգ, Հ. Կիւլեան եկեղեցիին տասը ֆր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համադաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը :

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպած են

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)

Մայիս 8էն 20

ամէն օր, ժամը 14էն 19

Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Համեղի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Բաց է ԿԻՐԱԿԻ
Փակ է Երկուշաբթի օրերը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է որբ. Նշան Մարանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.— Արամ Տէրտէրեան 50 ֆր., Յ. Եկանեան տասը, Տիկին Փիլիկեան տասը, Մալխասեան ընտանիք (Ամերիկայէն) 10 :

×

Առաջնորդարանի Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը նոյն առթիւ Արամ Տէրտէրեանէ՝ երեսուն ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 90-ամեակին առիթով բարեսէր մը 4200 ֆրանք կը նուիրէ հաստատութեան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի :

16 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30-ին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն :

Կը բանախօսէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ընդհ. նախագահ՝ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Բարեգործականի դերը Սփիւռքի մէջ»

Մուտքը ազատ է

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254-17-74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուար Մօնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :

Գին 15 ֆրանք

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբ կոչ կ'ընէ իր նախկին անդամներուն, հայ երգիչներուն եւ երգելու ձիրք ունեցողներուն միանալու երգչախումբին, պատրաստելու համար այն մեծ կոնց. համերգին, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 22ին, ՍԷՆԹ - ԷՕՍԹԱՇ եկեղեցւոյ մէջ : Բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ներկայութեան :

Երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն 10, 17 Րիւ Պլէօ, Մըշակոյթի Տան մէջ :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը վէնսէն, Թերմինիւս արձարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ : Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան-Ուշի եւ Էիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԻՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՑԻՇԱՏԱԿՈՎ

Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱՁԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը

Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ

Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ամավերջի հանդէսը 29 Յունիս, Կիրակի :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Ցեսադային՝ մանրամասնութիւններ

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, նոր հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուան ժամը 21ին Փաշայեանի արձարանը, ... պիս, Րիւ էթիէն Տօլէ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ստիպողաբար կ'ուզուի միջին տարիքի հայ կին մը, որ տարեց անձով մը պիտի զբաղի (տնական աշխատանք չկայ) : Հեռաձայնել

ԵՐԱՄԵԱՆ

488 - 62 - 06

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT
AU
MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :

FERMÉ LE LUNDI ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 17 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 17 MAI 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11514 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.514

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԷՖԷՌԻ ՎԱՐԶԱՊԵՏԸ՝ ՄԷՆՏԷՍ

ԷԼԻԶԷ – ՄԱԹԻՆԵՈՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ՝ ԵՕԹԸ

Հինգշաբթի իրիկուն Սահմանադրական Խորհուրդը վերջնապէս հրապարակեց Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածուներու այն անունները զորս քննութենէ ետք կարելի եղած է նկատի առնել : Ասոնք են .— Կաստոն Տէֆէռ , Լուի Տուքաթէլ (ճարտարարուեստի մէջ յառ ծանօթ անուն մը, նաեւ հեղինակ հատորի մը եւ կորսուած ժամերուն՝ նըրկարիչ) : Ժաք Տիւքլօ , Ալէն Կրիվիեն , Ալէն Փոհէր , Ժորժ Փոմփիտու , Միշէլ Ռոքար :

Ընտրապայքարը բացուեցաւ պաշտօնապէս Ուրբաթ օր ձայնասփիւռէն՝ Տիւքլօ եւ Տէֆէռ , հեռատեսիլէն՝ Փոմփիտու եւ Ռոքար, 12ական վայրկեան իւրաքանչիւրը : Ընտրապայքարի փակման օրը (Մայիս 30) եօթը թեկնածուները պիտի խօսին վեցական վայրկեան :

Անպաշտօն ձեւով արդէն ընտրապայքարը սկսած է : Հինգշաբթի օր , Եւրոպա Մէկէն , Փոմփիտու կը պատասխանէր հարցումներու եւ կը պարզէր իր ծրագիրները : Կը շեշտէր , թէ ինք դը Կոլ չէ . «իմ ոճս տարբեր պիտի ըլլայ : Զօր. դը Կոլ չեմ, չեմ յաւակնիր ըլլալ : Աւելի համոզիչ պիտի ըլլամ , աւելի ճիգ պիտի թափեմ զրոյցի համար , աւելի շփում կ'ուզեմ առնել » :

× Հինգշաբթի օր նաեւ միջադէպ մը կը պատահէր Էլիզէի եւ Մաթինեոնի միջեւ : Էլիզէ զեկոյց մը կը հրապարակէր կարճ , հեռատեսիլի առարկայութեան մասին , որուած ըլլալով, որ բացէ ի բաց քարոզչութեանը կը ծառայէ Փոմփիտուի : Այդ զեկոյցը կ'ըսէր .— « Քանի մը օրէ , ձայնասփիւռատեսիլը դադրած է , լուրերու ընթացքին նկատի առնել անկողմնակալութիւնը եւ առարկայութիւնը որոնց յարգանքը կը պարտադրէ իրեն իր կանոնագիրը : Պ. Ալէն Փոհէր , Հանրապետութեան նախագահ փոխանորդ շրջանի , կը փառահէ հակակշռի Ազգ. Յանձնախումբին յարգել տալու համար , ընտրապայքարի բացումէն սկսեալ , թեկնածուներու միջեւ հաւասարութեան սկզբունքը » :

Նախարարապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ քիչ ետք, աւելի երկար զեկոյցով մը կը պատասխանէր .— «Էլիզէի զեկոյցը որոշ դրդմանք պատճառեց : Կը վերաբերի այն ձեւին որով կը գործածուի Հանրապետութեան նախագահի առժամեայ պաշտօնը , դատապարտութիւն մը կարդալու համար հանրային սպասարկութեան մը դէմ , առանց նախապէս տեղեկացնելու Նախարարապետին , ինչպէս կը պարտադրէ սահմանադրութիւնը » : Որոշ հումոռ մը կը տեսնուի այս առարկութեան մէջ , երբ նկատի առնուի թէ բողոքն է Քուվ տը Միւրվիլ, որ շատ բանէ տեղեակ չէ պաշտուած դը Կոլի օրով : Նոյն զեկոյցին մէջ , վարչապետարանը կը գտնէ նաեւ թէ թեկնածուներուն (իմա՛ Փոհէր) չի մնար դատել թէ ձայնասփիւռատեսիլը առարկայական է թէ ոչ :

× Ալէն Կրիվիեն, Թրոցքիստ թեկնածու յայտարարած է « իմ թեկնածութիւնս , Մայիսի յաղթանակ մըն է» :

× Կաստոն Տէֆէռ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ իր վարչապետն է՝ Մենտէս – Ֆրանս :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կառավարութեան մէջ քրիստոնեաները անհամեմատաբար մեծ թիւ մը ունին բարձր դիրքերու վրայ բազմած : Ընկերային գետնի վրայ անոնք կը կազմեն ընտրանին : Մահմետական մեծամասնութիւնը կ'ըմբռնէ այս եւ գոհ չէ այս երեւոյթէն :

× Տնտեսական դրութիւնը ծնունդ տուած է երկու ծայրագոյն վիճակներու՝ հարստութեան եւ աղքատութեան : Կառավարութեան եւ գործառնութեանց մէջ կողմնակցութիւնն ու տոհմակցութիւնը օրէնքի կարգ անցած են : Լիբանան հրատապ կերպով բարեփոխուելու անհրաժեշտութեան առջեւ կը գտնուի :

Այս ձեւով դիտուած , Ապրիլ 23ի իրադարձութիւնները յուսադրական չեն :

Ալ – Սայքայի ներկայութիւնը եւ ցոյցեր կատարելու ուղղութեամբ անոր կատարած աշխատանքը ցայտուն դարձուցին այն իրողութիւնը, թէ Սուրիա մտադրուած ձեւով դրդութիւններ կ'ուզէ յարուցանել : Իր յետին նպատակն է , անկասկած, տապալել լիբանանեան կառավարութիւնը եւ լիբանանեան սիստեմը, եւ այս երկիրը մացնել արար «յառաջդիմական» պետութիւններու ծիրին մէջ , ինչպէս Եգիպտոս , Իրաք եւ Սուրիա :

Լիբանանցիները իրաւունք ունին մտածելու, թէ Ալ – Սայքան Լիբանան մտաւ ոչ այնքան իբրեւ Իսրայէլի թշնամի , որքան Լիբանանի ոսոխ :

Երկրորդ, ցոյցերը, յատկապէս Պէյրութի մէջ տեղի ունեցածները , երեւան հանեցին ժողովուրդին դժգոհութեան տարողութիւնը Լիբանանի դերին (աւելի ճիշդ՝ դեր չունենալուն) Իսրայէլի դէմ մղուող պայքարին մէջ եւ, ընդհանրապէս, բնակչութեան կարեւոր հատուածին դժգոհութիւնը իշխանութեան եւ հաստատուած սիստեմին դէմ :

Կ'ակնկալուէր, որ ցոյցերուն մասնակցէին Լիբանանի մէջ հաստատուած Պաասականներն ու համայնավարամէտ տարրերը, ինչպէս նաեւ Պաղեստինցիները : Մասնակցեցան նաեւ նասըրականներ եւ համարաբականութեան ջատագովներ : Թերեւս ամէնէն մտահոգիչ երեւոյթը այն էր, որ ցոյցերուն մասնակցեցան նաեւ համալսարանականներ : Անոնց ներկայութիւնը ցոյցերուն մէջ հաստատեց ոչ միայն այս վերջիններուն զօրավիգ կենալու ձգտումը արաբական պայքարին ընդդէմ Իսրայէլի, այլեւ ընդհանուր ձեւով տրամադրութիւնը ջնջելու լիբանանեան անարդար ընկերութիւնը եւ Սթաթու – Քուօն : Ուսանողներու մասնակցութիւնը յատկապէս հաստատեց այն իրողութիւնը, թէ որքան խոր արմատ ձգած եւ լայն տարածում գտած էր ժողովրդական զանգուածներու մէջ ֆէտայիներու դատը, որ այժմ եկած է փոխարինելու Նասըրը իբրեւ արաբական աշխարհի քաշողական ուժ :

Ապրիլ 23էն ի վեր նախագահ Շառլ Հէլու հնարաւորութիւն չունեցաւ նոր կառավարութիւն կազմելու : Քարամէ կը շարունակէ վարել աշխատանքը : Կը թուի , թէ կարելի պիտի չըլլայ կազմել նոր կառավարութիւն մը ցորչափ քաղաքական կուսակցութիւնները համաձայնութիւն չգոյացնեն :

Հարցը Ալ – Սայքայի նկատմամբ որդեգրելիք քաղաքականութիւնը չէ : Վերջին հաշուով ինչ դիրք պէտք է բռնել արձակազէններուն հանդէպ :

Ամէնէն յուսատու նախատեսութիւնը այն պիտի ըլլայ, որ լայն համաձայնութիւն պիտի գոյացուի վտարելու երկրէն Սայքայի ուժերը, որ բանակը ի վիճակի պիտի ըլլայ այդ պարտականութիւնը յաջողութեամբ գլուխ հանելու եւ, վերջապէս, այս քայլին դէմ կատարուած բողոքի ցոյցերը պիտի սանձուին :

Վերջին քանի մը օրերուն նշաններ ի յայտ եկան, ըստ որոնց բանակը — յայտնի չէ թէ ով զօրավիգ կը կենայ անոր — որոշած է հաւաքել եւ արտաքսել երկրէն Սայքայի մարդիկը : Բախումներ եւ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են :

Ծրագիրը կրնայ յաջողիլ եւ նոր կառավարութիւն մը կազմուիլ :

Բայց վերջին հաշուով ինչպէս պիտի լուծուի էլ – Ֆաթահի հարցը, որ ի հակադրութիւն Ալ – Սայքայի , մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Լիբանանի մէջ : Այս կազմակերպութիւնը առ այժմ կրնայ տրամադիր ըլլալ չբարդացնելու իրաց կացութիւնը : Հրապարակաւ կը յայտարարէ, թէ չընդունիր որեւէ սահմանափակում իր գործունէութեան ծիրին մէջ եւ, նոյնիսկ, կը մերժէ բանակցիլ այդ ուղղութեամբ : Միւս կողմէ, սակայն , պիտի ընդունի համաձայնիլ, որ իր լիբանանեան գործունէութիւնը սահմանափակուի քարոզչական եւ կազմակերպչական աշխատանքներու մէջ, առանց երբեք հրթիռներ արձակելու կամ յարձակումներ կատարելու լիբանանեան հողին վրայէն :

Սակայն նման համաձայնութիւն մը առժամեայ բնոյթ պիտի ունենայ : Արդարեւ, եթէ չուզէր անձնասպանութեան դիմել, շուտով պէտք է զինուորական գործողութիւններու սկսի Իսրայէլի դէմ՝ Լիբանանը ունենալով իբրեւ խարիսխ : Որովհետեւ Յորդանանէն կատարուած գործողութիւնները ձախողութեան դատապարտուած են, իսկ Եգիպտոս եւ Սուրիա բացարձակապէս արգիլած են անոնց օգտագործել իրենց երկիրները նմանօրինակ գործողութիւններու համար : Կը մնայ, ուրեմն, միայն Լիբանանը :

Երբ կռուի դաշտ նետուի , հետեւանքը պիտի ըլլայ այն, որ Իսրայէլ պիտի փոխադարձէ եւ Լիբանանի քաղաքական կառոյցը պիտի ակնուի : Թէեւ Սուրիոյ կամ Եգիպտոսի կողմէ ոտքի հանուած շարժում մը չէ էլ – Ֆաթահը , սակայն միւս Պաղեստինեան կազմակերպութիւններուն նման «արաբական ընկերվարութեան» հաւատացող մըն է ան :

Եթէ ճիշդ է լաւատեսներուն ենթադրութիւնը, Ալ – Սայքան պիտի վտարուի: Սակայն նոյնիսկ ասոնք չեն կրնար գտնել միջոցը արգիլելու մէկ կողմէ ֆէտայիներու գործունէութիւնը Լիբանանի մէջ ու միւս կողմէ զսպելու ժողովուրդին հակազդեցութիւնը շարժումին ի նպաստ :

Վերջերս կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ ժողովուրդին 56 առ հարիւրը դէմ է ֆէտայիներու զինուորական գործունէութեան Լիբանանի մէջ : Ասիկա փոքր չափի գոհունակութիւն կը պատճառէ միայն , քանի որ զանազան յարանուանութիւններու եւ շրջաններու մէջ հակառակ տրամադրութիւնը աւելի տիրական է :

Լիբանան, այժմ դէմ յանդիման կը գտնուի երկու մեծ քաղաքական եւ հոգեբանական ձգտումներու : Մէկը ազգային զգացումն է, տրամադրութիւնը պահպանելու Լիբանանը, անփոփոխ պահելու անոր փափուկ կրօնական հաւասարակշռութիւնը, չենթարկուելու դրացի պետութիւններու քաղաքական ազդեցութեան : Միւսը զգացական եւ կրօնական տրամադրութիւնն է մահմետական տարրերուն , որոնք կը փափաքին մաս կազմել մէկ մեծ ժողովուրդի մը՝ «արաբ ազգին» :

Քառորդ դարէ ի վեր Լիբանան կարողացաւ ճողոպրիլ վտանգներէն որդեգրելով իւրայատուկ քաղաքականութիւն մը՝ երբեք չճակատիլ իրականութեան դէմ , այլ այնպէս ձեւացնել, որ այդ իրականութիւնը գոյութիւն չունի : Ճակատագրական հարցերը ցարդ լուծուած են լիբանանեան եղանակով — խուսափիլ անոնց մասին որոշում տալէ :

Սակայն ներկայիս քիչ է թիւը լաւատեսներուն : Լիբանանի մէջ ոչ ոք ի վիճակի է հաստատելու կամ վստահեցնելու, թէ ցայսօր գործադրուած քաղաքականութիւնը արդիւնք պիտի տայ իրաց կացութեան մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՃԱՏՐԱԿԻ

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Ճատրակի ախոյենական մրցաշարքին 10րդ հանդիպումը՝ Պետրոսեանի եւ Սպասսկիի միջեւ , բացառիկ հետաքրքրութիւն յառաջ բերաւ , նկատի առնելով, որ 9րդ խաղի վերջաւորութեան Սպասսկի երկու կէտի առաւելութիւն ունէր ընդհանուր դասաւորումին մէջ : Ճատրակի մրցախաղին համար երկու կէտը կարեւոր տարբերութիւն կը նկատուի :

Կը թուի , թէ Պետրոսեան ըմբռնեց կացութիւնը , քանի որ մրցումին առաջին պահէն մինչեւ վերջին վայրկեանը խաղը վարեց ինքնավստահ , համարձակ , ծրագրուած ձեւով :

Սեւերով խաղցող Սպասսկին այս անգամ ընտրեց բարդ պաշտպանութեան սիստեմ մը , որ անակնկալ մը չեղաւ Պետրոսեանի համար : Արդարեւ Սպասսկի ուրիշ առիթներով ալ նոյն սիստեմին դիմած էր : Յաջող դասաւորումով մը, այնուամենայնիւ , հայազգի ախոյեանը հարկադրեց իր մրցորդին մտածելու միայն պաշտպանութեան մասին : Սպասսկի նախ չուզեց փոխանակել իր թագուհին , զայն գործածելու համար յարձակողականի , սակայն յետագային տեսնելով , որ մրցակիցին արքայական թեւը կրնայ վտանգաւոր յարձակումի նախաձեռնակ ըլլալ , հարկադրաբար իր թագուհին կը փոխանակէ Պետրոսեանի թագուհիին հետ : Այժմ ուշ էր սակայն, քանի որ Պետրոսեան այս անգամ գրեթէ իր «ամբողջ բանակով» կը խուժէ Սեւերու դաշտը : Նեղ կացութենէ ազատելու համար , 28րդ քայլին Սպասսկի թակարդ կը լարէ , իսկ Պետրոսեան, որ արդէն զգած էր իր հակառակորդին թոյլ կէտը, գիտակցաբար «կ'իյնայ» թակարդը : Անկէ ետք քանի մը հնարամիտ քայլերով կը յաջողի դառնալ տէրը խաղատախտակին եւ գրեթէ պարտադրել իր կամքը :

Պարիս Սպասսկի զգալով, որ այլեւս անիմաստ է խաղը շարունակելը, իր 38րդ քայլին կը կեցնէ ժամացոյցը՝ ի նշան պարտութեան :

Այսպիսով, աշխարհի ճատրակի ախոյենութեան մրցամարտին հաշիւը դարձաւ 5,5 : 4,5: Պետրոսեան մէկ կէտի տարբերութեամբ ետ կը մնայ Սպասսկիէն :

×

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ .— Ֆրանսական մամուլը կը հաղորդէ , թէ Պետրոսեան եւ Սպասսկի ներկայիս հաւասար գետնի վրայ կը գտնուին, իւրաքանչիւրը ունենալով վեցական կէտ : Արդարեւ , Պետրոսեան շահած է տասնըմէկերորդ խաղը եւ հաւասար արդիւնք ձեռք ձգած է 12րդին մէջ : Տ. Պետրոսեան պէտք է ապահովէ վեց կէս , որպէսզի պահպանէ իր ախոյեանի տիտղոսը , իսկ Սպասսկի, որպէսզի ապահովէ յաղթանակը, անհրաժեշտ է , որ ապահովէ վեցուկէս կէտ :

Քաղէիտոսքոփ Արուեստաստերի մը Օրագրէն

ՓԻՐՈՍՄԱՆԱՇՎԻԼԻ , ՊՕՐՈՏԻՆ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԻԱԹՈՍԼԱՒ ՌԻԽԹԷՐ, ՌՈՊԷ – ՐԻՆ ՆԱՄԱԿ, ՊԷՆԵՏԷԹԹԻ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼԻ, ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ, ԷՏՈՒԱՐՏ ՄԻՒՆՉ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ , ԱՐԹԻՒՐ ՄԻԼԼԷՐ, ՀԷՐՊԸՐԹ ՄԱՐՔԻՒՍ , ՓԻԹԸՐ ՓԻՅՐՍ, ՊԵՐԹՈԼԹ ՊՐԵԽԹ, ՎԻՀԵԼՄ ՔԷՄՓՖ, ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԲՆԱՇՐՋՈՒ-ՄԸ ԵՒ ՄԵՆՔ, ՄՕՐՍ ԵՐԿՏՈՂ, ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏ ԵՐԱԶ ՄԸ, ՊՈՀԱՈՒՋԻ ՄԵԾՈՒ – ԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ, ՄԻՍՍԱ ՍՕԼԵՄՆԻՍ

(Ե. եւ վերջին մաս)

22 Ապրիլ

Կրքոտ եւ տեսլապաշտ միանգամայն : Վիլհելմ Քէմփֆ նոյնն է մնացեր : Երկ – նայինին ու երկրայինին միջեւ կը ծաւալի մերթ ընդ մերթ արծիւի խոյանքով ու թիթեռնիկի սլացքով : Գիշերը դարձեալ Շուպէրթի է յատկացուած : Կեանքի մը պատմութիւնը իր մտերիմ յայտնութիւն-ներով Քէմփֆի զգայուն ու քմահաճ իշ – խանութեան յանձնուած : Անսպառ հան – ճարը Շուպէրթի սակայն կախարդած է գինքը : Օրօրուն երգ՝ ներհայեցողու – թեան մզող : Փափախական նուագ . սաս – տիկ հով որ կ'այլափոխուի մրմունջի բո-պէ մը վերջ : Կատարումը չատ անգամ անբաւարար կը մնայ՝ բայց Քէմփֆի հա-ւատքը զարծին յարութիւնը կարելի կը դարձնէ : Անձնատուր իր լոյսին կը քալէ իր ճամբէն : Գէթ այդ վայրկեանին կը տարուիս իր հայեացքով՝ կը համոզէ քեզ : Աճպարար դաշնակահար է սակայն : Առանց ապացոյցի հաւատացնող արուես – տագէտներէն : Լաւագոյն պահը յայտա – գրին՝ լա մինէօր սօնաթին միջին մասը . ու վերջին երեք էթիւտները : Դաշնակա – հար ըլլալէ առաջ հոգեբան եւ փիլիսո – փայ է Քէմփֆ : Փարիզ դասած է գինքը իր սիրականներուն կարգին՝ ընդունելով զայն միշտ գրկաբաց :

×

24 Ապրիլ

Ապրիլեան գիրքս կուգայ Բիւրականէն՝ ամսուան գիրքս է ան : Նոր լոյս տեսաւ . չզգակաթ վսեմութիւն մ'ունի : Անունը՝ « Տիեզերքի բնաշրջման խնդիրները » : Կողքը՝ եթերային կապոյտ : Մէջը՝ յայտնութիւններու խուրձ մը : Գնած էի հատ մը : Հատ մ'ալ նուէր ստացայ : Ցամ-բաքայլ կը յառաջանամ անոր լուսաշող ուղիներէն՝ հասկնալով երբեմն՝ յաճախ չհասկնալով :

Աստղերու ու ծիրկաթիններու առա – ջացման եւ զարգացման, նիւթին տիեզե-րական վիճակներուն, եւ ընդհանուր առ-մամբ տիեզերային երեւոյթներու, ֆի – զիքական բնութեան վերաբերեալ էա – կան ու տեսակարար աշխատասիրութիւն-ներու միջազ . գիտաժողովներու ընթացքին կարդացուած զեկոյցներու , եւ նորօրի – նակ վարկածներու ժողովածու մըն է :

Ու կը հաւատամ որ այս գիրքը՝ որքան ալ մասնագիտական ըլլայ՝ միայն մաս – նագէտներուն ուղղուած պէտք չէ նկատ – ուի :

Այլ բոլոր անոնց որոնք հետամուտ պիտի ուզէին ըլլալ հայ գիտութեան վե – րելքին եւ փորձէին ճգտիլ՝ հասկնալու այդ յայտնութիւններէն ոմանց իմաստը : Գէթ որոշ մէկ մասը՝ չափով՝ մատչելի է բոլորիս : Եւ առաջին անգամ՝ հայերէ – նով :

Աւա՛ղ, միայն ու միայն կրնամ իմանալ ջանալ ու մատնանշել զայն , տարիներէ ի վեր բաժնուած ըլլալով ճշգրիտ գիտու-թիւններու մաթեմաթիկ դրութիւններէն . ու բազմակողմանի գիտուն պէտք է ըլլալ արդէն զայն լաւագոյնս ըմբռնելու հա-մար : Նիւթին վերաբերեալ մասերը կը հասկնամ ու կը գինովնամ իսկ այդքա – նով :

Հայ մտքին վերազարթման գերագոյն ապացոյցը բերող այս հրաշալի գործը գրադարանիս վերի աստիճանին վրայ զե-տեղեցի՝ Նարեկիս ճիշդ քովիկը՝ որուն կաշիէ կողքին գոյնն է փթթացած արեան սեւ կարմիրը :

Խղճամիտ կազմարարը տեղեակ անոր պարունակութեան՝ ժամանակին խաչ մ'ալ քանդակեր է ինքնաբերաբար վը – րան : Իբր զարդ :

Արդեօ՞ք մահուան երդ միայն կարծեց Նարեկը :

Բայց հիմա՛, այսօր այդ երկու հան – ճարեղ Հայերը՝ Գրիգոր Նարեկացին ու Վիկտոր Համբարձումեանը քով քովի, կը հրաւիրեն աշխարհի բոլոր Հայերը՝ ի մէջ այլոց ամն Գրիգոր Համբարձումեանը՝ սնանիլ իրենց զարթուցիչ հոգեկան ու մտային կենսարար աւիշով :

Զօրակոչի մը հնչեղ դրոշմը չունի՞ տեսքը սա երկու գիրքերուս՝ կոթնած ի-րարու՝ կարմիրն ու կապոյտը քով քովի :

Ի տես մէկուն մեծ ու աղեղորմ լուսա-պսակ հանդուրժողութեան՝ կը տարուիմ պարտաւորութիւն համարել՝ միւսին խը-րախուսիչ ու անծայրածիր ստեղծագործ մեծութիւնը հակադրել :

Երկու Հայ՝ երկու հանճար ՝երկու խառնուածք՝ երկու ճամբայ :

Երկուքն ալ օրինակելի :

Բայց ես այսօր երկրորդին կ'ուզեմ հե-տեւիլ միայն :

Ապրելու տենչանքովն կ'ապրիմ այսօր-ուան Ապրիլը :

×

Դարձեալ՝ 24 Ապրիլ

Ստացայ երկտող մայրիկ . զանգատ ունիս . թէ՛ չեմ ստեպ գրեր : Հաշուեցի բաժանումի տարիները . հաշուեցի մտքով գրած կարճ ու բարակ թուղթերս՝ աւելի քան եօթն հարիւր զատ . է՛հ ի՞նչ կ'ու – զես որ գրեմ այսօր : Հէքեա՞թ ։ :

Եւ յետոյ՝ ի՞նչ կարծեցիր գո՛ւն բաժա-նումը : Անխախտելի պղպջուն աղամա՞նդ : Թէ ոչ, օրեր ամբողջ սառնադարանը մը-նալով քարացած , պատառ «խօ՛ղ հել-վա», որ եթէ շնատամներուդ տակ չկա – րենաս փշրել, ծծես ծծես ու անուշ հա՛մ մը ձգէ : Ոչ մայրիկ ճան, հրաշէկ եռա – ցած խեղ է ան որ վրադ կը թափեն՝ կամ քու իսկ տաքցուցած մեղրդ որ խարկե – լով, խանձելով, խարշատելով կը խմես իբր դեղ՝ որովհետեւ հիւանդ ես : Միա-կը՝ որ պիտի կարենայ բուժել քեզ՝ բո-լոր միւս դարմանումները փորձուած ըլ-լալով : Վերջին անցքդ : Այսօր աղօթէ՛ : Ու պարէ :

Ի տես քեզի սակայն անմահ ուսուցի – չըդ՝ վարդապետը պիտի ըսէր փոտահ եմ . « Քոյր տաքի, տխրական պարէն եաք՝ ուրախական պար ալ բռնէ » :

Քանի բաժանումը՝ մահ է կ'ըսես՝ ե – թէ ես մեռայ՝ հոս՝ Արամը , Դանիէլը ծնան՝ անոնց ի տես պար բռնէ :

Ժողվէ՛ ուժերդ ու պար բռնէ՛ :

Այլեւս մի՛ տառապիր՝ ո՛չ միայն այ – սօր, այլ ամէն օր պար բռնէ : Որ զանք միանանք . սրտով ու մարմնով :

×

Միշտ՝ 24 Ապրիլ

Երազ տեսայ . գերիրապաշտ երազ մը :

Նախ՝ ամփոփ բայց սղագրած անքը – թիթ չորս աչքեր ... : Ցետոյ ... : Ու՝ « ինքնա – գրա–քննութեան» ենթարկել հարկ եղաւ երեք էջեր՝ զորս փճացուցի :

Ո՞վ չէ արթնցեր իր երազէն :

×

26 Ապրիլ

Գարնան կարեւորագոյն պաշտօնական ցուցահանդէսը նուիրուած է արդի նկար-չութեան Թանգարանին զոյգ սրահներուն մէջ «Պոհաուզի» շարժումին :

Կերպնկալ արուեստներու զարթնումը աւետող այդ յեղափոխական շարժումըծը-նունդ առաւ առաջին ընդհանուր պատե – րազմէն եաք նախ Վէյմառ՝ փոխադրուե – լու համար յետոյ Տեսաօ մինչեւ Նացիզ – մին վերելքը : Իր լաւագոյն տարրերէն ո – մանք սակայն, խոչտանգուած ազգայնա – մոլ Նացի հոսանքէն , ստիպուեցան Մի – ացեալ Նահանգներ գաղթել :

Գլխաւոր արուեստագէտներուն կար – գին՝ Վալթէր Կրոփիւս, Ֆէյնինկէր , Քանտինսքի, Փոլ Քլէ, Միզ Վան Տէր Ռոհէ եւ Տիւսպուրկ :

Նկատելի է Պոհաուզի դպրոցին ազդե – ցութիւնը մեր այսօրուան կեանքին վը – րայ : Անոր կը պարտինք զանազան ար – ուեստի ճիւղերուն իրարու մէջ լուծուե[լը] փորձը, մասամբ յաջողած : Եւ կարգ մը դրական արդիւնքները այդ փորձառու – թեան : Նամանաւանդ ճարտարապետա – կան, զարդանկարչութեան , զանազան ա – ռարկաներու գործնական արդիւնաբեր – ման, ճարտարարուեստի, հրջապատի , նորաձեւութեան կալուածներուն՝ Պո – հաուզի դպրոցը անտարակոյս բոլորովին նոր շունչ բերաւ : Արուեստին ու մեքե – նային միջեւ առաջին կամուրջը հաստա – տեց :

Արդեօ՞ք իր ծայրայեղութեանը մէջ սակայն մեռցնելով կերպաւորը՝ ապահ – վելով գերիշխանութիւնը Առարկային՝ չմեռցո՞ւց նաեւ մասամբ գգացողական ծուծը արուեստի գործին : Բնախօսական կամ հոգեբանական անդիմադրելի պէտք մըն է՞, միայն ու միայն երկրաչափա – կան տուեալներով մօտենալ անոր՝ ինչ – պէս Մալէվիչ փորձած էր իբր «կառու – ցանող» դպրոցի մը հիմնադիրը գրեթէ նոյն օրերուն :

Ցուցահանդէսը մանրակրկիտ պատմու-թիւնը կը հիւսէ շարժումին իր բոլոր ձիւ-ղաւորումներով : Դիտողը գիրու վերա – հասու կրնայ ըլլալ շարժման վերելքին եւ անկման միանգամայն :

Եթէ ընդունինք որ միտարը լման Ար-ուեստ մը գոյութիւն չունի, այլ ար-ուեստներ՝ հաւանաբար դրական դասեր կարելի ըլլայ քաղել Պահաուզի արկածա-խնդրութենէն որմէ սերած է մեր այսօր-ուան ճաշակը :

Առաւելաբար զարդական : Իրմէ վերի կերպնկալ արուեստներու զանազան ճիւ-ղերուն տեսակարար մտահոգութիւններն ու սահմանները բնորոշող լեզուի մը պա-հանջը կարծես բան մ'աւելի զգալի է :

Հակառակ անոր որ բոլոր արուեստնե-րըն ալ նոյն հեռակէտը ունին եւ գիրար կը պայմանաւորեն :

×

30 Ապրիլ

Հեռուէն եկեր են՝ Գերմանիայէն՝ եր-գելու այս գիշեր Մատըլէնի տաճարին մէջ Միսսա Սօլեմնիսը Պէթհովէնի :

Գլխաւոր ստեղծագործութիւններէն մին՝ վերջին քառեակներուն ու իններորդ Համանուագին, նման լուսապայծառ եւ փառապանծ :

Կա՞յ երաժշտութիւն մը մարդուն աւելի պաշտպան քան Պէթհովէնինը :

Հոգիին պահապանն է ան : Ան որ կը յորդորէր՝ «ընել բոլոր բարիքը զոր կըր-նաս» : Ու ոչ ոք թարգմանած է այս առ-գնութեամբ մարդուն տեսլապաշտ ոգին : Ինքն ալ լրիւ գործերէն կը նկատէր իր Միսսա Սօլեմնիսը :

Բնական կրօնքն է մարդուն որ կը գը-նենք հոն, եւ ոչ թէ ծիսակատարութիւն եկեղեցական միայն : Անկեղծութեան սահմաններէն ալ անդին անցնելով Պէթ-հովէն կրցած է կարծես անոր մէջ դնել

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ . ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բայց, պէյ էֆէնտի, այս ձեր ըրա-ծը չափազանց է, գոչեց Ասլան պէյ խան-դավառուած, եւ ես իմ ու իմ ընկերնե – րուս կողմէ կը մերժեմ այս նիւթական նուէրը, դուք արդէն ձեր բարոյական ա-ջակցութեամբ չափէն աւելին տուած պի-տի ըլլաք :

— Ոչ, գոչեց միւսը, իրաւունք չունիք մերժելու, միթէ արգիլուա՞ծ է ինծի հայրենիքիս համար զոհողութիւն ընելը եւ միթէ միայն ձեր առանձնաշնորհումն է սա տիկա ... :

Ասլան պէյ յուզուած ու ամօթահար, չկրցաւ պատասխանել եւ լուռ մօտենալով իր խօսակցին՝ անոր ճակատը համբու – րեց :

Քիչ եաք երիտասարդ յեղափոխականը բարի գիշեր մաղթելէ եաք իր հիւրին, վերադարձաւ ընկերներուն քով, որոնք վարի սրահը իրեն կը սպասէին, ու ման-րամասնօրէն պատմեց ինչ որ անցած էր իր ու փախստականին միջեւ :

— Լաւ ուրեմն, գոչեց Սայի, շատ գոհ եմ որ այդ մարդը քովը դրամ ունի եղեր ու դրամն ալ քեզի յանձներ ու տրամադրութիւն յայտներ է երեք հարիւր ոսկի տալու Սարքը փախցնելու ծրա – գրին յաջողութեան համար :

— Ինչո՞ւ այդքան գոհ ես, հարցուց Արիֆ պէյ :

— Որովհետեւ հակառակ այդ մարդուն ըրած պատմութեան, շատ բնական բան մը ըլլալուն, չխտակը միշտ կասկած մը ունէի թէ անծանօթը մեզ շահագործել կ'ուզէ, եւ թէ բոլոր այդ պատմութիւն-ները կը յօրինէ վերջ ի վերջոյ մեզմէ դրամ քաշելու համար :

— Այդ կասկածը ես ալ ունեցայ, ըսաւ Արիֆ պէյ :

— Արդ, հիմա պէտք չէ որ այլեւս այդ-պիսի կասկածներ մեր միտքը պաշարեն, պատասխանեց Ասլան պէյ, այս մարդը բացարձակապէս անկեղծ է ու որեւէ դրամական շահագործում ընելու համար չէ որ մեզի հետ յարաբերութեան մէջ մտնել ուզած է ... ընդհակառակն, պատ-րաստ կ'երեւայ ամէն զոհողութեան :

Երեք բարեկամները մեկնեցան, առան-ձին թողելով իրենց նոր ծանօթը, որ ար-դէն անկողին մտած էր :

ԳԼՈՒԽ ԺԶ
ՓԱԽՈՒՍՏԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հետեւեալ օրը կանուխ, Ասլան պէյ ե-կաւ իր հիւրը տեսնելու եւ ողջխութիւնը հարցնելու, միանգամայն իրեն հետ հա-ւատարիմ մարդ մը բերաւ իբրեւ խոհա – րար եւ սպասաւոր :

— Հիմա հանգիստ մը կրնաս այստեղ մնալ առանց դուրս ելլելու, ըսաւ իր նոր բարեկամին, մեր Ահմէտ աղան, որ ձեզի կը ներկայացնեմ, մեր հին ծառաներէն է թէ խիստ վստահելի ու հաւատարիմ եւ թէ միանգամայն պատուական խոհարար մըն է, որուն կերակուրներէն չափազանց գոհ պիտի մնաք :

— Շատ շնորհակալ եմ ձեր հոգածու – թենէն, բայց ես հոս համադամ խոր – տիկներ ուտելու չեմ եկած՝ այլ գործ տեսնելու, թշուառ հայրենակէր մը իր զնտանէն ազատելու համար, ի՞նչպէս կրնամ ես անդորր սրտով ձեր Ահմէտ ա-ղային պատրաստելիք համեղ կերակուր-ները ճաշել երբ միտքս կը բերեմ Եըլ – տըզի մութ զնտանիրին մէջ ցամաք հա-ցով իր օրերը անցընող տարաբախտ Սա-տրք պէյը :

— Անհոգ եղիր, անոր մասին ալ անմի-ջապէս պիտի սկսինք աշխատիլ, պա – տասխանեց Ասլան պէյ իր հիւրին այս խօսքերէն չափազանց յուզուած, քիչ մը եաք մեր բարեկամները կրկին պիտի գան ու վերջնական խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարենք :

— Դարձեալ երէկի՞ բարեկամները...

— Անոնք, ինչպէս նաեւ երկու նոր ըն-կերներ, զորս ճանչնալու առիթը պիտի ունենաս եւ որոնք մեր քոմիթէին ամէ-նէն կարեւոր անդամներն են :

— Շատ ուրախ եմ որ պատիւը պիտի ունենամ իրենց հետ ծանօթանալու...

Արդարեւ, ժամ մը եաք Սայի պէյ, Ա-րիֆ պէյ եւ քաղաքացիի զգեստ հագած երկու զինուորականներ եկան Ասլան պէյի բնակարանը :

Խորհրդակցութիւնը մինչեւ կէսօր տե-ւեց : Ամէնքը համաձայն էին, որ պէտք էր կարելի եղածին չափ շուտ գործել, որովհետեւ դէպքերը զահավէժ արագու-թեամբ մը իրարու կը յաջորդէին եւ կա-րելի չէր գուշակել թէ ի՛նչ անակնկալ կրնար պատահիլ մէկ վայրկեանէն միւսը :

Դրամական խնդիրը շուտով կարգա-դրուեցաւ : Վերիվերոյ հաշիւ մը ընել-տեսան թէ առնուազն երեք հազար ոսկի պէտք կար : Փախստականը արդէն երեք հարիւր ոսկի կը տրամադրէր : Ասլան պէյ ինքն ալ իր կողմէ եօթը հարիւր ոսկի խոստացաւ 2000 ոսկին պիտի առնէին Սելանիկի կեդրոնական Քոմիթէէն որ-տեղէն որ բաւական հարուստ էր այս-պիսի զոհողութիւն մը ընելու համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 130)

ԶՐՈՅՑ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ. — Աղքատախնամի նոր կեդրոնատեղիին բացման առթիւ, շահեկան նկատեցինք մեր ընթերցողներուն համար, հարցազրոյց մը ունենալ, Միութեան նախագահ՝ Պ. Ն. Յովհաննէսեանի հետ։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Նկատեցինք որ վերջերս որոշ խանդավառութեան նշաններ ցոյց կուտայ Աղքատախնամը եւ ուզեցինք այս մասին տեղեկութիւններ ստանալ ձեզմէ, ինչի՞ պէտք է վերագրել զայն։

ՊԱՏ. — Գլխաւոր պատճառներէն մին կարելի է նկատել, Օր. Սաթենիկ Յուսէփոֆի ըրած մեծ նուիրատուութիւնը որ մեր եռանդը կրկնապատկեց եւ մեծապէս խանդավառեց մեզ։ Ինչպէս տեղեկացանք, «Սաթենիկ Յուսէփոֆ Հիմնարկութիւն» անուան տակ Աղքատախնամի ագամբ մը ունինք այսօր որ կոչուած է յաւերժացնել յիշատակը մեծանուն բարերարին։

Յուսէփոֆ ընտանիքը վաղուց հաստատուած է Փարիզ, շատ տարիներ առաջ Յուսէփոֆները մաս կազմած են Աղքատախնամ ընկերութեան, որ հիմնուած է 1890 թուականին, եւ որուն 75ամեակը տօնեցինք, քանի մը տարի առաջ։

Նուիրատու Օրիորդը յարկաբաժին մը ունէր 5րդ յարկի վրայ զոր նուիրեց միութեանս, իբր գրասենեակ օգտագործելու համար։ Նկատելով սակայն որ առանց վերելակի, կարելի չէր օգտագործել զայն առաջադրուած նպատակին, որոշեցինք ծախել եւ ձեռք բերուած գումարով գնեցինք 77 Րիւ Լաֆայէթի շէնքին Բ. յարկի յարկաբաժինը, նպաստաւոր պայմաններով։

Այսօր ունինք ներկայանալի եւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած Աղքատախնամի գրասենեակ մը որ պատիւ կը բերէ Հայութեան։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Ի՞նչ էր նպատակը, երբ կազմակերպեցիք երեկոներ ձեր գրասենեակին մէջ, հրաւիրելով կրօնական պետերը, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ կարգ մը ազգայիններ ու անդամներ։

ՊԱՏ. — Աղքատախնամը ազգային տեսակէտով ամէնուն սրտին մօտիկ է եւ ճանչցուած է իբր լուրջ եւ գործունեայ կազմակերպութիւն մը, հինէն ի վեր։

Վարչութեանս անդամները փափաքեցան կազմակերպել այդ չորս երեկոները եւ իրենց անձնական պիտաճէով, պատուասիրեցին յարգելի հիւրերը պարզապէս չփում ստեղծելու, Փարիզի հայ համայնքի ընտրանիին հետ, եւ այս առիթով ներկայացնելու, փաստացի տուեալներով միութեանս գործունէութիւնը, ներկայացուցինք մեր նոր գրասենեակը եւ կոչ ըրինք իրենց որ իրենց կարգին ծանօթացնեն միութեանս նպատակը հայ հասարակութեան, որպէսզի նիւթական ու բարոյական իրենց օժանդակութիւնը բերեն մեզի։

Ուրախ ենք, յայտարարելու որ արդէն քանի մը տասնեակ նոր անդամներ արձանագրեցինք։

Անհրաժեշտ կը նկատենք յայտնել յարգոյ հասարակութեան որ Միութիւնս պետութեան կողմէ ճանչցուած ըլլալով «Հանրային օգտակարութիւն», նուիրատուները իրենց ըրելիք նիւթական օժանդակութիւնը կրնան զեղչել, տարեկան իրենց տուրքի յայտարարութեան գումարէն։

Հ. — Որո՞նք են ձեր գործունէութեան սահմանները։

Պ. — Կը մատակարարենք չորս հանգստեան տուներ 250 անկողիններով, հետեւեալ վայրերու մէջ՝

Մոնմորանսի	100
Անտիպի առանձին շէնք	30
Անտիպի անկարներու շէնք	20
Սէն Ռաֆայէլ	100
Գումար	250

Բացի ասկէ, մօտաւորապէս երեք հարիւր ընտանիք կամ անհատ կը ստանան ամսական կամ բացառիկ նիւթական օժանդակութիւն, կը բաժնենք նաեւ տարեկան երկու հազար կապոց եւ ածուխ։

Ներկայ տարուան ընթացքին ձեռնարկեցինք նաեւ հայ մաւուրականներու օճախի մը շինութեան։

Մեր գործունէութեան մաս կը կազմեն նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան բացառիկ յատկացումներու բաժանումը, որ դրուած է մեր տրամադրութեան տակ, եւ յետոյ, «Մտերմական օգնութիւն» կոչուած Նանսէնեան գաղթականական յանձնախումբի նամակադրոշմներէ գոյացած գումարի բաժանումները, զոր կը կատարենք համախորհուրդ ազգային կազմակերպութիւններու հետ։

Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը մեզի յատկացուց կարեւոր գումար մը, Անտիպի անկարներու շէնքի իրականացման գործին։ Նոյն Հիմնարկութիւնը օգնեց մեզի նիւթապէս, Սէն Ռաֆայէլի պատսպարանը երբ դրուեցաւ մեր տրամադրութեան տակ, որպէսզի կարողանանք հաստարակչել, նախորդ հիմնարկութեան թողած բացերը։

Հ. — Ի՞նչ են ձեր նիւթական աղբիւրները։

Պ. — Հանգստեան տուներու ծախքերը կը հոգայ Ֆր. կառավարութիւնը իւրաքանչիւր անձի համար որոշուած սակի հիման վրայ։

Մնացեալ ծախքերը կ՚ապահովենք, անդամատուրքերէ, եկեղեցւոյ պնակներէ, ծնունդ, հարսանիք եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններէ, տարեկան մեր դաշտահանդէսէն, պարահանդէսէն եւ բացառիկ նուիրատուութիւններէ։

Ուրախ ենք յայտարարելու որ հայ առեւտրականներ որոշ գումարներ սկսան տրամադրել միութեանս, օգտուելու համար վերեւ յիշուած շահատուրքի զեղչէն։

Հ. — Ի՞նչ է միութեանդ անդամներու թիւը։

Պ. — Ներկայիս ունինք հինգ հարիւր անդամներ, ինչ որ անհամեմատօրէն նուազ է երբ աչքի առջեւ ունենանք գործին ծաւալը, ուրեմն նոր ճիգեր գործ կը դնենք աւելցնելու անդամներու թիւը, աւելի ընդարձակելու մեր գործունէութեան դաշտը։

Գիտենք որ կարգ մը օժանդակութեան կարօտ ազգայիններ գոյութիւն ունին որոնք կը տատամսին բախելու մեր դուռը, այդպիսիներուն պէտք է յանձնարարել որ առանց այլեւայլի գան եւ ներկայացնեն իրենց ցաւերը, պատրաստ ենք օժանդակելու իրենց նիւթապէս ու բարոյապէս։

Շնորհակալութիւն յայտնելով կը բաժնուինք Պ. Յովհաննէսեանէ խոստանալով կրկնել մեր այցը, այս անգամ տեղեկութիւններ ստանալու մաւուրականներու օճախի մասին։

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

իր փշրուած սիրտը։

Ուստի գործը աւելի երկրային շունչ մը ունի քան միսթիք։ Հոն կայ առաւելապէս մարդկայինը՝ կրօնական խորհուրդներու ենթակայ։ Այդ իսկ պատճառաւ Միսա Սօլեմնիսը ինձ կը թուի ըլլալ համանուագային պատարագ մը՝ իր վեց մասերով՝ աւելի մօտիկ Վերտիի քան Ֆօրէի Ռեքուէմի պատարագին։

Քէօլն քաղաքը ի պատուի է հոս այս գիշեր։

Մեկնարկութիւնը ծայրէ ի ծայր օրհնութիւն բերող դիւթիչ երգերու ժողովածու մըն է գիրար լրացնող։ Ո՞ր մէկն յիշեմ։

Գրէտօն, Սանքթուսը թէ՞ ԱկնուսՏէյը։ Կարելի է՞ աւելի վերերը մագլցիլ։

Երբ կը դադրի համամարդկային սէր բուրող տիեզերական այս նուագը, կը տիրէ խոր լռութիւն մը եւ ոչ ոք կը շարժի, Եկեղեցին լռութեամբ մ՚է լեցուն որուն մէջ կայ, բնական երկիւղածութիւնը նախնական մարդուն ու անսահման սէր՝ Անոր։

Ցարգանք իր նշանաբանին՝ որն ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան, եղած է միշտ՝ սիրել, դարձեալ սիրել, հանդուրժել ու պայքարիլ բարիին կողքին մինչեւ իսկ զոհելով արքայական գահեր։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ե. ԴՈՒՐԵԱՆ – ԱՐՄԵՆԵԱՆ

Մեռած է ծանօթ դերասանուհի Եկատերինա Դուրեան – Արմենեան, որ կենաքի ընկերուհին եղած է հայ բեմի վաստակաւոր մշակներէն Ա. Արմենեանի։

Դերասանուհին ծնած էր Թիֆլիս, 1885 Սեպտեմբեր 9ին։ Առաջին անգամ բեմ ելած է 17 տարեկանին, սիրողներու խումբի մը հետ։ Յետագային «Արմենեան» թատերախումբին մաս կազմելով բեմ ելաւ Թիֆլիսի, Պաքուի, Արեւմտահայաստանի, Եգիպտոսի, Ռումանիոյ, Իրանի, Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններու մէջ՝ ամենուրեք արժանանալով մամուլի եւ թատերախօսներու ջերմ գնահատութեան։

Եղած է խաղընկեր հայ բեմի ականաւոր դէմքերու (Յ. Աբելեան, Սիրանոյշ, Յ. Զարիֆեան, Վ. Փափազեան եւ ուրիշներ)։

Առաջին շրջանի նշանաւոր դերակատարումներէն են Ժան տ՚Արքը («Օրլէանի կոյսը»), Օֆելեան, Դեզդեմոնան, Նորան, Ֆրու Ալվինկը, Ռուքայան («Դաւաճանութիւն») եւայլն։ Մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգած է Գ. Սունդուկեանի եւ Ալ. Շիրվանզադէի բեմական տիպարներու մարմնաւորման գործին մէջ։ Նշանակալից եղած է անոր Սալոմէն («Էլի մէկ զոհ»), Եփեմեան («Պէպօ»), Խամփերին («Խաթաբալա»), Եսթինէն ու Արմենուհին (համանուն թատերախաղերուն մէջ), Սօնան («Զար Ողի»), Սուսան («Նամուս»)։

Երեսուն տարուան բեմական փորձառութիւն ունէր, երբ վերջնապէս հաստատուեցաւ Լենինական։ Հոն եւս աչքի զարկաւ իբրեւ շատ լաւ դերասանուհի։ Այդ շրջանի իր լաւագոյն դերերը եղած են Կրուչինինան, Լէյտի Միլֆորտը, Մարի Խաթերանդը, Սելմա Խաթունը, Փառանձեմը եւայլն։

Անոր կատարած մօտ երկու հարիւր դերերը կը հաստատեն այն մեծ վաստակը, որ դերասանուհին ունի մայրենի թատրոնին մէջ։

×

ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

1944ին՝ Երեւանի երաժշտանոցին կից հաստատուեցաւ Թանկարժէք եւ Հազուագիւտ նուագարաններու Թանգարանը։

Ներկայիս հաւաքածոն կ՚ընդգրկէ քսան հին եւ արժէքաւոր երաժշտական գործիքներ։ Կան, զանազան մեծութեամբ ջութակներ, թաւջութակներ, քոնթրպաս եւայլն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (484)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

«Շատ ժամանակէ ի վեր ամէն մարդ մեծապէս կ՚աշխատի փամփուշտ շինել»։

Փողոցներուն մէջ նահանգներու պահակներու ուղղուած յայտարարութիւններ կը կարդացուէին հրապարակաւ։

Այս յայտարարութեանց մէկին ստորագրութիւնն էր «Պիւրթօ, գինավաճառ»։

Օր մը Լընուարի վաճառանոցը ըմպելիք վաճառողի մը կրպակին դրան առջեւ մարդ մը, որ մօրուքէ մանեակ եւ իտալացիի արտասանութիւն ունէր՝ վէմի վրայ կ՚ելլէր եւ բարձր ձայնով տարօրինակ գիր մը կը կարդար. այս գիրը գաղտնի իշխանութեան կողմէ հրատարակուած կ՚երեւար։

Գունդ առ գունդ մարդիկ հաւաքուած էին անոր բոլորտիքը եւ կը ծափահարէին։

Յայտարարութեան այն մասերը, որոնք աւելի կը յուզէին մարդկութիւնը, գոց սերտուեցան եւ նշանակուեցան։

— «Մեր վարդապետութիւնները կը խափանուին, յայտարարութիւնները կը պատռեն, եւ յայտարարութիւն ցրուողները կամ փակցնողներն ալ կը դատուին եւ կը բանտարկուին»։

— «Բամպակներուն կրած յանկարծական փոփոխումը բազմաթիւ չափաւորականներ մեր կողմը բանելու պարտաւորեց»։

«Վասնզի մեր օրերուն ոչ ոք կը հաւատայ անզործութեան եւ անշարժութեան»։

«Ժողովուրդին կուսակից կամ ժողովուրդին հակառակորդ ըլլալ, այս է պայմանը, ուրիշ պայման չկայ»։

«... Այն օրը ուր ալ ձեր գործին յարմար պիտի չգանք, խորտակեցէք մեզ, բայց մինչեւ այդ օրը օգնեցէք որ քալենք»։

Այս ամէնը բացայայտօրէն կ՚ըլլար փողոցին մէջ։

Կային ուրիշ խողութիւններ ալ, որոնք աւելի յանդուգն ըլլալով, կասկածելի կը թուէին ժողովուրդին, նոյնիսկ իրենց յանդգնութեան պատճառով։ 1832 Ապրիլ 4ին անցորդ մը Սէնթ Մարկրիթ փողոցին անկիւնը կազմող վէմին վրայ կ՚ելլէր եւ կը պոռար.

«Պապէօֆեան եմ»։

Բայց ժողովուրդը Պապէօֆին տակ ոստիկանութեան պաշտօնեայ Ժիսմէի հոտը կ՚առնէր։

Այս անցորդը այլ եւ այլ խօսքերէ զատ կ՚ըսէր նաեւ.

— Կարժանի սեփականութիւնը, Խորհրդարանի ձախակողմեաններուն ընդդիմութիւնը վատ եւ վատնող ընդդիմութիւն մըն է։

«Անոնք երբ կ՚ուզեն իրաւունք ունենալ, յեղափոխութիւն կը քարոզեն։ Զյաղթուելու համար հանրապետական էին, եւ չկռուելու համար՝ արքայական, Հանրապետականները փետրաւոր անասուններ են։ Մի վստահիք հանրապետականներու, գործաւո՛ր քաղաքացիներ»։

— Լռէ՛, լրտե՛ս քաղաքացի, պոռաց գործաւոր մը։

Այս աղաղակը վերջ տուաւ ատենաբանութեան։ Խորհրդաւոր դիպուածներ տեղի կ՚ունենային։

Արեւը մարը մտած ժամանակ բանուոր մը Ջրանցքին քով «հագուած չքուած» մարդու մը կը հանդիպէր, որ կ՚ըսէր բանուորին.

— Ուր կ՚երթաս, քաղաքացի։ — Պարոն, կը պատասխանէր բանուորը, ձեզ ճանչնալու պատիւը չունիմ։ — Բայց ես քեզ կը ճանչնամ։ Եւ մարդը կը շարունակէր. — Մի վախնար, Մասնաժողովին գործակալն եմ։ Կասկած կայ վրադ թէ շատ վստահելի չես։ Գիտես որ եթէ բան մը երեւան հանես, չես կրնար ազատիլ։ Յետոյ բանուորին ձեռքը կը թօթուէր անգամ մը եւ կը հեռանար՝ ըսելով. «քիչ ատենէն կրկին պիտի տեսնուինք»։

Ոստիկանութիւնը, որ ուշադիր էր լսելու ամէն ըսուածները, այլեւս ոչ միայն կապելաններու մէջ, այլ եւ փողոցը զարմանալի տրամախօսութիւններ կ՚ընէր։ Ժամանակ մի անցըներ, գնա, անգամ եղիր, կ՚ըսէր ոստայնակ մը երձնագործի մը։

— Ինչո՞ւ։

— Քիչ օրէն հարկ պիտի ըլլայ հրացան նետել։

Հնոտիներ հագած երկու անցորդներ յետադայ զարմանալի պատասխանները կուտային իրարու, պատասխաններ, որոնք անտրեւոյթ յակոբութեամբ (*) լի էին։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

(*) 1358ին Փիքարտիի մէջ ապստամբող գիւղացիներու ընկերութեան մը անունն է «Ժաքըրի» կամ «Յակոբութիւն», որուն նպատակն էր ազնուականները ջարդել։ Կը կարծուի թէ այս ընկերութեան պարագլուխներէն մէկը Ժաք անուանուելուն համար ընկերակցութեան անունն ալ Ժաքըրի մնացած է. հետեւաբար «Յակոբութիւն» կը նշանակէ ազնուականները ջարդել, կը նշանակէ նաեւ ժողովրդային ապստամբութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եւ Կրօն. Ընկերակցութիւնս շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

Նուէրներ յիշատակութեանց համար

Յարութիւն Վարդանեան 10.000 խալիր : Յ. Զախամեան՝ կարտանէն, 50 ֆր, Տիկիններ՝ Ն. Պէրպէրեան, Ս. Համամճեան 30ական, Ա. Ճորթուլեան, Զախամեան, Ասլանեան, Վ. Մորոյեան, Հէքիմեան, Ա. Թումաճեան, Ս. Ճամուղեան, Գ. Քատայիֆճեան, Զ. Արզումանեան, Տէր-Մարգարեան 20ական : Ն. Վարդերեսեան, Հ. Սողոմոնեան, Պ. Ծ. Աստուրեան 15ական : Օ. Պօտուրեան, Գ. Փափազեան, Վ. Աճէմեան, Մ. Պապայեան, Ս. Մանկունի, Ոմն, Պօտուրեան, Էլլիքեչիւքեան, Մ. Յակոբեան, Զ. Միքայէլեան, Մ. Գազանճեան, Զ. Մանուէլեան, Մ. Պէտիքեան, Տէր եւ Տիկին Զուխաճեան 10ական ֆրանք :

Այլ առիթներով նուէրներ

Տիկին Ա. Հայրապետեան իր ննջեցեալներուն հոգեհանգստեան առթիւ 50 ֆր., խնդալին եւ յիսուն եկեղեցւոյ աղքատներուն բաշխուելու :

Տիգրան Ֆէրհատեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան՝ Պ. Ֆերհատեան յիսուն, Օ. Պօտուրեան տասը :

Յարութիւն Տէտէեան՝ իր ամուսնութեան առիթով՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան վաթսուն ֆր. : Տիկ. Զ. Արզումանեան տասը դպրոցին : Գէորգ Պօհճալեանի թաղման առիթով Փ. Ծ.ի— Տէր եւ Տիկին Վ. Ռաքըճեան քսան, Յ. Ժամկոչեան տասը Ե. Պ. եւ տասը Սէն Ժեռոմի դպրոցին :

(Շար.)

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թաղէոսեանի 878-27-35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254-17-74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուար Մոնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :

Գին 15 փրանք

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ԺԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
եւ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպուած են
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84
Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հանելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ
Բաց է ԿԻՐԱԿԻ
Ցերեկները՝
Déjeuners d'Affaires
18 F. Tout compris

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ
ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ
Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Փաշայեանի սրճարանը, 134 պիս, Րիւ էթիէն Տօլէ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ
Նախագահութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն
Ուրբաթ, Օգոստոս 8
Արձանագրութեան համար դիմել.—
Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86
Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7.15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ : Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան-Ուշի եւ Էփոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 2750ԱՄԵԱԿԻ ՑԻՇԱՏԱԿՈՎ
Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 16ին,
ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES Métro : Pont de Sèvres
Երեւանի պատմականը պիտի ընէ Պ. ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱՋԵԱՆ
(Առաջին քարտուղար խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան)
Գեղարուեստական բաժին, մեներգ՝ ՕՐ. ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ
Պար՝ ՆԱՒԱՍԱՐԴ Պարախումբը
Երգ՝ Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբ ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՄՊԷԿԵԱՆԻ
Արտասանութիւններ վարժարանի աշակերտներու կողմէ

Օ ՖՈՒԹՊՈԼ Օ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ
STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine
Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՑԸՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու) :
ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26
Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :
ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուառ)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16.30ին՝ ՖԻՆԱԼ
Մուտք 6 փրանք
Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21.30էն առաւօտ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ երիտասարդութիւնը անխտիր, վիճաբանական բանախօսութեան մը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, առաջին յարկ, այս Շաբաթ ժամը 17-20, նիւթ ունենալու «Մշակոյթը», ղեկավարուած Պ. Արա Տէյիրմէնճեան, Օր. Գաթիա Տէրտէրեան, Պ. Վահան Սեթեան, Օր. Անի Քէշիշեան, Պ. Արդար Մարտիրոսեան եւ Պ. Րաֆֆի Հազպունեանի կողմէ, (Շարունակութիւն) :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 8ին, նոր հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Պոնտոսի Հայր. Միութեան, յետաձգուած է Յունիս 8ին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ
COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 18 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11515

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.515

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱՒ

Ուրբաթ օր, ընտրապայքարը պաշտօնապէս սկսաւ ձայնասփիւռէն եւ պատկերասփիւռէն: Ձայնասփիւռէն զրոյցի ձեւին տակ՝ Կաստոն Տէֆէռ որ, ներկայացաւ իր «վարչապետին» Մենտէսի հետ, ձաղկեց Փոմփիտուի յայտարարութիւնները եւ յաջորդական ուրացումները: Ցիշեց թէ տը Կոլ Իրլանտա մեկնումը ապտակ մըն է կոլիստ թեկնածուին համար, ապա Մենտէս առնուազն տարօրինակ գտաւ որ Փոմփիտու քննադատէ 11 տարիներու կառավարութիւնը, որոնց եօթը տարին, ինք վարած է:

Պատկերասփիւռէն առաջին խօսողն էր Փոմփիտու, որ չատ ողբերգական չեչտով մը սկսաւ, ոգեկոչեց տը Կոլի գործունէութիւնը, եւ դամբանականի ձեւ մը տուաւ իր ելոյթին առաջին մասին (կը պակսէր միայն՝ մէկ վայրկեան լռութիւն պահանջել...): Գովքը հիւսելէ ետք տը Կոլի գործունէութեան, Փոմփիտու անմիջապէս ըսաւ որ ինք տարբեր մարդ է «պիտի չօրինակեմ Զօր. տը Կոլը, որդէն չեմ ալ կրնար, յետոյ, կը տեսնէք, ես տարբեր մարդ եմ: Բայց եւ «զրոյցի» քաղաքականութիւն մը կ'ուզեմ»: Ինչ որ կը նշանակէ թէ այդպէս չէր տը Կոլի քաղաքականութիւնը եւ թէ ինք տարբեր է, գրեթէ ըսել կ'ուզէ՝ աւելի լաւ: Ճիշդ է որ չատ փափուկ է Փոմփիտուի դիրքը Փոհէրի թեկնածութենէն ի վեր: Անկասկած այս վերջինին լուութիւնները աւելի գործ տեսնեն քան Փոմփիտուի ելոյթները: Մարքանթոնի հարցին առթիւ ալ, անգամ մը եւս իր եւ իր կնոջ վկայութիւնը կ'ուզուի ինչ որ գինքը չատ կը ջղայնացնէ, վասնզի ծանօթ է ասացուածքին «զրպարտեցէ՛ք, զրպարտեցէ՛ք, միշտ բան մը կը մնայ»:

Իր ելոյթին մէջ, Փոմփիտու չատ բաներ ըսաւ, յիշեց 68ի Մայիսը եւ նոր մայիսներու վախ տուաւ եթէ... եթէ չընտրուի: Հոս գոնէ չէր տարբերիր իր մեծ նախորդէն, որ միշտ քաոս կը նախատեսէր իրբեւ հետեւանք իր մեկնումին: Փոմփիտուի համար ներկայ հանդարտութիւնը խափուսիկ է, եւ «ամառը կրնայ դէչ ըլլալ, ու աշունը՝ վտանգաւոր»:

Իրեն կը յաջորդէր Փէ ԷՍ Իւի թեկնածուն՝ Միչէլ Ռոքար: Ծանր յարձակում մը կատարելէ ետք Փոմփիտուի դէմ զոր ռեւէ մէկէ աւելի պատասխանատու կը նկատէ երկրին տնտեսական եւ ընկերային տագնապին, ծանրացաւ ապագային վրայ: Պէտք է վերջ դնել գործատիրական միապետութեան, բարեփոխել կրթական ծրագիրը, վերջապէս ձախ քաղաքականութիւն մը վարել:

Նաեւ ձախ քաղաքականութիւն մը կ'ուզէ վարել Ժագ Տիւքլօ, որ թեկնածուի իր առաջին ելոյթը ունեցաւ, Ուրբաթ օր, ձայնասփիւռէն: Ցանկերդը չի փոխուիր անշուշտ՝ Տէֆէռ կեդրոնի մարդ է եւ Մենտէս Փոհէրի համար կ'աշխատի նախագահութիւն մը ձեռք ձգելու յոյսով:

× Եւրոպա Մէկէն, հարցումներու կը պատասխանէր Ալէն Փոհէր:

Փոհէր յիշեց որ առաջին անգամն է, որ հանրապետութեան նախագահ մը կ'ընտրուի, ցարդ մարդ մը կ'ընտրուէր: Դէմ է Ազգ. Ժողովի լուծման, կ'ուզէ չատ աւելի լայն ինքնավարութիւն տալ ձայնապատկերասփիւռին: Վերջնած է չէխական խնդրէն, բայց համաձայն է որ Ֆրանսա լաւ յարաբերութիւններ պահէ Խորհ. Միութեան հետ: Միջին Արեւելքի նկատմամբ Ֆրանսա պէտք է արդար ըլլայ, երկու կողմերուն հետ: Ֆրանքի արժեզրկման անդրադառնալով, Փոհէր կ'ըսէ թէ պատճառ չի տեսներ:

× Իֆոփի վերջին քննութիւնները ցոյց կուտան թէ Փոհէրի ընտրութեան հաւանականութիւնները կը չատնան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Վիէթնամի ժողովին, 17րդ նիստին խօսակցութեան սկզբունքրութիւն մը եղած է: Հանոյ թէեւ ընաւ համաձայն չէ Նիքսընի ութ կէտերէ բաղկացած հաշտութեան ծրագրին, բայց կ'ըսուի թէ «ոչ, բայց ...» մըն է պատասխանը եւ ոչ թէ վերջնական ոչ մը:

« ԹՐՈՑԿԻՍՏ կազմակերպութիւնը » (Դ. միջազգայինի վերակառուցման համար) հաստատուած է Փարիզի մէջ, քանի մը օրէ ի վեր: Ղեկավարութիւնը կ'ապահովեն Ժ. Պլոք, Սթեֆան Ժիւսթ եւ Փիէր Լամպէր: Այս կազմակերպութիւնը կ'ուզէ նոր կեանք տալ այն շարժումին (միջազգային համայնավար կազմակերպութիւն) որ լուծուեցաւ 1968ին: Ասոնք կը պայքարին թէ դրամատիրական ընկերութեանց դէմ եւ թէ Կրեմլինի պիւրոքրասիին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ 21րդ տարեդարձին առթիւ, Արաբները գործադուլի դիմեցին գրաւուած հողամասերուն մէջ, բայց շարժումը մասնակի բնոյթ ստացաւ: Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը արաբական լիկայէն 13 միլիոն եգիպտական ոսկի ուզած է (մօտ՝ 130 միլիոն ֆրանք): Պաղեստինցիները կը յուսան օժանդակութիւն մըն ալ առնել Սուրիայէն: Միւս կողմէ Եգիպտոս բողոք ներկայացուցած է Միացեալ Ազգերուն, Իսրայէլը պատասխանատու նկատելով վերջին օրերու լարուածութեան սաստկացման Միջին Արեւելքի մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ 14րդ զօրավար մը մեռած է՝ Պաւել Կորլանով: Կարելի չէ տրամաբանական բացատրութիւն մը գտնել, այս յաջորդական մահերուն հինգ չաբթուան ընթացքին եւ կարելի չէ նաեւ նման բացատրութիւն մը Մոսկուայէն սպասել:

ՖՐԱՆՔԼԻՆ ՌՈՒԶՎԷԼԹԻ աւագ զաւակը՝ Ճէյմս Ռուզվէլթ դաշունահարուեցաւ իր կնոջ կողմէ Ժընեւի իր տան մէջ: Հիւանդանոց փոխադրուելով անմիջական դարմանումի ենթարկուեցաւ: Կը յուսայ իր պաշտօնին գլուխը գտնուիլ ի մօտոյ: Կինը՝ Տիկին Ռուզվէլթ հոգեբուժարան փոխադրուեցաւ քննութեան համար:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահն ու վարչապետը անակնկալ այցելութիւն մը տուած են Մոսկուա: Շրջան ընող զրոյցներու համաձայն լուրջ տարակարծութիւններ կան երկու երկիրներուն միջեւ ի մօտոյ գումարուելիք աշխարհի համայնավար կուսակցութիւններու համագումարին մասին: Ռումանացիները դժգոհ են, որ Ռուսերը համագումարի ընթացքին կ'ուզեն պաշտպանել եւ ջատագովել «սահմանափակ դերիշխանութեան» սկզբունքը համայնավար երկիրներու կապակցութեամբ:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ ամերիկեան եւ հարաւային Վիէթնամի միացեալ ուժերը մեծ յարձակում մը կատարած են Շայիւ հովիտին մէջ, որ կը նկատուի կարեւոր «անցք» մը հիւսիսային Վիէթնամի ուժերուն եւ ռազմամթերքին համար: Ցարդ սպաննուած են 88 հիւսիսային Վիէթնամցիներ:

ՄԱԼԷՅԶԻԱՅԻ մէջ արդամիջեան բուռն կռիւներ տեղի ունեցան վերջին օրերուն: Մալեզցիներ եւ Չինացիներ բախումներ ունեցան իրարու դէմ, որու հետեւանքով երկու հարիւրէ աւելի սպաննուածներ եւ կրկնապատիկը վիրաւորներ, հրկիզուած տուներ եւ գործատուներ ողբերգական պատկեր մը կը պարզեն: Կառավարութիւնը լուսարդել հաչակած է: Հակառակ ձեռք առնուած զինուորական խիստ միջոցներուն, բախումները կրնան վերսկսիլ որեւէ ժամանակ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Քուրթ Քիզինկէր հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան մեկնեցաւ՝ Ճափոն: Ելմտական նախարարն ալ երկու օրուան համար Լոնտոն կ'երթայ, Կիրակի:

ԱԼԵԿՈՍ ՓԱՆԱԿՈՒԼԻՍ որ մահուան դատապարտուած է յունական տեսանին կողմէ Փափատոփուլոսի դէմ մահափորձին համար, առողջ է եւ լաւ վիճակի մէջ բատ օտար թղթակիցներու որոնք կրցած են իրեն այցելել:

ՊՈԼՍՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՇԷԼԼԷՖԵԱՆ - ԽԸՏԸՐԵԱՆ ՑԱՆԿԸ ՇԱՀԵՑԱՒ 4214Ի ԴԷՄ 5780 ՁԱՅՆՈՎ

Կիրակի օր, Պոլսոյ մէջ, կը կատարուէր հինգ հայկական մեծ հաստատութեանց — Ս. Փրկիչ հիւանդանոց, Գարակէօզեան, Ս. Խաչ դպրեվանք, Ղալաթիոյ խնամակալութիւն եւ Գալֆայեան, հոգաբարձութեանց ընտրութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը:

Հրապարակի վրայ կային երկու ցանկ՝ ժողովրդային ճակատի կանաչ ցանկը զոր կը գլխաւորէին Մկրտիչ Շէլլէֆեան, Արամ Խտրեան եւ Նորայր Պէրպէրեան (զօրավիգ ունենալով Մարմարա օրաթերթը) եւ յառաջդիմասէրներու ճերմակ ցանկը, գլխաւորութեամբ Թաւոր Գամէրի (զօրավիգ ունենալով Ժամանակ եւ այլ թերթեր):

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն (Մայիս 12-13) կը տեղեկանանք որ յաղթած է կանաչ ցանկը, 4214ի դէմ 5780 ձայնով, ստորեւ նորընտիր հոգաբարձութեանց անուանացանկը.—

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԻ ԿԱՆԱՉ ՑԱՆԿԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐԸ

Ս. Փ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Մկրտիչ Շէլլէֆեան (նախկին վարչութեան ատենապետ), Արամ Խտրեան (Փարք Օթէլի տէր), Նորայր Պէրպէրեան (առեւտրական), Անթուան Գազանճեան (առեւտրական), Տոքթ. Կարապետ Արմաճ (Կուրապա Հիւանդանոցի բժշկապետ), Վարդավառ Քէօսէտաղ (գործատէր), Նազար Ալթուն (առեւտրական), Արման Մանուկեան (առեւտրական – տնտեսագէտ), Արշակ Աթան (գործատէր), Սարգիս Քիւրքճեան (Շինութեան ճարտարագէտ), Զօհրապ Մարուքեան (յանձնառու):

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Հայկ Ասլանեան (առեւտրական), Հայկ Աքիկօղլու (առեւտրական), Արամ Մալխաս (առեւտրական), Հայկ Զիլինկիրեան (առեւտրական), Շմաւոն Վարօլ (գործատէր), Լորիս Զօպանեան (փաստաբան), Յակոբ Գրիգորեան (առեւտրական), Անդրանիկ Մատոյեան (ճարտարապետ), Բարսեղ Զափար (առեւտրական):

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔ

Արա Կարմիրեան (ճարտարագէտ), Կարապետ Զամպաք (առեւտրական), Եփրեմ Երլտըզ (գործատէր), Յարութիւն Սվաճեան (առեւտրական), Անթիս Արսէն Գույումճեան (առեւտրական), Պարգեւ Համբարձումեան (առեւտրական), Կարպիս Գլավուզ (առեւտրական), Սիմոն Գահրաման (յանձնառու), Արամ Արզուեան (առեւտրական), Խաչիկ Մերտինեան (գործատէր), Համբարձում Սէթ (առեւտրական):

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Նորայր Տիլանեան (դեղագործ), Կարապետ Անտոնեան (հաչուակալ), Վահէ Ալթայ (առեւտրական), Եդուարդ Մարտիկեան (գործատէր), Տոքթ. Նազարէթ Տիլսիզեան (բժիշկ), Հրայր Ղազարեան (Շին. ճարտարագէտ), Վահէ Փաքար (Շին. ճարտարագէտ), Գեղամ Շահինեան (Շին. ճարտարագէտ), Անդրանիկ Տագէսեան (ճարտարապետ):

ԳԱԼՖԱԵԱՆ

Արա Գույումճեան (առեւտրական), Հերմինէ Գալուստեան (էսաեանի տնօրէնուհի), Արսէն Կեսար (առեւտրական), Տոքթ. Լուսին Գարագաշ (բժիշկ), Խաչիկ Էրամ - Մեքեն. (ճարտարագէտ), Կարպիս Ուղուրլեան (հաչուակալ), Եդուարդ Պէնկլեան (առեւտրական), Լեւոն Թրենկրեան (ճարտարապետ), Պերճ Էրգինեան (գործատէր):

ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ, ՔԱՐՈԶԻ ՊԱՀՈՒՆ, ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԱՆՀԱՆԳՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԳԱԼՈՎ

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

ՎԻՃԱԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԱԾ Է

ՈՒՈԹԸՐԹԱՈՒՆԸ (Մեսաչուսեց), 12 (ԱՖՓ) — Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, Խորէն Ա. Կիրակի օր հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, Սուրբ Ստեփանոս Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած հանդիսաւոր պատարագի ընթացքին զգացած անակնկալ անհանգստութեան մը հետեւանքով:

Հայրապետը իր քարոզը տալու ժամանակ, անակնկալ յոգնութիւն մը զգաց: Ան անմիջապէս փոխադրուեցաւ աւանդատուն, ուր առաջին խնամքները տրուեցան անոր, իր անձնական բժիշկին կողմէ: Անմիջապէս ետք, Հրշէջներու Շտապ Օգնութեան սպասարկութիւնը զինքը դըրաւ թթուածինի վրանի մը տակ. այնուհետեւ, ամպիւլանսով փոխադրուեցաւ Պոսթընի Կեդրոնական Հիւանդանոցը, ուր վիճակը բարելաւուելու վրայ է:

×

Մայիս 12ին, Կաթողիկոսին անհանգստութեան լուրը խմանալէ անմիջապէս ետք, Տանն Կիլիկիոյ Դիւան Եպիսկոպոս՝ Գարեգին եպիսկոպոս Սարգիսեան հեռաձայնով խօսած է Պոսթընի հետ, ուրկէ հաւաստիք տրուած է, թէ անհանգստութիւնը սրտի տագնապ չէ, այլ արդիւնք է յոգնութեան: Խորէն Ա. որուն վիճակը զգալապէս բարելաւուած է, երեք օր պիտի մնար հիւանդանոց, ուր անհրաժեշտ դարմանը պիտի տրուի՝ ամբողջական ապաքինումի համար:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԻՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Արուեստը բաղդ է մարդկային հոգիին պէս. այս պատճառով ալ կարելի չէ զայն յատուկ օրէնքներու տակ առնել : Կարելի չէ կանոնական տարազներու մէջ սահմանափակել, ինչ որ կապ ունի հոգեկան աշխարհի փոթորկումներուն եւ անհուն կարելիութիւններուն հետ :

Դասականները իրենց հակցած ձեւով սահմանել փորձեցին արուեստին յատկանիշները, վիպապաշտները եկան եւ քանդեցին հին ըմբռնումը : Խորհրդապաշտները, իրապաշտները, գերիրապաշտները առանձին «դպրոց»ներ ստեղծեցին եւ ամէն մէկը ինքնայատուկ ձեւեր կիրարկեց կեանքը եւ գեղեցկութիւնը գրականութեան մէջ փոխանցելու համար :

Մէկուն դաւանանքը ժխտումն էր միւսին եւ մէկուն որոնածը՝ ուրացումը երկրորդին :

Այսուհանդերձ արուեստի եւ գրականութեան հակադիր այս հոսանքները անմահ երկեր կտակեցին մարդկութեան, դարաշրջաններու վրայ դնելով իրենց կնիքը: Ժամանակը շատ բան աւրեց տարաւ, բայց մատենադարաններն ու թանգարանները կը պահեն երկիւղածութեամբ անկրկնելի արժէքներ :

Արուեստի այլազան եւ այլատարր դըպրոց – գործոցները բնորոշող հիմնական յատկութիւն մը գոյութիւն ունի սակայն, որ մնայուն է: Անիկա մեծ տաղանդներու ազգային նկարագիրն է: Որքան ալ միջազգային բնոյթ ունենայ գրողին շօշափած նիւթը, իր հոգիին ընդմէջէն արտայայտութիւն կը գտնեն ամբողջ հաւաքականութեան մը ապրումները, եթէ անշուշտ արուեստագէտը ընդունակ է մի ջակութիւններէն, վեր բարձրանալու : Ռասին, Քորնէյ, Մոլիէռ համամարդկային ապրումներու արտայայտիչներ են, բայց Ֆրանսական ոգին կը մարմնացնեն Բուշլին, Կոկոլ, Տոլստոյ, Դոստոյեւսքի ամէն բանէ առաջ ռուս հոգիին եւ նկարագրին մեկնաբանները կը հանդիսանան :

Այսօր երբ կ'ըսենք Ֆրանսական գրականութիւն, չենք ըմբռներ միայն ֆրանսացի գրողներու երկերուն ամբողջութիւնը, այլեւ ինքնայատուկ այն շունչն ու ոգին, որոնք Ֆրանսական գրականութեան էութիւնը կը կազմեն եւ զայն կը զատորոշեն ուրիշ ազգերու գրական ստեղծագործութիւններէն :

Ասկէ մօտ կէս դար առաջ այս ճշմարտութիւնը խորապէս ըմբռնող եւ զգացող հինգ տաղանդաւոր երիտասարդներ — Դանիէլ Վարուժան, Կոստան Զարեան, Յակոբ Օշական, Ահարոն եւ Գեղամ Բարսեղեան —, երբ կ'որոշէին հրատարակել «ՄԵՀԵԱՆ» գրական հանդէսը (1914), իրենց արուեստի հանգանակը կը ձեւակերպէին հետեւեալ բառերով :—

« Կը յայտարարենք պաշտամունք եւ արտայայտութիւն Հայ հոգւոյն, որովհետեւ Հայ հոգին գո՛յ է, բայց տուն ուրեք կը յայտնուի: Կ'ըսենք. առանց հայ հոգւոյն չկայ հայ գրականութիւն եւ հայ արուեստ : Ամէն ճշմարիտ արուեստագէտ իր ցեղին ոգին միայն կ'արտայայտէ... Կ'ըսենք. արտաքին գործոններ, ստացական առլորութիւններ, օտարոտի ազդեցութիւններ, զգացման խոտորում եւ ձեւազեղծում տիրած են անոր, բայց չեն կրցած ձուլել զայն » :

Յիշեալ յայտարարութեան տակ ստորագրող անունները մեր գրականութեան փառքը կը կազմեն. եւ երբ ձեռնարկեցին «Մեհեան»ի հրատարակութեան, բոլորն ալ երիտասարդ էին, մինչեւ իսկ սկսնակ: Գրական ասպարէզ կը մտնէին — բոլոր ժամանակներու երիտասարդներուն պէս — հինը քանդելու եւ նորը կառուցանելու կիրքով ու վճռականութեամբ :

Զափազանց յատկանշական է սակայն մէկ պարագայ.— աւանդականէն դժգոհ եւ արուեստի հին ըմբռնումներուն դէմ ծառացող տաքարիւն այս երիտասարդները ճամբայ կ'ելլէին « Հայ հոգին» փնտռելու ուխտով : Եւ իրենց նշանաբան էին ընտրած աւանդական բայց յաւիտենական ճշմարտութիւն մը.— «Ամէն ճըշմարիտ արուեստագէտ իր ցեղին ոգին միայն կ'արտայայտէ » :

Ծո՞ւռ էր արդեօք իրենց ընտրած ճամբան: Սխալեցա՞ն գրական իրենց դաւանանքին մէջ : Ժամանակը տուաւ վճիռը : Անոնք իրենց վաւերական տաղանդին ուժով եւ արուեստագէտի յայտնատեսութեամբ ճիշդ էին գտած : Ապացոյց՝ ժանդ չկապող իրենց գրական վաստակը, ուր կը շնչէ հայ ոգին :

Կէս դար անցած է «Մեհեան»ի դէպքին վրայէն: Հինգ մեհենականներէն միայն մէկը կ'ապրի դեռ : Միւսներէն երկուքը նահատակ, երազներու տարիքին մէջ, երկուքը մահացած՝ գրական հարուստ ժառանգով բեռնաւոր: Հիմա նոր երիտասարդներ նոր մեհեաններ կ'աշխատին կառուցանել, բարեբախտաբար: Նոյն խանդը եւ ստեղծագործական կիրքը կը հոսի նոյն ժողովուրդին պատկանող նորահաս զաւակներու երակներէն :

Խարխափելով, փնտռելով, եկլելով, պատէ պատ զարնուելով մեր երիտասարդները կը փորձեն ճամբայ բանալ իրենց համար: Այս եռուզեռը, որ ամէնէն աւելի զգալի է Լիբանանի մէջ, մեծապէս յուսադրիչ է անշուշտ :

Պիտի մաղթէինք սակայն, որ Դ. Վարուժանի, Յ. Օշականի, Զարեանի եւ ընկերներուն գրական հանգանակը, հինցած քուրջի պէս, մէկ կողմ նետուելու սահմանուած չնկատէին : Բաներ կան, որ չեն հիննար : « Հայ հոգիին պաշտամունքն ու արտայայտութիւնը » անոնցմէ մէկն է եւ անոր որոնումը՝ ամէն ճըշմարիտ հայ արուեստագէտի փառաւորութիւնը պէտք է կազմէ: Տաղանդի ապացոյց է ազգային ոգիի գիւտն ու արուեստի բարձրացումը :

Նիւթի եւ ձեւի նորարարութիւններով եւ նորաձեւութիւններով տարուած մեր տղաքը կրնան, դիւրաւ սայթաքիլ արուեստի ճամբուն վրայ, եթէ բոլորովին կտրուին իրենց ժողովուրդէն, եթէ խուլ ձեւանան իրենց ազգի սրտի տրոփին եւ եթէ կոյր ըլլան անոր ստեղծագործութեանց աւանդական, գեղեցկութիւններուն հանդէպ :

Լաւ բան է յառաջապահ արուեստի պահանջներուն հետ քայլ յարմարցնել, բայց առանց անձնատուր ըլլալու «ստացական առլորութեանց, օտարոտի ազդեցութիւններու եւ զգացման խոտորումներու » :

Ազգայինմոլ քարոզչութիւն չփնտռել այս տողերուն տակ : Պարզապէս յիշեցումն է մոռցուելու վրայ եղող ճշմարտութեան մը :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՔՐՈՆԻՔ

Ա.

Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն, Փարիզի հայ կեանքը ունեցաւ բացառիկ ճոխ յայտագիր մը, եւ կարելի է ըսել թէ հանդէսները զիրար հրմշտկեցին եւ մամուլն իսկ չհասաւ իր ամենօրեայ պարտականութիւնը կատարելու :

Այս պատճառաւ, կարգ մը յիշատակելի հանդէսներ անտեսուեցան եւ այսօր — ամփոփ յապաղումով — պարտք կը սեպենք թռուցիկ ակնարկ մը նետել եւ խօսիլ՝ աւելի տպաւորութիւններու մասին քան թղթակցութեան մը ձեւ տալ այս տողերուն :

Ամիս մը եղաւ արդէն — Ապրիլ 18ին էր — որ կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր իր յարգանքը մատուցանելու վաստակաւորի մը՝ Արտաշէս Գմրէթեանի: Կոկիկ բազմութիւնը, հայ լրագրութեան մէջ, իր փմաստը սպառած է արդէն, կը նշանակէ թէ հարկ եղած թիւով ներկաներ չկային:

Բարեբախտաբար ներկա՛յ էր օրուան մեծ բացական՝ Արտաշէս Գմրէթեան, ոչ միայն Բիւզանդ Թօփալեանի պատրաստած յաջող դիմանկարով, այլեւ մանաւանդ՝ իր ձայնով :

Զայներիզի վրայ լսեցինք Գմրէթեանի « Հայրենիքիս հետը », «Եկեղեցին հայկականը» ու մանաւանդ Կոմիտասի «Արօր Տարակը : Երբ արուեստագէտ մը այսքան ամբողջական է, իբրեւ դերասան, իբրեւ ասմունքող ու նաեւ իբրեւ հարազատ արտայայտիչը կոմիտասեան անմահ հոգիին, դժուար է այլեւս ուրիշ արուեստագէտներու մասին խօսիլ: Երբեմն դըժգոհ կը մնան հայ արուեստագէտները, երբ միայն իրենց մասնակցութիւնը կը յիշուի, առանց ածականներ շռայլելու իրենց: Թող դժգոհ չմնան, վասնզի քննադատութիւնը տակաւին տեղ գտած չըլլալով մեր մէջ, տասնեակ տարիներ Եւրոպա վայելէ ետք, անոնք միայն գովեստի կը բաղձան ու թերթին թղթակիցն ալ երբեմն վստահութիւնը կ'ունենայ միայն մասնակցութիւն մը յիշելու, առանց ծանրանալու այդ մասնակցութեան վրայ, որովհետեւ գիտէ թէ ընելիքը հաճելի պիտի չըլլայ: Մենք դէմ ենք սակայն այս սկզբունքին, այն համոզումով, որ իրաւ արուեստագէտը, կամ մանաւանդ սկսնակ մը, պիտի նախընտրէ դիտողութիւններ լսել որպէսզի յառաջդիմէ : Մեկնելով այս սկզբունքէն, պէտք է խոստովանինք որ, այդ իրիկունը, Գմրէթեանէն ետք, « Հայրենիքս Հետը» արտասանելը, առնուազն յանդգնութիւն էր, որմէ պէտք է խուսափէր Օր. Ա. Աթմաճեանը: Թող չսարսափի ծափահարութիւններէն: Մեր հանդէսներուն մէջ, արուեստագէտ մը որքան պառաւ (երդ կամ արտասանութիւն), այնքան կը ծափահարուի : Բայց կան մարդիկ, հանդիսականներ, որ մտիկ կ'ընեն եւ կ'անդրադառնան, որ Օր. Աթմաճեան չէ հասկցած Թումանեանի գլուխգործոցէն, բառերն ալ սխալ կ'ըսէ, շեշտերն ալ սխալ կը դնէ, եւ ասիկա կրկնուեցաւ ուրիշ երեկոյթներու ալ (Ապրիլեան Սգատօն, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի ընդունելութիւն եւայլն) :

Այդ իրիկունը, հաճոյքով լսեցինք Տիկին Աստղիկ Տէօլէեանը : Արտասանեց նաեւ Օր. Արաքսի Գմրէթեանը, առաջին անգամ՝ հայերէն, իր հօրը յիշատակին :

Գր. Վահանի « Մեր կեանքին» երկուարները, տպաւորիչ էին մանաւանդ Տիկին Հայկուհի Խորոշեանի մասնակցութեան շնորհիւ, որ դերասանուհիի անվիճելի խմոր ունի եւ գիտակից է խաղարկութեան մը դժուարութիւններուն, որոնց քովէն չանցնիր, այլ կը յաղթէ անոնց: Եթէ ոչ իրեն հաւասար, բայց պատշաճ խաղարկութիւն մը ունեցան Գէորգ Տէրվիշեան, Գր. Վահան, Ն. Պչաքեան, Ժ. Սթեֆանօ, եւ Օր. Անի Տէմիրեան, որ ապագայ խոստացող շնորհալի օրիորդ մըն է :

Այս յուշի երեկոյեան սկիզբը, Գր. Վահան շատ խնամուած գրութիւն մը կարդաց ոգեկոչելով Գմրէթեանը՝ իբրեւ դերասան բեմի եւ պաստառի ու նաեւ իբրեւ յօդուածագիր :

×

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր համագումարի կողքին, որ տեղի ունեցաւ Փարիզ Մայիս 6 – 10ի շրջանին, կազմակերպած էր նաեւ ընդունելութիւն, ճաշ, պարահանդէս եւ այլ հանդիսութիւններ :

Ասոնց շարքին առաջինը՝ Ռից'ի ընդու-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Յետոյ մեր մասնաճիւղերուն կը գրենք եւ ամէն մէկէն մէյմէկ մասնավճար կը պահանջենք այս գործին համար երբ յաջողութեամբ գլուխ հանենք, ըսաւ Սայի պէյ:

Հիմա կը մնար մարդու խնդիրը: Ո՞վ յարաբերութեան մէջ պիտի մտնէր Ապտ. Սամաքի հետ :

— Այդ մարդը շատ կասկածոտ է, ըսաւ պալատական քարտուղարը, եւ կը վախնամ որ չուզէ անծանօթի մը հետ յարաբերութեան մէջ մտնել:

Երկար խորհրդակցութեան տեղի տուաւ այս խնդիրը. ի վերջոյ փախստական Նուրի պէյ ըսաւ.

— Ուրիշ ճար չկայ, պէտք է որ ես Պոլիս վերադառնամ եւ ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնեմ բանտապետին հետ...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, գոչեց Սայի պէյ, միթէ կարելի՞ բան է այդ:

— Ինչո՞ւ չէ, միթէ դուք շատ անգամներ Պոլիս չէ՞ք գացած...

— Այո, բայց մենք ձեզի չափ ծանօթ չենք...

— Ես կը ծպտուիմ ու անճանաչելի կը դառնամ... խնդիրը այն է որ դուք ինծի օգնէք ու Պոլսոյ մէջ ապահով տեղ մը ցոյց տաք ուր կարենամ մնալ ու գործել, առանց լրտեսներէ ու ոստիկանութենէն վախ ունենալու:

— Այդ դիւրին է եւ պէտք եղած ատեն ամէն միջոց կրնանք գտնել:

— Յետոյ առանձին չեմ կրնար գործել, քանի որ սուղուած պիտի ըլլամ փակուած մնալ, հարկ է որ օժանդակներ տրուին ինծի...

— Պոլսոյ մէջ տակաւին ընկերներ ունինք, որոնք կրնանք ձեզի ծանօթացնել ... ասկէ զատ եթէ պէտք ըլլայ, հոսկէ ալ մէկ երկու հոգի ձեզի կ'ընկերանայ:

— Ուրեմն անմիջապէս մեկնումի պատրաստութիւնները տեսնենք:

— Ի՛նչ, լրջօրէն որոշա՞ծ էք Պոլիս վերադառնալ, հարցուց Ասլան պէյ հիանալով պալատականին անձնուիրութեան վրայ:

— Կարծեմ մեր կացութեան մէջ գտնուող անձերը թեթեւ կատակներ ընելու ժամանակ չունին, պատասխանեց Նուրի պէյ... Ապտ. Սամաքը յառաջ մղելու համար անհրաժեշտ է որ ես հոն ըլլամ... առաջ կ'ենթադրէի որ ուրիշ մը կրնար կատարել այս գործը, բայց ոչ, անկարելի է, Սուլտանյին շատ կասկածոտ է ու կրնայ գլուխնիս փորձանք մը բերել...:

— Քանի որ մեր բարեկամը փափաք կը յայտնէ այս վտանգաւոր ձեռնարկին մասնակցիլ, եւ քանի որ կ'ըսէ թէ առանց իրեն կարելի չէ գործը յաջողութեամբ գլուխ հանել, ինչ որ շատ ճիշդ կը թուի ինծի, պէտք է որ ընդունինք իր առաջարկը եւ մեր շնորհակալութիւնները յայտնենք, ըսաւ երկու գինուորականներէն մին, որ մինչեւ այն ատեն լուռ մնացած էր:

— Կեցցե՛ս, գոչեց Նուրի պէյ... ուրեմն այս խնդիրն ալ կարգադրուեցաւ. հիմա դուք որոշեցէք թէ ո՛վ պիտի ընկերանայ ինծի եւ թէ ե՛րբ ու ի՛նչ ճամբով պիտի երթանք Պոլիս:

Խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ ցերեկ: Փախստական քարտուղարը հետզհետէ համակրանք կը շահէր յեղափոխականներուն քով, իր եռանդով, յանդուգն ծրագիրներով եւ անձնուէր ու անշահախնդիր ընթացքով:

Ասլան պէյ կ'ուզէր որ գինքը քովի թէին մէջ առնէն Պոլիս մեկնելէն առաջ ու կարեւոր դեր մը տան իրեն:

— Այս մարդը իբրեւ նախկին պալատական եւ Ըլտըզի բոլոր գաղտնիքներուն մօտէն տեղեակ մէկը, կրնայ մեզի շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցանել, կ'ըսէր իր ընկերներուն:

Արդարեւ Նուրի պէյ Ասլան համիտներքին կեանքէն շատ բաներ կը հաղորդէր իր նոր բարեկամներուն, որոնք անյագ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին զինքը:

Ինքն ալ փոխադարձաբար մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտար յեղափոխականներու մասին եւ տեղեկութիւններ կը հարցնէր Սալիհա Հանըմի, Մէհմէտ փաշայի վրայ, որոնց համար անսահման հիացում մը ունէր:

— Այն օրը ուր բախտը ունենամ Սալիհա Հանըմի ձեռքը համբուրելու, կեանքիս ամէնէն երջանիկ օրը պիտի ըլլայ, կը յայտարարէր:

Խնդրած էր որ այդ շնորհին արժանանայ երբ յաջողի Սամըք պէյը փախցնել ու անվտանգ բերել իր ընկերներուն քով: Երիտասարդ յեղափոխականները խոստացած էին իրեն այդ խնդիրը կատարել :

Մեկնումի պատրաստութիւնները տեսնուած էին, դրամը հայթայթուած էր, միայն թէ հարկ էր մէկ քանի օր սպասել, որովհետեւ Պոլիս իրենց ընկերներուն իմացուցած էին, որ երեք Սելանիկէն հոն պիտի երթային երկաթուղիի ճամբով եւ հրահանգ տուած էին որ անոնց համար ապահով տեղ մը պատրաստեն ու միանգամայն զիրենք գիմաւորեն Պոլիս հասած ժամանակնին: Հիմա կը սպասէին պատասխանի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 131)

«ՀԱՂՊԱՏ»

Հայկական մշակոյթը արտասահմանում ծանօթացնելու եւ տարածելու գործում 1968ը բախտաւոր տարի եղաւ: Այսպէս, Հայաստանում, Վենետիկի Ս. Ղազարում լոյս տեսած «Հայկական մանրանկարչութիւն» չքեղ հատորները, Հռոմի համալսարանի միջնադարեան արուեստների հիմնարկութեան կազմակերպած «Հայկական միջնադարեան ճարտարապետութիւն» ցուցահանդէսի առթիւ հրատարակուած ճոխ ու ծաւալուն «քաթալոկը» եւ Նոյեմբեր ամսում Միլանի Բազմարուեստից հիմնարկութեան եւ Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան համագործակցութեամբ, Յակոբ եւ Արմէն Մանուկեան եղբայրների նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած, եւ առաջին համարը «Հաղպատ»ին նուիրուած «Հայկական յուշարձանների նմոյշագրեր» մենագրութիւնների շարքը նշանակալից նուաճումներ են, որոնց մասնակից եղել հայրենի եւ սփիւռքի հայ եւ խտալացի մասնագէտներ: Հայկական մշակոյթը արտասահմանին ծանօթացնելը իր հերթին նպաստեց Խտալիոյ հայ գաղութը հայրենիքին աւելի սերտօրէն կապելու հայրենանուէր գործին:

«Հաղպատ» մեծ ճաշակով ձեւաւորուած (հեղ. Ա. Մանուկեան), փայլուն կերպով տպագրուած (Արեւ – Միլան) գիրք է. այն պատկերազարդուած է 52 լուսանկարներով (11ը գունաւոր), որոնք արուել են 1967ին Հայաստան կատարած ուղեւորութեան ժամանակ: Մենագրութեան պատկերագրման մասը գիտականօրէն հիմնաւորում եւ ամբողջացնում են ճարտարապետ Յովհ. Յակոբեանի չափագրութիւնները (23 հատ): Բնագիրները տպագրուած են խտալերէն ու անգլերէն լեզուներով եւ համագործակցօրէն լրացնում են իրար: Առաջին հեղինակը՝ Ստ. Մնացականեանը, տալիս է յուշարձանախմբի պատմագիտական մեկնաբանութիւնը, վերլուծում տարբեր շէնքերի ճարտարապետական կողմը, ինչպիսին են Աշոտ Բագրատունու կնոջ՝ Խոսրովանուշ Թագուհու նախաձեռնութեամբ Ժ. դարում կառուցուած «գմբէթաւոր սրահի» տիպի Ս. Նշան եկեղեցին, ԺԱ. դարի Ս. Գրիգոր եկեղեցին, ԺԳ. դարի հոյակերտ գաւիթը (օտար գիտնականները այս գաւիթը վերագրում են ԺԱ. դարին), որը հատուող կամարների, եւայլն կազմով միջնադարեան ճարտարապետութեան նշանակալից երեւոյթներից է եւ հիմք է տալիս Պ. Նոյեսքայլին ասելու, թէ «հայկական այս կառուցուածքները անշուշտ ծանօթ էին ռումանական վարպետներին եւ ընդօրինակուեցին օրինակ Քալպէի Ս. Խրիստոփորի Նարթեքսում»: Իսկ Եու. Պալթրուշայթիսը, ընդհանրացնելով այս վարկածը, գտնում է, որ հատուող կամարների հայկական համակարգը մեծապէս նպաստեց գոթական ճարտարապետութեան կազմաւորմանը: Ս. Մնացականեանի բնագրում իրար են յաջորդում ԺԱ. դարում կառուցուած գրատունը, ԺԳ դարի այսպէս կոչուած, «Համազասպի շէնքը», Սեղանատունը եւ յուշարձանախմբի գոհարը՝ Զանգակատունը (1245):

Ա. Ալփակօ – Նովելլօն իր քննադատական ակնարկներում գրում է Հաղպատի ճարտարապետութեան մեծարժէք նշանակութեան մասին եւ նշում, որ Հայը տեղական շինանիւթեր օգտագործելով, նպաստել է յուշարձանը նիւթապէս շրջապատող բնութեան չպակասելուն: Բնութեան հետ նման հաղորդակցութիւնը սերել է «երեւի որպէս մայր ընկալուած հողի հանդէպ Հայու ունեցած մեծարանքից», «Մայր, որի արգանդում կարելի է պաշտպանութիւն գտնել (նման յունական դասական ճարտարապետութեան «Կառնիոյ» իմաստին), հողին մարմնացնելով, հողին հետ ներթափանցելով կառուցուածքներին», եւ օրինակ է բերում Հաղպատի գրատունը, որի «ութանկիւն ծածկը միակ տարրն է, որ դուրս է ցցւում հողի մակերեսից» կամ «Ս. Նշանի աւագ բեմի կողքին ընթացող թաղածածկ անցքի վերջին հատուածը»:

Հեղինակը միաժամանակ նշում է, թէ ինչպէս արտասահմանի որոշ արուեստաբանների մօտ տպաւորութիւն է յառաջացել, որ հայկական յուշարձանները նկատուելու են, որպէս շրջապատից մեկուսացուած կառուցուածքներ, եւ հիմնուելով այս սխալ տեսակէտի վրայ (մեծ մասը այս արուեստաբաններից երբեք այցելած չեն Հայաստան) առաջարկում են յուշարձանների գեղագիտական ոչ ճշգրիտ մեկնաբանութիւններ: Մինչդեռ, ինչպէս պնդում է յօդուածագիրը, չի կարելի անտեսել (յատկապէս Հաղպատի օրինակում), մենաստանի եւ շրջապատի տեղադրուած շէնքերի առկայութիւնը, ընդհանուր շարադրանքում ունեցած «կոնտրապունկտային» եւ գործնական նշանակութիւնը:

Հեղինակը, վերլուծելով յուշարձանախմբի ճարտարապետական յօրինուածքը, շեշտում է հայկական եւ բիւզանդական ճարտարապետութիւնների հիմնական տարբերութիւնները եւ զգուշացնում մակերեսային համեմատութիւններից: «Ինչպէս ընդունուած է եւ տրամաբանական արեւելեան միջավայրում, արտաքին ծաւալների վճիտ երկրաչափութիւնը հակասում է ներքին, աւելի սահուն տարածութեան հետ, ուր այչեցուցիչ պարզութեամբ, ճարտարապետական տարբեր տարրերը միշտ նպատակայարմար են. այս առումով հայկական ճարտարապետութեան «տարածական օրկանիզմը կարելի է մօտեցնել ոչ թէ բիւզանդականին, այլ՝ Եւրոպայի միջնադարի նման փորձառութիւններին»:

Ա. Ալփակօ – Նովելլօն ամփոփելով իր մտքերը, եզրակացնում է, որ հայկական ճարտարապետութիւնը կարենալ մեկնաբանելու համար, եւ Հաղպատը որպէս բովանդակալից ընդհանրացում, պէտք է իմանալ, որ «Նա արտացոլում է ազգային զգացումին չպակասող հաւատքի ուժը» եւ հայ ժողովրդի ստեղծած մշակոյթի եւ պատմութեան «խորիմաց արտայայտութիւնը»: Ուստի յուշարձանը միանմած երեւոյթ չէ, այլ ամբողջ ժողովրդի լինելիութեան միաձոյլ իրողութիւն:

ՃԱՐՏ. ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

նելութիւնը, բաւական «թափթփած» ձեւով կազմակերպուած էր, ինչպէս անդրադարձան անշուշտ նախաձեռնողները (ամէն պարագայի մէջ, ներկաները անդրադարձան): Նախ յստակ չէր թէ ի՞նչ հասկցուած էր «ընդունելութիւն» բացատրութեամբ: Յայտարարուած էր ժամը ութին: Ի վերջոյ 9·30ը անց, քովընտի փոքր սրահի մը մէջ, ներկաներուն մէկ երրորդը միայն կրցաւ տեղ գրաւել աւելի քան ժամը մը, լսելու համար մէթր Սեւոյեանի անկատար ներկայացումները հիւրերուն (թերեւներով, սխալներով եւ մոռացումներով), ապա սկսաւ գեղարուեստական յայտագիր մը: Ուրեմն՝ հանդէս էր: Եւ այդ պարագային՝ առնուազն վայրը (Ռից) սխալ ընտրուած էր: Առիթ ունեցանք լսելու Տիկին Աստղիկ Տէօլէեանը, Օր. Ա. Աթմաճեանը (խե՞ղճ Քումանեան), Օր. Հիւկէթ Աժակրեանը (տաղանդաւոր դաշնակահարուհի, որ ատ վայրին քիչ մը երկար կտորներ ընտրած էր, աւելի պատշաճ՝ քոնսէրի մը), Պ. Ժ. Թորգոմեան (Ջութակ) եւ տեսնելու Սօսի պարախումբը, մինչ հաճելի: Կէս գիշերը անց էր երբ լրացաւ այս «ընդունելութիւնը», որու ներկայ էին Սփիւռքի հետ մշակութային կապի նախագահ՝ Պ. Վարդգէս Համազասպեան եւ գրագէտ՝ Ռուբէն Սարոյեան, ինչպէս նաեւ համագումարին պատգամաւորները, եկած աշխարհի բոլոր կողմերէն, գլխաւորութեամբ միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի եւ փոխ – նախագահ Ե. Հիւսիսեանի:

Ա. Մ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ե. դարու մեր գրականութեան կարկառուն ներկայացուցիչները եղած են Մ. Մաշտոց, Ե. Կողբացի, Կորիւն, Ագաթանգեղոս, Փ. Բիւզանդ, Մ. Խորենացի, Եղիշէ, Ղ. Փարպեցի եւ միւս դասական մատենագիրները, որոնց գործերը մեծ ազդեցութիւն ձգած են յետագայ շրջաններուն, ընդհուպ մինչեւ Ի. դարու հայ գրողներու ստեղծագործութեան վրայ:

Ե. դարու հայ աշխարհիկ դասական գրողներու ստեղծագործութիւնները ազգային եւ համամարդկային են: Այդ գործերը միշտ ալ եղած են հայ եւ օտար մասնագէտներու ուսումնասիրութեան առարկան: Ուսումնասիրելով անոնց աշխատութիւններն ու փորձը, գիտական ու քննադատական երկերը՝ Աշոտ Մկրտչեան իր պրպտումներուն արդիւնքը, ինչպէս նաեւ վերլուծական միտքերը շարադրած է ծաւալուն գիրքի մը մէջ, որ կը կոչուի «Հինգերորդ դարի հայ գրութիւն»:

Ան հանգամանօրէն վերլուծած է հայ հնագոյն շրջանի ժողովրդական բանահիւսութիւնը, հայ դպրութեան առաջին շրջանը եւ ապա մէկ առ մէկ քննութեան առած է Ե. դարու պատմագիրներուն գործերը:

×

Ութ դար ետք եւս մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Ներսէս Շնորհալիի քերթուածներն ու հանելուկները: Նոր լոյս տեսած միջնադարեան բանաստեղծին գիրքին մէջ ամփոփուած են «Յաղագս երկնի եւ զարդուց նորա», «Ողբ Եդեսիոյ» պոէմներն ու հանելուկները: Գրիգոր Յակոբեան, որ կազմած է գիրքը, մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրած է Ներսէս Շնորհալիի ստեղծագործութիւնները, վերլուծած է այն իրադարձութիւններն ու միջավայրը, որոնք ծնունդ եւ սնունդ տուած են բանաստեղծին: Գիրքը լոյս տեսած է տասը հազար տպաքանակով:

×

«Հայաստանը Է. – Թ. դարերում» — պատմական գիտութիւններու վարպետ Ստեփան Մելիք – Բախշեանի այս վերնագրով գիրքը, գիտական լոյսի տակ կը վերլուծէ Հայաստանի ընկերային – տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին բարդ հարցերն ու երեւոյթները: Հեղինակը անդրադարձած է Պաւլիկեան շարժման զանազան փուլերուն, անոր ընկերային բնոյթին վրայ, արաբական խալիֆայութեան տիրապետութեան սկզբնական շրջանին: Բանասէրը օգտագործած է նաեւ արաբական եւ բիւզանդական աղբիւրները: Գիրքը ունի քարտէս եւ անուններու ցանկ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (485)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Ո՞վ է մեզ կառավարողը:
— Պարոն Ֆիլիփն է:
— Ոչ, քաղքենիներն են:

Ով որ կը կարծէ թէ կէս միտքով կը գործածենք «յակոբութիւն» բառը, կը սխալի:

Յակոբեանները աղքատներն էին: Արդ, անոնք որ անօթի են, իրաւունք ունին:

Ուրիշ անգամ մըն ալ երկու մարդոց անցնիլը կը լսուէր, անոնց մէկը կ'ըսէր միւսին.

— Լաւ յարձակողի մը ունինք յարձակման համար:

Թրոնի սահմանադրութի բոլորշի հրապարակին մէկ խումբին մէջ չորս մարդ կծկուած, մտերմօրէն կը խօսակցէին. ուշադրութիւն ընողը յետագայ խօսքը կը լսէր.

— Ինչ որ կարելի է, պէտք գործադրուի, որպէսզի Փարիզի մէջ չպըլտի ան:

Ո՞վ էր «ան» բառածը:

Սպառնալի մթութիւն:

«Գլխաւոր պարագլուխները», ինչպէս կ'ըսուէր արուարձաններու մէջ, զգուշութեամբ կը շարժէին: Կը կարծուէր թէ անոնք խորհրդակցելու համար Սէնթ Էօսթաշի ծայրին մօտ կապելայի մը մէջ կը հաւաքուէին:

Օկ... անունով մէկը որ Մոնթէտուր փողոցին մէջ դերձակներու օգնող նպաստամատոյց ընկերութեան գլուխն էր, պարագլուխներուն եւ Սէնթ Անթուան արուարձանին մէջ եղած յարաբերութեանց կեդրոնական միջնորդը կը համարուէր:

Սակայն այս պարագլուխները միշտ մութ վարագոյրի մը ետեւ մնացին, եւ ապա ամենեւին յայտնի իրողութիւն մը չկրցաւ տկարացնել ատենակալներու ատեանին առջեւ ամբաստանեալի մը տրուած սա պատասխանին զարմանալի անգութիւնը:

— Ո՞վ էր ձեր պարագլուխը:

— Ոչ պարագլուխ կը ճանչնայի եւ ոչ ալ պարագլուխի կը հնազանդէի:

Ասոնք տակաւին թափանցիկ այլ անյայտ խօսքեր էին միայն:

Երբեմն ալ օդային խօսքեր, կ'ըսուէր, կը լսուէր, եւ ասոնց նման խօսքեր:

Ուրիշ նշաններ ալ երեւան կ'ելլէին:

Ռէօյյի փողոցին վրայ տուն մը կանգնելու վրայ ըլլալով, ատաղձագործ մը այս շէնքին շուրջը քաշուած ցցապատի մը տախտակները երբ բեւեռելու կը պարապէր, նոյն տեղը պատառուած նամակի բեկոր մը կը գտնէր որու վրայ յետագայ տողերը դեռ ընթեռնլի էին.

— «Պէտք է որ մասնաժողովը միջոցներ ձեռք առնէ արգիլելու զանազան ընկերութեանց համար թաղերէն նոր զօրք հաւաքուիլը»:

Յետ գրութեան՝

«Իմացանք թէ Ֆոպուր Փուասոնիէր փողոցի թիւ 5 գինավաճառին քով հինգ կամ վեց հազարի չափ հրացան կայ եղեր գաւիթին մէջ պահուած:

«Թաղը զէնք չունի բնաւ»:

Ատաղձագործը յուզուեցաւ այս տողերը կարդալով եւ իր դրացիներուն ցուցուց նամակին բեկորը. ալ աւելի յուզուեցաւ երբ քանի մը քայլ անդին գետնէն ուրիշ թուղթ մըն ալ գտաւ, որ նոյնպէս պատառուած եւ աւելի նշանաւոր էր. այս թուղթին օրինակը հոս կը դնենք, վասնզի պատմական կարեւորութիւն մը ունին այս տարօրինակ յիշատակարանները:

Այն ժամանակ այս թուղթին գտնուիլը լողները ետքէն իմացան չորս գլխագիրներուն թաքուն նշանակութիւնը, լրտես. Ու. Ֆժէ. Ա. էֆ. թուական մըն էր եւ կը նշանակէր, «15 Ապրիլ, 1832»:

Ամէն մէկ գլխագրին տակ անուններ կային, որոնց ետեւէն խիստ յայտարար ծանօթութիւններ դրուած էին:

Ինչպէս՝ Գ. Պանըրէլ, 8 հրացան, 83 փամփուշտ, ապահով մարդ: Հ. Պուպիէր, 1 ատրճանակ, 40 փամփուշտ: Տ. Ռոլէ, 1 երկայրի սուր, 1 ատրճանակ, 1 լիբրա վառօդ: Լ. Թեսիէ, 1 սուսեր, 1 պարկ փամփուշտ, մտադիր, Թիրէօր, 8 հրացան, Քաջ, եւայլն:

Վերջապէս նոյն ատաղձագործը դարձեալ այդ տեղէն երրորդ թուղթ մը գտաւ, որու վրայ մատիտով այլ խիստ ընթեռնլի կերպով յետագայ տեսակ մը կնճռոտ ցուցակը գրուած էր.

«Միութիւն. Պլանշար. Արպրը–Սէք, 6:

Պարտ Սուադ. Սալ–օ–Քոնդ:

Քախուսքօ. Օպրի լը Պուշէ:

Ժ. Ժ. Ռ.:

Քախուս Կրաքուս:

Իրաւունք վերաքննութեան Տիւֆոն. Ֆուր:

Ժիրոնտէններուն անկումը. Տերպաք. Մոպիւէ:

Ուաշինկթըն. Փենսոն. 1 ատրճանակ, 86 փամփուշտ. Մարսէյէզ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ – քաղաքի մասնաճիւղը հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քեզալեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Վ. Խողեանէ եկեղեցւոյ 30 ֆրանք, դպրոցի քսան, Կ. Խողեանէ եկեղեցւոյ տասը, Կապ. Խաչի տասը ֆր.:

×

Պ. Մկրտիչ Տէմիրճեանի ղառն մահուան առթիւ Տէսինի Հ.Յ.Դ.Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները .—

Մարսէյլէն Փօղոսեան եւ պետրոսեան ընտանիքները փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք, զարձեալ Մարսէյլէն նոյն առթիւ Յ. Տէրոեանէ 50 ֆրանք: Լիոնէն Հ. Թաղէոսեանէ 30 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ընկեր մը որ Թաքսի վարող մըն է հինգ տարիէ ի վեր իբրեւ պաշտօնեայ, որը կը փափաքի ունենալ իր անձնական գործը, Դիմել Գ. Փափազեանի դրաւոր, կամ անձամբ առաւօտները ժամը 10էն առաջ :
85, Rue des Monts Clairs — Colombes, 92

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրարփի Յակոբ Գունտուրաճեան, Պ. Երուանդ Գունտուրաճեան, Գրիգոր Կոստանեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Գունտուրաճեան, Տէր եւ Տիկին Մըսիրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Այթըփարմաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մայտօղլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թէֆճեան եւ Սեքինեան եւ Օհանեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝
ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՆՏՈՒՐԱՃԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Կիրակոս Անիսբէկեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Պէյրութէն Տէր եւ Տիկին Միհրան Փիրանեան երեսուն ֆր. կը նուիրեն Նարդունիի գործերու ֆոնտին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եւ Կրօն. Ընկերակցութիւնս շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

Դոնքացէֆի արարողութեան վարագոյրի բացման ուխտի նուէրներ .— *Տէր եւ Տիկին Գ. Հ. Խաչինէճեան ընտանիք 50 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան 20, Տիկիններ՝ Զ. Մանուէլեան, Լ. Գասպարեան, Վ. Աճէմեան, Ծ. Նազարէթեան : Աննա Տէր-Մարտիրոսեան, Կ. Պարազեան, եւ Պ. Յ. Գարակէօզեան տասնական: Մ. Գաղանճեան եւ Մ. Պէտիկեան 5ական ֆրանք :*

Աւագ Ուրբաթի թաղման արարողութեան ուխտի նուէրներ .— *Փոքրիկներ՝ Վարուժան, Արմէն, Հայկուհի Զէօրէքճեաններ երեսուն, Օր. Մ. Վարժապետեան, Տիկին Օ. Տէտէեան, Տէր եւ Տիկ. Քէսթէքեան, Հ. Աճարոնեան քսանական, Տիկին Թ. Ճըմտիկեան 15, Տիկիններ՝ Արաքսի Անդրէասեան, Վ. Խուրիկեան, Զ. Մանուէլեան, Կ. Պարազեան, Մ. Յարութիւնեան, Ծ. Նազարէթեան, Վ. Աճէմեան, Վէրժէրեան տասնական, Տիկին Աղնաւուրեան հինգ ֆրանք :*
(Շար.)

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թաղէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74 : Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուար Մօնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :

Գին 15 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Տէր եւ Տիկին Բժ. Բ. Փափազեանէ 50 ֆրանք :

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ

ՅՈՒՆԻՍ 22

ԺԱՄԸ 20.45-ԻՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու *համար :*

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, *Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—*

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել՝ վարչութեան ընկերուհիներուն :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպուած են
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
(Նկարչութիւն, գծագրութիւն, արձանագործութիւն)
Մայիս 8էն 20
ամէն օր, ժամը 14էն 19
Centre Culturel Portugais
51, Avenue d'Iéna, Paris (16e)

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս *սրճարանին առջեւ: Մեկնում ժամը 7.15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լոզան-Ուշի եւ Նիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :*

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ: Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

O ՖՈՒԹՊՈԼ O

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈՐԺ ՖՐԱՆՋԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ վալ – տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու) ;

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականներ :

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուար)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16.30ին՝ ՖԻՆԱԼ

Մուտք 6 ֆրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21.30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ներկայութեամբ
ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ
Նախագահ՝ Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի եւ

ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆԻ
Առաջին քարտուղար Խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան :

Նաեւ՝
Գրականագէտ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ բանաստեղծ՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.45ին

O ՍԻՆԷՄԱ «ԼԸ ՔԱԶԻՆՈ ՏԱՌՆՈՒՎԻԼ

Մասնակցութեամբ Հայաստանէն ժամանած արուեստագէտներու .—

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի*, Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյեան *պարող*, Ալպերթ Սարգիսեան *երգիչ*, Դ. Կզիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աքգարեան *տիւտիւկ*, Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :

Կը ցուցադրուի՝ ԷՐԷԲՈՒՆԻ – ԵՐԱՒԱՆ
(Փաստանկար)

Փարիզէն եկողներուն վերադարձը ապահովուած է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանէն ժամանած տաղանդաւոր արուեստագէտներու կողմէ

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի*, Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյեան *պարող*, Ալպէր Սարգիսեան *երգիչ*, Դ. Կըիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աքգարեան տիւտիւկ, Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Սալ Մունիսիփալ տէ Ֆէթ
22, Րիւ Վօլթէր
Այս Երկուշաբթի (19 *Մայիս*) *ժամը* 20.40

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ
Սալ Մունիսիփալ
32, Աւ. Ֆօլ Տէրուլէտ
Այս Երեքշաբթի (20 *Մայիս*), *ժամը* 20.30*ին* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: *Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Փաշայեանի սրճարանը, 134 պիս, Րիւ Էթիէն Տօլէ: *Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :*

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2^e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն) : :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը :

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18 :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ .— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :
Ա. մեկնում .— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում .— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել .—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՄԱՅԻՍ
MARDI
20 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11516 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.516

ՍՐՏԱԲԱՑ ԶՐՈՅՑ

Քառասուն տարուան պատմութիւն ունի արտասահմանեան հայ թերթերու եւ անհատ մտաւորականներու սրտմաշուքը՝ ի տես հայրենական մամուլի ռուսախեղ հայերէնին եւ հրապարակագրային լեզուի խորթացման :

Շատերէն մէկը՝ Շաւարշ Միսաքեան, տասնամեակնե՛ր ամբողջ շունչ ու մելան սպառեց «յանուն լեզուի անկախութեան»․ յորդորեց ու խարանեց : Սակայն փակեց իր աչքերը՝ առանց տեսած ըլլալու Մայրենիքի ազատագրումը Հայրենիքի մէջ :

Ուրիշնե՛ր ալ, նոյն գուրգուրանքով եւ բծախնդրութեամբ, խնդրեցին ու թելադրեցին․ մատնանշեցին թիւրն ու թերին, օտարամուտն ու անհարազատը, ռուսականն ու թաթարականը : Մինչեւ այսօր ալ, անձանձրոյթ եւ յուսալից, կը շարունակեն հետեւիլ, տեսնել, ակնկալել :

Եւ սակայն, Հայաստանեան թերթերու եւ հրատարակութեանց մէջ հրապարակագրային լեզուն կը պարզէ նոյն այլանդակ եւ անճանաչելի պատկերը ,— «ռուսական պորչ» :

Աչք ու ականջ, միտք ու հոգի կ՚ընդվզին՝ երբ կը փորձեն հետեւիլ, օրինակ, Երեւանի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին :

Քանի մը օր առաջ, թղթաբերը մեզի հասցուց 22 Յունուարի թիւը :— Երրորդ էջի վրայ, քառասիւնակ ծաւալով, հրատարակուած է Արտաքին Գործարութեան Մամլոյ Ասուլիսի մասին տեղեկատուութիւն մը՝ «Պրես — Կոնֆերանս արպործմինիստրութիւնում» խորագրին տակ :

Ինչպէս կը պարզուի «գլուխ»էն իսկ, մանրատառ եւ թանձրածաւալ զեկուցումը խճողակ մըն է ռուսախեղ բառամթերքի եւ շարահիւսական, ոճական թէ բառակազմական այլանդակութիւններու : Կատարեալ «ջարդ» ու պատկերազա՛րդ նախատինք, որուն առարկայ կը դառնայ Մայրենիքը՝ հայրենիքի մէջ, օր ցերեկով,— հակառակ նոյնինքն հայրենաբնակ հայ գրողներու եւ մտաւորականութեան բողոքներուն ...

Տարտամ գաղափար մը միայն տալու համար լեզուական թանապուրի մասին, կ՚արտագրենք — պատահականօրէն — շատերէն մէկ քանին .

Մինիստրութիւն, ժուռնալիստ, պրես–կոնֆերանս, ագրեսոր, պրոբլեմ, կոնկրետ, տիսկուսիա, ռէալ, մասսայական, դեկլարացիա, կոնվենցիա, բակտերիոլոգիա, ասամբլիա, ստրատեգիա, կոնստրուկտիւ...

Կարծես չբաւէի՛ն թուքն ու մուրը մայրենի լեզուի մաքրութեան եւ հայադրոշմ նկարագրին դէմ, «Սովետական Հայաստան»ի խմբագիրները չեն խուսափիր նաեւ ... կառուցողական չնաշխարհիկ գիւտերէ .

«Պայմանաւորուածութիւն», «ի նշանաւորումն», «անվտանգութիւն», «վտանգաւորութիւն» ...

1920ական թուականներուն՝ Թուրքն ու Թաթարը նստած էին, ծալապատիկ, հայերէնին մէջ: Եւ զարմանալի չէր, անշուշտ, որ այդ ըլլար պատկերը Մայրենիքին, երբ արեւմտահայերէն թէ արեւելահայերէն կազմաւորումի նախնական շրջանը կ՚անցընէին՝ զուգահեռաբար հայ ժողովուրդի ընկերային խմորումներուն :

1850ին, այդ լեզուն դէպի զտում ճամբայ կտրած էր արդէն («Մասիս»ը, 1853էն սկսեալ, դարձաւ լեզուական ամրոցներէն մին) : 1884էն: Արփիարեանի Արեւելքով եւ իրապաշտ շարժումով, բիւրեղացումը շատ աւելի ակներեւ դարձաւ : Իսկ աւելի ուշ, «Ազդակ»ով, «Ազատամարտ»ով ու առհասարակ 1908 — 1913 թուականներու վերապաշտական շարժումով՝ ըստ ձեւի թէ խորքի հարստացած էր արեւմտահայերէնը, շնորհիւ յատկապէս Մամուլի եւ առհասարակ հայ մտաւորականութեան լեզուական պաշտամունքին :

Մեր օրերուն, ըմբռնելի չէ ու ներելի չէ այն՝ ինչ որ հասկնալի եւ հանդուրժելի էր հարիւր տարի առաջ :

Եթէ տակաւին չքմեղացումի պատճառներ կրնանք գտնել հայերէնի որակական անկումին համար սփիւռքի մէջ, չենք կրնար արդարացնել սակայն մայրենի բարբառի եւ հրապարակագրային լեզուի աղճատումը հայրենիքի մէջ՝ որ հիմնովին տարբեր պայմաններու մէջ զարգացող իրականութիւն է :

Հարկ չենք տեսներ լեզուական բնաշրջումի երեւոյթը վերլուծելու, պարզելու համար թէ ինչ հանգրուաններով կամ ներքին ու յարաբերական ինչ ազդակներով կը բիւրեղանան ազգային բարբառները՝ խօսակցական թէ գրական մարզերու մէջ :

Այդ պահանջը չենք զգար յատկապէս անոր համար, որ, օրինակ, Պարոյր Սեւակի նման հայ գրողներ, հայրենիքի մէջ, նոյն կարգախօսով իջած են հրապարակ, խորթն ու անհարազատը վտարելու եւ հայկական աճուն մաքրելու համար տառապակներէ : Գոհընկեց դարձնելու համար ծալապատիկ օտարը ու պատուելու համար Մեծասքանչը :

Սակայն, ո՞վ կը լսէ ...

Մինչ գրական լեզուն օրէ օր կը թօթափէ ուսուական ձորձերը, օրաթերթային կամ հրապարակագրային «պորչ»ը կը հրամցուի, ամէն օր, հայրենաբնակ հայ մարդուն՝ իբրեւ մայրենի կաթ ու սընունդ ...

Մինչ պատմագրական, բանասիրական եւ մշակութային բազմերանգ վաստակ մը կը ծաղկի՝ սաեղծագործ հայ մտքի եւ հոգիի լոյսին տակ, առօրեայ լեզուն կը մնայ որբ ու աղքատ, աղճատ ու անճանաչելի :

Կ՚ըմբռնենք, որ հայերէնի մէջ միշտ ալ տեղ գտած ըլլան օտար բառեր, արեւելեան թէ արեւմտեան ճիւղերու վրայ : Գիտութիւնը նոր ստեղծումներու պահանջը կը չեշտէ՝ բառակազմական թէ շարահիւսական մարզերու մէջ: Մեր կռուանք խնդրոյ առարկայ դարձուած երեւոյթը կապ չունի գոյութիւն չունեցող բառերու հետ, այլ՝ հայաշունչ ու յեղուակաձօրէն հարազատ բառեր չգործածելու գիտակցական անտեսումին հետ ...

«Մինիստրութիւն» նախարարութիւն կամ գործավարութիւն, «ժուռնալիստ»ը՝ լրագրող, «պրես»ը՝ մամուլ, «պրես–խա»ն՝ յարձակում ու «ռէալ»ը իրական թարգմանելով դաւաճանած չենք ըլլար խորհրդային կարգերուն սակայն անպայման ծառայած կ՚ըլլանք Մայրենիքին :

Սփիւռքի հետ մշակութային կապ ու հոգեկան կամրջում ստեղծելու կոչուած մարդիկ լաւ բան մը ըրած կ՚ըլլան բարելոնեան աշտարակաշինութենէ փրկելով Հայրենական Մամուլը ու մայրենի հողէն պոկել — նետելով ուղտափուշերը ...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱՃՈՒՄ

Կիրակի օր, ճիշդ նախատեսուած ժամուն (ֆրանսական ժամով 17.59) Սատուրն Ե. հրթիռը, Քէփ Քենըտիէն, դէպի երկինք մղեց Ափոլլօ Ժ. այերանաւը, ուր տեղ գրաւած էին երեք տիեզերագնացներ՝ Սթաֆորտ, Եունկ եւ Սերնըն :

Ամէն ինչ շատ կանոնաւոր եղած է ի ներկայութեան մէկ միլիոն թաղաւորի (Պօտուէն), մէկ փոխ–նախագահ (Անեու) երկու հազար հիւրերու եւ հազար հինգ հարիւր լրագրողներու, որոնց վրայ հարկ է աւելցնել հարիւրաւոր միլիոն հեռատեսիլի հանդիսատեսներ :

Երկուշաբթի առաւօտ, ճամբորդութիւնը կը շարունակուէր նոյն կանոնաւորութեամբ եւ արագութիւնը միշտ նուազելով, մինչ արագութիւնը պիտի աւելնայ երբ այերանաւը դուրս ելլէ երկրային ձգողութենէն :

Այերանաւին լուսին հասնիլը նախատեսուած է Չորեքշաբթի երեկոյեան համար երբ զործիքը լուսնին շուրջ պիտի տեղաւորուի : Ապա Հինգշաբթի օր, ԼԷՄԸ պիտի բաժնուի մայր–խցիկէն իր մէջն ունենալով 2 այերանաւորդ՝՝ Սթաֆորտ եւ Սերնըն, մինչեւ 15 քիլոմեթր լուսնին մօտենայ, ապա երկու այերաւորները պիտի վերադառնան եւ միանան Եունկի: Եթէ անշուշտ ամէն բան լաւ անցնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օլէմփիքը 0ի դէմ 2 կէտով, զօրս ժողէֆ արձանագրեց 83րդ եւ 87րդ վայրկեանին, յաղթեց Պորտոյի եւ տիրացաւ Ֆրանսայի բաժակին : 26 տարի է Մարսէյլ չէր արժանացած այս բաժակին եւ խանդավառութիւնը մեծ է անշուշտ Քանըպիէռէն Վիէօ–Փոր: Օլէմփիքին նախագահը հաղուստներով ինքզինքը ծովը պիտի նետէ, տրուած ըլլալով որ նման գրաւ մը բրած էր եթէ Մարսէյլ յաղթէ: Քոլոմպի մարզադաշտը ծայրէ ծայր լեցուն էր, 60 հազար հանդիսականներով (որոնց մէջ՝ տասը հազարը Մարսէյլցիներ): Ներկայ էին Փոհէր, որ իբրեւ նախագահ փոխանցման շրջանին բաժակը յանձնեց Մարսէյլի խումբին: Փոհէրի կողքին էին՝ Ազգ. ժողովի նախագահ՝ Շապան–Տէլմաս (նաեւ՝ Պորտոյի քաղաքապետ), Կաստոն Տէֆէռ, թեկնածու նախագահութեան եւ Մարսէյլի քաղաքապետ, նախարար Քոմիթի եւ ծանօթ Մարսէյլցիներ՝ Ֆէրնանտէլ, Փանեոլ եւն. : Նոյն օրը Լիոնի մէջ, տեղի կ՚ունենար Ռըկպիի բաժակի մրցումը, զոր Պէկլը շահեցաւ 9ի դէմ 11 կէտով, ընդդէմ՝ Թուլուզի :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ, ութսուն տարեկանին մեռաւ կարդինալ Պերան, Փրակայի Արքեպիսկոպոսը, որ 1965ին միայն կրցած էր Արտօնութիւն ստանալ Հռոմ երթալու: «Լուութեան եկեղեցիի» այս իշխանը տաժանակիր աշխատանքներու դատապարտուած է նախ 1942ին Նացիներու կողմէ, ապա արգելափակուած, 1949էն սկսեալ, Ստալինականներու կողմէ : 1963ին է միայն որ զինքը ազատ արձակած են, բայց արտօնութիւն չեն տուած որ իր թեմը վերստանայ: Անցեալ Յունուար 25ին, պատգամ մը ղրկած էր Չեխերուն, յայտնելու համար իրենց իր գգացումի միութիւնը ուսանող Եան Պալաքի զոհաբերութեան առթիւ, ուր կ՚ըսէր ի մէջ այլոց՝ « կը հիանամ իրենց հերոսութեան նոյնիսկ երբ չեմ կրնար համամիտ ըլլալ այս յուսահատ արարքներուն: Անձնասպանութիւնը երբեք մարդկային չէ: Այս մեծ այլ տխուր ժամուն, մեր երկրին համար, լսեցէք նաեւ իմ ձայնս, տկար ու խոնարհ ձայն մը լի՝ ցաւով եւ սիրով : Փրակայի ձեր ծեր Արքեպիսկոպոսին ձայնն է, կարդինալ՝ Եոզէֆ Պերան, որ ձեզի կը խօսի Հռոմէն » :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ դադար մը արձանագրեց Կիրակի օր : Նախորդ օրը սակայն, հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն արտայայտուած էին Ալէն Փոհէր, Կրիվին: Այս վերջինը կը շեշտէ թէ իրենց ուզած համայնավարութիւնը « ա լա Բըրեժնեւ» համայնավարութիւն մը չէ այլ պէտք է իբրեւ տիպար ունենալ՝ «Զէ» Կուեվեռան: Անոր խօսքն ալ կը յիշեցնէ «ամէն յեղափոխականի պարտականութիւնը, յեղափոխութիւն ընելուն մէջ կը կայանայ »... Ալէն Փոհէրի ծրագիրը ծանօթ է : Կ՚ուզէ բոլոր Ֆրանսացիներուն նախագահն ըլլալ: Կողմնակից չէ ժողովը լուծելու եթէ չստիպուի : Թեկնածուներուն կարգին խօսած է նաեւ Տիւքաթէլ, որ ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ ապատական, բայց նաեւ յառաջդիմութեան եւ նախաձեռնութեանց մարդ մը : Ժողովուրդի մարդ եմ կ՚ըսէ («Հայրս կօշկակար էր») ու նաեւ ուրիշներուն համար աշխատած է, իր գործը ստեղծելէ առաջ: Ռոքառ, ամէնուն դէմ է : Ըստ իրեն Ֆրանսայի ապագան, ու Ձախի ապագան միայն Փէ ԷՍ Իւն կրնայ մարմնաւորել : Տիւքլօ կը խորհի թէ Ձախի միակ թեկնածուն՝ ինք է : Յիշենք նաեւ թէ ձախ՝ կոլիստ՝ Ռընէ Քափիթան (որ իբրեւ նախարար հրաժարեցաւ Ապրիլ 27ի հանրաքուէի վաղորդայնին), յօդուած մը ստորագրած է Մոնտի մէջ, ուր բոլոր թեկնածուները «Թարթիւֆներ» կ՚որակէ «Բարեփոխումներու Թաղումը » խորագրին տակ : Ծանր յարձակում մը կ՚ընէ մանաւանդ Փոմփիտուի վրայ, եւ կ՚ըսէ.— « Դիպուածով չէր որ Փոմփիտու, Հռոմի մէջ, անցեալ Յունուարին առանց տեղեակ պահելու ա՛ր Կոլը յայտարարութիւն մը բրաւ, որ սահմանուած էր ճամբայ հանելու այն փրոդէսիսիան որ պիտի յանգէր Զօր. տը Կոլը քշելու Էլիզէէն » : Ու արդարութեան նախկին նախարարը կ՚եզրակացնէ.— « Կարելի է շատ ուշ է արդէն հանդիսանալու համար որ Թարթիւֆներ ընտրուին, բայց շատ ուշ պիտի չըլլայ ընտրութեան վաղորդայնին, երեւան հանելու համար աստնց խաբեբայութիւնը եւ կոչ ընելու՝ ժողովրդական դիմադրութեան » :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ համար, «չորս»երը կարգադրութիւն մը չեն գտած : Կը կարծուի թէ այս օրերս պիտի բաժնուին, հրահանգելով Իսրայէլի որ գրաւած հողերը պարպէ : Բայց Իսրայէլ արդէն քանիցս կրկնած է թէ ո՛չ «չորսերու» ուրոշումներուն ընթացք կուտայ, ո՛չ ալ Ապահովութեան խորհուրդի : Այդ կը նշանակէ որ ժողովները միայն ջուր ծեծելու կը ծառայեն :

ՏՈՔԹ. ՊԼԱՅՊԵՐԿ, Քափի հանրածանօթ հիւանդը, որ երկրաղոյնն է սրտի փոխարկումի ենթարկուածներուն, կրկին հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Յայտնի չէ թէ ի՞նչ ունի, բայց վիճակը մտահոգիչ կը նկատուի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մանաւանդ Փարիզի համալսարանական վիճակը շատ հեռու է փայլուն ըլլալէ : Հոնորէ տը Պալզաք լիսէն չորս օրուան համար փակուած է, հրդեհի մը հետեւանքով, տեսուչին որոշումով :

ՌՈՒՍԵՐԸ մեծ յաղթանակ մը տարած են անջրպետին մէջ: Վէնիւս Ե. եւ Վէնիւս Զ., որոնք Արուսեակ ղրկուած էին հասան Ուրբաթ եւ Շաբաթ: Կը թուի թէ Արուսեակ բնակելի մոլորակ մը չէ, ըստ ստացուած տեղեկութիւններուն :

ՍԱՅԿՈՆԻ կառավարութիւնը բաւական մտահոգ է Նիքսընի ծրագրէն եւ նախագահ Թիէօ կ՚ուզէ հանդիպում մը ունենալ Միացեալ Նահանգներու նախագահին հետ, որպէսզի իրաց ներկայ կացութեան մէջ, հաստատակաց քաղաքականութիւն մը պատրաստեն :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ «մաքրագործումը» կը շարունակուի: Լիսթի եւ Ռիփորթըր թերթերուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները սկիզբ մըն են միայն : Ստալինականները կրկին գործի գլուխ են :

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ

Լեզուն է ամէն մի ժողովրդի ազգային գոյութեան ու էութեան ամենախոշոր փաստը, ինքնորոյնութեան ու հանճարի ամենախոշոր դրոշմը, Պատմութեան հեռաւոր անցեալի կախարդական բանալին, հոգեկան կարողութիւնների ամենաճոխ գանձարանը, հոգին ու հոգեբանութիւնը :

Յ · ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Գրական աշխատանքի ընթացքին Յովհ · Թումանեան բազմիցս անդրադարձած է արուեստի եւ գրականութեան, գրական լեզուի մշակման ու զարգացման հետանկարին, լեզուական փոխառութիւններուն, գրական լեզուի եւ բարբառներու յարաբերութեան հարցերուն, կատարած է բազմաթիւ արժէքաւոր ու խորիմաստ դիտողութիւններ, որոնք մինչեւ այսօր դեռ չեն կորսնցուցած իրենց ուժն ու թարմութիւնը :

Հայ գրական լեզուի հարցերուն մասին խօսած է զանազան առիթներով : Յատկապէս 90ական թուականներէն սկսեալ՝ ան յաճախ անդրադարձած է այս մասին : Գրաքննադատական յօդուածներուն, ինչպէս նաեւ Հր · Աճառեանի «Գաւառական բառարանի»ն վերաբերեալ կատարած դիտողութիւններուն ընթացքին երեւան եկած են Թումանեանի լայն ծանօթութիւնները, արուեստագէտի ճաշակն ու նրբութիւնը :

Գրական լեզուի հարցերուն անդրադարձած է նաեւ Հայոց Գրողներու Ընկերութեան երեկոյթին կատարած իր դասախօսութեան մէջ, 1916ին, երբ «օրակարգի հարց դրուած էր մեր գրական լեզուն վերջնապէս մէկ ուղիի վրայ հաստատելու, միանգամընդմիշտ անոր նկարագիրն ու սահմանները որոշելու խնդիրը» :

Լեզուի մասին գրած յօդուածներուն եւ առանձին գործերու մէջ ան զարգացուցած է, հետեւողական կերպով, միասնական ազգային գրական լեզու ստեղծելու գաղափարը :

Դեռ անցեալ դարու 50ական թուականներուն, երբ դրչապայքարը հարցը վճռեց յօգուտ աշխարհաբարին, եւ երբ «Հիւսիսափայլ» հարթեց արեւելահայ գրական լեզուին զարգացման ուղին, օրուան հիմնական պահանջը դարձաւ հայ գրական լեզուն մշակելու, կատարելագործելու խնդիրը : Այս գործին մէջ, անտարակոյս, մեծ եղաւ «Հիւսիսափայլ»ի դերը, որ նոր պայմաններուն մէջ հետեւողական պայքար մղեց արեւելահայ գրական լեզուին մշակման եւ զարգացման համար : Բայց, այսուհանդերձ, «Հիւսիսափայլ»ը չմշակեց այնպիսի լեզու մը, որ դառնար մեր գրականութեան հիմնական լեզուն : Եւ չէր ալ կրնար, որովհետեւ, ինչպէս ճիշդ կերպով կը նկատէ Թումանեան, «բոլորովին նոր էր խօսքը ... եւ որպէս ամէն մի նորութիւն, ունէր իր խակութիւնը, իր թերութիւնը, իր անկատարութիւնը » :

« Հիւսիսափայլ»ի լեզուն դեռ լրիւ ազատած չէր գրաբարեան ձեւերէն, որովհետեւ «այդ նոր խօսքի դայեակներն ու պաշտպանները դեռ երէկ մէկել օրը հին խօսքով էին խօսում, գրաբառ էին գրում » :

« Հիւսիսափայլ»ը ստեղծեց «իրաւ ու անկենդան, կիսամեռ մի լեզու՝ լի խրթին ու չոր խօսքերով ու դարձուածքներով» (Վ · Տէրեան) : Ան աւելի շատ մամուլի լեզու էր, քան գեղարուեստական գրականութեան : «Հիւսիսափայլ»ը միայն սկսաւ նոր գրական լեզուին մշակման հոլովոյթը : Հիւսիսափայլեան լեզուին պատ չունէր չարունակուեցաւ ընդհուպ մինչեւ 900ական թուականները :

Ահա թէ ինչու Թումանեան բազմաթիւ առիթներով կ'արտայայտէր իր դժգոհութիւնը : 1896ին ան կը գրէր · « Մեր գրականութիւնն այն վիճակի մէջ էր, որ նոյնիսկ մի կարգին լեզու չունէր իրան համար» :

Թումանեան շատ յստակ կերպով կ'ընդգծէ այն միտքը, որ «մեր աշխարհիկ լեզուն ընդամէնը յիսուն տարեկան է · մի մատղաշ հասակ մանաւանդ լեզուի համար», ուստի այդ կէս դարու ժամանակաշրջանը բաւական չէր, որ անիկա ձեւաւորուի եւ դառնայ գրականութեան լեզու, յատկապէս եթէ նկատի ունենանք, որ «նրա զարգացման գործը այդ ժամանակաշրջանում բարեյաջող պայմանների մէջ չի եղել » :

Թումանեան մէջտեղ կը դնէ գրական լեզուի ազատ ու անկաշկանդ զարգացման հարցը : Ան իրաւացիօրէն սխալ եւ «անխոհեմ բան» կը համարէր կենդանի լեզուին վրայ չոր ու ցամաք հրամաններ արձակելը եւ որոշումներով անոր սահմանները փակելը, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ դեռ գրական լեզուի սահմանները որոշուած չեն, երբ դեռ «մեր գրականութեան լեզուն իւր կազմակերպութեան այն շրջանումն է, որ միշտ նոր ու նոր ձեւեր ու բառեր է ընդունում » :

Բանավիճելով իր անշրջահայեաց քննադատներուն հետ, որոնք կը պահանջէին «մաքուր հայերէն գրել», Թումանեան հեգնանքով կը հարցնէ · «Որի լեզուն էք համարում մաքուր հայերէն, ցոյց տուէք ու հրամայեցէք, որ նրա նման գրեն» : Ի հարկէ, Թումանեան որոշ չափով ծայրայեղութեան մէջ կ'իյնայ՝ չանսնելով մեր գրականութեան մէջ որեւէ օրինակելի ներկայացուցիչ, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որ այս տողերը գրուած են այն ժամանակ, երբ արդէն ստեղծուած էին Րաֆֆիի, Շիրվանզադէի, Նար – Դոսի լաւագոյն վէպերն ու պատմուածքները :

Բայց եւ այնպէս ան այն ճիշդ տեսակէտը կ'արտայայտէ, որ մեր գրական լեզուն մշակման ու զարգացման հոլովոյթին մէջ է եւ կարելի չէ սահմանափակել կամ արգելակել անոր ազատ զարգացումը :

Այսպէսով, Թումանեան ոչ միայն չէր ժխտէր ընդհ · գրական լեզուի գոյութիւնը, այլեւ ընդհակառակն, կը դանէր, որ առանց ընդհանուր ու միասնական գրական լեզուին կարելի չէ ազգային ուժեղ գրականութիւն ստեղծել : Յատկապէս ԺԹ · դարու Բ · կէսէն եաք կը զօրանայ մեր ժողովուրդին ազգահաւաքման ու ամբողջացման հոլովոյթը, որ «իր հերթին յառաջ է բերում ինքնուրոյն լեզուի ու սեփական գրականութեան » պահանջ : Ժողովուրդը կը սկսի հաւաքել իր «լեզուին ցրուած գանձերը », որ «էդ ամէնից ստեղծի մի ուժեղ ու կենդանի լեզու, ազգային լեզու, գրական լեզու », որովհետեւ «էս հանգամանքներում մի ազգային ընդհանուր լեզուի խնդիրը առաջնակարգ խնդիր է » :

Իսկ ի՞նչպէս, ի՞նչ ուղիներով պէտք է առաջնորդուէր հայ գրական լեզուի զարգացումը, մշակումն ու կատարելագործումը : Այս հարցը, որ օրուան հիմնական խնդիրն էր, բազմաթիւ վիճաբանութիններու առիթ կուտայ :

Այս հարցին մէջ Թումանեան ունեցաւ իր յստակ եւ հետեւողական դիրքորոշումը՝ մեծ չափով նպաստելով հայ գրական լեզուի հարստացման, ժողովրդականացման եւ պարզութեան : Արդարեւ, կը զարգացնէ այն միտքը, թէ գրական լեզու ստեղծելու իրական հողը ժողովրդական բարբառներն են, որ «Հայոց լեզուի խրնդիրը, զանազան շրջաններիցանցնելուցյետոյ, վերջնականապէս պիտի վճռուի ժողովրդական լեզուի կատարեալ յաղթանակով » :

Հարուստ գրական լեզու ունենալու համար անհրաժեշտ է հաւաքել բարբառներու լեզուական գանձերը, ժողովրդական լեզուամտածողութեան հարազատ ոճերն ու դարձուածքները, որովհետեւ անոնք են գրական լեզուին սնունդ տուող աղբիւրները :

Ըստ ածէն, անշուշտ, չի հետեւիր, թէ Թումանեան կ'առաջարկէր գրական լեզուն խճողել բարբառային աւելորդ տարրերով, բարբառային ամէն մէկ ձեւ մտցնել գրական լեզուին մէջ, այլ կ'առաջարկէր այդ կենդանի աղբիւրներէն օգտուիլ շնորհքով, տեղին ու ճաշակով : «Շնորհքի բան է, թէ ով ինչքան եւ ինչպէս կ'օգտուի այդ աղբիւրներից » :

Թումանեանի լեզուական հայեացքներուն մէջ կարեւոր են նաեւ լեզուներու փոխադարձ մերձեցումներուն, լեզուական փոխառութիւններու հարցերը : Փոխադարձ ազդեցութիւնները ազգերու միջեւ յառաջ կը բերեն փոխառութիւններու բնական անհրաժեշտութիւն, եւ ասիկա, ըստ Թումանեանի, «սովորական վիճակն է ամէն մի լեզուի » : Երբ ժողովուրդ մը փոխադարձ կապի մէջ կը գտնուի ուրիշ ժողովուրդի մը հետ, անոր լեզուէն նոր բառեր կ'առնէ, «նորանոր գաղափարների հետ նորանոր ոճեր ու բառեր է ընդունում » : Լեզուներու զարգացման պատմութիւնը ցոյց կուտայ, կը նկատէ Թումանեան, որ «ոչ մի լեզու, որքան էլ ազգային բնաւորութիւնը պահի ու զարգացնի, չի կարող փոխառութիւններից ազատուել ու կղզիանալ», «թէ ժողովրդական, թէ գրական լեզուի մէջ փոխառութիւնները եղել են միշտ եւ կը լինեն, եւ շատ զեղեցիկ է, որ էդպէս է · միայն պէտք է իմանալ շնորհքով, խելացի առնել ու տեղը գործածել, ահա խնդիրը» :

Ցաջող փոխառութիւնն ու ճիշդ թարգմանութիւնը համարելով «մեծապէս տաղանդի եւ շնորհքի գործ»՝ Թումանեան կ'առաջարկէ զգոյշ ըլլալ, որովհետեւ «ամէն մի հնչիւն, ամէն մի բառ, ամէն մի ձեւ ու ոճ մի մեծ ստեղծագործութիւն է, մի ամբողջ աշխարհք » :

Անշուշտ Թումանեան չէր առաջարկեր բոլոր օտար բառերը թարգմանել, այսպէս բամծ՝ հայացնել : Եթէ լեզուն ընդունակ է օտար բառերը հարազատօրէն թարգմանելու կամ յարմար բառեր շինելու, «ուրեմն պէտք է գործածի դրանց հայերէն համարժէքները, իսկ եթէ ոչ՝ փոխառեալ բառը, որովհետեւ միշտ աւելի լաւ է չունեցած բառը փոխ առնել, քան թարգմանել ու ֆրակը շինել պոչատդեստ ...» :

Թումանեանի այս տեսակէտը միանգամայն ճիշդ է եւ ուսանելի նաեւ այսօր : Գրական լեզուի մշակման ու կատարելագործման վերաբերեալ ունեցած իր հայեացքները Թումանեան հետեւողական կերպով կիրարկած է նաեւ իր գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն մէջ :

Թումանեան իր գեղարուեստական բարձրարժէք ստեղծագործութիւններով ու լեզուական արուեստով խոր հետք ձգած է մեր գրական լեզուին զարգացման ամբողջ ընթացքին վրայ եւ «միշտ կենդանի պահել գրական խօսքի կապը կենդանի ինքնաբուխ ակունքներին» (Զարեանց) :

ԱՇ · ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՔՐՈՆԻՔ

(Բ · եւ վերջին մաս)

Մայիս 7ին, Գալուստ Կիւլպէնկեանի շէնքին մէջ, որ այժմ «Փորթուկալեան Մշակութային Կեդրոն » է, բացումը կը կատարուէր խիստ շահեկան ցուցահանդէսի մը հայ արուեստագէտներու, կազմակերպութեամբ Հիմնարկութեան եւ Թորոս Ռոսլին ընկերութեան : Այս վերջինին մասին, քանիցս խօսուած է «Յա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ · ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Նուրի պէյ ամբողջ օրը փակուած կը մնար տան մէջ · միայն գիշերները դուրս կ'ելլէր քալելու եւ օդ առնելու համար : Ամէն օր երիտասարդ յեղափոխականները կուգային իր մօտ տեսակցելու եւ տեղեկութիւններ հաղորդելու : Իր եւ անոնց միջեւ մտերմութիւնը այնչափ առաջ գացած էր որ այլեւս Նուրի պէյ իրենցմէ մէկը կը համարէին ու անոր քով իրենց ներքին գործերուն վրայ կը խօսէին առանց կասկածանքի :

Նախկին պալատականը յաճախ խնդալով կ'ըսէր ·

— Այսօր բաւական նիւթ տուիք ինծի իրիկունը Երլաըղ ժուռնալ գրկելու համար :

Վերջապէս Պոլսէն սպասուած նամակը եկաւ : Ամէն բան յաջող էր, պէտք եղած սենեակները վարձուած էին ապահով տեղ մը, ասկէ զատ նամակը կը յայտնէր, որ Պոլսոյ մէջ Նախկին խստութիւնը չէր մնացած, թէ ոստիկանութիւնն իր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձուցած կը թուէր, թէ լրտեսները շատ չէին երեւար եւ թէ գործելու պատեհ առիթն էր :

Ասլան պէյ յաջողած էր երեք հատ գերմանական անցագիր ձեռք ձգել, որոնցմով պիտի երթային Նուրի պէյ եւ երկու յեղափոխականները · այդ երկու յեղափոխականներէն մին էր մեր ծանօթ բարեկամը Արիֆ պէյ, որ անպատճառ ուզած էր մասնակցիլ իր ընկերոջ պատմական գործին՝ իսկ միւսը ալպանացի երիտասարդ մըն էր, յանդուգն ու կորովի, որ բոլորովին անծանօթ ըլլալով Պոլսոյ մէջ՝ պիտի կրնար ազատօրէն գործել եւ շատ օգտակար ըլլալ :

Շարաթ գիշեր մը, Սայի, Արիֆ եւ Ասլան պէյերը հաւաքոյթ մը ունեցան եւ այս միջոցին Նուրի պէյ ոտքի ելլելով յուզուած ճառ մը ըսաւ ·

— Սիրելի բարեկամներ, վաղը առտու կը մեկնինք երթալ բռնաւոր գազանին ճիրաններէն ազատելու համար ձեր պատուական ընկեր Սատըք պէյը, որ չարաթներէ ի վեր մութ զնտանի մը խորը կը տառապի յուսահատ՝ ինքզինքը լքուած համարելով ամէնէն : Մեր կատարելիք գործը անշուշտ դժուարին ու վտանգաւոր է, բայց Աստուծոյ շնորհիւ կատարեալ հաւատք ունիմ որ պիտի յաջողինք եւ պիտի կրնանք ազատել տարաբախտ բանտարկեալը : Ձիս թէեւ մէկ քանի օրէ ի վեր միայն ճանչցաք, բայց կը յուսամ որ կրցաք գնահատել : Հասկցաք որ շահամոլ խաբեբայ մը չեմ եւ ձեզի հետ յարաբերութեան մէջ մտնելով, ուրիշ նպատակ չեմ ունեցած՝ եթէ ոչ Սատըք պէյի փրկութիւնը : Հիմա պէտք է խոստովանիմ որ ուրիշ նպատակ մըն ալ ունիմ, այն է քաւել իմ անցեալս, իմ պալատականի անցեալս եւ ասիկա մէկ կերպով մը միայն կարելի է ինծի համար, այն է յեղափոխական դառնալ, ձեր քոմիթէին մէջ մտնել եւ կեանքիս մնացորդ մասը հայրենիքիս փրկութեան եւ ազատութեան յաղթանակին նուիրել ...

— Կեցցէ՛ Նուրի պէյ, գոչեցին ամէնքը ծափահարելով :

— Կը փափաքիմ որ, չարունակեց Նուրի պէյ, գիս ձեր քոմիթէին անդամ ընդունիք մեկնելէս առաջ : Կրնայ ըլլալ որ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուիմ եւ այդ ձերբակալութեան հետեւանքը պարզապէս իմ մահս պիտի ըլլայ : Արդ, կ'ուզեմ որ գոնէ յեղափոխական մեռնիմ ... այս միխիթարութիւնը տուէք ինծի, կ'ուզեմ որ այլեւս ձեզի «սիրելի բարեկամներ» չանուանեմ, այլ «սիրելի ընկերներ» ... :

Ամէնքը խորապէս զգածուած էին այս խօսքերէն :

— Ձեր փափաքը մեր ամէնուս ալ փափաքն է, ըսաւ Սայի պէյ ոտքի ելլելով : Յետոյ իր շուրջի ընկերներուն դառնալով հարցուց ·

— Այնպէս չէ՞ :

— Այո, այո, կրկնեցին ամէնքն ալ միաբերան :

Նոյն վայրկեանին փողոցին դուռը զարնուեցաւ :

Կոչնականները զարմացած՝ իրարու երես նայեցան : Մէկու մը չէին սպասեր այդ վայրկեանին, ո՞վ կրնար ըլլալ եկողը :

Խոհարար Ահմէտ գնաց դուռը բանալու եւ վայրկեան մը ետքը սրահին մէջ երեւցաւ զինուորական մը հարիւրապետի համազգեստով :

— Սէֆէր պէյն է եկեր, գոչեցին ամէնքը ուրախութեամբ, եկուր ճիշդ ժամանակին հասար :

Հակառակ իրեն ուղղուած հրաւէրին՝ հարիւրապետը անշարժ մնաց իր տեղը, դաժան նայուածք մը ուղղելով ամէնուն վրայ :

— Տեղ բացէք Սէֆէր պէյին, գոչեց Սայի պէյ, հոս իմ քովս եկուր, պէտք ունինք քեզի :

— Ի՞նչ կայ, որ հարցուց նորեկը խիստ ձայնով մը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար · – 132)

ալոնի մէջ, կը համախմբէ հայ արուեստագէտներ (գծագրիչ, նկարիչ, արձանագործ): Հոս իրենց գործերը կը ցուցադրեն.— Եաքուպով, Լեւոն Թիւթիւնճեան, Բ. Խերումեան, Տարիա Կամսարական, Ժորժ Յակոբեան, Էլիզ Ժան (Գույումճեան) կիտէթ Քարզոնէլ, Տիգրան (Խուպճէքեան), Զ. Մութաֆեան, Նորիկեան, Շահնազար, Պերճօ (Կոստանեան), Ս. Տէր (Տէր-Միքայէլեան), Բիւզանդ Թօփալեան, Թորոս (Քելէնեան), Տէր-Մարգարեան, Պրունա Ջիպուք, Էմ. Փափազեան, Եփրէմեան, Սամուէլ Փափազեան, Լ. Քալաֆաթ, Արխատաղեան, Արտաւազդ Պէրպէրեան: Գեղեցիկ քաթալոկին յառաջաբանը գրած է պատմաբան Ժագ Մասօ, որ ծանօթ է Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին եւ գիտէ խօսիլ անոնց մասին:

Ձեռնհաս քննադատին թողլով այս գործերու մասին խօսիլը, շեշտենք թէ նախաձեռնութիւնը խիստ գնահատելի է, իր տեսակին մէջ:

×

Ժամը 21·30ը անց սկսաւ ժամը 20ին յայտարարուած ճաշը, զոր Հ. Բ. Ը. Մ.ը կազմակերպած էր Հիլթընի մէջ Մայիս 9ին: Հետաքրքրական էր պատուոյ սեղանը, ուր կողք կողքի, սիրալիր համակեցութեան մը պատկերը կը պարզէին, դըրամատիրութեան եւ պրոլետարիատի ներկայացուցիչները, ինչպէս սրամտութեամբ նկատեց Ուիլեըմ Սարոյեան իր խօսքին ընթացքին: Վ. Համազասպեանէն զատ, Հայաստանէն ներկայ էր նաեւ բանաստեղծ Վահագն Դաւթեան:

Ճաշէն ետք սկսաւ ճառերու եւ գեղարուեստական յայտագրի բաժինը մը, զոր վարելու պաշտօնը յանձնուեցաւ Պ. Ստեփան Սրապեանի: Մեր բարեկամը, ըստ երեւոյթին, յարմար անձը չէր այդ պաշտօնը կատարելու: Գրաւոր, լաւ պատրաստուած ճառ մը արտասանեց Պ. Ալեք Մանուկեան, որոշ վերապահութիւն յայտնելով հանդէպ Ֆրանսահայ գաղութին: Հայաստանէն Ամերիկա սովորութիւն դարձած էր թուի քննադատել Ֆըրանսահայ գաղութը, որ Ամերիկայի վըրայ գոնէ այն առաւելութիւնն ունի, որ ինքնագոհ չէ եւ գիտակից է իր թերիներուն: Մինչ Պ. Մանուկեան շատ խանդավառ է ամերիկահայ գաղութով, որ միլիոն տոլարներ ծախսած է եւ կը ծախսէ եկեղեցիներ կառուցանելով, ու մետասաններորդ ժամուն ալ միտքը ինկած է... դպրոց չինել: Այս վերջին նպատակին համար Հ. Բ. Ը. Մ.ը ձեռնարկած է երկու միլիոն տոլարի հանգանակութեան մը: Լաւ է ուշ քան երբեք կ'ըսուի, յուսանք որ բոլորովին ուշ չըլլայ երբ հանգանակութիւնը վերջանայ, դպրոցները սկսին չինուիլ, օր մըն ալ լրանան: Այն ատեն սակայն, (մաղթենք՝ ծաղրատիկէն առաջ) կը վախնանք որ աշակերտ գտնելը դժուար ըլլայ:

Պ. Վ. Համազասպեան տաք խօսքեր բերաւ հայրենիքէն, գովքը հիւսելով նաեւ Սփիւռքի այս մեծ՝ կազմակերպութեան, որու անաչառ, անկողմնակալ եւ վեհանձն գործունէութեան համոզուած կը թուի:

Ուիլեըմ Սարոյեան, սրամիտ ելոյթով մը, պահ մը զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեց: Յիշեց Հայաստան իր առաջին այցելութիւնը ու զարմանքը, տեսնելով որ «ամէն մարդ հայերէն կը խօսի»: Խորհ. դեսպանատան Ա. քարտուղար Պ. Խարազեան, իր ուրախութիւնը յայտնեց որ նըման հաւաքոյթներ այլեւս կարելի են ու հայրենիքի եւ սփիւռքի յարաբերութիւնները սերտացած:

Հաւանաբար դեռ խօսողներ ըլլային եթէ տնօրէնութիւնը չյիշեցնէր... ժամը: Ինչ որ պատճառ եղաւ հաւաքոյթին փակումին, զոր ճառով մը եւ աղօթքով կատարեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան: Հայրապ. Պատուիրակը յոյս յայտնեց որ Ֆրանսահայ գաղութը կը բարգաւաճի եւ առիթը կը ստեղծէ որ Պ. Մանուկեան այլեւս նման վերապահութեամբ չարտայայտուի անոր մասին:

Այս ամբողջը համեմուած էր նաեւ գեղարուեստական յայտագրով, որու ընթացքին Տիկին Իրիս Պիւլպիւլեան-Փափազեան խանդավառեց ներկաները իր հաճելի երգերով, Օր. Անայիս Աթմաճեան արտասանեց, Պ. Գարանֆիլեան երգերով բերաւ իր մասնակցութիւնը: Քիչ լսեցինք դժբախտաբար Հայաստանի արուեստագէտներուն նուագը, բայց կըրցանք գնահատել Օր. Մելանիա Աբովեանի հմայիչ ու տաք ձայնը, զոր լսելը իսկական հաճոյք էր:

Վահագն Դաւթեան կարդաց իր մէկ անտիպ քերթուածը նուիրուած՝ Հայ Լեզուին:

Հ. Բ. Ը. Մ.ը ունէր նաեւ պարահանդէս մը, յաջորդ օրը, որու ներկայ եղած է խուռներամ բազմութիւն մը: Գեղարուեստական յայտագրի ընթացքին, Հայաստանի արուեստագէտներէն զատ, բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է Լիզ Սարեան, ֆրանսերէն եւ հայերէն իր երգերով:

Ա. Մ.

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

Մոնթրէալ, Յատուկ).— Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչման հանդիսութիւնը Մոնթրէալի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, տեղի ունեցաւ Ապրիլ 27ին երեկոյեան ժամը ութին, Սալ տը Պրէօպէֆի մէջ:

Այս յիշատակի հանդիսութեան կը մասնակցէին գաղութի բոլոր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները — Հ. Յ. Դ. «Միհրան Փափազեան» կոմիտէ. «Համազգային», «Հ. Օ. Մ.», «Հ. Մ. Ը. Մ.» «Կամք» եւ Հ. Յ. Դ. «Լեւոն Շանթ» ուխտ:

Ազգ. փառերգներու յոտնկայս ունկնդրութենէն ետք, հանդիսութեան բացումը ըրաւ Մանուկ Պօյաճեան:

Երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք այսօր, ըսաւ, մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին առջեւ՝ վերանորոգելով մեր հաւատքն ու ուխտը, հաւատարիմ մնալու անոնց ապրած եւ երազած վեհ գաղափարականին: Ապրիլ 24ը ֆիզիքական պարտութիւն մըն է մեզի համար, բայց միաժամանակ բարոյական յաղթանակ մը:

Ապա Մ. Պօյաճեան խօսքը տուաւ օրուան նախագահին Նուպար Սերոբեանի, որ իր կարգին շեշտեց թէ մեր այս հաւաքոյթը յաղթանակի հանդէս մըն է: Կեանքը եւ մահը շատ քիչ անգամ կրնանք զատել իրարու այսքան մօտիկ. Հայը, քալեց այդ կեանքին եւ մահուան հետ, մնաց, եւ պիտի մնայ: Ապրիլ 24ը յիշեցումի եւ վերապրումի օր պէտք է դառնայ, մանաւանդ մեր երիտասարդութեան, հայ մնալու եւ հայ ապրելու համար:

Օրուան բանախօսն էր «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագիր Մինաս Թէօլէօլեան, որ բեմ հրաւիրուելով խօսեցաւ ներշնչումով: Ստորեւ ամփոփ խօսքը.—

Միամտութիւնը չունինք պատրանքներ սնուցանելու: Այսուհանդերձ, եթէ մենք լռենք, պատմութիւնը պիտի չլռէ, պիտի չդադրի պատմութեան ձայնը, ձայնը մարդկութեան, ձայնը ժողովուրդներու, ձայնը Հայութեան՝ Տէր Զօրէն մինչեւ Արարատ, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Քալիֆորնիա: Ո՞ւր է Հայը անվախճան, որ մշակոյթներու ջահը վառեց. այն լուսատենչ ազգը, որ եւրոպական մշակոյթներու զուգահեռ պահեց իր ինքնութիւնը, դաւանանքը, հարստութիւնը: Աշխարհէ աշխարհ չթողուց գիրն ու գրիչը, քրիստոնեայ ժողովուրդներու հասկացողութեամբ, դառնալով յառաջապահներէն մէկը:

Ո՞ւր է այն ժողովուրդը, որ իր հոգիի եւ մտքի թերթերուն վրայ վաստակ մը կտակեց մարդկութեան, տուաւ երաժիշտներ, գրագէտներ, դերասաններ, օրէնք եւ սահմանադրութիւն, տուաւ Ֆասուլաճեաններ, Ադամեաններ, տուաւ Օտեաններ, Զօհրապներ, Վարուժաններ: Եթէ ֆրանսացին՝ Ռասին եւ Մոլիէր ունէր, Անգլիացին՝ Շէյքսփիր, եթէ Արաբը՝ Ապու Լալա Մահարի ունէր, եթէ իտալացին՝ Տանթէ, գերմանացին՝ Պախ եւ Պէթհովէն ունէր, Հայը՝ Մեսրոպ ունէր, Նարեկացի ունէր, Եղնիկ եւ Շնորհալի ունէր, Թուրքը ի՞նչ ունէր: Գողցըւած շրջապատի ձայնը պիտի բռէ այդ բոլորը: Ո՞ւր են Կարնոյ, Սեբաստիոյ, Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի Հայերը, ո՞ւր են Փոքր Ասիոյ Հայերը: Հայը տեսաւ ու մարդկութիւնը դիտեց, եւ մնաց դերակատարի դիրքին մէջ: Ֆրանսացին՝ իր ձեռքերը լուաց Սէնի մէջ, Ռուսը՝ Վոլկայի մէջ, Անգլիացին՝ Թայմզի մէջ:

Մեծ Եղեռնէն յիսուն և աւելի տարիներ ետք, այսօր, նահատակներու ոգեկոչումը մեզ անոնց երազներուն կը կապէ, աւելի քան անոնց սուգին ու վշտին, ըսելու համար Դ. Վարուժանի պէս.— «Ինչ փոյթ կեանքը մեռնող, երբ որ երազն անմահ է»: Պիտի մեռնինք մենք, պիտի կ'առնի մեր կեանքը, սակայն պիտի տեւեն գաղափարներն ու նպատակները, և մեր երազները անմահ պիտի մնան:

Ազգերու դերիշխանութիւնը մտաւոր զարգացումի աստիճանով կը զարգանայ: Մշակոյթի դերիշխանութիւնն է տեւկա: Այն ազգը որուն կը պակսի այդ դերիշխանութիւնը, ի զուր բիրտ ուժին կ'ապաւինի:

Գանկեր՝ կը փշրուին, բայց գաղափարներ չեն փոշիանար, արիւնով դեւեր կը ներկուին, բայց Հայութեան գաղափարի մեծութիւնը կարելի չէ բիրտ ուժով թաղել:

Անդրադառնալով վերջին յիսուն տարիներու պատմութեան, Մ Թէօլէօլեան հաստատեց, որ Հայութիւնը հայրենիքի մէջ այսօր տարբեր կը մտածէ քան Սթալինեան բռնատիրութեան շրջանին. Հայութեան թթխմորը տակաւին կանգուն կը պահէ փայլուն իրականութիւնը տեսնելու մխիթարական յոյսը, եւ այն հաւատքը, զոր ունի արտասահմանի վրայ եւ պիտի ունենայ մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, որ վերջին կէս դարու պատմութեան միակ եւ գլխաւոր կերտիչը հանդիսացաւ:

Հայրենիքի վերելքը եւ վերապրող ըՍփիւռքը պէտք է արմատախիլ ընեն մեր մէջ պարտուողական ամէն հոգեբանութիւն:

Ապա Մ. Թէօլէօլեան եզրակացնելով իր խօսքը, շեշտեց, թէ Ապրիլեան ոգեկոչումները Հայ Դատի օրեր են այլեւս, աննկուն կամքի եւ անսպառ ոգիի դերակայութիւնը իր հիմնական հասկացողութիւններով, որպէսզի կարենանք վէրքը երգի վերածել:

Նոյն օրը առաւօտ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցաւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, ի յարգանս մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն խունկի յիշատակին:

Յուշատօնին գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժին:

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԻՄԱՍՏԱՍԷՐՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ

Սոկրատ կ'ըսէ. ուժը երբ միտք եւ իմաստութիւն չունի, կը մեռցնէ իր տէրը:

×

Մոսենիոս կ'ըսէ.— Համաձայնէ յաջողութեամբ մեռնիլ, երբ պէտք է, որովհետեւ կրնաս յետոյ մահը դիմաւորել, իսկ յաջողութիւնը՝ ոչ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (486)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժողովուրդին վեհապ...: Միշէլ. Քենդամփուա. Սալըը: Հօշ:

Մարոօ, Փլաթոն. Արպըր-Սէք:

Վորշալիա, Թիյեի, «Փօփիւլէր» լրագրին մունետիկը»:

Պարկեշտ քաղքենին՝ որու ձեռքը մնացած էր այս ցանկը՝ հասկցաւ անոր նշանակութիւնը: Կ'երեւայ թէ այս թուղթին վրայ կատարելապէս նշանակուած էին Մարդու Իրաւանց Ընկերութեան չորրորդ Հէջանի թաղերուն անունները, ինչպէս եւ պարագլուխներուն անունները եւ բնակութեան տեղերը:

Այս բոլոր խրողութիւնները, որոնք անյայտ մնացած են, այլեւս պատմութեան կը վերաբերին, հետեւաբար կրնան հրատարակուիլ:

Պէտք է աւելցնել նաեւ թէ Մարդու Իրաւանց Ընկերութիւնը այս թուղթը գտնուած միջոցէն ետք հաստատուած կ'երեւի:

Թերեւս միայն ծրագիր մըն էր ան: Սակայն ակնարկութիւններէ եւ խօսքերէ ետք գրուած նշանակներէն ետք կը սկըսէին տեղի ունենալ նաեւ նիւթական իրողութիւնները:

Փորէնքուր փողոցը փերեզակի մը տունը, դարանի մը դզրոցին մէջէն եօթը թերթ գորշագոյն թուղթ գտնուելով կը դրաւուէր, որոնց ամէնքն ալ երկայնաձեւ էին եւ քառածալ. այս թերթերուն մէջ նոյն գորշագոյն թուղթէն քանեւսեց քառակուսի թուղթեր կային փամփուշտի ձեւով ծալուած, նաեւ թուղթ մը որուն վրայ կը կարդացուէր.

Բարակ 12 ունկի, ծծումբ 2 ունկի, ածուխ 2ուկէս ունկի, ջուր 2 ունկի:

Գրաւման մասին եղած տեղեկագիրը կը հաստատէր թէ գզրոցէն վառօդի աղտուհոտ մը կ'ելլէր:

Որմաչէն մը օրական գործը լմնցնելէն ետք երբ տուն կը դառնար, Օսթէրլիցի կամուրջին քով նստարանի մը վրայ պըզտիկ ծրար մը մոռցաւ:

Այս ծրարը պահնորդարանը տարուելով բացուեցաւ եւ մէջէն ելաւ տպուած երկու տրամախօսութիւն. «Լոհեթիէր»ի ստորագրութեամբ երգ մը, որուն վերնագիրն է «Ընկերացէք, բանուորներ» եւ փամփուշտներով լեցուն թիթեղեայ տուփ մը:

Բանուոր մը իր տաքութիւնը քննել կուտար ընկերոջ մը. ընկերը ձեռքը դնելով կը դիտէր, որ բաճկոնին տակ տարձանակ մը ունի բանուորը:

Պուլվարին վրայ Փէր Լաշէզի եւ Թրոնի սահմանադրան մօտ բոլորովին ամայի տեղը, պատանիները խաղալու ժամանակ, խրամի մը մէջ տաշեղներու եւ կեղեւներու դէզի մը տակէն տոպրակ մը կը գըտնէին, որուն մէջ կար գնդակի ձուլարան մը, փամփուշտ շինելու ծառայող փայտեայ լեսեռ մը, բոլորշի պնակ մը, որու մէջ վառօդի հատեր կային եւ ձուլածոյ պզտիկ սան մը, որուն ներսը հալած կապարի յայտնի հետքեր կը ցուցնէր:

Ոստիկանութեան քանի մը գործակալներ յանկարծ առտուն ժամը հինգին Փարտօ անունով մարդու մը տունը կը մըտնէին եւ կը տեսնէին որ ան իր անկողնին կը կենայ ձեռքը փամփուշտներ բռնած, զորս շինելու վրայ է:

Այս Փարտոնը ետքէն Պարիքատ Մէրիի թաղին թաղապետը եղաւ եւ 1834 Ապրիլի ապստամբութեան մէջ մեռաւ:

Բանուորներու հանգստութեան միջոցին երկու մարդ տեսնուած էին, որոնք Փիքփիւսի սահմանադրան եւ Շարանթօնի սահմանադրան մէջտեղը վիշերապահներու երթեւեկութեան պզտիկ ճամբուն վըրայ երկու պատի մէջ իրարու կը հանդիպէին կապելայի մը քով, որուն դրան առջեւ Սիամի խաղարան մը կայ:

Մին իր պլուզին տակէն ատրճանակ մը կը հանէր եւ միւսին կուտար:

Ատրճանակը յանձնելու վայրկեանին կը նշմարէր թէ կուրծքին քրտինքը խոնաւութիւն տուած էր վառօդին:

Կը խանձէր ատրճանակը եւ սկահակին մէջ արդէն դրուած վառօդին վրայ քիչ մը եւս վառօդ կը դնէր: Յետոյ այդ երկու անձերը բաժնուելով կ'երթային:

Կալէ անունով մէկը որ ետքէն Ապրիլի ապստամբութեան ժամանակ Պոպուր փողոցը վիրամահ ինկաւ, կը պարծէր ըսելով թէ տունը եօթը հարիւր փամփուշտ եւ 24 կայծքար ունի:

Օր մը կառավարութիւնը լուր առաւ թէ արուարձանին մէջ զէնքեր եւ երկու հարիւր հազար փամփուշտ բաշխուեցաւ:

Շաբաթ մը ետք երեսուն հազար փամփուշտ բաշխուեցաւ:

Զարմանալի է որ ոստիկանութիւնը այս փամփուշտներուն եւ ոչ մէկը կրցաւ գըրաւել:

Գրաւուած նամակ մը հետեւեալ տողերը կը պարունակէր.

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստա–փոր կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խնամուած յայտագիր, խմբերգ, մե–ներգ, արտասանութիւն, պար, նուագ :

Երկու արար զաւեշտ մը, Նոր Սերուն–դին կողմէ, ղեկավարութեամբ սիրուած դերասան ընկեր Սարգիս Քէփէնէկեանի *(Ռոմանէն) :*

Մուտքը ազատ է :

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ներկայութեամբ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ

Նախագահ՝ Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի եւ

ՄԱՐԱԹ ԽԱՐԱԶԵԱՆԻ

Առաջին քարտուղար Խորհ Միութեան Փարիզի դեսպանատան :

նաեւ՝

Գրականագէտ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ բանաստեղծ՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·45ին

Օ ՍԻՆԷՄԱ «ԼԸ ՔԱԶԻՆՕ ՏԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Մասնակցութեամբ Հայաստանէն ժա–մանած արուեստագէտներու .—

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի*, Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյ–եան *պարող*, Ալպերթ Սարգիսեան *երգիչ*, Դ. Կգիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աբգարեան *տիւտիւկ*, Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :

Կը ցուցադրուի՝ ԷՐԵԲՈՒՆԻ – ԵՐԱԽԱՆ

(փաստանկար)

փարիզէն եկողներուն վերադարձը ա–պահովուած է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մելանիա Աբովեան *երգչուհի*, Այտա Էնկիպարեան *պարուհի*, Սարգիս Պօտոյ–եան *պարող*, Ալպէր Սարգիսեան *երգիչ*, Դ. Կըիրեան *պարող*, Հրաչիկ Աբգարեան տիւտիւկ, Ճիվան Գասպարեան *տիւտիւկ*, Հրաչիկ Մուրատեան *քամանչա* :

ՊՈԽԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Սալ Միւնիսիփալ

32, Աիւ Փօլ Տէրուլէտ

Այս Երեքշաբթի (20 *Մայիս*), *ժամը* 20·30*ին* :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրի–կուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչնե–րը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրի–կուն ժամը 8·30ին : Խիստ կարեւոր օրա–կարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօ–սապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 *եւ Տիկին Ուզունեանի* 254–17–74 : *Մեկնում առաւօտ ժամը* 8*ին, Սքուար Մոնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրը–ուի այժմէն արձանագրուիլ :*

Գին 15 փրանք

GARBIS
Immobilier

CHARLES SPENTCHIAN

58, Bd. Carnot
06 - CANNES
Tél. : 39-83-70

Ventes

APPARTEMENTS
VILLAS
TERRAINS
COMMERCES

LOCATIONS VIDES ET MEUBLEES

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առա–ւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թեր–մինիւս *սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնե–լով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օ–սէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ : Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրա–կի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբոր–դութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթ–րէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօ–զան–Ուշի եւ Էվոն (իրիկուան ճաշ), վե–րադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :*

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերա–դարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝

175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Օ ՖՈՒԹՊՈԼ Օ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ – տը – Մառնի ընդհ. խորհրդատու) :

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուար)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16·30ին՝ ՖԻՆԱԼ

Մուտք 6 փրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21·30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ

20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ *Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ*

Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առթիւ կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպող

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն եւ սենեակներ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք):

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ.

2295 ՖՐ.

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25

բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) *եւ կիրակի օրերը եկեղեցին*

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ:

Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé — quatre photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les ban ques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ



Նկարները՝ ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝ ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:
Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 փրանք
Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 21 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11517
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.517

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՏԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ

Շէրիաթճիները գործի վրայ են Թուրքիոյ մէջ, մայրաքաղաքէն մինչեւ յետին գիւղերը :

Մուսթաֆա Քեմալի յեղափոխական բարեկարգումներէն 45 տարի ետք տակաւին հին գլուխ, մոլեռանդ յետադիմականները չեն փոխուած երբեք ու ամէն առիթ կ'օգտագործեն իրենց գոյութիւնը զգալի դարձնելու համար :

Հայք կուսակցութիւնն է, որ իր հիմնադիր – նախագահին՝ Աթաթիւրքի բարենորոգումները ուզեց պարտադրել տըգէտ ու յետադիմական բազմութեանց, որոնք Թուրքիոյ հարիւրին իննսուն առ հարիւրը կը կազմէին : Ընդդիմութիւնները արեան մէջ խեղդուեցան առաջին օրերէն սկսեալ :

1950ին Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գալով քաջալերեց ամէն ժողովուրդին ու գիւղացիներուն կրօնական զգացումները : Տասը տարուան մէջ հինգ հազար մզկիթներ շինեց եւ թոյլցուց «աշխարհականացման» ճգնումները :

1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը փորձ մըն էր՝ վերադառնալու դէպի Աթաթիւրքի բարենորոգումները : Դեմոկրատներու ճերբակալութիւնն ու դատապարտութիւնը Եասը Ատայի դատարանին կողմէ : Մէնտէրէսի, Զօրլուի եւ Փոլաթքանի կախաղան հանուիլը, Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայարի մահուան դատապարտուիլը եւ դեմոկրատ երեսփոխաններու քաղաքային իրաւունքներէ զրկուիլը նոր դարձակէտ մը կը կազմէր Հանրապետական Թուրքիոյ պատմութեան մէջ :

Երկար չտեւեց երիտասարդ զինուորականներու յեղափոխական փարչաճեւը : Անձնական հակառակութիւններ պառակտում առաջ բերին 38 հոգինոց «ազգային կոմիտէ»ի շարքերուն մէջ :

Դաշ մը «Հայք» կուսակցութիւնը կրկին տիրացաւ իշխանութեան, չատ չանցած տեղը տալու համար Ատալէթին, որ իր կարգին վերադարձ մը կատարեց դէպի Դեմոկրատներու քաղաքականութիւնը : Մէկ կողմէ երդուրեցաւ չարունակելու Մուսթաֆա Քեմալի սկզբունքներով կառավարել երկիրը, միւս կողմէ քաջալերեց ամբոխին կրօնական զգացումները, զօրաւոր քուէ չահելու համար : Աստուած է տեսաւ, որ հակառակ բոլոր ճիգերուն, ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կապուած է իր հին հաւատալիքներուն եւ աւանդութիւններուն :

Մօլլաներն ու հօճաները, Նուրճիներն ու շէրիաթճիները ի պատուի դարձան : Վերջին քսանամեակին անոնց ախրաղոր թիւը բազմաթիւ օրինակներուն առանձնացաւ եղանք :

Համալսարաններու մէջ ալ ձախակողմեան եւ քեմալական ուսանողներուն դէմ աջակողմեան եւ յետադիմական տարրեր կարենալ թիւ մը կը կազմեն : Ըմբռնումները այս երկու թեւերուն միջեւ յաճախադէպ են :

Ձախերը, ինչպէս ամէն տեղ, Թուրքիոյ մէջ ալ գործօն մասնակցութիւն կը բերեն երկրի քաղաքական հարցերուն եւ չեն վարանիր ծայրայեղ միջոցներու դիմել իրենց հրամաներու համար աջակողմեան տարրերը :

Հակառակ համալսարանական քարոզութեանց ուսանողական եւ բանուորական շրջաններու մէջ, յետադիմականները ամէն օր հող կը շահին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Եօթը թեկնածուները կը շարունակեն իրենց ելոյթները ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն, բոլորն ալ «լուսինը» կը խոստանան քուէարկողներուն մինչ երեք այլ բանաւորներ, որոնք միայն քաջութեան թեկնածու են, կը փորձեն լուսին հասնիլ :

Երկուշաբթի օր, «ձախական», Թրոցքիստ եւ յեղափոխական Կրիվին, յուսախաբ վերադարձած է Պոլոնեզէն, ուր գացած էր Յեղափոխութիւն քարոզելու Ռընոյի բանուորներուն : Մեծ յաջողութիւն չէ ունեցած, ընդհակառակն, խօսելու անգամ կարելիութիւն չեն տուած այն բանուորները որոնք «Կրիվին գործատո՛ւն», «Տիւքլօ իշխանութեան գլուխ» կը պոռային :

Նոյն օրը Կրիվին կը խօսէր պատկերասփիւռէն :

Շատ յայտնի չէ թէ ուզածը ի՞նչ է : Առայժմ կը գոհանայ ամէն բանի եւ ամէն մարդու դէմ խօսելով, «քաղքենիութիւն» ընդհանուր խօսքին տակ :

Փոմփիտու կը փորձէ փաստել որ չուզեր խուսափիլ անցեալին անդրադառնալով : Գիտէ որ իր դիրքը փափուկ է : Խոստումները շատ դիւրին են միշտ, բայց անշուշտ աւելի դիւրին են, անոնց համար որոնք միայն ապագայի մասին կը խօսին եւ անցեալ չունին : Այս պարագան նեղը կը դնէ Փոմփիտուն, որուն անշուշտ կարելի է ըսել թէ երբ այդքան լաւ մտադրութիւններ ունի, ինչո՞ւ չէ բրած երբ աւելի քան վեց տարի նախարարապետ էր : Կը փորձէ վարպետութեամբ հաչուեկշիռ մը ընել եւ ըսել թէ ի վերջոյ բրածը այնքան ալ նետուելիք չէր :

Ընդհ. ձեւով կարելի է նկատել թէ ինքզինքէն շատ դժգոհ չէ : Մնաց որ բաւական ճարպիկ մարդ է եւ գիտէ խուսափիլ ծուղակներէ եւ միշտ կը կրկնէ թէ ծրագիր (կամ՝ յայտագիր = փրոկրամ) չունի — բառը չի սիրեր — այլ՝ հեռանկարներ (օպժեքթիֆ) : Հոս ալ անշուշտ կարելի է նկատել վարպետ քաղաքագէտը :

Փոմփիտուի ընտրապայքարը հաւանաբար շատ յոգնեցուցիչ բլլայ : Անդադար հոս ու հոն կ'երթայ, կը խօսի, կը խոստանայ, կը փորձէ համոզել : Հակառակը կ'ընէ իր գլխաւոր մրցակիցը՝ Ալէն Փոհէր : Ուրիշներու կը թողու իր գաղը պաշտպանել (բացի ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն) ու կ'ըսէ թէ Ա. եւ Բ. շըրջաններու միջեւ միայն կրկէս կ'իջնէ : Կը մնան ձախ թեկնածուները, եթէ նկատի չառնենք Տիւքաթէլը : Անոնք՝ չորս են, որոնց իւրաքանչիւրը կ'ուզէ համոզել թէ միայն ինք կը ներկայացնէ բուն ձախը :

Էքսփրէս կարգ մը չահեկան մանրամասնութիւններ կուտայ այս շաբթու այս «ձախին» մասին, մանաւանդ թեկնածութիւնները վերջնացնելու յայտարարութեան նախորդող շրջանին համար : Այսպէս, ըստ իր տեղեկութիւններուն, համայնավարները, երբ տեսած են որ ձախը մէկ

Երբ ձախերը ցոյցեր կը կատարեն Ամերիկացիներու դէմ, աջերը կը փոխադարձեն նոյն սաստկութեամբ, Մոսկուայի ճամբան ցոյց տալով անոնց :

Յետադիմական շարժման ծաւալումը աւելի վտանգաւոր է ոչ – Թուրք տարրերուն համար, որոնք թէեւ ազգայնամոլ եւ մոլեռանդ Թուրքերուն յաւիտենական աչքի փուշն են :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԱՐԱԳ ԱՊԱՔԻՆՈՒՄ ԿԸ ՄԱՂԹԷ

Պէյրութէն եւ Պոսթընէն հասած վերջին թղթաքերէն (Մայիս 15 – 17) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Կիլիկիոյ կաթողիկոսին առողջական վիճակին մասին.—

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Կիրակի օր՝ Մայիս 11ի 1969, Ուոթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ, քարոզի պահուն, ընդհանուր տկարութեան հետեւանք գլխու պտոյտ, տեսողութեան մթագնում եւ նուաղում ունեցաւ :

Անմիջապէս՝ տեղւոյն վրայ բժշկական խնամք, ինչպէս նաեւ թթուածինով դարմանում կատարուեցաւ իր բժիշկին կողմէ : Նորին Սրբութիւնը մասնաւոր կարգադրութեամբ փոխադրուեցաւ «Մեսաչուսեց Ճէնըրըլ Հիւանդանոցը», որ աշխարհի հռչակաւոր հիւանդանոցներէն կը նկատուի :

Յաջորդական երեք բժշկական քննութիւնները հաստատեցին, թէ Ն. Սրբութեան սիրտը որեւէ ձեւով վնասուած չէ : Տոքթ. Բոմըն Տի Սանքթիս, սրտի աշխարհահռչակ մասնագէտ, մօտէն կը հետեւի Նորին Սրբութեան առողջական վիճակին :

Նորին Սրբութիւնը, այժմ, հանդիստի շրջան մը կը բոլորէ եւ զերծ է ախտանիշներէ : Թոյլատրուած է իրեն անկողնէն ելլել ուզած ատեն եւ բնականոն սնունդ ստանալ :

Կանոնաւոր դարմանում եւ հոգածութիւն ցոյց կը տրուի եւ բժշկական այլ քննութիւններ եւս պիտի կատարուին :

Կ'ակնկալուի որ Նորին Սրբութիւնը հիւանդանոց մնայ եօթնէն տասը օր :

Քննութիւնը ցոյց կուտայ, թէ մտահոգիչ ոչինչ կայ : Բժշկական նոր տեղեկագիրներ պիտի տրուին անհրաժեշտ պարագային :

ՏՈՔԹ. ՃԱՆ Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ
Վկայեալ՝ Ներքին հիւանդութեանց Ամերիկ. բժշկական խորհուրդէն

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ Նահանգներու նախագահը՝ ազնուամեծար տիար Ռիչըրտ Մ. Նիքսըն, տեղեկանալով Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետի անհանգստութեան մասին, հետեւեալ հեռագիրը յղած է Նորին Ս. Օծութեան.—

« Մենք բոլորս ցաւեցանք ձեր անհանգստութեան լուրով : Կը յուսանք որ այս գիրը ձեզ կը գտնէ հանգիստ վիճակի մէջ : Ձեր կազդուրման ճամբուն վրայ, հանեցէք տեղեակ ըլլալ, որ մեր մտածումներուն եւ աղօթքներուն մէջ ներկայ էք : Հանեցէք ընդունիլ մեր լաւագոյն մաղթանքները ձեր առողջութեան վերագտնումին եւ ձեր ուժերու վերանորոգման համար » :

ՌԻՉԸՐՏ Մ. ՆԻՔՍԸՆ

Ի պատասխանի սոյն մաղթանքներուն, Ամերիկահայոց Առաջնորդ գերշ. Տ. Հրանդ Արք. Խաչատուրեան Վսեմաշուք Նախագահին յղած է հետեւեալ շնորհակալական հեռագիրը —

« Նորին Ս. Օծութիւն վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, որ ի Լիբանան, խոր գոհունակութեամբ ստացաւ ձեր ազնիւ բարեմաղթութիւնները : Այժմ լաւագոյն պայմաններու տակ կը հանգստանայ եւ իր առողջութիւնը մեծապէս բարելաւուած է : Նորին Սրբութիւնը կը յուսայ կարողանալ անձամբ ձեզի յայտնել իր շնորհակալութիւնը Լիբանան վերադառնալէ առաջ : Նորին Ս. Օծութիւնը եւ իր բոլոր հաւատացեալները աղօթք կը մատուցանեն առ Աստուած ձեր բարձր առաքելութեանց յաջողութեան համար » :

ՀՐԱՆԴ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Առաջնորդ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ
Հիւսիսային Ամերիկայի
ԴԻՒԱՆ Կաթողիկոսութեան
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

15 Մայիս, 1969 (Անթիլիաս – Լիբանան)

×

Երկուշաբթի օր Ուաշինկթընի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ Խորէն Կաթողիկոս Կիրակի օր կրցած է դուրս ելլել եւ գացած է Ս. Ստեփանոս եկեղեցին ուր աղօթած է ժամ մը :

Կաթողիկոսը շաբաթ մըն ալ պիտի հանգստանայ Պոսթըն, ապա շարունակէ իր շրջապտոյտը եւ առաջին առթիւ Ուաշինկթըն այցելէ :

Նիքսըն ներկայացուցիչի յոյս չկայ, դիմած են Սոփրէսին, որ նոյն օրը Ֆիկառոյին կուտար ընտրութեան Ա. շրջանին քննութիւնը, ըստ որուն Տիւքլօ ձայներու միայն 11 առ հարիւրը պիտի ստանար : Սոփրէսը հաստատած է այս վարկածը եւ աւելորդ նկատած նոր քննութիւն ընել, ինչ որ առաջարկած են համայնավարները, քննութիւն որ պարապ տեղը սուղի նստէր : Այդ պատճառով, իրար անցած, համայնավար կուսակցութիւնը վերջին եւ անպատնելի փորձ մը բրած է, դիմելով Մենտէսին (եւ մոռնալով անոր դէմ իրենց բոլոր յայտարարութիւնները) եւ առաջարկութիւն յայտնելով համաձայնիլ անոր թեկնածութեան շուրջ : Մենտէսի մերժումէն ետք է որ հրապարակ նետուած է՝ Ժաք Տիւքլօ, 72 տարեկան, որ հակառակ իր էնֆարքթիւսին եւ շաքարախտին կը շարունակէ «լաւ ապրողի» կեանքը վարել :

Գալով Տէֆէրին եւ ընկերվարականներուն, աւելի ճիշդ բոլոր ոչ – համայնավար ձախերուն, իրենց գլխաւոր հեռանկարն է՝ որ Տէֆէռ աւելի ձայն ստանայ քան Տիւքլօ :

Մայիս 12 – 13ին կատարուած քննութիւն մը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (յիշենք թէ այդ թուականին Տէֆէռ դեռ չէր յայտարարած Մենտէսի իրեն միանալը) :

Ա. ՇՐՋԱՆ .— Փոմփիտու 43,5 առ հարիւր, Փոհէր՝ 36,9 առ հարիւր, Տիւքլօ՝ 10,3 առ հարիւր, Տէֆէռ 6,7 առ հարիւր, Ռոքար 2,6 առ հարիւր :

Այդ թուականին նաեւ չկային տակաւին Տիւքաթէլի եւ Կրիվինի թեկնածութիւնները :

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Մայիս 17) կը տեղեկանանք թէ Ազգ. ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց ներման օրէնքը նախկին դեմոկրատներուն եւ Մայիս 21ի դատապարտեալներուն :

Այս քուէարկութիւնը սակայն մեծ իրարանցում առեղծած է Թուրքիոյ մէջ, եւ բանակը ընդդիմադիր դիրք բռնած : Նաւատորմը Իզմիր վերադարձած է :

× Ինէօնիւ երկար տեսնուած է Ճէլալ Պայարի հետ, շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ :

Կարգ մը մանրամասնութիւններ մեր յաջորդ թիւով :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԿԵՐԸ
ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Ազգի մը քրիստոնէական քաղաքակրթութեան փաղաւաճման ապացոյցներէն մէկն է՝ անոր բարեգութ վարմունքը թախտէն լքելոց հանդէպ, ինչպէս էին հիւանդները, աղքատները, ծերերը, այրիները, որբերը եւ կարօտ հիւրերը: Հին Հայութիւնը գիտցաւ արդարացնել իր արժանի համբաւը նաեւ այս մասին, ինչպէս ցոյց պիտի տայ իմ այս կարճառօտ տեսութիւնը:

Քրիստոնեայ Հայաստանի մէջ թշուառաց հասնելու առաջին ձեռնարկը կ՚ընծայուի պատմութենէն Մեծն Ներսէսի, որ ի մանկութենէ դաստիարակուած ի Կեսարիա, գիտող եւ օրինակող յունական աշխարհի ամէն բարեկարգութեանց, ինչպէս կ՚ըսէ Խորենացին, մեծ փոյթ ունեցաւ նաեւ իր ազգային տառապանքն ամոքելու գործին մէջ: Իր բարձր հանճարով ու հեղինակութեամբ ձեռքին մէջ բռնած Հայաստանի բարոյական ղեկը, նախ իր ծրագիրը հաստատել տուաւ Աշտիշատու ժողովին (Փաւստոս) եւ յետոյ յաջողութեամբ ի գործ դրաւ զայն: Իր հոգին՝ որ վերապրեցաւ, դարերու շըրջանին մէջ ընծայեց ազգին նաեւ իր գործին շարունակողները կամ վերականգնողները: Տեսնենք այդ պատսպարանները:

1. Հիւանդանոցներ.— Ասոնց մասին արդէն բաւական ծանօթութիւն տրուած է հասարակութեան, եւ ես կը շատանամ կարեւորը միայն յիշեցնելով: «Յամենայն աւանս էր շինեալ նորին Ներսէսի եւ հիւանդանոցս», կ՚ըսէ Փաւստոս, որոնց մէջ կը հաւաքէ (զախտաժէտս եւ զօրկունս եւ զմարմնավարս եւ զամենայն ցաւոտս», եւ որուն համար այն վայրերը կը կոչուէին նաեւ օրկանոց եւ զարմանոց: Նպատակն էր արգիլել՝ որ անոնք ըստ նախկին սովորութեան այլեւս մուրալու տառապանքին չենթարկուէին: Այդ յարկերը մեծագոյն նպաստ եղան օրուկ կամ ուրուկ կոչուած հիւանդներու կամ բորոտներու, որոնք «իբր պիղծ համարեալ յօրինաց»՝ ըստ Խորենացւոյն, ընկեցութենէ հալածուած կ՚ապրէին ամայի վայրերու, մացառներու եւ արտերու մէջ: Հիւանդաց ռոճիկն ազգէն կը հաւաքէին. «զի ամենայն ոք պարտական է նոցա», կը խորհրդածէր Աշտիշատու ժողովը: Միանգամայն Ներսէս անոնց եկամուտ ագարակ ալ նշանակեց աւաններ, ագարակներ եւ արօտական հօտեր: Եւ այդ բոլորին վրայ կարգեց «այս հաւատարիմ մըս»՝ իբրեւ «տեսուչս հիւանդացն եւ աղքատացն»: Կազմակերպութիւնը կատարեալ էր ուրեմն ամէն կերպով:

Պապ արքայ սպաննել յետոյ Ներսէսը՝ անոր գործն ալ փորձեց խանգարել, որով հիւանդանոցները ջնջեց եւ «պտուղսն ի բաց աւերէր»: Բայց երբ ընդարմացաւ անոր աւերիչ բազուկը, ազգը վերաշինեց իր հիւանդանոցները, որով 447ին Շահապիվանու ժողովը կրնար ծանր մեղաւորները դատապարտել՝ աղաչխարութեան համար՝ ծառայելու կամ տուգանք տալու «յուրկանոց» կամ «ի զօտենոց» (Կան. Ժ. ԺԲ. ԺԹ.): Սոյն յարկերու շարունակութիւնը կը հաստատէ Դուինի ժողովը 645ին, գրելով թէ՝ «ոմանք յազատաց ի վերայ տկարանոցաց իշխանութիւնս առնեն» եւ հարկ կը պահանջեն, ինչ որ ինք կը դատապարտէ (Կան. ԺԱ.) եւ կը հրամայէ եպիսկոպոսաց՝ «ի տկարանոցս հայել եւ տեսչաւորել», յանցաւորաց տուգանքներն անոնց անցնելով (Կան. Դ.):

Պարտաւայ ժողովը, 768ին գումարուած, կարեւոր տեղեկութիւն մը կուտայ մեզ: Յիշելով թէ ի՛նչպէս հինաբենպաստ նախնիք վարեալ բորոտներու համար «անկելանոցս շինեցին», այժմ, կ՚ըսէ՝ զանազան տեղեր աւերեալ են անոնք. եւ հիւանդները կը շրջին մուրալու ուրիշ հիւանդանոցներէ, եւ իրարու վնաս կը պատճառեն: Որով կը պատուիրէ եպիսկոպոսաց եւ ազատաց՝ աւերեալ յարկերը նորոգել եւ «ժողովել զանկեալսն», եւ մերժաւոր անոնց նուիրատուաց հրամայել՝ որ հիւանդանոցաց չօգնեն, այլ իրենցներուն միայն (Կան. ԺԷ.): Կը կարդանք Սիւնեաց պատմիչին քով՝ որ 936ին Նորավանից հանդէպ «դնեն զօգատունս» եւ կը հաւաքեն հոն ուրկանց բազմութիւն մը: Եւ ԺԲ. դարուն Դաւիթ Վրդ. Ալանկայ որդին ինչ ինչ յանցաւորաց մասին կը կանոնէ «յուրկանոց» կամ «ի զօտենոց» դնել (Կան. ԾԺ. ԾԴ.), ինչպէս Շահապիվանի ժողովը սահմանած էր:

Մեծն Լեւոն առաջին պսակաւոր Ռուբինեանց, իր աշխարհաւոր հոգերուն մէջ չմոռցաւ նաեւ հիւանդաց խնամքը, եւ «Գոտկացն տունս եւ ռոճիկս պարգեւեաց», կ՚ըսէ անոնց պատմիչը: Անոր շնորհալից յաջորդը Զապէլ, երբ բարձրացաւ հայրենի գահը, ուզեց նաեւ իր հօրը առաքինութեանց ժառանգ հանդիսանալ եւ 1341ին նոր հիւանդանոց մը հիմնեց, որուն յիշատակ կը մնայ Սսոյ կաթողիկոսարանին քով այս արձանագրութիւնը. «Յարմարումն շինուածոյ հիւանդանոցիս քրիստոսասէր Թագուհւոյ Զապէլի ի թվին Հայոց ՈՂ» (Սիսուան):

Վերջապէս Մխիթար Գոշ իր դատաստանագրոց մէջ յառաջ կը բերէ Դուինի ժողովոյն վերոյիշեալ կանոնը, այս գործով հաստատելով, թէ այն դարուն ալ տակաւին չէին պակսեր տկարանոցները չահագործող իշխաններ, զորս ինքն ալ զզատութեան կը կոչէ (Կան. ՄԶ.):

Այսպէս ուրեմն Դ. դարէն մինչեւ ԺԳ. յայտնի յիշատակներ ունինք հաստատող, թէ հիւանդանոցներն անպակաս եղեր են Հայաստանի մէջ:

2. Աղքատանոցներ.— Մեծն Ներսէսի երկրորդ պարծանքն եղաւ շինել (զամենայն աղքատանոցս ընդ ամենայն գաւառս», որոնց մէջ ամփոփուեցան գլխաւորապէս մարմնով պակասաւորները, որ աւելի դժուարութեամբ պիտի կարենային իրենց ոգեպահիկը հայթայթել. ինչպէս էին «կաղք եւ կոյրք եւ մարմնահարք, խուլք եւ հաշմեալք եւ ցանկանեալք եւ կարօտեալք»: Ասոնց բնակարանները դիւրութեան համար կից էին երբեմն հիւանդանոցներուն, ինչպէս կ՚երեւի Փաւստոսի բացատրութենէն, որ այս պարագային զանոնք խառն աղքատանոց կը կոչէ: Պատրաստարելոց մէջ յատկապէս կը յիշուին ծերերն ալ: Այս կարգի յարկերն եւս սեփական ռոճիկն ունէին: Ս. Ներսէս նոյնպէս արթնցուց ազգին մէջ գթութեան զգացումը, որ բոլոր ընչեղները, կ՚ըսէ Փաւստոս, իրենց ստացուածքը յօժարութեամբ ի սպաս դրած էին կարօտելոց եւ «ամենայն մարդիկ տանէին զամենայն պիտոյս նոցա»: Նաեւ ասոնց վրայ կարգուած էին վերակացուք՝ մատակարարելու եւ առաջնորդելու համար: Այնքան ընդարձակ էր գթութեան այս գործը, որ այդ շրջանին ամբողջ Հայաստանի մէջ, կ՚ըսէ պատմիչը, ամենեւին մուրացիկ չէր տեսնուեր:

Յովհաննէս պատմիչ կ՚աւանդէ թէ՝ Ս. Սահակ կաթողիկոս (Է. դարուն) իր ծննդավայր Ակոռւոյ վանքը շինցուց ալ սահմանեց «ի տածողութիւն հանգստեան տնանկաց եւ աղքատաց»: Այսպէս նաեւ Գագիկ Արծրունի թագաւորը Մահաշտայ վանքին համար կը նշանակէ գիւղեր՝ «ի տեսչութիւն աղքատացն», կ՚ըսէ Թովմա: Եւ Մեծն Լեւոն իր բարեկարգութեանց կարգին նաեւ «յոլով վանօրայս եւ աղքատանոցս կազմեաց», կը գրէ Ռուբինեանց պատմիչը:

Կը տեսնենք, որ աղքատանոցներն ալ մեծ տեղ մը բռներ են մեր նախնեաց գործունէութեան մէջ: Մեր թուած յայտնի յիշատակութիւններէն զատ՝ կան նաեւ ակնարկութիւնք բարեգործաց, ինչպէս են՝ Գրիգոր Մամիկոնեան Է. դարուն, զոր Ղեւոնդ կը կոչէ «դարմանիչ աղքատաց», Աշոտ Ողորմած արքայ Բագրատունի, որ կաղեր, կոյրեր եւ ամէն տեսակ աղքատներ իրեն սեղանակից կ՚ընէր, կ՚ըսէ Ասողիկ, եւ Հեթում Բ. թագաւոր, «խնամ տանելով եւ դարմանելով զաւրբս, որ են դասք աղքատաց եւ որբոց»: Իրաւացի չեմ խորհիր, թէ այդ հօր արքաներ քաղաքներ նաեւ յատուկ դարմանոցներ կը պահէին:

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՑՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՆՈՒՇ

Պուքրէշի պատմութեան թանգարանին սրահներէն մէկուն մէջ կախուած է հին հայ վաճառականի մը դիմանկարը:

Գրիգոր Անուշ, որուն ծննդեան 200ամեակը, ըսենք ի դէպ, լրացաւ, մէկն էր Պուքրէշի հայ համայնքին ամէնէն կարկառուն դէմքերէն: Ինչպէս կ՚իմանանք իր ձեռատետրէն, ան ծնած էր 1768ին Ռուսճուք: Իր հայրը, Անուշ, Ակուլիսէն էր, ուրկէ Թահմազ Ղուլի խանի հալածանքներէն փախչելով եկած ապաստանած էր Դանուբի ափը բազմաթիւ հայ ընտանիքներու հետ: Ռուսճուք էր մեծցած եւ գիրքի հասած Գրիգոր, մտերիմներէն եւ գործակիցներէն մէկը դառնալով համբաւաւոր Մանուկ պէյի, որուն գրեթէ տաբեկիցն էր եւ որուն հետ ինք ալ սահմանուած եղաւ 1808ին Պուքրէշ ապաստանիլ իր ամբողջ գերդաստանին եւ նաեւ Ռուսճուքի բազմաթիւ հայ ընտանիքներու հետ, ղեկավար դէմք մը հանդիսանալով այս անգամ ալ Պուքրէշի հայ համայնքին մէջ: Մասնակցած է, օրինակ 1817ին Պուքրէշի հայ դպրոցին հիմնարկութեան, եւ մէկն է եղած, երկար ատեն, անոր հոգաբարձուներէն: Ան սիրնն էր, մեծ գերդաստանի մը, որոնցմէ ոմանք նոյնպէս դէմք հանդիսացան յետոյ ինչպէս Պուքրէշի, նոյնպէս Մոլտավիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, գլխաւորաբար Ֆոքշան եւ Եաշ:

Գրիգոր Անուշի անունը այլապէս ալ կ՚արժէ ոգեկոչել իր ծննդեան 200ամեակին առթիւ: Իր ձեռատետրը, որ այժմ պահուած կը գտնուի ռումանահայ թեմական արխիւին մէջ, մեզի այդ առիթը կուտայ: Ան հաւաքածոյ մըն է այլազան նիւթերու գրուած եւ ընդօրինակուած Գրիգոր Անուշի կողմէ:

Ձեռատետրը ուշագրաւ է նաեւ իր պարունակած երգիծական մէկ կտորով, որ կը գրաւէ 254 եւ 255 էջերը: Ան ուշադրութիւնը գրաւած էր Վրթանէս Փափազեանին՝ Պուքրէշի հայ վարժարանին տնօրէն եղած շրջանին, 1913ին, եւ անոր մասին նոյնիսկ յօդուած մը գրեց Թեոդիկի 1913ի «Ամէնուն Տարեցոյց»ին մէջ: «Հաւատամք»ին փարոտին է ան, Սարգիս անուն ակնցի սեղանաւորի մը բերանը դրուած: Երգիծանքի այդ չահեկան նմուշը, մեզի կը ներկայացնէ ընչաքաղցութեան կիրքը, որ պաշտամունքի հասած էր երբեմն եւ զոր կ՚երեւայ թէ իրենց հետ մինչեւ այս ափերն էին բերեր հին սեղանաւորները: Անոր մէկ փոփոխակին հանդիպեցանք անցեալ դարուն Պոլսոյն ապրած ուրիշ հայ մատուցականի մը, Նիկողոս Զէննէճեանի նոթատետրին մէջ: Անոր հեղինակը ով ալ էր՝ կը թուի ստուած ըլլալ երգիծական շնորհով, եւ պէտք է նկատի ունեցած ըլլայ մէկ տիպարը իր օրերու հայ սեղանաւորներուն, որոնց թիւը այնքան ալ քիչ չէր, մանաւանդ նոյնինքն Պուքրէշի մէջ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ
ԿԱՄ
ԲԱՆԱԿԸ
ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Նոր ընկեր մը պիտի ընդունինք մեր մէջ, ընկեր մը որուն մասին արդէն խօսած ենք քեզի եւ որ...

— Ո՞վ է այդ նոր ընկերը, ընդմիջեց Սէֆէր պէյ առանց տեղէն շարժելու:

— Ահաւասիկ, մեր պատուական բարեկամը, Նուրի պէյը, գոչեց Ասլան պէյ ձեռքով ցոյց տալով պալատական քարտուղարը:

— Այս մարդը չենք կրնար մեր մէջ առնել, ըսաւ Հարիւրապետը չանթահարիչ նայուածք մը ուղղելով Նուրի պէյի վրայ:

Այս խօսքերը, հաստատուն եւ դաժան շեշտով մը արտասանուած, խառնեցին ներկաները, որոնք իրենց ընկերոջ երեսը կը նայէին զարմացած, առանց համարձակելու զայն հարցափորձել: Նուրի պէյ ինքն ալ այս անակնկալ դէպքէն սարսափահար լուռ կը մնար:

— Այո, կրկնեց Հարիւրապետը, այս մարդը իրաւունք չունի նոյնիսկ մեզի հետ սեղանակից ըլլալու...:

— Բայց ինչո՞ւ համար, հարցուց վերջապէս Սայի պէյ զօրահար ձայնով մը:

— Որովհետեւ այդ մարդը սատրին լրտես մըն է...

Այս խօսքերը, զորս զինուորականը հանդիսաւոր ձայնով մը արտասանած էր, լախտի հարուածի մը պէս իջաւ ամէնուն գլխուն: Ամէնուն աչքերը ուղղուեցան Նուրի պէյի վրայ, որ յուզումէն կը դողդղար եւ որուն այտերը դեղ-դեղին կտրած էին:

— Սուտ է, գոչեց պալատական քարտուղարը, խեղդուկ ձայնով մը:

— Այս մարդը, շարունակեց Սէֆէր պէյ, առանց կարեւորութիւն տալու Նուրի պէյի խօսքին, այս մարդը Սատըք պէյը ազատելու իր երեւակայական ծրագիրով յաջողած է ձեր վստահութիւնը շահիլ եւ յետոյ ձեզ մատնած է Աբտիւլ Համիտի...:

— Մատնա՞ծ, գոչեց Սայի պէյ ոտքի ելլելով:

— Այո, ձեզ ամէնքդ, այսինքն հոս գտնուող վեց հոգիներն ալ մատնած է...

Ամէնուն ակնարկը կրկին սեւեռեցաւ Նուրի պէյի վրայ որուն շփոթութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնար: Հիմա այլեւս չէր համարձակեր աչքերը վեր առնել եւ կարծես բոլորովին անէացած էր իր վրայ ճնշող ամբաստանութենէն:

— Նուրի պէյ, խօսէ՛, պատասխան տուր, մեր ընկերոջ այս ըսածներուն, գոչեց Արիֆ պէյ ինքն ալ ոտքի ելլելով:

— Սխալ է, սուտ է, զրպարտութիւններ են... Թող ապացուցանէ իր ըսածները, կմկմաց միւսը:

— Այո, պիտի ապացուցանեմ, թշուառական, ըսաւ Սէֆէր պէյ, եւ կ՚ուզեմ տեսնել որ պիտի համարձակիս ուրանալ: Նախ, սիրելի ընկերներ, պէտք է ձեզի ըսեմ որ մեր խմբակը, մէկ քանի ամիսներ առաջ, որոշեց որ իր անդամներէն մէկը ինքզինք իբր լրտես ձեւացնելով՝ յարաբերութեան մէջ մտնէ այստեղ գտնուած լրտեսական խումբերուն հետ: Այս ծրագիրը հրաշալի կերպով յաջողեցաւ եւ մեր ընկերը կարճ միջոցի մը մէջ կրցաւ մեծ ազդեցութիւն ձեռք բերել ու վստահութիւն ներշնչել ամէնուն: Ասկէ շաբաթ մը առաջ, երբ մեր շաբաթական նիստը գումարած էինք, այս ընկերը մեզ հաղորդեց թէ Պոլսէն խիստ ճարպիկ լրտես մը հասած է, որ կրցած է իսկոյն յարաբերութեան մէջ մտնել յեղափոխական խմբակի մը հետ, անոնց վստահութիւնը շահիլ եւ նոյնիսկ անոնց կողմէ հիւրասիրուիլ, ինքզինքը իբրեւ Եւրոպէն փախչող պալատական մը ցոյց տալով: Հարկ չկայ ըսելու որ այդ ակնարկուած լրտեսը նոյնինքն ձեր սեղանը նստող այս թշուառականն է...: Զուգեցինք անմիջապէս եղելութիւնը ձեզի իմացնել, այլ թողուցինք որ լրտեսը իր կեղծիքը շարունակէ, տեսնելու համար որ իր համարձակ դրդնութիւնը մինչեւ ո՛ւր պիտի հասնի մեր միջոցին մէջ:

— Բայց կրնար նոյն միջոցին մատնել, գիտել տուաւ Սայի պէյ անհամբերութեամբ լի նայուածք մը ուղղելով անբաստանեալին վրայ:

— Ոչ, գիտէինք որ իր ծրագիրը տարբեր էր, նախ չէր ուզեր մէկ երկու մատնութեամբ գոհանալ. այլ իր նպատակն էր վստահութիւն ներշնչելով հետզհետէ բազմաթիւ ծանօթութիւններ հաստատել բարեկամներու հետ եւ մանաւանդ մաթիւ յեղափոխականներու հետ եւ այսպէս ամէնքը մէկանց նետել զնդանը: Նոյնիսկ ձեր անունները չէր ղրկած իր լրտես ընկերներուն՝ այլ միայն յեղափոխականներուն հետ յարաբերութիւն հաստատելը իմացուցած էր, պատմելով թէ ինչ հնարքի դիմած էր անոնց վստահութիւնը շահելու համար: Մեր ընկերը գիտէր զաղտնաբար հետապնդելով մեզի էր այս տունը մտնելը եւ այսպէս կրցած էր իմացանք թէ որո՛նց հետ կրցած էր նոյնանալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 133)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յատուկ).— Մեր գաղութը հպարտ է որ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր, տեղւոյս բոլոր հոսանքներուն համերաշխ գործակցութեամբ կը յարգուի նահատակներու յիշատակը:

Յիսնամեակի յանձնախումբը որ այժմ կը կոչուի «Յուշարձանի շինութեան յանձնախումբ» նուիրական պարտականութիւն կը համարի կազմակերպել մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման հանդիսութիւնները:

Այս տարի կարելի չեղաւ ճիշդ թուականին կատարել, ծանօթ հանրաքուէին պատճառաւ:

Մայիս չորսի Կիրակի կէսօրէ ետք, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը լեցուած էր ամէն դասէ խուռն բազմութեամբ: Հանդիսութեան հովանաւորութիւնը դարձեալ սիրայօժար ստանձնած էր քաղաքապետ Պ. Փիէռ Մութէն: Իսկ պատուոյ նախագահութիւնը Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան՝ որ ներկայ էր: Պատուոյ հիւրերուն մէջ կը նշմարուէր Լիոնի Ազգային Միութեան ատենապետ Պ. Օպողեան:

Օրուան նախագահ Պ. Մեսրոպ Պայրնտըրեան բացումը կատարելով, գաղութին եւ յանձնախումբին կողմէ ֆրանսերէն պատշաճ բառերով շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին, որ ջերմ համակիր Հայութեան, Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր կը ստանձնէ ոգեկոչման հովանաւորութիւնը:

Նաեւ անկեղծ զգացումներ Ֆրանսայի եւ ֆրանսացի ազնիւ ժողովուրդին:

Ապա հայերէն՝ Պ. Պայրնտըրեան շեշտելով Եղեռնի ցեղասպան բնոյթը, վերապրող Հայութեան վեհ պարտականութիւնը նկատեց արժանաւոր ժառանգորդը ըլլալ զոհերու թողած ազգային տենչերուն: Իր խնդրանքով մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգուեցաւ անոնց անմեռ յիշատակը:

Յետոյ խօսք տուաւ Պ. Մութէնի: Համակրելի քաղաքապետը իր եւ Թաղապետական խորհուրդի անունով յայտարարեց թէ կը մասնակցի Հայութեան խոր սուգին եւ կը խոնարհի մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին առջեւ: Դարձեալ գնահատեց Հայերու առաքինութիւնները իբրեւ պարտաճանաչ քաղաքացիներ, որոնք բերին իրենց թանկագին նպաստը Տէսինի տնտեսական բարգաւաճման եւ ընկերային պայմաններու զարգացման: Իբրեւ ապացոյց իրենց համակրութեան յիշեց Եղեռնի զոհերու յիշատակին կառուցուելիք յուշարձանը, որուն յաջողութեան եւ շինութեան արտօնութիւնը ստանալու բոլոր գործողութիւններուն իր մասնակցութիւնը բերած է: Ուրախ եմ որ, ըսաւ, այնքան երկար ատենէ ի վեր սպասուած արտօնութիւնը տրուած է եւ հաւանաբար շուտով պիտի սկսի շինութիւնը:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը: Խոր զգացումով արտասանեցին Օրիորդներ Բրաբիոն Տապաղեան՝ Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր» եւ Ժինըվիէվ Պարապճեան՝ Արակոնէնի (ֆրանսերէն) շատ զգայուն քերթուած մը: Նոյնքան յաջողութեամբ արտասանեց նաեւ Տիկին Վարդուհի Ղազարեան:

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Միսաք Միրզէ որ յստակարճ արագակնարկով մը պարզեց եղեռնին առիթ տուող պատճառները: Հայը, ըսաւ, շատ էր տեսած կոտորածներ: Ճաշակած էր բազմաթիւ աշխարհակալներու ծանր լուծը: Հայաստան գտնուելով գլխաւոր քառուղիի մը վրայ կրած է Պարսիկներու, Հռովմէացիներու, Բիւզանդացիներու, Արաբներու, Սելճուկներու, Մոնկոլներու եւ Թուրքերու արշաւանքներուն քանդիչ հետեւանքները, նիւթական վնասներով ու մարդկային զոհերով: Սակայն Հայը կրցած է վերապրիլ ու վերականգնել իր տնտեսութիւնը: Ժէօն Թիւրքերու ցեղային ծրագիրը նպատակ ունէր ի սպառ բնաջնջել Հայութիւնը: Քրիստոնեայ Հայը քաղաքակրթութեամբ ու մշակոյթով յիսուն տարի յառաջ գացած էր իրենցմէ:

Մէկուկէս միլիոն զոհեր տալէ ետք, Հայը այսօր ունի իր հայրենիքը որ կը բարգաւաճի: Իր խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան, մեր սիրելի բանախօսը թելադրեց սերտ յարաբերութիւններ մշակել Ֆրանսացիներու հետ ու ծանօթացնել Հայը իր քաղաքական պահանջներով:

Պ. Նախագահը իր փակման խօսքով, գոհունակութիւն յայտնեց Պ. Մուշեղ Ճիէրճեանի ներկայութեան համար: Եւ չուզելով հանդերձ վիրաւորել անոր անհամեմատ համեստութիւնը, տարրական պարտք համարեցաւ յայտարարելու թէ Պ. Ճիէրճեան քան հազար նոր ֆրանք տրամադրած է յուշարձանի շինութեան:

Ծանօթ ենք Պ. Ճիէրճեանի ազգային ու բարեսիրական բարձր զգացումներուն: Իբրեւ օրինակելի հայ, ան իր բազմաթիւ նուիրատուութիւններով իր անձին շուրջ ստեղծած է երախտագիտութեան ու յարգանքի մթնոլորտ մը: Իր անունը պիտի յաւերժանայ յուշարձանի համար կազմուած պատուոյ տախտակին ու նաեւ բոլորին սրտերուն մէջ:

Յանձնախումբը շուտով պիտի ձեռնարկէ ընդհանուր նուիրահաւաքութեան: Կը յուսայ թէ պիտի գտնուին Պ. Ճիէրճեանի օրինակին հետեւող տնտեսապէս բախտաւոր Հայեր, որպէսզի կարելի ըլլայ շուտով իրականացնել մեր նահատակներուն յիշատակը յաւերժանող կոթողին շինութիւնը: Այդ յուշարձանը Տէսինի մէջ կանգնելով հանդերձ, կը պատկանի հանուր Ֆրանսահայութեան: Բոլորին բարոյական պարտականութիւնն է զօրավիգ հանդիսանալ յանձնախումբի ջանքերուն:

×

Նոյն օրը առաւօտեան, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգիստ բոլոր նահատակներուն համար:

Օրուան պատարագիչ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան իր շինիչ քարոզով անգամ մը եւս արծարծեց Թուրքերու անմարդկային արարքները: Կոչ ըրաւ համազգային գործակցութեամբ հետապնդել հայկական դատը, մեր ազգային պահանջներուն կարենալ տիրանալու համար:

Կրօնական արարողութենէն ետք ժողովուրդը հաւաքուեցաւ յուշարձանի հիմնաքարին առջեւ, ուր մէկ վայրկեանի լռութիւն պահելէ ետք, յանձնախումբի նախագահ Պ. Արամ Միրզոյեան գաղութին կողմէ թարմ ծաղկեփունջ մը զետեղեց:

Ժողովուրդը ցրուեցաւ հոգեկան քաւաբարութեան մը զգացումով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐԻՍԹԸՆ հանգստարանին մէջ Մայիս երկուքին յանկարծամահ եղած է բանաստեղծ Ս. Թափառական (Սարգիս Աթայեան): Ողբացեալը երկար տարիներ աշխատակցած է «Հայրենիք» ամսագրին, եւ պարբերաբար, օրաթերթին: Անդամակցած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Բնիկ Ղարաբաղցի էր: Ս. Թափառականի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Մայիս եօթնին Պոսթընի Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին մէջ: Պատարագիչ Թորգոմ քհնյ. Յակոբեան դամբանական մը խօսելով տուած է ողբացեալին հակիրճ կենսագրութիւնը, յիշելով թէ ան իր ամբողջ կեանքի ընթացքին սիրած է հայ մշակոյթը եւ իր համեստ նպաստը բերած հայ գրականութեան, իբրեւ աշխատակից «Հայրենիք» ամսագրին: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, աճիւնը փոխադրուած է դիերդմանատուն, հրկիզուելու համար, ըստ ողբացեալին փափաքին:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ պետութիւնը, առ ի գնահատութիւն անուանի երգչուհի Լուիզա Պօղպալեանի երաժշտական գործունէութեան, Մայրիներու Ազգային կարգի շքանշանով պատուած է զայն: Շքանշանի յանձնումը, ի ներկայութեան հանրային կրթութեան ու գեղարուեստի, առողջապահութեան նախարարներուն, պետական հայ երեսփոխաններու եւ «Համազգային»ի Կեդր. Վարչութեան անդամներու, տեղի ունեցած է Ապրիլ 27ին:

×

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ «Համազգային»ի վարչութիւնը ապահոված է հայերէն ռատիոժամ մը, որ կը ճայնասփռուի ամէն Չորեքշաբթի երեկոյ: Կը տրուին երգեր, արտասանութիւններ, զրոյցներ եւ լուրեր: Մոնթրէալի Հայ Կեդրոնի շինարարական աշխատանքները յառաջ կը տարուին տենդագին թափով:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, վերջերս, Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակը տօնուեցաւ մեծ շուքով: Բանախօսութիւններ տեղի ունեցան Կոմիտասի երաժշտութեան, անոր անգերազանցելի արուեստին մասին: Գեղարուեստական բաժնին մէջ «Կոմիտաս» երգչախումբը երգած է Երջանիկ Միսիրեանի ղեկավարութեամբ: Մասնակցած է նաեւ Չիլինկիրեան քառեակը:

×

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ պետական համանուագախումբին համերգին, որ տեղի ունեցած է Ապրիլ 28ին Աթէնքի մէջ, մեներգած է անուանի երգչուհի տիկին Ծաղիկ Գալանճեան: Հելլէն մամուլը գովասանքի տողեր նուիրած է վեր առնելով երգչուհիին գեղեցիկ ձայնն ու երաժշտական թէքնիքը:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ «Կոմիտաս» երգչախումբը» ղեկավարութեամբ Ռուբէն Գրիգորեանի, Մայիս 9ին մեծ համերգով մը փառաւորած է յիշատակը Կոմիտաս վարդապետին, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Երգահանդէսին ներկայ գտնուած է Խորէն Ա., որ համերգէն ետք, ի նշան իր գնահատանքին, Կիլիկեան Մեծ Խաչի ասպետի շքանշանով պարգեւատրած է Ռուբէն Գրիգորեանը:

ԻՄԱՍՏԱՍԷՐՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ

Դեմոն Մարգատիացին հարցուցին, թէ ինչու հաւասարապէս կ'ատես բոլոր մարդիկը: Եւ ան ըսաւ. Չարերն եւ վատերը կ'ատեմ, հասկնալի է, իսկ միւսներն ալ կ'ատեմ որ չեն ատեր անոնց:

×

Արիստոտէլը կ'ըսէ.— Ան որմէ բոլորն ալ կը սարսափին, իր կարգին, կը սարսափի բոլորէն:

×

Իմաստուն մը երկու աշակերտ ունեցաւ: Մէկը ջանք թափող էր եւ անմիտ, իսկ միւսը մտացի եւ ծոյլ: Եւ զանոնք բան մը սորված չըլլալնուն համար հեռացուց իր քովէն, ըսելով. Կորսուեցէք երկուքդ ալ, մէկդ, որ կը կամենայ եւ չի կրնար, միւսդ, որ կրնայ եւ չի կամենար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (487)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

— * —

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Հեռու չէ այն օրը, ուր ժամացոյցը չորս զարնելուն պէս ութսուն հազար հայրենասէր զէն ի ձեռին պատրաստ պիտի գտնուին:

Բոլոր այս բորբոքումը հանրածանօթ, կրնայ ըսուիլ իսկ թէ հանդիստ էր: Մօտալուտ ապստամբութիւնը կառավարութեան առջեւ հանդարտօրէն կը պատրաստէր իր փոթորիկը:

Այս տակաւին տարերկրեայ, բայց արդէն նշմարելի ճգնաժամը ամէն տեսակ տարօրինակ ձեւեր ունէր: Քաղքենիները պատրաստուած իրեն վրայ, բանուորներուն հետ կը խօսէին հանդարտօրէն:

— Ի՞նչպէս էր ապստամբութիւնը, կը հարցնէր իրարու այն կերպով, որով կը հարցուի:

— Ի՞նչպէս է կինդ:

Մորո փողոցը կահավաճառ մը կը հարցնէր.

— Է՛, ե՞րբ պիտի կռուինք:

Ուրիշ խանութպան մը կ'ըսէր.

— Գիտեմ որ մօտ օրէն կռիւը պիտի սկսի: Ամիս մը առաջ տասնեւհինգ հազար հոգի էիք, հիմա քսանեւհինգ հազար էք: Իր հրացանը կ'ընծայէր, եւ դրացի մը պզտիկ ատրճանակ մը կուտար՝ եօթը ֆրանքի վաճառել ուզելով:

Սակայն յեղափոխական տենդը կը ծաւալէր: Չկար տեղ մը ոչ Փարիզի եւ ոչ ալ Ֆրանսայի մէջ, որ ազատ մնար այս տենդէն:

Շնչերակը ամենուրեք կը զարնէր:

Տեսակ մը բորբոքումներէ ծնող եւ մարդկային մարմնին վրայ կազմուող թաղանթներուն պէս գաղտնի ընկերութեանց ցանցը կը սկսէր երկրի վրայ տարածուիլ:

Ժողովուրդին բարեկամներուն ընկերութենէն, որ հանրածանօթ ու միանգամայն գաղտնի էր, կը ծնէր Մարդկային Իրաւունքի Ընկերութիւնը, որ իր օրական յայտարարութեանց մէկին՝ սա թուականը կը դնէր. «Փլիւվիոզ, Հանրապետական թուականին 40րդ տարին», որ պիտի ապրէր նաեւ իր լուծումը վճռող եղեռնական ատեանին վճիռներէն ետք, եւ չէր վարաներ իր թաղերուն յայտարար անուններ տալու, ինչպէս են յետագայ անունները.

Նիզակներ, Վտանգի զանգակ, Նշանատու թնդանօթ, Ազատութեան գդակ, 21 Յունուար, Մուրացիկներ, Դատարկասուներ, Օ՛ն, յառաջ քալենք, Ռոպեսփիէր, Հարթութիւն, Սա իրա (երգ):

Մարդկային Իրաւունքի Ընկերութենէն կը ծնէր Գործողութեան Ընկերութիւնը:

Գործողներն էին անհամբերները, որ զատուելով յառաջ կը վազէին:

Ուրիշ մանր ընկերութիւններ կ'ուզէին անդամակից ժողվել ընդարձակ մայր ընկերութիւններու մէջէն:

Թաղականները կը գանգատէին իրենց եղած թախանձանաց պատճառաւ:

Այս մանր ընկերութիւններն էին.

«Կոլիական ընկերութիւնը եւ քաղաքապետական ժողովներու կարգաւորիչ մասնաժողովը, մամուլի ազատութեան, անհատական ազատութեան, ժողովուրդին կրթութեան», պաշտպան ընկերութիւններն ու «անուղղակի տուրք» հակառակորդ ընկերութիւնը, որ երեք մասի կը բաժնուէր, այսինքն հաւասարեանները, հասարակավարները, վերանորոգումի կուսակիցները:

Նախ կար Պաստիյներու Բանակը, որ ռազմապէս բարեկարգուած հոմէական վաշտի պէս գունդ մըն էր, եւ որու մէջ կը հրամայէին տասնապետ մը՝ չորս մարդու, յիսնապետ մը՝ տասը մարդու, փոխտեղակալ մը՝ քսան մարդու:

Զիրար ճանչցողներուն թիւը հինգէն աւելի չէր երբեք:

Կազմութիւն — ուր զգուշութիւնը յանդգնութեան հետ կը միանայ եւ կարծես թէ Վենետիկի հանճարին դրոշմը կը կրէ:

Կեդրոնական մասնաժողովը, որ գլուխն էր, երկու բազուկ ունէր. մին Գործողութեան ընկերութիւնը, միւսը՝ Պաստիյներու բանակը:

Հանրապետական այս ընկերութեանց ճիւղերուն մէջ Հաւատարմութեան Ասպետներ անունով օրինաւորեաններու ընկերութիւն մը կը խլրտէր: Այս ընկերութիւնը յայտնուած եւ անոնց մէջէն արտաքսուած էր:

Փարիզեան ընկերութիւնները գլխաւոր քաղաքներու մէջ կը ճիւղաւորուէին:

Լիոնի, Նանթի, Լէյլէի եւ Մարսէյլի մէջ եւս Մարդու Իրաւանց, Շարպոնէր եւ Ազատ Մարդիկ ըսուած ընկերութիւններ կային:

Էքս յեղափոխական ընկերութիւն մը ունէր, որ Քուրկուրա կ'անուանէին: Արդէն անգամ մը յիշեցինք այս անունը:

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խնամուած յայտագիր, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, պար, նուագ :

Երկու արար զաւեշտ մը, Նոր Սերունդին կողմէ, ղեկավարութեամբ սիրուած դերասան ընկեր Սարգիս Քէփէնէկեանի (*Ռոմանէն*) :

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն - Ժեռմ Թաղամասի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ Թաղիս եւ շրջակայի Հայոց թէ Կիրակի Հոգեգալուստի առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպսկ. Վարդանեան :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օզաւ. կայանի արձանագրութիւնները բացառաբար տեղի չեն ունենար ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ (*Մայիս* 24) *Հոգեգալուստի տօներուն առթիւ :*

ՆՈՒԷՐ

Պ. Ժ. Նիկողոսեան (Պոլսոյ Քոլոմպէն) իր Թոռնիկին Րաֆֆիի կնունքին առթիւ 50ական Ֆր. կը նուիրէ Ազգասէրնամին (սանուց «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի Հոգեգալուստի առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: *Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը : Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 *եւ Տիկին Ուզունեանի* 254–17–74 : *Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուար Մոնթօլոնէն : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ :*

Գին 15 փրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

DERYS

202, Ave. de Versailles, Paris (16)

Métro Porte de St. Cloud

Apiéceur pour veston d'homme, très qualifié — Très bien payé.

Se présenter avec modèle.

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն Ուրբաթ, Օգոստոս 8

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40

R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon

M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne

M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս *սրճարանին առջեւ : Մեկնում ժամը 7·15ին հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան–Ուշի եւ Նիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :*

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝

175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օ ՖՈՒԹՊՈԼ Օ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու) :

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուար)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16·30ին՝ ՖԻՆԱԼ

Մուտք 6 փրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21·30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 300 *փրանք : Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութիւն հարիւր, (այս վերջին գումարը սխալմամբ յայտարարուած էր Պ. Եավէրի անունով) :*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ'ուզուին ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօր) ա ժասոն *շոմիզիէի համար, ժեսեի : Շարունակական աշխատանք :*

EDEL

339, Rue St. Martin, Paris (3e)

Tél : TUR. 06-02

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

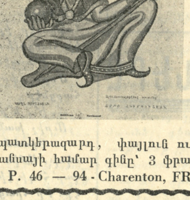
ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15էՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ



Նկարները՝ ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝ ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:

Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 փրանք

Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ - պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ - Վարշաւա - Մոսկուա - Երեւան - Թիֆլիզ - Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու :

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 - 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի : Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

EGLISE ST. EUSTACHE

— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

1869 ԿՈՄԻՏԱՍ 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

Ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ՍԷՆԹ - ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 22 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11518

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.518

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԷՐԻԱԹՃԻՆԵՐԸ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ցեղապաշտական շարժման խիստ յատկանշական երեւոյթ մը պարզուեր է ամսոյս 3ին Անգարայի Մալթեփէ մզկիթին մէջ, ուր տեղի կ'ունենար յուղարկաւորութիւնը վճարբեկ ատեանի նախագահ Իմրան Էօքթէմի, ի ներկայութեան նախարարներու, ծերակուտականներու երեսփոխաններու եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու։

Էօքթէմ ճանչցուած էր իբրեւ «յառաջդիմական» եւ բազմաթիւ առիթներով ձաղկած էր շէրիաթճիներն ու հին դպրոցի յետադիմական եւ անուղղայ կրօնամոլները։

Աւանդմէ շուրջ երեք հազար հոգի, բիրերով զինուած, արարողութեան սկիզբէն իսկ մզկիթէն ներս խուժելով յարձակած են յուղարկաւորներուն վրայ, խոչտանգելով հանդիպողը, որոնց շարքին Իսմէթ Ինէօնիւն, Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն հաւատարիմ ջատագովն ու պաշտպանը։

Ցուցարարները խմմին ձեռքէն բարձրախօսը առնելով հրամայած են անոր կանոնական աղօթքները չարտասանել՝ «քու անհաւատին, անաստուածներուն կրօնական արարողութիւն չըլլար, նամազ չէք կրնար ընել» գոչելով։

Իրարանցումին մէջ զօրավար մը ատրճանակ քաշեր է Ինէօնիւն պաշտպանելու համար։ Մզկիթը ռազմադաշտի վերածուեր է։ Ոստիկանները լուռ հանդիսատես մնացած ըլլալով, ցուցարարները աւելի եւս քաջալերուեր են։ Նախարար եւ ծերակուտական իրար ամբաստանելով ծանր խօսքեր փոխանակեր են։

Ասպարէզ իջեր են Յառաջդիմական երիտասարդներ, որոնք ոստիկաններու օգնութեամբ յաջողեր են մզկիթէն դուրս հանել մեռեալին դագաղը եւ զայն մեռելակառք դնելով գերեզմանատուն տանիլ։ Սակայն փողոցին մէջ աջերն ու ձախերը իրար ծեծեր են ալա թուրքա ձեւով։

Այս ծանրակշիռ դէպքը բուռն արձագանգ գտեր է ամբողջ երկրին մէջ։ Պոլսոյ Իրաւաբանական վարժարանի ուսանողները ցոյցեր կատարեր են՝ ոգեկոչելով Աթաթիւրքը եւ երդուընելով հաւատարիմ մնալ անոր բարենորոգումներուն։

Ազգային ժողովին մէջ ընդդիմադիրները բուռն յարձակումներ գործած են Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան եւ Ատալէթ կուսակցութեան դէմ, զանոնք ամբաստանելով իբրեւ դրդիչ ու մեղսակից շէրիաթճիներու ցոյցերուն։ Ոմանք նոյնիսկ պահանջեր են կառավարութեան հրաժարումը։ Սակայն վարչապետը յաջողեր է վստահութեան քուէ ստանալ։

Այս առթիւ յիշած է, որ տարիներ առաջ մարէշալ Ֆէվզի Չաքմաքի յուղարկաւորութեան ատեն ալ նման դէպք մը պատահեր էր։

Կը յիշենք, որ այն ատեն յետադիմականները փողոցին մէջ սկսեր էին արաբերէն էզան երգել եւ Մէվլուտ կարդալ, փոխարէն Թուրքերէնի, իրարանցում առաջ բերելով եւ խանգարելով թաղման արարողութիւնը։

Իմրան Էօքթէմի յուղարկաւորութեան առթիւ ծագած դէպքերուն դէմ բողոքելու համար Անգարայի փողոցներուն մէջ թափօր կազմած գնացք մը կատարուեր է, որուն մասնակցեր են Բարձր դատաւորներ, վճռաբեկի պետական խորհուրդի անդամներ, համալսարաններու եւ այլ պետական հիմնարկութեանց բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, եւայլն։

Համալսարանի ուսանողներն ալ ուզեր են մաս կազմել թափօրին սակայն ոստիկանութիւնը արգիլեր է, միջադէպերու առաջքն առնելու համար։ Ուսանողները առանձին գնացք կատարեր են։

Այս դէպքը ցոյց կուտայ կրօնական մոլեռանդութեան վերազարթնումը։

Իսկ կեավուրներու, մանաւանդ Հայերու դէմ ատելութեան զգացումին վառ մնալուն նոր ապացոյցներ ալ երեւան ելած են վերջերս Պոլսոյ մէջ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՖԻԿԱՌՈՅԻ» ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Զորեքշաբթի առաւօտ կարելի չէր օրաթերթ մը ձեռք ձգել Փարիզի կրպակներու մէջ, ուրկէ արդէն տասը օրէ կը բացակայի Ֆիկառօն։ Լոյս չէին տեսած՝ Քոմպա, Փարիզիէն Լիպէրէ եւ Էքիփ։

Քոմպա լոյս չէ տեսած, իբրեւ հետեւանք տպարանի բանուորներու գործադուլին, որոնք կը բողոքեն դրաշարի մը պաշտօնազրկման դէմ։ Փարիզիէն եւ Էքիփ լոյս չեն տեսած որովհետեւ տնօրէնութիւնը մերժած է հրատարակել խմբագիրներու եւ անձնակազմին համախոհութեան մէկ գեկոյցը Ֆիկառոյի հետ։ Այս վերջինին գործադուլը կը շարունակուի թէեւ նոր առաջարկներ եղած էին տէրերուն կողմէ խմբագրական կազմին։ Այս գործադուլին պատճառը ծանօթ է։ 1950ին, Տիկին Լէոն Քոթնարինու, որ իր նախկին ամուսինէն՝ Քոթիէ (փարփէօն) ժառանգած էր Ֆիկառոյի արժէթուղթերը, կը ծախէր Փրուվօ–Պէկէն (առաջինը՝ կերպասեղէնի ճարտարարուեստի մեծերէն մէկը, որ տէրն է արդէն Մաչի, Թէլէ 7 ժուռի եւ Մառի – Քլէրի, միւսը՝ Շաքարի մեծերէն մին) խումբին։ Այդ թուականին ալ թերթին տնօրէնը՝ Փիէր Պրիսոն, կը յաջողէր ձեռք ձգել մատակարարման ընկերութեան մը ստեղծումը (Սոսիէթէ Ֆէրմիէռ), 19 տարուան պայմանագրութիւնով մը, որ կը լրանար 1969 Մայիս 4ին։ Այլ խօսքով՝ Ֆիկառոյի տէր ընկերութիւնը այդ մարմնին կը յանձնէր թերթին հրատարակութիւնը։ Այս մարմինը կազմուած է եօթը հոգիէ, ուր միայն երկու հոգի կը ներկայացնեն տէրերը (Փրուվօ – Պէկէն) ինչ որ կը նշանակէ թէ միշտ փոքրամասնութեան մէջ են։ Այս էր զոր Փրուվօ ուզեց փոխել երբ պայմանագրութիւնը կը վերջանար։ Այսինքն՝ այդ եօթը հոգիէն մարմնին մէջ, կ'ուզէր որ չորս ըլլան թերթին տէրը ներկայացնողները, ինք ալ դառնայ նախագահընդհ. տնօրէն այդ ընկերութեան։ Սակայն բոլորովին կը մերժուէր խմբագիրներուն կողմէ, որոնք չեն ուզեր, որ թերթին ուղղութիւնն եւ կարծիքը ենթակայ ըլլան թերթին նիւթապէս տէր եղող դրամատէր անձնաւորութեանց։ Այս է որ պատճառ եղած է գործադուլին։ Մնաց որ 1947ի օրէնք մը կը ճշդէ որ թերթի մը անունը կը պատկանի հիմնադիր խմբագրին։

«Ֆիկառոյի» այս գործադուլը «պետական հարց» մը կը նկատուի շատերուն կողմէ եւ դժգոհ կը ձգէ մանաւանդ Փոմփիտու։ Արդարեւ «Ֆիկառոյի» ընթերցողները, ընդհանրապէս «Օռոռ» կամ «Մոնտ» կը գնեն, արդ առաջինը ծանօթ է իր հակառակութեան համար Փոմփիտուի (Փոհէրի կողմնակից է), իսկ երկրորդին ձախ համակրանքները գաղտնիք չեն։

× Համալսարանական տագնապը հետուէ լուծուած ըլլալէ։ Լսարաններու 24 դասախօսներ, որոնց շարքին տուայէն Զամանսկի նամակ մը գրած են Լուսաւորութեան նախարարին, ուր կ'ըսեն թէ չեն կրնար համակերպիլ Համալսարանին նորաւստացման։ Միւս կողմէ Ֆնէֆը (Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգ. Դաշնակցութիւն) որոշած է քաշել իր 75 ընտրեալները ուսուցման եւ հետազօտութեան խորհուրդներէն, մեղսակից չըլլալու համար «շինծու բարեփոխման» մը։ Ասկէ դատ ծայրայեղներու անկարգութիւնները կը շարունակուին։ Հոնորէ Տը Պալզաք լիսէն կը բացուի Ուրբաթ մինչ Նիսի ռէֆթօրան կը գրաւեն քորսիքացի «բարկացած» ուսանողներ։

× Ընտրապայքարը կը շարունակուի։ Կ'ըսուի թէ Փոհէր անորոշութենէն դուրս պիտի ելլէ եւ պարզէ իր ծրագիրը։ Ժիսքառ – տ'Էսթէն շատ տարօրինակ առաջարկ մը ըրած է՝ Փոմփիտու եւ Փոհէր մէկը միւսին ի նպաստ համաձայնին Բ. հրջանի քուէարկութենէն առաջ։

ԲԵՐԻՈՅ

ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալէպէն կը հաղորդուի «Ազդակ»ի. — Կիրակի, Մայիս 11ին, Հալէպի մէջ տեղի ունեցան Բերիոյ Թեմի Ազգ. Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ ընտրութիւնները։

Առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ իրիկուան ժամը վեց, Հալէպի Հայ Լուսաւորչական Համայնքի զաւակները մեր սահմանադրական կարգերուն լաւապէս գիտակից, խուռներամ դիմեցին երեք քուէատուփերը, կատարելով իրենց ազգային – եկեղեցական պարտականութիւնը եւ ընտրելով 14 նոր անդամներ, վճռակոր դադրած, մեռած կամ մեկնած անդամներու փոխարէն։

Անկախ օրուան իրապէս ոգեւորիչ մթնոլորտէն, ընտրութիւնները կատարուեցան խիստ կարգապահ եւ խաղաղ եղանակով։ Պետական յատուկ վերահսկիչ Յանձնաժողով մը հսկեց ընտրութեան օրինաւորութեան եւ ապահովութեան, եւ ընտրական կեդրոնական յանձնախումբին հետ կատարեց քուէհամարը։

4336 ձայներ ինկած էին սնտուկներու մէջ՝ կազմելու համար պերճախօս պատասխան մը բոլոր այն պոռոտախօս հաղորդագրութիւններուն, որոնց մէջ ... «ջախջախիչ մեծամասնութիւն» մը կը յաւակնէր խօսելու ժողովուրդին անունով, մեռասաներորդ ժամուն անհետանալու համար հրապարակէն։

Յետ ընտրութեան, ազգային իշխանութիւն թէ ժողովրդական զանազան խաւեր իրենց խորին գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնեցին Սուրիական Յեղ. Կառավարութեան արդարակորով ղեկավարներուն, որոնք կատարեալ անաչառութեամբ ըմբռնեցին Ազգ. Սահմանադրութենէն բխող մեր իրաւունքները եւ հոգածու եղան անոնց անխափան կիրարկումին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀԷԼՈՒ Երեք շաբաթ յետոյ չկարենալով գտնել վարչապետ մը Ռաշիտ Քարամէի իբրեւ յաջորդ, կրկին անոր յանձնած է Լիբանանի կառավարութիւնը կազմելու հոգը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Նիքսըն պիտի հանդիպի նախագահ Թիէօի, Յունիս ութին Միտուէյի մէջ։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Թուրքերը քուէական իրար անցած են Ազգ. Ժողովի վերջին քուէարկութեան առթիւ որ ընդհ. ներում կը շնորհէր դատապարտուած նախկին դեմոկրատներուն (Եասըըատա) եւ կը զարփոխէր այն յօդուածը որընտրողի եւ ընտրելի իրաւունքը կը զլանար իրենց։ Այս յօդուածը բոլորովին ջնջուած է Ազգ. Ժողովի որոշումով։

Ասոր իբրեւ հետեւանք մեծ դժգոհութիւն ծնած է բանակի մէջ, որ կը բողոքէ թէ ներման առթիւ եւ թէ սահմանադրական փոփոխութեան։ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.—

Նախկին դեմոքրաթներու ներումը եւ Սահմանադրութեան կրած փոփոխութիւնը տհաճութիւն պատճառեցին բանակին, որ հակառակ է անկեալներու ներումին եւ կը պահանջէ որ Սահմանադրութիւնը անփոփոխ մնայ։ Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայի նախագահութեան տակ, Չանգայայի ապարանքին մէջ, Սպարապետ Զօրավար Թաղմաճ եւ բանակի հրամանատարները երէկ առաւօտ ժողով գումարեցին նորէն, եւ որոշուեցաւ «անփոփոխ պահել Սահմանադրութիւնը եւ այս ուղղութեամբ հարկ եղած ձեռնարկները կատարել։

Բանակին այս որոշումը Ազգային Պաշտպանութեան նախարարի միջոցաւ հաղորդուեցաւ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի, եւ Իսմէթ Ինէօնիւի։

Ուրեմն Թուրք բանակը դիրք բռնած է նախկին Դեմոքրաթներու ներումին դէմ, եւ այս նպատակով ահազանգ տրուած է Զինեալ ուժերուն։ Ստեղծուած է փափուկ կացութիւն մը, եւ կառավարութիւնը մատնուած է դժուարին դիրքի մը։

ՏԷՄԻՐԷԼ ԵՒ ԹՕՓԱԼՕՂԼՈՒ

Կը հետեւի թէ նախկին Դեմոքրաթներու ներման խնդիրը մէկ օրէն միւսը բախեցաւ ծանր դժուարութիւններու, աւելի ճիշդ բանակին ընդդիմութեան։ Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ, որ ցարդ լուռ կը մնար, երէկ իր տան մէջ ընդունեցաւ Թօփալօղլուն եւ տեղեկութիւններ ստացաւ բանակի ժողովներու մասին։

Ինէօնիւ եւս իր բնակարանին մէջ յաջորդաբար ընդունեցաւ Հալքեան երեսփոխաններ։

Վարչապետ Տէմիրէլ Թօփալօղլուի հետ ելաւ իր բնակարանէն, լրագրողներով հրջապատուեցաւ եւ հերքեց այն լուրերը թէ բանակի հրամանատարները մէկ մէկ յուշագիր տուած են իրեն, Հանրապետութեան նախագահ Սունայի եւ Ինէօնիւի։

Այդպիսի բան մը չկայ, — ըսաւ Սիւլէյման Տէմիրէլ, — ոչ ալ տեսակցած եմ բանակի հրամանատարներուն հետ։ Մնաց որ Սպարապետութիւնը կապուած է վարչապետութեան, եւ ես հրամանատարներուն տեսակէտները իմանալու համար տարբեր միջոցի մը պէտք չունիմ։

ՆԱԽԱՏՈՐՄԸ ԻԶՄԻՐԻ ԲԱՑԵՐԸ

ԻԶՄԻՐ.— Այն Թրքական նաւարամիգը, որ Միջերկրական բացուած էր ծովային ռազմափորձերու մասնակցելու համար, վերջին պահուն ստացած հրահանգով մը Իզմիր վերադարձաւ։ Տորմիղը կը բաղկանայ 13 մարտանաւերէ։

Հին էջեր

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԿԵՐԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

3. Այրինոցներ.— Տխուր էր վիճակը հին հայ կնոջ, երբ կը մնար առանց ամուսնոյն, ընկերութենէն անջատ ու թշուառ կ'ապրէր բառ. սովորութեան: Եղիշէ նկարագրելով Աւարայրի անկեալ կամ գերեալ նահատակաց տիկնանց կեանքը, կ'ըսէ թէ՝ գերելոց կանայք արտաքուստ կ'երեւէին «իբրեւ այրիք տխուրք եւ չարչարեալք»· իսկ բուն այրիները դառնալով հարսունք առաքինութեան, «բարձին յանձանց զնախատինս այրութեանն»: Եթէ ագնուականք այսպէս, ի՞նչպէս պիտի լինէր ուրեմն ռամիկ դասու այրիներու կացութիւնը: Մեծ Ներսէս, որ մտաց ու սրտի նրբութեամբ զարդարուած էր, զգաց թէ ո՛րքան կարօտ էր իր փրկարար ձեռքին այդ դասակարգն ալ, եւ «այրեաց եւ որբոց հանգիստ եւ դարման տնէր», կ'ըսէ պատմիչը (Փաւս.), բանալով անոնց յատուկ դարմանոցներ, ինչպէս կը հաստատէ յետոյ, գրելով, թէ Պապ հրամայեց «աւերել զայրինոցսն»: Մենք յետոյ հին գրականութեան մէջ այլեւս չենք հանդիպիր այրինոցներու յիշատակութեան, եւ անոնք կապուած կը մնան Լուսաւորչի թոռան մեծ անուան հետ:

4. Որբանոցներ.— Դարձեալ նոյն հայրապետին առատապուղ սրտին թելադրութիւնն եղաւ՝ ծնողազուրկ մատաղ հասակին խնամքը, որուն ակնարկեց Փաւստոս այրեաց հետ, անոնց ալ սահմանելով առանձին տներ, որով իր սպանիչը քանդել տուաւ նաեւ «որբանոց»ն, զոր շինել էր Ներսէս ի գաւառս» Խորենացիէն կոչուած՝ «տեղի սննդեան որբոց»: Սա կը պատմէ, թէ երբ նախարարք կոտորեցին Արշակաւանը, եւ անոնց մանուկները գերի կը վարէին, Ներսէս միջամտեց, ազատեց զանոնք, «հրամայեաց կրել ի գոմ մի», եւ անոնց դարման ու սնուցիչ կարգեց:

Վերեւ տեսանք աղքատախնամ Հեթում Բ.ի տարած հոգը նաեւ «որբոց», որուն եղանակն անորոշ, կրնայ նաեւ որբանոց իմացուիլ, թէեւ Ներսէսէն յետոյ այսպիսի հաստատութեանց գոյութիւնն այլեւս անծանօթ կը մնայ մեզ:

5. Հիւրանոցներ.— Քրիստոնէական գթութեան պարտականութիւններէն մէկն ալ էր դարմանել «զնչդեհս, զպանդուխտս, զհիւրս անցաւորս», որոնց կարողութիւնն անբաւական էր յարմար օթեւան մը բնակելու, եւ ասոնց համար «յամենայն կողմանս Հայոց»՝ Ներսէսի հրամանաւ շինուեցան «օտարատունք» կամ «օտարանոցք», եւ հայրապետն անոնց ալ սահմանեց վերակացուս (Փաւստոս): Նախքան զինք, կ'ըսէ Խորենացին, «հիւրք անծանօթք ոչ ընդունէին եւ օտարք ոչ ժողովէին», այնպէս որ իր «յոյժ աղքատասիրութեան» (Փաւստոս) գլուխն եղան հիւրանոցներն ալ:

Պէտք է ըսել, որ Ներսէսի բարեգործական հաստատութեանց մէջ ամէնէն բազմաթիւ, բարգաւաճ ու երկարատեւ եղան ասոնք: Որովհետեւ հիմնադիրն իսկ իմաստութիւնն ունեցաւ զանոնք հաստատելու վանքերու մէջ, որոնց առատ եկամուտներն ապահովեցին նաեւ հիւրանոցներու գոյութիւնն ու բազմացումը: Հիւրընկալ մենաստաններու մէջ կային առանձին «տեսուչք հիւրոց», որոնց յաճախապատում գիրքը կը յանձնարարէ «մի՛ անտես առնել զկարօտեալսն», ուրախութեամբ սպասաւորել հիւրերուն, լեցնել անոնց պէտքերը, եւ «յուղարկել բանիւք եւ իրօք», այսինքն մխիթարական խօսքերով ու կարեւորը տալով անոնց:

Այնուհետեւ անպակաս են հիւրանոցներու յիշատակութիւնք մեր մատենագրութեան մէջ: Յովհան կը պատմէ, թէ Յովհաննէս Բ. «շինեաց հիւրանոցս» Երասխ գետին վրայ, եկամուտներ սահմանեց եւ հրամայեց որ կիրակէ կիրակի քահանայ մը հիւրանոցին սպասաւորելու երթայ երկու եղբարց հետ: Անաստաս Կաթողիկոս վերոյիշեալ Ակոռւոյ վանքը շինած էր նաեւ «ի տածողութիւն հանգստեան հիւրոց»: Եւ Գագիկ Արծրունի Մահռաշտայ մենաստանը սահմանեց նաեւ «առ ընկալումն հիւրոցն»:

Ժ. դարու կիսուն Յովհաննէս վարդապետ կը շինէ Հոռոմոսի վանքն ի Շիրակ, եւ «անցաւորաց եւ ճանապարհորդաց. կ'ըսէ Ասողիկ, հանգստարան պատրաստէր զտեղին», այնպէս որ ամէն օտարներ կը հանգչէին հոն իբրեւ իրենց տան մէջ: Ցարդ կը մնայ այդ բարեպաշտ յարկը, շրջապատուած կրկին պարիսպներէ եւ անոնց մէջ «յարեւմտակողմն է վայելչաշէն հանգստարանն այն անցաւորաց»: Ականատես Հ. Ն. Սարգիսեանէ կոչուած՝ «մի ի հոյակապ շինուածոց մենաստանիս» եւ երկուստեք աշտարակաձեւ բոլորակք յորմունս՝ տեղիք վառարանաց կամ մարաց»: Բազմաթիւ արձանագրեր կը յաւերժացնեն հոն նուիրատուաց յիշատակը, եւ որոնցմէ մէկը յատկապէս ալ կ'ըսէ՝ թէ իր այգին պարգեւեր է «ի հիւրատունս»:

Քաջն Թորոս Ա. իշխանի մասին կ'աւանդէ Ուռհենեանց պատմիչը, թէ ընդարձակագոյն չափով մը կը ձեռնարկէ ինքն ալ նոյն գործին, «հիւրանոցս բազումս եւ ամենայն ազգաց քրիստոնէից տեղի եւ տուն պատրաստեալ»: Անոր մեծ հոգին ազգայնութեան սահմանները կը գլէ կ'անցնի հոս: ԺԲ. դարուն սկիզբը Զօրաւանէից Մամիկոնեանի պարգեւագրէն կ'իմանանք՝ որ Տարօնոյ Ղազարու ուխտին կալուած եւ բազմութիւն անասնոց կ'ընծայէ՝ «սակս թոշակի միանձնաւորաց եւ այլոց երթեւեկաց», կամ «ի սպաս պէտոյից հիւրատունն»՝ որ կար հոն: 1205ին Յովհաննէս Վրդ. Խաչենեցին կառուցող կը հանդիսանայ նոյնպիսի օթեւանի մը Սանահինի մէջ, եւ կ'արձանագրէ, թէ «շինեցի չհիւրատունս վասն փրկութեան հոգւոյ իմոյ», որուն յետոյ 1275ին Վարդան անուն քահանան այգի մը կը նուիրէ: Վերջապէս այն ԺԳ. դարու վերջին քառորդին Սարգիս Եպս.՝ Տարսայիճ իշխանին, ամուսնոյն եւ եղբարց հրամանաւ Նորավանից մէջ կը կառուցանէ նոյնպիսի շինուած մը, արձանագրելով, թէ «շինեցի զհիւրատունս եւ ետու հիւրանոցս» զանազան կալուածներ, որպէսզի հիւրեր եւ օտար անցորդներ վայելեն եւ աղօթեն պարոնաց համար:

Շատ են այս կարգի յիշատակարանք մեր հայրենի հնութեանց մէջ: Բայց յիշածներս բաւական են իմանալու համար, թէ որքան կարեւոր նկատուեր են միշտ հիւրանոցները մեր նախնեաց կողմանէ եւ ո՛րչափ խնամք վայելեր:

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՑՈՒՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԵԾ ԱՆՈՒՆ ՄԸ, ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առաջին աշխարհամարտը ցնցեց գաղթային կայսրութիւնները, յատկապէս անգլիականն ու ֆրանսականը, իսկ երկրորդ Աշխարհամարտը զանոնք քայքայեց:

1945էն ասդին մեծ Հանրապետութիւններ երեւան ելան, ինչպէս Հնդկաստանը, Ինտոնեզիան, Փաքիստանը եւ տասնեակ ուրիշ միջակ եւ փոքր պետութիւններ:

Միակ պետութիւնը, որ կրցաւ գաղթային յարաբերաբար մեծ կայսրութիւն մը պահել, Փորդուկալը եղաւ, եւ այդ իսկապէս զարմանալի երեւոյթ մըն է:

Փորդուկալ, ինքը, փոքր պետութիւն մըն է, 91.721 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ, եւ շուրջ տասը միլիոն բնակչութեամբ:

Պատմութեան մէջ, հակառակ իր փոքր տարածութեան, Փորդուկալ մեծ անուն մը ձգած է, յատկապէս իր ժողովուրդին խիզախութեան եւ իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ:

Փորդուկալցի արկածախնդիրներ հիմնած են ուժեղ կայսրութիւն մը Հնդկաստանի մէջ, ԺԵ. դարուն վերջաւորութեան. անոնք հիմնած են Պրազիլը, որ աշխարհիս մեծագոյն պետութիւններէն է, եւ կրնայ մէկ միլիառէ աւելի մարդ կերակրել:

Փորդուկալցիները երեւելի են իբրեւ նաւորդներ. անոնք, միւս Ափրիկէն առաջ, հասած են մինչեւ Ինտոնեզիա, Չինաստան եւ Աւստրալիոյ մօտերը: Ո՛վ չի յիշեր Վասգօ տէ Կամայի, կամ Տէքրօ Ալվարէզ Գապրէլայի անունը: Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Ամերիկայի առաջին այցելու Եւրոպացիներէն եղած են Փորդուկալցիները:

ՓՈՐԴՈՒԿԱԼԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

Փորդուկալեան նախկին կայսրութիւնը, որուն մաս կազմած են Հնդկաստանի մէկ մասը, Պրազիլ, այժմ յարաբերաբար փոքրացած է, բայց տակաւին կը մնայ աչքառու, տարածութեամբ եւ բնակչութեամբ: Ստորեւ պիտի թուենք զանոնք:

Մոզամպիք. Հարաւ-Արեւելեան Ափրիկէի մէջ գտնուող այս կարեւոր գաղութը գրաւուած է 1493ին, յանուն Փորդուկալի: Տարածութիւնն է 784.032 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ 7.100.000, որոնցմէ մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազարը քրիստոնեայ են: Երկիրը ունի ներքին ինքնավարութիւն:

Անկոլա. կը գտնուի Հարաւ-Արեւմտեան Ափրիկէի մէջ, եւ գրաւուած է Փորդուկալցիներու կողմէ 1482ին: Տարածութիւնն է 1.246.780 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ հինգ միլիոն չորս հարիւր հազար, որոնցմէ երեք միլիոնը քրիստոնեայ են: Անկոլա ինքնավար է տնտեսական եւ վարչական տեսակէտէն:

Կանանչ Հրուանդանի — Քաբ Վէրի — Կղզիներ. Հիւսիս-Արեւմտեան Ափրիկէի մէջ են, Սենեկալի բացերը, տարածութիւն՝ 4033 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւն՝ 230 հազար: Կը պատկանին Փորդուկալի 1466էն ի վեր:

Փորդուկալեան Կինէա. կը գտնուի Սենեկալի եւ Կինէայի Հանրապետութեան միջեւ: Ունի 36.125 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ 570 հազար բնակիչ:

Ս. Թոմէ եւ Բրինչիբէ. Կինէայի ծովածոցին մէջ գտնուող այս երկու կղզիները ունին 57 հազար բնակիչ:

Թիմոր. այս կղզին երկուքի բաժնուած է. արեւմտեանը կը պատկանի Ինտոնեզիոյ, որուն շարունակութիւնն է, իսկ արեւելեանը՝ Փորդուկալի: Փորդուկալեան մասին տարածութիւնն է 14.925 քառակուսի քիլոմեթր, իսկ բնակչութիւնը՝ 560 հազար, եւ ամբողջովին քրիստոնեայ:

Մագաօ. այս գաղթավայրը կը գտնուի Չինական ցամաքամասին վրայ, Հոնկ-Քոնկի մօտերը: Ունի 250 հազար բնակիչ, եւ Փորդուկալցիներու կը պատկանի 1557էն ի վեր:

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՐԴՈՒԿԱԼԻ ՀԵՏ

Փորդուկալը, իբրեւ գաղթատիրական պետութիւն, կարելի չէ բաղդատել հա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ի՞նչ պիտի պատասխանես այս որոշ ամբաստանութիւններուն, վատ արարած, գոչեց Արիֆ պէյ բարկաճայթ անհամբերութեամբ, խօսքը Նուրի պէյին ուղղելով:

Այս վերջինը իր պաղարիւնութիւնը կատած կը թուէր, որովհետեւ հաստատ ձայնով մը պատասխանեց.

— Ասոնք հէքեաթներ են եւ ոչ թէ ապացոյցներ, եւ իրաւունք չունիք այս տեսակ կասկածներով մէկը դատապարտել կամ ամբաստանել:

— Համբերէ քիչ մը եւ քեզի աւելի անհերքելի ապացոյցներ պիտի տամ, գոչեց Արիֆ պէյ:

— Շարունակեցէք սիրելիս, շարունակեցէք, ըսաւ Սայի պէյ:

Զինուորականը խօսքը շարունակեց.

— Երէկ գիշեր այս մարդը դարձեալ կը գտնէ իր լրտես ընկերները եւ անոնց կ'իմացնէ թէ Կիրակի առտու կանուխ երկաթուղիի ճամբով Պոլիս պիտի վերադառնայ: Այս տեղեկութիւնը տալէ ետքը կը մեկնի մեր ընկերոջ հետ եւ թղթատան կողմը ուղղուելով նամակ մը կը ձգէ տուփին մէջ...

Նուրի պէյ այլեւս գլուխը վար չէր հակած, այլ բարձր բռնած, մտիկ կ'ընէր զինուորականին խօսքերը, իբրեւ թէ խնդիրը իր անձին շուրջ դարձած չըլլար:

— Քիչ ետքը, շարունակեց հարիւրապետը, Նուրի եւ մեր ընկերը իրարմէ կը բաժնուին եւ այս վերջինը կը վերադառնայ թղթատուն ուր տակաւին հեռագրատան երկու պաշտօնեաներ կը գտնուէին: Գիտէք որ կրցած ենք թղթատան եւ հեռագրատան բոլոր պաշտօնեաները մեր կողմը շահիլ...

— Հարկ չկայ այդպիսի խօսքերու, ընդմիջեց Սայի պէյ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Բայց քանի որ մէջերնիս լրտես մը ունինք, ի՞նչ հարկ նորանոր բաներ հասկցնելու անոր:

— Նուրի պէյը այլեւս մեր մէջ ընդունած ենք, պատասխանեց Սէֆէր պէյ չարաչուք ժպիտով մը, հետեւաբար իրմէ վախ չունինք: Զերկարեմ խօսքս, մեր ընկերը կը յաջողի վերջապէս ձեռք ձգել քիչ մը առաջ տուփը նետուած նամակը: այս նամակը ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշայի ուղղուած էր:

Նուրի պէյ որ, ինչպէս ըսինք, իր պաղարիւնութիւնը սկսած էր գտնել, այս վերջին խօսքերուն վրայ բոլորովին քայքայուած դէմք մը կ'առնէ ու աչքերը կը խոնարհեցնէ:

— Ո՞ւր է այժմ այդ նամակը, հարցուց Սայի պէյ:

— Հոս, իմ գրպանս, պատասխանեց զինուորականը իր կուրծքը ծեծելով:

— Կարդացէք ուրեմն:

— Անմիջապէս:

Սէֆէր պէյ գրպանէն թղթապանակը հանեց եւ պահարանի մը մէջ դրուած նամակ մը առաւ եւ ընկերներուն երկարելով ըսաւ.

— Նախ տեսէք հասցէն:

Ամէնքն ալ մօտեցան ու կարդացին ոստիկանութեան նախարարին անունը:

— Հիմա տեսնենք պարունակութիւնը, շարունակեց Սէֆէր պէյ, նամակը պահարանէն հանելով ու բարձրաձայն կարդալով. «Վսեմաշուք նախարար փաշա, ուրախ եմ ծանուցանելու ձեր Բարձր Բարձրութեան, որ գործը խիստ յաջող ճամբու մէջ է եւ կը կը յուսամ որ շնորհիւ մեր Վեհափառ Սուլթանին, որուն Աստուած երկար կեանք պարգեւէ, իր նուիրական անձին ու պետութեան դէմ դաւաճանող ապերախտ արարածները պիտի կրնանք վերջապէս իրենց արժանի [illegible] կերպով պատժել: Իմ կողմէս խիստ վարպետ կերպով գործադրուած ծրագրի մը շնորհիւ կրցայ քոմիթէին երկու կարեւոր անդամներուն՝ Սայի եւ Արիֆ պէյերու վստահութիւնը շահիլ, որոնց ինքզինքս ցոյց տուի իբրեւ Եըլտըզէն փախստական քարտուղար մը: Անոնց միջոցաւ յարաբերութեան մէջ մտայ նաեւ Սելանիկի երեւելիներէն Ասլան պէյի հետ, որ նոյնպէս քոմիթէի անդամներէն մէկն է եւ որուն բնակարանը կը գտնուի այս միջոցիս, իբրեւ հիւր: Յետոյ, կամաց կամաց ճանչցայ նաեւ երկու յեղափոխական զինուորականներ, Հիւսնի եւ Ասըմ պէյերը եւ ուրիշ Ալպանացի երիտասարդ մը, որոնց ամէնքն ալ կարեւոր գործիչներ են: Հիմա պիտի ջանամ որ պաշտօնապէս քոմիթէի անդամ արձանագրուիմ, որպէսզի կարենամ աւելի ընդարձակ ծանօթութիւններ հաւաքել:

ԹՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 134)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋ

բային Ափրիկէի ազատ Հանրապետութեան հետ: Փորթուկալցիները բացարձակապէս կը մերժեն ցեղային խտրականութիւնը:

Փորթուկալեան օրէնքը, սկիզբէն ի վեր, բացարձակ հաւասարութիւն կը ճանչնայ ցեղերուն միջեւ, եւ, սկզբունքով, Անկոլայի կամ Մոզամպիքէի սեւամորթը կրնայ դառնալ Փորթուկալի նախագահ:

Փորթուկալցիները իրենց եղբայրները նկատած են միշտ գաղթավայրերու բնակիչները: Բայց, գործնականին մէջ, պատահած են դէպքեր եւ չարաշահութիւններ, ազատականներու կողմէ, սեւամորթներու նկատմամբ:

ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Ծանօթ է, վերջերս տեղի ունեցած անձնատուութիւնը սեւ մեծ ցեղապետի մը, վաթսուն հազար կտրիճներով, Մոզամպիքէի մէջ:

Տասը տարիէ ի վեր, աւելի կամ նուազ ատոկութեամբ ազատագրական պատերազմ մը կը մղուի Անկոլայի եւ Մոզամպիքէի կարեւոր գաղթավայրերուն մէջ: Ազատագրական շարժման թիկունք կը կանգնի Ափրիկեան Անկախ Պետութիւններու Միութիւնը:

Մինչեւ հիմա, յաւակնապէս վերոյիշեալ պետին անձնատուութենէն եաք, Փորթուկալ յաջողած է զսպել ազատագրական շարժումները:

Բայց Փորթուկալ շատ ծանր տնտեսական զոհողութիւններ յանձն կ'առնէ, ոտքի վրայ պահելու համար, գաղթավայրերուն մէջ, հարիւր հազար զինուորի մեծ բանակ մը:

Ներկայ Փորթուկալեան կառավարութիւնը, յաջորդելով Սալազարի կառավարութեան, աւելի լիբերալ կերպով կը ծոտենայ գաղթավայրերու հարցին, բայց սկզբունքով կը մերժէ զանոնք լքելու ամէն գաղափար, Փորթուկալ զանոնք կը նկատէ իբրեւ Փորթուկալեան հասարակապետութեան մը հաւասար անդամները:

Որքա՞ն պիտի տեւէ ներկայ, յարաբերաբար խաղաղ կացութիւնը:

Այդ կախում ունի երկու ազդակներէ.

Նախ, փորթուկալեան կառավարութենէն, որ ստիպուած է նկատի առնելու զգացումները պահելու առաւելութիւններ, մէկ կողմէն, եւ պատճառած տնտեսական աճուր բեռը՝ միւս կողմէն: Ասկէ զատ, ստիպուած է նկատի առնել դարուս ներկայ պայմանները, ուր այլեւս գաղթավայր դրեթէ մնացած չէ:

Ապա, տեղացի ազատագրական շարժումին աստանալիք օգնութենէն՝ Ափրիկեան Երկիրներու Միութենէն: Անտարակոյս, Ափրիկեան Ազգերու զօրացումով, կացութիւնը աւելի պիտի դժուարանայ Փորթուկալի համար:

Բայց, առ այդ, դեռ շատ տարիներու պէտք կայ, առանց նկատի առնելու որ վտանգը կրնայ գալ միայն Հիւսիսէն, քանի որ հարաւը զրաւուած է ազատական կառավարութիւններու կողմէ (Ռոտեզիա եւ Հարաւային Ափրիկէ):

Մինչ այդ, շատ հաւանական է՝ որ փորթուկալեան իմաստուն կառավարութիւնը պիտի որոնէ բանաձեւ մը, լուծում գտնելու համար իր գաղթավայրերու ժողովուրդներուն հետ, համաձայնելով ազգերու ինքնավարութեան հայող արդի սկզբունքներուն հետ:

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄ

(ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Դպրոցասէրի հիմնադրութեան 90ամեակին առթիւ կազմակերպուած ցերեկոյթը Մայիս չորսին, Սալ Կավոյի գեղեցիկ սրահին մէջ, առիթ տուաւ ինծի վերյիշումի քանի տողեր ձօնելու այս շատ սիրելի հաստատութեան:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան. — Քաղցրահնչիւն անուն մը արդարեւ, քանի որ այդ վարժարանին բարերար ազդեցութիւնը կը զգամ միշտ եւ, հետեւաբար, ես ալ կը նկատեմ մէկ մանիկը այդ փառահեղ ընտանիքին:

Բի՜ւր յարգանք իր անցեալին:

43 տարի առաջ Յունաստանի Նէա Իսթ Ռիլիֆի որբանոցները կը պարպուէին, որբերը կը ցրուէին հոս ու հոն, մէկ մասը՝ Եգիպտոս, միւս մասը, առաւելաբար փոքրերը կը տարուէին Ֆրանսա, ուր Դպրոցասէրը Սելանիկէն փոխադրուած էր Մարսէյլ:

1926ին Կորնթոսի մեր որբանոցն ալ, ուր 1923էն ի վեր պատսպարուած էին աւելի քան երկու հազար որբեր, տակաւ կը պարպուէր: Այսպէս է, ահա, որ ես կը փոխադրուիմ Մարսէյլ:

Հաճելի յիշատակներ ունիմ այդ օրերու Դպրոցասէրի իմ կեանքէս:

Տնօրէնութիւնը մանրակրկիտ քննութենէ մը եաք, որբերուն մէկ մասը զետեղեց դպրոց՝ ուսման հետեւելու, իսկ միւս մասը զորգաշինութեան ճիւղը արհեստ ձեռք ձգելու համար:

Դպրոցասէրը 1928ին փոխադրուեցաւ Ռէնսի, ազգային բարերար Տիգրան Խան Քէլէկեանի գնած շէնքը: Այդ թուականէն այս կողմ սերունդ փոխուած է: Մեր սերունդին յաջորդած են նորերը: Այժմ կրթարանը վերածուած է աղջկանց երկրորդական վարժարանի, ուր մանկատի աղջիկները կը ստանան նաեւ հայեցի դրոշմ ունեցող դաստիարակութիւն, կրթութիւն:

Դպրոցասէրի 90ամեակին առթիւ մեր բոլորին առաջադրութիւնը թող ըլլայ զօրավիգ կանգնիլ այս հայրենանուէր հաստատութեան:

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Անի քաղաքի բնակչութեան մեծ մասը, ինչպէս յայտնի է, քաղաքական աննպաստ պայմաններու հետեւանքով կը գաղթէ Խրիմ եւ ԺԴ. դարու երեսունական թուականներէն սկսեալ կը հիմնէ հայկական բազմամարդ կեդրոններ Խրիմի թերակղզին մէջ: Յետագային եկուոր Հայերը կարեւոր դեր կը կատարեն թերակղզին տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ:

1779ին Ռուսիոյ քաղաքական շահերուն թելադրանքով, Խրիմի հայկական հոծ զանգուածները կը տեղափոխուին Դոն գետի աւազանը եւ դրեթէ ամայի վայրերու մէջ մշակութային եւ տնտեսական եռուն կեանք կը ստեղծեն:

Առաջին իսկ տարիներուն, նոր գաղութներուն մէջ Հայերը հիմնեցին Նոր-Նախիջեւան քաղաքը եւ շրջակայ Թոփտի, Ջալթր, Մեծ Սալա, Սուլթան Սալա, Նեսվիտա գիւղերը: 1786ին քաղաքին մէջ սկսաւ Սուրբ Խաչ վանքի շինութիւնը, որ աւարտեցաւ 1789ին: Փաստօրէն Սուրբ Խաչ վանքը առաջին մշակութային օճախն էր ամբողջ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ: Հոս զործած են, 1790ին Պետերբուրգէն բերուած տպարանը՝ առաջին տպարանը Հարաւային Ռուսիոյ մէջ, դպրոցը, ուր սորված են նշանաւոր դէմքեր:

Ուշագրաւ յղացումով կառուցուած Ս. Խաչ տաճարին ճարտարապետը, մասնագէտներու կարծիքով, Պետերբուրգի Տաւրիկեան պալատի եւ նշանաւոր ուրիշ կառոյցներու հեղինակ Իվան Ստարովն է: Տաճարին պատերուն տակ թաղուած են Մ. Նալբանդեան, Ռ. Պատկանեան, Ներսիսեան դպրոցի տեսուչ, Խ. Արովեանի ուսուցիչ Յար. Ալամդարեան, Բժ. Գէորգ Տիգրանեան եւ ուրիշներ:

Յատուկ կարգադրութեամբ մը վերջերս Երեւանէն Նոր Նախիջեւան (այժմ կը կոչուի Դոնի Ռոստով քաղաքի Պրոլետարական շրջան) մեկնեցան խումբ մը հայ ճարտարապետներ նորոգելու համար եկեղեցին եւ հաստատելու համար գաւառագիտական թանգարանի հայկական բաժինը: Տաճարը ամբողջովին պիտի վերանորոգուի դուրսէն եւ ներսէն: Մասնակի կերպով պիտի վերաշինուի նախկին դըրբոցին շէնքը, որ պիտի ունենայ չորս դահլիճ: Ամէնէն մեծ սրահը պիտի յատկացուի Նոր Նախիջեւանցի նկարիչներու՝ Սարեանի, Արծաթբանեանի, Աղաջանեանի, Մահտեսեանի եւ այլոց գործերուն:

Թանգարանը պիտի ներկայացնէ Դոնի Հայերուն պատմութիւնը՝ ԺԸ. դարու 80ական թուականներէն ցայսօր:

Վ. Ջ.

ԻՄԱՍՏԱՍԷՐՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ

Դեմոսթենէս նախատուեցաւ, որովհետեւ վատահամբաւ մարդոց հետ բարեկամութիւն հաստատած էր: Եւ ան ըսաւ. Բժիշկը հիւանդներուն հետ կ'ըլլայ, բայց ինքը առողջ է:

×

Եպիքտոս կ'ըսէ, ինչպէս հիւանդներուն փրկութիւնը բժիշկներն են, այնպէս ալ զրկեալներունը՝ օրէնքը:

×

Արիստոտէլ կ'ըսէ. — Անմիտ եւ ժամանակավրէպ սիրելը հաւասար է ատելութեան:

×

Աղեքսանդր տեսնելով, որ զինուորներէն մէկը, որ իր անունը կը կրէր եւ կը վախնար թշնամիներէն, կ'ըսէ. Պատանի, փոխէ կամ սիրտդ, կամ անունդ:

×

Դեմոկրիտես կ'ըսէ. — Անոնք, որոնք կ'ուզեն ուրիշներու վրայ իշխել, նախ պէտք է կարողանան իրենց անձին իշխել:

×

Աղեքսանդրը տեսնելով, որ Դիոգինէսը կը նստէր կարասի մը մէջ, ըսաւ. — Օ՜, կարաս, լի իմաստութեամբ: Եւ ան արթըննալով ըսաւ. Օ՜ թագաւոր մեծ, կաթիլ մը բախտը ինծի աւելի լաւ էր, քան կարաս մը խելքը:

×

Պղատոն կ'ըսէ. սեփական անձին յաղթելը բոլոր յաղթութիւններէն առաջինն է եւ մեծը:

Երեւանի Մատենադարանի ձեռ. թիւ 464

Քաղեց Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Երկու սիրահարներ կը նշանուին վերջապէս:

Ամուսնութենէն մէկ քանի օր առաջ, ապագայ ծրագիրներ մշակելով՝ կը զրուցեն:

Տղան կը հարցնէ.

— Սիրելիս, պահածոյ (fonsերվ) կերակուրներ տաքցնել գաս, կերակուր եփել ալ գիտե՞ս:

Աղջիկը կը յարէ.

— Բայց ինչո՞ւ կը հարցնես, սիրելիս: Ես ալ քեզի հարցուցի՞ թէ պնակ լուալ գիտես...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (488)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Փարիզի մէջ Սէն Մարսօ արուարձանը Սէնթ Անթուանէն ոչ նուազ կը եռգար, եւ զպրոցներն ալ արուարձաններէն ոչ նուազ կը խլրտէին: Ուսանողներու ժողովատեղի եղած էին Սէն Ժագընթ փողոցին մէջ սրճարան մը, եւ Տէ Մաթիւրէն Սէն Ժագ փողոցին մէջ Սէնթ Պիեռնոլ ծխաբանը:

Այնէսէի Բարեկամներու ընկերութիւնը, որ Անժէի փոխադարձեաններու էքսի Քուկուրայի ընկերութեանց մէկ ճիւղն էր, Միւզէնի սրճարանին մէջ կը հաւաքուէին, ինչպէս ըսինք նախապէս: Այս միւնոյն երիտասարդները՝ Մոնդէթուր փողոցը ճաշարան – կապելայի մը մէջ ալ կը հաւաքուէին, որ Կորնթոս կ'անուանուէր:

Գաղտնի էին այս ժողովները: Կային ուրիշ ժողովներ ալ որոնք կարելի եղածին չափ հանրածանօթ էին, եւ այս յանդըգնութեանց վրայ գաղափար կրնայ ունենալ ընթերցողը, հարցուփորձի տեղեկագրի մը սա մասէն, որ եաքէն բացուած դատերուն մէկուն կը վերաբերի.

— Ո՞ւր գումարուեցաւ այս ժողովը:

— Տը լա Փէ փողոցը:

— Ո՞ր տունը:

— Փողոցին մէջ:

— Որո՞նք էին հոն գտնուող թաղականները:

— Մէկ թաղ կար միայն:

— Ո՞րն էր:

— Մանուէլի թաղը:

— Ո՞վ էր պարագլուխը:

— Ես:

— Դուն շատ նորատի ես տակաւին, հետեւաբար կառավարութեան դէմ կռուելու ծանր պաշտօնը մինակդ չես կրնար վրադ առած ըլլալ: Ո՞ւրկէ հրահանգ կ'ընդունէիր

— Կեդրոնական մասնաժողովէն:

Ժողովուրդին հետ միանգամայն բանակը գաղտնաբար կը դաւադրէր, ինչպէս որ եաքէն Պեֆորի, Լիւնէվիլի եւ Էբինալի ապստամբութիւններէն հաստատուեցաւ այս բանը:

Ապստամբութիւնը յիսունեւերկրորդ գունդին, հինգերորդ, ութերորդ, երեսունեօթներորդ եւ թեթեւազինաց քսաներորդ գունդերուն վրայ կը վստահէր:

Պուրկոնեի եւ հարաւային քաղաքներուն մէջ «Ազատութեան ծառը» կը տնկուէր, այսինքն վրան կարմիր գդակ ունեցող կայմ մը:

Այս էր ահա իրերու վիճակը:

Ինչպէս ըսինք ի սկզբան, բոլոր ժողովրդային խումբերէն աւելի Սէնթ Անթուան արուարձանին ժողովուրդին մէջ զգալի եւ յայտնի կը նշմարուէր այս վիճակը:

Այս հին արուարձանը, որ մրջիւնոցի մը պէս բազմամարդ, աշխատասէր, քաջասիրտ եւ փեթակի մը պէս բարկացոտ էր, սարսուռ կը զգար՝ սպասելով եւ փափաքելով:

Ամէն բան կը յուզուէր հոն առանց ընդհատում պատճառելու աշխատանքի: Ոչինչ կրնայ այս առոյգ եւ տխուր կերպարանքին նկատմամբ գաղափար մը տալ:

Այս արուարձանի մէջ կսկծալի չքաւորութիւններ կան, որոնք վերնայարկեան սենեակներու մէջ կը պահուին. բայց նաեւ վառվռուն եւ հազուագիւտ միտքեր կան հոն: Այդ չքաւորութեան եւ մտքի մասին մանաւանդ վտանգաւոր երկու ծայրայեղութեանց իրարու հպիլը:

Սէնթ Անթուան արուարձանը սարսռալու ուրիշ պատճառներ ալ ունէր, վասնզի քաղաքական մեծ դղրդումներու յարակից առեւտրական տագնապներու, սնանկութեանց, գործադուլներու եւ առեւտրական գործողութեանց դադարումներուն գիմահարութիւնը կ'ընդունի ան:

Յեղափոխութեան ժամանակ թշուառութիւնը պատճառ ու միանգամայն հետեւանքն է:

Թշուառութիւնը իր տուած միեւնոյն հարուածը ինքն ալ կ'ընդունի: Կարծես թէ կայծի մը անկումին կը սպասէր այս ժողովուրդը, որ աներկիւղ առաքինութեամբ լի եւ թաքուն ջերմութեան բարձրագոյն աստիճանին չափ տաքնալու կարող է, որ միշտ զինուելու պատրաստ, պայթելու կազմ եւ զրգռուած է, եւ որ փորունկ է եւ ական մը կը նմանի:

Ամէն անգամ որ հորիզոնին վրայ տեսակ մը կայծեր, պատահարներու հովէն աւլուելով կը ծփան, մարդ չի կրնար միտքը չբերել Սէնթ Անթուանի արուարձանը եւ այն ահարկու եւ գաղափարներու այս վառօդարանը:

Սէնթ Անթուան արուարձանին կապելաները, որոնք բազմիցս ուրուագծուեցան քիչ մը առաջ կարդացուած տողերին մէջ, պատմական հանրածանօթութիւն մը ունին:

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տակաւին Ողբ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ տեղի ունենալիք հոգեհանգստեան պաշտօնը հակառակ յայտարարուած ըլլալուն, կամքէ անկախ պատճառներով կատարուած չըլլալով իր սգակիր զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, Հոգեգալստեան օրը Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի :

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ նոյն յիշատակի արարողութեան :

×

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին իրենց հօր՝

ԵՆՈՎՔ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մ. Տէտէեանի (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Օ. Աթթարեանի (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկին Մանիքեանի, Այրի Տիկին Մարտիրոսեանի, ընկերուհի Աղաւնի Պալթայեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Նոյն տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մ. Տէտէեանէ (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Օ. Աթթարեանէ (Պէյրութ) յիսունական փրանք, Տէր եւ Տիկին Աճէմեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մանիքեանէ եւ Այրի Տիկին Մարտիրոսեանէ յիսունական փրանք :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Մարգրիտ Տէր - Յակոբեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն իրենց աներ - հօր, մեծ հօր Սարգիս Միքայէլեանի (Ամերիկա) կսկծալի մահուան առթիւ :

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տիգրանուհի Մարգարեանի եւ Խսկուհի Կարապետեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Պալեանի ու պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ քրոջ զաւկին եւ զաւկին Մատոյի (ծնեալ Պալեան) վաղահաս մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԶԳ. ՈՒՍՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻԻ
Երկուշաբթի Օգոստոս 4էն
Ուրբաթ, Օգոստոս 8

Արձանագրութեան համար դիմել.—
Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս մատրան հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Յակոբ Ղարիպեանի մահուան առթիւ, Ղարիպեան ընտանիքը եկեղեցիին հարիւր ֆր., Դանիէլեան եղբայրներ եկեղեցիին քսան, «Յառաջ»ին 40 : Պ. Արմենակ Փափազեան Մշակոյթի Տան 50, Ազգ. Դատի պաշտպանութեան կոմիտէի 50, եկեղեցիին 10: Յիշատակուած Միութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի պաշտօնական ընկալագիրներով ներկայանալ Կիրակի առաւօտները միայն Ս. Թադէոս եկեղեցիին խորհրդարանը :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օշաֆ. կայանի արձանագրութիւնները բացառաբար տեղի չեն ունենար ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ (Մայիս 24) Հոգեգալուստի տօներուն առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յակոբ Նիկողոսեան (Պուա Քոլոմպէն) իր թոռնիկին Րաֆֆիի կնունքին առթիւ 50ական ֆր. կը նուիրէ Ազքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT
LE
Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (1ER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հանելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Բաց է ԿԻՐԱԿԻ
Ցերեկները՝
Déjeuners d'Affaires
18 F. Tout compris

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ
3 ՕՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Մայիս 24ին դէպի Ժընեւ :

Անդամներու հաւաքոյթ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, Շաթօ տը վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Մեկնում ժամը 7.15ին Հարաւի կառուղիէն անցնելով՝ Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսէռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ), Շալոն, Պուռ ան Պրէս եւն. եւ ժամանում՝ Ժընեւ: Պանդոկ եւ արագ այցելութիւն քաղաքի, իրիկուան ճաշ, իրիկունը ազատ : Կիրակի, Մայիս 25, մեկնում Լեմանի լիճին մեծ պտոյտին համար Թոնոն, Էվիան, կայք այս քաղաքին մէջ, ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մոնթրէօ, քաղաքին այցելութիւն, Վէվէ, Լօզան-Ուշի եւ Էւիոն (իրիկուան ճաշ), վերադարձ Ժընեւ ճաշէն ետք :

Երկուշաբթի, քաղաքի այցելութիւն եւ Հայոց եկեղեցիին (շինութեան մէջ) եւ զանազան պտոյտներ : Ճաշ, ապա վերադարձ Փարիզ :

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԵՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մասնակցութիւն ամէն բանը մէջը՝
175 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՍ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու) :

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին :
ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուար)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16.30ին՝ ՖԻՆԱԼ
Մուտք 6 փրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21.30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Էֆթեան իրենց քրոջ՝ Տիկին Քրիստինէ Թէրզիպաշեանի (ծնեալ Էֆթեան, Կարնեցի) մահուան տխուր առթիւ (արեւելեան Գերմանիա) 25 փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին, 25 փրանք Ս. Թէհլիրեան սրահին, 25 ֆր. Մոնմորանսիի եւ Անտիյլի հանգստեան տուներուն եւ 25 ֆր. Կապ. Խաչին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն.) :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Սէն - Ժեռոմ Թաղամասի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ Թաղիս եւ շրջակայքի Հայոց թէ Կիրակի Հոգեգալուստի առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպսկ. Վարդանեան :

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խնամուած յայտագիր, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, պար, նուագ :

Երկու արար զաւեշտ մը, Նոր Սերունդին կողմէ, ղեկավարութեամբ սիրուած դերասան ընկեր Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն) :

Մուտքը ազատ է :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի Հոգեգալուստի առթիւ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16 :

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24 :

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր ճամբորդները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ: Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով: Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով - առանց ընթրիքի):

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 փրանք :

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 - 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. — Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 23 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11519

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.519

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Թէ Թուրքը նոյն ատելաւոր ու թունալից ոգիով համակուած է Հայուն հանդէպ Մեծ Եղեռնէն աւելի քան կէս դար վերջ, ցոյց կուտայ սովորական ոճիր – արկածի դէպք մը, որ վերջերս պատահած է Պոլսոյ արուարձան Գատըգիւղի մէջ եւ որուն արձագանգ կը դառնայ Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ Ազդակ (15 Մայիս):

Սինէմայի մը մէջ կը պաշտօնավարէին Հայկօ Կիւլ անուն Հայ մը եւ Ինճի անունով Թրքուհի մը: Երկրաչափական ուսանող Պահաէտտին Տէտէչան պաղչոտ խօսքեր կ'ուղղէ աղջկան: Հայկօ պաշտպանելու համար իր պաշտօնակցուհիին պատիւը՝ այդ պահուն ձեռքը գտնուած թորնովիտայով կը զարնէ լրբութիւններ դուրս տուող ուսանողին, որ շուտով կ'աւանդէ հոգին:

Պարզ պատահմունք: Սպանութեան ո՛չ մէկ կանխամտածում Հայուն կողմէ: Հայկօ ուզեր էր բարեկրթութեան դաս մը տալ համալսարանական անամօթ ուսանողի մը, որ փողոցային հասարակ ստահակի մը պէս, հանրային վայրի մը մէջ ինքզինքին թոյլ էր տուեր լկտի, վաւաշոտ վերաբերում ցոյց տալ աշխատաւոր, պարկեշտ աղջկան մը հանդէպ:

Պատասխանիր Հայը բացատրեր է, որ սպաննելու համար չէ զարկած: Նպատակն էր «յօրինակ այլոց վախցնել զայն, որպէսզի Թաղին աղջիկներուն դէմ այդօրինակ արարքներ չգործուին»:

Սակայն կարելի՞ բան է, որ Հայ մը ձեռք վերցնէ Թուրքի մը դէմ, հոգ չէ թէ նոյնիսկ պաշտպանելու համար Թրքուհիի մը պատիւը:

Տէտէչանի ուսանող ընկերները այս պարզ դէպքը կը վերածեն ցեղային հարցի մը: Արեան ու աւերի ծարաւ Թուրք երիտասարդները ագմկալի ցոյցերով կը յարձակին «կեավուր» Հայկօյի բնակած թաղի փոքրամասնութեանց պատկանող տուներուն եւ խանութներուն վրայ, ճիշդ այն ձեւով, ինչպէս հասարակ ջարդարարները եւ համալսարանական ուսանող եւ ուսանողուհիներու խումբեր 1955 Սեպտեմբեր 6-7ի գիշերը յարձակեր էին Բերայի Հայ եւ յոյն տուներուն ու խանութներուն վրան, քարուքանդ ընելով ամէն բան:

Գատըգիւղի հայկական տուներն ու խանութներն ալ նոյն բախտին կ'արժանանան: Ցուցարարները իրենց վանդալական արարքները աւարտելէ վերջ կը խռմբուին դայմագամութեան պաշտօնատան առջեւ եւ մահապատիժ կը պահանջեն Հայկօյին համար, ամբոխավարական գրգռիչ բացագանչութիւններով.

«Հայ մը ի՞նչպէս կը զարնէ Թուրքին: Դրօշակ պարզեցէք»:

«Ճիհատ»ի, սուրբ պատերազմի կը հրաւիրեն Թաղին Թուրքերը:

Յատկանշական է այն երեւոյթը, որ իրականին մէջ աննշան այս դէպքին ա՛յնքան մեծ կարեւորութիւն ընծայած են բարձրագոյն վարժարանի մը 18–20 տարեկան ուսանողները: Կը նշանակէ, որ Թուրք նոր սերունդը կը շարունակէ Աբդուլ Համիտներու, Իթթիհատականներու եւ անոնց ժառանգորդներու հայատեաց քաղաքականութիւնը:

Յատկանշական են նաեւ կարգ մը Թուրք թերթերու (Ենի Կազէթէ, Ենէ Իսթանպուլ, եւայլն) դիտումնաւոր եւ գրգռիչ հրատարակութիւնները Հայերու դէմ՝ Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձի ոգեկոչումներուն առթիւ: Իբրեւ թէ Պէյրութի Հայերը Լիբանանի Արաբները կը գրգռեն եղեր Թուրքերու դէմ: Իսլամ Արաբներն ու քրիստոնեայ Լիբանանցիները ձեռք ձեռքի տուած մեծազօրդ ցոյցեր կատարեր են Ապրիլ 24ին մէկ կողմէ Իսրայէլի, միւս կողմէ Թուրքիոյ դէմ:

Թուրք թերթերը ջղայնացած են մանաւանդ անոր համար, որ արտասահմանի Հայերը վերջին տարիներու ընթացքին հետեւողական կերպով Հայկական Դատ կ'արծարծեն եւ օտար հանրային կարծիքին առջեւ կը խարանեն Թրքական հրէշային ցեղասպանութիւնը եւ հողային պահանջ կը ներկայացնեն:

Հայկական Հարցը դարձած է յաւիտենական մղձաւանջ մը Թուրքերուն համար:

Եճի Իսթանպուլ կը զայրանայ, որ Նիւ Եորքի Համմընտ հրատարակչականի հրապարակ հանած երկրագունտին վրայ հիւսիսային – արեւելեան Անատոլուն խոշոր տառերով ներկայացուած է իբրեւ «Արմենիա» (Հայաստան), «անլուր անպատասխանատուութեամբ մը»:

Իսկ ամերիկեան Րիտըրզ–Տայճէսթը 1969ի տարեցոյցին մէջ Թուրքիոյ քարտէսին վրայ հարաւ – արեւելեան Անատոլու «կեղտոտեր է Քիւրտիստան մակագրութեամբ»: Սընտէյ Թայմզ եւ Սընտէյ Էքսփրէս եւս նոյն յանցանքը գործեր են: Եճի Իսթանպուլ կը հարցնէ թէ «որո՞ւն ապրանքը որու կը տրուի»:

Թուրքերու այս ջղայնութիւնը առաւել եւս դրդիչ մը պէտք է ըլլայ մեզի համար՝ անընդհատ ու անվհատ հետապնդելու մեր արդար Դատը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՈՉ ԵՒՍ Է ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնէն Չորեք – շաբթի օր ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.

«Սրտի խոր ցաւով կը գուժենք մեծանուն ընկեր Սիմոն Վրացեանի մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ Մայիս 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մայիս 24ին, շաբաթ»:

Խոր կսկիծով կ'արձանագրենք այն ծանր կորուստը զոր յանձին Սիմոն Վրացեանի կը կրեն հայ ժողովուրդը եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը:

Տարիներէ ի վեր արդէն, ընկ. Սիմոն Վրացեանի առողջական վիճակը քայքայուած էր եւ քանիցս փոխադրուած էր Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցը: Երբեք սակայն, չէր տկարացած իր իմացական կարողութիւնը եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը կը պահէր իր առողջ դատողութիւնը եւ խօսակցութիւնը չէր կորսնցուցած իր յատուկ սրամիտ ոճը, ինչպէս կը վկայէին բոլոր անոնք, որ իրեն կ'այցելէին:

Բացառիկ դէմք մըն էր՝ իբրեւ քաղաքական ու պետական մարդ ու նաեւ գրագէտ մը, որ յայտնուեցաւ մանաւանդ իր յուշերուն մէջ՝ «Կեանքի Ուղիներ»ու վեց հատորներով:

Բացառիկ դէմք մըն էր՝ իբրեւ գաղափարական գործիչ, վստահւոր հրապարակագիր ու պայծառ միտք:

Ոչ եւս է ընկ. Սիմոն Վրացեան:

Այս չոր քանի մը բառերը, դժուար թէ կարենան պատկերացնել այն նոր բացը, որ կը ստեղծուի, այն պարապը որ, օրէ օր կը մեծնայ արտասահմանի հայկական աշխարհին մէջ:

Ոչ եւս է ընկ. Սիմոն Վրացեան: Վերջին ներկայացուցիչներէն այն սերունդին, որ հայրենի շունչ մը բերաւ ցիրուցան Հայութեան, հայ երիտասարդութիւնը դաստիարակեց օտար ափերու վրայ, ու այսօր Հայաստանը սրտին մէջ, աչքերը կը փակէ հեռու հայրենիքէն:

Կենսագրական հակիրճ տողերու մէջ կարելի չէ ներկայացնել նման կեանք մը: Աւելի մանրամասնութիւններ տալէ առաջ, յիշենք պարզապէս թէ մեր ողբացեալ մեծ ընկերը ծնած էր 1882ին Նոր Նախիջեւանի հայաքաղաքին Մեծ–Սալա գիւղը, ուր գաղթած էր իր ընտանիքը Խրիմէն: Նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք Տիմաշովկա, անցած է էջմիածին եւ աւարտած Գէորգեան ճեմարանը: Համալսարանական ուսումը կատարած է Սէն–Պեդերբուրգ եւ Մոսկուա, ուր նաեւ հրատարակած է Պսակ ժողովածուն: Եղած է Պոլիս 1910ին, ապա անցած Ամերիկա ուր խմբագրած է «Հայրենիք» օրաթերթը: 1914ի ամառը մասնակցած է Հ. Յ. Դ. 8րդ Ընդհ. Ժողովին՝ Էրզրում: Կովկասի մէջ, ընկ. Սիմոն Վրացեան իր մասնակցութիւնը բերած է կամաւորական շարժումի պատրաստութեան իբրեւ օգնական Նիկոլ Աղբալեանի: Թիֆլիզի մէջ խմբագիրը եղած է «Հորիզոն»ի: Նախարար անկախութեան շրջանին, վարչապետի պաշտօնը վարած է 1920ի շրջանը, եւ Երեւանի «Յառաջ»ի խմբագիր եղած է: Ապա փետրուարեան Ապստամբութեան ատեն եղած է նախագահ Փրկութեան Կոմիտէի: Հայաստանի բոլշեւիկացումէն ետք, անցած է Պարսկաստան, ապա Փարիզ, ուր դաստիարակչական մեծ աշխատանք տարած է Հ. Յ. Դ. երիտասարդութեան մօտ եւ հրատարակած վէմ ամսագիրը (24 թիւ): Շրջան մը Ամերիկա մնալէ ետք, 1951ին կը հաստատուէր վերջնապէս Պէյրութ, ուր մինչեւ իր հիւանդանալը, կը վարէր Համազգայինի Փալանճեան ճեմարանի տեսչութիւնը: Բազմիցս եղած է Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի անդամ եւ մասնակցած գրեթէ բոլոր ընդհ. ժողովներուն:

Բազմաթիւ հրատարակութիւններու կարգին, իր գլխաւոր գործերն են՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը», որու Բ. հրատարակութիւնը լոյս տեսաւ վերջերս, «Կեանքի ուղիներով» (6 հատոր):

×

Ոչ եւս է Սիմոն Վրացեան: Կարճ նախադասութիւն մը, ու անհուն վիշտ մը, ի տես ամայութեան, որ մեզ կը շրջապատէ, ի տես՝ անցեալի մը, որ կը մարի:

Ոչ եւս է Սիմոն Վրացեան:

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն անհուն կսկիծով կ'ողբայ իր մեծանուն ընկերոջ, ներհուն տեսաբանին, վաստակաւոր գաղափարախօսին, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

Անդարմանելի կորուստը:

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը խոր ցաւով կ'ողբայ Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

դառնակսկիծ կորուստը:

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ցաւակցական հետեւեալ հեռագիրը ղրկեց Պէյրութ.—

Կ'ողբանք դառն կորուստը զոր կը կրենք բոլորս Սիմոն Վրացեանի մահով: Կը խոնարհինք իր թարմ շիրիմին առջեւ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՀԷՐ ՍԿՍԱՒ ԽՕՍԻԼ

Մոնտը կը հրատարակէր նոր քննութիւն մը հանրային կարծիքի, որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ (Մայիս 16–17ին կատարուած): Ա. Շրջան.— Փոմփիտու 42 առ հարիւր (նախապէս ալ նոյնն է), Փոհէր 39 առ հարիւր (նախապէս 35 %), Տիւքլօ 12 առ հարիւր (10 %), Տէֆէռվեց առ հարիւր (11 %), Ռոքար 1 առ հարիւր (2 %):

Բ. Շրջան.— Փոհէր՝ 37 առ հարիւր, Փոմփիտու՝ 37 առ հարիւր, չեն գիտեր՝ 26 առ հարիւր:

Այս պատկերը բաւական բան կը բացատրէ անշուշտ: Նախ առաջին շրջանը ցոյց կուտայ որ Մենտէսի Ֆրանսի միանալը փոխանակ օգտակար ըլլալու, դպալի վնաս մը կը բերէ: Այլ խօսքով հաշիւներ կան որ սխալ կ'ելլեն եւ կը թուի թէ ընկերվարականները նոր փորձառութիւն մը պիտի ունենան այդ ուղղութեամբ եւ պիտի չյաջողին ձախը գլուխը հանել, այսինքն Փոհէրէ եւ Փոմփիտուէ անմիջապէս ետք, կարենալ փառելու համար որ ոչ–համայնավար ձախը աւելի զօրաւոր է:

Մինչ այդ ընտրապայքարը կը շարունակուի եւ Ալէն Փոհէր սկսած է լեզու փոխել: Չորեքշաբթի օր, առաջին անգամ ըլլալով դուրս ելլելով իր վերապահութենէն, ձաղկեց ցարդ տարուած քաղաքականութիւնը եւ պարզեց մանաւանդ տնտեսական ու ելմտական ծանր կացութիւնը: Շեշտեց նաեւ թէ եթէ ոմանք կը գտնեն թէ իր եւ Փոմփիտուի ծրագիրները շատ չեն տարբերիր, հարկ է նկատել թէ հիմնական կէտերու շուրջ, որեւէ ձեւով համաձայն չէ: Եւ յիշեց ընկերային արդարութիւնը, Եւրոպայի կառուցումը, հիմնարկութեանց ընթացքը: Փոհէր ծանրացաւ նաեւ ձայնապատկերասփիւռի վրայ եւ յայտնեց թէ եթէ ընտրուի, իր առաջին գործը պիտի ըլլայ ջնջել տեղեկատուութեան Նախարարութիւնը, որ քարոզչութեան նախարարութեան մը վերածուած է իրականին մէջ:

Փոհէրի համար խառնակութիւններ կրնան ստեղծուիլ եթէ Փոմփիտու ընտրուի: Այս վերջինն ալ կ'ըսէ անշուշտ ճիշդ հակառակը, այսինքն եթէ չընտրուի խառնակութիւն կ'ըլլայ:

× Ժագ Տիւքլօ կը շարունակէ ընտրական իր շրջապտոյտը: Գլխաւոր նշանախօսքը այն է թէ եթէ կ'ուզուի որ բան բան մը փոխուի, միայն Տիւքլոյի ընտրութիւնով կարելի կը դառնայ:

ԱՐՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թէաթրը տը լա Վիլի մէջ (Նախկին Սարահ–Պերնար) Մայիս 20էն 29 տեղի կ'ունենայ խորհրդային երաժշտութեան փառատօնը: Այս շարքին մէջ, Արնօ Բաբաջանեան կը ներկայանայ Ուրբաթ իրիկուն:

ԱՆԴԱՐՁ ՄԵԿՆՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՅՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ԼԱԶԱՐԵԱՆ

Այս տարուան Մարտի կէսին, գործով Հռոմ կատարելիք կարճ այցելութեանս առթիւ, կ'անցնիմ Վենետիկ՝ երկու–երեք օրուան համար: Խոնաւ, ամպոտ, ցուրտ ու տխուր օրով մը, շոգեմակոյկը զիս Ս. Ղազար կը տանի: Այլեւս անբացատրելի, տխուր սարսուռ մը զիս կը համակէ, ամէն անգամ որ վանք կ'երթամ: Շոգեմակոյկին մէջ մինակ եմ, երբ վանքի կղզիին քարափը կը հասնիմ: Կարծես ամայի է կղզին: Սակայն, շուտով Աբբահայրը եւ Հայր Ներսէսը կը հանդիպին եւ սեղանատուն կ'երթանք: Կէսօրուան ճաշի ժամանակ է: Սովորական արարողութենէ ետք՝ ճաշի կը նստինք. ես՝ իմ սովորական տեղս, խոշոր Թէյի գաւաթը դիմացս, լռիկ, ճաշի ընթերցումներուն կը հետեւինք:

Պահ մը ձախ կողմս կը նայիմ: Սեղանակիցներս, հին, հին օրերու ամենաթանկագին սեղանակիցներս հոն չեն այլեւս: Հ. Հացունին, Հ. Ղազիկեանը, Հ. Ակները, Հ. Փէչիկեանը, Հ. Տայեանը, Հ. Տէր–Մովսէսեանը, Աբբահայր Ուլուհոճեանը, Հ. Նահապետեանը, եւ սիրելի ուրիշներ յաւէտ մեկնած են, իրենց տեղերը Թափուր թողլով: Ամենասիրելի Հ. Զրաքեանը այլեւս խուցէն վար չի կրնար գալ: Յուզումս կը սեղմէ կոկորդս: Տխրութիւնս չի փարատիր՝ դիմացս նստող Հ. Ճանաշեանի եղբայրական, անոյշ ժպիտէն: Յուզումս կը զգայ, կարծես, աջիս նստած սեղանակից ոսկեսիրտ Հ. Անդրէաս Ֆոկոլեանը, ու իր քով Թանկագին եղբայրակիցս, Հ. Ներսէս Տէր–Ներսէսեանը:

Կ'աւարտի ճաշը եւ աղօթքին վերջին վանկը, ու դուրսն ենք, նախագաւիթին մէջ շարուած:

Աստուած իմ, որքան քիչցեր է համբանքը: Յանկարծ «Հայր Վահանը ո՞ւր է», կը հարցնեմ այլայլած: «Լաւ է, լաւ», կը հանդարտեցնէ զիս Աբբահայրը, «հիւանդանոցն է, սակայն բոլորովին ապահով»: «Գիտէ՞ք, կ'ըսեմ յուզումէս դողացող ձայնով մը, ինծի համար սարսռազդեցիկ բան է, քովս ի վեր այդ ահարկու պարապութիւնները տեսնել: Մահուան անողոք մանգաղը հնձե՞ր է այդ անփոխարինելի հունձքը»:

Աշակերտները արդէն շարք շարք մեկնե՛ր են սեղանատունէն, ու խումբով՝ մենք ալ կը մեկնինք դէպի ընդունելութեան սրահ: Աբբահայրը մխիթարական խօսքեր կ'ընէ, կարծես հոգեպէս պատրաստելու համար զիս: Վերջապէս, Հ. Ներսէսն է որ կը գուժէ տխուր լուրը իր բարի նայուածքին հարցական հետապնդումով: «Ճաշէն առաջ չուզեցինք քեզի ըսել, կ'ըսէ, ոչ ալ հիմա կ'ուզեմ ըսել, քանի որ ակնյայտնի է արդէն որ յուզուած ես»:

«Կ'աղաչեմ, մի չարչարեր, կ'ըսեմ, ո՞վ է այս անգամ...»:

— «Հայր Գարեգինը», կ'ըլլայ սրտաբեկիչ պատասխանը: «Հայկի եւ քու գրած նամակդ նոր հասաւ, կ'աւելցնէ Հ. Ներսէսը: Քեզի պիտի գրէի, սակայն քաջութիւն չունէի: Նամակնիդ չստացած՝ մեռաւ»:

Հայր Գարեգի՛նը, անմահ Հայր Գարեգի՛նը, ոչ եւս է: Մեծ ազգու՝ Հայկին ամենասիրելի ուսուցիչը, որուն շունչով Հայկս ինձմէ աւելի Հայ եղաւ, Վենետիկ, իր կրթութեան օրերուն:

Բարի, լռակեաց, ինքն իր մէջ քաշուած, սքանչելի Մխիթարեան այս վարդապետը, որ սերունդներու հայածին կրթութեան անխոնջ մշակը եղաւ: 1911–18ի եղեռնին կենդանի վկան, որուն Հայութիւնը այնքա՜ն արիւնոտ մկրտութեամբ մը յաւերժացած էր: Քանի՛, քանի՜ անմոռանալի ժամեր, Վենետիկի Մուրատ–Ռափայէլեանի տեսչարանին մէջ, ջերմ ու մտերմիկ խօսակցութիւնով անցուցեր ենք...: Եւ հիմա ոչ եւս է ան, իր մեղմօրէն ժպտուն նայուածքը անմոռանալի յիշատակ մըն է այլեւս:

Երբ Հայկը արդէն տուն վերադարձած էր, Հ. Գարեգինի հետ հանդիպումներուս՝ միշտ կը հարցնէր զաւկիս մասին: «Յամառ էր», կ'ըսէր մեղմ ու հեռաւոր ժպիտով մը, «սակայն լաւ սորվեցաւ»՝ կ'աւելցնէր: «Հայերէնէ աւելի Հայ ըլլալ ու սորվիլ ուզեց», կը հաւաստէր:

Իսկ Հայկս, ամէն գրելուն կը ստորագրէր. «յամառ աշակերտդ»...

Յուզիչ նամակ մըն էր՝ զոր Հ. Ներսէսը ինծի տուաւ Հայկիս բերելու, Հ. Գարեգինին գրուած նամակին ի պատասխան: Այսօր երկու օր է վերադարձած եմ... եւ դեռ քաջութիւն չունիմ Հայկին ըսելու՝ որ Հայր Գարեգինը ոչ եւս է...: Այլեւս իր Վենետիկ այցելութիւններուն պիտի չկրենայ տեսնել պաշտելի ուսուցիչը: Հ. Ներսէսին նամակն ալ չեմ տուած դեռ, սակայն այլեւս վաղը կամ միւս օր պէտք է ըսեմ, պէտք է տամ:

Ի՜նչ աստուածային շնորհք է, որ Մխիթարի սրբազան ուխտը կը լեցնէ Հայր Գարեգինի պէս հոգեղէն մարդոց սիրտն ու հոգին... անոնցմով ակնյածելու համար մեզի պէս չորս հովերուն տարտղնուած սովորական մահկանացուներս, եւ մեզ սրբազան Հայութեամբ օծելու, Հայ ըլլալու նուիրականութեամբ ապրեցնելու:

Ահեղ պարապութիւն՝ որ կը լայննայ, կը տարածուի Մխիթարի անդաստանէն ներս, հին տխաններու գիտապարտ յանկումով: Փառք Մխիթարին, որ նոր ծիլեր արմատ կը բռնեն, կ'ուռճանան: Նոր տխաններ իրենց շուքը կը սկսին սփռել..

Սակայն Հայր Գարեգինը... Հայ Գարեգինը ոչ եւս է...: Կոթողային հատորներու շարքեր պատրաստեց, որոնք, իր Թարմ հողակոյտին վրայ, իր խնկելի յիշատակին յաւիտենական դափնեպսակները պիտի ըլլան:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ա.

Հաճելի է հաստատել, թէ հակառակ Սփիւռքի աննպաստ պայմաններուն, հայ գրականութեան արեւմտահայ թեւը կը պահէ իր կենսունակ թափը եւ, նոյնիսկ տեղ տեղ, առաւելաբար նոր անուններու երեւումով, խոստումն ու յոյսը կուտայ ապագայ նուաճումներու եւ յաջողութիւններու: Արդար պիտի չըլլար բաղդատութեան գիծ մը քաշել արտասահմանի եւ Հայաստանի գրական կեանքին միջեւ: Հոն՝ Արարատէն այն կողմ կան կարգ մը տուեալներ, որոնք կը նպաստեն գրականութեան մշակումին եւ, մանաւանդ, ծաղկումին, թէեւ կան նաեւ երեւոյթներ, որոնք առնուազն կը կաշկանդեն ծաղկումը իր լրումին հասցնելու կարելիութիւնը: Արտասահմանը ունի ազատ ստեղծագործելու եւ, յատկապէս, օտար արուեստի իմացական եւ գեղարուեստական տարրերուն հետ շփուելու լայն հնարաւորութիւնը, որ խիստ անհրաժեշտ ու օգտակար ազդակ մըն է մեր ազգային գրականութեան յառաջընթացին համար:

(Տարբեր հարց է, թէ Սփիւռքի եւ յատկապէս Միջին Արեւելքի մեր գրողները, մանաւորաբար հիները, ինչքան կ'օգտուին այդ կարելիութենէն): Ընթերցողի տագնապը, որ արդիւնք է առաւելաբար մայրենի լեզուին աստիճանական կորուստին, մանաւորապէս կարգ մը արեւմտեան գաղութներու մէջ, անշուշտ, լուրջ արգելակ մըն է գրականութեան ծաղկումին համար, քանի որ մայրենի լեզուին կորուստին հետ, կը կորսնցնենք նաեւ ընթերցասիրութիւնը եւ արժէքները իրենց իրական արժանիքներով գնահատելու ընդունակութիւնը, հնարաւորութիւնը: Ուրեմն տագնապը ունի երկու երես – ընթերցողներու թիւի նուազում եւ արժէքներու գնահատութեան անկարողութիւն, առնուազն՝ դժուարութիւն:

Այս հակիրճ խորհրդածութիւնը, որ աւելի շատ հաստատումի մը բնոյթը ունի, ըսելու համար թէ՝ հակառակ իրաց աննպաստ կացութեան, հայ գրիչը, օտար հորիզոններու տակ կը շարունակէ աշխատիլ, ստեղծագործել եւ հարստացնել մեր գրական ածուն:

Տարիներ առաջ Գուրգէն Մահարի ափսոսանքով գրել կուտար, թէ «Սփիւռքի հայ ժամանակակից գրականութեան բանաստեղծական թեւը թոյլ է եւ չի արձանագրել նշանակալից նուաճումներ վերջին տարիների ընթացքում»:

Քիչ են անշուշտ, այսօր, այն անունները, որոնք Սփիւռքը կը պահեն իրենց բանաստեղծութեան ճառագայթումին մէջ: Մանաւանդ նոր անունները:

Սակայն քերթողական արուեստը բանաստեղծելու տրամադրութիւն ցոյց չի տար, հակառակ իր արձանագրած տագնապի պահերուն: Ունի արդարեւ իր նուիրեալներն ու մշակները:

Բանաստեղծական հատորներ, որոնք լոյս տեսան վերջին տարիներու ընթացքին, կը հաստատեն այս իրողութիւնը:

1968ին Անթիլիասի կաթողիկոսարանի տպարանէն հրապարակ ելաւ «Գէորգ Մելիտինեցի»ի գրական առաջին մրցանակին արժանացած Մ. Իշխանի «Տառապանք» ընդհանուր խորագիրը կրող բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, շքեղ տպագրութեամբ եւ հարուստ պարունակով:

Ցեղ–Եղեռնի մեր գրականութեան մէջ անուն եւ վաստակ ունեցող բանաստեղծ՝ Մ. Իշխան, տասնամեակներու ընթացքին առաւելաբար երգեց տրտմագին այլ յուսատու երանգներով պճնազարդուած երգեր, որոնք կը բխէին իր ներանձնական ապրումներէն: Եղաւ այն բանաստեղծը, որ սերունդի մը եւ ժամանակաշրջանի մը տրամադրութիւններն ու յոյզերը, յոյսերն ու երազները, ապրուած պատրանքներն ու անոնց հետեւութիւնը եղող պատրանաթափ խոհերը փոխանցեց հանրութեան: Եւ այս բոլորը ընդհանրապէս հոգեյոյզ բառերով, գոյներու եւ պատկերներու հաճելի շարահիւսութեամբ: Բանաստեղծին մօտ անպակաս եղան նաեւ փիլիսոփայական խոհերը, առանց որ անոնք տիրական դառնան իր բանաստեղծական խօսքին մէջ:

Ներկայ հատորը, որ հրապարակ կուգայ բանաստեղծին լոյս ընծայած վերջին գործէն՝ «Ոսկի աշուն»էն հինգ տարի ետք, առաջին առթիւ կը հաստատէ հասունութեան աստիճանաչափ մը, որ իր անդրադարձը ունեցած է նաեւ բանաստեղծին մտքին եւ սրտին վրայ:

«Ոսկի աշուն»ին մէջ եւս նշմարելի էր — տեղ տեղ նոյնիսկ ցայտուն էր — բանաստեղծին տրտմաթախիծ շեշտը կեանքի զանազան երեւոյթներուն հանդէպ: Երեսուն եւ աւելի տարիներու գրական վաստակին մէկ երեսը ներկայացնող այս հատորին մէջ եւս կային տուայտանքներ եւ տրտում մտորումներ, մելամաղձոտ տողեր, տառապագին տուներ: Այլ սակայն ասոնց կողքին ու աւելի բացայայտ գիծերով երեւան կուգար խանդաղատանքը տուներուն, հիւղին եւ երդիքին հանդէպ, թրթռուն զգայնութիւնը ծլարձակում նոր լոյսին, շողին ի խնդիր, վերջապէս բանաստեղծը իր հօրը ականջով կը լսէր մանկական նոր ծիլի մը խնդութեան զուարթ մեղեդին՝ յարկէն ներս, որ այդ առթիւ անիկա կը յորջէր մանկութեան անհուն:

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Թէեւ կրնայի շատ դիւրաւ այս անձերը ձերբակալել տալ եւ Պոլիս ղրկել, բայց մտածեցի որ լաւագոյն կ'ըլլար ըսպասել եւ յետոյ ամէնքը միասին ձեռք անցընել, որովհետեւ պէտք է գիտնաք որ այս կողմերը ձեր կարծածէն շատ աւելի տարածուած է այդ անիծեալ քոմիթէն. այս մասին ձեր Վսեմութեան շատ մը բերանացի տեղեկութիւններ պիտի կրնամ հաղորդել Պոլիս վերադարձիս:

«Առ այժմ ձեր Վսեմութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ յետագայ տողերուն վրայ:

«Այս կիրակի՝ այսինքն նամակիս Թըւականէն երկու օր ետքը, առտուան կառախումբով, ես ու քոմիթէին երկու անդամները, Արիֆ ու Ալպանացի երիտասարդը, Սելանիկէն ճամբայ պիտի ելլենք Պոլիս գալու համար: Յաջողեցայ իրենց հաւատացնել թէ կարելի էր Սառըք պէյը Երլտըզէն փախցնել իմ միջոցաւս կաշառելով Ապու Սամաքը եւ իբր թէ այդ գործը գլուխ հանելու համար պիտի գանք: Երեքս ալ գերմանական անցագիրներ ունինք Շվարց, Հոֆման եւ Մայէր անուններով: Սիրքէճիի կայարանը մէկ կամ երկու հոգի պիտի գան, քոմիթէին պատկանող անձեր բնականաբար, մեզի դիմաւորելու համար: Ասոնք ձեր Վսեմութեան կ'իմացնեմ որպէսզի պարտ ու պատշաճը տնօրինէ:

«Ըստ իս լաւագոյն կ'ըլլայ որ մեզ կայարանին մէջ չձերբակալեն, որպէսզի կարելի ըլլայ նաեւ ձեռք անցընել մեզի դիմաւորել եկողներն ալ: Յետոյ պիտի խնդրէի ձեր Վսեմութենէն, որ հարկ եղած հրահանգները տար որպէսզի նախ եւ առաջ զիս ձերբակալեն իբրեւ փախստական պալատական մը, իսկ միւսները պարզապէս ինծի հետ գտնուելնուն համար վտանգաւոր նկատուին: Այս մարդիկը շատ միամիտ են եւ կրնանք տակաւին օգտուիլ իրենց այս միամտութենէն: Չմոռնամ ըսելու որ երեք հազար ոսկի կը բերենք միասին՝ իբր թէ Ապու Սամաքը կաշառելու համար, այդ գումարին երեք հարիւրը ես տուած եմ իրենց վստահութիւն ներշնչելու համար: Կը խնդրեմ որ ձեր Վսեմութիւնը այս կէտը ուշադրութեան առնէ եւ զիս նիւթական կորուստի մը չենթարկէ»:

Նամակը կը վերջանար ակնածանքի սովորական խօսքերով:

Սէֆէր պէյ այս գրութիւնը կարդացած էր խոր լռութեան մը մէջ: Ամէնքն ալ՝ շունչերնին կտրած՝ մտիկ ըրած էին այս ընթերցումը, առանց բառ մը արտասանելու: Բայց երբ զինուորականը լռեց, ամէնուն աչքերն ալ, դարձան Նուրիի վրայ, որ զարմանալի կորովով մը կրկին իր պաղարիւնութիւնը գտած էր, հակառակ իր վրայ ճնշող ահեղ ամբաստանութեան:

— Ի՞նչ պիտի ըսես ասոր, պոռաց Արիֆ պէյ, խօսքը կեղծ պալատականին ուղղելով:

— Ես ասանկ նամակ չեմ գրած, բայց այս վերջինը, անիկա պարզապէս դաւ մըն է ինծի դէմ նիւթուած, թշնամիի մը կողմէ...

— Սելանիկի մէջ ի՞նչ թշնամի կրնաս ունենալ, քանի որ մեզմէ զատ ոչ ոք կը ճանչնայ քեզ հոս:

— Չեմ գիտեր թէ ո՛վ այս պժգալի դաւը երեւակայած է, ինչ որ գիտեմ սա է թէ ես այդպիսի նամակ չեմ գրած...

— Բայց ուրբաթ գիշեր նամակ մը ձգած ես Թղթատունը:

— Այո, ճիշդ է, մօրս նամակ մը գրեցի:

— Եւ սակայն այս նամակին մէջ գրուածները դուն եւ մենք միայն գիտենք, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դուրսէն մէկը [illegible] այս ամէնը երեւակայէ ու գրէ:

Նուրի պահ մը վարանեցաւ, յետոյ անպատկառ շնականութեամբ ըսաւ.

— Գուցէ ձեր մէջը պէտք է փնտռել այդ գրութեան հեղինակը...:

Այս խօսքը կատաղի սրտմտութիւն մը յառաջ բերաւ, ամէնքն ալ բռունցքնին վերցուցած իր վրայ խուժեցին, միայն Արիֆ պէյ իր տեղը մնաց եւ հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Ընկերներ, պաղարիւն եղէք... այս մարդը ծեծի արժանի չէ, այլ ուրիշ պատժի մը:

Զինուորականին այս խօսքերը իրենց ազդեցութիւնը ըրին եւ ամէնքը մէկ կողմ քաշուեցան:

— Այսպէս ուրեմն, կ'ուրանա՞ս քու լրտեսի ու դաւաճանի պաշտօնդ, հարցուց Արիֆ պէյ:

— Այո, կմկմաց միւսը, բոլոր ասոնք զրպարտութիւններ են, ես անմեղ եմ...

— Գիտցիր որ հակառակ քու ուրացումներուդ ողջ պիտի չելլես այստեղէն, որովհետեւ մեր մէջ չկայ մէկը որ հաւատք ընծայէ խօսքերուդ:

Նուրի չպատասխանեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 135)

Մէկ խօսքով՝ Մ. Իշխանի համար Ս. – ճամբը դեռ Ոսկի գոյն ունէր (խօսքը մի–այն պատկերի մասին չէ, որ ի դէպ գե–ղեցիկ է, եթէ նոյնիսկ նորութիւն չըլլայ ան):

Այժմ բանաստեղծը եկած է այն եզրա–կացութեան, թէ կեանքը տառապանքի խարակին վրայ բուսած բորբոս մըն է մի–այն, քանի որ իր հասորին գլուխը գետե–ղած է այնքան յատկանշական Ասլու Լալա Մասրիի սա տողերը .–

Մենք կը տառապինք
Եւ ասիկա միակ բանն է
Զոր վստահ գիտենք :

Հատորը գրեթէ իր ամբողջութեանը մէջ (բացի «Ուխտագնացութիւն» ծաւա–լուն քերթուածէն) հաստատումն ու վե–կայութիւնն է այս տառապանքին, որ արուեստական չէ, քանի որ անոնք՝ քեր–թուածները, մարդուն եւ մարդկութեան անդոհանքին ձայն կուտան, բանաստեղ–ծին ներաշխարհին ընդմէջէն: Մ. Իշխան բազմաթիւ բանաստեղծութիւններու մէջ անկեղծ վկայութիւնը կուտայ աշխարհի մը, որ դարուն անձկութեան ձեւաւոր–ծող եւ յուսահատ հայելին է նախ: Ամէ–նուր տառապանքն է, որ կ'իշխէ. մարդոց հետ նաեւ կենդանիները, երբեր կը կրեն ողբերգական ճակատագրի մը դատակ–նիքը:

Ասիկա, անկասկած, հոգեվիճակի մը արգիւնք է ամէնէն առաջ: Արդարեւ, հոս մարդն է, որ կը ներկայանայ իր մտորումներով, երազանքներով եւ խռհե–րով: Մանաւանդ իր ներքին տագնապնե–րով, երբեմն ուրախ (քիչ), երբեմն տը–խուր (շատ), բայց միշտ իր մարդկային տարերքին մէջ:

Յուսախաբութիւնը բնական հետեւու–թիւնը պիտի ըլլար այս երեւոյթին եւ, հետեւաբար, զարմանալի չէ, երբ բա–նաստեղծը ի տես այս համայնակուլ ու համապարփակ տառապանքին, յուսահատ ճիչով մը հաստատէ թէ՝ «Սուտ մը կայ մեծ, յարանորոգ սուտ մը հին»:

Յուսահատութենէ յոռետեսութիւն քայլ մըն է միայն, սակայն, բարեբախտաբար, բանաստեղծը իր յոռեգոյն ապրումներուն մէջ իսկ կը մնայ լաւատես՝ կեանքին եւ աշխարհին հանդէպ: Մասնաւորաբար իր կարգ մը քերթուածները կը մատնեն բա–նաստեղծին կեանքին կառչելու, կեան–քը սիրելու եւ այդ կեանքով ծաղկազար–դուելու ձգտումը:

«Տառապանք»ը քերթուածներու հա–տորին մէջ իմացական, խոհական տարրը թէեւ առատ, այսուհանդերձ չի սեղմեր, չի ճզմեր զգացական տարրը, որ կը մնայ տիրապետող: Ուրեմն՝ բանաստեղծին սիրտն է, որ կը զանուի գերակշիռ դիր–քի վրայ:

Մ. Իշխան իր գրելաձեւին մէջ միշտ կը մնայ «դասական», այսինքն՝ աւանդա–պաշտ: Արդարեւ տասնամեակներէ ի վեր անփոփոխ կը գործածէ չափածոյ ար–ուեստին աւանդական ձեւերը, ինչպէս օրինակ, նկարագրութեան եւ պատումի ճամբով բացայայտել «նիւթ»ը, բառերու բախումով ստեղծել կշռոյթը եւայլն:

Լեզուն հիւթեղ եւ գրաւիչ է, ոճը՝ ըն–նական, անսեթեւեթ:

Տուեալներ, որոնք առաւել եւս կը հաս–տատեն Մուշեղ Իշխանի վաւերական բա–նաստեղծի աներկրայ արժանիքը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

«ՍԻՐՈՅ ԾԱՌԸ»

Մինչեւ այսօր անլուծելի եւ խորհրդա–ւոր պարբերութիւն մը կը նկատուի հե–տեւեալ հատուածը Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութեան» գիրքին մէջ. — Տենչայր Սաթենիկ տենչանս զարգախուր խաւարտ եւ զտից խաւարծի ի բարձից Արգաւանայ»:

1899ին Բ. Գէորգեան (Ծուղուրեան) իր «Խորենացին Խորենացուով պէտք է հաս–կանալ» գիրքին մէջ կը յայտնէ այն կար–ծիքը, թէ խօսքը բոյսերու մասին է:

1911ին «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ Տ. Սահակեան կը պաշտպանէր նոյն տեսա–կէտը եւ մանրամասն կը խօսէր խաւար–ծիլի դիւթական յատկութեան մասին: Այն թուականին Կ. Սահակեան «Բազմա–վէպ»ի մէջ կը քննադատէ այս վարկածը, զանոնք համարելով «խոհանոցային բա–նասիրութիւն»: Ան կը գրէ. «Անըմբռնե–լի է հայ թագուհւոյ մը քով անսանկան այնքան անարժակ դէպի խաւարծիլ եւ կը ցանկանայի հայ մխպասաններէն (գու–սաններէն) աւելի վեհեցկութեան ճաշակ, քան բոյսերու», «Հայ մխպասանները այնքան ռամիկ չէին, որ Սաթենիկան մէջ միայն խաւարծիլի անարժը գտնային ան–մահացնելու դարէ դար»: Ըստ յօդուա–ծագրին, այդ հատուածին մէջ գուսան–ները հայ թագին նկարագիրը կուտան: Ու հատուածը լրացնելով, ան կը կարդայ հետեւեալ ձեւով.

Տենչայր Սաթենիկ տիկին տենչանս
Զարտախոյր (սա) ղաւարտ եւ զդից հաւ–
արծուի
Ի բարձր դիցն Արտաւանայ :

Արգաւանը ան կը համարի Խորենացիին կողմէ սխալ լուած բառ եւ զայն կը փո–խարինէ իրանական Արտաւան անունով: Հատուածը վերծանած են նաեւ Լաուեր, Ֆլորիվալ, Վխթէրն եղբայրները, Հիւ–պշման, Ալիշանն ու ուրիշ Մխիթարեան–ներ, Մկրտիչ Էմին եւ շատ ուրիշներ:

Մկրտիչ Էմին կարեւոր դիտողութիւն մը կ'ընէ. «Այստեղ այնպիսի բառեր են հանդիպում, որոնք գործ են ածւում մի–այն այս մի հատուածում եւ չեն գտնւում ուրիշ հայ մատենագիրների մէջ, այնպի–սի բառեր, որոնց նշանակութիւնը մեկնե–լու գրեթէ ոչինչ հնար չկայ»:

Այս հատուածը մեկնաբանել փորձած է նաեւ բանաստեղծ Յովհաննէս Թումա–նեան: «Այս հանդոյցը բանալով, իմա–նալով, թէ ի՞նչ էր տենչում թագուհի Սաթենիկը, այդ բոլոր կախեալ ծաղի–կը, կարելի է մանել Արտաշատի պա–լատը»: Ան կը կռահէ, որ հատուածը ամբողջութեամբ սիրոյ տենչանք մըն է եւ կապուած է բոյսերու կախարդական ուժի հաւատքին հետ: Օրինակներ բերելով, որ ժողովուրդը վարդին, մանիշակին եւ ուրիշ ծաղիկներուն կախարդական ուժ կը վերագրէ, ան կը յայտնէ այն միտքը, որ այս հատուածին բովանդակութեան մէջ ակնարկը բոյսերու կախարդական ուժի մասին է

Հիմնուելով Փօլ տէ Լակարտի ուսում–նասիրութեան վրայ, որ 1847ին զարտա–խուր բառը մեկնաբանեց նոր պարսկերէ–նով եւ զայն համարեցաւ զարտէխուար բոյսը, մենք պարսկերէնի օգնութեամբ եկանք հետեւեալ եզրակացութեան: 1. Զարտախուրը կազմուած է պարսկերէն զարդա (դեղին) եւ խուր (հուր) բառե–րէն, որ կը նշանակէ հրաբորբ: 2. Խա–ւարտ եւ խաւարծի պարսկերէն կը նշա–նակէ բողբոջ, ծիլ, մատղաշ, ճիւղ: 3. Տից՝ պարսկերէն դից, մոխրագոյն: 4. Ի բարձից կազմուած է պարսկերէն բար–դա բառէն, որ կը նշանակէ ճիւղ: 5. Վեր–ջին ու որոշիչ բառն է Արգաւանը, որ պարսկերէնի մէջ Արգաւան կամ Արջեւան է, իսկ արաբերէնի մէջ՝ Արճուան: Այս անունով կայ ծառի տեսակ մը, որուն վե–րաբերեալ ԺԵ. դարու հայ բժիշկ Ամիր–դովլաթ Ամասիացին գրած է. «Արճուան–Պահար արախտի (գարնան ծառ) ասեն. Երգեւան, ազաւան եւ թէ իր ծաղկէն շա–բապ չինան, զգինուն խումարութիւնն տանի»:

Լատիներէն այս ծառը կը կոչուի կեր–կիս, սերպերէն՝ երգովան: Այդ ծառը ժամանակին համարուած է սուլթաններու եւ շահերու պարտէզներուն զարդը: Բող–բոջները կը ծաղկին գարնան սկիզբը, երբ դեռ տերեւներ չկան ծառին վրայ ու տես–նողին հիացում կը պատճառեն իրենց գոյնով: Ֆրանսերէն եւ անգլերէն անուն–ները կը մատնեն անոր վերագրուած կա–խարդական ուժը – «սիրոյ ծառ»:

Այսպէս, ուրեմն, Խորենացիին յիշա–տակած հատուածին մէջ խօսքը «սիրոյ ծառ»ին մասին է, եւ արգաւանդ ճիշդ–այդ «սիրոյ ծառն» է:

Հատուածը մենք կը կարդանք հետեւ–եալ ձեւով.

Սաթենիկ տիկինը տենչում էր
Հրաբորբ բողբոջներ եւ մոխրագոյն
Ընձիւղներ արգաւանի ճիւղերէն :

Սաթենիկ կ'ուզէր հմայել ծառին բող–բոջներով կամ սիրոյ դեղ պատրաստել: Որո՞ւ համար սակայն: Լսենք Խորենա–ցին. «Սաթենիկի տռփական սէրը դէպի մխիթարգունները, առասպելի հաւա–ձայն, այսինքն Աժդահակի սերունդները, որոնք բնած ունեն Մասիս բոլոր ստորո–տը (Մ. Խորենացի, գիրք 2, էջ 158):

Ուրեմն կը հաստատուի Յովհ. Թու–մանեանի վարկածը: Սաթենիկին տեն–չանքին առարկան «սիրոյ ծառն» էր:

ՍԵԴԱ ԱՐԴԱՎԵԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻՒԻ

ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը մէկ պարտու–թիւն, վեց հաւասար արդիւնք եւ 15 յաղ–թանակ արձանագրեց 1968 – 69 տարե–շրջանին երթ ու դարձի ախոյենական մրցաշարքին մէջ, որ կը բաղկանար 22 մրցումներէ: Այս ձեւով յիշեալ միու–թիւնը իր դասին մէջ ախոյեան հանդի–սացաւ:

Մայիս 15ին, Կարտանի դաշտին վրայ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան (մեծ–թիւով հայրենակիցներ Մարսէյլէն եւ Կարտանէն) իրարու դէմ մրցեցան Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւն ու Փոր Սէն Լուի: Եր–կու խումբերն ալ իրենց դասին մէջ առա–ջին հանդիսացած էին եւ այս անգամ կը մրցէին ձեռք ձգելու համար Փրովանսի ախոյենութեան բաժակը:

Ժամը 16ին խաղը կը սկսի բուռն խա–ղարկութեամբ մը: Հակառակորդը ան–միջապէս կ'անցնի յարձակողականի եւ օգտուելով Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի ան–կազմակերպ խաղարկութենէն, կանոնա–ւոր փասերով եւ զօրաւոր վայրէջքով մը կը նշանակէ իր առաջին կէտը:

Մերինները սթափած՝ կ'անցնին բուռն յարձակողականի, այսուհանդերձ առաջին կիսախաղը կը վերջանայ 0 – 1ով, ի նը–պաստ Փոր Սէն Լուի:

Երկրորդ կիսախաղը կը սկսի նոյնքան տաք խաղարկութեամբ մը: Մեր խումբը չափած է այլեւս հակառակորդին ուժը եւ քառորդ ժամուան հետեւողական յարձա–կումներէ ետք կը նշանակէ իր առաջին կէտը: Քիչ ետք՝ երկրորդը եւ վերջա–պէս վերջինը՝ երրորդը:

Այս ձեւով Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ կը շահի յաղթանակը:

Կը շնորհաւորենք Միութեան վարիչ–ները, խումբին մարզիչը Գ. Եկքովանեանը, որոնց յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ խումբը կը գտնուի գնահատելի բարձրու–թեան վրայ:

ԳՐ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (489)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Շփոթներու ժամանակ մարդիկ, աւելի խօսքով քան թէ զէնքով կը զինուէին այս կապելաններուն մէջ, ուր տեսակ մը մար–գարէական հովի եւ ապաշխարհի շունչ կը հըջէրբերէր՝ սիրտերը ուռեցնելով եւ հո–գիներուն մեծութիւն տալով:

Անթուան արուարձանին կապելանները կը նմանին Մոն Ավանթէն (*) լերան այն գինետուներուն, որոնք Սիպիլէի անձաւին վրայ շինուած են եւ կը հաղորդակցին նուիրական խորին շունչերու հետ. գի–նետուներ, որոնց սեղանները գրեթէ ե–ռոտանիներ էին եւ ուր կը խմուէր ինչ որ «Սիպիլեան գինի» կ'անուանէ Էնիուս:

Սէնթ Անթուան արուարձանը ժողո–վուրդի ընդունարան մըն է:

Յեղափոխական դղրդումը հոն փապ–ներ կը բանայ, ուրկէ ժողովրդական վե–հապետութիւնը կ'արտահոսի:

Այս վեհապետութիւնը կրնայ դէշ գոր–ծել, կը սխալի այն ինչպէս կը սխալի ու–րիշ որեւէ վեհապետութիւն:

Բայց՝ նաեւ մոլորելով, իր վեհմու–թիւնը կը պահէ: Կոյր Կիկլոպի համար բսուածին պէս, կրնայ նաեւ անոր համար բսուիլ՝ Ահագին:

93ին՝ ծփացող գաղափարին լաւութեան կամ լոռութեան օրուան մոլեռանդու–թեան կամ աւիւնին համեմատ Սէնթ Ան–թուանի արձուարձանէն մերթ վայրենի–ներու գունդեր, մերթ դիւցազուններու խումբեր կը մեկնէին:

Վայրենիներ բսինք՝ բացատրենք մեր միտքը: Այս հպարտ մարդերը, որոնք յեղափոխական դասի ծննդական օրերը ծուէն ծուէն զգեստներով, ոռնալով, վայ–րենաբար, մահակ եւ նիզակ ի ձեռին կը խուժէին տակնուվրայ եղող Հին Փարիզի վրայ, ի՞նչ կ'ուզէին:

Անոնց ուզածն էր հարստահարումնե–րու վերջը. բռնաւորութեանց վերջը, թուրին վերջը գործ՝ մարդու համար. կրթութիւն՝ մանկան համար, ընկերային քաղցրութիւն կնոջ համար, ազատու–թիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն, ամէնուն համար. գաղափար՝ ամէնուն համար, աշխարհի եդեմացումը, յա–ռաջդիմութիւնը:

Անոնք այլեւս ոչ համբերել կարող էին, ոչ ալ իրենք իրենց տէրերը ըլլալով՝ յա–ռաջդիմութիւն բսուած սրբազան, լաւ եւ մեղմ բանը կը պահանջէին սոսկալի կերպարանքով, կիսամերկ քայլերով, մահակը ձեռքերնին եւ մռնչումը բերան–նին, այո՛, վայրենիներ էին անոնք, բայց քաղաքակրթութեան վայրենիներն էին:

Իրաւունքը կատաղութեամբ կը հրա–պարակէին. կ'ուզէին նաեւ դղրդումով, սարսափով մարդկային սեռը դրախտ եր–թալու բռնադատել:

Բարբարոսներու կերպարանք ունէին, բայց փրկիչներ էին:

Խաւարին դիմակով, լոյս կը պահան–ջէին:

Այս մարդոց դէմ, որոնք կ'ընդունինք թէ վայրենաբարոյ են, եւ ահարկու, այլ վայրենաբարոյ եւ ահարկու՝ բարութեան համար, այս մարդոց դէմ, կ'ըսենք, ու–րիշ մարդիկ ալ կան, որոնք կը ժպտին, կը զարդարուին, ոսկեզօծ ժապաւէններ կը կրեն, համաստեղութիւն կը կազմեն, մետաքսեայ գանկպաններ, սպիտակ փե–տուրներ, դեղին ձեռնոցներ, փայլուն կօշիկներ ունին եւ որոնք մարմարինէ բուխերիկի մօտիկնիը թաւշապատ սեղա–նի մը վրայ արմուկով կռթնելով մեղ–մութեամբ կը պնդեն անխախտ պահել եւ պահպանել անցեալը, միջին դարը, երկ–նային իրաւունքը, մոլեռանդութիւնը, տգիտութիւնը, գերութիւնը, մահուան պատիժը, պատերազմը, կէս ձայնով եւ ժպիտով թուրը, հրատը եւ կառափնատը փառաւորելով:

Բայց մենք եթէ բռնադատուէինք ըն–տրութիւն մը ընել եւ ընդունիլ կամ քաղաքակրթութեան բարբարոսները եւ կամ բարբարոսութեան քաղաքակիրթնե–րը, բարբարոսները կ'ընտրէինք:

Բայց փառք Աստուծոյ, ուրիշ ընտրու–թիւն մըն ալ հնարաւոր է:

Ուղղակի կերպով թէ դէպի առաջ թէ դէպի ետեւ իյնալու հարկ չկայ բնաւ:

Ոչ բռնակալութիւն, ոչ ալ ահակալու–թիւն:

Մենք զառիվարէ հանդարտ սահելով, յառաջ դիմաւորել կ'ուզենք:

Աստուած այս մասին հարկ եղածը կը տնօրինէ. զառիվարներու հանդարտու–թիւն. ահա այս է Աստուծոյ ամբողջ քա–ղաքականութիւնը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Հռոմի եօթը բլուրներէն մէկն է, ուր քաշուեցաւ հռովմէական ռամիկ ժո–ղովուրդը ազնուականներու սակաւապե–տութեան դէմ ապստամբած միջոցին:

Այրի Տիկին Արաքսի Կիւրեղեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Կիւրեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Կիւրեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Կիւրեղեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Կիւրեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէզիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբատ Կիւրեղեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Ակոնայեան, Աչճեան, Մըըրըպլեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆԻ
(Սեբաստացի)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ իր յարկարաժնին մէջ:

Թաղումը պիտի կատարուի Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8,30ին, Նօժան սիւր Մառնի գերեզմանատունը:

Թափօրը պիտի մեկնի իր բնակարանէն ժամը 9ին: Հասցէ 2, Րիւ տէ Վիատիւք, Նօժան սիւր Մառն: Օթոպիւս Շաթօ տը Վէնսէնէն 114 եւ 120, իջնել՝ Փոն տը Միւլիւզ:

Այրի Տիկին Մանուշակ Քոչունեան, Պ. Սերժ Քոչունեան, Օր. Արլէթ Քոչունեան, այրի Տիկին Հնազանդ Գիզիրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ԳՈՋՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 20ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Մայիս 24, ժամը 10,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ-Ուէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին իրենց հօր՝

ԵՆՈՎՔ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Կիրակի Օգոստոս 3էն

Շաբաթ, Օգոստոս 9

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40

R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon

M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne

M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օգնաւ. կայանի արձանագրութիւնները բացառաբար տեղի չեն ունենար ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ (Մայիս 24) Հոգեգալուստի տօներուն առթիւ:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ:

Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի թատրոնի մէջ

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խնամուած յայտագիր, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, պար, նուագ:

Երկու արար գաւեշտ մը, Նոր Սերունդին կողմէ, ղեկավարութեամբ սիրուած դերասան ընկեր Սարգիս Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն):

Մուտքը ազատ է:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի Հոգեգալուստի առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ'ուզուին ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօր) ա ժասոն շրմիզիէի համար, մեծ սեռի: Շարունակական աշխատանք:

EDEL
339, Rue St. Martin, Paris (3e)
Tél : TUR. 06-02

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՍՐԱՀԸ
7, Rue Papère — MARSEILLE

Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Մինչեւ Յունիս 7, ամէն օր ժամը 10էն 13 եւ 15էն 20

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ուսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 30 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրենեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վիներ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանսանուհիի վերաբերեալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏԱՐԱԳ Ւ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը՝ Յունիս 1ի Կիրակիին՝ Մայրերու Օրը կազմակերպած է Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, յարգանքի տուրք մը, բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներու հոգւոց յիշատակին: Որպիսիքն են՝ Միութեանս պատուոյ նախագահ եւ Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյն նուիրատու բարերար ողբ. Վահան Խօրասանճեան, Ճարտարապետ Մ. Թահմազեան, դրագէտ ուսուցիչ ազգային գործիչներ Մինաս - Չերազ եւ Մկրտիչ Փորթուգալեան, նորոգ հանգուցեալներ Պ. Զամարեան, Մաննիկ Վարժապետեան, Նուարդ Վարժապետեան, Յարութիւն եւ Արշակուհի Եամէր, Նշան, Հեղինէ, եւ Նէլլի Արսլան, Արտաշէս եւ Ովսաննա Էքէրի. Շահանիկ Առաքելեանի, Յովհաննէս եւ Մարինոս Մարտիրոսեանի, Միհրան Թալասլեանի, Երջանիկ Տօնիկեանի, Քէչիճեան Աղաւնի (ծնեալ Մինթանճեան), Խաչիկեան Մաքրուհի (ծնեալ Պէզիրճեան), Այրի Տիկին Գուլումճեանի, Մըխիրլեան գերդաստանի, Սիրարփի Ազարեանի, Թորոսեան եւ Աչրգեան գերդաստաններու, պատարագ պիտի մատուցուի հանդիսապետութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի՝ որ նաեւ պիտի քարոզէ:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն եւ երգեցողութիւն պիտի կատարուի Պոլսեցիներու Միութեան անդամներու կողմէ:

Ի գիտութիւն հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Ֆ Ո Ւ Թ Պ Օ Լ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍԲԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու):

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին:
ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուար)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16.30ին՝ ՖԻՆԱԼ
Մուտք 6 փրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21.30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՐ (Ալֆորվիլ)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ
20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու
Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

EGLISE ST. EUSTACHE
— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ

ԹԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

1869 **ԿՈՄԻՏԱՍ** 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

Ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ՍԷՆԹ - ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՌՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Սէն - Ժեռոմ Թաղամասի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը յայտարարէ Թաղիս եւ շրջակայի Հայոց թէ Կիրակի Հոգեգալուստի առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպսկ. Վարդանեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28Ը» ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի: Կիրակի 7 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան մեծ սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԹԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
24
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
24 MAI
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11520
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆԱԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

Ներքին ծանր տագնապի շրջան մը կը բոլորէ Թուրքիա։

Վերջին ամիսներու դէպքերը, յետադիմականներու եւ յառաջդիմականներու պայքարը, Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան դէմ կատարուած ցոյցերը, Անգարայի Մալթեփէ մզկիթին մէջ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Իմրան Էօքթէմի յուղարկաւորութեան առթիւ պատահած խռովութիւնները, մանաւանդ լուծեալ դեմոկրատ կուսակցութեան դատապարտեալ անդամներու ներման առթիւ տրուած որոշումը Ազգային Ժողովին կողմէ՝ յանդեցան տագնապալի կացութեան մը, որմէ դժուար թէ կարելի ըլլայ դուրս գալ, առանց խոր ցնցումի։

Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումները վտանգուած ըլլալով դեմոկրատներու տասնամեայ (1950–1960) իշխանութեան օրով, բանակի երիտասարդ զինուորականները 1960 Մայիս 27ին առանց արիւնահեղութեան, տապալեցին Մէնտէրէս–Պայարի կառավարութիւնը եւ ծանր պատիժներու ենթարկեցին կուսակցութեան գլխաւոր վարիչներն ու երեսփոխանները՝ Եասը Ատայի խեղկատակ դատավարութեամբ։

Նոր Սահմանադրութեամբ, դեմոկրատները խպառ կը զրկուէին իրենց քաղաքացիական իրաւունքներէն։ Բանտարկեալները ապա արձակուեցան. մահապարտ Ճէլալ Պայար տարիքի բերումով ներման արժանացաւ։ Տարիներու ընթացքին առելութիւնները մոռցուեցան։

Իսմէթ Ինէօնիւ, որ գլխաւոր օգտուողն էր եղած Մայիսեան յեղափոխութենէն, քանի մը տարի վարչապետի պաշտօնին վրայ մնալէ վերջ, տեղը տուաւ Ատալէթ կուսակցութեան։ Այս վերջինը իբրեւ ժառանգորդ դեմոկրատներու, իրեն համար ապահովեց մեծամասնութիւն մը երաշխաւորեց Խորհրդարանին մէջ։

Ցեռաշրջականները առիթէն օգտուեցան երկին գլուխ ցցելու համար, ապաւինած դէմ գիւղացիներու եւ մոլեռանդ ամբոխի աջակցութեան վրայ։

Խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Հոկտեմբերին։ Այդ առթիւ ընտրական պայքարը սկսած է արդէն ամիսներէ ի վեր։ Ութ կուսակցութիւններ տենդոտ գործունէութեան լծուած են։ Եղածը աթոռատարն է պարզապէս։

Հալքի կուսակցապետ Իսմէթ Ինէօնիւ տարիներէ ի վեր «յառաջդիմական»ի հովեր առած է եւ իր հետապնդած քաղաքականութիւնը որակած «կեդրոնին ձախ»։ Աջակողմեան կուսակցութիւնները համայնավարական ձգտումներ կը վերագրեն ծեր աղուէսին, որ անտարբեր կը մնայ բոլոր քննադատութեանց հանդէպ։

Իր ձախակողմեան քաղաքականութեան դէմ ծառացան նոյնիսկ իր կուսակցութեան մտաւորական տարրերը, գլխաւորութեամբ փրոֆ. Ֆէյզիօղլուի, որոնք երկու տարի առաջ Հալքէն հեռանալով կազմեցին նոր կուսակցութիւն մը՝ կիւվէն։ Այս հերձուածը մեծապէս տկարացուց Հալքի եւ իր պետին դիրքը։

Ընտրութեանց նախօրեակին, Իսմէթ Ինէօնիւ, չի վիտցուիր ի՛նչ յետին, խորամանկ մտքերով, նախաձեռնարկ եղաւ ներում ձեռք բերելու երէկի իր քաղաքական հակառակորդներուն՝ լուծեալ եւ վարկաբեկեալ Դեմոկրատ կուսակցութեան դատապարտեալ անդամներուն համար։

Ու իր ամբողջ ուժով պաշտպանեց եւ յաջողցուց Ատալէթի կողմէ Ազգ. Ժողովին ներկայացուած օրինագիծը՝ կոչուած փոփոխութեան ենթարկելու Սահմանադրութեան այն յօդուածը, որ ընդմիշտ կը զրկէր դեմոկրատները ընտրուելու իրաւունքէն։

Իր «հաշտարար» նոր քաղաքականութիւնը աւելի եւս շեշտելու համար ողջագուրուեցաւ դեմոկրատներու Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայարի հետ, 24 տարի անոր դէմ անհաշտ պայքար մղելէ վերջ։

Ազգային Ժողովին կողմէ Սահմանադրութեան յիշեալ յօդուածին փոփոխութեան եւ դեմոկրատներու ներումին դէմ բողոքեցին նոյնիսկ Ատալէթի եւ Հալքի մտաւորական տարրերը։ Ծերակոյտը նոյնպէս հակառակ դիրք բռնեց։

Իսկ ամենէն կարեւորը՝ այս որոշումին դէմ ծառացան Հանրապետութեան նախագահ զօր. Ճէվտէթ Սունայ, բանակի ընդհ. սպայակոյտի նախագահն ու բարձրաստիճան հրամանատարներն ու սպաները։ Մէկ խօսքով՝ ամբողջ բանակը։

Ու երբ բանակը հակառակ է որեւէ բանի, ո՛չ ոք կրնայ անոր կամքին դէմ շարժիլ։ Օսմանեան կայսրութեան հիմնադրութենէն մինչեւ մեր օրերը երկրին քաղաքականութեան տէրն տուողը եղած զինուորականութիւնը։ Հին ու նոր բոլոր յեղափոխութիւնները տեղի ունեցած են զինուորականներու ձեռքով։ Ի զուր կը քարոզեն, որ բանակը պէտք չէ խառնուի քաղաքականութեան։

Ահա վերջին փաստը։ Բանակը գլուխ վերցուցած է ազգին կամքով ընտրուած Խորհրդարանին դէմ եւ իրը պիտի ըլլայ վերջին խօսքը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ բանաստեղծ Արսէն Երկաթ (Շամլեան), իր մահկանացուն կնքած է Երկուշաբթի օր, Մայիս 19ին, Մոնթրէալի մէջ, ուր հաստատուած էր քանի մը տարիէ։

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը ծնած էր Ամասիա, 1893ին։ Աւելի քան յիսուն տարի ապրած էր Եգիպտոս, ուր կ'աշխատակցէր «Ցուսաբեր»ի։ Արձակ թէ չափածոյ իր գրութիւններէն զատ, ունէր նաեւ բազմաթիւ թարգմանութիւններ։ Գրութիւններ ունէր նաեւ ֆրանսերէն։ Վերջերս իր յոբելեանը տօնուեցաւ Քանատա եւ Ամերիկա։

Խորէն Կաթողիկոսի փափաքով ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի։

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը եւ «Հայաստան»ի խմբագրութիւնը խոր ցաւով կ'ողբան Դաշնակցութեան երիտասարդութեան մեծ դաստիարակիչ եւ քաջ հրապարակագիր իրենց մեծ ընկերոջ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը։

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Ֆրանսայի իր բոլոր մասնաճիւղերով կ'ողբայ մեծ Հայուն եւ հանրանուէր գործիչին, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

	1926ին	1939ին	1959	1969 Յուն. ի տուեալներով
Երեւան	64·600	204·200	509·000	716·000
Լենինական	42·300	67·700	108·446	138·761
Կիրովական	8·600	17·600	49·423	87·933
Էջմիածին	8·400	9·800	19·700	27·933
Ղափան	1·500	8·500	19·315	26·755
Հրազդան	—	4·200	7·769	22·125
Հոկտեմբերեան	—	—	14·932	21·608
Ալավերտի	4·500	10·000	16·713	20·985
Դիլիջան	6·500	14·600	11·412	20·916
Կամօ	8·400	8·300	8·751	18·830
Քաջարան	—	—	11·385	14·425
Գորիս	—	—	10·377	12·901
Արթիկ	—	5·800	9·071	12·298
Արտաշատ	—	—	7·272	12·135
Ստեփանաւան	—	—	9·798	11·936
Աբովեան	—	—	—	11·409
Սպիտակ	—	—	8·667	11·290
Իջեւան	—	—	7·639	10·997
Սեւան	—	—	6·415	10·782
Աշտարակ	—	—	7·563	10·723
Չարենցաւան	—	—	2·350	8·505
Արարատ	—	—	5·412	7·562
Ջերմուկ	—	—	2·062	4·039

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԻՆԸ՝ ՈՏՔԻ ՏԱԿ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՅԵՐԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ՅԱՋՈՂԵՑԱՆ

Սերնան եւ Սթաֆորտ յաջողեցան մինչեւ 15 քիլոմեթր մօտենալ Լուսինին «հողին» եւ ճշդել «ցամաքահանման» վայրը Յուլիսին համար։

Կատարուածը անշուշտ աննախընթաց է։ Ուրեմն Հինգշաբթի գիշեր նախատեսուած ժամուն՝ 20,11ին կատարուեցաւ բաժանումը։ Այսինքն լեմ խցիկը կ'անջատուէր Ափոլոյէն, մէջն ունենալով Սերնան եւ Սթաֆորտ, մօտենալու համար Լուսնին եւ ութ ժամուան մէջ երկու շրջան ընելու։ Անկէ ետք, պէտք է որ կրկին վերադառնային Ափոլոյի, ուր իրենց կը սպասէր Եունկ։ Պզտիկ խանգարում մը սակայն, երկրորդ շրջանի վերջաւորութեան, բաւական յուզում կը ստեղծէր։ Լեմը կը սկսէր կորսնցնել իր կանոնաւոր թռիչքը եւ ցամաքէն կը նկատէին թէ երկու այերանաւորդներու սրտի բաբախումները յանկարծ զգալի կերպով արագացած են։ Քիչ ետք սակայն Սթաֆորտ կը յաջողէր ամէն ինչ կանոնաւորել եւ ապա կը վերադառնային միանալու Եունկի։

Ամէն պարագայի մէջ, տիեզերագնացներու նկարագրած Լուսինը ոչինչով կը համապատասխանէ բանաստեղծներուն նկարագրութեանց։ Եւ գուցէ կարելի է ի վերջոյ խորհիլ թէ աւելի լաւ է ամէն ինչ շատ մօտէն չտեսնել։

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Ֆրանս – Սուար, Շաբաթ Մայիս 24ի իր թիւին մէջ կը հրատարակէր հանրային կարծիքի քննութեան նոր արդիւնքները, Մայիս 11–14ի շրջանին համապատասխան։ Ա. շրջան, գլխաւոր երեւոյթն այն է թէ Ալէն Փոհէրի «սակը» կ'իջնէ։ Այսպէս առաջին շրջանը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.—

Փոմփիտու 41 առ հարիւր, Փոհէր 30 առ հարիւր, Տիւքլօ՝ 14 առ հարիւր, Տէֆէռ 8 առ հարիւր, Ռոքար 4 առ հարիւր, Կրիվին՝ 2 առ հարիւր, Տիւքաթէլ 1 առ հարիւր։ Բ. շրջանին՝ Փոմփիտու 45 առ հարիւր, Փոհէր 55 առ հարիւր։

Այս պատկերը անշուշտ նորութիւններ կը բերէ եւ շատ բան կ'ըսէ։ Առաջին շրջանին, Փոհէր, նաեւ Փոմփիտու հող կը կորսնցնեն եւ կը թուի թէ անոնք որ իրենց ի նպաստ կ'արտայայտուէին առաջ կամ որոշում չէին տուած, իրենց դիրքը կը ճշդեն ի նպաստ ձախին, ըլլայ ան՝ համայնավար կամ ոչ։

×

Մինչ այդ ընտրապայքարը կը շարունակուի։ Փոմփիտու ամերիկեան ձեւի արշաւ մը սկսած է մինչ Փոհէր որքան կրնայ քիչ կը խօսի եւ հաւանաբար այդ քաղաքականութիւնը աւելի նպաստէ իրեն։

Ժագ Տիւհամէլ, կեդրոնի պարագլուխ մէկուկէս ժամ հարցումներ ընելէ ետք Փոմփիտուի, որոշեց անոր միանալ թէեւ Լըքանիւէ յայտարարեց թէ այդ «զինակցութիւնը» բան պիտի չփոխէ։ Ճիշդ է որ ներկայիս Փոմփիտու ամէնուն կը խոստանայ իրենց ուզածը եւ անշուշտ եթէ ընտրուի մէկն ու մէկը եթէ ոչ բոլորը, խաբուած պիտի ըլլայ ի վերջոյ։

× Նախկին նախագահ տը Կոլ 26 հազար նամակ ստացած է հրաժարումէն ի վեր։ Այդ բոլորը ղրկուած են Իրլանտա։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ մթնոլորտը կրկին լարուած է։ Իսրայելեան 50 զրահապատ կառքեր Յորդանան մտած են եւ չորս ժամ ալ մնացած։ Ամմանի ձայնասփիւռը կ'ըսէ թէ յարձակումը ետ մղուած է շնորհիւ շրջանի ժողովրդական ուժերուն եւ Արաբական Լիկայի քաջութեան։ Նիւ Եորքի մէջ, չորսերու հանդիպումը մեծ արդիւնք չէ տուած ցարդ, արդէն որոշում մը տրուելն ալ մեծ օգուտ չունի քանի որ ոչ մէկ կողմը տրամադիր է գործադրելու։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ խորհրդային 18րդ զօրավար մը մեռած է։ Օրէ օր աւելի յստակ կը դառնայ որ լուրջ տագնապ մը կայ խորհրդային բանակին մէջ։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին մէջ, 1968ի Դեկտեմբերի վերջերը, արժանի շուքով յիշատակուեցաւ բանաստեղծ Ժագ Յակոբեանի ծննդեան յիսնամեակը, իսկ այս տարեշրջանին հրապարակ ելաւ «Ժագափունջ» ընդհանուր խորագիրը կրող հատորը, որ կը պարունակէ յոբելեարին գործերուն — չափածոյ եւ արձակ — մէկ ընտիր փունջը՝ ներկայացուած շքեղ արտաքինով մը:

Ժագ Յակոբեան արտասահմանի մեր գրական աշխարհին մէջ վաւերական անուն մըն է անկասկած: Հաւասարապէս հայրենաշունչ եւ կրօնաշունչ քերթուածներու սքանչելի վաստակով մը ծանրաբեռն՝ ան հարստացուց սփիւռքի հայ գրականութիւնը մնայուն գործերու ըստեղծագործութեամբ: Ասիկա կը փաստէ իր քերթուածներէն մէկ մասին այլեւս դասական դարձած իրողութիւնը:

Իր անունը ապահովաբար աւելի լայն շրջանակներու ծանօթ ըլլար, եթէ բանաստեղծը բնածին խառնուածքի եւ նկարագրի մը բերումով մարդոցմէ առանձնանալու, ինք իր պատեանին մէջ ներամփոփուելու եւ խոկալու տրամադրութիւններէ չառաջնորդուէր: Ան տեսակ մը աշխարհիկ ճգնաւորը եղաւ, միայնակեացը, որուն հոգին հաւասարապէս բաց մնաց երկնային սրբութիւններուն եւ երկրային մնայուն արժէքներուն՝ Հայրենիքին ու Մայրենիքին առջեւ: Երկու սէրեր արդարեւ, որոնք փոխն ի փոխ հրաշէկ պողպատի մը նման խանձեցին, բորբոքեցին եւ հուսկ ուրեմն հրկիզեցին երիտասարդ բանաստեղծին սիրտը եւ դարձան իր իմացական ու զգացական ապրումներուն կեդրոնական վէմերը: Եթէ փորձուինք թանձր պատկերի մը վերածել բանաստեղծին արուեստը, պիտի մղուինք ըսելու եւ միանգամայն հաստատելու, թէ Ժագ Յակոբեանի արուեստի աշխարհը հայրենի արեւակէզ հողին վրայ բարձրացած տաճար մըն է՝ հայաշունչ կնիքով ինքնատիպ դարձած եւ հայաբոյր մթնոլորտով յագեցած:

Եւ երկու սէրերն ալ բանաստեղծը երգեց միեւնոյն ուժգնութեամբ, միեւնոյն ապրումով եւ միեւնոյն կշռոյթով: Երկու լար, փրթած սիրտէն, տեւաբար տեղ գրաւեցին իր այլապէս հարուստ «Նուագարանին» մէջ: Աւելի քան տասնեակ մը հատորներու մէջ ամփոփուած է բանաստեղծին երեք տասնամեակներու բերքը — «Գաղտնի ճամբան» (1938), «Մեղրալուսին» (1943), «Մեսրոպաշունչ» (1946), «Մարդ մը մեռաւ» (1947), «Վերածնունդ» (1949), «Մասիածին» (1963) եւ դեռ ուրիշներ:

Ներկայ հատորը, ինչպէս ընդհանուր խորագիրը կը մատնէ, կը պարունակէ բանաստեղծին երեք տասնամեակներու (1938–1968) գրական վաստակին մէջ ընտիր փունջը՝ քաղուած ու կազմուած նոյնինքն բանաստեղծին կողմէ:

Ուրեմն բանաստեղծն է, որ այս հատորով հանրութեան կը ներկայանայ իր ապրումներուն եւ իմացական աշխարհին համապատկերովը եւ, յատկապէս, ցոյց կուտայ իր անցած գրական ուղին՝ այլապէս յատկանշական:

Ներանձնական հեշտագին ապրումներու եւ առօրեայ տպաւորութիւններու երգիչը չէ ան: Պիտի ըսենք նոյնիսկ, թէ ուժեղ ցայթք ունեցող իր քերթողական արուեստին մէջ, մասնաւորապէս վերջին շրջանին, զսպուած, պրկուած ճիգ մը կայ՝ սքօղելու իր էութեան հարազատ լարերէն բխող հեշտաշունչ զգայնութիւնները:

Բանաստեղծին առաջին շրջանի գործերուն մէջ կը նշմարուին Մեծարենցի, տեղ տեղ նոյնիսկ Վահան Տէրեանի թեթեւ ազդեցութիւնները իբրեւ տարազ, մանաւանդ երաժշտութիւն: Ապահովաբար հըմայքին տակ գտնուած է «աքասխներու» սիրահար հեղինակին գունագեղ ու բուրումնաւէտ մթնոլորտին: Արդարեւ, այդ օրերուն բանաստեղծը անտարբեր չէ եղած բնութեան հանդէպ, զոր նկատած է համակ զգայութիւն մը:

Բարեբախտութիւն է իրեն եւ մեր գրականութեան հաշուոյն, որ բանաստեղծը տարիներու թաւալումին զուգընթաց թօթափած է կարգ մը ազդեցութիւններ, եւ իր վերջին շրջանի գործերուն մէջ կը մնայ իսկապէս ինքնատիպ:

Հոգեվիճակներ պատկերելու, մտածումներ եւ զգացումներ արտայայտելու միջոցները այլազան են եւ իւրաքանչիւր բանաստեղծ կը բերէ արտայայտութեան իր եղանակը, երանգը:

Իրը՝ ժուժկալ է:

Այսուհանդերձ այդ ժուժկալութիւնը միայն ձեւին եւ ոճին մէջ է, քանի որ ցայգաղբիւրի վճիտ ջուրերու նման յորդ ու դեղուն են բանաստեղծին ազգային եւ մարդկային երակներէն բխող ապրումները, այդ ապրումներով բացատրուող ու պայմանաւորուող մտածումներն ու համոզումները:

Այլազան չեն իր ներշնչումներուն տուն տուող նիւթերը, սակայն բաւական է, որ անոր հոգիին ու մտքին տեսլադաշտին մէջ իյնայ իր խառնուածքին ու հայեցակէտին տակ նիւթ մը, որպէսզի անմիջապէս ճախրանայ անիկա, բարձրանայ սիրտէն դէպի երեւակայութիւն, դէպի միտք: Ու փայլի, վառի եւ յամրընթաց թափով մը թափի ընթերցողին սիրտին մէջ:

Անշուշտ նիւթերը չեն որ նոր են, եւ այդ չէ կարեւորն ու հիմնականը: Բանաստեղծը կը յաջողի նոր իմաստներ որսալ կեանքէն, առաւելաբար մեր անցեալէն եւ Աստուածաշունչի էջերէն ու զանոնք նոր երանգներով մարմնացնելէ ետք հաղորդական շունչով մը փոխանցել մեզի:

Ժագ Յակոբեանի լեզուն կառուցուած է հայերէն ճոխ բառացանկի վրայ եւ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, գիտէ օրինական կարգով ու գեղեցկութեամբ գործածել հայ լեզուն:

Կարեւոր ազդակ մը եւս արուեստի մնայուն գործ արտադրելու համար:

×

Քերթուածի մը վերնագիրը՝ «Ապրիմ – մեռնիմ», դարձած է այլաբանական այլ յատկանշական ընդհանուր խորագիրը Գառնիկ Ադդարեանի բանաստեղծութիւններու նոր հաւաքածոյին, զոր լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչականը Երեւանի մէջ 1968ին:

Շուրջ 120 փոքրածաւալ էջեր պարունակող այս գրքոյկը իր արտաքինով, դըժբախտաբար, ներկայանալի չէ, եթէ նկատի առնենք տպագրական արուեստին եւ թեքնիքին արձանագրած յառաջդիմութիւնը մեր օրերուն: Անցողակի հաստատենք, որ արտասահմանի դժուար պայմաններուն մէջ, ուր հայ գրիչը իր երկերը հրապարակ հանելու տարրական միջոցներէ զուրկ է յաճախ, չըսելու համար գրեթէ միշտ, կը յաջողի լոյս ընծայել ճաշակաւոր եւ գեղատիպ հատորներ՝ Միջին Արեւելքէն մինչեւ զոյգ Ամերիկաները (ընտիր թուղթ, ճաշակ բուրող ձեւաւորում եւայլն):

Արտասահման, հրատարակուած նոր գիրքերէն շատերը տպագրական արուեստի եւ արհեստի գեղեցիկ նմոյշներ են արդարեւ:

Յետ-եղեռնի տարասփիւռ սերունդի մէկ ներկայացուցիչն է Գառնիկ Ադդարեան եւ, հետեւաբար, զարմանալի չէ, որ բանաստեղծը առաւելաբար երէկուան եւ այսօրուան սերունդներուն ազգային ապրումներուն, երազներուն, յոյսերուն եւ յոյզերուն թարգմանը դառնայ, զանոնք արձագանգէ ծաղէ ծաղ:

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ բանաստեղծը լոյս ընծայած էր «Մատեան ցաւի ու հատուցման» պոէմը, որ իր ատենին արժանացած էր Թէքէեան Մշակութային Միութեան, Պէյրութ, գրական առաջին մրցանակին:

«Ապրիմ-մեռնիմ»ը կը բովանդակէ 37 բանաստեղծութիւն եւ «Սփիւռք» երկարաշունչ քերթուածը: Գրքոյկին գրեթէ բոլոր գործերուն մէջ — հոն ուր միտքն ու սիրտը չի հայիր մարդկային ցաւերու եւ դժբախտութիւններուն — կարմիր թելի մը նման կը յայտնուի բանաստեղծին տառապագին կսկիծը, հոգեկան զալարումները, կոծն ու բողոքը Հայութեան արեւմտահայ թեւին բաժին ինկած դըժխեմ ճակատագրին համար: Միւս կողմէ կարօտաբաղձ Հայն է, որ բնական մղումով մը իր աչքերը կը յառէ, միշտ ու տեւաբար, դէպի Հայրենիք, որուն ուրախութիւնները ի՛րն ալ են անկասկած:

Ամէն արուեստագէտ մարմնաւորումն է հոգիի կամ ոգիի մը, իսկ մեր պարագային, հայ գրագէտը կը մարմնացնէ անպայման հայ ոգին, որ նոյնիսկ արտերկրի պայմաններուն մէջ, ուր կենսատու աւիշը՝ ենթահողը չքացած է մեր ոտքերուն տակէն, կը մնայ միշտ առոյգ ու կենդանի: Գ. Ադդարեան ունի ապրումը այդ ոգիին. արդարեւ, իր մտահորիզոնին ու հոգեդաշտին մէջ վսեմ արձանի մը նման վառ է հայրենիքի դիմագիծը: Ասկէ նաեւ անոր կարօտաբաղձ հայեացքը դէպի Արաքսի ափերը:

Օտար հորիզոններու տակ ապրելու տառապանքը եւ հեռաւոր հայրենիքի մը կարօտը զինք դարձուցած են մտատանջ եւ վշտահար: Ասկէ նաեւ տրտմագին լարը իր քերթուածներուն:

Բանաստեղծը իր մտորումներն ու խոհերը, յոյզերն ու տագնապները կ'արտայայտէ ալեկոծ եւ յուզուած շեշտով մը, որ եթէ մէկ կողմէ ներուժ կը դարձնեն Գ. Ադդարեանի հայրենական ապրումները, միւս կողմէ պատճառ կը դառնան, որ իր գործերուն մէջ յաճախ արուեստը զգացումներու յորդ ալիքին եւ միտքերու ղեկումին տակ երկրորդական գիծի վրայ մնայ: Մնաց որ հրապարակագրական ջիղը զօրաւոր է իր մէջ, ինչ որ տեղ տեղ ճառախօսութեան տպաւորութիւն մը կը թողու ընթերցողին վրայ:

Լեզուն պատկերաւոր է, թէեւ զերծ չէ խորթութիւններէ. յաճախ յաջող համեմատութիւններ տեղ կը գրաւեն տողերուն մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750-ԱՄԵԱԿԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 18ին, Կիրակի ժամը 16ին, Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ հանդիսասրահը բացառիկ կերպով լեցուած էր ընտրանի բազմութեամբ մը: Մուրատեան վարժարանի աշակերտները իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին համազգային մեծ փառատօնին ի փառս մեր քաղաքամայր Երեւանին:

Վարագոյրը բացուեցաւ սրտընդոստ ծափերով. բեմին կեդրոնը գրուած էր Երեւանի զինանշանը, որուն առջեւ շատ կանոնաւոր շարուած էին, Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտները, իրենց գեղեցիկ համազգեստներով: Ֆրանսական փառերգին յաջորդեց բազմաձայն «Ծաղկիր ազատ»ը, զոր յոտընկայս ունկնդրեցին հանդիսականները:

Օրուան խօսնակը Յ. Գըլըճեան բեմ հրաւիրեց վարժարանի տեսուչ վարդապետը՝ Հ. Յակոբ Զանթայեան, որ բացման հակիրճ խօսքը ըրաւ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր անոնց, որ իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին օրուան հանդիսութեան. Մարաթ Խարազ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ընկերներ, ըսաւ զինուորականը ակնարկը իր շուրջը պտըտցնելով, կը խնդրեմ որ ամենայն պարզարեամբ, հանդարտութեամբ, գիտակցաբար ու խըղճահարութեամբ պատասխանեց ինծի, որովհետեւ վայրկեանը շատ հանդիսաւոր է եւ մարդու մը կեանքը ձեր պատասխանէն կախուած է...: Լաւ ուրեմն ձեր մէջը կա՞յ մէկը, որ կասկածի թէ քիչ մը առաջ կարդացած նամակս այս մարդը գրած չէ:

— Այդպիսի կասկած մը կարելի չէ ունենալ, ըսին միաբերան Սայի եւ Արիֆ պէյերը:

Նոյնը կրկնեցին նաեւ միւսները:

— Եթէ ի նպաստ այս մարդուն ամենափոքր կասկածանք մը ունիք, կը խնդրեմ որ յայտնէք:

— Բովանդակ խղճովս համոզուած եմ, որ այս մարդը յանցաւոր է, ըսաւ Արիֆ:

— Այո, յանցաւոր է, կրկնեցին միւսներն ալ:

— Հիմա ի՞նչ պատիժ արժանի կը տեսնես այս մարդուն Սայի պէյ, հարցուց զինուորականը երիտասարդ յեղափոխականին դառնալով:

— Մահուան պատիժը, քանի որ աւելի մեծ պատիժ մը չկայ, պատասխանեց այս վերջինը հաստատ ձայնով:

Սէֆէր պէյ մէկ առ մէկ ամէնուն ալ կրկնեց նոյն հարցումը, ամէնքն ալ առանց վարանելու, մահուան վճիռ տուին:

Այն ատեն զինուորականը դէպի կեղծ պալատականը դարձաւ եւ հանդիսաւոր ձայնով մը ըսաւ.

— Նուրի, լսեցիր դատավճիռդ, պատրաստուէ ուրեմն պատիժդ կրելու...

Լրտեսը ալ բոլորովին իր կորովը կորսնցուցած, ընկճեալ ու անճարացած, ոտքի ելաւ, դեղեւտ քայլերով մօտեցաւ Սէֆէր պէյի ու անոր ոտքերուն փարելով.

— Ներո՛ւմ, ներո՛ւմ, գոչեց լալահառաչ:

Բայց զինուորականը անդրդուելի մնաց:

— Գործած ոճիրդ այնքան մեծ է, որ մարդիկ չեն կրնար ներել անոր, ըսաւ, թող Աստուած ներէ...

— Թոյլ տուէք ինծ ըրած չարիքս քաւել, թոթովեց լրտեսը միշտ ծունկի վրայ եկած:

— Քու մահուդ պիտի քաւես զայն, քանի որ անով հայրենիքի մաքրագործումին պիտի ծառայես, լրտես մը պակսեցնելով Թուրքիոյ մէջէն...

Եւ Սէֆէր պէյ, ամենայն հանդարտութեամբ, գրպանէն ատրճանակ մը հանելով ետեւէ ետեւ երեք հարուած ուղղեց իր ոտքերուն տակ գալարուող լրտեսին գլխուն, որ անշունչ գետին փռուեցաւ:

— Սատկի՛ն լրտեսները, կեցցէ՛ Ազատութիւնը, գոչեց:

Ամէնքը ձայնակցեցան իրեն:

— Ընկերներ, ըսաւ Սէֆէր պէյ, կըրնանք պարծենալ թէ հայրենիքի համար օգտակար կերպով վերջացուցինք մեր օրը, բայց ափսոս, միայն այս չափով մեր գործը չի լրանար: Սելանիկ լրտեսներով լեցուած է եւ ամէն օր նորեր կը հասնին... պէտք է հասկցնել Ապտիւլ Համիտի որ այլեւս իր լրտեսներէն վախցող չկայ եւ թէ անոնք պէտք է որ սարսափին յեղափոխութենէն: Ինչ որ սկսանք այս իրիկուն, հարկ է որ շարունակենք վաղը, միւս օր, մինչեւ որ մաքրագործումը կատարեալ ըլլայ...:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Մինչդեռ Սելանիկի, Իւսկիւպի, Մանասթըրի եւ վերջապէս Ռումէլիի նահանգներուն մէջ յեղափոխական շարժումը զինու զօրութեամբ կը սկսէր յայտնուիլ, արտասահման ապաստանած երիտասարդ Թուրքերն ալ անսովոր եռուզեռ մը ցոյց կուտային: Մանաւանդ Փարիզ կեդրոնը եղած էր Եւրոպայի Թուրք յեղափոխականներուն: Ապտիւլ Համիտ ի զո՛ւր ամէն օր հեռագրական հրահանգներ կը ղրկէր դեսպան Մինիր փաշային, որպէսզի որեւէ կերպով միջոց մը գտնէ այդ յեղափոխականները Փարիզէն վտարել տալու եւ կամ զանոնք կաշառել ու Պոլիս ղրկելու: Մինիր փաշային բոլոր խորամանկ վարպետութիւնները օգուտ մը չէին ըներ. Ապտիւլ Համիտ այդ հլու եւ հաւատարիմ պաշտօնեան արդէն վարկաբեկ եղած էր Ֆրանսական կառավարութեան քով, որ զայն կը նկատէր աւելի Սուլթանին մէկ լրտեսը, քան թէ մեծ պետութեան մը ներկայացուցիչը: Մինիր փաշա ինքն ալ գիտէր թէ ինչ յարգ ունէր Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարութեան մօտ ու այլեւս չէր համարձակեր երիտասարդ Թուրքերու դէմ բողոքներ ներկայացնել կամ զանոնք իբրեւ անիշխանական ու ոճրագործ ցոյց տալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 136)

...եան, զպրոցի Մայրերու Միութեան, Դպրոցասէր վարժարանի տեսչութեան եւ աշակերտութեան ու հանդիսատես հասարակութեան, որոնք եկած էին պատուելու եւ քաջալերելու Մուրատեանի աշակերտութիւնը:

Տեսուչ վարդապետին խօսքէն ետք աշակերտութիւնը չորս բազմաձայն երգեր երգեց, որոնցմէ անմահ Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը, որ հանդիսականներու փափաքին վրայ՝ կրկնուեցաւ:

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Մ. Խարազեան, Ա. քարտուղար Խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան, որ օրուան բանախօսն էր: Բանախօսը կուռ կերպով համադրեց Երերունի – Երեւանի հիմնադրութեան պատմութիւնը, անոր երբեմն փառքը, երբեմն տխուր անցեալը եւ այսօրուան կենսունակ ու փառաւոր ներկան: Ցուաւ հետաքրքրական վիճակագրութիւններ:

Խօսնակը բեմ հրաւիրեց Ստեփան Վարդանեանը, Հայաստանէն, որ քաջալերական արտայայտութիւններ ունեցաւ հայրենիքի ու սփիւռքի Հայութեան ու վերջացուց իր խօսքերը Ս. Կապուտիկեանի բանաստեղծութեան տողերով:

Հանդէսին երկրորդ մասը գեղարուեստական բաժինն էր, որուն մասնակցութիւն բերած էր Օր. Վերա Հացունի, որ իր հաճելի ձայնով հրապուրեց ունկնդիրները, մանաւանդ Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ երգով»:

Նաւասարդ պարախումբը ներկայացուց երեք հայկական պարեր: Երիտասարդներու համաչափ ոստումները եւ հայ ժողովրդական գործիական երաժշտութիւնը, տեղծեցին խանդավառ մթնոլորտ մը:

Փակման խօսքը ըրաւ Գերսյծ. Ամատունի, գրուատեց Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարաններու համագործակցութիւնը, հայապահպանման եւ բարի քաղաքացիական բարքերու յորդորական խօսքերով խրախուսեց ներկաները:

Հանդէսին վերջին փայլը տալ վերապահուած էր աշակերտներու միացեալ երգչախումբին. տասը քառաձայն երգերով, երբեմն ժողովրդական անուշ մեղեդիով, երբեմն բորբ ու խանդավառ, Պ. Գ. Եանըքէկեանի յաջող ղեկավարութեամբ, յուզեցին, վառեցին, ոգեւորեցին ներկաներուն սիրտերը, մանաւանդ Բամ Փորոտանով զաղաթնակէտին հասաւ խանդավառութիւնը եւ համադարկ ծափերու պահանջով՝ կրկնուեցաւ:

Հանդէսին միջանկեալ վայրկեաններուն Մուրատեանի աշակերտներէն Յ. Պոտոսեան, Մ. Թուֆանեան, Ս. Անուշեան, Պ. Զագուկեան, Ս. Երամեան, Ֆ. Զամանդեան, Լ. Ղարիպեան, Ժ. Խարչեան, Հ. Տէր-Պօղոսեան եւ Խրիմեան եղբայրներ, անսայթաք եւ կատարեալ առոգանութեամբ հայրենաշունչ եւ Էրեբունի-Երեւանի նուիրուած արտասանութիւններ կատարեցին:

Ցաջողութիւնը կատարեալ էր. Մուրատեան վարժարանի աշակերտութիւնը իր հաճելի կարգապահութեամբ շահեցաւ բոլոր ներկաներու համակրանքը:

Ժողովուրդը գոհ եւ լաւագոյն տրամադրութիւններով բաժնուեցաւ վարժարանէն, յետ դիտելէ նաեւ Էրեբունի-Երեւան փաստանկարը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻՇԻ (Յառաջ). — Մեր համեստ կարծիքով, եթէ Հայութիւնը հաւատարմօրէն տարին օր մը յատկացնէր հերոսամարտերու յիշատակութեան, մենք՝ վերապրողներս եւ մեր նոր սերունդը աւելի յաճախ պիտի կարենայինք հաղորդուիլ մեր հերոս նախահայրերու եւ հայրերու յիշատակով:

Ահա լաւագոյն ազդակը Հայ մնալու, Հայ ապրելու եւ Հայութեան համար ոլքնելու...

Վիշիի մեր Վասպուրականցիները, անտեսելով դժուարութիւնները — ինչպէս միշտ — այս տարի եւս, եւ հաւատարիմ իրենց կոչումին, ինչպէս նաեւ խրախուսուած Մարսիլիոյ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, Կիրակի, Մայիս 11ին, հանդիսաւոր կերպով ոգեկոչեցին Հերոսամարտի 54րդ տարեդարձը:

Ժողովուրդը խուռներամ եկած էր մասնակցելու տօնակատարութեան: Աչքի կը զարնէր Մարսիլիոյ կեդրոնական վարչութեան բազմանդամ պատգամաւորութիւնը գլխաւորութեամբ Պ. Յովհ. Հացագործեանի: Իսկ Տէսինի Վասպուրականցիները զարմանալի կերպով կը բացակայէին...:

Կազմակերպիչ յանձնախումբի անունով Պ. Մուշեղ Մուրատեան նախ բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն, եւ ներկայացնելէ ետք Մարսիլիոյ պատուական հիւրերը, բեմ հրաւիրեց Վիշիի Ազգ. Միութեան նորակազմ երգչախումբը երգելու համար երեք հայրենաշունչ երգեր՝ «Ա՛խ, Վասպուրական», «Ձայն մը հնչեց» եւ «Համաղասլի երգը»: Ներկայ հասարակութիւնը ծափերով գնահատեց երգչախումբի անդամները, որոնք աշխատաւոր եւ կամ դպրոցական՝ իրենց ազատ ժամերը զոհելով նուիրուած են եկեղեցական եւ աշխարհիկ երգեցողութեանց:

Տարեդարձի հանդիսութեան իբրեւ նախագահ՝ Պ. Յովհ. Հացագործեան իր դրաւոր բացման ճառին մէջ խորացուցած էր բոլոր պանծալի հերոսամարտերը եւ հայ ժողովուրդի դիմադրական բազմաթիւ ելոյթները:

Խօսելով Արամ Մանուկեանի մասին, ըսաւ. «Հայրենակիցներ, որքան ալ խօսինք իր մասին, քիչ է. ան, ուր որ ալ գտնուած է, հրաշքներ գործած է. անշեղ առաջնորդած է իր գինուորները, իր ժողովուրդը՝ դէպի յաղթանակ»:

Եւ երբ, 3 Մայիսին (1915) ազատագրուեցաւ Վան–Վասպուրականը, եւ հաշակաւոր, դարաւոր բերդին վրայ ծածանեցաւ առաջին անգամ ըլլալով Հայոց դրօշակը՝ մահ կամ ազատութիւն մակագրութեամբ, այն ատեն հասկցուեցաւ Հայոց միացեալ եւ միակամ ուժերու առաջնորդին՝ Արամի մեծութիւնը: Իսկ անարգ եւ վատ թշնամին, պարտուած, ամօթահար փախուստի կը դիմէր:

Սակայն արշալոյսը երկար չտեւեց. ռուսական բանակը, իր նշանաւոր զօրաձած նահանջով, յուսախաբ ըրաւ մեր քաջարի մարտիկները եւ Վասպուրականի Հայութիւնը»:

Սրահի բազմութիւնը, այս գեղեցիկ խօսքերէն ետք, ազդանշանի մը վրայ, յոտնկայս եւ խոր լռութեան մէջ իր յարգանքի տուրքը ընծայեց Վասպուրականի հերոսամարտի զոհերուն եւ անվեհեր դիւցազներուն:

Ներկաներուն այժմ կը մնար լսել նաեւ օրուան պաշտօնական բանախօսը՝ Պր. Կարօ Յովսէփեանը (Մարսէյլէն):

Մեր երիտասարդ եւ խոստմնալից բանախօսը նախ պատմականն ըրաւ հերոսամարտին, վեր հանեց պատմական դէմքեր եւ դրուագներ, յիշեց հրէշածին Ճէվտէթը, կատարած դերը, յուզումով պատկերացուց զոհաբերուած Վռամեանը եւ Իշխանը: Եւ ապա ծանրացաւ ճակատամարտներու ամենահրաշալիին վրայ, ուրուն միջոցաւ Վան – Վասպուրական հասաւ յաղթանակին եւ ազատութեան:

Ցաղթեցինք, այո՛, վերջ ի վերջոյ, բայց ունեցանք նաեւ մեր մասնակի պարտութիւնները:

«Հայրենակիցներ, Հայուն հայրենիքը միայն Կովկասի մէջ չէ, մեր հայրենիքը շատ ընդարձակ է: Այսպէս նաեւ, այս հերոսամարտը միայն մէկ գաւառի հերոսամարտը չէ. ան կը պատկանի ամբողջ Հայութեան, ազգին: Ուրեմն, քանի որ հայ ժողովուրդը մէկ է, հաւատանք հաստատ հաւատքով թէ օր մըն ալ Խրիմեան Հայրիկի թղթէ շերեփը կը դառնայ պողպատեայ շերեփ»:

Ծափերով ընդունուեցան մեր երիտասարդ եւ նորապսակ բանախօսին խօսքերը:

Ցանկարծ, սրահը նոր երեւոյթ մը առաւ. սեղանները ուտելիքներով եւ խմիչքներով ճոխացան: Անակնկալօրէն սեղանապետ մը ընտրուեցաւ՝ Պ. Պենոն Ծիհանշահեան, որուն ղեկավարութեան ներքեւ, ներկաները միշտ զուարթ եւ խանդավառ՝ երգեցին, արտասանեցին եւ պարեցին: Խօսք առին Պ.Պ. Խ. Տէրտէրեան, Ս. Աւտոյեան, Ն. Մանուկեան եւ Տէրմոյեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Արիստոտէլ կ'ըսէ. — Ան որ լռել չի գիտեր, չի գիտեր նաեւ խօսիլ:

×

Պլուտարքոս կ'ըսէ. — Աւելի լաւ է ուրախանալ յանդիմանութենէ, քան թէ շողոքորթութենէ, որովհետեւ յանդիմանողները արմեցնելով կը զգաստացնեն, իսկ քծնողները ուրախացնելով՝ կը թըմրեցնեն եւ կը դայթակղեցնեն:

×

Դեմոկրիտէս կ'ըսէ. — Ամէն ցաւի բժշկութիւն կայ, բայց անզգամ կնոջը՝ ոչ:

×

Արիստոտէլի հարցուցին.
— Ի՞նչն է ամէնէն դժուար բանը:
Ըսաւ՝
— Լռելը, երբ պէտք չէ խօսիլ:

×

Նորաձեւութիւնը լուծոյթ մըն է, որ կը ծառայէ կարդ մը կիներ ծիծաղելի դարձնելու:

ՌՈՋՊՐԻՑԼ

×

Կնոջ սիրտը քնար մըն է երեք լարերով, որոնցմէ մէկը կը փառերգէ սէրը, երկրորդը՝ զԱստուած եւ երրորդը՝ փառքը:

ՏԻՏԼԸՐՕ

×

Ոչ մէկ բան «անկարելի» է, կերպեր կան, որ ամէն բանի մէջ կ'առաջնորդեն եւ եթէ բաւական կամք ունինք, միշտ ալ բաւարար միջոցներ պիտի ունենանք:

ԼԱ ՌՈՇՖՈՒԿՕ

×

Աչքը՝ մտածումի լուսամուտն է:

Վ. ՀԻՒԿՕ

×

Երբ աչքերը բան մը կ'ըսեն եւ լեզուն՝ ուրիշ բան, աւելի լաւ է որ վստահիս առաջիններուն (աչքերուն):

ԷՄԸՐՍԸՆ

×

Ամէնքս ալ կը սիրենք ճշմարտութիւնը բայց շատերս աւելի շատ կը սիրենք շահը:

ԹՈԼՍԹՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (490)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻՒԿՕ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

ԱՆԺՈԼՐԱ ԵՒ ԻՐ ՏԵՂԱԿԱԼՆԵՐԸ

Դրեթէ այս միջոցներուն, Անժոլրա պատահարին հնարաւորութիւնը մտարերելով տեսակ մը գաղտնի վերահամար ըրաւ:

Ամէնքն ալ Միւզէնի սրճարանին մէջ գաղտնապէս հաւաքուած էին:

Անժոլրա՝ իր խօսքերուն կէս մը կնճռոտ, բայց յայտարար այլաբանութիւններ խառնելով ըսաւ.

«Պէտք է գիտնալ թէ ինչ վիճակի մէջ ենք եւ որոնց վրայ կարելի է վստահիլ:

«Եթէ մարտիկներ կ'ուզենք, պէտք է մարտիկ կազմել, պէտք է ունենալ ինչ որ կրնայ կռուիլ: Այս չի կրնար վնասակար ըլլալ:

«Ճամբու մը վրայ երբ կով կայ, անցորդը եղջիւրի հարուած ընդունելու բախտը աւելի կ'ունենայ միշտ, քան թէ երբ կով չկայ հոն:

«Ուրեմն համրենք քիչ մը երամը: Ո՞րքան ենք: Այս գործը վաղուան ձգելու չի գար:

«Յեղափոխականները կը պարտաւորին միշտ շտապել. յառաջդիմութիւնը չի կրնար ժամանակ վատնել: Զվստահինք անակնկալ բաներու վրայ:

«Անպատրաստ չգտնուինք:

«Պէտք է նորէն քննել մեր կարած բոլոր կարերը եւ տեսնել թէ կը դիմանա՞ն:

«Այս գործը պէտք է որ լմննայ այսօր: Քուրֆէյրաք, դուն գնա բազմարուեստեաններն տես. այսօր չորեքշաբթի է, անոնք չորեքշաբթի օրերը դուրս կ'ելլեն դպրոցէն:

«Դուն ալ Ֆէօյեի, Կլասիէրի բազմարուեստները տես:

«Քոմպըֆէր ինծի խոստացաւ Փիքփիւս երթալ: Հոն պատուական վխտում մը կայ:

Պահորէլ Էսթրափատը տեսնելու պիտի երթայ: Փրուվէր, մասոնները առաջուան պէս տաք չեն: Կըլնէլ – Սէնթ – Օնորէ փողոցին ժողովարանէն լուր բեր մեզի:

«Ժոլի Թող Տիւփիւթրէնի հիւանդանոցը երթայ եւ բժշկական դպրոցի ուսանողներուն հետ տեսնուի եւ նայի թէ ի՛նչ ջուրի մէջ են:

«Պոսուէ արդարութեան պաշտօնատունէն անցնի անգամ մը եւ խօսակցի նորընծայ փաստաբաններուն հետ:

Քուկուրտն ալ ես վրաս կ'առնեմ»:

— Ահա ամէն բան կարգադրուեցաւ, ըսաւ Քուրֆէյրաք:

— Ոչ:

— Ի՞նչ կայ ուրիշ:

— Շատ կարեւոր բան մը:

— Ի՞նչ բան, հարցուց Քոմպըֆէր:

— Մէնի դուռը, պատասխանեց Անժոլրա:

Անժոլրա պահ մը լռեց, կարծես խորունկ մտածումներու երթալով, յետոյ կրկնեց.

— Մէնի դուռը մարմարագործներ, պատկերահաններ կան նաեւ քանդակի գործարաններու հմուտները: Ասոնք եռանդուն խումբ մը կը կազմեն, բայց պաղելու ենթակայ են:

«Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ ունին քանի մը ժամանակէ ի վեր:

«Ուրիշ բանի վրայ կը մտածեն: Կը մարին, իրենց ժամանակը «տոմինօ» խաղալով կ'անցընեն:Ստիպողական հարկ կայ երթալու եւ քիչ մը անոնց խօսելու, հաստատ կերպով խօսելու:

«Ռիշֆէրոյի սրճարանը կը հաւաքուէին. կէսօրէն մինչեւ ժամը մէկ հոն կը գտնուին: Պէտք է փչել եւ արծարծել այդ մոխիրները:

«Այս գործին համար յոյսս սա թարթափուն Մարիուսի վրայ դրած էի, որ վերջապէս լաւ տղայ մըն է, բայց այլեւս չի գար ան:

«Մէնի սահմանադրան համար կ'ուզէի մարդ մը ունենալ: Ալ ոչ ոք ունիմ»:

— Հապա ե՞ս, ըսաւ Կրանթէր, ահա պատրաստ եմ:

— Դո՞ւն:

— Ես:

— Դո՞ւն քարոզ պիտի տաս հանրապետականներու, դո՞ւն յանուն սկզբունքի ցրտահար սիրտերը պիտի տաքցնես. անկարելի բան:

— Ինչո՞ւ չէ:

— Միթէ դուն կրնա՞ս բանի մը ծառայել:

— Բայց բանի մը ծառայելու տարտամ փառասիրութիւնը ունիմ, ըսաւ Կրանթէր:

— Դուն բանի մը չես հաւատար:

— Քեզի կը հաւատամ:

— Կրանթէր, կ'ուզե՞ս ծառայութիւն մը ընել ինծի:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Նար.)

Այրի Տիկին Մանուշակ Քոչունեան, Պ. Սերժ Քոչունեան, Օր. Արլէթ Քոչուն-եան, այրի Տիկին Հնազանդ Գիզիրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ԳՈՉՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 20ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Մայիս 24, ժամը 10,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ-Ուէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Տարիւ (Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին:

Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 փրանք ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր 90-ամեայ տարեդարձին առիթով.— Պ. Կարպիս Ճընկըրեան 250 փրանք, Տիկին Ակոնայեան 100, Տէր եւ Տիկին Ե. Մարկոսեան 100, Պ. Ա. Օհան-եան 100, Տիկին Ա. Նորա 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Վէզիրեան 100, Լուիզ Փափազ-եան 50, Տիկին Ֆ. Մոստիչեան 50, Տիկ. Ա. Սարգիսեան 40, Պ. Ն. Երամեան 40 փրանք:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տի-կին Անիծա Ալեքսանեանէ հարիւր Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեանէ հարիւր Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի որբ. Զարեհ Համ-բարձումեանի կսկծալի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵ-ԿՈՅԹ Հայաստանէն եկած երիտասարդ արուեստագէտներու կողմէ այս Չորեք-շաբթի (28 Մայիս) ժամը 21ին

U.C.J.G. 14, Rue de Trévise, Paris (9e)

Յայտագրին՝ քանոն, դաշնամուր, ձեռ-նադաշնակ, երգ, պար:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

RESTAURANT AU MONT ARARAT

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)
(Près Champ de Mars)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (*Վոտկա*, եւն.):

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուիրա-տուութիւնները, եւ Կրօն. Ընկերակցու-թիւնս շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Նախատակաց Կիրակիի հոգեհանգստի առիթով փոխան ծաղկեպսակի.— Տիկին-ներ՝ Աննա Տէր-Մարտիրոսեան, Զ. Մա-նուէլեան, Կ. Պարադեան, Մ. Հաճի Ա-ւետիսեան, Ի. Մանաճեան եւ Պ. Ա. Պա-յընտրեան տասնական փրանք:

Իւղագինի նուէրներ Զատկուան առթիւ: Խաչինէճեան ընտանիք հարիւր փրանք, Այրի Տիկին Հ. Չըրրաշեան, Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յ. Պահատուրեան, Մէշտուճ-եան եւ ոմն 50ական, Ա. Հօլօփիկեան, Ն. Թովմասեան, Ա. Տէր-Խորէնեան եւ Տիկին Սողոմոնեան 30ական, Այրի Տիկ. Պօշնաքեան 25, Տէր եւ Տիկին Նիքօլեան եւ Օր. Եագըճեան, Տէր եւ Տիկ. Թորլըկ-եան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պօղոսեան, Տիկ. Ա. Շահում, Տիկ. Զ. Արզումանեան, Պ. Պ. Պէրպէրսարգիսեան, Ղ. Ազնաւուրեան քսանական, Տիկիններ Զ. Մանուէլեան, Մ. Հաճի Աւետիսեան, Հ. Գրիգորեան, Գալըյեան, Լ. Գասպարեան, Ս. Պաժան, Ա. Սիսակեան, Ա. Անդրէասեան, Ա. Խօքախզեան, Ա. Փիրլեան, Քայմաքեան, Վ. Աճէմեան, Լիօթօ Զաքմաքլեան, Ա. Թաքաքճեան, Ա. Լուսարարեան, Տէր-Արսէնեան, Խրիմեան, Սանտալեան, Լ. Կարապետեան, Սարաֆեան, Տէօքմէ-ճեան, Կարապետեան, Ա. Համբարձում-եան, Յ. Յովսէփեան, Յ. Կիրակոսեան, Պահատուրեան, Գալփաքճեան, Խ. Նալ-պանտեան, Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Գա-պաքեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան տասնական, Յ. Գատայըֆճեան, Կիւր-ճեան, Տիկիններ Մ. Գազանճեան, Ն. Վարդերէսեան, Անսուրեան եւ Թ. Պատ-ուականեան 5ական փրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ու-սում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ ան-դամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայ-րենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը Վիներ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սան-սանուհիի վերաբերեալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28Ը» ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վա-րանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի: Կիրակի 7 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան մեծ սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
LIT. 67-61 — BAB. 70-63
122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)
Métros :
N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

O **ՖՈՒԹՊՈԼ** O

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

STADE MUNICIPAL D'ALFORVILLE — Rue de Seine

Կը նախագահէ՝ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԷՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ - տը - Մառնի ընդհ. խորհրդատու);

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 25, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 26

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի, Նիսի եւ Ալֆորվիլի մարզականին:
ԿԻՐԱԿԻ ժամը 15ին, խումբերու ներկայացում եւ զտիչ մրցումներ (էլիմինաթուար)
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 15ին, դասաւորման մրցում եւ 16.30ին՝ ՖԻՆԱԼ

Մուտք 6 փրանք

Կիրակի, Մայիս 25ին, ժամը 21.30էն առաւօտ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱԼ ՎՈԼԹԷՌ (Ալֆորվիլ)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (նամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ - պտոյտ)
ՈՒՂԵԳԻԾ .— Փարիզ - Վարշաւա - Մոսկուա - Երեւան - Թիֆլիզ - Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

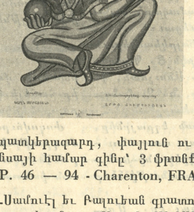
Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու:
Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 - 19
Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4-22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝
ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ



Արեւմտահայերէնով պատմեց՝
ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:
Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 փրանք
Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

Կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ի.

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarat

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 25 MAI 1969
Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11521 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE No 11.521

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Ա.

Տարիներով մահուան դէմ մաքառելէ ետք, Մայիս 21ին իր աչքերը յաւիտենութեան փակեց Սիմոն Վրացեան, հեռու հայրենիքէն, որու փարօրութեան էր նուիրած իր ամբողջ կեանքը:

Շատ քիչեր միայն ա՛յնքան բեղուն վաստակ են ձգած իրենց ետեւ, որքան մեր ողբացեալ ընկերը, որ օժտուած բազմակողմանի շնորհներով՝ լիովին արժեցուցած էր զանոնք կեանքի մէջ հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք, շուրջ եօթը տասնեակ տարիներ:

Ծնած էր Նոր Նախիջեւանի շրջանի Մեծ Սալա գիւղը, հիմնուած Եկատերինա կայսրուհիի օրով, Խրիմէն գաղթած Հայերու համար, նման չորս-հինգ ուրիշ հայաւաններու հետ, համաձայնութեամբ Ցովսէփ արքեպս. Արղութեան-Երկայնաբազուկի: Նոր Նախիջեւանի շրջանը Հայութեան պարգեւած է կարգ մը ականաւոր, արժէքաւոր դէմքեր:

Մեր ողբացեալ վաստակաւոր ընկերոջ ընտանեկան մականունն էր Գռուզեան, սակայն Նոր Նախիջեւանի Ս. Համբարձում ծխական դպրոցի ուսուցիչ Մելքեան Գրուզինեան մկրտած է զինքը: «Գրուզին» ռուսերէն կը նշանակէ «Վրացի»: Այսպէս դարձած է Վրացեան, շմոռնալով երբեմն «Գրուզինեան» ստորագրել իր գրութիւնները:

Նոր Նախիջեւան — Ռոստով — Արմաւիրի շրջանը Հայութենէ հեռու՝ են — թակայ էր Չէրքէզներու եւ Ռուսերու ազդեցութեան: Դժուար էր Հայ մենալ այդ միջավայրին մէջ:

Վրացեան բախտ ունեցած է Տիմաշովկայի ռուսական դպրոցէն վերջ, հայկական կրթութիւն ստանալ Մեծ Սալայի թաղային եւ Նոր Նախիջեւանի Ս. Համբարձում ծխական, յետոյ նոյն քաղաքի միջնակարգ վարժարանին մէջ:

1900ին ղրկուած է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, զոր աւարտած է 1906ին:

Կանուխէն մտած է Դաշնակցութեան շարքերը, ճեմարանը աւարտելէ ետք նշանակուած է կուսակցական գործիչ Նալբանդի (Նոր Նախիջեւան) շրջանի, այցելելով հայաբնակ բոլոր գիւղերը, ուր կուսակցական մարմիններ կային: Միաժամանակ վարած է զէնքի փոխադրութեան պատասխանատու եւ վտանգաւոր գործով:

Շատ երիտասարդ էր, երբ 1907ին մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան չորրորդ Ընդհ. Ժողովին, Վիէննայի մէջ, իբրեւ պատգամաւոր Նալբանդի կեդր. կոմիտէութեան: Վերադարձին իբրեւ գեկուցաբեր Ընդհանուր Ժողովի՝ այցելած է Հիւսիսային Կովկասի եւ Հարաւային Ռուսիոյ շրջանները:

Յետոյ անցած է Ս. Պետերբուրգ, ուսումը կատարելագործելու համար: Հետեւած է իրաւաբանութեան եւ բարձրագոյն մանկավարժական ճեմարանի դասընթացքներուն, զորս աւարտած է 1910ին: Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ ուսած տարիներուն աշխատակցած է Թիֆլիսի դաշնակցական թերթերուն, իբրեւ թղթակից Պետական Դումայի:

1909ի ամառը Տրապիզոն — Կարին ճամբուն վրայ եղբայրասպան գնդակի զոհ գնաց Եղիշէ Թոփչեան, յայտնի դաշնակցական գործիչ եւ խմբագիր Կարնոյ Յառաջին:

1910ին Վրացեան Ս. Պետերբուրգէն գնաց Մոսկուա, ուր քանի մը ընկերներով ողբացեալ ընկերոջ յիշատակին հրատարակեց Գասակ ժողովածուն, որուն 3000 օրինակները ամբողջովին գրաւուելով այ-րունցան ռուս ոստիկանութեան կողմէ: Այս հատորէն մէկ օրինակ միայն փրկուած է, կազմուած Կարնոյ մէջ, եւ այժմ կը գտնուի Համազգայինի Պէյրութի ճեմարանը:

Նոյն տարին Ս. Պետերբուրգէն կ՛անցնի Պոլիս, ուր երկար չի մնար: Դաշնակցութեան Բիւրոն զինքը կը ղրկէ Կարին՝ իբրեւ քննիչ Գր. Սինիի եւ Եոմուրայի գործերուն, միաժամանակ իբրեւ խմբագիր Յառաջի:

Կարնոյ մէջ միաժամանակ կը նշանակուի Սանասարեան վարժապետանոցի քաղաքական տնտեսութեան ուսուցիչ եւ ազջկանց Ս. Հռիփսիմեանց դպրոցի մանկավարժական հոգեբանութեան դասախօս:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

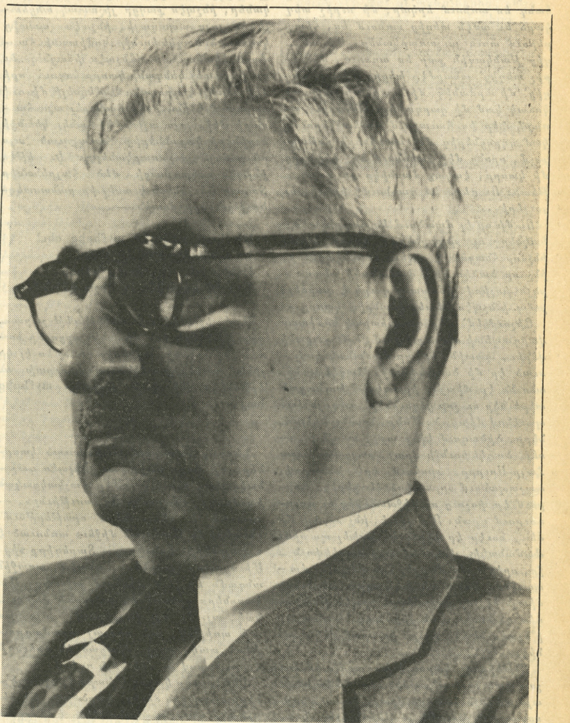
ՖԻԿԱՌՈՅԻ հարցը չկարգադրուեցաւ հակառակ բոլոր յոյսերուն, տէրերէն մէկը՝ Փրուվօ վերջին պահուն մերժած ըլլալով համաձայնագիրը ստորագրել: Իբրեւ հետեւանք, տէրերը դատական վարիչ մը նշանակեցին եւ խմբագիրներն ալ որոշեցին վերջ տալ իրենց գործադուլին ցորչափ գործը ղեկավարէ դատական վարիչը: Ֆիկառօ լոյս կը տեսնէ այս Երեքշաբթի:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ դադարի շրջան մը կ՛անցընէ Հոգեգալուստի առթիւ: Գաւառի թերթերու համար կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը բաւական տարբերութիւններ ցոյց կուտայ Իֆոփի տուեալներուն հետ: Այս քննութիւնը կատարուած է Սոֆրէսի կողմէ, Մայիս 22ին: Ա. Շրջան՝ Փոմփիտու 39 առ հարիւր (բաղդատմամբ նախորդին՝ կը պակսի), Փոհէր 32 առ հարիւր (կը բարձրանայ), Տիւքլօ 15 առ հարիւր (կը բարձրանայ), Տէֆէր 9 առ հարիւր Ռոքար 3 առ հարիւր, Տիւքաթէլ 1 առ հարիւր, Կրիվին՝ 1 առ հարիւր: Բ. շրջանին՝ Փոհէր կ՛ընտրուի: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Փոհէր չէ հերքած թէ իր նախարարապետը կրնայ Միտրօն ըլլալ, մինչ կը թուի թէ Փոմփիտու այդ պաշտօնը խոստացած է Ժիսքառ տ՛Էսթէնի:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քանի 22րդ փառատօնը վերջացաւ Ուրբաթ իրիկուն, հետեւեալ արդիւնքներով: Մեծ մրցանակ (ոսկի մետալ) Իֆ (անգլիական), դատական կազմի յատուկ մրցանակ՝ Ատալէն 31 (Շրուէտ), դատական կազմի մրցանակ (միաձայնութեամբ) Զ (Ֆրանսա), լաւագոյն այր դերասան՝ Ժան-Լուի Թրէնթինեան (Ֆրանսա), լաւագոյն դերասանուհի՝ Վանեսա Ռէտկրէյվ (Անգլիա, Իզիտորա Տընքընի դերին համար), բեմադրութեան մրցանակ՝ Անթոնիօ Տաս Մորթէս (Պրազիլ) եւ Քրոնիկ Մոռաւ (չեխ): Առաջին գործի մրցանակ՝ Իսքի Ռայտըր (Ամերիկա), կարճ ժապաւէնի մեծ մրցանակ «Վերածնունդի Երգը» (Ռումանիա):

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ անակնկալօրէն փոխած է իրլանտական իր բնակութիւնը: Ըստ ստացուած տեղեկութեանց, երկրին հիւսիս-արեւմտեան մասը գացած է «Զէգըլ Հաուզ Հօթէլ»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ մաթեմատիկոս մը 3 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է գաղտնի գրականութիւն ցրուած ըլլալուն համար: Միւս կողմէ խորհրդային 55 քաղաքացիներ խնդրագիր մը ստորագրած են, որու մէջ, Մարդկային Իրաւանց Լիկայի յանձնախումբէն կը պահանջեն որ քննութիւններ կատարէ Խորհ. Միութեան «քաղաքացիական հիմնական իրաւունքներու» բռնաբարման շուրջ:



"Non omnis moriar"

Սիմոն Վրացեան կրնար ըսել, լատին բանաստեղծին հետ.— «Պիտի չմեռնիմ բոլորովին»: Վասնզի անոնցմէ էր, այն քիչերէն, որոնք բան մը կը ձգեն իրենց ետին, գործ մը՝ տոկուն, վաստակ մը՝ անսպառ, ու մանաւանդ՝ դաս մը գալիք սերունդներուն: Իր փոսն ալ, այսօր, կոչ մըն է անոնց համար, որոնք գիտեն լսել լուռ գերեզմաններու անհատնում ձայնը, գիտեն ուժ առնել ուժասպառ հողիներէ, գիտեն վառուան նայիլ՝ երէկուան օրինակներով:

«Պիտի չմեռնիմ բոլորովին», կրնար կրկնել Սիմոն Վրացեան, երբ՝ հասած մահուան դուռը, ակնարկ մը նետէր իր անցեալ օրերուն, որոնք անցան-գացին կեանքի ուղիով ու հասան տրամաբանական վախճանին: Մահը, արդարեւ տրամաբանական վախճանն է, որքան ալ սարսուռ պատճառէ ան: Բայց տրամաբանութիւնը ամէն բան չէ: Յաճախ կը դառնայ անօգուտ, երբ կարելի չըլլար հաշտուիլ ծնող ու մեծցող պարապին հետ, հաշտուիլ ամայութեան հետ, անդրադառնալ, որ հո՛ն աւելի ծանօթներ կան քան հո՛ս:

Ու կը մնայ մխիթարուիլ: Փորձել հասկնալ՝ անհասկնալին, ըմբռնել անմբռնելին՝ Մահը:

Երանի՜, սակայն, բոլոր Վրացեաններուն: Երանի՜ բոլոր անոնց որոնք չմեռան բոլորովին, որոնք պիտի չմեռնին բոլորովին:

Երանի՜ անոնց — սակաւք ընտրեալք — որոնց կեանքը եղաւ համակ աշխատանք, համակ նուիրում ու իրենցմէ ետք կը թողուն գործ մը՝ մնայուն:

Նախարարական կամ վարչապետական պաշտօնները չեն, որ կ՛արժեւորեն մարդը: Ու վաղը, Պատմութիւնն Հայոց եթէ ոչ Հայաստանի պատմութիւնը, երբ յիշատակէ Վրացեանը, ցոյց պիտի տայ նախ՝ Մարդը, որ ծառայեց իր հայրենիքին, իր ժողովուրդին, իր մշակոյթին, ու հոն թողուց իր դրոշմը: Մնաց հաւատարիմ իր կոչումին, սերունդ հասցուց լպրծուն պողոտաներու վրայ, հայ գիրը ծաղկեցուց Երեւանէն մինչեւ Ամերիկա ու օր մը գնաց Պէյրութ ու դարձաւ, ի՛ր խօսքով՝ «նախկին վարչապետ, այժմ՝ վարժապետ», ինչպէս իրեն յատուկ հիւմուրով կը ձօնէր իր մէկ նկարը, Փարիզի Նոր Սերունդին:

Երանի՜ Վրացեաններուն, ու բոլոր անոնց, որոնք իրմէ ետք, պիտի կարենան ըսել — երբ հասնի ճգնաժամը — «Պիտի չմեռնիմ բոլորովին»:

«ՅԱՌԱՋ»

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթիի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Մայիս 28:

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

ԽՄԲ.— 1955ին Գահիրէի մէջ լոյս կը տեսնէր «Կեանքի Ուղիներով» շարքին առաջին հատորը, որու գտած յաջողութիւնը պատճառ պիտի դառնար Բ. հրատարակութեան 1967ին: Իր այս յուշերուն վեց հատորներուն մէջ, Սիմոն Վրացեան մէկ նոր երեւոյթ ցոյց պիտի տար՝ գրագէտ էր: Ու այդ գրագէտը հետեւեալ նախաբանը կը գրէր Կեանքի Ուղիներուն առաջին հատորին սկիզբը.—

Ապրում ես երկար տարիներ այս մոլորակի վրայ եւ չես նկատում, որ կեանքն էլ ունի, այսպէս ասած, իր հանգրուանները, իր ուղիները եւ այդ ուղիների վրայ՝ բազմաթիւ ու բազմապիսի կայաններ:

Անցնում ես կայանից կայան: Մի տեղ կանգ ես առնում երկար, մի ուրիշ տեղ կարճ եւ ամէն տեղից առնում ես, հետդ բերում տուն յուշատարկաներ: Մի տեղից թանկագին քար ես առնում, մի ուրիշ տեղից՝ անարժէք խեցի: Մի այլ տեղից՝ մի արձանիկ, մի նկար, մի պապղուն կոճակ կամ մի զարդանիշ: Անհաշիւ առարկաներ ես հաւաքում սենեակներումդ կամ գզրոցներիդ մէջ տարիների ընթացքում, որոնց մէջ տեսնում ես կեանքիդ մի կտորը, էական մասնիկը քո գոյութեան: Ու գերի ես դառնում իրերի եւ յուշերի...

Ու մի օր էլ մտածում ես մաքրել սենեակներդ ու գզրոցներդ, դուրս նետել ինչ որ հնացած է այլեւս եւ անկարեւոր, ինչ որ ծածկուել է ժամանակի անագորոյն փոշիով, իմաստից զուրկ է դարձել, բայց ի՞նչպէս նետել կեանքիդ կտորը...

Յիշում եմ՝ մեր դաստիարակ Կոմիտաս վարդապետի անշուք խցում, նուագարանի վերեւ, պատին, երկար ժամանակ կախուած էր մի ծաղկեփունջ: Ծաղկեփունջ՝ անունն էր միայն, իրապէս՝ խունացած տերեւներ ու չոր ցօղուններ՝ տժգոյն ժապաւէնով միացած: Մենք, նրա աշակերտները, ծիծաղում էինք այդ, ամօթ է ասել, ծաղկեփունջի վրայ, բայց Կոմիտաս Հայր-Սուրբը պահում էր խնամքով, պաշտպանում սրբապիղծ ձեռքերից, մաքրում էր փոշուց ու միջատներից եւ գուրգուրում վրան: Ո՞վ գիտէ, ինչ սիրելի մի ձեռք նուէր էր բերել եւ կախել պատին: Ժամանակին փարթամ այդ ծաղկեփունջը, որից այժմ մնացել էին տժգոյն ժապաւէնով կապուած խունացած տերեւներ միայն եւ չոր ցօղուններ, որպէս թանկագին ու նուիրական յիշատակ, Կոմիտասը ի՞նչպէս նետէր դուրս իր սրտի մէկ մասնիկը:...

Ընթերցողը կարող է խնդալ ե՛ւ իմ այս չորացած ու խունացած «ծաղկեփունջ»ի՝ այս տժգոյն հատորի վրայ: Կարող է ափսոսալ այն թուղթն ու մելանը, որ վատնուած է վրան: Ցաւ յայտնելով նոյնիսկ, որ այս անարժէք շարադրութիւնները վերածուած են գրքի՝ փոխանակ դուրս նետուելու, իբրեւ այլեւս անպէտք թուղթ:

Գիտեմ նաեւ, որ քննադատն էլ, — եթէ այդպիսին գտնուի երբեւիցէ, — քննադատն էլ գլուխս պիտի չշոյէ բնաւ, ոչ ալ ընթերցողից գովասանք եմ սպասում: Բայց ինձ համար այս շարադրութիւնները թանկ են ու սիրելի, որպէս կեանքիս ուղիների կայաններից մնացած յուշատարկաներ, ինչպէս քաղցր յիշատակ անցեալի եւ յոյս ապագայի, ինչպէս պատից կախուած ծաղկեփունջը Կոմիտասի համար: Հետեւաբար, ի՞նչպէս փճացնել եւ դուրս նետել կենդանի կտորը հոգու, որի մէջ կեանք է դրուած: Անմեկնելի մի ուժ ստիպում է ինձ ի մի հաւաքել այս հատորի մէջ, լոյս աշխարհ հանել կեանքի ուղիների կայաններից հաւաքուած այս անպաճոյճ յուշատարկաները: Եւ եթէ, ինչպէս ուկրայնացի մեծ հայրենասէր Տարաս Շեւչենկոն է ասել իր բանաստեղծութիւնների մասին.—

Մի կաթ արցունք աչքերից սեւ՝
Ես պաներից պան կը լինեմ.
Խոհեր իմ, ո՛հ, մռայլ խոհեր,
Ցաւ էք դուք ինձ եւ վիշտ դժխեմ...

Այո՛, եթէ իմ այս անսեթեւեթ շարադրութիւններն եւս մի կաթ արցունք քամեն ընթերցողի աչքերից սեւ, ես էլ կը լինեմ պաներից ամենապանը, ուրախ եւ երջանիկ: Մի կաթ արցունք աչքերից հայ...

×

Ներկայ հատորում ամփոփուած կտորների մի փոքր մասը, — «Ինչպէս դաշնակցական եղայ», «Մեր դաշնակցական խումբը», «Սասունի Ազատութիւնը», — տպուած է «Յուսաբեր» օրաթերթում: «Կեանքի եւ Մահուան միջեւ» առնուած է «Հայրենիք Տօնացոյց - Տարեգիրք»ից: Միւս բոլոր կտորները, անտիպ, առաջին անգամն են լոյս տեսնում այստեղ: Այս կտորները գրուած են զանազան ժամանակ, այլ եւ այլ վայրերում, այս կամ այն առիթով, այն օրուայ տրամադրութեան տակ, բայց միացած են միեւնոյն գաղափարով ու միեւնոյն ոգիով:

Ընթերցողը կարող է խաբուել գրուածքների արտաքին ձեւից՝ կարծելով, թէ հեղինակը զուտ գրականութիւն է փորձում անել, այսինքն՝ երեւակայական բաներ է պատմում: «Զուտ գրականութիւնը» իմ կարողութիւններից վեր է ու նպատակից դուրս: Ինչ որ գրուած է այս հատորում զուտ իրականութիւն է, պատմական փաստեր, որոնց ես մասնակից եմ եղել ու զգացել եմ, ուրախացել ու տխրել, ապրել իմ բովանդակ էութեամբ...

Գրականութեան կամ երեւակայութեան պտո՛ւղ — բնա՛ւ երբեք: Իրական պատկերներ հա՛յ կեանքի մօտիկ անցեալի, «դէպքեր, դէմքեր եւ ապրումներ», հեղինակի տկար վրձինով գծուած հոգեբանական վիճակներ — ահա՛ սոյն փանաքի հատորի բովանդակութիւնը: «Կեանքը ինչպէս որ էր», պիտի ասէր Զօհրապը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Մարտ 20ին, Թիֆլիսից Երեւան եկաւ բանաստեղծ Յ. Թումանեանը: Մինչեւ այժմ էլ ինձ համար մնում է անորոշ, թէ Թումանեանը ի՞նքը եկաւ, թէ ուղարկեցին նրան: Նա պատմեց ինձ, թէ Թիֆլիսում կարծում էին, որ Հայաստանի յեղաշրջումը «մի խումբ մաուզերիստների» գործ է եւ թէ Թիֆլիսի հայ մտաւորականութիւնը իրեն խնդրել է գալ Երեւան, պարզել դրութիւնը եւ, եթէ հնար է, վերջ տալ մաուզերիստների բռնութիւններին: «Ի՜նչ մաուզերիստներ, ես խամ ամբողջ ազգն է ոտքի ելել», եղաւ Թումանեանի առաջին խօսքը Երեւանում:

Ես կասկածեցի Թումանեանի անկեղծութեան: Առանց խորհրդային իշխանութեան համաձայնութեան՝ Թումանեանը Թիֆլիսից մեկնել էր «Կովկասի փոխարքայ» Սերգօ Օրջոնիկիձէի արտօնութեամբ եւ որոշ պատուէրով: Թումանեանի խօսքերից էլ երեւում էր, որ նրա ճամբորդութիւնը կապ ունէր Օրջոնիկիձէի հետ: Նա ասաց, թէ առաջին հերթին տեղեկութիւններ պիտի տայ Օրջոնիկիձէին՝ Երեւանում տեղի ունեցած դէպքերի մասին:

Մինչեւ Թումանեանի գալը՝ Երեւանում շատ քչերը գիտէին, թէ Վրաստանում խորհրդային իշխանութիւն հաստատուած է եւ Նոյ Ժորդանիայի կառավարութիւնը, մենշեւիկ պարագլուխները եւ Սահմանադիր Ժողովի անդամները փախել էին արտասահման: Մենք ռադիոյից ստացել էինք այդ լուրը, բայց կարողացել էինք գաղտնի պահել: Թումանեանի երեւումը Երեւանում կարող էր պատճառ դառնալ, որ ժողովուրդը իմանար Վրաստանի անկման մասին, որ, ի հարկէ, վատ պիտի ազդէր ժողովրդի տրամադրութեան վրայ: Իբրեւ տրամարանութիւնը թելադրում էր, որ Թումանեանը մեկուսացուէր եւ դրսի հետ յարաբերութիւն չունենար, քանի որ նրա ներկայութիւնը Երեւանում պիտի չնպաստէր խաղաղ յարաբերութիւնների հաստատման՝ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ: Կային առաջարկողներ, որ Թումանեանը բանտարկուի եւ պահուի իբրեւ պատերազմական գերի, բայց ի՞նչպէս բանտարկել Ամենայն Հայոց Բանաստեղծին, ի՞նչ կ'ասէր հանրային կարծիքը...

Ես Թումանեանին յանձնեցի իր որդու՝ Համլիկի հոգատարութեան: Համլիկը իմ դիւանապետն էր եւ ապրում էր իր քրոջ՝ Գիգա Խատիսեանի կնոջ մօտ, վարչապետ Ալ. Խատիսեանի նախկին բնակարանում: Ցանձնարարեցի Յ. Քաջազնունուն, որ մօտիկ բարեկամ էր Թումանեանին, ընկերանալ նրան արտաքին յարաբերութիւնների ժամանակ եւ, առհասարակ, օգնել նրան ծանօթանալու իրերի կացութեան Հայաստանում: Թումանեանը մի քանի անգամ այցելեց ինձ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի գրասենեակում, տեսակցութիւններ ունեցաւ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի անդամների, կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների, մասնաւորապէս Հ. Օհանջանեանի, Վ. Մինախորեանի, Արշամ Խոնդկարեանի, Բ. Իշխանեանի, Դաւիթ Անանունի, ժողովրդականների, ռամկավարների եւ ուրիշների հետ, մի երկու անգամ նրա հետ միասին ճաշեցինք Տօքթ. Ըշըրի մօտ: Առհասարակ, նրան տրուեց հնարաւորութիւն ծանօթանալու, տեսնելու, լսելու ամէն ինչ եւ ամէնքին, որ նա ուզում էր ծանօթանալ, տեսնել ու լսել:

Իբրեւ հետեւանք նրա ծանօթութեան, բոլորովին ազատ եւ առանց պարտադրանքի, նա քաշեց հետեւեալ հեռագիրը Թիֆլիս Օրջոնիկիձէին.

«Թիֆլիս, Օրջոնիկիձէին,

«Արդէն հինգերորդ օրն է Երեւանում եմ: Ծանօթանալով գործերի դրութեանը՝ ես կատարելապէս համոզուեցի, որ մեզ մօտ Թիֆլիսում կազմուած կարծիքը Հայաստանի դէպքերի բնաւորութեանը մասին չի համապատասխանում իրականութեան: Շարժումը սկսուել է գիւղացիութեան մէջ զանազան շրջաններում, տարածուել է մինչեւ Երեւան եւ իր հետ-ւից քաշել է մտաւորականութիւնը: Ստեղծուել է հետեւեալ վիճակը, զէնքերը ձեռքին կանգնած են միմեանց դէմ, մի կողմից Հայաստանի բանուորները եւ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը, միւս կողմից՝ կոմունիստների զինուած ուժերը, եւ արիւնը հոսում է առանց թշնամութեան եւ փոխադարձ բնաջնջման հիմքի: Ռազմաճակատում ընկեր կոմունիստները որոշ կերպով ասում էին, որ ամբողջ յեղափոխութեան ընթացքին կարմիր բանակը չի ունեցել աւելի անիմաստ պատերազմ: Ուստի ջերմագին խնդրում եմ ձեր հեղինակաւոր միջամտութիւնը, որպէսզի վերջ տրուի այս ոչ ոքի համար հարկաւոր արիւնահեղութեանը: Կարեւոր եմ համարում աւելցնել, որ յեղաշրջումից յետոյ ձերբակալուած բանտարկեալներից եւ ո՛չ մէկը, եւ ո՛չ մի ռազմագերի այստեղ չի գնդակահարուած: Համանման հաղորդագրութիւն անում եմ եւ ռազմաճակատի ընկեր կոմունիստներին: Եթէ պահանջւում են լրացուցիչ տեղեկութիւն-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ապտիւլ Համիտի կողմէ հեռագիր մը սակայն, միւսներէն շատ աւելի ստիպողական, կը հրամայէ իրեն Փարիզէն հեռացնելու Մէհմէտ Ջիան եւ կամ զայն համոզել, որ Պոլիս վերադառնայ, դրամ, պաշտօն ամէն բան խոստանալով:

Մէհմէտ Ջիա հին տարագիր մըն էր, որ երկար տարիներէ ի վեր Փարիզ քաշուած, յամառ պայքար մը կը մղէր Համիտեան բռնաւորութեան դէմ: Երկար ատեն իր ձայնը անլսելի մնալէ ետքը, վերջապէս յաջողած էր համակիրներու շրջանակ մը կազմել, որ հետզհետէ ծաւալեցաւ եւ ի վերջոյ կուսակցութիւն մը ձեւացուց: Ապտիւլ Համիտ թէեւ շատ անգամներ փորձած էր Մէհմէտ Ջիան կաշառել, բայց անիկա անդրդուելի մնացած էր ու մերժած էր բռնաւորին ընծաները որքան ալ հրապուրիչ ըլլային անոնք: Սուլթանը ալ յոյսը կտրած, չէր զբաղեր իրմով, մանաւանդ որ այդ ազատականը երբեք յեղափոխութիւն կամ բռնի միջոցներ չէր քարոզած, ընդհակառակն դատապարտած էր զանոնք: Իր միակ փափաքն էր Սահմանադրութիւնը վերահաստատել Թուրքիոյ մէջ խաղաղ միջոցներով, միութեան եւ յառաջդիմութեան շնորհիւ:

Եւ սակայն վերջերս հասկցած էր, որ ուզած կերպով կարելի պիտի չըլլար ազատական րէժիմ մտցնել Թուրքիոյ մէջ եւ եթէ քիչ մըն ալ տեւէր բռնաւորութիւնը, հայրենիքը բոլորովին կորստեան պիտի մատնուէր: Ուստի հրաժարելով իր հին գաղափարներէն, մօտեցած էր յեղափոխական տարրերուն Թուրք, Հայ, Ալպանացի, իր կուսակցութիւնը անոնց միացնելով: Այն ժամանակ ահա Ապտիւլ Համիտ զգացած էր վտանգը եւ Մէհմէտ Ջիան նկատած էր իր ամէնէն վնասակար թշնամիներէն մէկը:

Զայն ջախջախել անկարելի էր, իր զօրութիւնը մինչեւ հոն չէր հասներ, ուստի զերազոյն փորձ մը ընել ուզած էր զայն իր կողմը շահելու համար:

— Մինիր փաշան ատակայ է, թերեւս կրնայ յաջողիլ, մտածած էր:

Դեսպանը երբ իր տիրոջ ստիպողական հեռագիրը առաւ, մեծ վարանումի մը մատնուեցաւ, այսուհանդերձ ուզեց անկարելին փորձել եւ իսկոյն իր մօտ կանչել տուաւ Կեփասոֆը, իր մտերիմ ու անպաշտօն խորհրդականը:

Կեփասոֆ հայ փաստաբան մըն էր, որ արհեստը լքած, շուայտութեան մէջ կ'ապրէր Պոլսէն մտերմական կապեր հաստատած ըլլալով Մինիր փաշայի հետ, անոր ընկերացած էր նաեւ Փարիզ ու դեսպանատան մէջ կ'ապրէր առանց որոշ գործ մը ունենալու: Դեսպանը զայն կը գործածէր իր դիւանագիտական պաշտօնէն դուրս կատարած զանազան չէլ գործերու մէջ: Կեփասոֆ խելացի, քաջ ֆրանսագէտ ու Փարիզի կեանքին մօտէն տեղեակ ըլլալով՝ շատ օգտակար կ'ըլլար Մինիր փաշայի, որ իր մտերիմին վրայ անսահման վստահութիւն ունէր եւ շատ անգամ, ծանրակշիռ խնդիրներու համար անոր խորհուրդին կը դիմէր:

Երբ փաստաբանը եկաւ դեսպանին քով, այս վերջինը անոր ներկայացուց Ըլտըզէն ընդունած հեռագիրը:

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, հարցուց երբ Կեփասոֆ իր ընթերցումը աւարտեց:

— Վեհափառ Սուլթանին հրամանը պէտք է գործադրել, պատասխանեց դեսպանին խորհրդականը:

— Կը կարծե՞ս որ կը յաջողինք համոզել Մէհմէտ Ջիան:

— Ո՞վ գիտէ, թերեւս...

— Բայց մէկ քանի անգամ ի զուր այդ փորձը ընել ուզեցինք:

— Գիտէք որ ուրիշներ ալ գտնուեցան որոնք նախ արհամարհոտ հպարտութեամբ մերժեցին մեր առաջարկները եւ յետոյ կամաց կամաց կարգի եկան ու մէկ մէկ բարձր պաշտօնի խոստումով վերադարձան Պոլիս իրենց յեղափոխութիւնը վրաններէն թօթափելով, ու պարկեշտ հաւատարիմ հպատակներ դառնալով:

— Դժբախտաբար, Մէհմէտ Ջիա անոնց խմորէն չէ:

— Փաշա էֆէնտի, ամէն բան մեր ընելիք խոստումներէն կախում ունի:

— Այդ մասին բացարձակ իշխանութիւն տրուած է ինծի ամէն բան առաջարկելու իրեն:

— Լաւ ուրեմն այն ատեն գործը կը դիւրանայ...

— Տեսակցութիւն մը կրնա՞ս կարգադրել իրեն հետ, հոս դեսպանատուն եւ կամ ուրիշ տեղ մը:

— Հիմա կ'երթամ անմիջապէս գինքը գտնելու:

— Եթէ այս գործը յաջողինք, իմ առանձին վարձատրութիւն ալ ունիք նուէրիս հարիւրին տասը քուկդ է:

Այս վերջին խօսքերը բոլորովին խանդավառեցին փաստաբանը, որ իսկոյն դեսպանատունէն մեկնեցաւ դէպի Թիր Մոնժ ուր կը բնակէր Մէհմէտ Ջիա, անշուք օթէլի մը մէկ փոքրիկ սենեակը:

ԽՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 137)

նէր, խնդրում եմ կանչել ինձ ռադիոյի ժամ»:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Օրջոնիկիձէն տտացաւ Թումանեանի հեռագիրը եւ չպատասխանեց: Պարզ էր, որ նա կարեւորութիւն չէր տուել Թումանեանի հեռագրին: Օրջոնիկիձէն կարեւորութիւն չտուեց եւ իմ հեռագրին, որով յայտնում էի Թումանեանի գալը Երեւան եւ խնդրում էի վերջ տալ պատերազմին Հայաստանի դէմ: Ընդհակառակն, Օրջոնիկիձէի յուշերից, ճառերից եւ գրութիւններից այժմ մենք գիտենք, որ նա ամէն միջոցով աշխատում էր զէնքի ուժով ճնշել հայ ժողովրդի պոռթկումը: Այնքան քնքուշ ու ներողամիտ դէպի վրացի ժողովուրդը եւ այնքա՛ն դաժան ու անները դէպի Հայերը...

Թումանեանի ճամբորդութեան մասին Երեւան՝ Հայաստանում շատ է գրուել եւ, երեւի, դեռ շատ էլ պիտի գրուի: Գրել է, օրինակ, իր յուշերի մէջ, դրող Ստ. Զօրեանը: Գրել է Թումանեանի աղջիկը Աշխէնը: Գրել են անճիշդ, սատայօդ բաներ: Զեմ ասում սխալ, այլ սատայօդ: Սխալը մարդկային է: Արդարադատ եւ ամենաբարեմիտ մարդն անգամ կարող է սխալուել, բայց սուտը ներելի չէ պարկեշտ մարդկանց համար:

Բացարձակապէս սուտ է եւ սաոր զրպարտութիւն, թէ մենք, այսինքն Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն կապանքի տակ է առել Յ. Թումանեանին եւ արգիլում էր նրան տեսնուել ուզած մարդկանց հետ: Անշուշտ, մենք աշխատում էինք, որ նա փողոցներում չերեւայ մենակ, պատահական, անծանօթ մարդկանց հետ չտեսնուի հէնց իր անձի ապահովութեան համար: Չպէտք է մոռանալ, որ նա եկել էր բոլշեւիկեան մի երկրից եւ գտնւում էր բոլշեւիկութեան դէմ անհաշտ թշնամի մի քաղաքում: Ստ. Զօրեանի պէս իրենց շուքից վախեցող մարդիկ կարող էին չտեսնուել Թումանեանի հետ, բայց Թումանեանի աղջիկը նման սուտեր յերիւրելու պատճառ չունէր: Մանաւանդ պատճառ չունէր չարախօսելու իմ մասին, իր եղբօր՝ Համլիկից նա շատ լաւ տեղեակ էր իմ եւ իր հօր յարաբերութիւնների մասին եւ ծանօթ իմ զգացումներին ու բարի վերաբերումին դէպի մեծ բանաստեղծը:

Թումանեանի հետ ես մտերիմ չէի, ինչպէս մտերիմ էի, օրինակ, Ահարոնեանի եւ Քաջազնունու հետ, բայց մօտ բարեկամ էի: Սիրում էի նրա բանաստեղծութիւնը եւ յարգում էի նրա անձը: Նրա վերաբերումն էլ դէպի ինձ նոյնն էր: Նա մոլի ռուսասէր էր՝ ցարական, դեմոկրատա — կան թէ բոլշեւիկեան լինէր Ռուսաստանը: Ի հարկէ, նրա սրտին աւելի մօտ էր դեմոկրատական վարչաձեւը, կասկած չունեմ, որ իր սրտում նա ատում էր բոլշեւիկութիւնը իր անիշխանական արտայայտութիւններով, բայց խորհրդային վարչաձեւը նրա համար հանդուրժելի էր. բոլշեւիկը հօ Թուրք չէ՛ր...:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Երբ հայ ժողովուրդը սկսաւ նոր կեանք մը կերտել իրեն, իր անցեալը շարունակեց պրպտել մեծ օրեր գտնելու եւ անոնցմով ոգեւորուելու համար ստեղծագործական իր նոր ճիգերու պահուն:

Ու արդարեւ Հայոց պատմութեան եւ առաւելապէս հայ մշակոյթի պատմութեան մեծ թուականները սկսան խանդավառութեան առիթներ դառնալ մէկը միւսին ետեւէն: Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան 1500ամեակը որ կը զուգադիպէր 1935ին, անդրանիկ առիթը դարձաւ հայ ժողովուրդը ակնածանքի կանչելու յիշատակին առջեւ սերունդի մը, որ իր ոսկեդարն էր ստեղծեր 15 դարեր առաջ, տօն, որ ռումանահայ գաղութը եւս ոգեւորեց, ինչպէս եւ ոգեւորեց Նիքոլաէ Եորկան՝ հանդիսութեանց բեմերէն արտասանելու համար իր հիացման խօսքը ստեղծագործ հայ հանճարին մասին:

Իսկ երկու տարի ետք, 1937ը տօնական թուական մը դարձուց Հայաստան, հազարամեակը տօնախմբելով Սասունցի Դաւիթին եւ անոր անձին մէջ ոգեկոչելով հայ ժողովուրդին դարաւոր պայքարը յանուն իր ազատութեան, ինչպէս եւ Հայոց պատմութեան բոլոր քաջերը, որոնք մարտնչեցան առանց թշնամիներու թիւէն վախնալու, իրենց արիութեան մէջ հզօրով ալ մեծ մնալով ու վեհանձն:

Վերելքի նոր ճիգը, որ հայ ժողովուրդը համակեց երկրորդ աշխարհամարտէն յետոյ, վերստին մղեց զայն մեծ դրուագներ որոնել իր պատմութեան մէջ: Հայաստանն էր, որ տօներուն շարքը բացաւ կրկին՝ նշելով երկուհազարամեակը հայ թատրոնին, հանդիսութեանց կեդրոն դարձնելով նոյնինքն Արտաշատը, ուր մեզմէ 20 դար առաջ թատրոն էր հիմներ Հայոց Արտաւազդ արքան, մեծ թուական մը արձանագրելով, այսպէս, ինչպէս հայ մշակոյթի, նոյնպէս հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ:

Աւելի յետոյ, 1951ին, հայ ժողովուրդը ոգեկոչեց մեծագոյններէն մին իր պատմութեան հերոսամարտերուն, 1500ամեակին առթիւ Վարդանանց պատերազմին, եւ անհաւասար այն գօտեմարտին, որ հայ ժողովուրդը գիտցեր էր ծառանալ յանուն իր ազատութեան, ճիշդ իր հոգեկան ոսկեդարի օրերուն: Նոյն այդ տարին էր որ ան ոգեկոչեց հայ մտքի պատմութեան մեծագոյն հսկան, Գրիգոր Նարեկացին, որ հայ հոգեկան մշակոյթի բարձունք ստեղծեր էր խառնուելով մարդկութեան պարգեւած մեծ հանճարներուն:

1962ը եւ 1964ը երկու անուններ յանձնեցին մեր պաշտամունքին: Մեսրոպ Մաշտոցինը նախ, որուն ծննդեան 1600ամեակը կը լրանար 1962ին, մարդու մը՝ որ տառեր տուաւ հայ ժողովուրդին, ու ճախրանք անոր հոգեկան ստեղծագործութեանց յետագայ բոլոր դարերուն մէջ: Միւս դէմքը Սայաթ Նովան էր, որուն ծննդեան 250ամեակը 1964ին տօնելով հայ ժողովուրդը եւ անոր հետ մէկտեղ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները, կը պանծացնէին հանճարեղ հայ երգիչ մը, որ երգեր էր ժողովուրդներու եղբայրութիւնը:

Հայ գրականութիւնը չմոռցաւ իր արդի ռահվիրաները եւ առիթներ գտաւ ոգեկոչելու համար զանոնք: Նման առիթներ անոնց ծննդեան կամ մահուան հարիւրամեակներն էին:

Ոգեկոչուելու բախտ ունեցան, օրինակ, Աբովեանն ու Ալիշանը, Նալբանդեանն ու Սվաճեանը, Սունդուկեանն ու Պարոնեանը, Դուրեանն ու Պատկանեանը, Րաֆֆին ու Պէշիկթաշլեանը, Նար-Դոսն ու Արփիարեանը, Զօհրապն ու Շիրվանզադէն, Մուրացանն ու Կամսարականը եւ նաեւ՝ տարբեր առիթներով՝ աւելի կրտսերները, ինչպէս Վարուժանն ու Իսահակեանը, Տէրեանն ու Մեծարենցը, Զարենցն ու Սիամանթօն:

Հայերէն Աստուածաշունչին առաջին տպագրութիւնը 1666ին Ամսթերտամի մէջ, այն օրուան պայմաններուն մէջ վիթխարի գործ, որուն երեքհարիւրամեակը տօնուեցաւ քանի մը տարի առաջ, դէպք մըն էր նոյնպէս հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ, տեսակ մը խորհրդանշան հայ ժողովուրդի ճիգերուն քայլ նետելու քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն հետ՝ յաւերժացնելով անունը այն համեստ մարդուն, որ Ոսկան Երեւանցին էր:

Հայ ժողովուրդը անտես չըրաւ նաեւ Մխիթարա Տունը եւ անոր դարաւոր վաստակը: Դարուն սկիզբը, 1902ին, ան նշեր էր երկուհարիւրամեակը Մխիթարեան Միաբանութեան եւ անոր յաջորդող տասնամեակներուն յիշատակելէ յետոյ ու — չագրաւ թուականներ անոր դարաւոր պատմութենէն, որպիսին էին քոյր միաբանութեան մը հիմնումը Վիէննայի մէջ, զոյգ միաբանութեանց զոյգ օրկաններուն ստեղծումը յանձին Բազմավէպի եւ Հանդէս Ամսօրեայի 1844ին եւ 1888ին, եւ սերուդը, որ հասունցաւ իրենց շունչին տակ Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ 1834էն ի վեր, 1967ին ալ ոգեկոչեց 250ամեակը մաքի այն մեծ օճախին, զոր Մխիթար բոնկցուց Ս. Ղազարու կղզեակին վրայ եւ կը շարունակէ վառ մնալ երկուքուկէս դար յետոյ ալ:

Եւ ահա 1968ը: Ան վերյիշել տուաւ ծննդեան 850ամեակը Մխիթար Հերացի բժշկապետին, որուն կոթողական գործը, «Ջերմանց մխիթարութիւնը», կոչուած է զայն դասելու միջնադարի եւ բոլոր ժամանակներու մեծ գիտնականներու շարքը:

1968 տարին ոգեկոչեց բացառիկ դէպք մը եւս, որ հարիւրամեակն էր առաջին հայ օփերային: Նոյն այդ 1968 տարին պիտի զար անմահացնել նոյնպէս, պատմութեան բացառիկ այն թուականը, որ Երեւանի ստեղծումն էր մեզմէ 2750 տարի առաջ, տօն, զոր այնքան շուքով տօնեց Հայաստանի մայրաքաղաքը:

Տօնական տարի է նաեւ մեր ներկայ տարին, 1969ը, հայ մշակոյթին համար, այն չորս հարիւրամեակներով, որոնք կը զուգադիպին իրեն: Հայ ժողովուրդը բացառիկ ակնածանքով պիտի յիշէ երկուքը իր մեծ զաւակներէն, որոնք թուական բացին եւ հայ գրականութեան եւ հայ երաժշտութեան մէջ եւ որոնք Թումանեանն ու Կոմիտասն էին, ու անոնց կողքին նաեւ երկու ուրիշներ՝ հայ գրականութեան ընծայած իրենց ուշագրաւ վաստակին համար, Երուանդ Օտեան ու Լեւոն Շանթը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

... Իմ աչքերի առջեւ այսօրուայ պէս կենդանի է Հայրիկի պատկառելի տեսքը, Արագածի լանջին, Մասիսի վեհափառ պատկերի դիմաց, ինքն էլ մի Մասիս...

Մասիսը մօտից տեսնես, ոչինչ ունի գրաւիչ, խոշ ու խոռոչներ, գորշ ու ճարճարոտ, չոր ձորեր ու ժայռեր՝ եւ ամէն տեսակ զեղումների ու սողունների բնակավայրը: Բաւական է, սակայն, հեռանաս որոշ տարածութեան վրայ, ամէն տգեղութիւն կը ծածկուի, եւ քո առջեւ կը տեսնես արամազդակերտ լեռը եզակի վեհութեամբ ու գեղեցկութեամբ:

Հայրիկն էլ — մի Արամազդ — զուրկ չէր խոշ ու խոռոչներից, բայց հեռանալու պէտք չկար տեսնելու եւ վայելելու համար նրա գեղեցկութիւնը: Եւ, ի հարկէ, որքան ժամանակը անցնում է, այնքան մեծանում ու գեղեցկանում է նրա դէմքը սերունդների աչքերում:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ

... Որպէս մարդ, Կոմիտասը շեշտուած անհատականութիւն էր ուժեղ նկարագրով եւ խորունկ, հաստատուն համոզումներով: Ընդունակ արագ եւ կտրուկ որոշումների: Հոգիով բանաստեղծ, երբեմն ոտանաւորներ էլ էր գրում եւ ինքը ծիծաղում իր գրածի վրայ: Երաժշտական մասնագիտութիւններից դուրս, նա մտաւոր շատ լայն պաշար չունէր, բայց լաւ ծանօթ էր հայ մատենագրութեան եւ բանահիւսութեան: Հայ մարդ էր մինչեւ ուղն ու ծուծը: Աւանդապաշտ: Խստակրօն: Եւ արտասովոր կերպով խստակեաց:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (491)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Ամէն բան. նոյնիսկ կօշիկներդ ներկել:

— Լաւ, ուրեմն դուն մեր գործերուն մի խառնուիր, աւելորդը խմած ես, դուն նայէ որ սթափիս:

— Ապերախտ մըն ես, Անժոլրա:

— Դուն պիտի կրնա՞ս Մէնի երթալ. դուն այդպիսի գործ մը տեսնելու կարող մարդ չես:

— Ես կրնամ Տէ Կրէ փողոցէն իջնել, Սէն Միշէլի հրապարակէն անցնիլ, Մօսիէ լը Փրէնս փողոցէն խոտորիլ, Վօժիրար փողոցը մտնել: Քարմը անցնիլ, Ասաս փողոցէն դառնալ, Շէրշ Միտի փողոցը հասնիլ, ետեւս թողուլ Քոնսէյ տը Կէրը (պատերազմական ատեան), Տէ Վիէյ Թիւյըրի փողոցէն վազելով երթալ, Պուլվարէն ոստիլ, Մէնի սալարկէն երթալ, Պարիէրը անցնիլ եւ Ռիշֆէօյի սրճարանը մտնել: Ասիկա ընելու կարող են մուճակներս:

— Ռիշֆէօյի սրճարանի ընկերներուն հետ քիչ մը ծանօթութիւն ունի՞ս:

— Ոչ այնքան: Ընտաներար կը խօսինք իրարու հետ. այս է միայն ծանօթութիւնս:

— Է՛, ի՞նչ պիտի ընես անոնց:

— Զարմանալի հարցում, Ռոպէսփիէրի վրայ պիտի խօսիմ, Տանթոնի վրայ պիտի խօսիմ, սկզբունք պիտի քարոզեմ:

— Դո՞ւն:

— Ես, բայց իմ արժէքս ճանչցող չկայ: Եթէ սկսիմ, սոսկալի եմ: Փրիւտոմը կարդացած եմ: Ռուսոյի ընկերային դաշնագիրը կարդացած եմ. հանրապետական թուականի երկրորդ տարիին սահմանադրութիւնը գոց գիտեմ: «Քաղաքացիին ազատութիւնը կը վերջանայ ուր որ քաղաքացիի մը ազատութիւնը կը սկսի»: Միթէ աւանակի մը տեղ դրա՞ծ ես զիս. գզրոցիս մէջ մեծ յեղափոխութեան ժամանակուան հին թղթադրամ մը ունիմ: Մարդկային իրաւունք, ժողովուրդի վեհապետութիւն, սանք Ջուրի պէս գիտեմ: Մանաւանդ որ փոքր ինչ էպէրթեան եմ: Վեց ժամ շարունակ ժամացոյց ի ձեռին, կրնամ վսեմ բաներու վրայ շաղակրատել:

— Կատակը մէկդի, ըսաւ Անժոլրա:

— Կատաղի եմ, պատասխանեց Կրանթէր:

Անժոլրա քանի մը վայրկեան մտածեց եւ որոշում առնող մարդու մը պէս շարժում ըրաւ.

Կրանթէր Միւզէնի սրճարանին շատ մօտ կահաւորուած սենեակի մը մէջ կը բնակէր: Դուրս ելաւ եւ հինգ րոպէէն ետք եկաւ:

Սենեակը գացած էր Ռոպէսփիէրեան ժիլէ մը հագնելու համար:

— Կարմի՛ր, ըսաւ ներս մտնելով եւ ուղղակի Անժոլրայի նայելով:

Յետոյ ազդու կերպով ժիլէին երկու շառագոյն ծայրերը իր կուրծքին վրայ կոթնեցուց ձեռքով:

Եւ Անժոլրայի մօտենալով ականջին ըսաւ.

— Անհոգ եղիր:

Համարձակութեամբ գլուխը անցուց գլխարկը եւ մեկնեցաւ:

Քառորդ մը ետք Միւզէնի սրճարանին ետեւի սրահը ամայի էր:

Ապէսէի բոլոր բարեկամները գացած էին անձնիւր իրենց գործին:

Անժոլրա, որ Քուրկուրտը իրեն պահած էր, ամէնէն ետք դուրս ելաւ:

Էքսի Քուրկուտի ընկերութեան անդամներէն անոնք որ Փարիզի մէջ էին, այն ատեն Իսիի տափադաշտ լքեալ քարահատի մը մէջ կը հաւաքուէին. Փարիզի այս կողմերու խիստ բազմաթիւ քարահատներէն մէկն էր ան:

Անժոլրա դէպի այս ժամադրութեան տեղը կ'երեւար ու միանգամայն իրերու վիճակը կը զննէր իւրովի: Պատահարներուն անրութիւնը տեսանելի էր: Երբ իրողութիւնները որոնք ընկերային տեսակ մը թաքուն հիւանդութեան կարապետներն են, ծանրապէս կը շարժին, ամենափոքր խառնակութիւն մը կրնայ կեցնել եւ խառնաշփոթել զանոնք: Երեւոյթ, ուրկէ կը ծագին փլումներն ու վերածնութիւնները: Անժոլրա ապագային խաւարամած մասերու ներքեւ լուսեղէն ամբարձում մը կը նշմարէր: Ո՛վ գիտէ, ժամանակը կը մօտենար թերեւս:

Ժողովուրդը նորէն տէր պիտի ըլլար իրաւունքին, ի՛նչ գեղեցիկ տեսարան. յեղափոխութիւնը վեհափառօրէն Ֆրանսայի պիտի տիրէր, եւ պիտի ըսէր աշխարհի. — Շարունակութիւնը վաղը:

(Շար.)

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28–Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի:
Յունիս 8, Կիրակի ժամը 18ին:

Գեղարուեստական բաժին
Ջերմ մթնոլորտ
ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ
Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Տարիւ *(Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին:*
Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 փրանք
ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովսէփեանէ 50 ֆրանքը իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Լեւոն Առաքելեան եւ Տիկին Գապայեան 20ական ֆրանք, իրենց հիւանդնութան ապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խաչիկեան 10 ֆր. թոռնիկին ծնունդին առթիւ, Յարութիւն Քէչէճեան 10, Յարութիւն Մաղաքեան 20, Յարութիւն Պօյաճեան 20, իրենց անուան տօնախմբութեան առթիւ: Մարսէյլէն Տիկին Գէզաչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Կոմէս Խողեան 10 ֆր.:

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան համար.—

Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պարկիրճեան 250 ֆրանք, Պ. Ներսէս Օննիկ Պօյաճեան 200, ի յիշատակ իր մեծ հօր Ներսէս Օհանեանի: Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պաժան, այրի Տիկին Պասմաճեան, 200ական, Օր. Լիւսի Մաթիքեան եւ Տէր եւ Տիկին Շահում, Յովհաննէս Մաթիքեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200: Տէր և Տիկ. Արտաշէս Բամպուքճեան 160, իրեն ընտանեկան ղանձանակին հասոյթը: Տիկին Անահիտ Պօյաճեան 100, Ոմն 100, Տիկին Հայկանոյշ Կարապետեան 100 ֆրանք:

Դ Պ Ր Ո Ց Ա Ս Է Ր
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 29ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵԿԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
Այս չորեքշաբթի (28 Մայիս
ժամը 21ին
U. C. J. G.
14, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Յայտագրին՝
Քանոն, դաշնամուր, ձեռնադաշնակ, երգ, պար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Մուրատ Ռւսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, *Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս* 191 *եւ իջնել* Շըմէն տը վինեը: *Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանսանուհիի վերաբերեալ:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Secrétaire - Vendeuse
ELSON
134, Rue d'Aboukir, Paris (2e)
Tél. LOU. 11-62

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կ'ուզուին ձեռնարկուներ (անթրըփր — նէօր) ա ժասոն *շըմիզիէի համար, մեծ սեռի: Շարունակական աշխատանք:*
EDEL
339, Rue St. Martin, Paris (3e)
Tél : TUR. 06-02

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28Ը» ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի: Կիրակի 7 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
Հ Ա Մ Ա Ր

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE
Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք
Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՋԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ
20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE
Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ *Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ*
Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու
Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

EGLISE ST. EUSTACHE
— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20·45ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

1869 **ԿՈՄԻՏԱՍ** 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ
Ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
ՍԷՆԹ – ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Պ Ա Ր Տ Է Զ Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Մ Է Ջ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ



Նկարները՝
ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով
պատմեց՝
ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:
Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 ֆրանք
Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34
Կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ–Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՋԱՄԲ «Յառաջ»ի

Colonie de Vacances de Jeunesse et Action

AU FAU DE ROISSARD (ISERE)
24ème Année

ՅՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ 6 ԷՆ 14 ՏԱՐԵԿԱՆ
ՏՂԱՔ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ ՅՈՒԼԻՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ
Հայկական եւ հոգեւոր տաքուկ միջավայր Ալպեան սարալանջերուն վրայ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
Rév. A. HELVADJIAN
6, Place de la Rotonde, ST JEROME - MARSEILLE — Téléph. : 62-85-10

Տրամադրելի կահաւորուած սենեակներ ունինք չափահասներու յատուկ՝ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 28 MAI 1969
Le Numéro 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11522 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.522

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

Հայութեան հրաշափառ յարութեան յաւէտ անմոռանալի թուականն է Մայիս 28ը:

Վեց դարու սարկութենէն ետք մեր հայրենի, պատմական հողերու մէկ մասին վրայ անկախ Հայաստանի ստեղծման երջանիկ Օրն է այս:

1918 Մայիսի վերջին տասնօրեակին Արարատեան դաշտին վրայ մեր դարաւոր թշնամիի գերակշիռ ուժերուն դէմ հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներու հաւաքական մարտնչումին հրաշապում յաղթանակի Օրն է Մայիս 28ը:

Իսկական հրաշք մը, որ հիացում կը պատճառէ եւ յարգանք կը պարտադրէ բոլորին՝ բարեկամին ու թշնամիին:

Այսօր, պատմական դէպքէն 51 տարի վերջ, սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք, բոլոր գլուխները կը խոնարհին յիշատակին առջեւ այն բոլոր հերոսներուն ու նահատակներուն, որոնք 1918 Մայիս 28ին հիմը դրին անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան: Որոնք Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ Ապարանի հերոսամարտերը մղեցին ռազմական նախնական միջոցներով, «մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանով, բոլորուած հայկական բանակի հրամանատարներուն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վարիչներուն շուրջ:

Ո՛չ մէկ արտաքին օգնութիւն:

«Բարեկամ» կարծուած «խաչապաշտ քեռին», կարմիր պատմուճան հագած 1918 Մարտ 3ին Բրեստ–Լիտովսկի դաշնագրով ստորագրած իթթիհատի կառավարութեան նուէր էր տուած Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը, զորս գրաւած էր 1877–78ի ռուսեւթուրք պատերազմին եւ միացուցած ռուսական կայսրութեան՝ իբրեւ երաշխաւորութիւն Թուրքիոյ հայկական նահանգներու բարենորոգումներուն:

Հիմնուած այդ տխրահռչակ դաշնագրին վրայ, Վէհիպ փաշայի բանակները միակողմանիօրէն խախտելով 1917 Դեկտեմբերի Երզնկայի զինադադարը, դաւադրօրէն կը յառաջանային դէպի Կովկաս, գրաւելու համար յիշեալ երեք նահանգները:

Հայ կամաւորական զօրագունդերը օրհասական կռիւներ մղելով կը նահանջէին դէպի Երեւան, դժնդակ պայմաններու տակ, իրենց պաշտպանութիւնը ընձեռելով հարիւր հազարաւոր անտէր փախստականներուն:

Ռուս զինուորները լքեր էին կովկասեան ճակատը եւ «դէպի տուն» փախած՝ բոլշեւիկեան աւարէն իրենց բաժինն ստանալու համար:

Կովկասեան Սէյմի վրացի եւ ազէրի անդամները ո՛չ մէկ զինուոր կը դրկէին թրքական բանակին դէմ, օգնելու համար Հայերուն, որոնք մի–մինակ կուրծք կուտային պաշտպանելու համար 1914ի ռուսական սահմանները, ի հեճուկս Բրեստ–Լիտովսկի դաշնագրին, որմէ կը ուժէին նաեւ Վրացիները (Պաթում):

Տրապիզոնի եւ Պաթումի թուրքեւկով–կասեան զոյգ խորհրդաժողովները ո՛չ մէկ օգուտ կ'ընծայէին կովկասեան դաշնակցութեան, որ Չխէնկէլիի կողմէ կարմի դաւադրական յանձնումէն եւ մեր զոյգ հարեւաններու թրքասիրական քաղաքականութեան հետեւանքով, կը քայքայէր:

Վրաստան անկախութիւն կը հռչակէր Մայիս 26ին, Ատրբէջան եւ Հայաստան՝ Մայիս 28ին: Մինչ առաջինները ո՛չ մէկ դիմադրութիւն էին ըրած, Հայաստան ազատութիւն ձեռք կը բերէր Երզնկայէն մինչեւ Ալեքսանդրապոլ, Էջմիածին ու Արարատեան դաշտ իր թափած հեղեղանման արեան եւ մղած դիւցազնամարտերուն շնորհիւ:

«Մայիս 28ի» մէջ իրենց արդար բաժինն ունին նաեւ 1894էն մինչեւ 1918 յանուն Հայութեան ու ազատ հայրենիքի զոհուած մեր երկու միլիոն նահատակները: Ու նաեւ Հայութեան բոլոր հատուածներն ու հոսանքները:

Տասնեակ տարիներով կամաւոր մոռացումի տրուելէ ետք, վերջերս Հայաստանի աշխարհագրութեան եւ պատմութեան գրքերը սկսան յիշել 1918 Մայիս 28ին ստեղծուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Ուրախալի երեւոյթ:

Իսկ անցեալ տարի, յիսնամեակին առթիւ, փառաշուք յուշարձան մը կանգնուեցաւ Սարտարապատի մէջ, յաւերժացնելու համար 1918ի Մայիսեան հերոսը:

Սակայն սառոյցները բոլորովին չեն հալած դեռ:

Մայիս 18ին, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին մէջ, Էրեբունի–Երեւանի 2750ամեակին մասին խօսելով, օրուան բանախօսը ցատկեց 1918–1920 շրջանի վրայէն: Նոյնպէս Սասունցի Դաւիթի եւ Մեծ Եղեռնի յուշարձանները յիշելով, լռութեամբ անցաւ Սարտարապատի յաղթական կոթողին վրայէն:

Կը սիրենք յուսալ, որ մոռացութեան արդիւնք էր պարզապէս:

Անկախութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ կը վերանորոգենք մեր ուխտը հաւատարիմ մնալու Հայութեան ազգային – քաղաքական արդար պահանջներուն:

Ազատ, անկախ, միացեալ եւ ամբողջական Հայաստանն է միակ փրկութիւնը ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայրենատէր մեր բոլոր ազգակիցներուն համար:

Այդ գաղափարականը դարձուցած ենք մեր հաւատոյ հանգանակը ընդմիշտ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՍՈՒՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐ

13 տարուան ընթացքին երկրորդ անգամ ըլլալով, Սուտանի Հանրապետութիւնը զինուորականներու ձեռքը կ'անցնի, որոնք Կիրակիէն ի վեր յեղափոխութեան 9 հոգինոց խորհուրդ մը կազմած են:

Ցաջորդական զեկոյցներէ եւ հաղորդումներէն կը հետեւի որ այս պետական հարուածին մէջ, վճռական դեր խաղացած է «հարաւի հարցը» եւ կառավարութեանց անկարողութիւնը զայն կարգադրելու զօր. Ապուտի անկումէն ի վեր (1964):

Սուտանի անկախութենէն ի վեր (1956 Յունուար) հարաւային երեք գաւառները մշտական ապստամբական վիճակի մէջ են: Բնակիչները չեն ընդունիր Խարթումի տեսակէտը այսինքն՝ «մէկ ազգ, մէկ լեզու, մէկ կրօնք»: Աւանդութեամբ եւ ցեղով սեւ–ափրիկեան «Հարաւայինները» մասամբ քրիստոնէացած են եւ դպրոցն ալ արաբերէն չեն սորված այլ՝ անգլերէն: Պէտք է նաեւ նկատի առնել որ նոր ղեկավարութիւնը ձախ է եւ 23 հոգիէ բաղկացած նոր կառավարութեան 3 անդամները համայնավար են: Յիշենք որ Սուտանի համայնավար կուսակցութիւնը — թէեւ արգիլուած — իր մէկ միլիոն անդամներով, կարեւորագոյնն է արաբական աշխարհին: Աւելցնենք որ Սուտան կ'ուզէ աւելի կարեւոր դեր մը խաղալ Իսրայէլի դէմ «արար ազգին» պայքարին մէջ: Առաջին զեկոյցը կ'ըսէ արդէն.— «... Պայքար արաբ ազգին, Պաղեստինի համար եւ պաշտպանութիւն սուտանեան սահմաններու աշխարհակալութեան եւ Սիոնականութեան թափանցման դէմ»:

Նոր իշխանաւորները կը հաստատեն թէ ոչ մէկ արիւնահոսութիւն տեղի ունեցած է եւ կացութեան տէրն են:

ԼՈՒՍԻՆԷՆ ԵԿԱՆ ՈՂՋ ԱՌՈՂՋ

Խաղաղականի մէջ, ժամը ժամուն հասան երեք այերանաւորդները լուսինէն: Ներկաներէն զատ հարիւրաւոր միլիոն հոգի, Ամերիկայէն Եւրոպա, հեռատեսիլէն կրցան դիտել պատմական վերադարձը: Ու ամէն ինչ այնքան սովորական դարձած է այլեւս որ բնական կը թուի Խաղաղականի մէջ պատասխանը ուղղակի տեսնել Փարիզ կամ Հռոմ, ու աւելի սովորական եւ բնական կը թուի ողջ առողջ լուսինէն վերադառնալ, քան, հողեղալուսաի օրով, Տօկիէն:

Այս մեծ յաջողութիւնը թոյլ պիտի տայ որ Յուլիսին Ափոլլօ ԺԱ. մեկնի դէպի լուսին եւ «ցամաքահանումը» կատարուի: Ֆիկառոյի մէջ, Ալեքսանտր Անանոֆ «Անոնք որ կը հաւատային» խորագրին տակ, կը գրէ թէ պէտք չէ մոռնալ անունները անոնց որոնք իրենց լաւագոյնը նուիրեցին այս հետազօտութեանց, այնպիսի առեն մը երբ ոչ միայն ոչ ոք կը հաւատար նման կարելիութեանց, այլ նոյնիսկ ծաղրանքի կ'ենթարկուէին նման «խենթեր»:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԻՋԵՒ

Մայիս 19 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիւանը կը ծանուցանէ, թէ հեռագիրներու հետեւեալ փոխանակումը տեղի ունեցած է Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայրապետը, տեղեկանալով Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա.ի անհանգստութեան մասին, Դրան Եպսկ. Գերշ. Տ. Գարեգին Եպսկ. Սարգիսեանին յղած է հետեւեալ հեռագիրը, 14 Մայիս 1969 թուականով.—

«Եղբայրօրէն մտահոգ ենք: Սուրբ Էջմիածնի սեղանի առաջ կ'աղօթենք Խորէն կաթողիկոսի արագ եւ կատարեալ ապաքինման համար յուրախութիւն նաեւ մեզ»:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Սոյն հեռագիրը փոխանցուեցաւ Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին, ի Հիւսիսային Ամերիկա:

Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն կաթողիկոսին.—

«Խորապէս շնորհակալ ենք Ձեր հեռագրին համար որով արագ ապաքինում կը մաղթէիք Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ Տ. Տ. Խորէն Ա.ին: Ձեր հեռագիրը արդէն իսկ փոխանցուած է Նորին Ս. Օծութեան ի Հիւսիսային Ամերիկա: Բարեբախտաբար սրտի հիւանդութեան պարագայ չկայ: Անհանգստութիւնը հետեւանք է չափազանց յոգնութեան»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Բիւրօն սրտի խոր ցաւով կը գուժէ մահը իր վաստակաւոր ընկերներէն՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ

ԸՆԿԵՐ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, 21 Մայիսի առաւօտեան ժամը 6,30ին, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի իր յարկաբաժնին մէջ:

Իր մահով՝ կ'անհետանայ յեղափոխական հին սերունդի ամէնէն կարկառուն դէմքերէն եւ աննկուն տիտաններէն մէկը, որուն ամբողջ կեանքը նուիրում մը եղաւ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի ազատագրութեան դատին:

Հ. Յ. Դ. համայն կազմակերպութեան անունով՝ կը խոնարհինք իր յիշատակին առջեւ:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

«Համազգային»ի Կեդրոնական Վարչութիւնը սրտի խոր ցաւով կը գուժէ մահը իր Նախագահին, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի բազմավաստակ Տնօրէն եւ հանրային ու մշակութային անխոնջ գործիչ՝

ԸՆԿԵՐ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Դիւան – Թանգարանի Յանձնախումբը խոր ցաւով կ'ողբայ Հ. Յ. Դ. վաստակաւոր գործիչ, հմուտ տեսաբան, բեղուն հրապարակագիր

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

դառնաղէտ կորուստը:

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը բաժնէ այն խոր ցաւը, զոր կը կրեն հայ ժողովուրդն ու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ հանրային – քաղաքական մեծանուն գործիչ եւ ներհուն մտաւորական

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մեզմէ յաւէտ հեռացումովը:

ԼՈՆՏՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան Կոմիտէն խոր կսկիծով կ'ողբայ վեթերան ընկեր, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը եւ կը խոնարհի իր թարմ շիրիմին առջեւ:

Սիմոն Վրացեանի մահուան գոյժը հեռագրով հաղորդուած է Խորհ. Հայաստանի նախագահ՝ Ն. Յարութիւնեանի Լիբանանի նախագահ՝ Շ. Հելուի, Խորհրդարանի նախագահի եւ վարչապետի, ինչպէս նաեւ Վազգէն եւ Խորէն Կաթողիկոսներու, հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս–Պատրիարքին եւ հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ պետին:

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Բացառիկ ճակատագիր ունեցած է ոսկեդարեան Հայ մատենագրութեան ակնառու երկերէն մէկը՝ Ագաթանգեղոսի պատմութիւնը: Իր արժէքով դարձած է միջազգային գործ մը: Արդարեւ, դեռ միջնադարուն թարգմանուած է յունարէնի, արաբերէնի, վրացերէնի, հաբէշերէնի, լատիներէնի եւ այլ լեզուներու:

Թէեւ հայ մատենագիրներէն շատեր, Խորենացին եւ Փարպեցին մինչեւ Կիրակոս Գանձակեցի եւ Վարդան Բարձրաբերդցի, հիացումի եւ մեծարանքի խօսքերու ընթեր յիշատակութիւններ ձգած են Հայոց առաջին պատմութեան հեղինակին մասին, թէեւ աւելի քան երկու հարիւր տարիներու ընթացքին հայ եւ օտար բանասէրները մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան ենթարկած են Ագաթանգեղոսի երկը, այնուամենայնիւ պատմագրին անձին եւ գործին մասին կարգ մը կէտեր դեռ մինչեւ այսօր ալ կը մնան առեղծուածային:

Երկար ժամանակ հաւատք ընծայուած է պատմութեան յառաջաբանին այն տողերուն, ըստ որոնց, թէ գիրքին հեղինակը եկած է Հռոմէն, ծանօթ եղած է յունական եւ հռոմէական դպրութեան, իբրեւ քարտուղար ծառայած է Տրդատ Մեծի քով եւ անոր պատուէրով ալ գրած է Հայոց պատմութիւնը (Փարպեցիի վկայութեամբ անիկա նախապէս կոչուած է Վարք Գրիգորիսի) ներկայանալով իբրեւ նկարագրուած դէպքերուն ժամանակակիցն ու ականատեսը:

Քանի որ Ագաթանգեղոսը նկատած են Դ. դարու պատմագիր, բնականաբար ընդունած են նաեւ, որ անոր Պատմութեան բնագիրը գրուած է նախ յունարէն, ապա Ե. դարուն Կորիւնի կամ մէկ ուրիշին ձեռքով թարգմանուած է հայերէնի:

1709ին առաջին անգամ Կ. Պոլսոյ մէջ, Գրիգոր Մարզուանեցիի ջանքերով, կը տպագրուի Ագաթանգեղոսի Պատմութեան հայերէն բնագիրը: Ցիսուն տարի ետք լոյս կը տեսնէ նաեւ յունարէն օրինակը (եւ լատիներէն խմբագրութիւնը)՝ Յովհ. Սթիլթինկի ձեռքով: Այս վերջինը առաջին կասկածները կը յայտնէ Ագաթանգեղոսի հաղորդած պատմական բազմաթիւ փաստերու վաւերականութեան մասին:

Հայոց պատմութեան հայկական բնագրին քննական առաջին հրատարակութիւնը բազմաթիւ գրչագիրներու բաղդատութեամբ (Վենետիկ, 1835), հայագիտութեան մէջ քննական մտքին մուտքը նախապայմաններ կը ստեղծեն Ագաթանգեղագիտութիւնը բարձրացնելու նոր մակարդակի:

Ագաթանգեղոսի ֆրանսերէն թարգմանիչը՝ Վ. Լանկլուա արդէն այն կարծիքը կը յայտնէ, որ գրքին հեղինակը Դ. դարու պատմագիր չէ: Անհաւանական կը գտնէ անոր քարտուղար ըլլալը: Զայն կը համարի Ե. դարու եկեղեցական, սակայն չի փորձեր ժխտել աւանդական այն տեսակէտը, թէ Պատմութեան բնագիրը յունական օրինակն է:

Գերմանացի բանասէր Ալֆրէտ ֆոն Գուտշմիտ զանազան բնագիրներու համեմատական ուսումնասիրութեամբ կը հաստատէ, որ Ագաթանգեղոսի բնագիրը հայերէն է, իսկ յունարէնը՝ անոր թարգմանութիւնը:

Ագաթանգեղոսի ուսումնասիրութեամբ կը զբաղին բազմաթիւ գիտականներ՝ Փ. տը Լակարտ, Հ. Տաշեան, Գ. Զարբհանալեան, Գր. Խալաթեան, Ն. Բիւզանդացի, Բ. Սարգսեան, Գ. Տէր-Մկրտչեան, Մ. Աբեղեան, Ն. Ադոնց եւ ուրիշներ: Հայ առաջին Պատմութեան եւ անոր հեղինակին մասին կը ստեղծուի ընդարձակածաւալ գրականութիւն մը:

Իսկական յեղաշրջում մը հանդիսացաւ 1902ին Պատմութեան գիրքին արաբ գրչագրին յայտնաբերումը Ն. Մառի կողմէ: Նորագիւտ ձեռագիրը միանգամայն ինքնուրոյն խմբագրութիւն էր, զգալիօրէն տարբեր հայկական եւ յունական օրինակներէն: Տարբեր գրչագիրներու համեմատական ուսումնասիրութեամբ Մառը համոզիչ կերպով ցոյց տուաւ, որ մեզի հասած Ագաթանգեղոսի գործը հայերէն միակ բնագիրը չէ: Գիտնականը կ'ենթադրէր, որ իր յայտնաբերած արաբական օրինակը թարգմանուած է յունարէնէն, որ իր կարգին, շատ հաւանականօրէն, թարգմանուած է մեզի չհասած հայերէն նախօրինակէն:

Արաբական խմբագրութեան եւ ցարդ ծանօթ բազմալեզու խմբագրութիւններու յարաբերութեան հարցը լուծելու համար Մառը ամբողջ տեսութիւն մը ստեղծեց: Ըստ անոր, Ագաթանգեղոսի Ե. դարու հայերէն առաջին խմբագրութիւնը յետագային, մինչեւ Ը. դար, երկու անգամ վերախմբագրուած եւ վերջնական ձեւով հասած է մեզի: Ուրեմն, բացի մեզի հասած հայկական Ագաթանգեղոսի ընդարձակ խմբագրութենէն, եղած է նաեւ կորսուած երկրորդ խմբագրութիւն մը, որ ժամանակին թարգմանուած է յունարէն:

Մառի ենթադրութիւնը, թէ անկասկած պէտք է գոյութիւն ունեցած ըլլայ արաբական խմբագրութեան յունական օրինակը, յետագային, իսկապէս, հաստատուեցաւ: Պելժիացի բանասէր, հայագէտ, քրիստոնեայ Արեւելքի լաւ ծանօթ Ժ. Գարիտ տասնամեակներ ետք Մաքրիտի մէջ յայտնաբերեց արաբական խմբագրութեան համապատասխանող յունական օրինակը: Յետագային գտաւ նաեւ յունական երեք նոր գրչագիրներ:

Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք Սինայի Ս. Կատարինէ վանքին ձեռագիրներուն մէջ Ժ. Գարիտ կը գտնէ Ագաթանգեղոսի արաբական թարգմանութեան նոր օրինակ մը: Ձեռագիրը արտագրուած է նոյն վանքին մէջ 1328–1329ին, իսկ թարգմանութիւնը կատարուած է շատ աւելի կանուխ (սակայն Թ. դարէն ոչ առաջ): Ի դէպ, այս նոյն վանքին մէջ էր, որ Մառը յայտնաբերեց արաբական միւս գրչագիրը:

Սինայի մէջ գտնուած արաբական նոր օրինակին ուսումնասիրութեամբ զբաղած է Ս. Տէր-Ղեւոնդեան, որուն Ժ. Գարիտ տրամադրած է գրչագրին մանրաժապաւէնը: Նորայայտ ձեռագիրը եւ անոր մասին հայ գիտականին գրած ուսումնասիրութիւնը վերջերս լոյս ընծայած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան՝ «Ագաթանգեղոսի արաբական նոր խմբագրութիւնը» խորագրով:

Գիրքին մէջ հանգամանօրէն ցոյց տրըուած է արաբական նորայայտ խմբագրութեան արժէքը Ագաթանգեղոսի ուսումնասիրութեան համար: Հեղինակը բնագիրներու համեմատութեամբ կ'ապացուցանէ, որ արաբական խմբագրութիւնը թարգմանուած է յունարէն հարազատ օրինակէ մը: Արաբական գրչագրին եւ Ֆիրէնցէի Լաւրենտեան մատենադարանի յունական միակ լիակատար օրինակին բաղդատութեամբ հեղինակը այն եզրակացութեան կը յանգի, որ արաբական օրինակը աւելի մօտ է հայկական բնագրին:

Լ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Գրեթէ եօթանասունամեայ համակրելի անձ մըն է Մանուէլ Մարութեան, ծնած Վասպուրական հայաշունչ աշխարհին մէջ:

Ի տղայ տիոց թատերական արուեստը կախարդած է զինքը եւ պատանեկան հասակէն իսկ համոզուած է, որ իր միակ կոչումն է դերասանութիւնը, թատրոնը, մասնաւորաբար Հա՛յ թատրոնի ծառայելու ասպարէզը:

Հայ մշակոյթի մարզին առաջին գիծերուն վրայ գտնուող ասպարէզ մը, որ, ափսոս, ամէնէն քիչ նկատի առնուածն է սակայն:

Մեր մէջ, արդար կերպով, դպրոցը, գրականութիւնը, երաժշտութիւնը, նըկարչութիւնը, մամուլը գոնէ լոկ բարոյական կերպով եւ առանց դրականօրէն որոշ նպաստներ ունենալու, երբեմն նիւթ կը դառնան Հայոց մշակոյթի պահպանման եւ տեւականացման գործունէութիններու խօսքում ունեցող մեծամեծ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ժողովներուն եւ հաւաքոյթներուն մէջ, սակայն չէ եղած որ հայ թատրոնի եւ իր մշակներուն կարեւորութիւնը՝ այդ ամուլ յուսադրութիւններուն իսկ յետին ուշադրութեան առարկան դարձած ըլլայ երբեւիցէ:

Կարծես թէ աւելորդ ձեռնարկ եւ յաւէտ վատնուած ճիգ ըլլար հայ դերասանին եւ հայ թատերական գործիչին վաստակը:

Բարեբախտաբար, սակայն, կը գտնուին ափ մը լըջախոհ ազգայիններ, որոնք երբեմն ցոյց կուտան որոշ անդրադարձում հայ թատրոնին հանդէպ:

Այսպիսիներ էին որ մէկուկէս տարի առաջ, Փարիզի մէջ, գնահատել գիտցան գործունէութիւնը հայ թատրոնին օգտաշատ օժանդակութիւն ընծայած վաստակաւորի մը, ողբացեալ արուեստագէտ Արտաշէս Գմբէթեանի յոբելեանը տօնելով:

Հայ մշակութային ձեռնարկները սակայն այստեղ ալ ձեռնպահ մնացին:

Այժմ, սահող ամսոյս ընթացքին, Պարսկաստանի մէջ արուեստասէր բանիմաց անձեր, հայ մշակոյթին մեծապէս սատարող թատրոնի ուրիշ վաստակաւորի մը նուիրումը գնահատելով, նոյնպէս կը տօնեն յոբելեանը աշխարհի չորս ծագերուն հայ թատերական փշոտ ճամբուն վրայ իր ներբանները մաշեցուցած Մանուէլ Մարութեանի

Այս առթիւ սփիւռքի հայ մամուլը, մանաւանդ արեւելեան գաղութներու թերթերը, լայն տեղ կը յատկացնեն այս անխոնջ դերասանին գործունէութեան եւ սիւնակներ կը տրամադրեն անոր գրական արդասիքին, որովհետեւ Մարութեան իր դերասանական կարողութեան հետ զուգընթաց՝ մշակած է նաեւ մտաւորական իր յատկութիւնները:

Ճարտար դերասան մըն է Մարութեան, ունի բեմական արուեստին մեծապէս նըպաստող գեղեցիկ կազմ, աչքերու ազդու հայեացք, ներդաշնակ ձայն, որոնցմով զինուած՝ ամենուրեք շահած է համակրութիւն եւ, ինչ որ շատ կարեւոր է դերասանի մը համար, ամենուրեք ունեցած է տիրական «ներկայութիւն»:

Մեծ ծառայութիւն բերած է հայ բեմին, շրջելով անհամար երկիրներ, Եւրոպայի հայաշատ բոլոր քաղաքները, երկու Ամերիկաները, արեւելեան բոլոր գաղութները, բեմադրելով թարգմանութիւններու անհաշուելի ցանկ մը, եւ հայ լեզուն տարածելով հայկական ամենաբազմամարդ կեդրոններէն մինչեւ ամենափոքր համայնքին մէջ:

«Օթէլլօ», «Էլիզբարով», «Վանահայր», «Օշին Պայլ», «Պաղտասար աղբար», «Ռուստամ», «Գիժ Դանիէլ» եւ բիւր ուրիշներ կազմած են իր խաղացանկը, որուն մէջ Մարութեան ցուցաբերած է տաղանդաւոր դերասանի կարողութիւն, մեծապէս տպաւորուած եւ ազդուած Յովհաննէս Աբելեանի մը անկրկնելի արուեստէն եւ օրինակուած Յովհաննէս Զարիֆեանի մը խաղարկութենէն եւ պատկերէն...

Այս բոլորը Մարութեանը արժանի կերպով դրած են հայ թատրոնի վաստակաւորներու կարգին:

Ես, չափազանցութեան դիմելէ զգու-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Իցի՛ւ թէ զիս դուրս չվռնտէ, մտածեց Կեփասոֆ սենեակին դուռը զարնելով:

— Մտէք, ըսաւ ձայն մը ներսէն:

Փաստաբանը դուռը բացաւ ու ներս մտաւ: Մէհմէտ Զիա գրասեղանին առջեւ նստած՝ գրելու զբաղած էր: Գլուխը անփութօրէն ետին դարձուց եւ երբ Մինիրի մտերիմը նշմարեց՝ խսկոյն յօնքերը պռստեց:

— Կը ներէք եթէ ձեզ անհանգիստ կ'ընեմ, փութաց ըսել Կեփասոֆ, վայրկեան մը միայն եթէ կարելի է շնորհեցէք ինծի:

— Խօսեցէք, ձեզ մտիկ կ'ընեմ...

— Վսեմաշուք Մինիր փաշա կը փափաքի տեսակցութիւն մը ունենալ ձեզի հետ, կարեւոր խնդրի մը մասին...

— Եթէ այդ կարեւոր խնդիրը ձեր Սուլթանին կողմէ նոր առաջարկութիւններ են, անօգուտ է այդ տեսակցութիւնը, պատասխանեց Մէհմէտ Զիա չոր շեշտով:

Փաստաբանը հարկ համարեցաւ ստել:

— Ոչ, ըսաւ հաստատ ձայնով մը, ընդհակառակն, Վսեմաշուք դեսպանը յանձնարարեց ինծ ձեզ հաւաստել թէ երբեք Սուլթանին կողմէ նոր դիմումի մը վրայ չէ խնդիրը, այլ զուտ անձնական:

— Անձնական ի՞նչ բան կրնայ ըլլալ իմ եւ Մինիրի միջեւ...

— Մինիր փաշա, որուն համար, ներեցէք որ գիտել տամ, շատ սխալ կարծիքներ ունիք, կը փափաքի ձեզի հետ գաղտնի խորհրդակցութիւն մը կատարել, Թուրքիոյ արդի քաղաքական կացութեան մասին, եւ ձեզի հաղորդել կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնցմէ կրնաք օգտուիլ:

— Երբե՞ն ի վեր Թուրքիոյ քաղաքական կացութիւնը կը շահագրգռէ այդ պարոնը, պատասխանեց Մէհմէտ Զիա ամենախորին արհամարհանքով մը:

— Հաւատացէք որ անկեղծօրէն կը խօսիմ, շարունակեց Կեփասոֆ, Մինիր փաշա անկեղծ հայրենասէր մըն է, պէտք չէ զինքը արտաքին երեւոյթներէն դատել, հիմա որ զգացած է թէ Համիտեան բռնակալութիւնը դէպի անդունդ կը տանի մեր թշուառ երկիրը, կ'ուզէ իր ամբողջ կարողութիւնը նուիրել հայրենիքի փրկութեան եւ ասոր համար ահա տրամադիր է ձեզի հետ գործելու... հաճեցէք անգամ մը հետը տեսակցիլ ու այն ատեն դուք ալ պիտի համոզուիք ըսածներուս:

— Բայց արդէն քանի մը անգամ առիթը ունեցած եմ տեսակցելու...:

— Հիմա պարագաները փոխուած են: Այդ տեսակցութիւնները Համիտի հրամանով կատարուած են, մինչդեռ այս անգամ, ինչպէս ըսի, Նորին Վսեմութիւնը անձնապէս կ'ուզէ բանակցիլ ձեզի հետ:

Մէհմէտ Զիա պահ մը խորհեցաւ: Թէեւ բնաւ վստահութիւն չունէր Մինիր փաշայի անկեղծութեան եւ հայրենասիրութեան վրայ, այսուհանդերձ մտածեց թէ բան մը չէր կորսնցներ այս տեսակցութեան հաւանելով:

— Գուցէ իրաւցնէ, մտածեց, Մինիր համոզուած է որ բռնակալութեան անկումը մօտալուտ է, եւ կ'ուզէ այժմէն մեր կողմը յարիլ՝ իր ապագան ապահովելու համար եւ թերեւս իրաւամբ փորձէ մեզի մէկ քանի ծառայութիւններ մատուցանել իր անձնական շահուն համար:

Ինքն իրեն այս խորհրդածութիւնը ընելէ ետք, Մէհմէտ Զիա դարձաւ դեսպանին մտերիմին եւ ըսաւ.

— Ամէն պարագայի մէջ չեմ ուզեր որ տեսակցութիւնը դեսպանատան մէջ կատարուի:

— Ուր որ կ'ուզէք կրնանք հոն ժամադիր ըլլալ:

— Անհրաժեշտ է որ այսօ՞ր տեղի ունենայ այդ տեսակցութիւնը:

— Այո, եթէ կարելի է, որովհետեւ փաշան ըսաւ որ խիստ ստիպողական է:

— Լաւ ուրեմն, կէսօրէն ետք ժամը երեքին Պուլվար Մոնմարթրը, քաֆէ Պրապան ժամադիր կ'ըլլանք... այդ ժամուն քաֆէն ամայի կ'ըլլայ եւ կրնանք հանգիստ կերպով խօսակցիլ:

Փաստաբանը իրեն յանձնուած գործը այսքան յաջող կերպով գլուխ հանած ըլլալուն ուրախ, հրաժեշտ առաւ եւ իսկոյն վերադարձաւ դեսպանատուն, ուր Մինիր փաշա իրեն կը սպասէր: Մինիր շատ գոհ մնաց եւ ըսաւ.

— Հիմա կարգը իմս է վարպետութիւն ցոյց տալու...

Երբ Մէհմէտ Զիա ժամը ճիշդ երեքին մտաւ քաֆէ Պրապան, դեսպանը արդէն իրեն կը սպասէր

Սովորական բարեւութենէն ետք՝ երիտասարդ Թուրքերու պետը ըսաւ.

— Փաշա էֆէնտի, հիմա կրնաք ձեր ըսելիքները հաղորդել, ամենայն ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեմ:

ԲՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՆ

(Շար. - — 138)

ԿՈՅՐ ԱՐԱԲԻ ԵՐԳԸ

(Արձակ պոէմ)

Աշխարհի բոլոր մասերում երգում են այդ երգը: Աշխարհի բոլոր մասերում սիրում են այն: Նա տարածուել է գիւղից գիւղ, քաղաքից քաղաք, սրտից սիրտ: Շատ սրտերում ապրում է նա, շատ հոգիներ է յուզում, ջերմացնում այդ երգը:

Սիրահար պատանիներ հմայւում են նրանով, սիրահար աղջիկների աչքերից արտասուք է քամում նա, որովհետեւ այդ երգը յօրինել է ինքը՝ երիտասարդ մի Արաբ, նրա մէջ դնելով իր սիրոյ անաղարտ եւ այրող զգացմունքները...

Դարերի պատմութիւն ունի այդ երգը: Նա աշխարհով անցնող բոլոր արաբ երիտասարդների շուրթերին հնչել է որպէս սիրոյ ջերմ խօսք, որպէս սիրոյ մի հէքեաթ...

×

Արաբական հողի հին Պաղտատ քաղաքում ապրել է հարուստ վաճառական Ապուլ Նուրեստինը: Թիւ ու հաշիւ չի եղել նրա հարստութիւններին: Անծայրածիր են եղել նրա արմաւի այգիները, բազմաթիւ գիւղերի տէր է եղել նա, ուղտերի մեծ քարաւաններով երկրից երկիր են գնացել նրա բարիքները՝ աշխարհի մեծ քաղաքների շուկաներում վաճառուելու համար:

Իսկ աղջի՜կը... Զիլֆի՞ն... Արաբական հողի գեղեցկուհի՞ն: Ո՞ւմ չէր հասել նրա հէքեաթային գեղեցկութեան համբաւը, նրան տեսնող այն ո՞ր երիտասարդն էր կարողացել չկորցնել իր հոգու անդորրը, իր գիշերային խաղաղ քունը...

Զիլֆի՜ն... բոլոր երիտասարդ սրտերի տիրակալը, բոլոր գեղեցիկներից ամենագեղեցիկը...

Սիրել էր նրան Ամիր Մանսուրի որդին՝ Ուսհամը, սիրել էր խելայեղ սիրով, ադամանդազարդ ապարանջաններ, չքեղ մանեակներ ու շողշողուն ակներով մատանիներ էր ուղարկել նրա ձեռքը խնդրելու համար...

Սիրելի էր նրան եւ Սելիմը: Նա ոչինչ չունէր որ ուղարկէր Զիլֆին: Նա տեսել էր նրան չքեղ պարտէզի դարպասներից, արմաւենիների սաուերի տակ նստած եւ երգել էր նրան նուիրուած իր սրտայոյզ երգը:

Երգել էր Սելիմը, եւ բոլորը հմայուած լսել էին նրան, նրա երգի թրթիռները թափանցել էին Զիլֆիի սիրտը, յուզել էին նրան, գրաւել նրա սիրտն ու հոգին, եւ աչքերից խոշոր ու յորդ շիթերով այտերի վրայ էին թափուել արտասուքները...

Զիլֆին մօտեցել էր դարպասի դռներին, նայել երգող երիտասարդի աչքերի մէջ, զգացել էր նրա բարի աչքերի փայլն ու ջերմութիւնը, հմայուել էր նրա հոգուց բխող գեղգեղանքներով եւ սիրել էր նրան...:

Այդ օրուանից վեց օր չարունակ Սելիմը եկել, կանգնել էր դարպասների մօտ եւ երգել իր սիրոյ սրտայոյզ երգը: Իր երգի թրթիռներով Զիլֆիի հոգում սիրոյ սքանչելի մի աշխարհ էր հիւսել նա, գեղեցիկ երազների ծաղկահիւս մի պարտէզ...

Իսկ եօթներորդ օրը նա չէր երեւացել... Զիլֆին երկա՜ր, չատ երկար էր սպասել նրա երգի դիւթիչ հնչիւններին, բայց ի զուր...

Սեւ ծաղիկը անկողին էր նետել Սելիմին, եւ չատ օրեր յետոյ, երբ վեր էր կացել անկողնուց, նա այլեւս չէր տեսել արեւի լոյսը: Ծաղիկը կուրացրել էր նրան:

Աշխարհի ամենատխուր օրն է եղել այդ օրը Սելիմի համար: Մղկտացել, մորմոքուել էր նրա հոգին, մօր հետ միասին հեկեկացել էր նա եւ յետոյ հաշտուած իր վիճակի հետ՝ մի նոր երգ էր յօրինել Զիլֆիի մասին:

— Մայր, ասել էր Սելիմն իր մօրը, տար ինձ Ապուլ Նուրէստինի պարտէզի դարպասների մօտ, ես երգ ունեմ ասելու այնտեղ... Եւ սրտաբեկ մայրը տարել էր նրան: Սելիմը երգել էր իր նոր երգը...

Ես գոհ եմ fեզանից իմ արարիչ տէր,
Որ կուրացրիր դու ինձ աշխարհում՝
Երբ Զիլփին իմ մէջ վառել էր հուր սէր,
Երբ նրա պատկերն էր իմ աչfերում:
Էլ ուրիշ արեւ ի՞նչ եմ անում, տէ՛ր,
Ի՞նչ է հարկաւոր մարդուն այս
կեանfում,
Սրտիս մէջ ունեմ ե՛ւ արեւ, ե՛ւ սէր,
Եւ դրանցով էլ գոհ եմ աշխարհում:

Զիլֆին յափշտակուած լսել էր երգի, արագ մօտեցել էր դարպասներին՝ Սելիմին տեսնելու համար, բայց ո՞ւր էին այն հուրհրացող, ժպտուն աչքերը... ո՞ւր էր նրա գեղեցիկ դէմքը... Զիլֆին չէր դիմացել ու հեկեկացել էր դառն ու վրշտագին... Սելիմի երգն ու Զիլֆիին հեկեկանքը միաձուլուել էին իրար:

— Մայր, ասել է Սելիմը, օրհնիր այդ աղջկան, թող գնա՛ եւ բախտաւոր լինի: Նա ինձ արեւ է պարգեւել, մա՛յր, ես այդ արեւով եմ ապրելու այս աշխարհում մինչեւ խոր ծերութիւն, մինչեւ մահ...

Եւ մայրը օրհնել էր Զիլֆիին, օրհնել էր ջերմեռանդութեամբ եւ սրտագին...

Այդ օրուանից Սելիմն այլեւս չէր մօտեցել Ապուլ Նուրէստինի պարտէզի դարպասներին: Նա քաղաքի հրապարակներից մէկի անկիւնում կանգնել էր ու երգել Զիլֆիին նուիրած իր երգը: Բոլորը հմայուած լսել էին, եւ այդ երգը հռչակուել էր իբրեւ «Կոյր Արաբի երգը»:

Մինչեւ խոր ծերութիւն Սելիմը երգել էր այդ երգը՝ իր սրտի մէջ փայփայելով Զիլֆիի չքնաղ պատկերը:

Ասում են, իր կեանքի վերջին օրը մի նոր նախազգացումով է Սելիմը երգել այդ երգը: Նա երգել ու լաց է եղել եւ հէնց երգը շուրթերին էլ հանգել է նա՝ իր երգի հնչիւնների հետ միասին...

×

Դարերի պատմութիւն ունի «Կոյր Արաբի երգը»: Աշխարհի բոլոր մասերում սիրում են այն: Սիրահար պատանիները հմայւում են նրանով, սիրահար աղջիկների աչքերից արտասուքներ է քամում նա, որովհետեւ այդ երգը հնչում է որպէս սիրոյ ջերմ խօսք, որպէս սիրոյ յուզիչ մի հէքեաթ...:

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Շատ դժուար էր ոչ-գերմանածին անձերու քաղաքացիութեան իրաւունք ստանալը, բայց հիմա Դաշնակցային Գերմանիա լայն բացած է դուռները օտարներու առջեւ, որոնք կուգան այս երկիրը իբր աշխատաւոր եւ ոմանք կ'ուզեն քաղաքացի դառնալ: Անցեալ տարուան անցողակի տնտեսական տագնապին պատճառով կարգ մը գործաւորներու արձակման կամ պայմանագրութեան չնորոգուելուն պարագան չատերու մտածել կուտայ թէ նման կացութիւն մը կրնայ առաջին առթիւ օտարահպատակ աշխատաւորներու անգործութեան, եւ երկրէն հեռացուելու յանդիլ: «Ի՛նչ օգուտ մեր սիրելի հայրենիքը եթէ շարունակական աշխատանք չկայ մեր երկրին մէջ» բողոքներ չեն պակսիր, որոնք տարիներէ ի վեր Գերմանիա կ'աշխատին եւ տուն-տեղ եղած են արդէն: 1954էն ի վեր օտար գործաւորներու թիւը հետզհետէ աւելցած է եւ հասած աւելի քան մէկ միլիոնի: Կան որ իրենց ընտանիքն ու զաւակները՝ քոյր, եղբայր եւն., այստեղ բերած են եւ կան ալ որ Գերմանուհիներու հետ ընտանիք կազմած են, դպրոցական տարիքի երախաները գերմանական վարժարան կը յաճախեն եւ աւելի լաւ գերմաներէն կը խօսին քան իրենց մայրենի լեզուն:

Հպատակութիւն ստանալու համար առաջին պայմանն է տասը տարուան Գերմանիա բնակութիւնը: Այս պայմանը կրնայ մեղմանալ մինչեւ հինգ տարի՝ եթէ Գերմանուհիի հետ ամուսնացած է խնդրարկու օտարահպատակը եւ իր երկրին հիւպատոսարանը դժուարութիւն չի յարուցաներ:

Օտար գործաւորուհիներուն համար ամէնէն դիւրին ձեւն է Գերմանացիի հետ ամուսնանալը: Այդ պարագային առանց դժուարութեան, ինքնաբերաբար, գերման քաղաքացի կրնայ դառնալ՝ եթէ իր վարկ ու բարքին մասին աննպաստ արձանագրութիւններ չկան ոստիկանութեան մօտ:

Ընդհանրապէս քաղաքացիական իրաւունք տուող պաշտօնատունը 5–6 ամսուան քննութեան կ'ենթարկէ այր մարդու խնդրագիրը եւ կ'առաջնորդուի այն սկզբունքով որ գերման Պետութիւնը շահագրգռուա՞ծ է ենթական հպատակ ընելով: Ասկէ վերջ կուգան բարեյուսութեան վկայականներու քննութիւնը, նիւթական կարողութիւնը, աշխատասիրութիւնն ու բարոյական վարքը: Ամբասիր կեանք մը վարող գործաւոր մը կրնայ յուսալ որ 8–10 տարի Գերմանիա բնակելէ ետք իր խնդրագիրը նպաստաւոր արդիւնք մը կ'ունենայ եւ իրեն կը տրուի քաղաքացիական իրաւունք: Անցագիրը յանձնուած ատեն պարտաւոր է ըստ իր կարողութեան որոշ տուրք մը վճարել:

Պաշտօնական վիճակագրութեանց նայելով, չարդ մեծ չէ թիւը նորեկ օտարականներուն, որոնց քաղաքացիութեան իրաւունք տրուած է:

1966ին մօտ 1320 հոգի
1967ին մօտ 2600 հոգի
1968ին մօտ 3000 հոգի

Հպատակ եղած են լրացնելով տասը տարիի պայմանը, բայց 1969ին եւ 1970ի ընթացքին ասոնց թիւը 35.000 կրնայ բարձրանալ, որովհետեւ անհամեմատ չատ է անոնց թիւը, որոնք տասը տարիի եւ միւս պայմաններու լրացումով նկատի պիտի առնուին:

Մինչ այդ՝ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ծրագիր մը մշակած է, որով «հաւասարութիւն» պիտի ըլլայ այրերուն համար. այսինքն օտար այր մը Գերմանուհիի հետ ամուսնանալուն հետեւանքով պիտի կրնայ քաղաքային ամուսնութեան օրն իսկ քաղաքացիական իրաւունք ստանալ՝ ինչպէս ներկայիս օտար կիներու համար այս օրէնքը կը գործադրուի:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ցանալով, պիտի չըսեմ, ինչպէս բսած է հայրենի դերասան Գուրգէն Ջանիբէկեան Երեւանի ձայնասփիւռէն, թէ «նշանաւոր», «խոշոր տաղանդի տէր մի սուեղծագործող» է Մարութեան, եւ օրինակ պիտի չերեմ նոյն յարգոյ արուեստագէտին պէս՝ յունական թերթի մը թղթակցին Մարութեանի հասցէին ուղղուած ժխտութիւնը՝ «գերմայլ ու աստուածային տաղանդ»ի պէս չռայլութիւններ գործածելով, այլ պիտի գոհանամ անկեղծօրէն ըսելով, թէ Մանուէլ Մարութեան սփիւռքի հայ թատրոնին համար յոյժ կարեւոր ուժ մըն է, սիրելի եւ համակրելի դերասան մը, հայ մշակոյթին իր գնահատելի եւ անխոնջ վաստակը բերած նուիրեալ մը, որուն ծառայութիւնը կ'արժէր որ դառնար մեր ազգային չնորհաւորութեան առարկան:

ԴՐ. ՎԱՀԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (492)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Անժոլրա գոհ էր: Հնոցը կը տաքնար: Նոյն պահուն Փարիզի վրայ սփռուած քարեկամներ ունէր՝ վառօդի չաւիղի պէս համայնապէս կրակ առնելու պատրաստ: Իր մտքին մէջ Քոմպըֆէրի փիլիսոփայական եւ ազդու պերճախօսութեամբը, Ֆէօյեի համաշխարհային աւիւնով, Քուրֆէյրաքի խանդով, Պահորէլի խնդումերութեամբը, Ժան Փրուվէրի մելամաղձոտութեամբը, Ժոլիի գիտութեամբը, Բոսիւէի հեգնութիւններով տեսակ մը ելեկտրական կայծատիւն կը բաղդրէր որ քիչ մը ամենուրեք կրակ կ'առնէր համայնապէս: Ամէնքն ալ գործի վրայ էին: Անշուշտ հետեւանքը պիտի պատասխանէր ջանադրութեան: Լաւ էր ասիկա: Այս առթիւ Անժոլրա Կրանթէրը միտքը բերաւ. — Աղէկ որ յիշեցի, Մէնի դուռը հազիւ թէ ճամբէս կը դարձնէ զիս: Երթա՞մ արդեօք մինչեւ Ռիչֆէօյի սրճարանը: Տեսնեմ անգամ մը թէ ի՛նչ կ'ընէ Կրանթէր եւ ի՛նչ վիճակի մէջ է:

Վոժիրարի զանգատունը ժամը մէկ կը զարնէր երբ Անժոլրա Ռիչֆէօյի սրճարանը հասաւ: Հրեց դուռը, ներս մտաւ, թեւերը կուրծքին վրայ դրաւ՝ թողլով որ ետ գալով անոր ուսերուն զարկէ եւ սկսաւ սրահին չորս կողմը նայիլ, որ լի էր սեղաններով, մարդերով եւ մուխով:

Այս մէգին մէջ բարձր ձայն մը կը լսուէր, որու ուրիշ ձայն մը կը պատասխանէր ուժգնօրէն: Ձայնողը Կրանթէրն էր, որ հակառակորդի մը հետ կը տրամախօսէր: Կրանթէր ուրիշ մարդու մը հետ դէմ առ դէմ նստած էր Սուրբ Աննեան մարմարինէ արձանի մը քով, որու վրայ ցորենի թեփեր սփռուած եւ տոմինոյի քարեր համախմբուած էին: Կրանթէր ձեռքը այս մարմարինին կը զարնէր եւ Անժոլրա յետագայ բառերը լսեց.

— Կրկին — վեց:
— Զորս:
— Կրողը տանի: Ասկէ չունիմ այլեւս:
— Գործդ լմնցաւ: Երկու:
— Վեց:
— Երեք:
— Մէկ:
— Ես պիտի դնեմ:
— Զորս, վաստկեցայ:
— Դժուարութեամբ:
— Դուն պիտի դնես:
— Ահագին սխալ մը ըրի:
— Տէ՛, յաջող է բախտդ:
— Տասնեւհինգ:
— Եօթը եւս:
— Ընդամէնը քսաներկու ինծի համար: (Մտախոհելով) քսաներկու:
— Չէիր յուսար որ կրկին վեց ունիմ: Եթէ սկիզբը դրած ըլլայի կրկին վեցը, խաղը բոլորովին պիտի փոխուէր:
— Կրկին երկու:
— Մէկ:
— Մէկ, լաւ, առ քեզի հինգ:
— Հինգ չունիմ:
— Առաջ դուն դրիր կարծեմ, անանկ չէ՞:
— Այո:
— Ճերմակ:
— Ի՜նչ բախտ է այս: Ա՜հ, բախտ մը ունիս: (Երկար մտախոհութիւն): Երկու:
— Մէկ:
— Ոչ, հինգ ունիմ, ոչ ալ մէկ: Գործդ պէշ է:
— Տոմինօ:
— Կրո՛ղը տանի:

ԳԼՈՒԽ Ժ Գ.

ԱՐՏՈՅՏԻՆ ԴԱՇՏԸ

Մարիուս աչքով տեսած էր դաւաճանութեան ինչ վախճան ունենալը, դաւաճանութիւն որուն հետքը Ժավէրին ցուցուցած էր, բայց Ժավէր իր կալանաւորները երբեք կառքի մէջ դնել տալով հազիւ հաղ մեկնած էր Կորպոյի տունէն եւ ահա Մարիուս նոյնպէս տունէն դուրս սպրդեցաւ:

Երեկոյեան ժամը ինն էր տակաւին:

Մարիուս Քուրֆէյրաքին բնակարանը գնաց:

Քուրֆէյրաք ուսանողներու թաղին անխռով բնակիչը չէր «քաղաքական պատճառներու համար»:

Վերրըրիէի փողոցը գացած էր բնակելու. այս թաղը այն թաղերէն մէկն էր, ուր ապստամբները այդ ժամանակ յօժարակամ կը զետեղուէին:

Մարիուս Քուրֆէյրաքին ըսաւ.
— Սենեակդ պառկելու եկայ:
— Աա քեզի անկողին մը:

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Նար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը և Ս. Աթոռը։ Ինչպէս նաեւ 1968-1969ի շրջանին մահացած իր անդամներուն՝ Տոքթ. Գ. Գէորգեանի, Տոքթ. Մելիք Փարսատարեանցի եւ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Խօքսուզեանի, Պ. Հ. Խօքսուզեանի, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Բէչիչեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր, աներհօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի։

Յունիս 8, Կիրակի ժամը 18ին։

Գեղարուեստական բաժին

Ջերմ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Տարիւ (Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին։

Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 փրանք

ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 29ին

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել՝ վարչութեան ընկերուհիներուն։

Կայանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13էն մինչեւ 17, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան։ Կը խնդրուի չուտով արձանագրութեան ներկայանալ վերը յիշուած թուղթերով։

Պայմանները՝ անցեալ տարուան պէս։ Հեռաձայն 48-54-52, 20-23-33, 50-27-39

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կայանի համար արձանագրութիւնները սկսած են Յուլիս ամսուան համար, հետեւեալ հասցէին՝ ընկերուհի Մ. Հայբէլեան, 90 Ռիւ Պուասօ (Լիոն 16րդ)։

Փափաքողները կրնան դիմել նոյն հասցէին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵԿԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս չորեքշաբթի (28 Մայիս ժամը 21ին

U. C. J. G.

14, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Յայտագրին՝

Քանոն, դաշնամուր, ձեռնադաշնակ, երգ, պար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ եկեղեցւոյս ·բարերարներէն Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըճեանի որ մեծ, արժէքաւոր գորգ մը նուիրած են եկեղեցւոյս ատեանին համար։

Նոյնպէս զանգակի շինութեան համար Պ. Յարութիւն Որբերեան, Պաղտասար Ճերմակեանի (Ամերիկա) մահուան առթիւ 100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի։

Տիկին Մարի Ակոնայեան, Արմենակ Կիւրեղեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Էմմիեան, Դաւիթ Կէօմիւշեանի քառասունքին առթիւ 50 Ֆր. եկեղեցւոյ պայծառութեան։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
(ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի օր, Մայրերու տօնին առթիւ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեան։

Կրհրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ռւսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայըրնեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը վիներ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Սանսանուհիի վերաբերեալ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Տրապիզոնի «Պոնտոս» Հայր. Միութեան կողմէ՝ ի պատիւ Պոնտոսցի տիպար մայրիկներու, Կիրակի, 8 Յունիս կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան սրահը։

Ճ ոխ գեղարուեստական բաժին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Մուտքը 12 փրանք։

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE

7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն)։

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը։

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9-12 եւ 14-18։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ

20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Պ Ա Ր Տ Է Զ Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Մ Է Ջ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ



Նկարները՝ ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝ ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով։

Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 փրանք

Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ի

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԻԱՅՆ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՄԼԱՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalayrac

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 29 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11523 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.523

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

(1882–1969)

Բ.

Օրաթերթի նեղ սիւնակներուն մէջ դժուար է տալ լրիւ կենսագրականը անձնաւորութեան մը, որ շուրջ եօթը տասնեակ տարիներ հանրային ծառայութեան նուիրուած է հայ ազգային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ:

Խմբագրի շնորհներ ցոյց տուած է Գէորգեան ճեմարանի գրասեղաններէն սկսեալ, հրատարակելով ուսանողական թերթ մը: Ճեմարանն աւարտելէ ետք դաշնակցական գործիչի պաշտօնին հետ միաժամանակ աշխատակցած է կուսակցութեան Թիֆլիզի պաշտօնաթերթ Հորիզոնին, որուն թղթակցութիւններ ղրկած է Ս. Պետերբուրգէն, երբ համալսարանական ուսանող էր ցարերու մայրաքաղաքին մէջ:

Գրելու, թերթ խմբագրելու ընդունակութեան պատճառաւ էր, որ կուսակցութիւնը Կարին ղրկեց զինքը, իբրեւ խմբագիր Յառաջի «օրգան Հայ Երիտասարդական Միութեան», հիմնուած 1909ին: Վրացեան երկու տարի մնաց Բարձր Հայքի ոստանը, 1910–1912 իբրեւ խմբագիր եւ ուսուցիչ: Յետոյ ղրկուեցաւ Ամերիկա, իբրեւ խմբագիր Հայրենիքի, որ 1912ին օրաթերթի չէր վերածուած տակաւին: Կարնոյ մէջ Շ. Միսաքեան պիտի յաջորդէր իրեն՝ իբրեւ խմբագիր Յառաջի, մէկ տարի:

Ամերիկայի մէջ մեր ողբացեալ ընկերը Հայրենիքի խմբագրութեան հետ միաժամանակ կուսակցական գործիչի պաշտօն վարեց մինչեւ 1914ի Մայիսը, երբ Պոսթընէն մեկնեցաւ եւ Փարիզի ու Պոլսոյ ճամբով անցաւ Էրզրում, ուր մասնակցեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ութերորդ Ընդհ. Ժողովին:

Ընդհ. Ժողովի յայտարարութենէն ետք (1914 Յուլիս 21, Հ. Տ.), իբրեւ ռուսահպատակ Թուրքիոյ սահմանէն դուրս հանուեցաւ, ընկերակցութեամբ Սանասարեանի տեսուչներէն Գէորգ Աբուլեանի:

Կովկասի մէջ նոր ասպարէզ մը կը բացուէր իր առջեւ: Ընդհ. պատերազմը սկըսած էր եւ իրարանցումի մէջ էր Կովկաս, մանաւանդ Թիֆլիզ, ուր կը գտնուէին Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Բիւրօն, Հայ մտաւորականութեան ընտրանին, Հայ «բուրժուազիա»յի ներկայացուցիչները, ուր լոյս կը տեսնէին հայերէն թերթեր: Մէկ խօսքով Թիֆլիզ արեւելահայոց մշակոյթի կեդրոնն էր:

Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով — Դաշկովի պիտի յաջորդէր մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչ, որ ցարի անունով առատ խոստումներ կուտար Հայերուն:

Բոլոր հոսանքները խանդավառուած էին Հայաստանի ինքնավարութեան երազով եւ կամաւոր կ'արձանագրուէին ռուսական բանակին:

Հայկական առանձին կամաւորական գունդեր կազմուեցան: Վրացեան՝ զինուորական զգեստ հագած՝ դարձաւ ընդհ. քարտուղար — գործավար կամաւորական շարժման, որու վարիչ մարմնին մաս կը կազմէին, սկզբնական շրջանին, Նիկոլ Աղբալեան, Արր. Գիւլխանդանեան, Բժ. Յ. Զաւրեան, Իշխան Յովսէփ Արղութեան, Արմէն Գարօ եւ Ռոստոմ:

Կամաւոր արձանագրուելով Անդրանիկի գունդին էր ղրկուած նաեւ Անաստաս Միկոյեան, որ շուտով հեռացած էր:

Վանի ազատումէն վերջ, 1915ի Մայիսին Վրացեան կ'երթայ Վասպուրականի շըրջանը: Վերադարձին Աւան գիւղին մէջ կը վերակազմէ Անդրանիկի խումբը, որ քայքայուած ու բարոյալքուած՝ կորսնցուցեր էր մարտիկներու կէսը եւ զայն կը յանձնէ զօրավարին լրիւ կազմով, առողջ, լաւ պարէնաւորուած (Կեանքի ուղիներով, Գ. հատոր, էջ 106):

1916 Մայիսին տեղի կ'ունենայ Հայկական Համագումար՝ նուիրուած գաղթականներու գործին:

Նոյն տարին ընկերը կը ղրկուի Պետրոգրատ մասնաւոր պաշտօնով: Յետոյ կ'անցնի Նոր Նախիջեւանի շրջանը: Իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի պատասխանատու պարտականութիւններ ստանձնած էր պատերազմի ամբողջ տեւողութեան:

Պահ մը իբրեւ պարզ զինուոր ծառայած է նաեւ Թիֆլիզ՝ 118րդ գումարտակի մէջ:

1917ի փետրուարեան յեղափոխութենէն ետք դիմագիծ կը փոխէր Կովկաս: Նախ քան այդ, Նիկոլա Նիկոլայեւիչ «լուծարք»ի էր ենթարկած հայ կամաւորական խումբերը: Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը իր նոր նշանախօսքերով — դէպի տուն, հողերու բաշխում, առանց հատուցումի խաղաղութիւն, եւայլն — բոլորովին պիտի քայքայէր կովկասեան ռազմաճակատը: Հայերը մինակ պիտի մնային Թուրքերուն դէմ: Կովկասեան Դաշնակցութիւնը ձեռնածալ պիտի նըստէր, լուռ ականատես ըլլալով Հայերու օրհասական կռիւներուն:

Ճակատագրական այդ օրերուն Վրացեան միշտ պատասխանատու դիրքերու վրայ էր:

Անկախութեան հռչակումէն ետք, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ ղըրկուեցաւ Նոր Նախիջեւան — Ռոստովի շրջանը, ուր ճերմակ Ռուսերը կը կռուէին բոլշեւիկներուն դէմ: Իր առաքելութիւնը արդիւնք մը չտուաւ:

Այնուհետեւ բոլորովին նոր ասպարէզ մը կը բացուէր իր առջեւ: Կը դառնար նախարար Հայաստանի նորաստեղծ Հանրապետութեան:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՏԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի Լօվր է Օփինիոն ֆրանսերէն պարբերաթերթը 1969 Մարտին բացառիկ թիւ մը հրատարակած է նուիրուած հայ գրականութեան: Պարբերականը հրատարակութիւնն է խորհրդային գրագէտներու: Շահեկան յօդուածներ կան հայ մշակոյթի զանազան ճիւղերուն մասին՝ բանասիրութեան, գրականութեան, ճարտարապետութեան, նկարչութեան, երաժշտութեան եւայլն:

Թարգմանութիւններ կան հայ բանաստեղծներէ ինչպէս նաեւ նկարներ: Հատորը 210 էջերէ բաղկացած ընդհանուր պատկեր մը կուտայ հայ մշակոյթին մասին:

×

Մարսէյլի Լը Մերիտիոնալը Մայիս 25ի եւ 26ի իր թիւերուն մէջ լոյս ընծայած է Ռոպէր Օպերտոֆի մէկ յօդուածը՝ «Հայաստանը աքսորի մէջ» խորագրով եւ «Նոյեան տապանէն Քանըպիէռ» ենթախորագրով:

Յօդուածագիրը պատմական ակնարկ մը կը նետէ Հայաստանի վրայ, կ'անդրադառնայ Հայ Դատին եւ Հայերուն բերանը կը դնէ այն խորհրդածութիւնը թէ «անոնք իրենց յոյսը դրած են... Ամերիկայի վրայ» (Հայերը պէտք եղածէն աւելի տաք ու պաղ տեսած են որպէսզի օտարներէն հոգեհաճ խօսքերէ զատ, շատ բանի չսպասեն...):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՀԱՄՈԶԵԼ

Կրընոպլի մէջ Ժիսքառ եւ Մենտէս դէմ դիմաց, տաք (չըսելու համար պայթուցիկ) մթնոլորտի մը մէջ, ուր ոմանք «Մենտէս Շաւլէթի», ուրիշներ «Ժիսքառ՝ գործատուն» կը պոռային, փորձեցին յաջորդաբար, համոզել ժողովուրդը թէ ուղիղ ճամբան՝ ի'ր ճամբան է: Երկուքն ալ դժուարութիւններ ունին բացատրելու համար իրենց յաճախակի պատեհապաշտութիւնը, թէեւ Մենտէս, ձախի վերթերան, աւելի փորձառու է ամբոխին խօսելու ու աւելի վարպետ քաղաքականութիւն քարոզելու մարզին մէջ: Հետատեսիլէն ալ արդէն Մենտէս, Տէֆէռի կողքին, յաջողեցաւ լաւագոյն բացատրութիւն տալ Շաւլէթի իր ներկայութեան (Մայիս 68ի) սեւ եւ կարմիր դրօշներու ետին, շեշտելով թէ ձախը՝ ապագան է, ու ապագան՝ երիտասարդութիւնը: Ուրեմն բնական է ըլլալ հոն ուր է՛ երիտասարդութիւնը, ինչ որ չի նշանակեր անպայման թէ համաձայն է անոր բոլոր բրածներուն:

Փոմփիտու խաղաղ ոճը կորսնցուցած է եւ այլեւս բացէ ի բաց կը յարձակի իր գլխաւոր մրցակիցին՝ Փոհէրի վրայ: Այս վերջինն ալ երեքշաբթի օր հրապարակեց 12 կէտերէ բաղկացած իր ծրագիրը, որ չէմա մըն է աւելի քանի վարչապետն ու իր կառավարութիւնն են որ կը վարեն երկրին քաղաքականութիւնը:

Տիւքլօ ծայրէ ծայր լեցուցած է, երեքշաբթի իրիկուն, Փալէ տէ Սփոռը եւ բացատրած թէ պէտք է «օգտակար» քուէ տալ, այսինքն՝ համայնավար քուէարկել: Իր գլխաւոր թէզն է մէկ տոպրակի մէջ դնել Փոմփիտու եւ Փոհէր, որոնք «դրամատիրութեան եւ յետադիմութեան» թեկնածուներն են (կը մնայ գիտնալ թէ որո՞ւ պիտի քուէարկեն համայնավարները երբ մարզադաշտին վրայ, երկրորդ ռաունտին, այս երկուքը մնան):

Ռոքար, Կրիվին եւ Տիւքաթէլ կը շարունակեն իրենց ելոյթները, ջանալով պարզապէս իրենք զիրենք լսել տալ, առանց այլ յոյսերու:

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱԽԱՂԸ

Պետրոսեան — Սպասսկի ճատրակի մրցախաղը միշտ իր հետաքրքրութեան ծիրին մէջ կը պահէ մասնագէտներն ու սիրողները հաւասարապէս: Օտար մամուլը գրեթէ օրը օրին արձագանգ կը հանդիսանայ խաղին արդիւնքներուն:

11րդ խաղին Պետրոսեան կիրարկած է բարդ պաշտպանութեան սիստեմ մը: Սպասսկի այս անգամ աւելի ուշադիր գտնուած է եւ չէ հետեւած Պետրոսեանի խաղին՝ կրկին ծուղակը չիյնալու համար: Սպասսկի առաւելաբար փորձած է յարձակիլ թագուհիին թեւին կողմէ, իսկ Պետրոսեան նախընտրած է յարձակիլ արքային վրայ: Քիչ ետք սակայն, Հայազգի ախոյեանը անսպասելի կերպով փոխած է ծրագիրը եւ հակայարձակումի ձեռնարկած թագուհիին թեւին կողմէ, որու հետեւանքով իր հակառակորդին դիրքերը խախտած են այնքան, որ նախաձեռնութիւնը անցած է Պետրոսեանի կողմը:

Երկու թեւերուն վրայ զարգացնելով իր խաղը ստեղծած է անել կացութիւն մը «թշնամի» ուժերուն համար:

Սպասսկիի կը մնար ընդունիլ իր պարտութիւնը:

Այսպէսով, 11րդ խաղի վերջաւորութեան երկու կողմերը կ'ունենան հաւասար կէտ (5,5 – 5,5):

12րդ խաղը եղած է նուազ հետաքրքրական: Երկու կողմերը մտածուած եւ զգոյշ խաղարկութիւն մը ի յայտ բերած են, փակելու համար ի վերջոյ ոչ-ոքի արդիւնքով:

Խաղի վերջաւորութեան կողմերէն իւրաքանչիւրը կ'ունենայ վեց կէտ:

13րդ հանդիպումին արդիւնքը եւս եղած է հաւասար: Առաջին կիսախաղին Պետրոսեան առաւելութիւններ ձեռք ձըգած է, իսկ երկրորդ կիսախաղին Սպասսկի փորձած է օգտագործել իր թագաւորին մէկ զինուորը, որու հետեւանքով 7րդ եւ 8րդ քայլին, թագուհիրու փոխանակութենէն ետք, որոշ առաւելութիւն ձեռք ձգած է դիրքի տեսակէտով, այսուհանդերձ Պետրոսեան շուտով յաջողած է իր դիրքերը անխոցելի դարձնել: Ասոր վրայ եւ զանազան ճիգերէ ետք Սպասսկի առաջարկած է խաղը վերջացնել հաւասար արդիւնքով:

13րդ խաղի վերջաւորութիւնը երկու կողմերը հաւասար կէտեր ունէին (6,5 – 6,5)

ՈՉ ԵՒՍ Է...

Սիմոն Վրացեան ոչ եւս է:

Սիմոն Վրացեան, Հայաստանի Հանրապետութեան վերջին վարչապետը աչքերը փակեց Մայիս 21ին, Լիբանանի մէջ:

Սիմոն Վրացեանի մարմինը մահկանացուի փախճան ունեցաւ՝ մէկ տարուան հիւծումէ ետք:

Սիմոն Վրացեանի միտքը՝ արթուն, սրամիտ եւ հետաքրքիր մնաց մինչեւ վերջին պահը:

Իսկ Սիմոն Վրացեանի ոգին ու գաղափարականը, որոնք ասկէ 51 տարիներ առաջ մոխիրներու մէջէն յարութիւն առած Հայաստանի ոգին ու գաղափարականն են, անշէջ հուրի նման կը տեւեն՝ այնքան ատեն որ կանգուն կը մնայ Հայրենիքի սէրը մեր սերունդներուն սրտին մէջ:

Կոթող մըն էր Սիմոն Վրացեան: Կենդանի խորհրդանիշ մը: Ասկէ 51 տարի առաջ մեր ազգային հպարտութիւնը մեղի վերադարձնող տիտաններէն վերջինը:

Տարիքը առած էր Սիմոն Վրացեան, բայց՝ թարմ է՛ր իր սիրտը:

Աչքերը չէին տեսներ գրեթէ. բայց՝ սուր էր տեսնելու եւ զննելու իր կարողութիւնը:

Ոտքերը կը դողդոջային երբ քալէր. բայց՝ հաստատուն կաղնի՛ էր Սիմոն Վրացեան:

Մեծ է՝ զինքը ճանչցող ու սիրող անձերուն տխրութիւնը. որովհետեւ Սիմոն Վրացեան մարդը անփոխարինելի է:

Մեծ է՝ զինքը իր խորհրդանշական արժէքով ճանչցողներուն սուգը. որովհետեւ Սիմոն Վրացեան խորհրդանիշը՝ անփոխարինելի է:

Մեծ է՝ զինքը իր «վերջին վկայ»ի արժէքով ճանչցող անձերուն բեկումը. որովհետեւ Սիմոն Վրացեան վերջին վկան՝ անփոխարինելի է:

Մեծ է՝ զինքը իր գաղափարական արժէքով ճանչցող անձերուն յուզումը. իրենց մեծ ընկերը կորսնցուցած գաղափարակիցներուն յուզումը:

Բայց սրտապնդիչ են՝ իրենց մեծ ընկերոջ ճամբով քալել ուխտած գաղափարակիցներուն առնական արցունքները:

Որովհետեւ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ իր վերջին վարչապետ Սիմոն Վրացեանի գաղափարականը՝ անշէջ հուր է:

Մոնթրէալ ՇԱՒԻԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՆՇԽԱՐ ՄԸ ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԷՆ

Պետրոս Դուրեան ծանօթ է իբրեւ սքանչելի քերթող եւ ոգեշունչ թատերգակ, ծանօթ է նաեւ իր քնարստեղծական նամակներով։ Բայց «Սկիւտարի Սոխակը» հեղինակն է նաեւ քանի մը հրապարակագրական բնոյթ ունեցող ներհուն յօդուածներու, որոնք, դժբախտաբար, մնացած են անծանօթ հանրութեան։

1869ին Կ. Պոլսոյ «Օրագիր» թերթին մէջ տպագրուեցան Դուրեանի «Խօսարան» եւ «Թատրոն» յօդուածները։ Աւելի քան տարուան մը ընդմիջումէ ետք անոր անունը վերստին կ'երեւայ «Օրագիր»ին մէջ (1871, Մայիս 18, թիւ 451), այս անգամ «Բանասիրական» ընդհանուր խորագիրը կրող յօդուածով մը։ Այդ լռութեան պատճառները բացատրած է ինքը՝ հեղինակը։ Բայց «վերերեւումը» կարօտ է մեկնաբանութեան։

Թոքախտաւոր պատանին կտրուած չէր աշխարհէն եւ կեանքէն։ Սկիւտարի Նոր Թաղի փայտաշէն տան երկրորդ յարկի իր փոքրիկ սենեակին մէջ ան կարծես կը լսէր աւարտած Ֆրանսա–Բրուսիայի պատերազմին թնդանօթներու որոտը, կարծես կը տեսնէր Փարիզի սալայատակներուն վրայ թափած կոմունարներու արիւնը։ Անոր ականջներուն մէջ դեռ կը հնչէր Վիկտոր Հիւկոյի՝ պատերազմի տաք օրերուն արձակած հզօր կանչը՝ ժողովուրդները ազատ եւ հաւասար եղբայրներ են։

Ուշիմ ընթերցողը «պատանի հանճար»ին յօդուածին մէջ պիտի գտնէ առանց արձագանգը։

Կային ուրիշ առիթներ եւս։«Օրագիր»ը, որ հայատառ տաճկերէն՝ թերթ էր, 1871 Մայիսին դարձաւ հայկական թերթ՝ հայատառ տաճկերէնը վերապահելով միայն ծանուցումներուն։

Կը մօտենար նաեւ Մայիս 24ը՝ «Ազգային Սահմանադրութեան» հռչակման տարեդարձի օրը։ Առանց հայ կեանքին համար երեւոյթներ էին, եւ Դուրեան անտարբեր չմնաց։

Անշուշտ, գրողին մտորումներուն մէջ շատ բան այսօր մեզի կրնայ միամիտ թրւիլ, դժուար է համաձայնիլ այս ու այն հարցերուն մասին իր արտայայտած տեսակէտներուն (օրինակ՝ «Մասիս», «Մանզումէի էֆքիար» եւ «Օրագիր» թերթերուն տրուած գնահատականներուն)։ Բայց կարեւորը այդ չէ։ «Բանասիրական»ը մեզ առիթ կուտայ թափանցելու Դուրեանի «հոգիին ծալքերը», զգալու աշխարհին ու մարդուն համար տառապող եւ մաքառող անոր սրտին բաբախումը։

Ստորեւ այդ յօդուածը, զոր մեզի ղրկած է վիէննայէն՝ Հ. Ռափայէլ Քէօսեան։

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

«Հայրենիքի ձայն»

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Յառաջաբան — Օրագիր եւ թերթք

Մայիս 24 — Խօսք մ'ալ

Գաղափարի սուրն՝ գրիչ շարժել կարենալէս ի վեր, Հոգւոյս ծալքերը մեկուսի թղթատելէ աւելի՝ կը սիրեմ Հրապարակական ձայնարկութիւններ։ Ձեմ ուզեր նմանիլ անոնց, որոնք իրենց Հոգւոյն կայծերովը աստղերուն Հետ կ'ընդՀարին անձայն։ Սակայն գրագմունքս եւ ուրիշ պարագաներ շատ քիչ անգամ սոյն փափաքիս լրմանը տեղի կուտան։ Թէպէտեւ Թատերաբեմի մը միջոցաւ Հայրենեաց Հսկայ դարերու աւերակաց մոխրոտ շունչն ուզեցի ըլլալ, բայց երեւակայութեան Հեղեղներուն արտադրած սոյն կաթիլները ցնդեցան Համր կամարի մը տակ։ Հոգւոյս քրտունքն էին անոնք։ Խօսքեր, որոնք Հանճարներու ամպրոպին մէջ կը փափսան թէեւ բաւական է որ խօսին։ Որչափ թերթեր բացուին՝ այնքան վիՀեր կը գոցուին։

Այն, որուն խոկմունքը Համասլաց սլաքներ կ'արտադրէ, բնական է որ, երբ ասպարէզ նետուի, արձագանգ մ'ունի իր գաղափարին, քրքիջ կամ ծափ։ Ես վայրկեան մը մտածեցի անուշադիր անցնիլ այն ժխորին մէջէն, եւ միայն ուշ դնել այն Ովկիանին, որ իմ ներսս կը փրփրի.—այլ ոչ, Հարկ է այն ծափաՀարին ձեռքը թօթուել եւ այն քրքիջին դէմ ոռնալ։ Սիրել եւ մաքառել։ ԱՀա սրտիս ծալուցը մէջ երկու Հրատառ բառեր, ճակտիս տակ երկու Հրաբուխներ։

ԱՀա իմ գաղափարս.

Խառնել դաՀոսները, մօտել այն վՀին, ուր ճառագայթը կը սոսկայ թափանցելու. վիՀ մը, որ կը շնչէ, եւ գծուծ, գունատ եւ անզօր էակներու վխտում մը անոր աղիքը կը կազմէ. լոյս եւ ձեռք կը պոռայ նա։ Այն վիՀը մարդկութեան աՀագին եւ խորունկ վէրքն է։ Լոյսը եւ եղբայրութեան շունչն է անոր սպեղանին։

Հոս կ'ուզեմ խառնել նաեւ դարուց մոխրակոյտը եւ ի տես բերել այն մարած Հրաբուխը, որ ասկից տասնեւինը դար առաջ վերանորոգութեան կայծեր սփռեց, այն կարմիր բլուրը, որ լուսեղէն դիակ մը վառեցաւ աՀաւոր ջաՀի մը պէս. այն արտօսրալից խորշը, որ տիեզերքն յեղաշրջող սա փոթորիկը Հեծկլտաց, «սիրեցէք զմիմեանս»։

Բայց աՀա՜ ղ որ Գողգոթան միջին դարը պլտակեց։ Այն վսեմ փոթորիկը արեան ծովեր ալեկոծեց, փայտակոյտներ ՀրաՀրեց։ Մենաստաններու մէջ մաՀաշշուկ Հծծիւն մը սողաց։ Տիեզերքի երակներուն մէջ ցուրտ սարսուռ մ'էր այն։

Խղճի շղթայ Հիւսեցին կողմնակի չարաշշուկ գանչիւններ։

Ա՜Հ, որչափ այլայլեցին Աստուածաշունչ յեղափոխականին Հագագը։

Եւ դեռ մինչեւ Հիմա միայն երկու իր ակնածութեամբ եւ Հաւատարմաբար կը նային այն յեղափոխական Հրաբուխին, երկնի աստղը եւ Հիւղին փոշոտ լուսամուտը՝ նուաղեալ աչքի պէս։

Ա՜Հ, մինչեւ ե՞րբ մարդիկ թոյն ու խաւար պիտի չնչեն։

Ե՞րբ պիտի լռէ թնդանօթը։

Ե՞րբ պիտի սիրէ կղերն ալ։

Ե՞րբ տիեզերք Համեղբայրութեան վառարան մը պիտի ըլլայ։

Ե՞րբ պիտի ծաւալի Համայն աշխարՀ իր ամբողջութեամբը ԼՈՅՍԸ։

Ե՞րբ։

Արդեօք դեռ շատ դարե՞ր կան Հոլովելիք։

Ես կը տարակուսիմ, որ չըլլայ թէ աշխարՀ իր երկանցը մէջ այս երազները յեղյեղած միջոցին ալեւորի եւ լուսածամ աստղերուն վարսերը թափթփին։

Այլ ո՛չ, Հարկաւ Աստուծոյ մը ըմպած մաՀուան բաժակին մէջ պատրանք չի գտնուիր։

×

Այս օրերս երբ Օրագիրը նորափետուր տեսայ, բերկրեցայ, Համակրական նոր նշոյլ մը կ'ընդնշմարուէր Հոն։ Ցիրաւի որչափ զմայլում ազդեց ինձ այդ կերպարանափոխութիւնը, — ինչպէս շատերուն, երբ նա յառաջադիմութեան նշանաւոր քար մը կ'առնէր եւ իր մէջ կը փայլէր Հայկական լեզուին կոռովը։ Կը շնորՀաւորեմ այդ Հսկայ քայլը։

Օրագիրը Հրապարակ իջնելէն ի վեր Հայ Հասարակութիւնը զայն Համակրութեամբ ընդգրկեց, վասնզի Օրագիր վսեմ եւ ազատ գաղափարներ արտաշնչեց։ Անշուշտ այս անգամ ալ որ Հայկական լեզուով ոգեւորուեցաւ, ազգն իրաւամբ իր Համակրական ընդգրկումը պիտի ամրապնդէ։ Հասարակաց կարծիքը չի կրնար ուրանալ այն շաՀերը, զորս ազգը քաղեց ազգային թերթերէն, որոնք գլխաւորներէն ՄԱՍԻՍ իր Հայկաբանութեամբը, ՄԱՆՉՈՒՄԷ իր յախուռն գաղափարներովը եւ ՕՐԱԳԻՐ իր Հասուն խորՀրդածութեամբը բաւական լոյս ու շաՀ ջամբած են ազգին։ Հրապարակական թերթերն ազգի մը յառաջադիմութեան թեւերն են։ Լուսաւորեալ դարու փառաց դափնիներ։ Մելանը խաւարի սեւ արիւնն է։ Ծծենք միշտ զայն։ Հոգեսպառ ընենք, տապալենք խաւարը։ Խաւարի արեանը մէջ լուսոյ զէնքեր թաթխենք, գրիչներ։ Ցարգենք գրիչը, ինչպէս Հսկայն՝ իր զէնքը, քաՀանայն իր խաչը։ Ցառաջադիմական խոկմանց ծալերով ծանրացած ճակատներ յանձնենք մեր Հողակոյտին։ Այս է մարդկութեան պարտքը։ Իրաւ է որ մամուլնիս ամուլ չէ։ Բայց ինձ այնպէս կ'երեւի, որ Հայութեան կենաց ծառէն մէկ–մէկ տերեւ կ'ընկնի, երբ անընդՀատ նոր թերթեր ծնանելնուն Հետ կը մեռնին։ Ատոր պատճառն այն է, որ մեր Հասարակութիւնը չի յարգեր նոր ասպարէզ նետուող գաղափարի մը դողդոջումը եւ թօթովումը, կ'ուզէ որ յանկարծ արծուի մը պէս թեւարկէ եւ ովկիանի մը պէս մռնչէ։ ԱՀնար է այս։ Ովկիանն անգամ ատեն մը կաթիլ մ'էր։ Վերջապէս խօսքերնիս երկարացնենք։

Վարժարան եւ տպարան, ասոնք են մեր զարգացման վառարանները, ասոնց մարդ — մայր ալ Հասկնանք — եւ գիրք դուրս տալ աշխատինք։ Եթէ ամէն Հայ մարդ եւ ամէն գաղափար գիրք ըլլան՝ այն ատեն մեր յուսացած իրականացեալ ազգն ենք։

Երջանիկ եւ անմաՀ ազգ մ'ենք։

×

Վարդի եւ արշալոյսի ամսուն՝ Մայիս 24ը կը մօտի։ Կրակոտ յիշատակի մը սրտագրաւ թուականն։ Տես սա կապոյտ երերուն ձիւնատիպ ամպիկը, տես սա Վոսփորի խաժագոյն ալիքն, — ձգե՛նք, եղբա՛յր, թող երկին ու ծով խրարու նային։

Տես սա կանաչագեղ թաւուտքը։ Շուք եւ փսփսուք ունի. — ձգե՛նք, եղբայր, թող Հոն սիրեն։ Տես սա դափնեզարդ եւ դրօշաւոր շոգենաւերը, որոնք Վոսփորի խաժագոյն լանջը պատռելով կը թռչին։ Անոնց մէջ խուռն ու զուարթ ամբոխ մը կայ։ Հոն սրտերը շոգենաւին անիւներէն ուժգին կը բաբախեն։ Կարծես թէ եռանդը զիրենք կը տանին, քան թէ շոգենաւին մեքենան։ Հոն կիներ ալ կան։ Հաստատուն աստղերու պէս զիրենք շրջապատող մոլորակներուն լոյս տուող էակներ։ Ծածանող դրօշակներ, բոցավառ ճակատներ, դիւթեալ նայուածքներ, կցկտուր ձայնարկութիւններ, նուագարանաց թրթռումներ...

Ո՜Հ, ո՞ւր կ'երթայ այս սրտագրաւ չէնքը։

Հոն, ուր կան նաեւ ամպիկներ, ալիք, թաւուտք, շուք ու փսփսուք։ Գեղ, գոյն, բոյր, ամէն բան կայ Հոն։ Բայց Հոն ալ է սէրը։ Հոն շատեր զիրար կը սիրեն, Հոն Հոգիները կը սիրեն, Հոն Հայրենիք մը կը սիրեն։ Հոն կայսերաշնորՀ ՍաՀմանադրութեան մը յիշատակը կը տօնեն։ Հոն ազգային Հանդէս մը կը կատարուի։

— Այդ շոգենաւը նետուինք ուրեմն, եղբա՛յր, որ կարծես թէ Վատիկանը գարնող շանթէն շուտ այն սրբավայրը կ'ուզէ նետուիլ, Հոն, ուր Հոգիներու բուրում մը կը ծաւալի։ Ազգային Հանդէսները ազգի մը շնչառութիւններն են։

Բայց բա՜րէ։ Որչափ կարճ կը տեւէ այս սիրային օրը։ Արեւը կը փութայ իր ճառագայթները լերանց գագաթը մարելու։ Իսկոյն օդը կը տարաժամի, մինչդեռ սրտեր դեռ կը բաբախեն, եւ շուրթեր դեռ կը դողդոջին խօսելու Համար։

Շոգենաւերը կը սուլեն։ Բաժանում կը գուժեն։

Տեսե՞ր էք այն ալին, ուր Հանդիսա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Նախ՝ պարտք կը զգամ յայտարարելու որ, ըսաւ Միւնիր փաշա Հանդիսաւոր ձեւով մը, Հակառակ ձեր եւ ձեր բարեկամներու կարծիքին, ես ալ ձեզի չափ երիտասարդ Թուրք մը եւ Հայրենասէր մըն եմ...։ Գուցէ դուք չուզէք Հաւատալ ասոր, բայց երբ առիթը ներկայանայ, ապաՀով եմ որ պիտի Համոզուիք որ ճշմարիտը կը խօսիմ, ու այն ատեն խղճաՀարութիւն պիտի զգաք իմ մասիս՝ ձեր ըրած սխալ դատաստանին Համար։

— ԱպաՀով եղէք որ այն ատեն պիտի գամ ձեզմէ ներում խնդրելու ամենայն ուրախութեամբ, պատասխանեց ՄէՀմէտ Ձիա, առանց Համոզուելու դեսպանին խօսքերուն։

— Իրաւ է որ իմ դեսպանական խիստ պատուաբեր պաշտօնիս Հետ՝ մեր Սուլթանը Օսմանցի յեղափոխականներու վրայ Հսկելու եւ անոնց շարժումները իրեն տեղեկագրելու դժնդակ գործն ալ յանձնած է ինծի, այսուՀանդերձ պէտք է գիտնաք, որ եթէ յանձն առած եմ այդ նուաստացուցիչ գործը կատարել, պատճառը այն է, որ ուզած եմ այս կերպով ծառայութիւն մը մատուցանել իմ յեղափոխական Հայրենակիցներուս եւ այս կերպով արդարանալ իմ խղճիս առջեւ...

— Ի՞նչ տեսակ ծառայութեան մասին կը խօսիք, ըսաւ ՄէՀմէտ Ձիա զարմացած դէմքով։

— Հիմա պիտի բացատրեմ։ Ցեղափոխականներու ծառայութիւն մատուցած եմ եւ կը շարունակեմ մատուցանել պարզապէս Սուլթանին կողմէ ինծի յանձնուած Հսկողութեան պաշտօնը դէշ կատարելով։ Այսպէս, օրինակի Համար, միշտ ջանացած եմ ձեր բուն գործունէութիւնը ծածուկ պաՀել եւ ի փոխարէն երեւակայական դաւադրութիւններ տեղեկագրել Եըլտըզ, այնպէս որ Ապտիւլ Համիտ երբեք որոշ գաղափար մը չունի յեղափոխական շարժումին մասին... Ի՞նչ կ'ըսէք ասոր։

— Ճշմարիտը շատ Հանճարեղ կը գտնեմ ձեր այդ ուղղութիւնը, պատասխանեց ՄէՀմէտ Ձիա նուրբ եւ Հեգնական ժպիտով մը։

— Այս խոստովանութիւնը ձեզ ընելով, ցոյց կուտամ թէ որքա՜ն անսաՀման վստաՀութիւն ունիմ ձեր ուղղամտութեան վրայ։

— Շատ շնորՀակալ եմ...

— Այս ընթացքը բռնելով, ինչ որ պէտք է խոստովանիմ թէ շատ պատուաւոր ընթացք մը չէ եւ վստաՀութեան զեղծում մըն է պարզապէս. իմ միակ նպատակս եղած է ապաՀովել յեղափոխական շարժումին յաջողութիւնն եւ նպաստել մեր դժբախտ Հայրենիքին վերականգման։ Մինչեւ վերջին ժամանակներս յոյս ունէի թէ երիտասարդ Թուրքերու ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին, մանաւանդ որ Սուլթանը շատ վՀատած կը թուէր եւ նոյնիսկ վերջերս լրջօրէն մտածած է գաՀէն Հրաժարիլ... անշուշտ դուք ալ իմացած էք ասիկա, քանի որ մէկ քանի թերթեր Հրատարակեցին, թէեւ մենք ստիպուեցանք իսկոյն Հերքում տալ, բայց Հակառակ այդ Հերքումներուն, գիտցէք որ իրողութիւնը ճիշդ էր...։

— Ձեմ գիտեր թէ ի՛նչ եզրակացութեան Հասնիլ կ'ուզէք բոլոր այս խօսքերով, ըսաւ ՄէՀմէտ Ձիա անՀամբեր։

— Այսպէս ուրեմն, շարունակեց դեսպանը, շատ յոյս չունիմ ձեր յաջողութեան մասին, երբ վերջերս քաղաքականութիւնը բոլորովին փոխուեցաւ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

— Ըսել կ'ուզեմ որ նախ Սուլթանը բոլորովին մէկ կողմ թողած է գաՀէն Հրաժարելու գաղափարը եւ ալ աւելի ուժով փարած է իշխանութեան, թէեւ ինքն ալ ըմբռնած ըլլալով Հանդերձ ներկայ բռնապետական դրութիւնը չի կըրնար այլեւս տեւել։ Գաղտնաբար կրնամ ձեզի Հաւաստել թէ Գերմանիա իր պաշտպանութիւնը նուիրելով Սուլթանին, պաՀանջած էր որ երկիրը ազատական բէժիմ մը օժտուի եւ 76ի ՍաՀմանադրութիւնը վերաՀաստատուի... ասիկա դիւանագիտական խիստ ծածուկ գաղտնիք մըն է, որ ձեզի կը Հաղորդեմ։

— ՇնորՀակալ եմ ձեր ցոյց տուած վստաՀութենէն, բայց տակաւին չկրցայ Հասկնալ թէ այս մտերմական զեկուցումներուն նպատակը ի՞նչ է։

— Երկու օր առաջ Եըլտըզէն նորանոր տեղեկութիւններ եւ Հրամաններ ստացայ, շարունակեց դեսպանը առանց ուղղակի պատասխանելու իր խօսակցին ակնարկութեան, բոլորն ալ քիչ մը առաջ՝ ըսածներս կը Հաստատեն։ Մէկ կողմէն Սուլթանը որոշած է յեղափոխական շարժումը կարելի եղածին չափ շուտով խեղդել ամէն միջոցներով եւ այս մասին եւրոպական պետութիւններու աջակցութիւնն ալ ապաՀոված է, միւս կողմէ որոշած է նաեւ ազատական բէժիմի մը պիտի տեւել, որովՀետեւ անոր միայն պիտի կրնայ եւրոպական պետութիւններու մասնաւորաբար Գերմանիոյ օժանդակութիւնը ապաՀովել։ Այս ազատական բէժիմը մինչեւ ՍաՀմանադրութեան պիտի երթայ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 139)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՀՐԴԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի Մոսկուայի Թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ աւելի քան 50 խորհրդային քաղաքացիներ՝ մտահոգ այն երողութենէն, որ օր աւուր կը բազմանայ թիւր ազատամիտ տարրերու ձերբակալութիւններուն, խնդրագիր մը ներկայացուցած են Միացեալ Ազգերու Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբին, խնդրելով որ քննութիւն կատարուի՝ «Խորհ. Միութեան մէջ մարդկային տարրական իրաւունքներու ճնշման» շուրջ:

Խնդրագիրը, որ բողոքարկուներու կողմէ այժմ տրամադրուած է Մոսկուայի արեւմտեան լրագրողներուն, կ՚ըսէ թէ՝ «վերջին շրջանի ձերբակալութիւնները կը հարկադրեն մեզ մտածելու, որ խորհրդային պաշտօնական մարմինները որոշած են վերջնապէս արգիլել բողոքարկուներու գործունէութիւնը երկրին մէջ»:

Միւս կողմէ տեղեկացուեցաւ, թէ ուսողագէտ Իլիա Պիւրմիչթրովիչ, 31 տարեկան, Մոսկուայի դատարանին կողմէ դատապարտուեցաւ երեք տարուան բանտարկութեան, որովհետեւ բանտարկեալ հեղինակներու (Անտրէյ Սինիավսկի եւ Եուլի Տանիէլ) դրչին պատկանող մեքենագրուած ձեռագիրներ կը բաժնէր:

Ձերբակալուած էր 1968 Ապրիլ 16ին, եւ տարի մը առանց դատուելու մնացած էր բանտ: Ամբաստանուած է խորհրդային քրէական օրէնքի թիւ 190 եւ 191 յօդուածներու հիման վրայ (հակախորհրդային քարոզչութիւն կատարած է):

Շարթու սկիզբը ձերբակալուած է ռուսերէն լեզուի դասատու մը՝ Իլիա Կապայ: Իր մօտ գտնուած է Ղրիմի Թաթարներու իրաւունքը պաշտպանող փաստաթուղթեր:

Ստալինի հրամանով եւ Գերմանացիներու հետ գործակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ Թաթարները Ղրիմի իրենց հայրենիքէն վտարուեցան Համաշխարհային Բ. պատերազմի ընթացքին: Թէեւ այդ ամբաստանութիւնը չեղեալ համարուած է, այսուհանդերձ Թաթարները ցարդ իրաւունք չեն ստացած իրենց երկիրը վերադառնալու, միշտ կը գտնուին կեդրոնական Ասիա, ուր աքսորուած են տասնամեակներ առաջ:

Խորհրդային ընկերութեան մէջ բողոքարկուներու խմբակը գրեթէ անծանօթ մնացած է ռուս հասարակ ժողովուրդին համար: Սակայն անոնց գոյութիւնը եւ, մանաւանդ, Արեւմուտքի մէջ անոնց ի նպաստ կատարուած քարոզչութիւնը տեւական ջղագրգռութիւն կը պատճառէ իշխանութեանց:

Վերջին քանի մը ամիսներուն անուանի բողոքարկուներ ձերբակալուեցան և ոմանք ալ դատապարտուեցան: Ամէնէն գործունեայ ղեկավարը՝ Փ. Կրեկորենքօ, որ Կարմիր Բանակի նախկին զօրավար է, Մայիսի սկիզբը ձերբակալուեցաւ Թաշքենտի մէջ, ուր գացած էր օգնելու տասը խումբի Թաթարներու, որոնք դատի կանչուած էին իբր թէ հակախորհրդային քարոզչութիւն կատարած ըլլալուն համար: Զօրավարը Թաշքենտ գացած էր ընդառաջ երթալով երկու հազար խումբի Թաթարներու հրաւէրին:

Խնդրագիրը ստորագրողներէն ոմանք ծանօթ են հանրութեան: Արդարեւ բողոքագիրներ ստորագրած էին գրագէտներու դատավարութեան, Չեխոսլովաքիոյ վրայ կատարուած յարձակման եւ այլ առիթներով:

Ամէնէն ակնառու անունը Փ. Եաքիրն է, պատմաբան մը, որ զաւակն է Ի. Եաքիրի՝ Կարմիր Բանակի ամէնէն անուանի հրամանատարներէն մէկը: Այս վերջինը ձերբակալուած էր 1937 Մայիս 30ին եւ գնդակահարուած Յունիս 11ին Ստալինի հրամանով: Այդ շրջանին Ստալին լայն մաքրագործում կատարեց զինուորական շրջանակներու մէջ:

Եաքիր, որ իր կարգին ձերբակալուած էր 1937 Սեպտեմբերին, երբ 14 տարեկան պատանի մըն էր, 14 տարի անցուց արգելակայաններու մէջ:

Թ. Ա. Թ.

կանները ի ծով կամ ի վերադարձ հրաւիրելու համար ծովափին աւազներուն վրայ կը չփչփայ:

Լսե՞ր էք այն հսկայ ծառերուն սօսափած խուր «երթայք բարեաւ»ը, որոնք իրենց շուքին տակ հիւսուած այնքան մտերմութեանց վկայ հանդիսացան:

Ցիրուցան է այս ժամը: Բայց ամբողջ տարի մը դառն չըլլալու համար երանի թէ այն բոցավառ ճակատները չմարին, երբ այն օրուան վերջալոյսը հորիզոնին վրայ մարի:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋԱՊԱՀ ՇԱՐԺՈՒՄ»

ԽՄԲ. Մայիս 15ի Կալէրի տէ գ՚Առի թիւին մէջ լոյս տեսած է հետաքրքրական «Անքէթ» մը՝ «Յառաջապահ շարժում»: Փարիզի տասնեակ մը ցուցասրահներուն մօտ — Կալէրի Տրամոնի անուան՝ Գ. Հ.ի պատասխանը — փորձի՝ սեղմ կաղապարով՝ շահեկան նկատուած ու հրաւիրուած մասնակցելու նիւթին շուրջ կազմակերպուած յատուկ ցուցահանդէսին: Ստորեւ կուտանք այդ գրութիւնը թարգմանաբար:

Յառաջապահ շարժո՞ւմը. ոգեւորի՛չ. գոյութիւն չունի այսօր եւ որ պէտք է վերստեղծել: Կորսուած է ան ներկայիս, կեղծագիտական տարազով մը զգենուած, կերպնկալ փնտռտուքներու ոլորտներուն մէջ: Բարեբախտաբար փափաքն եւ իրականութիւնը չեն միշտ նոյնանար իրարու՝ եւ հետամուտ ամէն ներկայացող թեկնածուն յառաջապահ չէ՛ կարելի ընդունիլ:

Յառաջապահ շարժման սահմանումը արուեստի գետնին վրայ կ՚ենթադրէ կը խորհիմ, դիրքաւորում, մեկնարկութիւն եւ դիմադրութիւն: Նամանաւանդ առանց այս վերջնոյն, յառաջապահ շարժում գոյութիւն չի կրնար ունենալ:

Նկատելով որ սպառումի մեր ընկերութիւնը ամէն ինչ՝ բայց կ՚ըսեմ ամէն ինչ՝ կարող է ընդունիլ, կուլ տալ եւ փառաւորապէս կը մարսէ առանց որեւէ անհանդուրժութեան և դիմադրութեան, ի՞նչպէս յայտնուին յառաջապահ արուեստագէտները:

Զմոռնալ թէ յառաջապահը գոյութիւն ունի նկարչական գետնի վրայ իր ըլլալիքին թէական ճշմարտազօրութեամբ միայն, եւ իր շրջանին ազդու ուժը պարունակած չափով:

Ժամանակաւորը շրջանի մը՝ վերացականին ձգտիլ տալու կարողութեամբն իր՝ յառաջապահը գրեթէ միշտ ընդունուած ճաշակին անհաղորդ է, անմասն մնալով յաճախ ընթացիկ օրուան ակադեմականին ընկալեալ: Բայց՝ անբացատրելի հպումով մը գործը վերանցականին հասցնելով, այնպիսի մը կ՚այլափոխէ զայն որ բոլոր ժամանակներն ալ զինքը բնորոշեն, ճանչնան ու գտնեն անոր մօտ ներկայացուցիչը իր տեսակարար ժամանակին իսկ:

Եւ հո՛դ է որ՝ այդ կէտին հասնելէ ետք միայն՝ Արուեստի գործը իրաւունք պիտի ունենար ենթադրելու՝ ոճ: Ծնունդ տուած ըլլալուն համար Արուեստի իրաւ գործի մը: Հո՛ն ուր «Ձեւը» կը սկսի զգենուլ «ոճի» պատմուճան: Հո՛ն ուր կշռոյթ, արժէք, շարժում, բնազդ, մղում տակաւ առ տակաւ կը սկսին վերածուիլ դասնաւորութեան, յարմարութեան, ներդաշնակութեան եւ չափեալ հաւասարակշռութեան. ուստի սահմանում մը ինծի համար, կամ տարբերութիւն մը՝ «Արուեստի առարկային» ու «Արուեստի գործին» միջեւ: Երկրորդը ունենալով գերազանց վերանցական կարողութիւն միանգամայն անցեալին ու ապագային նկատմամբ՝ ուրկէ իր ընդհանրականութեան չափանիշը՝ մինչ առաջինը ներկային նկատմամբ միայն:

Յառաջապահը՝ ուշացումով եւ յետսազգեցութեամբ ի յայտ կուգայ ընդհանրականօրէն՝ որովհետեւ ո՛չ մէկ աղերս ունի նորաձեւութեան հետ:

Յառաջապահ չէ՛ նորաձեւութեան հետեւողը միշտ: Այս վերջինը ճաշակին առօրեայ գոյնը եւ կշռոյթը կուտայ: Վաղանցուկ է: Եւ իր ծայրագոյն սահմանին վրայ մեզ ուղղակի կ՚առաջնորդէ ամուլ եւ ինքնագոհ գիջութեան մը, վանելով արուեստին մարդկային հաղորդականութիւնը, եւ ատով իսկ՝ սէրը:

Մեզի կը մնայ ուրեմն խաղը հակակշռել:

Տարակերպօրէն ներկայ եւ աներեւոյթ միանգամայն, յառաջապահ շարժումը շատ հաւանաբար պէտք է այսօր ամենուրեք փնտռել իր աղաւաղեալ ձեւերով՝ կիրառական ու զարդական արուեստներուն մէջ ջրախառն քանակութեամբ:

Արուեստը որովհետեւ չենթադրեր եւ չի հանդուրժեր ալ բուն յառաջացումի մը: Ան կը հետեւի ելեւէջային շարք մը արաբանկարքներու: Երբեմն ձեւափոխումներ: Ուժգին կամ դանդաղ: Եւ կը հաւատամ որ կը գտնուինք դանդաղ ձեւափոխման շրջանի մը մէջ, ուր մանաւանդ դիրքաւորման մը պակասով, — չեմ համարձակիր ըսել տեսլական — օրուան գեղագիտական բիւրեղացումները չեն կրող հասնիլ իրենց ծայրագոյն սահմաններուն՝ չունենալով հեռակէտ:

Ուրկէ յառաջապահ շարժումի մը չքաւորութիւնը՝ որ գէթ հիմակուհիմա անհարկի կը հանդիսանայ առարկայօրէն:

Ես կը սպասեմ յառաջապահ շարժումին ոգեւորիչ:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՑՆՃԱՐԻ մէջ Մեծ Եղեռնի յուշատօնը, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու վերին մարմիններուն, բացառիկ շուքով տեղի ունեցած է Ապրիլ 24ին: Հանդիսութեան նախագահած է Վարուժան արեղայ Հերկելեան, իսկ բանախօսած է Վարդան Վրդ. Աշգարեան: Մայիս 4ին տեղի ունեցած է Կոմիտասի հարիւրամեակին նուիրուած տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ «Յառաջ» գոլէճի Շրջանաւարտից Միութեան եւ մասնակցութեամբ «Կանաչեան երգչախումբին»: Գարեգին Եպս. Սարգիսեան Կոմիտասի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է: Երգչախումբը վարած է ընկ. Գ. Գանտահարեան:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ոտնագնդակի ախոյեանական աւարտական մրցումը տեղի ունեցած է Մայիս 4ին, Մոնթեպելլոյի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Սքաթ Սան Ֆրանչիսքոյի միջեւ, աւելի քան 6000 մարզասէրներու ներկայութեան, Լոս Անճելըսի մէջ: Հայկական խումբը ապահովեց յաղթանակը 3–1 արդիւնքով: Այս յաղթանակով Հ. Մ. Ը. Մ. իրաւունք ստացաւ մրցելու Մ. Նահանգներու ախոյենութեան համար, որուն աւարտական հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Շիքակոյի մէջ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Նիւ Եորքի ախոյեանին միջեւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (493)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ՅԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ցաջորդ օրը առտուան ժամը եօթնին Մարիուս Կորպոյի տունը դարձաւ, վճարեց իր սենեակին վարձքը, եւ ինչ որ կը պարտէր Պուկոն խաթունին, թեւի սայլի մը վրայ բեռնաւորել տուաւ իր գիրքերը, անկողինը, սեղանը, դարանը, երկու աթոռները եւ հեռացաւ գնաց առանց ըսելու թէ ուր կը փոխադրուի:

Հետեւաբար Ժավէր առջի օրուան դէպքերուն նկատմամբ Մարիուսին հարցուփորձ ընելու համար առտուն երբ Կորպոյի տունը եկաւ, միայն դռնապանուհին գտաւ, որ ըսաւ անոր.

— Այս տունէն ելաւ:

Դռնապանուհին համոզուեցաւ թէ Մարիուս գիշերը բռնուող գողերուն հետ քիչ մը մեղսակից էր:

— Որո՞ւն միտքէն կ՚անցնէր, ըսաւ թաղին դռնապանուհիներուն հետ խօսելով, ո՞վ կը կարծէր թէ աղջկան մը կերպարանք ունեցող ասանկ երիտասարդ մը...

Մարիուս այսպէս շուտով տունէն ելլելու համար երկու պատճառ ունէր:

Առաջին, վասնզի հիմա սոսկում կը զգար այս տունին մէջ ուր ի մօտուստ եւ իր ամէնէն պժգալի եւ ամէնէն անագորոյն զարգացումին մէջ տեսած էր ընկերային տգեղութիւն մը, յոռի հարուստէն թերեւս ալ աւելի սոսկալի տգեղութիւն, այսինքն յոռի աղքատ մը:

Երկրորդ, վասնզի չէր ուզեր որեւէ դատի մէջ գտնուիլ, որ հաւանօրէն պիտի հետեւէր այն տեսած տգեղութենէն եւ ստիպուիլ վկայութիւն տալու Թենարտիէի դէմ:

Ժավէր կարծեց թէ երիտասարդը, որուն անունը չէր առած, վախնալով խոյս տուած է կամ թերեւս եւ ոչ իսկ իր սենեակը դարձած էր դաւաճանութեան միջոցին. սակայն զայն գտնելու համար քանի մը ջանք ըրաւ, առանց կարենալ յաջողելու:

Ամիս մը, յետոյ ուրիշ ամիս մը եւս անցաւ: Մարիուս տակաւին Քուրֆէյրաքին սենեակին մէջ կը բնակէր:

Նորընծայ փաստաբանէ մը որ Իրաւաբանի Նախասրահին սովորական շրջագայողն էր, իմացաւ թէ Թենարտիէ առանձին բանտ դրուած է:

Բոլոր Երկուշաբթի օրերը Մարիուս հինգ ֆրանք յանձնել կուտար Ֆորսի բանտին դիւանը՝ Թենարտիէին տրուելու համար:

Մարիուս ալ ստակ չունենալու համար Քուրֆէյրաքէն փոխ կ՚առնէր:

Կեանքին մէջ առաջին անգամն էր, որ փոխ դրամ կ՚առնէր:

Այս պարբերական հինգ ֆրանքները կրկին հանգոյց մըն էին Քուրֆէյրաքի համար որ կուտար զանոնք եւ Թենարտիէի համար որ կ՚ընդունէր:

— Ո՞ւր կրնայ երթալ այս դրամը, կը մտածէր Քուրֆէյրաք:

— Ուրկէ՞ կրնայ ինծի գալ այս դրամը, կը հարցնէր իւրովի Թենարտիէ:

Սակայն Մարիուս սաստիկ տրտում էր: Ամէն բան նորէն խորխորատի մը մէջ մտած էր: Ալ բան մը չէր տեսներ իր առջեւ. կեանքը կրկին սուզուած էր այն խորհրդաւոր վիհին մէջ, ուր խարխափելով կը թափառէր:

Պահ մը շատ մօտէն տեսած էր այս մթութեան մէջ, աղջիկը զոր կը սիրէր այն ծերը որ անոր հայրը ըլլալ կ՚երեւար, այսինքն այս անծանօթ անձերը որոնք այս աշխարհի մէջ իր միակ շահը, միակ յոյսն էին, եւ ճիշդ այն միջոցին՝ ուր կարծած էր բռնել զանոնք՝ շունչ մը զըլխովին առած տարած էր այդ ստուերները:

Ամէնէն ահարկու ընդհարումէն ստգութեան եւ ճշմարտութեան ոչ իսկ կայծ մը ժայթքած էր: Կարելի չէր որեւէ ենթադրութիւն ընել:

Ալ ոչ իսկ գիտէր այն անունը, զոր կարծած էր գիտնալ:

Անշուշտ այլեւս Իւրսիւլ չէր ան, եւ արտոյտն ալ մականուն մըն էր: Հապա ի՞նչ մտածէր ծերունիին մասին:

Իրօք կը փնտռուէ՞ր արդեօք ոստիկանութենէն: Այն սպիտակահեր բանուորը որու Մարիուս հանդիպած էր Էնվալիտի մօտերը, նորէն միտքը եկաւ: Հիմա հաւանական կ՚երեւար թէ այդ բանուորը եւ Պ. Լըպլան միեւնոյն մարդն էին:

Կը ծպտուէ՞ր ուրեմն:

Այս մարդը դիւցազնական եւ միանգամայն կասկածելի կողմեր ունէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը և Ս. Աթոռը: Ինչպէս նաեւ 1968–1969ի շրջանին մահացած իր անդամներուն՝ Տոքթ. Գ. Գէորգեանի, Տոքթ. Մելիք Փարսատարեանցի եւ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադրութեան 90ամեայ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մերկէր Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Առաքելեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Խոֆահանի եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԵՐԿԷՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Յունիս 1) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Աննա Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զոլաքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ (Յունիս 1) ժամը 11ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի Նահանգի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսա մեռած Տրապիզոնցիներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը՝ Յունիս 1ի Կիրակիին՝ Մայրերու Օրը կազմակերպած է Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, յարգանքի տուրք մը, բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներու հոգւոց յիշատակին: Որոնցմէ են՝ Միութեանս պատուոյ նախագահ եւ Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյն նուիրատու բարերար ողբ. վահան խօրասանճեան, ճարտարապետ Մ. Թահթաճեան, գրագէտ ուսուցիչ ազգային գործիչներ Մինաս-Չերազ եւ Մկրտիչ Փորթուգալեան, նորոգ հանգուցեալներ Պ. Ջամարեան, Մաննիկ Վարժապետեան, Նուարդ Վարժապետեան, Յարութիւն եւ Արշակուհի Եավէր, Նշան, Հեղինէ, եւ Նէլլի Արսլան, Արտաշէս եւ Ովսաննա էքէրի. Շահանիկ Առաքելեանի, Յովհաննէս եւ Մարինոս Մարտիրոսեանի, Միհրան Թալասլեանի, Երջանիկ Տօնիկեանի, Քէչիեան Աղաւնի (ծնեալ Մինթանճեան), Խաչիկեան Մաքրուհի (ծնեալ Պէզիրճեան), Այրի Տիկին Գուլումճեանի, Մըսըրլեան գերդաստանի, Միրաքի Ազարեանի, Թորոսեան եւ Ա. շըրգեան գերդաստաններու, պատարագ պիտի մատուցուի հանդիսապետութեամբ Յակոբ Եպիսկ. վարդանեանի՝ որ նաեւ պիտի քարոզէ:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն եւ երգեցողութիւն պիտի կատարուի Պոլսեցիներու Միութեան անդամներու կողմէ:

Ի գիտութիւն հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը: Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74: Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուար Մօնթօլոնէն: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ:

Գին 15 փրանք

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
(ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի օր, Մայրերու տօնին առթիւ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեան:

Կըհրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ռուսում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող Նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրինեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը վիներ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Սանսանուհիի վերաբերեալ:

ՀԱՄԱԽՄԱՐԲԵՐԴ. Հայրենակց. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մայիս 31) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Աստափազարցի Աղաւնի Կոմիկեան, որ ներկայիս կը գտնուի Երեւան, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Ստեփան Կոմիկեան, հօր անունը Համբարձում, մօր անունը Պայծառ:

1914ին Թրքական զինուոր եղած է, նախ քան զինուոր երթալը կ'աշխատէր Ատափարցի Ստեփան Զեմենեանի կերպասեղէնի խանութը, որպէս վաճառող: Մինչեւ հիմա կորած է:

Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝ Պէքէրէճեանի

195, Rue du Ménil — 92 - Asnières

×

Եղիսաբէթ Շիտիտեան կը փնտռէ եղբօրորդին՝ Հայրապետ Շիտիտեան, հօր անունը Կարապետ (Կեսարացի), 1914էն ի վեր կորսուած. կը կարծուի Լիոնի շրջանն է, կը զբաղի քիլի գործով եւ կառքով քուրջ կը հաւաքէ: Ամուսնացած Ֆրանսուհիի հետ: Գիտցողներէն կը խընդրուի իմացնել Պէքէրէճեանի՝

195, Rue du Ménil — 92 - Asnières

GARBIS

Immobilier

CHARLES SPENTCHIAN

58, Bd. Carnot
06 - CANNES
Tél. : 39-83-70

Vous propose à
CANNES

sur artère principale, magasin d'angle sans concurrence et sans connaissances spéciales. Chiffre d'Affaires prouvé : 220.000 Fr. Stock 50.000 Fr. à vendre cause retraite.
200.000 Fr. avec facilités.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ
20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ — Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու
Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ Ւ ԿՈՎԿԱՍ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

PALAIS DES SPORTS D'ALFORTVILLE, RUE DE ROME

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 30, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Կը մասնակցին ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ եւ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ԿՈՎԿԱՍ խումբը (Ալֆորվիլի հայ ժողովրդական համոյթ)
Ռուսական ժողովրդական խումբի սոլիսթները, ղեկավարութիւն՝ Վ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ
և առաջին անգամ ըլլալով Ալֆորվիլի մէջ

ԻՎԱՆ ՌԵՊՐՈՖ

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել՝ Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանէն, Ֆիլիփի սրճարանէն (Փլաս Քառնօ), Լէ Թրուա Մարշ (Փլաս տիւ Փըթի – Փոն):

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15էն ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ - պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ - Վարշաւա - Մոսկուա - Երեւան - Թիֆլիզ - Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 ՕՐ

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու:

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19
Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի: Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—
MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)
Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 30 MAI 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11524 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 45e ANNÉE — No 11.524

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՊԱԳԱՆ

Անգամ մը եւս Ֆրանսայի քաղաքացին, կիրակի օր, պիտի երթայ քուէատուփ: Իրեն կը դիմեն եօթը թեկնածուներ: Հրաշալի թիւ մը, հրաշալիքներու թիւ մը:

Իւրաքանչիւրը շունչ, սիրտ ու հոգի կը մաշեցնէ համոզելու համար, թէ միայն իրմով կայ Ֆրանսայի փրկութիւնը:

Ան, որ փոխանցման շրջանի մը համար, արդէն կը վարէ ինչ որ կրնայ տեւական դառնալ, քիչ կը խօսի: Սկիզբէն հասկըցած է թէ իր մեծ զէնքերն են՝ որոշ վերապահութիւն, որոշ լռութիւն, որոշ պարզութիւն: Երբ իր գլխաւոր մրցակիցը կ'առարկէ թէ Ֆրանսա պէտք ունի մարդու մը, եւ ոչ պապա-մարդու մը, գուցէ այս առարկութիւնը այնքան ալ չվնասէ իրեն, քանի Ֆրանսա կը թուի համը առած ըլլալ մեծ անհատականութիւններու:

Ան, որ կը փորձէ օգտուիլ տը Կոլի վարկէն ու նաեւ անոր ստեղծած յուսախաբութենէն, աւելի փափուկ դիրքի մէջ է: Իր նոր բարեկամը՝ Ժիսքառ, յայտարարեց Ապրիլ 27ի վաղորդայնին, թէ ժողովուրդին կէսը շարունակութիւն կ'ուզէ, միւս կէսն ալ՝ փոփոխութիւն, ուրեմն «փոփոխութիւն պէտք է շարունակութեան մէջ»: Հաւանաբար, եթէ շատերու յստակ չէ Նորմալիէնի մը այս բացատրութիւնը, իրեն համար յստակ է: Բայց եւ այնպէս Փոմփիտուի գործը դժուար է: Ի՞նչպէս համոզել ամէնէն միամիտները, թէ մէկ օրէն միւսը, պիտի ընէ ինչ որ վեց տարիներու ընթացքին չըրաւ:

Ու անդին՝ ձախերը: Ասոնցմէ մէկը՝ երեսփոխան - քաղաքապետ, մինակ չիջաւ կրկէսը: Թեւ թեւի Մենտէսի հետ, կ'ուզէ համոզել ոչ-համայնավար ձախը: Իր թեկնածութիւնը յաջողեցաւ դնել, խաղի բերելով իր հին ընկեր-թշնամին՝ Կի Մոլէն: Իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է, առաջին շրջանին, ձախերու գլուխը գտնուիլ, այսինքն Ժաք Տիւքլոյէն առաջ:

Ժաք Տիւքլօն ալ մէկ գլխաւոր մտահոգութիւն ունի, նոյնը՝ Տէֆէռի հետ, առաջին շրջանին ձախերու գլուխը գտնուիլ: Ու վերջին քննութիւնները որոշ յոյսեր կրնան ներշնչել իրեն այդ ուղղութեամբ: Տիւքլօ եւ իր ընկերները գիտեն սակայն թէ Սպանիոյ կամ Յունաստանի մասին շատ խօսիլը, չի բաւեր մոռցնել տալու համար Հունգարիան եւ Չեխոսլովաքիան:

Ձախերու երրորդը, աւելի տեսաբան քան գործնական դէմք: Կը ճգնի հաստատել թէ բուն ընկերվարականը, միակ ընկերվարականը՝ ինքն է: Ընկերվարութիւնն ալ, նման ազատութեան, շատ բանբերներ ունեցած է եւ շատ ոճիրներ գործուած են իր անունով: Վսեմ գաղափար մը՝ զոր մարդիկ չկրցան գործադրել:

Ու կը մնան երկու հոգի եւս, որոնք աւելի իրենք զիրենք ծանօթացնելու կը ձգտին, նման վըտէթներու, որոնց անըսպասելի առիթ մը տրուած է: Մէկը՝ գործի մարդ, կը կարծէ թէ պէտք չէ քաղաքագէտ ըլլալ քաղաքականութիւն ընելու համար, մոռնալով թէ իշխանութեան գլուխ գալէ ետք է միայն, որ կը պարզուի թէ մարդը ի՞նչ պիտի ըլլայ ու ի՞նչ պիտի կրնայ ընել: Միւսը, կարծես Դոստոյեվսկիի վէպէ մը ելած, կ'ուզէ նախ քանդել, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի շինէ:

Ու բոլորը խոստումներ կը բաշխեն, աժան-աժան, ձգելով քաղաքացիին, որ եթէ բան մը հասկցած է այս բոլորէն, ընտրէ իր հայրենիքին լաւագոյն ապագան:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

ՓՈՀԷՐ ՁԱՅՆ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԷ Ի ՆՊԱՍՏ ՏԻՒՔԼՈՅԻ

Ուրբաթ իրիկուն կը փակուի առաջին շրջանի ընտրապայքարը եւ Իֆոփիի վերջին քննութիւնները բոլորովին տարբեր պատկեր մը կը պարզեն: Մայիս 23-24ի արդիւնքներու համաձայն, Փոմփիտու պիտի ստանայ ձայներու 41 առ հարիւրը (սկիզբը մինչեւ՝ 43 %), Փոհէր որ 34 առ հարիւրով կը սկսէր, 37ի կը հասնէր Մայիս 14էն 19, կ'իջնէ 27 առ հարիւրի, մինչ Տիւքլօ 16 առ հարիւրով կը հասնի ձախերուն գլուխը: Իր ետին Տէֆէռ 8 առ հարիւր, Ռոքառ՝ 4 առ հարիւր, Կրիվլին 2 առ հարիւր եւ Տիւքաթէլ 1 առ հարիւր:

Ամէն բան կախում ունի անշուշտ համայնավարներու բռնելիք դիրքէն Յունիս 15ին: Մոսկուայի համար «նուազագոյն չարիք» է Ժորժ Փոմփիտուն: Գլխաւոր թշնամին կը նկատուի՝ Փոհէրը իր եւրոպական եւ ատլանտեան քաղաքականութիւնով: Կայ սակայն դժուար հարց մը համայնավար շարքերը այնքան ալ հլու հնազանդ չեն այլեւս եւ դժուար է համոզել Ռընոյի բանուորը, որ Ռոչիլտ դրամատան կառավարիչ մը քուէարկէ, դըրամատիրութեան խորհրդանիշ՝ Ժորժ Փոմփիտուի, այն պարզ պատճառով որ հաճոյք կը պատճառէ Մոսկուայի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ախոյեաններու Եւրոպայի բաժակի տիրացաւ Միլանօ ընդդէմ Ամսթերտամի Այաքսին, մէկի դէմ 4 կէտով, Մատրիտի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ակադեմիայի տեսուչ նշանակուեցաւ Ռոպէր Մալէ Ժան Ռոշի տեղ, որ ընդհ. պատուիրակ կը դառնայ համալսարանական միջազգային յարաբերութեանց:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ տագնապը դեռ չէ լուծուած: Քարամէ կը փորձէ դահլիճ մը կազմել:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ձերբակալուած է Արեւելեան Գերմանացի լրտես մը, որ Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնեաներու հետ շփումներ ստեղծած էր եւ կ'աշխատէր Մոսկուայի ի նպաստ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նշանաւոր վարժարաններէն Էնաճ (Էքոլ Նասիոնալ տ'Ատմինիսթրասիոն) ուրկէ ելած են պետական բազմաթիւ դէմքեր, առաջին անգամ ըլլալով իր հիմնարկութենէն ի վեր (1945) աղջիկ մը ունի իբրեւ մաժոռ շրջանաւարտներու: 24 տարեկան, Ֆրանսուազ Շանտէրնակոռ աղջիկն է ընկերվարական երեսփոխանին:

ՔՈՄՊԱ լոյս տեսնել սկսած է, բայց Մեսաժըրիներու բանուորները կը մերժեն ցրուել՝ համախոհ մնալու համար թերթին տպարանի բանուորներու մէկ մասին: Լը Մոնտ զարմանք կը յայտնէ այս առթիւ, առարկելով թէ այս ձեւով թերթը կրնայ «սպաննուիլ»:

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, քսան զօրավարներ ձերբակալուած են: Կ'ըսուի թէ ասոնք — միապետական — կը պատրաստէին Թագաւորը ետ բերել:

ՄՈՐԱՎԻՈՅ (Չեխոսլովաքիա) համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը որ շատ ազատական նկատուած է, պաշտօնազրկուած է: Հուսաք օրէ օր կը խըստացնէ իր վարուելակերպը եւ կը յիշեցնէ թէ Սթալինը դեռ չէ մեռած...:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, կը պատրաստուի համայնավար վեհաժողովը որ պիտի բացուի Յունիս 5ին:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ կառքի արկածներու թիւը կրկին շատ մեծ եղած է, մանաւանդ անձրեւին եւ սովորական անխոհեմութեանց պատճառով: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 126 մեռեալ կայ եւ 1505 վիրաւոր:

× Ծերակոյտի նախկին նախագահ՝ Կաստոն Մոներվիլ կը շարունակէ աշխատիլ ի նպաստ Փոհէրի թեկնածութեան: Իր ելոյթներու ընթացքին շեշտած է թէ Ֆրանսացիները գիտեն որ անոր հետ պառկտում չըլլար, որովհետեւ «ունի այն հիմնական առաքինութիւնները, որ կը յատկանշեն իր հանճարը՝ յստակատես իմացականութիւն, մտքի պայծառութիւն, բնական պարզութիւն, ոչ զուրկ հանդարտ վճռականութենէ մը:

ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱԽԱՂԸ

Ճատրակի ախոյեանութեան մրցախաղը՝ Տիգրան Պետրոսեանի եւ Սպասսկիի միջեւ կը շարունակուի: Դատելով խաղի արդիւնքներէն, առ այժմ դժուար է ըսել, թէ ո՛վ պիտի ապահովէ յաղթանակը: Երկու կողմերը վարպետ խաղացողներ են, ունին զօրաւոր ջիղ, ինչ որ աւելորդ ջղագրգռութիւններու առիթ չի տար եւ, մանաւանդ, մրցակիցները այլեւս ծանօթ են իրարու խաղին, այսինքն ի գործ դրըուած ռազմավարութիւններուն:

14րդ հանդիպումին Սպասսկի կիրարկած է դասական նկատուած յարձակողական սիստեմ մը, որ կը կայանայ թագուհին հրապարակ հանել եւ յարձակումը կատարել կեդրոնէն: Պետրոսեան կրցած է ինքզինք լաւ պաշտպանել եւ, նոյնիսկ, 32րդ քայլէն սկսեալ դառնալ նախայարձակ: Դժբախտաբար 54րդ քայլին գործած է սխալ մը (աչքէն վրիպած է, կ'ըսեն խաղին հետեւողները), որու պատճառով իրեն «շնորհուած» է միայն կէս կէտ (յաղթանակը իրը նկատուած ըլլալով):

Յաջորդ հանդիպումը երկար չէ տեւած: Կարճ խաղարկութենէ մը ետք երկու կողմերը համաձայնած են խաղը վերջացնել հաւասար արդիւնքով, այսինքն կէսական կէտ իւրաքանչիւրին:

16րդ խաղը յարաբերաբար աւելի հետաքրքրական եղած է, թէեւ ոչ բարդ: Սպասսկի կիրարկած է Տարրաշի պաշտպանութեան սիստեմը: Պետրոսեան բաւական երկար ուղիներ ընտրելով աշխատած է հարուածել «թշնամին», սակայն 17րդ քայլին երկու կողմերը գտնուած են այնպէս կոչուած հաւասար վիճակի մէջ: Սպասսկի առաջարկած է խաղը վերջացնել հաւասար արդիւնքով, սակայն առաջարկը մերժուած է Պետրոսեանի կողմէ:

Խաղը շարունակուած է փոխանակութիւններու ճամբով եւ պահ մը Պետրոսեան իր տրամադրութեան տակ ունեցած է միայն փիղերը, իբրեւ կեդրոնական ուժ: Հաւասար արդիւնքով վերջացնելու առաջարկը այս անգամ կատարած է Պետրոսեան, — սիրով ընդունուած է Սպասսկիի կողմէ:

16րդ խաղի վերջաւորութեան ընդհանուր արդիւնքն է 8:8:

ՄԱՀ՝ ԽՄԲԱՊԵՏ ԱՍԼԱՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք հին յեղափոխական անձնուէր ֆետայի եւ հաւատաւոր դաշնակցական խմբապետ Ասլան Ստեփանեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Թեհրանի մէջ:

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Սիմոն Վրացեանի մահուան առթիւ հետեւեալ հեռագիրները կամ ցաւակցական նամակները հասած են «Յառաջ»ի խմբագրութեան.—

×

ՄԻԼԱՆՕ.— Անհուն կսկիծով կ'ողբամ հայ մշակոյթի աննկուն քուրմին եւ քաղաքական առաջնորդին՝ Սիմոն Վրացեանի դառնաղէտ մահը:

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը խոր ցաւով կ'ողբայ մեծ հայրենասէր, դաստիարակ եւ կամաւորներու խումբերու կազմակերպիչ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստը:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն խոր կսկիծով կ'ողբայ իր մեծ վեթերան ընկերոջ՝

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհի իր թարմ հողակոյտին առջեւ:

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբը խոր ցաւով կ'ողբայ խումբի հիմնադիրներէն եւ կնքահայր՝ վեթերան ընկեր

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ

մահը:

×

Ազգակի խմբագրութիւնը եւ Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւնը ստացած են բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ, ի շարս որոնց.—

Սրտի խոր կսկիծով կ'ողբանք մահը հանրային գործիչ եւ մեծ մտաւորական Սիմոն Վրացեանի: Կ'օրհնենք իր յիշատակը եւ կ'աղօթենք իր հոգւոյն հանգստութեան համար: Ընդունեցէք մեր համակրանքը: Պատուէրներ բրած ենք ազգային յուղարկաւորութեան համար:

Նիւ-Եորք ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

×

Խոր կսկիծով կը մասնակցինք Սիմոն Վրացեանի մահուան սուգին: Հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր ազնիւ զաւակը: Թող իր հոգին հանգչի յաւիտենական խաղաղութեան մէջ: Աստուած նոր Վրացեաններ պարգեւէ մեր ազգին: Ցանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին եւ իմ կողմէ կը ներկայացնեմ սրտագին ցաւակցութիւններ:

Դրան Եպիսկոպոս
ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Անթիլիաս

×

Մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները հայ քաղաքական եւ ազգային ականաւոր անձնաւորութիւն Սիմոն Վրացեանի մահուան առիթով:

Պէյրութ Վեր. Յ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

×

Կ'ողբանք մահը Հայաստանի նախկին վարչապետ Սիմոն Վրացեանի: Լիբանանի Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ:

Պէյրութ Վեր. ԱՐԱՄ ՀԱՏԻՏԵԱՆ

ՀՌԻՓՍԻՄԷ

Ինչպէս Մայր տաճարի, այնպէս էլ Վաղարշապատի վաղ միջնադարեան պաշտամունքային միւս կառուցուածքների (Հռիփսիմէ, Գայեանէ) շինարարութիւնը սերտօրէն առընչւում է Հայաստանում քրիստոնէութեան տարածման կապակցութեամբ ստեղծուած մի գեղեցիկ աւանդութեան հետ, ընդ որում ինչպէս ամէն մի աւանդութեան մէջ, այնպէս էլ այստեղ, իրական դէպքերը սերտօրէն շաղկապուած են երեւակայական դէպքերի հետ: Այդ լեգենդի մի ուշագրաւ դրուագն է կազմում Հռիփսիմեանների պատմութիւնը, որն ըստ էութեան ոչ այլ ինչ է, քան քրիստոնէական ազգային եկեղեցու տեղական արմատների հիմնաւորման մի փորձ: Ըստ այդ լեգենդի, որն ամբողջապէս բերում է 5րդ դարի պատմիչ Ագաթանգեղոսը, Հռոմի Դիոկղետիանոս կայսրի հետապնդումներից փախչող քրիստոնեայ կոյսերի մի խումբ, դժուարին ճանապարհներ կտրելով, հաստատւում է Վաղարշապատի հիւսիս-արեւելեան կողմի այգիների մի հնձանում: Այդ մասին իմանում է Հայոց հեթանոս Տրդատ արքան, եւ հրամայում արքունիք բերել Հռիփսիմէին որպէս իր հարսնացու: Սակայն Հռիփսիմէին յաջողւում է փախչել: Հետապնդողները հասնելով նրան քաղաքից դուրս գտնուող բարձունքի վրայ, այնտեղ էլ տանջամահ են անում: Զոհւում են նաեւ նրա միւս ընկերուհիները: Սակայն երկնային ուժերը պատժում են Տրդատին խոզի կերպարանք տալով նրան: Փրկութիւնը գալիս է միայն այն ժամանակ, երբ Խոր-Վիրապի հորից դուրս են բերում քրիստոնեայ Գրիգորին, որը բուժում է Տրդատին, քրիստոնեայ դարձնում նրան, նահատակների գերեզմանների վրայ վկայարաններ կառուցում, եւ քրիստոնէութիւնը տարածում Հայոց աշխարհում: Այդ վկայարանները կործանուեցին 369 թուականին՝ պարսկական զօրքերի արշաւանքների ընթացքում, զօրքեր, որոնք նոյն այդ ժամանակ աւերեցին ամբողջ Վաղարշապատը եւ կործանեցին Մայր տաճարը:

Սակայն մի քանի տասնամեակ յետոյ, երբ երկիրը խաղաղուեց, Մայր տաճարի վերակառուցման հետ միասին Սահակ կաթողիկոսը վերականգնեց նաեւ հայ եկեղեցու համար այնքան նուիրական միւս կառուցուածքները:

7րդ դարի առաջին կէսում այս սրբավայրերը նորից են վերակառուցւում եւ փոխարինւում այժմ գոյութիւն ունեցող հոյակերտ տաճարներով:

Հռիփսիմէի հնագոյն դամբարանից մեզ է հասել նրա ստորերկրեայ մասը, որն ըստ երեւոյթին ցածրանիստ մի մատուռ է, արեւելեան կողմի փոքրիկ աբսիդով հանդերձ: Նրա վերերկրեայ, Բ. յարկը կազմող մասի ծաւալային ձեւերի մասին կարելի է գաղափար կազմել այն բարձրաքանդակի հիման վրայ, որը պատկերուած է Օձունի կոթողի արեւելահայեաց կողմում: 5րդ դարի վերջին կամ 6րդ դարի սկզբին կառուցուած այս կոթողի վրայ պատկերուած է քրիստոնէութիւնը Հայաստանում տարածելու մասին եղած հանրայայտ լեգենդի բոլոր հիմնական պահերը, այդ թւում նաեւ այն վկայարանը, որը կառուցուել էր Հռիփսիմէի դամբարանի վրայ: Այստեղ պատկերուած է բարձր, աշտարականման մի շէնք, որն իր հերթին պսակւում է չորս սիւների վրայ յենուող կամարակապ ծածկոյթով:

Անցնում են դարեր: Հայ ժողովուրդը յամառ պայքար է մղում բիւզանդական կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութեան դէմ: Վերջինիս ուժեղագոյն զէնքերից մէկն էր յունադաւանութիւնը, քաղկեդոնական դաւանանքը, որի ընդունումը, առաջին քայլը կը դառնար հայ եկեղեցու ինքնուրոյնութեան կորստի ճանապարհին: Եւ, ահա, 7րդ դարի սկզբներից հայ եկեղեցին ձեռնարկում է տաճարաշինութեան մեծ ծրագրի իրականացումը: Մէկը միւսի յետեւից հոյակապ տաճարներ են բարձրանում ազգային շատ սրբավայրերում: Այդ ծրագրի մի դրուագն էր անշուշտ Հռիփսիմէի տաճարի կառուցումը, որը եկաւ փոխարինելու հնաւանդ փոքր վկարանին:

×

Տաճարը հիմնադրուել է Կոմիտաս կաթողիկոսի կողմից՝ 618 թուականին: Այդ մասին են վկայում թէ տաճարի ներսում, արեւելեան աբսիդի վերին եզրին փորագրուած արձանագրութիւնը, եւ թէ մէկ այլ աւելի ընդարձակ արձանագրութիւն՝ տեղաւորուած նրա արեւմտեան պատի վրայ:

Ըստ իր յատակագծային մտայղացման, կառուցուածքը հիմնականում կրկնում է 6րդ դարի վերջում կառուցուած Աւանի տաճարի յօրինուածքը, այն տարբերութեամբ միայն, որ այստեղ անկիւնային սենեակները ոչ թէ շրջագծային են, այլ քառակուսի, իսկ արտաքին ճակատները մշակուած են երկուական լայն ու մեծադիր սեղանաձեւ խորշերով: Կառուցուածքի յատակաձեւը մշակուած է մեծ վարպետութեամբ: Ներքին քառաբսիդ յօրինուածքը առնուած է արտաքին ուղղանկիւն եզրագծեր ունեցող պատերի մէջ, իսկ անկիւններում ստացուող ազատ տարածութիւններն օգտագործուել են քառակուսի սենեակներ տեղաւորելու համար: Կենտրոնական մասից դէպի այդ սենեակներն են տանում անկիւնագծային դասաւորութիւն ունեցող չորս շրջագծային նախամուտքեր, որոնք ըստ էութեան կատարում են յենախորշերի դեր եւ ապահովում են գմբէթների անկիւնային փոխանցումների կայունութիւնը:

Յուշարձանն աչքի է ընկնում իր կառուցողական կատարելութեամբ եւ հարմոնիկ համաչափութիւններով: Այն մեզ է հասել առանց էական փոփոխութիւնների՝ ընդ որում այս հանգամանքը առանձնապէս նկատելի է տաճարի ներսում:

Միասնական եւ ուժեղ ծաւալները, որոնք ստեղծուած են ներդաշնակ համաչափութիւններ ունեցող չորս աբսիդների եւ վերջիններիս միջեւ դասաւորուած չորս խորշերի միջոցով, պսակւում են լայնանիստ, լուսաւոր գմբէթով: Գագաթից իջնող դեկորատիվ ճառագայթները միակ զարդաձեւերն են, որ տեսնում ենք տաճարի այնքան յստակ եւ ոչնչով չծանրաբեռնուած գմբէթի վրայ:

Մեծ վարպետութեամբ է լուծուած լուսաւորութեան հարցը. երեք լուսամուտներով լուսաւորուած գլխաւոր աբսիդը աչքի է ընկնում ոչ մի լուսաւորութիւն չունեցող խորշերի եւ համեմատաբար աւելի թոյլ լուսաւորուած միւս աբսիդների նկատմամբ: Վերեւից՝ լայնանիստ գմբէթից ներս է յորդում առատ եւ միապաղաղ լոյսը, որը թափանցելով 12 լայնանիստ լուսամուտների միջով, վեհութիւն եւ թեթեւութիւն է հաղորդում տաճարի վերին ծաւալներին:

Ինչ վերաբերում է արտաքին ծաւալային յօրինուածքին, ապա պէտք է ասել, որ այստեղ եւս գերիշխում է գմբէթի բազմանիստ ծաւալը եւ այն օրգանական միասնութիւնը, որ կար տաճարի ներսում: Տաճարը կարծես միակտոր մի ժայռ լինի, հայրենի բնութեան օրգանական մի մասնիկը, որից հնարաւոր չէ ոչինչ հեռացնել եւ ոչ էլ աւելացնել:

Դժուար չէ նկատել, որ ճարտարապետն այստեղ ոչ թէ մշակել է ամէն մի ճակատն առանձին-առանձին, այլ կերտել, ասես քանդակել է այն միակտոր ապառաժից: Ծաւալային մտածողութեան այս վեհ գաղափարն է հէնց հիմք դարձել տաճարի արտաքին ձեւերի արտակարգ միասնութեան համար: Սակայն դրա հետ միասին չեն մոռացուել նաեւ նրա առանձին ճակատները: Պատերի լերկ հարթութիւնները մասնատող խորշերն առանձնակի հնչեղութիւն են հաղորդում նրա ամէն մի ճակատին, շեշտելով եւ բացայայտելով նրա ներքին քառաբսիդ յօրինուածքը: Լոյսի եւ ստուերի այն ուժեղ հակադրութիւնը, որ ստեղծուած է այստեղ, ոչ մի մանրամասնով չծանրաբեռնուած այս հարթ, վերասլաց պատերի վրայ, անմոռաց տպաւորութիւն է թողնում:

Հայկական ճարտարապետական գոհարներից մէկը՝ Հռիփսիմէ տաճարը հանճարեղ ճարտարապետի մտքի աննախընթաց սլացքի արգասիք է, որը լի է ստեղծագործական եւ գաղափարական բովանդակութեամբ, ընդգրկման լայն մասշտաբներով: Հռիփսիմէի ճարտարապետն իր ժամանակի մեծագոյն ստեղծագործողներից էր՝ օժտուած գեղագիտական նուրբ ճաշակով եւ ճարտարապետական մտքի խոշոր սաւառնումներով: Նրա ստեղծած հոյակերտ կոթողը կարեւորագոյն դեր խաղաց հայկական ճարտարապետութեան յետագայ վերելքի գործում, եւ դարեր շարունակ այն գեղարուեստական վարպետութեան ազգային աւանդների մի շողշողուն աստղ էր հայ մշակոյթի հորիզոնում: Այն հանդիսացաւ հայ ճարտարապետական մտքի զարգացման մի նոր փուլի նշանաբան եւ սկզբնակէտ եղաւ նոյնատիպ մի շարք յուշարձանների, որոնցից ամէն մէկը, չկրկնելով իր նախատիպը, մի նոր գագաթ է հայ ճարտարապետութեան հոյակերտ գործերի շարքում:

Հռիփսիմէն, առաւել քան 7րդ դարի որեւէ այլ յուշարձան, հնարաւորութիւն է տալիս խորապէս ըմբռնելու իր ժամանակը, նրա գեղագիտական ու կառուցողական խնդիրները եւ զարգացման օրինաչափութիւնները: Մեզ չեն հասել 7րդ դարի գեղագիտական մտքի տեսական աշխատութիւնները, սակայն համարձակերպով կարող ենք ասել, որ Հռիփսիմէն (վերջերս նշուեց նրա հիմնադրման 1350-ամեակը) ինքնին մի հոյակերտ երկ է վաղ միջնադարեան հայ գեղագիտական մտքի, եւ որպէս այդպիսին, դեռեւս կարօտ է խոր ուսումնասիրութեան:

Ճարտ. ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՓՈՔՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դ. դարու առաջին կիսուն կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենային Հայերու եւ Մասքութներու (Կովկասեան լեռներու հիւսիսը բնակող քոչուոր ցեղ մը, որ կ'արշաւէր Հայաստանի վրայ), ինչպէս նաեւ Հայերու եւ Պարսիկներու միջեւ: Յատկապէս համաժողովրդական բնոյթ ունէին պարսիկ արշաւող բանակներուն դէմ մղուած կռիւները, որոնցմէ ծանօթ են երկուքը: Երկրորդը Բիւզանդ կը կոչէ «Պարսից եւ Հայոց միջեւ տեղի ունեցած մեծ պատերազմ»:

Հայկական ուժերու առաջնորդն է Վաչէ Մամիկոնեան՝ «Մամիկոնեան տան նահապետը» եւ «Մեծ Հայքի սպարապետը», որ քաջի եւ հերոսի առասպելական համբաւ ձեռք ձգած էր: Անոր հետ պատերազմողներուն գլուխն անցած էր նոյնպէս քաջահամբաւ Վահան Ամատունին, որ կարգուած էր զօրավար: «Նախարարական զօրքերու ազատներու բանակը, արքայական զօրքը՝ տասնեակ հազարաւոր անանուն զինուորներ, այս կռիւներուն մէջ քաջութեան եւ անձնուիրութեան համբաւ ձեռք ձգեցին: Առանձնապէս մեծ թիւ կազմեցին Հայոց զոհերը Պարսիկներուն դէմ մղուած երկրորդ՝ «Մեծ պատերազմին ընթացքին», ուր հերոսի մահով ինկաւ ծեր «Հայոց մեծ սպարա-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բայց եթէ Սուլթանը Սահմանադրութիւնը տալու դիտաւորութիւն ունի, ի՞նչ պէտք կայ երիտասարդ Թուրքերը հալածելու, քանի որ անոնք ալ ուրիշ բան մը չեն պահանջեր:

— Սուլթանը կ'ուզէ որ ճնշումի տակ գործած չըլլայ. ահա իր նպատակը: Ռումէլիի մէջ վերջերս տեղի ունեցած զինուորական ըմբոստութեան դէպքերը չափազանց ազդած են իր վրայ եւ որոշած է խստօրէն զսպել զանոնք... իսկ գալով այն ազատականներուն որոնք փափաք կը յայտնեն Թուրքիա վերադառնալու, անոնք գրկաբաց պիտի ընդունուին, բաւ է որ խոստանան յեղափոխական շարժումներ չյարուցանել, իսկ անոնց հանդէպ ամէն տեսակ միջոցներ ի գործ պիտի դրուին, նոյնիսկ դիմում պիտի ըլլայ եւրոպական պետութիւններու, որպէսզի իրենց երկիրներուն մէջ գտնուող Թուրք խռովարարները արտաքսուին...

— Այդ դիմումը յաճախ եղած եւ միշտ մերժումներու հանդիպած է, ընդմիջեց Մէհմէտ Ջիա որ սկսած էր հասկնալ թէ դեսպանը ո՞ւր կապել կ'ուզէր իր խօսքը:

— Մինչեւ հիմա այնպէս եղած է այո, բայց ես կը վախնամ որ պետութիւններէն գոնէ մէկ քանին պիտի ընդունին Սուլթանին առաջարկը, բնականաբար ի փոխարէն մեծամեծ առաւելութիւններ ձեռք ձգելով:

— Ուրեմն խորհուրդ կուտաք որ Պոլիս վերադառնամ, ըսաւ Մէհմէտ Ջիա ժպտելով:

— Ես որեւէ խորհուրդ չեմ տար, այլ կացութիւնը կը պարզեմ այնպէս ինչպէս որ է: Սուլթանին ներկայ տրամադրութիւնները նկատի առնելով ես իբրեւ անկեղծ հայրենասէր՝ այնպէս կը կարծեմ, որ ամէնուս պարտականութիւնն է երթալ բոլորուիլ իր շուրջը եւ զայն ուղիղ ճամբու մը առաջնորդել...:

— Ապտիւլ Համիտ երբեք չի կրնար ուղղութեան գալ...

— Բայց անգամ մըն ալ փորձենք, ի՞նչ կը կորսնցնենք: Զոր օրինակ եթէ որոշէք Պոլիս դառնալ, ես կարող եմ ամէն ապահովութիւն տալ ձեզ յանուն Սուլթանին:

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի իմ անձնական ապահովութիւնս:

— Անկէ զատ, ու ասիկա կ'ըսեմ ոչ թէ ձեզ շլացնելու կամ կաշառելու անարգ նպատակով, այլ մի միայն մեր թշուառ երկրին շահուն համար, երբ յանձն առնէք Պոլիս դառնալ, ձեզի համար բաց պիտի ըլլան բոլոր ասպարէզները, ամէնէն կարեւոր ու բարձր պաշտօնները: Եւ հայրենիքը ի՛նչ օգուտներ չի կրնար քաղել եթէ ձեզի պէս լուսամիտ ու ազատական մարդ մը, օրինակի համար, ներքին գործերու կամ հանրային կրթութեան նախարար ըլլայ...

— Ատիկա կարելի է եթէ նախ Սահմանադրութիւն հռչակուի...

— Բայց մէկ օրէն միւսը ի՞նչպէս կ'ուզէք որ Թուրքիա Սահմանադրական դառնայ... բաւ է որ Սուլթանը ինք ուզէ ազատական ոգիով կառավարել երկիրը, այն ատեն, քանի մը տարի ետքը, Սահմանադրութիւնը պիտի գայ, առանց յանկարծական տակնուվրայութեան:

— Սահմանադրութիւնը որպէսզի հաստատ մնայ եւ ապրի, պէտք է որ հակառակ Սուլթանին կամքին ու ժողովրդեան ուժով հռչակուի:

— Բայց այդ ձեր ըսածը անկարելի է Թուրքիոյ մէջ, միթէ Թուրքիոյ ժողովուրդը որեւէ կամք ունի՞:

— Ես ժողովուրդ ըսելով կը հասկնամ նաեւ բանակը...:

— Այսինքն մէկ քանի հարիւր սպաներ որոնք երիտասարդ Թուրքերուն յարած են:

— Մէկ քանի հարիւրը կրնայ մէկ քանի հազար ըլլալ...:

— Իցի՛ւ թէ կարելի ըլլար, բայց սիրելի Մէհմէտ Ջիա պէյ, կը տեսնեմ որ ամէն պատրանքներով միայն կ'ապրիք, ամէն յեղափոխականներու պէս, եւ իրականութեան վրայ գաղափար չունիք:

— Ընդհակառակն, երբեք սնոտի յոյսերով չեմ օրօրուած եւ եթէ այս միջոցին բանակին ակնարկեցի, պատճառը այն է որ, գիտեմ թէ հայրենիքի փրկութիւնը միայն անոր ձեռքով պիտի կատարուի...

— Եթէ կը ներէք ձեզի քիչ մը լուսաբանեմ, ըսաւ Մինիր փաշա:

— Ամենայն հաճութեամբ մտիկ կ'ընեմ ձեզի:

— Իրաւ է որ Ռումէլիի բանակին մէջ տեղի ունեցած ըմբոստութեան մէկ քանի շարժումները բաւական վրդովում պատճառեցին Սուլթանին եւ միւս կողմէ չափազանց խանդավառութիւն յառաջ բերին յեղափոխական Թուրքերուն մէջ, սակայն ափսոս որ ենթադրուած կարեւորութիւնը չունէր այդ զինուորական շարժումը մանաւանդ որ լոկ մէկ քանի յանդուգն սպաներու անձնական փորձերն էին որոնք վիժեցան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 140)

պետը» Վաչէ Մամիկոնեան:

Մատենագրական վկայութեամբ՝ ամբողջ Հայաստան աշխարհը մեծ ու փոքրով սգաց իրեն համար զոհուած զաւակներուն՝ «գացողներու տառապանքները մնացածներուն համարելով»: Ու ապա, երբեւ մեր պատմութեան չորրորդ հաբիւրամեակի սքանչելի արարք, առաջին անգամ ըլլալով հաստատուեցաւ օրէնք մը, ըստ որուն պահանջ կը դրուէր տեւապէս յիշել հայրենիքին պաշտպանութեան համար զոհուածները, ամէն տարի յիշատակի տօն կատարել՝ յաւերժացնելով անոնց հայրենասիրութիւնը, ինչպէս նաեւ հոգ ու խնամք տանիլ զոհուածներուն հարազատներուն:

Հասկնալի պատճառներով, այս սքանչելի օրէնքը ստեղծելու գաղափարը վերագրելով օրուան քահանայապետ Վրթանէս Ա. Պարթեւին (333–337), Փաւստոս Բիւզանդը անոր բերնով այսպէս կը պատմէ իրողութիւնը.

«Վրթանէսը... սփոփում էր եւ ասում. «Մխիթարուեցէք Քրիստոսով, որովհետեւ նրանք, որ մեռան, մեր աշխարհի, եկեղեցիների եւ աստուածատուր հաւատի համար (մեռան), որպէսզի մեր աշխարհը չքերուի, քարուքանդ չլինի... Եթէ թշնամիները մեր աշխարհը գրաւեն, այստեղ կը հաստատեն անօրէն, անհաւատ, անաստուած կարգեր, որ յուսանք, թէ երբեք լինելու չէ: Իսկ մեր բարեպաշտ նահատակները այս բանի համար պատերազմ մղեցին եւ չարիքը մեր աշխարհից հեռացնելով՝ մեռան... Եւ նրանք, որ իրենց կեանքը չխնայեցին... պէտք է մեծարուեն Քրիստոսի համար զոհուածների հետ: Ուրեմն նրանց չողբանք, այլ արժանապէս պատուենք նահատակների հետ, մշտական կարգ սահմանենք ամբողջ մեր աշխարհում, որ ամէն ոք անխափան կատարի սրանց բարի յիշատակը...»: Եւ Վրթանէս մեծ քահանայապետը օրէնք սահմանեց՝ երբրում տարեց տարի նրանց յիշատակը կատարել, ինչպէս եւ նրանցը, որոնք նոյն կերպ երկրի համար կը մեռնեն: Կանոն դրեց՝ որոնց անունները յիշել Աստծու սեղանի առաջ պատարագի ժամանակ՝ երբ սրբերի անունները յիշատակուեն, որոնցից յետոյ՝ սրանցը, իսկ ընկածների հարազատներին հոգ եւ խնամք տանին...»:

Հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ պատուեց հայրենիքի համար զոհուածներուն յիշատակը: Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է Վարդանանց գինուորներու եղբայրական գերեզման – սրբատեղին Եղեգնաձորի մէջ, որ կայ մինչեւ հիմա, ժամանակ Ե. դարուն Երուսաղէմի խճապատկեր արձանագիր – յիշատակարանը, որ վկայուած առաջին յուշարձանն է այն հերոսներուն յիշատակին, որոնք ինկան հայ ժողովրդական – ազատագրական կռիւներուն մէջ եւ մնացին իբրեւ անանուն հերոսներ մեր պատմութեան մէջ:

Հ. Զ.

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐԸ

— ՎԵՆԵՏԻԿ —

«Արտասահման կատարած մեր երկար շրջապտոյտին լաւագոյն եւ անմոռանալի պահն է որ ապրեցանք այսօր». այսպէս խօսողը տիկին Հասրաթեանն էր, Հայոց մայրաքաղաքին սիրուած քաղաքապետին կողակիցը. իրեն կը ձայնակցէր Հայաստանի առուտուրի փոխ–նախարարը:

Անոնց այցելութիւնը մեր վարժարանին մէջ, Կիրակի Ապրիլ 13ին, բոլորովին պատահական էր եւ կը զուգադիպէր մեր հերթական (կիրակնօրեայ) մշակութային հանդէսին՝ այդ անգամ նուիրուած Երեւանի 2750ամեակի ոգեկոչումին:

Ցիրաւի՝ երեք տարի առաջ էր, երբ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի երէց աշակերտները, ընդառաջ երթալով Տեսչութեան փափաքին, կը ձեռնարկէին կազմակերպել պարբերաբար մշակութային հանդէսներ, նուիրուած բոլոր ժամանակներու հայ ազգային արժէքներուն՝ ամէն մարզերու մէջ:

Անորոշութեամբ սկսած այս ձեռնարկը, քիչ առեննուան մէջ այնքան յաջողութիւն կը գտնէր, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով ամէնուն մէջ, որ պարբերաբար ծրագրուած այս հանդիսութիւնները կը վերածուէին կիրակնօրեայ հաւաքոյթներու, որոնք աւանդութիւն դարձած ծէսի մը նման կը շարունակուէին իրագործուիլ հետզհետէ աւելի խանդավառութեամբ, բարձրագոյն կարգի աշակերտներու աջակցութեամբ:

Այս տարուան հաւաքոյթներուն գլխաւոր նիւթերն եղան, Շիրվանզադէ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, որուն միաժամանակ ծննդեան 140 եւ մահուան 100ամեակը տօնուեցաւ: Յաջորդաբար ուրիշ երկու հաւաքոյթներու ընթացքին կատարուեցաւ դասախօսութիւն մը հայ ճարտարապետութեան մասին. ուրիշ առիթով մը ծանօթացանք ամերիկահայ աշխարհահռչակ արձանագործ Ռուբէն Նաքեանի. իսկ մասնայատուկ փայլով նշուեցան մեր պատմութեան ամենանուիրական զոյգ ոգեկոչումները՝ Վարդանանց եւ Ապրիլեան Նահատակներուն: Հաւաքոյթները կը վայելեն Տեսչութեան բարոյական եւ նիւթական անվերապահ աջակցութիւնը եւ միշտ տեղի կ՚ունենան անոր նախագահութեամբ:

Հայրենասիրութեան բարձր գաղափարականի նուիրուած այս մշակութային հաւաքոյթներուն նպատակն է՝ ստեղծել նոր հոգեբանութիւն մը հայ երիտասարդին մէջ, տալ անոր գիտակցութիւնը՝ ազգին մէջ ունեցած իր դիրքին ու անոր պարտականութիւն եւ պատասխանատուութիւն իբր ապագայ առաջնորդ իր սերունդին մէջ:

Սակայն այս ամէնը կը կատարուին միայն ճանչցնելէ ետք մեր ազգին փառաւոր անցեալը, իսկական արժէքը մեր ժողովուրդին, աշխարհի բովանդակ ազգութիւններուն դիմաց, մեր մշակութային պատմութիւնը եւ մեր պատմութեան պանծալի ու նաեւ մութ էջերը, որպէսզի գիտնանք անցեալը դաստիարակը ընել մեր պատմութեան նոր գրուելիք էջերուն:

ՌՈՊԷՐ ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Աշակերտ Մ.–Ռ. Վրժ.ի)

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԿԱՄՔԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ»ՅԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՄՈՆԹՐԷԱԼ, (Ցառաջ).— Ներկայ տարեշրջանի Լիկի խաղերուն նախօրեակին, Հ.Մ.Ը.Մ. – Կամքի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր բարեկամական մրցում մը ընդառաջ երթալու, Օթուայի յունական խումբին հետ, որ նախապէս նամակով մը տեղեկացուցած էր խնդրանքը:

Արդարեւ, վարչութիւնը յարմար նկատելով այս մրցումը թէ՛ որպէս փորձ եւ թէ որպէս նոր խաղացողներու մերձեցում եւ ճանաչում, ընթացք տուաւ վերոյիշեալ խնդրանքին:

Կիրակի, Մայիս 4ի առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ առջեւէն բոլոր տղաքը համախումբ, օթոպիւսով մեկնեցան Օթաուա:

Կիրակի էր: Արեւը կը շողար երկնքին վերեւ, երգելով, կատակելով, խնդալով, հաճելի եւ հանգիստ ճամբորդութենէ մը ետք հասանք Քանատայի մայրաքաղաքը՝ Օթաուա: Կէսօրուան թեթեւ ճաշէ մը ետք, ժամը 2ին մեկնեցանք ուղղակի որոշուած դաշտը:

Տղոց ուրախութիւնն ու երջանկութիւնը չափ ու սահման չունէր, նոր տարեշրջանի սեմին, վերանորոգած իրենց ուժն ու թափը, կորովն ու հաւատքը, անհանդարտ մանուկի մը պէս, վճռական իրենց խօսքին եւ գործին, Հայու անընկճելի եւ անպարտելի ոգեկանութեան մը զգացումը կը թեւածէր անոնց հոգիներուն խորը: Հայու անունն ու համբաւը տարածելու մարմաջը դարձած էր ամէնէն հրամայական պահանջներէն մէկը:

Ժամը 3ին Քարլթըն համալսարանի մարզադաշտին վրայ սկսաւ խաղը, ծաղկեփունջերու փոխանակումներէ ետք:

Առաջին կիսախաղին մեր տղաքը գեղեցիկ եւ լաւ խաղ մը ցուցադրեցին, շնորհիւ մարզիչներու ցուցմունքներուն եւ ըրած թելադրանքներուն:

Խաղի 30րդ վայրկեանին, Արթօ Աբգարեան խաղի բերելով հակառակորդ յետսապահ գիծը, բերդապահին աջ անկիւնէն նշանակեց Ա. կէտը: Հազիւ երեք վայրկեան անց, կրկին Ա. Աբգարեան զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց յաղթանակի Բ. կէտը:

Սոյն կէտէն ետք խաղը շարունակուեցաւ երկուստեք լաւ էջքերով, որոնք չյանգեցան որեւէ արդիւնքի:

Անշուշտ որպէս առաջին մրցում կային շատ տկար կողմեր, թերութիւններ, սխալներ: Բայց պէտք է ըսել, որ ընդհանուր առմամբ մեր տղաքը իրենց կարելին ըրին որոշ չափով մը: Կրնան աւելին ընել, եթէ երբեք լրիւ եւ կատարեալ հետեւին փորձերուն եւ մարզիչներու թելադրանքներուն եւ բացատրութիւններուն:

Առաջին կիսախաղը վերջ գտաւ 2–1 արդիւնքով:

Երկրորդ կիսախաղը փորձի առիթ մը եղաւ նաեւ Բ. խումբի տղոց, որ իրենք ալ իրենց յաղթանակի բաժինը բերին սոյն մրցման: Խաղի 51րդ վայրկեանին կրկին Արթօն նշանակեց կէտ մը, խաղի բերելով բերդապահը:

Այս մրցման որպէս լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին եղբայրներ՝ Վահրամ Դանիէլեան, Սերգօ Յովսէփեան, Գառնիկ Գալֆայեան եւ Անթօն, որոնք մրցման ողնասիւները հանդիսացան:

Եղբ. Հ. Հաճեան խաղի վերջաւորութեան, առիթէն օգտուելով գնդակը տեղաւորեց բերդապահի ոտքերուն մէջէն բերդէն ներս, նշանակելով խումբին չորրորդ եւ վերջին կէտը:

Հակառակորդ խումբը կրցաւ նշանակել մէկ կէտ միայն:

Խաղը վերջ գտաւ 1ի դէմ 4 «Արմենիա»–յի յաղթանակով:

«Արմենիա»յի այս յաղթանակին առթիւ, մեր տղոց կը մաղթենք յաջողութիւն եւ փայլուն նուաճումներ, յառաջիկայ Լիկի խաղերու ընթացքին:

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Իսկէն Ֆիլիփ Շահինեան «շատ պատուաբեր» որակումով անցուցած է բժշկական իր աւարտաճառը Մայիս 19ին հետեւեալ նիւթին շուրջ.—

Le temps de doublement des cancers broncho-pulmonaires. Problèmes posés par la croissance des tumeurs humaines.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (494)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ինչո՞ւ օգնութիւն չէր աղաղակած դաւաճանութեան գործադրութեան միջոցին, ինչո՞ւ փախած էր, աղջկան հա՞յրն էր թէ ոչ, վերջապէս իրօք ա՞ն էր այն մարդը զոր Թենարտիէ կարծած էր ճանչնալ. թերեւս սխալա՞ծ էր արդեօք Թենարտիէ: Ասոնք ամէնքն ալ անլուծելի խնդիրներ էին: Սակայն այս ամէնը չէր կրնար ամենեւին նուազեցնել Լիւքսէնպուրկի նորատի աղջկան հրեշտակային գեղեցկութիւնը: Կսկծալի վիշտ: Մարիուս սրտին մէջ սիրահէտ կիրք մը, իսկ աչքերուն վրայ խաւարին վարագոյր մը ունէր: Կը հրուէր, կը քաշուէր, բայց չէր կրնար շարժիլ: Ամէն բան բնաջինջ եղած էր, բացի սէրէն:

Սէրէն իսկ բան մը պակսած էր: Մարիուս կորսնցուցած էր սիրոյ բնազդները եւ յանկարծական լուսաւորութիւնները:

Հասարակօրէն այս բոցը որ կ՚այրէ մեզ եւ քիչ մը կը լուսաւորէ, օգտակար նշոյլ մը դուրս կուտայ մեզի համար:

Մարիուս ալ ոչ իսկ կը լսէր սիրոյ խորին խորհուրդները:

Ամենեւին չէր ըսեր ինքնիրեն.

«Հոն երթա՞մ արդեօք, սա փորձը ընե՞մ արդեօք»:

Այն, զոր այլեւս չէր կրնար Իւրսիւլ անուանել, անշուշտ տեղ մըն էր. Մարիուս ամենեւին չէր գիտեր թէ ո՛ր կողմէն պէտք է փնտռել զայն: Իր ամբողջ կեանքը հիմա երկու բառի մէջ կ՚ամփոփուէր, այսինքն բացարձակ անստուգութիւն մը, անթափանցելի մշուշ մը:

Սրտագին կը փափաքէր միշտ տեսնել այդ աղջիկը, բայց այլ չէր յուսար տեսնել:

Այս չի բաւեր, ահա՛ նորէն թշուառութիւնը կուգար:

Մարիուս կը զգար թէ այս սառնաբեր շունչը բոլորովին մօտ է, ետեւն է:

Այս բոլոր փոթորիկներու միջոցին եւ արդէն ժամանակէ մը ի վեր դադրած էր աշխատելէ, եւ չկայ բան մը որ գործը դադրեցնելու չափ վտանգաւոր ըլլայ: Աշխատասիրութիւնը սովորութիւն մըն է, որ եթէ ձգուի, կ՚անհետանայ:

Սովորութիւն, զոր դիւրին է թողուլ, այլ դժուարին է նորեր առնել:

Մինչեւ աստիճան մը մտախոհութիւնը լաւ է, չափաւոր քաղաքականութեամբ առնուող թմրաբեր դեղի մը պէս:

Աշխատող իմացականութեան մը երբեմն տաժանելի տենդերը կը հանդարտեցնէ այն, եւ մտքին մէջ ծնունդ կուտայ թոյլ եւ թարմ շոգիի մը, որ յստակ խորհրդածութեան դերբուկ շուրջերը կ՚ուղղէ, հոն հոս պակասներ եւ անջրպետ կը լեցնէ, ամբողջութիւնները կը կապէ եւ գաղափարներու անկիւնները կը բութերաւորէ:

Բայց շատ մտախոհութիւնը կ՚ընկղմէ եւ կը խեղդէ: Վա՜յ անոր որու արհեստը միտքով աշխատիլ ըլլալով մտածելէ կը դադրի բոլորովին եւ մտախոհութեան կ՚իյնայ:

Կը կարծէ ան թէ դիւրութեամբ վեր պիտի ելլէ նորէն, եւ կ՚ըսէ իւրովի թէ վերջապէս երկուքն ալ միեւնոյն բանն է: Սխա՛լ:

Մտածումը իմացականութեան աշխատութիւնը, իսկ մտախոհութիւնը հեշտութիւնն է: Մտածումին տեղ մտախոհութիւնը ընդունիլը թոյն մը սնունդի հետ շփոթել է:

Ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, Մարիուս նախ մտախոհել սկսած էր: Սէրը վրայ հասած է բոլորովին եւ դահավիժած էր զինքն անառարկայ եւ անյատակ ցնորքներու մէջ:

Այս վիճակի մէջ մարդ ալ երբ տունէն դուրս կ՚ելլէ, երազելու համար կ՚ելլէ: Ծուլութեան ծնունդ, աղմկալի եւ մնայուն վիհ:

Եւ քանի որ գործը կը պակսէր, պիտոյքը կ՚աւելնար. օրէնք մըն է ասիկա: Մտախոհ մարդը բնապէս զեղխ եւ մեղկ է. թուլցած միտքը չի կրնար ճնշուած կեանքով ապրիլ:

Այս կերպ ապրելու մէջ չարութեան հետ խառն բարութիւն կայ, վասնզի եթէ մեղկութիւնը փրկաւէտ եւ լաւ է:

Բայց աղքատ, վեհանձն եւ ազնիւ մարդը երբ չաշխատիր, կը կորսուի: Աղբիւրները կը չորնան, պիտոյքները երեւան կ՚ելլեն:

Աղէտաւոր դարուվար, ուրկէ ամէնէն պարկեշտները եւ ամէնէն անխախտները կը սահին ամէնէն տկարներու եւ ամէնէն մոլիներուն պէս, եւ որուն ծայրն է սա երկու ծակերէն մէկը, այսինքն ինքնասպանութիւն կամ եղեռնագործութիւն:

Մարդ երբ շարունակ երազելու համար դուրս կ՚ելլէ, օր մըն ալ ծովը նետուելու համար կ՚ելլէ:

Մտախոհութեան ծայրայեղութիւնը Էսգուսներ եւ Լպրաններ կը կազմէ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար իյնական Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին Հայրենիքը և Ս. Աթոռը։ Ինչպէս նաեւ 1968–1969ի շրջանին մահացած իր անդամներուն՝ Տոքթ. Գ. Գէորգեանի, Տոքթ. Մելիք Փարսատարեանցի եւ Յարութիւն Պալեանի յիշատակին։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադրութեան 90ամեայ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Աննա Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զոլաքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ (Յունիս 1) ժամը 11ին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մըկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսա մեռած Տրապիզոնցիներու յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակ. Միութիւնը՝ Յունիս 1ի Կիրակիին՝ Մայրերու Օրը կազմակերպած է Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ, յարգանքի տուրք մը, բոլոր անդարձ մեկնող տարաբախտ Պոլսեցիներու հոգւոյ յիշատակին։

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն եւ երգեցողութիւն պիտի կատարուի Պոլսեցիներու Միութեան անդամներու կողմէ։

Ի գիտութիւն հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. կայանին համար, Տիկին Ա. Հախնազարեանէ իր ամուսնոյն Սմբատ Հախնազարեանի մահուան 13րդ տարեդարձին ի յիշատակ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Բաց է ԿԻՐԱԿԻ

Ցերեկները՝

Déjeuners d'Affaires
18 F. Tout compris

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, ընկեր Ս. Աւտոյեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 100–ԱՄԵԱԿԸ

Այս Կիրակի ժամը 14էն 15 Ֆրանսէնթէրէն, միջին ալիք 498 մեթր (Լիոնֆեժիոնալ)։ Ժան Սալվեան կը ներկայացնէ Անոյշը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին Քափէ Ռեժանի սրահը, Մեթրօ Քատէ, կը խօսի Ամերիկայի «Ֆլորիտա-Ատլանթիկ» համալսարանի ընկերաբանութեան դասախօս Փրոֆ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Ազգային հոգիի վերադարթնումը հայ երիտասարդութեան մէջ», նախագահութեամբ Փրոֆ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի երիտասարդութիւնը։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Յունիս 1ին, Մայրերու տօնին առիթով, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ ամէն տարիներու պէս, յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու Ս. պատարագի եւ իր Մատաղին ուխտը կատարելու։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տրէվի» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը։ Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 եւ Տիկին Ոսկունեանի 254-17-74։ Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուար Մոնթոլոնէն։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ։

Գին 15 փրանք

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
(ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Այս Կիրակի օր, Մայրերու տօնին առթիւ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Նորվան Աբեղայ Զաքարեան։

Կըհրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։



ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով
— 468-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléphonant 468-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.)։

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ « ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ » ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կիրակի 1 Յունիս 1969, կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին, Օթէլ Սկրիպի շքեղ սրահին մէջ

20, Avenue Georges-Clémenceau, NICE

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ Կը բանախօսէ ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ Ը ԿՈՎԿԱՍ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

PALAIS DES SPORTS D'ALFORTVILLE, RUE DE ROME

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 30, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Կը մասնակցին ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ եւ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

ԿՈՎԿԱՍ խումբը (Ալֆորվիլի հայ ժողովրդական համոյթ)

Ռուսական ժողովրդական խումբի սոլիսթները, ղեկավարութիւն՝ Վ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ և առաջին անգամ ըլլալով Ալֆորվիլի մէջ

ԻՎԱՆ ՌԵՊՐՈՖ

ՄՈՒՏՔ 10 եւ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել՝ Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանէն, Ֆիլիփի սրճարանէն (Փլաս Քառնօ), Լէ Թրուա Մարշ (Փլաս տիւ Փըթի - Փոն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ նահանգի Մուրատ Ու-սում. Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ անդամակցութիւն փափաքող նահանգին պատկանեալ հայրենակիցները անխտիր, Մայիս 31 Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, հայրենակից Նշան Սայրենեանի բնակարանը, 141 Պուլվար Ռոտէն, Իսի, Մէրի տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 191 եւ իջնել Շըմէն տը վինե։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Սանսանուհիի վերաբերեալ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի (3 Յունիս) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայրենակց. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մայիս 31) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ — Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի (Յունիս 4) երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկ. Թորոսեանի բնակարանը՝ 88, Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան։

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՒՆԻՍ 1, ԺԱՄԸ 15էՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՆՋՈՅՔ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ
ԵՒ ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT, 26, Rue Troyon, 92 - SEVRES

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 31 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 31 MAI 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11525 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.525

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

(1882–1969)

Գ.

Իր կեանքի վերջին շրջանին յայտնութիւն մը եղաւ ողբացեալ Վրացեան իբրեւ սրամիտ գրող եւ լաւ պատմող, երբ 1955ին Գահիրէի մէջ հրատարակեց Կեանքի ուղիներով չորքին Ա. հատորը, Դէպքեր, դէմքեր, ապրումներ ենթախորագրով: Այս հատորը չատոնց սպառած ըլլալով, անոր Բ. տպագրութիւնը լոյս տեսաւ Պէյրութ՝ 1967ին Համազգայինի տպարանէն, ուր հրատարակուեցան չորքին միւս հատորները:

Կեանքի ուղիներով միայն ինքնակենսագրութիւն չէ: Այնտեղ կը հանդիպինք բազմաթիւ հայ դէմքերու, որոնք որեւէ ձեւով հանրային գործունէութիւն են ունեցած:

Ըսինք թէ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով նոր ասպարէզ մը բացուեցաւ Վրացեանի առջեւ: 1918 Մայիսէն Յունիս մասնակցած էր Պաթումի խորհրդաժողովին, Քաջազնունիի եւ Խատիսեանի կողքին:

Ընտրուած էր անդամ Հայաստանի Խորհրդարանի եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի (1919 Սեպտ.ին, 9րդ Ընդհ. Ժողովին կողմէ):

Հայաստանի անդրանիկ վարչապետ Յովհ. Քաջազնունի մասնաւոր առաքելութեամբ Ամերիկա մեկնած ըլլալով, նորընտիր վարչապետ Ալ. Խատիսեան 1919 Ապրիլ 3ին դահլիճին մէջ առաւ Վրացեանը իբրեւ նախարար գիւղատընտեսութեան, պետական գոյքերու եւ աշխատանքի, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի առաջարկով:

Հայաստանի կառավարութեան մաս կազմեց նաեւ, երբ 1920ի Մայիսեան դէպքերուն հետեւանքով Խատիսեանի դահլիճը իր տեղը տուաւ Բիւրօ–կառավարութեան:

Տագնապալի օրեր էին: Հարաւէն եւ հիւսիսէն հարեւանները ձեռք ձեռքի տուած կը քանդէին անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Քեազիմ Քարապէքիրի բանակները նստած էին Ալեքսանդրապոլ, մինչ բոլշեւիկեան 11րդ զօրաբաժինը Հայաստան կը մտնէր խորհրդայնացած Ատրրբէջանի սահմաններէն:

Տխուր պարտականութիւն մը կը վիճակուէր իրեն անել կացութենէն դուրս գալու համար: Հ. Օհանջանեանի կառավարութիւնը կը հրաժարէր 1920 Նոյեմբերի վերջերը: Վարչապետ կը դառնար Վրացեան, որուն դահլիճը շատ կարճատեւ կեանք մը ունեցաւ: Դեկտ. 2ին Լըգրանի հետ կնքուած համաձայնագրով Հայաստանի կառավարութիւնը յանձնուեցաւ բոլշեւիկեան Ցեղկոմին:

Պատմութիւնը հանրածանօթ է: Եկուորները չյարգեցին իրենց յանձնառութիւնները: Հայկ. բանակի սպաները աքսորեցին, բանտերը լեցուցին քաղաքական գործիչներով եւ կողոպտեցին մինուճար Հայաստանի աղքատ ժողովուրդը:

1921 Փետր. 18ին պայթեցաւ ժողովըրդական ապստամբութիւն մը բոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ: Կազմուեցաւ «Փըրկութեան Կոմիտէ», որուն նախագահն էր Վրացեան: Կարմիրները դուրս քշուեցան Հայաստանէն: Քառասուն օր վերջ, Ապրիլ 2ին վերադարձան զերակշիռ ուժերով:

Բոլշեւիկեան կացիններէն ու աքսորէն ազատած մտաւորական – հանրային դէմքեր հեռացան Հայաստանէն՝ Զանգեզուրի մէջ որոշ դիմադրութիւն ցոյց տալէ ետք: Վրացեան, Քաջազնունիի եւ Լեւոն Շանթի հետ կ'այցելէ Պարսկաստան, Իրաք, Հնդկաստան եւ Եգիպտոս: Յետոյ Պոլսոյ ճամբով կուգայ Եւրոպա: Պուքրէշի Պատասխանատու Մարմնի խորհըրդաժողովէն վերջ (1921), 1923ին կը մասնակցի Վիէննայի դաշնակցական խորհըրդաժողովին: Յետոյ կը հաստատուի Փարիզ, ուր 1924ի 10րդ եւ 1929ի 11րդ Ընդհ. Ժողովներէն կ'ընտրուի Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ:

1928ին Փարիզի մէջ կը հրատարակէ իր կոթողական գործը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւն (քանի մը տարի առաջ նոյնին Բ. տպագրութիւնը լոյս տեսաւ Պէյրութ):

1933ին, երբ Բիւրօն փոխադրուեցաւ Գահիրէ, Վրացեան մնաց Փարիզ, ուր հրատարակեց վէմ արժէքաւոր պարբերաթերթը, 24 թիւ, 1933էն մինչեւ 1938: 1929ին մաս կազմեց Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն: Փարիզի մէջ գրագեցաւ երիտասարդներով, որոնց դասախօսութիւններ տուաւ Հայոց պատմութեան եւ ազատագրական շարժումներուն մասին: Րաֆֆի խումբը ցարդ երախտագիտութեամբ կը յիշէ զինքն ու միւս դասախօս ընկերները: 1936ին այցելեց Հարաւային Ամերիկա:

Ուրիշ Նանսէնեան հպատակներու նման չկրցաւ մասնակցիլ 1938ի 13րդ Ընդհ. Ժողովին, որ գումարուեցաւ Գահիրէ: Պատերազմի նախօրեակին՝ 1939ին անցաւ Հիւսիսային Ամերիկա, ուր մնաց մինչեւ 1951ի ԺԵ. Ընդհ. Ժողովը:

1945ին իբրեւ նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբին, յուշագիր ներկայացուց ՄԱԿի Սան Ֆրանսիսքոյի ժողովին: Փարիզի մէջ ալ ունէինք Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբ, որուն հետ կապ կը պահէր մեր միջոցով: Բազմաթիւ նամակներ ունինք իրմէ:

Նիկոլ Աղբալեան 1947ին, Լեւոն Շանթ 1951 Նոյեմբ.ի վերջերը մեռած ըլլալով, Վրացեան նշանակուեցաւ տեսուչ Պէյրութի Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանին: Պաշտօն՝ զոր վարեց 1952էն մինչեւ իր մահը:

Բացի Հայաստանի Հանրապետութենէն եւ Կեանքի ուղիներովի վեց հատորներէն, հրատարակած է խարխափումներ՝ Պոսթըն՝ 1924ին, իբրեւ պատասխան Քաջազնունիի Հ. Յ. Դ. անելիք չունի այլեւս գրքոյկին, Հ. Յ. Դ. Դիւանը, 2 հատոր, Պոսթըն 1934–1938, Հ. Յ. Դ. վաւերագրական՝ Պոսթըն, 1950, Հայաստան բոլշեւիկեան մուրճի եւ թրքական սալի միջեւ՝ Պէյրութ, Հին թղթեր Նոր Պատմութեան համար՝ Պէյրութ, Յետ մահու՝ Քաջազնունիի, Պէյրութ, եւն.: Պատերազմէն վերջ Ամերիկայի մէջ վեց տարի 1943–1949 հրատարակած է Հայրենիք Տարեգիրք Տօնացոյցը: Աշխատակցած է Յառաջի եւ դաշնակցական բոլոր թերթերուն, ներհուն գրութիւններով:

Յաւէտ յիշատակելի պիտի մնայ իր անունը Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ եւ իր գրական ժառանգութիւնը անսպառ նիւթ պիտի հայթայթէ ապագայ պատմիչներուն:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՈՔ ՈՐՈՇՈՒՄ ՏՈՒԱԾ ՉԷ

Ֆիկառօ Ուրբաթ օր կը հրատարակէր նոր քննութիւն մը զոր պատրաստած էր Սոֆրէսը: Ըստ ասոր, Մայիս 27–28ին, ժողովուրդին տրամադրութիւնները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.—

Փոմփիտու 40 առ հարիւր (կայուն), Փոհէր 31 առ հարիւր (չի համապատասխաներ Իֆոփին որ 27 կը դնէր միայն), Տիւքլօ 17 առ հարիւր (շարունակական բարելաւում), Տէֆէռ 7 առ հարիւր (կորուստ), Ռոքար 3 առ հարիւր եւ միւս երկուքն ալ մէկական առ հարիւր:

Մնաց սակայն որ նոյն քննութիւնը ցոյց կուտայ թէ 100 քուէարկողի վրայ, եթէ 68 առ հարիւրը վերջնապէս որոշում տուած է, 32 առ հարիւրը կրնայ կարծիք փոխել մինչեւ Կիրակի:

Տիւքաթէլ դէմ է այս քննութիւններուն, կ'ըսէ թէ ըստ իր քննութիւններուն Կիրակի օր ձայներու 22 առ հարիւրը պիտի ստանայ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ Վիէնքոնկը 48 ժամուան եւ Ամերիկացիք 24 ժամուան դադար ըրին Բուտտայի ծննդեան տարեդարձին առթիւ:

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐ առանց բողոքի ընդունեցան նոր տուրքերը զորս դրած է կառավարութիւնը, պատերազմական յարաճուն ծախքերու հետեւանքով: Այս տուրքերը կը վերաբերին գլխաւորաբար լիւքս ապրանքներու, արտասահման ճամբորդութիւններու, եւայլն:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Տոքթ. Աթասի ձախ կառավարութիւն մը կազմեց, աւելի ընդլայնուած բայց միշտ պաասական գլխաւորութեան տակ: Համայնավար կուսակցութիւնը իր միակ ու աւանդական նախարարութիւնը կը պահէ՝ Հաղորդակցութեանց:

ԱՆԳԼԻՈՅ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Զօրսեր կը խորհին Կազանտալ Յորդանանի Երուսաղէմի արաբական մասին փոխարէն: Կը մնայ գիտնալ թէ այդ շրջաններու բուն տէրերը համաձա՞յն են որ ուրիշները նման որոշումներ տան:

ԻՏԱԼԻՈՅ երեսփոխանական ժողովը օրակարգին վրայ դրած է ամուսնալուծման հարցը: Օրինագիծը որու շուրջ պիտի սկսին վիճաբանութիւնները ամուսնալուծման 5–6 պարագաներ կը նախատեսէ: Այս նիւթին մասին խօսելու դէմ եղած են քրիստոնեայ – դեմոկրատ միապետական եւ նոր ֆաշական երեսփոխանները:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին մէջ, պահպանողականները յարձակած են Հուսաքի վրայ, որու վարած քաղաքականութիւնը դեռ շատ ազատական կը նկատեն: Արդէն կը թուի թէ բոլոր ճակատներու վրայ եւ քաղաքներու մէջ, ասոնք կը փորձեն ձեռք առնել կըրկին կուսակցութեան ղեկը:

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՕՏ 50 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՀԵՏԵՒԱԾ Է ԴԱԳԱՂԻՆ

Շաբաթ օր, Պէյրութի մէջ տեղի ունեցած է Սիմոն Վրացեանի յուղարկաւորութիւնը աննախընթաց բազմութեան մը ներկայութեան: Ազդակ կը գրէ թէ տեղական լիբանանեան թերթերը 50 հազար կը հաշուեն դագաղին հետեւող բազմութիւնը եւ կ'աւելցնէ թէ Զարեհ Կաթողիկոսէն ի վեր նման թափօր չէր տեսնուած: Անհամար բազմութենէն զատ, ներկայ եղած են նաեւ պետական, կրօնական եւ կուսակցական անձնաւորութիւններ: Ի մէջ այլոց յիշենք Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուցիչը՝ Մէթր Խ. Պապիկեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին ներկայացուցիչը՝ Թէրզեան Եպսկ., Աւետարանական համայնքի ազգապետ Վեր. Հաթիտեան, Կրթական նախարարը՝ Ապուխաթէր, Ֆալանժիստներու պետը՝ Փիէր Ճէմայէլ, հայ երեսփոխաններ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչներ՝ Յարութիւն Ճերեճեան եւ Աւետիս Տէմիրճեան, եւ վերթերան՝ Արսէն Կիտուր, եւայլն, եւայլն:

Արարողութեան նախագահած է Տաճատ Արք., որմէ ետք դամբանականներ խօսած են՝ Առաջնորդը, Գարեգին Եպսկ., Կարօ Սասունի, Մուշեղ Իշխան, Հրաչ Տասնապետեան եւ Սարգիս Զէյթլեան:

Մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մայիս 21ին մէկ օրուան համար Հայաստան այցելած է Ֆրանսայի վարչապետին օգնականը՝ նախարար Ռոպէր Կալէ, որ Խորհ. Միութիւն կը գտնուէր հիւլէական եւ տիեզերագիտական խնդիրներու քննութեան նպատակով: Նախարարին ընկերակցած է Խորհ. Միութեան Ֆրանսայի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը՝ Ռոժէ տը Գլոզօ Սէտու եւ դեսպանատան կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարները:

Հիւրերը առաւօտեան այցելած են Երեւանի ելեկտրոնիք օգտակաձեւ արագացուցիչի կեդրոնը, ուր կեդրոնի տնօրէնը՝ Ա. Ամատունի տուած է հարկ եղած բացատրութիւնները աշխատանքի եղանակներու մասին:

Այնուհետեւ հիւրերը այցելած են Մատենադարանը, ուր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից–անդամ Լ. Խաչիկեան հանգամանօրէն խօսած է ներկայացուած նիւթերու արժէքի մասին: Ռոպէր Կալէ այցելուներու մատեանին մէջ գրած է հետեւեալը. «Մենք հիացումով ծանօթացանք հոս գտնուող նշանաւոր վաւերագիրներուն եւ մանրանկարներուն, որոնք ի յայտ կը բերեն հայկական աւանդութիւններն ու մշակոյթը»:

Ֆրանսացի հիւրերուն վրայ մեծ տպաւորութիւն գործած է Մարտիրոս Սարեանի տուն–թանգարանը: Այս առթիւ անոնք տեսնուած են նկարիչին հետ:

Կէսօրէ ետք նախարարն ու ընկերակիցները այցելած են Բիւրական, ուր ակադ. Վ. Համբարձումեան ֆրանսերէն լեզուով ողջոյնի խօսք արտասանած ու ապա նկարագրած է աստղադիտարանի գործունէութիւնը:

Բիւրականէն ետք հիւրերը ուղեւորուած են դէպի Էրեբունի ամրոցը, այս անգամ դիտելու համար Հայաստանի հին պատմութեան մեծ վկայարանը:

Նոյն օրը Հայաստանի կառավարութիւնը հիւրերուն ի պատիւ տուած է ճաշ, որուն ներկայ գտնուած են Բ. Մուրատեան, Գ. Տէր–Ղազարեանց, Բ. Մարտիրոսեան, Գ. Դաւթեան եւ ուրիշներ:

Մեկնելէ առաջ հիւրերը շրջագայած են Երեւանի մէջ ու այցելած 1915ի Մեծ Եղեռնի զոհերու յուշարձանը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ...

ԿԷՍՈՒԱԿԷՍ

Շուտով քսանեւհինգ տարի կ՚ըլլայ համաշխարհային երկրորդ մեծ պատերազմին վերջանալը, եւ ինչպէս կ՚ըսէր Չըրչիլ, «վերջաւորութեան սկիզբը» 1944ի ամառը սկսաւ եւ վերջացաւ 1945ի Մայիսի սկիզբին, Եւրոպայի համար:

1914–1918ի պատերազմի վերջաւորութեան ամէն տեղ, հակառակ աւերներուն եւ ժողովուրդներու թշուառութեան, հակառակ միլիոնաւոր զոհերուն, ժողովուրդները ուրախութեան ցոյցեր կը կազմակերպէին, «այս վերջին պատերազմն էր, անկէ ետք խաղաղութիւն եւ երջանկութիւն» մեծ ցոյց մը ամէն տեղ, բայց քսան տարի վերջ կը սկսէր երկրորդ մեծ պատերազմը. 1945ին վերջացաւ պատերազմը: Տապալեցաւ հիթլերական բռնապետութիւնը, գրաւուած եւ աւերակ երկիրները գտան դարձեալ իրենց ազատութիւնը, բայց ոչ մէկը լաւատես էր ապագային մասին:

Շատերը, նոր պատերազմներ կը գուշակէին, վէճեր եւ անհանդարտ շրջանի մը կը սպասէին:

Յաղթական երկու հսկաները, Խորհ. Միութիւն եւ Միացեալ Նահանգները, շատ մը հաւաքոյթներու ընթացքին (Թեհրան, Եալթա, Փոցտամ) աշխարհը երկու մասի բաժնած էին արդէն, եւ իրենց ազդեցութեան տակ կը յուսային թէ պիտի կրնային հսկել, կառավարել եւ խաղաղ պահել երկրագունդին բոլոր ժողովուրդները:

Երկար չտեւեց այս գոյավիճակը եւ շուտով սկսան մեծ եւ պզտիկ, տաք կամ պաղ պատերազմները:

×

Պերլինը որ խորհրդանշանը պիտի ըլլար չորս մեծերու (Ամերիկա, Ռուսիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա) համաձայնութեան եւ բարեկամութեան, ուր հաստատուած էր չորսերու զինուորական կառավարութիւն մը՝ կառավարելու Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը, ներդաշնակութեամբ եւ համաձայն դաշնակիցներու քաղաքականութեան, շուտով դարձաւ տեսակ մը կռուախնձոր:

Երեք տարի ետք Պերլինը կը բաժնուէր երկու մասի, Արեւելք եւ Արեւմուտք եւ տարիներու ընթացքին կը շինուէր «Ամօթի պատը» բաժնելով թէ՛ քաղաքին բնակիչները եւ թէ զինուորական կառավարութիւնը: Եկաւ ժամանակ մը պատերազմի վտանգով, քաղաքը առանձնացած, բայց շնորհիւ Ամերիկայի ձեռք առած միջոցներուն, «օդային կամուրջ»ի, արեւմտեան շրջանի պարէնաւորումը դարձեալ կարելի եղաւ եւ աւելի խաղաղ վիճակ մը ստեղծուեցաւ, իսկ ամօթի պատը կատարելագործուեցաւ եւ վերջնականապէս երկուքի բաժնեց Պերլինը:

×

Եւ 1952ին, Քորէայի պատերազմը կը սկսէր: Ճափոնի պարտութենէն յետոյ այդ դժբախտ երկիրն ալ երկու մասի բաժնուած էր: Հիւսիսային մասը ռուսական ազդեցութեան տակ, հարաւային մասը «անկախ» Ամերիկայի պաշտպանութեամբ: Հիւսիսը կը խուժէր հարաւին վրայ՝ ապաւինած Չինաստանի եւ Ռուսիոյ օգնութեան, Միացեալ Նահանգները օժանդակութեամբ «Միացեալ Ազգերու» ուժերուն ալ, կը սկսէին արիւնահեղ պատերազմ մը որ տարիներ պիտի տեւէր: Քիչ մնաց որ հիւլէական ռումբն ալ գործածուէր: Ամերիկայի նախագահը՝ Թըրումըն, իր առաջին մեծ որոշումը կուտար՝ դիմադրել այս յարձակումին: Ամերիկա ընդունեցաւ զինադադար մը, Քորէան վերջնականապէս բաժնուեցաւ երկու մասի, հիւսիս եւ հարաւ: Խաղաղութիւնը դեռ չէ հաստատուած. ժամանակ առ ժամանակ պզտիկ կռիւներ կը սկսին եւ քսան տարիէ ի վեր ժողովուրդին մէկ մասը թշնամի միւսին, կը սպասէ...:

×

1954ին Ժընեւի համաժողովէն ետք Ֆրանսա վերջնապէս կը հեռանար Վիէթնամէն (Նախկին Հնդկաչին) տասը տարիէ ի վեր տեւող կռիւներէ վերջ, ճափոնական գրաւման ժամանակէն սկսած: Այդ դժբախտ երկիրն ալ երկու մասի կը բաժնուէր, պաշտօնապէս. հիւսիս եւ հարաւ, այն յոյսով որ ապագային կարելի պիտի ըլլար միացնել երկու մասերը, ստեղծել անկախ պետութիւն մը:

Զինադադարը քիչ տեւեց եւ քանի մը ժամանակ վերջ սկսաւ սարսափելի պատերազմ մը՝ հիւսիսը հարաւին դէմ, մէկ կողմէն խորհրդային Ռուսիա եւ Չինաստան, իսկ միւս կողմէն Միացեալ Նահանգներ: Ժողովուրդը կը տառապի, կը ջարդուի, երկիրը աւերակներու կը վերածուի, եւ հակառակ խաղաղութեան համար ստեղծուած ժողովի մը, որ Փարիզի մէջ տեղի կ՚ունենայ ներկայիս, կը շարունակուի պատերազմը:

×

Եւ հապա Կիպրո՞սը, յունական պատմական կղզի մը, բռնագրաւուած Թուրքերէն քանի մը դար առաջ: Ժողովուրդին հազիւ մէկ հինգերորդը Թուրք է, մնացեալը՝ Յոյներ: Կարմիր Սուլթանը 1877ին Կիպրոսը Անգլիոյ ծախեց, Թուրք եւ ռուս պատերազմէն յետոյ իբրեւ շնորհակալութիւն Անգլիոյ, որ փրկեց զինքը եւ Թուրքիան ռուսական յարձակման բանակներէն որոնք Պոլսոյ դուռները եկած էին:

1945էն յետոյ Յոյները սկսան իրենց պայքարը ազատութեան համար. կ՚ուզէին իրենց անկախութիւնը եւ Անգլիացիներու մեկնիլը, արիւնահեղ կռիւները տեւեցին տարիներ, մինչեւ Կիպրոսը յաջողեցաւ իր անկախութեան տիրանալ, բայց հոն ալ դարձեալ կղզին այն տեսակ սահմանադրութիւն մը ունի, որ երկու մասի բաժնուած է, կը մնան անգլիական զինուորներու խարիսխները. ոչ մէկ վերջնական խաղաղութիւն, բայց հոն ալ ամէն բան կէսուակէս...:

×

Ամէնէն վերջինը Պիաֆրայի եւ Նիժերիայի բաժանումն է. հոն ալ ջարդը եւ կռիւը կատաղի կը շարունակուի, եւ եթէ օր մը գայ որ Պիաֆրայի մէջ դեռ ողջեր մնացած ըլլան, հաւանաբար երկու մասի պիտի բաժնուի երկիրը:

Ահա վերջին տարիներու խաղաղութեան համար եղած ժողովներու արդիւնքը, ոչ մէկ տեղ վերջնական խաղաղութիւն եւ երբ մէկը կը վերջանայ, ուրիշ տեղ մը կը սկսի հրդեհը...

«Մեծ»երը, որ հիւլէական ռումբ ունին, կը սարսափին նոր պատերազմի մը հեռանկարէն, եւ հաւանաբար անկեղծ են իրենց խաղաղութեան փափաքին մէջ: Բայց միեւնոյն ժամանակ անկարող են դադրեցնելու այս խռովութիւններն ու պատերազմները:

Ահա քսանեւհինգ տարիներ անցած են մեծ պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր, բայց տակաւին ամէն տեղ խաղաղութիւն չի տիրեր: Երկիրները երկու մասի բաժնելով ոչինչ փոխուած է, անոնք կ՚ապրին անապահովութեան մէջ, կը տառապին, կը ջարդուին, կը մեռնին անօթութենէ: Օր չանցնիր որ նոր մտահոգիչ լուր մը մէջտեղ չելլէ. վախը ամէնուն մէջ է, ամէն օր նոր եւ գէշ լուրի մը կը սպասեն կարծես:

Ըլլայ Եւրոպա կամ ուրիշ երկիր, որ ներկայիս խաղաղութեան մէջ կ՚ապրի, ունի իր մտահոգութիւնները, տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական, եւ այս բոլորը հետեւանքն է 1939–1945ի պատերազմին:

Ո՞վ մտքէն կ՚անցընէր թէ 25 տարի ետք, տակաւին շատ մը երկիրներու մէջ կռիւները պիտի շարունակուէին, վախը եւ անապահովութեան զգացումը միշտ ներկայ, եւ կամ անտարբերութիւն մը իրենց ճակատագրին հանդէպ:

Մեծ կամ պզտիկ «կէսուակէս»ներու դրութիւնը ոչ մէկ բարելաւում բերաւ եւ ոչ մէկը կրնայ գուշակել թէ նահանջը պիտի շարունակուի՞ թէ օր մը խաղաղութիւնը պիտի տիրէ, ազատութեան մէջ, որուն համար սպաննուեցան եւ կամ նահատակ եղան միլիոնաւոր անձեր 25 տարիներ առաջ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

«ՎԵՐՆԱՏՈՒՆ»

Հայ գրագէտը անցեալին յաճախ կը ստեղծագործէր մեկուսացած իր գրչակիցներէն, անծանօթ անոնց կեանքին ու մտքին: Անցեալի աննպաստ պայմաններուն մէջ, գրագէտը միայն երազել կըրնար գրական աշխատանքի համագործակցութեան մասին: «Դժբախտաբար մեր գրողներու մէջ կապ ու յարաբերութիւն չկայ, — գրած է Յովհ. Թումանեան 1899ին Ա. Ծատուրեանին, — այն ինչ մենք ունենք ընդհանուր ցաւեր ու շահեր, որ կարեւոր են դարձնում այդ յարաբերութիւնը, մենք զգացմունքներ ու մտածմունքներ ունենք, որ միայն իրար կարող ենք յայտնել ու խօսել: Թիֆլիսում գրողներս յաճախ մտածել ենք այդ մասին, եւ մինչեւ անգամ, անցեալ տարի մի տասը ժողով արինք: Մօտիկ ապագայում հարկաւ պլուխ կը գայ»:

Գրողներու միջեւ այս ձեւի կապեր ստեղծելու միտք միշտ ունեցած է բանաստեղծը: Ուրիշներ եւս ունեցած են նոյն մտածումը: Եւ Թումանեան յաճախ ջանք թափած է՝ նիւթապէս եւ բարոյապէս, որպէսզի իր տան մէջ հաւաքուին Թիֆլիսի գրագէտները: Զափաղանց մարդամօտ եւ հիւրասէր էր: Ինչպէս կը պատմեն ժամանակակիցները, օրուան որ ժամուն ալ երթային անոր քով, պատրաստակամ ձեռքի գործը կը թողուր, ժպիտը դէմքին կը նստէր գրոյցի: Իսկ յետոյ կը բացուէր ճոխ հիւրասեղանը, որուն շուրջ կատակն ու զրոյցը կը շարունակուէր մինչեւ ուշ գիշեր եւ այդպէս գրեթէ ամէն օր...

Թումանեանի տան մէջ «Հայոց գրականութիւնը գտնում էր մի հարազատ անկիւն, — կը յիշէ Լէօ, — տաքցուած ու փայփայուած ընկերական անուշ վերաբերմունք, եղբայրական սրտցաւութեամբ»:

Եւ այսպէս 90ական թուականներու կէսերէն Թումանեանի տունը դարձած էր տաք հաւաքատեղի մը գրագէտներուն եւ արուեստագէտներուն համար: Սկիզբները կը հաւաքուէին միայն հանդիպելու, խօսելու, զրուցելու, մտքեր փոխանակելու համար: Դեռ չկար հիմնական հարց ու նպատակ, առաւել եւս՝ գրական կազմակերպութիւն ստեղծելու որեւէ հեռանկար: Դ. Դեմիրճեան այսպէս կը յիշէ առաջին անգամ Իսահակեանի ընկերակցութեամբ Թումանեանի կատարած այցելութեան մասին. «Աւ. Իսահակեանը ներկայացրեց ինձ՝ բանաստեղծին իբրեւ նոր հանդէս եկած բանաստեղծի, հիւրընկալը ժպտաց եւ իսկոյն աւելացրեց, որ «կարդացել է, ճանաչում է»: Իսկոյն անցանք գրական հրատապ նորութիւններին, ապա՝ որքան յիշում եմ՝ Թումանեանը կարդաց մեզ Լերմոնտովի «Մծիրի» թարգմանութիւնը: Մենք դիտողութիւն...

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Զինուորը, ստորադաս սպաները եւ բարձրաստիճան զինուորականները միշտ հաւատարիմ մնացած են Սուլթանին: Անշուշտ իրենց այս ընթացքը չեմ գովեր եւ ոչ ալ հայրենասիրական կը գտնեմ, բայց միայն իրողութիւնը կը հաստատեմ:

Մէհմէտ Զիա չպատասխանեց եւ թոյլ տուաւ որ դեսպանը իր խօսքը շարունակէ, այս վերջինը թղթապանակը հանեց գրպանէն, մէջը բաներ մը փնտռեց եւ զայն դուրս քաշեց:

— Ահաւասիկ ծածկագիր հեռագիր մը, որ առջի օր ստացայ, կ՚ուզեմ ձեզի հաղորդել, խնդրելով որ պարունակութիւնը ծածուկ մնայ, որովհետեւ շատ գաղտնի է... այս գաղտնիքը ձեզ հաղորդելով իմ նպատակս է ձեզի որոշ գաղափար մը տալ իրական կացութեան մասին:

— Կարդացէք, ըսաւ Մէհմէտ Զիա պէյ անտարբեր ձեւով մը:

— Այս հեռագիրը ուղղակի Ըլտըզէն կուգայ, բացատրեց դեսպանը, Նորին Վեհափառութեան քարտուղար Իզզէթ փաշայի կողմէ, մտիկ ըրէք. ««Փարիզեան թերթերէ ոմանց մէջ Մակեդոնիոյ բանակին ըմբոստական շարժումներուն վրայ մէկ քանի չափազանցուած լուրեր երեւցած են, որոնք պարզապէս չարամտութեան արդիւնք են, իսկոյն պաշտօնապէս հերքեցէք զանոնք: Գալով իրականութեան՝ ահաւասիկ: Մէկ քանի դժգոհ սպաներ, հաւանօրէն արտաքին դրդումներու ազդեցութեան տակ, ուզած են մոլորեցնել մեր զինուորները, բայց անոնք անխախտ մնացած են իրենց հաւատարմութեան մէջ: Այդ սպաները եւ իրենց կարճամիտ հետեւորդները, Սուլթանին հրամանաւ, իսկոյն ձերբակալուելով մայրաքաղաքս պիտի բերուին ու պատերազմական մասնաւոր ատեանի մը պիտի յանձնուին դատուելու համար: Այս է ամբողջ իրողութիւնը եւ կը խնդրեմ ձեր վսեմութենէն, որ հաճիք այս մօտք տեղեկացնել ուր որ անկ է: Վեհ. Սուլթանը բացարձակապէս որոշած է այդ խռովարարական տարրերէն մաքրել Օսմանեան բանակը եւ այլեւս թոյլ չտալ, որ մեր Պետութեան թշնամիներուն կողմէ ջանքեր ըլլան մեր զինուորներու հաւատարմութիւնը խախտելու: Զմռնամ ըսելու որ ձերբակալուելիք սպաներուն թիւը հազիւ հարիւրի կը հասնի, ինչ որ ցոյց կուտայ ըմբոստական շարժումին անկարեւորութիւնը:

— Ինչպէս կը տեսնէք, շարունակեց Մինիր փաշա, այս անգամ Սուլթանը որոշած է արմատապէս ջնջել զինուորական շարժումը, որուն վրայ այնքան յոյս դրած կը թուիք: Ի՞նչպէս կ՚ուզէք որ բանակը կարենայ գործ մը տեսնել երբ վերին հրամանատարները եւ հասարակ զինուորները չեն մասնակցիր շարժումին...

— Ուրեմն, ըստ ձեր կարծիքին, ուրիշ բան չի մնար ընելիք, այլ դլուխ ծռել բռնաւորին եւ անոր հլու գործիքը դառնալ...:

— Երբեք այդպիսի խորհուրդ մը չեմ տար, գոչեց դեսպանը, ընդհակառակն՝ իմ ծրագիրս է բերդը ներսէն առնել, ինչպէս կ՚ըսեն, մօտենալ Սուլթանին, անոր բարի տրամադրութիւններէն օգտուիլ, քովէն հեռացնել իր չար խորհրդատուները, որոնք միակ պատասխանատուներն են ներկայ վիճակին, որովհետեւ մեր Վեհափառ Սուլթանը, դարձեալ կը կրկնեմ, շատ լաւ տրամադրութիւններով տոգորուած է մանաւանդ այս միջոցիս... Ըստ իս, ճշմարտապէս հայրենասիրական գործ մը ըրած պիտի ըլլաք անմիջապէս Պոլիս վերադառնալով ու կառավարութեան մէջ կարեւոր դիրք մը գրաւելով: Եթէ այս փայլեանիս ձեր հաւանութիւնը տաք, իսկոյն կը հեռագրեմ Ըլտըզ եւ վստահ եմ որ ձեր վերադարձին կայսերական հրամանը մինչեւ գիշեր կը հասնի...: Նախարարութեան մէջ ի՞նչ պաշտօն կը նախընտրէք առնել:

Մէհմէտ Զիա չպատասխանեց եւ նուրբ ժպիտով մը իր խօսակցին նայեցաւ, դեսպանը շարունակեց.

— Նիւթական դժուարութեանց մասին բնաւ մի մտածէք, գիտեմ որ դրամապէս շատ անձուկ վիճակ մը ունիք եւ գուցէ օթէլին ու ճաշարաններուն ալ պարտքեր ըրած էք. ասոնք ամէնքը կրնամ մաքրել անմիջապէս. ձեր վերադարձի ծախքերուն համար ալ ինչ գումար որ ուզէք կրնամ տրամադրել: —

Մինիր Զիա ամենայն հանդարտութեամբ գրպանէն ժամացոյցը հանեց, նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Ժամը չորսը անցած է եւ ես ժամը չորսուկէսին ուրիշ ժամադրութիւն մը ունիմ, կը ներէք որ մեկնիմ:

— Բայց ձեր որոշումը չյայտնեցիք, գոչեց Մինիր փաշա:

— Ի՞նչ որոշում...

— Պոլիս վերադառնալու եւ կառավարութեան մէջ գործօն դեր մը ստանձնելու մասին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. — 141)

…նք արինք, խօսեցինք Լերմոնտովի այդ պոէմի մասին, բայց զգացուեց, որ բոլորս էլ շատ բան ունենք ասելու, որ գրական շատ ու շատ նոր խնդիրներ կան լուծման կարօտ»։ Բուռն հետաքրքրութիւնը երթալով աւելի չէշտուեց նաեւ միւս գրագէտներուն մօտ, արուեստի աշխատաւորներուն միջեւ, որոնք կ'այցելէին «Թումանեանի սալոնը»։ Բոլորն ալ կը հետաքրքրուէին գրական հարցերով, կարծես բոլորն ալ ձուլուած էին մի գրական ընտանիքի ամբողջութեան մէջ»։ Արդէն 1899էն ետք յաճախակի կը դառնան այդ հաւաքոյթները, եւ գրական ձգտումներու սերտ կապը յառաջ բերաւ գրական «տեսակցութիւնների մի ձեւ գտնելու ցանկութիւն»։ Ծնունդ առաւ գրական խմբակ ստեղծելու միտքը։ Այդ կազմակերպութեան մէջ էին քանի մը անուանի գրագէտներ եւ անոնց մէջ Ղ. Աղայեանը, որուն նահապետ կ'անուանէին եւ կը յարգէին բոլորն ալ ուշադրութեամբ լսելով անոր կարծիքները։ Կազմակերպութեան ոգին, ի հարկէ, Թումանեանն էր, իբրեւ անոր «իրական ուժը, գրական կոլեկտիւի ոսկէ ֆոնդը», իսկ Դեր. Դեմիրճեանը, ինչպէս ինքը կ'ըսէ՝ «դեռ ձայն էր պահում, իբրեւ ամէնից կրտսեր»։ Այդ հաւաքոյթներու եռանդուն ժամանակիցը՝ Լեւոն Շանթ, ինչպէս կը յիշատակուի Թումանեանի նամակներուն մէջ, թէեւ յաճախ ճամբորդութիւններու մէջ էր, սակայն իր ներկայութեամբ միշտ առանձին փայլ կուտար պարապմունքներուն։ Որպէս հիւրեր կը մասնակցէին նաեւ Թիֆլիսի հայ գրագէտներն ու արուեստագէտները, որոնց մէջ Պ. Պռոշեան, Վ. Փափազեան, Նար-Դոս, Մուրացան, Յ. Յակոբեան, Գ. Բաշինջաղեան, Փ. Թէրլէմէզեան եւ ուրիշներ։ Գրական կազմակերպութիւնը իր անունը ունէր՝ «Վերնատուն»։ Այդ անունը որոշելու ժամանակ Թումանեան ի մտի ունեցաւ Կոնգուր եղբայրներու գրական սալոնը, որ «Ամբար» կը կոչուէր եւ որուն կը մասնակցէին Է. Զօլան, Ա. Տոտէն եւ ուրիշներ։ Եւ ահա Կոնգուրներու օրինակով մասնակիցները «Վերնատուն» կոչեցին իրենց խմբակը։ Ասիկա յարմար անուն մըն էր հետեւեալ պատճառով։ Թումանեան կ'ապրէր Բեհբուրդեան փողոցին վրայ գտնուող շէնքի մը 5րդ յարկը, ունէր կահաւորուած բնակարան, որուն պատշգամաւոր, լայն եւ յարմարաւէտ սենեակն ալ դարձած էր գրական հաւաքատեղի։ «Տեղի բարձրութեան պատճառով, — կը յիշէ Դեմիրճեան, — նաեւ Քրիստոսի աշակերտների վերնատանը հաւաքուելու եւ Սուրբ Հոգուց շնորհք ստանալու կատակով արած նմանութիւնը մէջ բերելով՝ կազմակերպութիւնը կոչեցինք «Վերնատուն»։ Այնուհետեւ անոր շուրջ խմբուած գրագէտները կոչուեցան «վերնատան գրողներ»։ Եւ «Վերնատունը» ձեւաւորուեցաւ 1899ին, գործեց ընդամէնը 7-8 տարի, մինչեւ 1906-7 ու ցրուեցաւ անդամներու բացակայութեան, ցրուածութեան եւ այլ պատճառներով։

«Վերնատուն»ը կը հետապնդէր դասական գրողներուն եւ անոնց երկերուն ծանօթանալու հիմնական նպատակը։ Լէօ, օրինակ, զայն կը համարէր ուսումնառութեան կազմակերպութիւն մը, որուն մէջ մտնողները ինքնուս գրողներ էին եւ կը փափաքէին բարձրացնել դասականներու փորձը, սորվիլ անոնցմէ, հարստացնել իրենց գիտելիքները եւ զարգացնել ճաշակը։ Հերթական կարգով եւ մեթոդիկ ձեւով, ուղղակի դպրեվանքի եղանակով կը կարդացուէին դասական երկերը, ժողովրդական բանահիւսութեան աչքի զարնող ստեղծագործութիւնները, կը քննուէին, կը բացատրուէին, կը մեկնաբանուէին։ «Խօսում էինք հայ, ռուս եւ օտար գրական նորութիւնների մասին, հաղորդում իրար մեր տպաւորութիւնները», — կը յիշէ Ա. Իսահակեան։

«Վերնատունը» դասական գրականութեան ուսումնասիրութեան դպրոց էր. «կլասիկներով ոգեւորուած, — կը յիշէ Դեմիրճեան, — նրանց անունները կատակով փոխ առած՝ Թումանեանը՝ Շէյքսփիր, Իսահակեանը՝ Հայնէ, ես՝ Պայրըն... յետագայում իմացանք եւ լաւ զգացինք, որ որքան դժուարին է եղել կլասիկների ճանապարհը, որով գնացել են նրանք, որքան հեշտ էր հիանալ նրանցով, բայց որքան անհասանելի են նրանք»։ Այսուհանդերձ անոնք առաջին հերթին կը հետաքրքրուէին նաեւ ժամանակակից գրականութեամբ։ Առանձին հետաքրքրութիւն կար նոր լոյս տեսած գործերու վերաբերեալ։ Յաճախ կը քննուէին խմբակի անդամներու ձեռագիրները։

«Վերնատան» բարերար դերին մասին ամէնէն առաջ կը գիտակցին իրենք՝ «Վերնատան» գրողները։ «Մինչեւ հիմա, — գրած է Շանթ տարիներ ետք, — սիրով ու կարօտով կը յիշեմ իմ գրական ընկերներուս հետ անցուցած տաք իրիկունները»։

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր բոլոր մեծ գրագէտներուն նման, Յովհ. Թումանեան եւս անդրադարձած է օրուան կարեւոր հարցերուն, այսպէս է, որ գրագէտին տեսադաշտէն դուրս չէ մնացած նաեւ հայրենագիտութիւնը։

Ան կազմած է հայրենագիտական խաղեր, որոնցմէ լոյս տեսած է «Հայոց գետերը»՝ իր բացատրութեամբ, ինչպէս նաեւ մտադիր եղած է տալ խաղեր «թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Կովկասի լեռների, հանքային հարստութիւնների, բոյսերի ու կենդանիների եւայլնի մասին»։

Գրագէտը շատ կը ճամբորդէր, կը սիրէր ու լաւ գիտէր հայրենի երկիրը։ Իբրեւ հայրենագիտութեան ջատագով, ան խրաքանչիւր առիթով կ'ընդգծէր, որ ամէն մարդ պարտաւոր է ճանչնալ իր երկիրն ու ժողովուրդը, կը վկտանար, որ «մենք անծանօթ ենք մեր հայրենիքին, նրա բնութեանը, նրա կեանքին, նրա անցեալին ու ներկային։ Սա մի ցաւալի երեւոյթ է...»։

Հայրենագիտութիւնը Թումանեանի համար ինքնայատուկ չէր. ըստ իրեն երկիրը ճանչնալ կը նշանակէր հասկնալ եւ բացատրել ժողովուրդին նիստ ու կացը, անոր պատմական ճակատագիրը եւայլն։ Ան գրած է. «Մտածում ենք, ի՛նչ մեծ պակասութիւն է տարրական աշխարհագրական այն տգիտութիւնը, որ մեր երկիրը չգիտենք։ Չենք հասկանում, թէ չգիտենալով ինչքան բան չգիտենք։ Չէ՛, երկիրն է իր առանձնայատկութիւններով, որ պայմանաւորում է ու բացատրում է՛ւ պատմութիւն... է՛ւ տնտեսական վիճակ ... առանց նրա բնութիւնը հասկանալու, ոչ կարող ես անցեալդ ըմբռնել, ոչ ներկադ հասկանալ, ոչ ապագադ տնօրինել»։

Թումանեանի համար հայրենագիտութիւնը ժողովուրդին մէջ նաեւ հայրենասիրութիւն սերմանելու միջոց մըն է. «... որ մեր երեխաներն ու պատանիները ճանաչեն ու սիրեն իրենց հայրենիքը։ Սիրեն ոչ թէ կոյր ազգասէրի սիրով, այլ գիտակից, ինտելիգենտ մարդու սիրով, որ սէրն ազնիւ լինի, առողջ ու բովանդակալի»։

Բայց Թումանեան կը սորվեցնէր ոչ միայն ճանչնալ ու սիրել հայրենի բնութիւնը, այլեւ պահպանել ու օգտուիլ անկէ։ Ասիկա նաեւ օրուան հայրենագիտութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն էր։

Նախկին Բորչալուի գաւառը կատարած ուղեգրական նոթերուն մէջ Թումանեան խիստ ոճով կը խօսի վերոյիշեալ հարցին մասին։ Կը բողոքէ, որ Մարց գիւղի շրջանին մէջ գտնուող Էջմիածնի 20.000 դեսեատին անտառը ձգուած է գիւղացիներու կացինին քմահաճոյքին, «իսկ գիւղացին անտառի ու ծառի ամենաանգութ թշնամին է։ Նա չի հասկանում, որ այդպէս անելով զրկում է իւր հայրենիքի բնութիւնը զարդից, սարերն՝ աղբիւրներից, որոնք հետզհետէ ցամաքում են անտառի պակասելով, սրանց հետ փոխւում է եւ կլիման...»։ Հոս արդէն գրագէտը կը շօշափէ աշխարհագրական գիտութեան կարեւոր խնդիրներէն մէկը։ Կովկասեան հանրագիտարան ստեղծելու հարցին անդրադառնալով, Թումանեան կը յիշէ Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ, Իտալիոյ ստացած օգուտները զբօսաշրջիկութենէ, կը վրդովի, որ «Կովկասը, նրանցից աւելի ճոխ, հարուստ ու գեղեցիկ Կովկասը, Ալպերից շատ աւելի հզօր Կովկասը ոչինչ չի տալիս եւ մնում է տակաւին անյայտ ու անծանօթ երկիր։ Ի հարկէ միշտ այսպէս չի մնալու»։

Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Հայաստանի անկախ պետականութեան հիմնադրութեան տարեդարձը յիշատակուեցաւ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Շաբաթ, Մայիս 24, երեկոյեան ժամը 21ին։

Բացումը կատարուեցաւ Ֆրանսական փառերգով եւ Յառաջ նահատակով, որմէ ետք օրուան նախագահը՝ ընկ. Կ. Տէր-Գրիգորեան հրաւիրեց ներկաները վայրկեան մը յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը նորոգ հանգուցեալ Սիմոն Վրացեանի, որ իր բովանդակ կեանքը նուիրած էր Հայաստանի արդար դատին եւ հայ ժողովուրդի բարօրութեան ապահովման՝ դառնալով ոչ միայն կուսակցական անբասիր գործիչ մը, այլեւ պետական ակնառու դէմք մը մեր վերջին ժամանակաշրջանի պատմութեան մէկ բախտորոշ թուականին։

Ապա անդրադառնալով օրուան թուականին, նախագահը մատնանշեց 1918 Մայիս 28ի աքթին պատմական եւ քաղաքական զոյգ արժանիքները եւ յայտնեց այն յոյսը, թէ մեր ժողովուրդին դարաւոր երազը անպայման կը դառնայ շօշափելի իրողութիւն, մանաւանդ երբ իրեւ բայաջորդ սերունդներ կը պայքարին ազգային գաղափարներու յաղթանակին համար։

Հուսկ ուրեմն խօսեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Ժիրայր Միրիճեան, որ առաւելաբար ծանրացաւ այն իրողութեան վրայ, թէ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով եւ երկու տարուան հայ պետական մեքենային աշխատանքով մենք յաջողեցանք մեր ժողովուրդին համար ապահովել պետական սահմաններ, այդ սահմաններուն մէջ Հայութիւնը դարձնել բացարձակ մեծամասնութիւն եւ, վերջապէս, հայ մարդուն հոգիին եւ մտքին մէջ դրոշմել այն հաստատ համոզումը, թէ Հայը ոչ միայն իրաւունք ունի ազատ ու անկախ պայմաններու մէջ ապրելու ու ստեղծագործելու, այլեւ ունի կարելիութիւնն ու տրամադրութիւնը ստեղծելու իր պետութիւնը՝ անկախ հիմունքներու վրայ, ու զայն պահելու։

Ազգերը կ'ապրին, երբ ունին հաւատք իրենց ուժերուն վրայ եւ պայքարի կամքով թրծուած՝ միշտ բարձր կը բռնեն ազգային իտէալները մարմնացնող դրօշը։ Տասնամեակներէ ի վեր Հայութիւնը կ'ընթանայ հաւատքով եւ պայքարի կամքով։

Շարունակելով իր խօսքը, բանախօսը կոչ ուղղեց երիտասարդութեան դրօշակիրը դառնալ ազատ ու անկախ միացեալ Հայաստանի ազգային հանգանակին։

Օրուան գեղարուեստական յայտագիրը խնամուած էր։ Եղան մեներգներ, արտասանութիւններ, խմբերգներ, հայկական ժողովրդական պարեր։ Ներկայացուեցաւ նաեւ փոքրիկ թատերգութիւն մը, ղեկավարութեամբ Ս. Գէփէնէկեանի։

Նախագահին փակման խօսքով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը։

Հ. Է.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (495)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

*

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մարիուս յամրաքայլ կ'իջնէր այս պուլվարէն, աչքերը յառելով այն օրիորդին վրայ, զոր ալ չէր տեսներ։

Մեր այս գրածը տարօրինակ կը թուի, այլ սակայն ճշմարիտ է։

Բացակայ էակի մը յիշատակը սրտին խաւարին մէջ կը վառի. որքան աներեւոյթ ըլլայ, այնքան աւելի կը ճառագայթէ, յուսաբեկ եւ մթահար հոգին իր հորիզոնին վրայ կը տեսնէ այս լոյսը, լոյսը ներքին գիշերին աստղն է։

Անիկա էր միայն Մարիուսի խելքը մտքը գրաւողը. Մարիուս ուրիշ բանի վրայ չէր մտածեր. աղօտապէս կը զգար թէ թիկնոցը այլեւս անգործածելի կ'ըլլար եւ թէ նորն ալ հին թիկնոց մը կը դառնար. թէ շապիկները կը մաշէին, թէ գլխարկը կը մաշէր, թէ կօշիկները կը մաշէին, այսինքն իր կեանքը կը մաշէր, եւ ինքնիրեն կ'ըսէր.

«Գէթ կարենայի մեռնելէ առաջ անգամ մը տեսնել զինքը»։

Մարիուս քաղցր գաղափար մը ունէր սակայն. կը մտածէր թէ աղջիկը սիրած էր զինքը, թէ նայուածքէն հասկցած էր անկէ սիրուած ըլլալը, թէ իր անունը թէեւ անծանօթ, բայց հոգին ծանօթ էր անոր. թէ ո՛ւր ըլլար ան եւ ո՛րքան ալ գաղտնի ըլլար գտնուած տեղը, թերեւս տակաւին կը սիրէր զինքը։

Ո՞վ գիտէ, թերեւս ան ալ կը մտածէր իր մասին, ինչպէս ինք անոր մասին կը մտածէր։

Երբեմն անմեկնելի ժամերու մէջ, ուր կրնայ գտնուիլ ամէն սիրող սիրտ, Մարիուս միայն վիշտի պատճառներ ունենալով հանդերձ, ուրախութեան անորոշ սարսուռ մը զգալով սրտին մէջ ինքնիրեն կ'ըսէր.

«Անոր մտածումներն են սանոնք, որ ինծի կուգան»։

Յետոյ կը շարունակէր.

«Թերեւս իմ մտածումներս ալ անոր կ'երթան»։

Այս պատրանքը, որուն վրայ վայրկեան մը ետք գլուխը կ'օրօրէր, կը յաջողէր սակայն իր հոգիին մէջ ճառագայթներ արձակել, որոնք երբեմն լոյսի կը նմանէին։

Ատեն ատեն, մանաւանդ այն միջոցին, որ ամէն ժամանակէ աւելի կը դրդէ մտախոհները, Մարիուս թուղթէ տետրակի մը վրայ՝ ուր անգիր թուղթ կար միայն, մեքենաբար կը թափէր մտախոհութեանց ամէնէն անարատը, ամէնէն անձնականը, ամէնէն տեսլականը, մտախոհութիւններ, որով սէրը անոր ուղեղը կը լեցնէր։ Մարիուս «անոր նամակ գրել» կ'անուանէր ասիկա։

Պէտք չէ կարծել թէ, իր միտքը շփոթ վիճակի մէջ էր։

Ընդհակառակն. աշխատելու եւ հաստատօրէն դէպի որոշ նպատակ մը շարժելու կարողութիւնը կորսնցուցած, բայց իր միտքը կատարելապէս սրատես եւ ուղիղ մնացած էր։

Մարիուս թէեւ տարօրինակ այլ հանդարտ եւ իրական լոյսով մը կը տեսնէր ինչ որ իր առջեւ տեղի կ'ունենար, նաեւ ամէնէն անտարբեր իրողութիւնները կամ մարդերը, ամէն բանի յատուկ բառ կ'ըսէր տեսակ մը առաքինի վհատութեամբ եւ անարատ անշահախնդրութեամբ։

Իր դատումը, որ գրեթէ զատուած էր յոյսէն վեր կը կենար եւ կը սաւառնէր։

Մտքի այս կացութեան մէջ չէր մոռնար բան մը, չէր խաբուեր բանէ մը եւ ամէն բոպէ կեանքին, մարդկութեան եւ ճակատագրին յատակը կը նշմարէր։

Նոյնիսկ վիշտերու մէջ երանի անոր, որուն Աստուած սիրոյ եւ դժբախտութեան արժանի հոգի մը տուած է։

Ով որ այս երկրին լոյսով տեսած չէ աշխարհի իրերը եւ մարդոց սիրտը, ճշմարիտ բան մը տեսած չէ եւ բան մը չի գիտեր։

Վսեմ վիճակ մը ունի այն հոգին որ կը սիրէ եւ որ կը տառապի։

Սակայն օրերը հետզհետէ կ'անցնէին, եւ նոր բան մը չէր ըլլար բնաւ։

Կը թուէր միայն Մարիուսի թէ այն տխուր անջրպետը, ուրկէ իրեն կը մնար անցնիլ, հետզհետէ կը կարճնար։ Արդէն տեսնել կը կարծէր անյատակ դարուվարին եզրը։

— Ի՞նչ, կը կրկնէր ինքն իրեն, միթէ նախ պիտի չտեսնե՞մ զայն անգամ մըն ալ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Չիլինկիրեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (1 Յունիս) Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Պերճ Չիլինկիրեանի մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Եւ այս առթիւ կը նուիրեն 25 փրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 25 ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի գլրոցին, 25 ֆր. Ազքատախնամին եւ 25 ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Կիրակի, ժամը 15ին Սէն Ժան եկեղեցւոյ մէջ, տարելիցի հոգեհանգիստ կը կատարուի

Հ. ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յովհաննէս Ստեփանեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները՝ փոխան ծաղկեպսակի.—

Վարդան Մուրատեան 10 Առաջնորդարանին, 10 եկեղեցիին, Յարութիւն Մինասեան 10 Առաջնորդարանին, Թորոս Վարդանեան 20 եկեղեցիին, 10 Առաջնորդարանին, Արմենակ Մանուկեան 10 եկեղեցիին, 20 «Յառաջ»ին, Տիկ. Հայկուհի Գրիգորեան 10 Առաջնորդարանին, Ոսկեան Ծերուկեան 20 Առաջնորդարանին, Տիկ. Մարիամ Ղուկասեան 10 Կապոյտ Խաչին, Մարգար Ծերուկեան 20 Առաջնորդարանին, 10 Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Սարոյեան 50 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան 20 եկեղեցիին։

Այրի Տիկին Նուրիկ Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան ի յիշատակ Յովհաննէս Ստեփանեանի, եկեղեցիին կը նուիրեն մէկ ջահ, 70 փրանք ալ Առաջնորդարանին։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԶԱՐԴՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի)

Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Ռիւ Դարիւ (Փարիզ) Երեքշաբթի, Յունիս 3ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին։

Տոմսերու գին՝ 10 եւ 15 փրանք

ապահովել եկեղեցւոյ դիւանատունէն։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՏԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ ԵՒ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՕՍԹԱՆՏ

Մեկնում Յունիս 8ին։ Անդամներու հաւաքոյթ առտուն ժամը 6,30ին Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւը եւ ժամը 7ին Կառ տիւ Նորի Բիւրվէօր սրճարանը։

Մեկնում ժամը ճիշդ 7,15ին Հիւսիսի կառուղիէն Լիլ–Բուլթրէ ճամբով։ Ժամանում Կանտ եւ ծաղկեպսակի զետեղում Դ. Վարուժանի յուշատախտակին առջեւ։

Ճաշ Կանտի մէկ ճաշարանը եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն, դէպի Օսթանտ։ Հանգիստ՝ ծովափը, լողանք, խաղեր եւ այցելութիւններ տեսարժան վայրերու։ Մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքին այցելութիւն եւ վերադարձ դէպի Փարիզ։ Ժամանում Կիւ տիւ Նոռ 22,30ին եւ Շաթօ Տը Վէնսէն 23ի մօտ։

Մասնակցութեան բացառիկ գին՝ 35 ֆ. ճաշը մէջ, բայց պէտք է վճարուած ըլլայ մեկնումէն առաջ։

Սահմանափակ տեղեր։

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ 100–ԱՄԵԱԿԸ

Այս Կիրակի ժամը 14էն 15 Ֆրանս–էնթէրէն, միջին ալիք 498 մեթր (Լիոնֆեժիոնալ). Ժան Սալվեան կը ներկայացնէ Անոյշը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին Մըշակոյթի Տան սրահը (Մէթրօ Քատէ), կը խօսի Ամերիկայի «Ֆլորիտա–Ատլանթիկ» համալսարանի ընկերաբանութեան դասախօս Փրոֆ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Ազգային հողին վերադարձումը հայ երիտասարդութեան մէջ», նախագահութեամբ Փրոֆ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի երիտասարդութիւնը։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՅԻՍ 28–Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի։

Յունիս 8, Կիրակի ժամը 18ին։

Գեղարուեստական բաժին

Ջերմ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Յունիս 1ին, Մայրերու տօնին առիթով, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ ամէն տարիներու պէս, յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու Ս. պատարագի եւ իր Մատաղին ուխտը կատարելու։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը դէպի «Տիէփ» Յունիս 8ին, ամբողջ օրը։ Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի 254–17–74։ Մեկնում առաւօտ ժամը 8ին, Սքուար Մօնթօլոնէն։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ։

Գին 15 փրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի (3 Յունիս) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ այս ժողովին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի (Յունիս 4) երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկ. Թորոսեանի բնակարանը՝ 88, Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Բաշան։

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

A.I.F.

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)

Métros :

N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ



Նկարները՝

ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝

ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով։

Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 փրանք

Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

Կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ–Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ի

Colonie de Vacances de Jeunesse et Action

AU FAU DE ROISSARD (ISERE)

24ème Année

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ 6 ԷՆ 14 ՏԱՐԵԿԱՆ

ՏՂԱՔ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ ՅՈՒԼԻՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայկական եւ հոգեւոր տաքուկ միջավայր Ալպեան սարալանջերուն վրայ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

Rév. A. HELVADJIAN

6, Place de la Rotonde, ST JEROME - MARSEILLE — Téléph. : 62-85-10

Տրամադրելի կահաւորուած սենեակներ ունինք չափահասներու յատուկ՝ Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։

EGLISE ST. EUSTACHE

— Illuminée —

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 22, ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՐՕՆԱՇՈՒՆՉ ԵՐԳԵՐՈՒ

Կը նախագահէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Առաջնորդական Փոխանորդ Ֆրանսայի Հայոց

1869 **ԿՈՄԻՏԱՍ** 1969

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԶՕՐԱՑԱԾ ՈՒԺԵՐՈՎ

(100 երգիչներով)

Ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ՍԷՆԹ - ԷՕՍԹԱՇԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՂ ՄԱՐՄԻՆ

OLIVIER MESSIAEN, CARZOU, HENRI VERNEUIL, ROUBEN MELIK

եւ

Արփիկ Միսաքեան, Կարպիս Գապասաքալեան

Նուպար Մինթանեան Նորայր Երամեան

Յայտագրին մաս կը կազմեն.—

(An den Wassern zu Babel)

Առ գետս Բաբելացւոց (գերմաներէն), Սաղմոս Դաւիթի թիւ 137 (Համաշխարհային Ա. ունկնդրութիւն) եւ Երկրպագործին Երգը (Ա. ունկնդրութիւն Փարիզի մէջ)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵ՛Ր

ԷՆԹԷՐ ԷՕՐՈՓ ՁԵԶ **ՀԱՅԱՍՏԱՆ** ԿԸ ՏԱՆԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝ 1920 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը (նամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ – պտոյտ)

ՈՒՂԵԳԻԾ.— Փարիզ – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան – Թիֆլիզ – Փարիզ

ՏԱՍԸ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 17 Օ[illegible]

Այցելութիւններ տեսարժան վայրերու։

Ա. մեկնում.— ՅՈՒԼԻՍ 2 – 19

Բ. մեկնում.— ՕԳՈՍՏՈՍ 4–22

Ճամբորդութիւնը մշակութային բնոյթ ունի։ Տեղերը սահմանափակ են եւ վերապահուած 35 տարեկանէն վար անձերու

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.—

MM. CHEROYAN — PECHTEMALDJIAN, 165, Rue de Javel, PARIS (15e)

Tél. : 250-19-60 de 12 à 14 heures et de 19 à 21 heures 30